biblioteca școlarului

G. CĂLINESCU

ENIGMA OTILIEI

Litera

biblioteca școlarului

George
CĂLINESCU

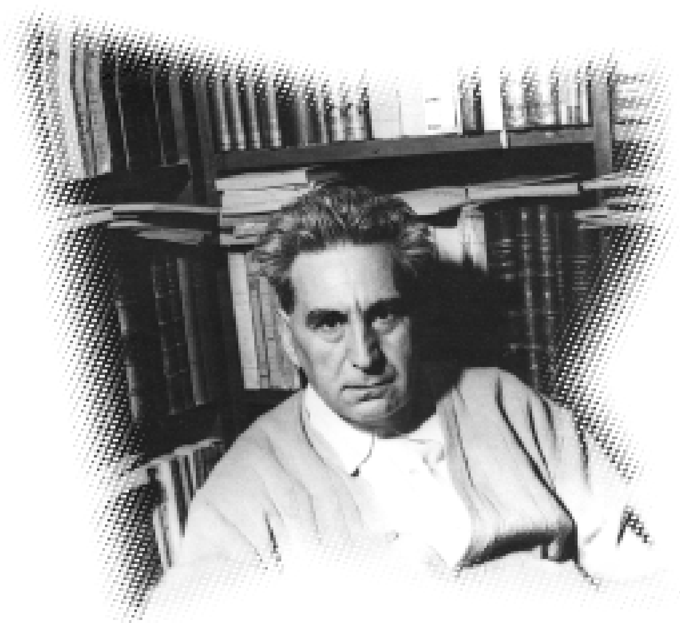
ENIGMA OTILIEI

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

Colecţie iniţiată şi coordonată de Anatol Vidraşcu şi Dan Vidraşcu
Concepţia grafică a colecţiei şi coperta: Vladimir Zmeev
Pe copertă: Colaj din tablourile lui Giovanni Boldini
şi Guido Cadorin

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE:

Ov. S. Crohmălniceanu,
Nicolae Manolescu, I. Negoiţescu,
Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu,
Emil Alexandrescu, Constanţa Bărboi,
Silvestru Boatcă, Marieta Popescu

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu, mun. Chişinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O. P. 33; C. P. 63, sector 1, Bucureşti, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta“
str. Ştefan cel Mare 83, mun. Chişinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediţie a apărut în anul 2001 în versiune tipărită
şi electronică la Grupul Editorial „Litera“.

Editori: *Anatol şi Dan Vidraşcu*
Redactori: *Ion Ciocanu, Petru Ghencea*
Corector: *Ludmila Alexei*
Tehnoredactare: *Victor Gorbatovschi*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chişinău
Comanda nr. 20183

CZU 821.135.-3
C 14

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii
Călinescu, G.
Enigma Otiliei: roman/ G. Călinescu; col. iniţ. şi coord. Anatol şi Dan Vidraşcu; conc. gr. col. şi coperta/ Vladimir Zmeev.— Ch., Litera, B., Litera Int., 2001 (Combinatul Poligrafic). — 504 [p]. — (Bibl. şcolarului, serie nouă, nr. 230)
ISBN 9975-74-399-4

821.135.1.-3

ISBN 9975-74-399-4

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1899 19 iunie. *S-a născut, la Bucureşti, un fiu al Mariei Vişan, George, pe care mai târziu, când acesta împlinea 8 ani, l-a înfiat Constantin Călinescu din Iaşi.*
Copilăria şi-a petrecut-o la Bucureşti şi, ceva mai târziu, la Botoşani.

1906 Şcoala primară la Iaşi.

1908 Familia mutânde-se la Bucureşti, micul George se înscrie la gimnaziul „Gh. Şincai".

1914 Elev al Gimnaziului „Dimitrie Cantemir".

1915 Elev al Liceului „Gh. Lazăr".

1918 Susţine examenul de bacalaureat la Liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti.

1919 Începe studiile la Facultatea de Litere şi Filozofie din Bucureşti, unde învaţă limba şi literatura italiană. Şef de catedră era Ramiro Ortiz, decan — Dimitrie Onciul. Printre profesori: Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, Ovid Densusianu, Eugen Lovinescu.
31 mai. *În revista „Sburătorul", la rubrica „Corespondenţă literară", este publicată o strofă din poezia* Fluturaşul *a lui G. Călin.*

1921 Paleograf-bibliotecar la Arhivele Statului din Bucureşti.

1923 Trece examenul de licenţă la limba italiană.
Apare în traducerea sa Un om sfârşit *de Giovanni Papini.*

1924 Debutează în critică la revista „Roma", condusă de Ramiro Ortiz.
Este profesor provizoriu la Liceul „C. Diaconovici-Loga" din Timişoara.
Bursier al Şcolii Române din Roma, condusă de Vasile Pârvan. Cutreieră Roma antică şi muzeele, răsfoieşte toată biblioteca antico-arheologică din şcoală, are acces la Biblioteca Vaticanului. Audiază cursurile unor specialişti eminenţi, ca Adolfo Venturi. Se iniţiază în arheologie şi arhitectură.

1926 Adevăratul debut poetic, cu poezia de dragoste Nova mihi apparuit Beatrix. *Ia parte la şedinţele cenaclului „Sburătorul“, unde este remarcat de Eugen Lovinescu.*

1926—1928 — Profesor la Liceul „Gh. Şincai“ din Bucureşti.

1927 Publică intens în revistele „Viaţa literară“, „Sburătorul“, „Sinteza“, „Gândirea“.

1928 E profesor la Liceul „C. Diaconovici-Loga“ din Timişoara. Se căsătoreşte cu Alice-Vera Trifu.

1931 Publică, în „Viaţa românească“, fragmente din Viaţa lui Eminescu.

1932 În „Adevărul literar şi artistic“ şi în „România literară“ publică alte fragmente din Viaţa lui Mihai Eminescu *şi din romanul* Cartea nunţii.

În editura „Cultura Naţională“ apare volumul Viaţa lui Mihai Eminescu, *strălucit debut al lui George Călinescu în istoria literară.*

1933 Apare romanul Cartea nunţii.

George Călinescu este numit codirector al revistei „Viaţa românească“ (împreună cu Mihai Ralea).

Apare ediţia a doua, revăzută, a studiului Viaţa lui Mihai Eminescu.

1934 George Călinescu studiază, la Biblioteca Academiei, manuscrisele eminesciene.

1935 Apar două volume Opera lui Mihai Eminescu. Cultura. Descrierea operei.

1936 Apar alte două volume Opera lui Mihai Eminescu. Cadrul psihic. Cadrul fizic. Tehnica. Analize. Eminescu în spaţiu şi timp.

23 noiembrie. *George Călinescu îşi susţine doctoratul la Iaşi cu teza „Analiza literară a unui manuscris eminescian:* Avatarii faraonului Tlà“.

1937 Reia activitatea la „Viaţa românească“.

Este conferenţiar provizoriu de critică şi estetică la Facultatea de Litere din Iaşi.

Îi apare culegerea Poezii.

1938 Publică Viaţa lui Ion Creangă, Enigma Otiliei *şi ediţia a treia, revăzută şi completată cu aparat critic, a studiului* Viaţa lui Mihai Eminescu.

Călătorii în Franţa şi Italia.

1939 George Călinescu editează, la Iaşi, „Jurnalul literar“, foaie săptămânală de critică şi informaţie literară. Publică volumele Principii de estetică, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi.

1941 Publică Istoria literaturii române de la origini până în prezent.

1943 Debutează în dramaturgie, cu piesa-parabolă Şun sau calea neturburată (mit mongol).

1944 George Călinescu întemeiază ziarul „Tribuna poporului“. Este numit profesor titular la Catedra de Istorie a Literaturii Române Moderne de la Universitatea din Iaşi.

1945 Apare Istoria literaturii române. Compendiu.

Este numit şef al Catedrei de Literatura Română Modernă de la Facultatea de Filozofie şi Litere din Bucureşti.

E director al revistei „Lumea“.

1946 Apare volumul Impresii asupra literaturii spaniole.

În ediţia a II-a (revăzută) apar romanul Enigma Otiliei *şi* Istoria literaturii române. Compendiu.

1948 Devine membru activ al Academiei Române.

E director al Institutului de Istorie Literară şi Folclor (ulterior — Institutul de Istorie şi Teorie Literară).

1952 Devine redactor responsabil al revistei „Studii de istorie literară şi folclor“ (din 1964 — „Revistă de istorie şi teorie literară“).

1953 Apare romanul Bietul Ioanide.

1954 Elaborează studiul Nicolae Filimon.

1956 Volumul Studii şi conferinţe.

Ediţia a III-a, cu modificări, a romanului Enigma Otiliei.

1959 Vede lumina tiparului monografia Nicolae Filimon.

1960 Este numit profesor onorific la Catedra de Istorie a Literaturii Române de la Facultatea de Filologie din Bucureşti.

Apare volumul Scrinul negru.

Organizează, acasă, spectacolul cu piesele sale Phedra, Secretarii domnului de Voltaire, Răzbunarea lui Voltaire, Soarele şi luna.

Începe să lucreze la piesa Ludovic al XIX-lea.

1961 Ediţiile a V-a şi a VI-a (definitivă) ale romanului Enigma Otiliei.

1962 George Călinescu scrie monografia Gr. M. Alexandrescu. (Viaţa şi opera).

1963 Volumul de versuri Lauda lucrurilor.

1964 Este numit şef de catedră onorific la Facultatea de Filologie din Bucureşti.
Îi apare volumul Cronicile optimistului.
Vede lumina tiparului ediţia a IV-a, revăzută, a Vieţii lui Mihai Eminescu.
E distins cu Premiul de Stat pentru întreaga activitate literară.
În revista „Teatru“ e publicată piesa Ludovic al XIX-lea.
La Iaşi este jucată piesa lui George Călinescu Tragedia regelui Otakar şi a prinţului Dalibor.
Văd lumina tiparului volumele Vasile Alecsandri, Teatru, *romanul* Cartea nunţii *în* Opere.
12 martie. *George Călinescu încetează din viaţă.*
Institutul de Istorie Literară al Academiei Române începe să-i poarte numele.
Post-mortem sunt reeditate majoritatea operelor lui G. Călinescu, unele — de mai multe ori.

I

Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puţin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinţii Apostoli cu un soi de valiză în mână, nu prea mare, dar desigur foarte grea, fiindcă, obosit, o trecea des dintr-o mână într-alta. Strada era pustie şi întunecată şi, în ciuda verii, în urma unor ploi generale, răcoroasă şi foşnitoare ca o pădure. Într-adevăr, toate curţile şi mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrâni, ca de altfel îndeobşte curţile marelui sat ce era atunci Capitala. Vântul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor, făcând un tumult nevăzut, şi numai întunecarea şi reaprinderea unui lan de stele dădea trecătorului bănuiala că mari vârfuri de arbori se mişcau pe cer. Tânărul mergea atent de-a lungul zidurilor, scrutând, acolo unde lumina slabă a felinarelor îngăduia, numerele caselor. Uniforma neagră îi era strânsă bine pe talie, ca un veşmânt militar, iar gulerul tare şi foarte înalt şi şapca umflată îi dădeau un aer bărbătesc şi elegant. Faţa îi era însă juvenilă şi prelungă, aproape feminină din pricina şuviţelor mari de păr ce-i cădeau de sub şapcă, dar coloarea măslinie a obrazului şi tăietura elinică a nasului corectau printr-o notă voluntară întâia impresie. Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotuar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoştea casa pe care o căuta. Strada era pustie şi lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar. Nici o casă nu era prea înaltă şi aproape nici una nu avea cat superior. Însă varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii (operă îndeobşte a zidarilor italieni), mărimea

neobişnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, ciubucăria, ridicolă prin grandoare, amestecul de frontoane greceşti şi chiar ogive, făcute însă din var şi lemn vopsit, umezeala, care dezghioca varul, şi uscăciunea, care umfla lemnăria, făceau din strada bucureşteană o caricatură în moloz a unei străzi italice. În apropierea mânăstirii şi peste drum de ea, o casă cu ferestre înalte era încă luminată. În faţa ei staţiona o trăsură luxoasă cu doi cai albi, înăuntrul căreia dormea, cu capul în piept şi cu hăţurile în mână, un birjar gros, înfăşurat în tipicul veşmânt lung şi încreţit de catifea. Tânărul ajunsese cu greaua lui valiză în chip de balercă în dreptul ei şi, după oarecare examen, se opri lăsând o clipă jos povara. Casa avea un singur cat, aşezat pe un parter scund, ale cărui geamuri pătrate erau acoperite cu hârtie translucidă, imitând un vitraliu de catedrală. Partea de sus privea spre stradă, cu patru ferestre de o înălţime absurdă, formând în vârful lor câte o rozetă gotică, deşi deasupra lor zidăria scotea tot atâtea mici frontoane clasice, sprijinite pe câte două mensole. La faţadă, acoperişul cădea cu o streaşină lată, rezemându-se pe mensole despărţite de casetoane, totul în cel mai antic stil, dar mensolele, frontoanele şi casetoanele erau vopsite cu un ulei cafeniu. Zidăria era crăpată şi scorojită în foarte multe locuri, şi din crăpăturile dintre faţada casei şi trotuar ieşeau îndrăzneţ buruienile. Un grilaj înalt şi greoi de fier, ruginit şi căzut puţin pe spate, dovedea, pe dreapta, existenţa unei curţi, în care se zărea prin întuneric atâta frunziş şi atâtea trunchiuri, încât întinderea ei, deocamdată, nu se putea calcula, impresia trecătorului fiind totuşi de pădure fără fund. Grilajul avusese o poartă mare cu două aripi, legată acum cu un lanţ. O portiţă mai mică numai era deschisă, şi pe aceea, luându-şi sacul în mână, intră tânărul, după oarecare chibzuială. Ajungând în faţa uşii de la intrare, el se codi să urce cele două trepte de piatră şi porni spre fundul curţii spre a vedea dacă putea da de cineva în odăile de serviciu. Acolo putu să-şi dea seama că partea de din dos a casei avea o înălţime mai mare decât a restului, parter şi cat formând două coridoare suprapuse, cu geamlâc. Numai în catul de sus o lampă cu petrol ardea,

restul mocnea în întuneric. Tânărul se întoarse spre intrarea din faţă şi medită un mijloc de a-şi vesti prezenţa. Însă nu văzu prin apropiere nici o sonerie, şi a bate în uşă i se păru, cum era şi natural, o absurditate. Într-adevăr, uşa, de forma unei enorme ferestre gotice de lemn umflat şi descleiat de căldură sau ploaie şi bubos de vopsea cafenie, se întindea de la cele două trepte de piatră, tocite în modul convexităţii, până aproape sub streaşină. Nici o perdea nu acoperea ochiurile de geam, pline de un praf străvechi, pe care se vedeau bine urmele picăturilor de ploaie şi ale melcilor fără casă. Neavând alt chip de ales, tânărul apăsă clanţa moale şi dădu să tragă uşa. Dar spre spaima lui, uşa cea uriaşă se mişcă aproape de la sine, căzând spre el cu un scârţâit îngrozitor. Intimidat, aşteptă ca lumea din casă, intrigată de zgomot, să năvălească jos, dar nu se întâmplă nimic. Tânărul intră atunci, încercând să închidă cât mai bine infernala uşă, şi abia înăuntru făcu uimitoarea descoperire că mânerul de os al unui probabil clopoţel interior atârna în sală. Dar nu îndrăzni să sune numaidecât, într-atât îl miră anticamera. Ea era de o înălţime considerabilă, ocupând spaţiul celor două caturi laolaltă. O scară de lemn cu două suişuri laterale forma un soi de piramidă, în vârful căreia un Hermes de ipsos, destul de graţios, o copie după un model clasic, dar vopsit detestabil cu vopsea cafenie, ţinea în locul caduceului o lampă cu petrol cu glob de sticlă în chipul unui astru. Lampa era stinsă, în schimb o altă lampă plină de ciucuri de cristal, atârnată de înaltul tavan, lumina tulbure încăperea. Ceea ce ar fi surprins aici ochiul unui estet era intenţia de a executa grandiosul clasic în materiale atât de nepotrivite. Pereţii, care, spre a corespunde intenţiei clasice a scării de lemn, ale cărei capete de jos erau sprijinite pe doi copii de stejar, adulterări donatelliene, ar fi trebuit sa fie de marmură sau cel puţin de ştuc, erau grosolan tencuiţi şi zugrăviţi cu şablonul şi cu mâna, imitând picturile pompeiene, şi îndeosebi porfirul, prin naive stropituri verzi şi roşii. Însă sistemul de perspective şi festoane în loc să fie tratat pe întregul câmp al anticamerei, printr-o optică falsă de zugrav, era tăiat în două secţiuni corespunzând fiecărui cat, indicând

astfel în chip supărător lipsa de coeziune a planurilor. În sfârşit, tavanul imita prin zugrăveli casetoanele unui plafon roman. Acest sistem de decoraţie, precum şi crăpăturile lungi şi neregulate ale pereţilor dădeau încăperii un aer de ruină şi răceală. Tânărul, hotărându-se în fine, trase de mânerul clopoţelului. Atunci un fel de schelălăit metalic răsună de sus ca-n nişte spaţii mari şi goale cu ecou rău. Trecu un timp chinuitor pentru necunoscutul de jos, apoi scara începu să scârţâie ca apăsată de o greutate extraordinară şi cu o iritantă încetineală. Când provocatorul acestor grozave pârâituri fu jos, tânărul văzu mirat un omuleţ subţire şi puţin încovoiat. Capul îi era atins de o calviţie totală, şi faţa părea aproape spână şi, din cauza aceasta, pătrată. Buzele îi erau întoarse în afară şi galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinţi vizibili, ca nişte aşchii de os. Omul, a cărui vârstă desigur înaintată rămânea totuşi incertă, zâmbea cu cei doi dinţi, clipind rar şi moale, întocmai ca bufniţele supărate de o lumină bruscă, dar privind întrebător şi vădit contrariat.

— Unchiul Costache? îndrăzni să deschidă gura tânărul, pe urmă, intimidat, refăcu întrebarea: Aici şade domnul Constantin Giurgiuveanu?

Bătrânul clipi din ochi, ca şi când n-ar fi înţeles întrebarea, mişcă buzele, dar nu răspunse nimic.

— Eu sunt Felix, adăugă tânărul, uimit de această primire, nepotul dumnealui.

Omul spân păru tot aşa de plictisit de întrebare, clipi de câteva ori din ochi, bolborosi ceva, apoi cu un glas neaşteptat de răguşit, aproape şoptit, duhnind a tutun, răspunse repede:

— Nu-nu-nu ştiu... nu-nu stă nimeni aici, nu cunosc...

Buimăcit, tânărul stătu locului nemişcat, aşteptând o revenire asupra tăgadei. Dar bătrânul, după ce-l privi clipind, cu acea deferenţă hotărâtă cu care îndemni pe un individ să plece, zise din fundul gâtlejului: „Bună seara!“ şi porni iarăşi, în scârţâituri îngrozitoare, pe scară. Tânărul puse mâna automatic pe mânerul valizei şi ieşi ameţit pe uşa gotică şi apoi pe poarta ruginită, trecu prin faţa muscalului, care sforăia mereu, şi porni dezorientat înainte.

Uimirea liceanului va părea nu se poate mai îndreptăţită, dacă vom şti cine era. Se numea Felix Sima şi sosise cu o oră mai înainte în Bucureşti, venind din Iaşi, unde fusese elev în clasa a VIII-a a Liceului Internat. Sfârşise liceul, trecând examenul de capacitate, şi acum venea în Bucureşti la tutorele său, Costache Giurgiuveanu. Acest Giurgiuveanu, căruia obişnuia din familie a-i zice „unchiul“, era cumnat al tatălui său care murise de un an. Doctorul Iosif Sima, fost medic militar, apoi demisionat, nu mai avea de mult rude apropiate de sânge. Singura lui soră, soţia lui Costache Giurgiuveanu, cel căutat, murise şi ea de mult. Văduv el însuşi de vreo zece ani, doctorul îşi ţinuse băiatul mai mult în pensionate şi în internate. După o lungă boală plictisitoare, se stinse şi el, cu satisfacţia că copilul e mare şi cu viitorul oarecum asigurat. În afară de un oarecare depozit în bani, doctorul lăsa lui Felix o casă cam veche dar solidă şi rentabilă în strada Lăpuşneanu. Pentru administrarea acestor bunuri, fusese indicat ca tutore „unchiul Costache“, cumnatu-său. De un an de zile, Giurgiuveanu reprezenta pe Felix în raporturile cu şcoala, plătea taxele, semna în calitate de corespondent, iar Felix, la rândul lui, îi trimitea ştiri despre el. De altfel, relaţiile acestea nu erau deloc pricinuite de simpla întâmplare a tutelei: „unchiul Costache“ şi „verişoara Otilia“, care trecea în genere drept fata lui Costache, fuseseră totdeauna numele cele mai pomenite din casa doctorului Sima şi socotite ca simbol al rudeniei apropiate.

Felix nu văzuse pe Costache Giurgiuveanu decât cu mulţi ani în urmă, ca copil, şi tot atunci o cunoscuse şi pe Otilia, care era o simplă fetiţă. Dar în fiecare an scria la sărbătorile consacrate şi în alte câteva împrejurări „unchiului Costache“, întrebând ce mai face „verişoara Otilia“, iar Otilia scria „unchiului Iosif“, întrebând ce mai face „vărul Felix“. Tânărul fiu al doctorului şi Otilia erau astfel în chip oficial intimi prin corespondenţă şi desigur că, dacă s-ar fi întâlnit, n-ar fi putut decât să continue şi oral stilul familiar din scrisori. Zăpăceala lui Felix era dar explicabilă. Numărul casei îl cunoştea infailibil, iar în casă locuiau „unchiul Costache“ şi „verişoara Otilia“.

Rămăsese hotărât, în urma unei corespondenţe pe care o ţinea, nu-i vorbă, cu Otilia, că, îndată ce va termina liceul, va veni la Bucureşti, în vederea continuării studiilor, urmând să locuiască la unchiul-tutor în strada Antim. Îl vestise la vreme printr-o scrisoare, şi acum îi era dat să primească acest răspuns ciudat. Felix îşi cercetă bine memoria, spre a vedea dacă nu cumva are o lipsă, dar lucrul era cu neputinţă. Acela era numărul. Căută mai departe vreun bis şi se gândi la posibilitatea ca în curtea unchiului să fie mai mulţi locatari. Ştia însă bine că Giurgiuveanu era proprietar şi nu închiria, şi un chiriaş, de altminteri, ar fi ştiut la cine stă. Mai mult muncit de ciudăţenia acestei întâmplări decât de problema petrecerii nopţii în necunoscut, Felix mergea în neştire înspre strada Arionoaiei, când, deodată, o imagine i se fixă în minte. Pe un carton mic, o fotografie-vizit în tonalitate cafenie spălăcită înfăţişa un om cu capul aproape depilat, cu ochii foarte proeminenţi şi cu buze groase, cu numai câteva fire negre rare în loc de mustăţi. Această fotografie, care se afla pe biroul tatălui său, îi deştepta în minte, nu ştia de ce, ideea unui hoţ de copii mici. Însă era sigur că fotografia reprezenta pe unchiul Costache. Omuleţul de pe scara scârţâitoare, mult mai bătrân, era aidoma moralmente cu unchiul din fotografie. Un fior necunoscut de experienţă rea trecu prin sufletul candid al lui Felix: Să nu vrea să-l primească „unchiul"? Dar de ce? Desigur că nu a lămurit bine.

Poate scrisoarea n-a sosit şi nu se aşteptau să vină aşa târziu, noaptea. Totuşi, spusese răspicat: „Eu sunt Felix!" Cu îndoiala în suflet, însă hotărât, tânărul se întoarse înapoi şi, după o scurtă codire, intră din nou în curte şi în anticameră şi trase de blestematul clopoţel, care răsună pe sus ca un vas de sticlă sfărâmat pe podele. După o aşteptare chinuitoare, scara începu să scârţâie greu, şi bătrânul spân apăru din nou cu ochii miraţi.

— Ce e? întrebă el în şoaptă, ca şi când nu l-ar fi văzut pe băiat.

Glasul acestuia pieri de emoţie, şi inima-i zvâcni cu violenţă în piept. Încercă să-şi adune puterile, când o voce cristalină se auzi de sus:

— Dar, papa, e Felix!

Felix privi spre capătul scării ca spre un cer deschis şi văzu în apropierea lui Hermes cel vopsit cafeniu un cap prelung şi tânăr de fată, încărcat cu bucle, căzând până pe umeri. Atunci bătrânul, ca şi când totul s-ar fi petrecut în modul cel mai firesc, fără nici o lămurire asupra atitudinii dinainte, clipind molatic din ochi, cu aceeaşi duhoare de tutun şi cu acelaşi glas fără acustică, zise lui Felix Sima:

— Ia-ţi geamantanul şi vino sus!

Urcară amândoi pe scara pârâitoare şi se găsiră într-un soi de antreu pe care tânărul nu avu răgaz să-l examineze, rămânând totuşi cu sentimentul că mobilele erau toate acoperite cu nişte cămăşi de materie fumurie. Fata, subţiratică, îmbrăcată într-o rochie foarte largă pe poale, dar strânsă tare la mijloc şi cu o mare coleretă de dantelă pe umeri, îi întinse cu francheţe un braţ gol şi delicat. Felix îi strânse mâna şi avu o clipă impulsiunea de a i-o săruta, însă fata i-o trase cu mult înainte de a lua o deciziune şi i-o trecu sub braţul stâng.

— Ce bine-mi pare, ce bine-mi pare, zise ea volubil, că ai venit. Eu sunt Otilia.

Apoi, părându-i-se că tânărul nu reacţionează destul de călduros, întrebă, întorcând adânc faţa spre el:

-— Oare nu-ţi pare bine?

— Ba da! răspunse sfios Felix, contrariat că nu vine nimeni să-i ia valiza din mână.

Condus de Otilia şi urmat de bătrân, Felix intră într-o odaie foarte înaltă, încărcată de un fum des şi înţepător de tutun ca o covertă de vapor pe Marea Nordului. În mijlocul ei, la o masă rotundă prevăzută cu o mare lampă de petrol cu glob de sticlă mată, se aflau, în faţa unui joc de table, trei persoane care la deschiderea uşii ridicară capul în felurite grade de curiozitate. Erau două femei şi un bărbat. Bătrânul merse şi ocupă scaunul rămas gol lângă ceilalţi, în vreme ce Otilia conduse pe Felix de-a dreptul la masă, prezentându-l.

— E Felix, zise ea oprindu-se în faţa bărbatului care tocmai aruncase zarurile.

Acesta ridică numaidecât capul şi întinse repede mâna. Era un om cam de vreo cincizeci de ani, oarecum voluminos, totuşi evitând impresia de exces, cărnos la faţă şi rumen ca un negustor, însă elegant prin fineţea pielii şi tăietura englezească a mustăţii cărunte. Părul rar, dar bine ales într-o cărare care mergea din mijlocul frunţii până la ceafă, lanţul greu de aur cu breloc la vestă, hainele de stofă fină, parfumul discret în care intra şi o nuanţă de tabac, toate acestea reparau cu desăvârşire, în apropiere, neajunsurile vârstei şi ale corpolenţei.

— Pascalopol, se recomandă el cu o ceremonie care trăda creşterea lui aleasă, reţinând ceva mai mult mâna tânărului într-a sa, spre a-l examina. Îl privi fără excesivă cordialitate, chiar cu oarecare umbră de ironie îndepărtată, însă cu o politeţe grabnică, respectuoasă:

— Va să zică dumneata eşti Felix de care ne-a vorbit atâta domnişoara Otilia!

— Este băiatul doctorului Sima de la Iaşi, completă în şoaptă bătrânul, frecându-şi mâinile, cu un râs prostesc.

— Da, da, da! adăugă Pascalopol, părând a căuta în memorie şi, cu un zâmbet graţios, care îi descoperi o dantură bine reparată, abandonă uşor mâna tânărului.

Otilia opri pe Felix în faţa femeii mai mature. Era o doamnă cam de aceeaşi vârstă cu Pascalopol, însă cu părul negru pieptănat bine într-o coafură japoneză. Faţa îi era gălbicioasă, gura cu buzele subţiri, acre, nasul încovoiat şi acut, obrajii brăzdaţi de câteva cute mari, acuzând o slăbire bruscă. Ochii îi erau bulbucaţi, ca şi aceia ai bătrânului, cu care semăna puţin, şi avea de altfel aceeaşi mişcare moale a pleoapelor. Era îmbrăcată cu bluză de mătase neagră cu numeroase cerculeţe, strânsă la gât cu o mare agrafă de os şi sugrumată la mijloc cu un cordon de piele, în care se vedea, prinsă de un lănţişor, urechea unui cesuleţ de aur. Doamna care juca table cu Pascalopol, în vreme ce ceilalţi priveau, ridică o faţă scrutătoare şi examină din cap până în picioare pe Felix, ridicându-şi în acelaşi timp cu multă demnitate mâna spre a-i fi sărutată.

— Hm! spuse ea arţăgos şi cu un glas răguşit, însă forte. Dar eşti flăcău în lege!

— Intră la Universitate, Aglae, lămuri bătrânul, cu acelaşi supărător glas stins, însoţit de râsul fără rost.

—Da?! se miră sumbru doamna şi-şi continuă jocul cu Pascalopol.

— E tanti Aglae, sora lui papa, explică Otilia lui Felix, văzându-l cam nedumerit.

— De unde să mă cunoască? întrebă Aglae. Când a murit mă-sa, era numai atât. De atunci nu l-am mai văzut. Tu ţi-l aminteşti, Aurico?

Ruşinat de bruscheţea expresiunii „mă-sa" şi de familiaritatea cu care oameni aproape străini vorbeau de familia lui, Felix privi sfios la aceea pe care o chemau Aurica. Era o fată cam de treizeci de ani, cu ochii proeminenţi ca şi ai Aglaei, cu faţa prelungă, sfârşind într-o bărbie ca un ac, cu tâmple mari încercuite de două şiruri de cozi împletite. Şedea cu coatele pe masă şi cu capul între palme, privind jocul celor doi. La apropierea lui Felix, ridică ochii fixând cu avidă curiozitate pe tânăr şi întinzându-i la buze o mână arcuită.

— E verişoara Aurelia, comentă Otilia.

Lui Felix numele acestea îi erau vag cunoscute, dar nu-şi amintea să mai fi văzut vreodată persoanele. Îl supăra de altfel grozav ridicola valiză, pe care o trecuse în mâna stângă, neavând răgazul s-o aşeze undeva. Otilia, sfârşind prezentarea, părăsi braţul lui Felix şi se rezemă de scaunul lui Pascalopol, întrebând:

— Cum merge?

— Prost, domnişoară Otilia! zise acesta, întorcând un cap galeş spre speteaza scaunului său.

Rămas singur, Felix căută o scăpare din această ciudată situaţie şi se retrase spre fundul odăii, unde, în semiobscuritate, se zărea o canapea de pluş roşu. Văzându-se uitat de toţi, îşi lăsă în sfârşit valiza jos şi se aşeză. O tuse apropiată îl făcu să tresară speriat. Abia atunci observă că în apropierea sa, la o măsuţă, se mai afla un om. Un bărbat

în vârstă, cu papuci verzi în picioare şi cu o broboadă pe umeri mişca mâinile asupra mesei, ţintind atent. Avea mustăţi pleoştite şi un mic smoc de barbă. Individul ridică asupra lui Felix nişte ochi grozav de spălăciţi şi-i lăsă apoi asupra măsuţei, fără să scoată o vorbă. Abia după ce se mai adaptă obscurităţii, Felix constată cu surprindere că domnul cu broboadă broda cu lână de felurite colori o bucată de etamină întinsă pe un mic gherghef.

— Proaste zaruri! bombăni Aglae. Apoi, după o pauză: Dar, Costache, la cine o să stea „băiatul"?

— La noi! explică Otilia.

Şedea acum cu o coapsă pe marginea fotoliului bătrânului, jucându-şi ca o pendulă piciorul, în vreme ce cu mâna stângă îmbrăţişase capul vădit mulţumit al aceluia.

— Aşa?! se miră Aglae. N-am ştiut: faci azil de orfani.

— Dar Felix are venitul lui, protestă Otilia, nu-i aşa, papa?

— A-a-are! bolborosi moş Costache, privind ca un protejat în ochii Otiliei, care îi scutura un fulg de pe haină.

— Atuncea faceţi pensiune, continuă implacabil Aglae. O să aibă Otilia cu cine se distra, ce zici, Pascalopol?

Pascalopol îşi muşcă puţin buza de sus, cam schimbat la faţă, dar, lovind zarurile, răspunse conciliant:

— Aşa eşti dumneata, cocoană Aglae, maliţioasă.

Otilia sărise acum de pe scaunul lui moş Costache pe acela al lui Pascalopol, pendulându-şi şi aici piciorul. Această prezenţă avu efecte tonice asupra jucătorului, fiindcă începu să manevreze cu mai multă vigoare. După câteva mutări repezi îşi retrase mâinile, notificând c-un râs sonor de om gras:

— Încă o linie!

În vreme ce Aglae reîntocmea jocul, Pascalopol contempla pe Otilia. Aceasta îi potrivea acul cu perlă din cravată, îi scutura uşor umerii, privindu-l cu o graţioasă maternitate, mereu atârnată pe marginea scaunului. Deodată, privind spre mâinile albe şi încărcate de inele ale lui Pascalopol, se entuziasmă:

— Vai, ce inel frumos! Nu l-am mai văzut.

Inelul în chestiune era petrecut pe degetul mic al mâinii stângi, cam spre vârful lui, deşi degetul era destul de fin. S-ar fi părut că bijuteria nu era pe măsura proprietarului şi era pusă acolo numai spre păstrare. Era un inel simplu, însă un foarte frumos safir încadrat într-un număr de mici perle, ca un miez de floare între corole, şi apoi elegant strâns în câteva foi de aur. Pascalopol îl scoase cu o grabă extraordinară şi-l întinse Otiliei, rugând-o cu toată afecţiunea teatrală pe care un om matur e în stare s-o pună în glas:

— Te rog să-l iei!

Otilia îl aşeză pe inelarul mâinii drepte şi, ridicându-şi braţul subţire în dreptul lămpii, zise exaltată:

— E superb!

Apoi trecu lângă bătrân, sub ochii căruia îl puse îmbrăţişându-i umărul cu mâna stângă.

— Nu e aşa, papa?

Bătrânul îl privi avid cu ochii lui bulbucaţi, şi din buzele sale groase emise invitaţia şoptită:

— Ia-l! Ţi-l dă ţie.

Prin ochii Aglaei şi ai Aurichii trecură fulgere scurte.

— Nu ţi-e ruşine, Costache, lăsaţi omului inelul. Poate e vreo amintire.

În loc de orice protest, Otilia întinse inelul lui Pascalopol. Acesta însă îi prinse mâna.

— Te rog să-l iei. Pentru dumneata l-am şi adus, dar am uitat. Mi-ai vorbit de safir ca de un port-bonheur al dumitale.

Zicând acestea, Pascalopol îi strecură inelul în deget şi, ţinându-i braţul, i-l sărută în apropiere de cot.

— Ascultă, Pascalopol, izbucni Aglae iritată, joci, sau nu joci? Văd că te zbenguieşti cu fetele. Simioane, strigă ea, aruncând ochii spre fundul odăii, tu ce faci acolo? De ce nu te duci să te culci?

Omul cu broboadă şi mic barbişon, care broda şi scruta din când în când pe Felix, scoase un scurt mormăit.

Zarurile începură din nou să cadă.

Părăsit de toţi, obosit, Felix examina mediul în care căzuse; Otilia îl surprinsese de la început şi n-ar fi putut spune ce sentiment nutrea faţă de dânsa, dar simţea că are încredere în ea. Fata părea să aibă optsprezece-nouăsprezece ani. Faţa măslinie, cu nasul mic şi ochii foarte albaştri, arăta şi mai copilăroasă între multele bucle şi gulerul de dantelă, însă în trupul subţiratic, cu oase delicate de ogar, de un stil perfect, fără acea slăbiciune suptă şi pătrată a Aureliei, era o mare libertate de mişcări, o stăpânire desăvârşită de femeie. Moş Costache o sorbea umilit din ochi şi râdea din toată faţa lui spână când fata îl prindea în braţele ei lungi. Fata avea, era limpede, toată iniţiativa, şi Costache era un simplu satelit al voinţei ei. Însă Otilia nu făcea nici un gest care să pară îndrăzneţ, nu scotea nici o vorbă nechibzuită. Totuşi, pe Felix, familiaritatea ei, oricât de copilărească, cu Pascalopol îl nemulţumi. Lui Felix, apariţia Otiliei îi dădu un sentiment inedit, de mult presimţit. Nu avusese până acum nici o intimitate cu vreo femeie. Mamă-sa murise de mult, de când el era în şcoala primară, şi nu avea atuncea destulă complicaţie sufletească spre a o cunoaşte mai de aproape. Ea era o fire bolnăvicioasă şi iritabilă şi stătea mai toată vremea întinsă pe o canapea într-o odaie, citind câte o carte, strigând şi poruncind slugilor prin uşa întredeschisă. Cu multe săptămâni înainte de a muri, ea dispăruse de acasă, şi Felix înţelegea acum că doctorul Sima, tată-său, o internase în vreun sanatoriu. Doctorul mânca la masă împreună cu copilul, sumbru, fără să scoată o vorbă, mângâind numai la plecare băiatul pe păr şi întrebându-l dacă e bine şi n-are nevoie de ceva. Într-o seară, doctorul Sima, după o lipsă de o zi întreagă, în care slugile se purtară faţă de Felix cu o ciudată stimă compătimitoare, veni palid şi obosit, îmbrăcat în negru. Îl chemă grav pe Felix, îi cuprinse amândouă mâinile într-ale sale şi-i vorbi astfel:

— Felix, eşti destul de mare şi de cuminte ca să-ţi spun o imensă veste tristă: mama ta n-are să mai vie niciodată acasă, mama ta s-a prăpădit.

Doctorul îngălbeni şi mai tare la solemnitatea propriilor lui cuvinte şi strânse puternic mâinile copilului, spre a-i ocroti izbucnirea. Dar vestea era prea tare pentru experienţa sufletească a lui Felix. El înţelese doar atât, că ceva foarte neobişnuit se petrece în casă, şi lăsă capul în jos. Doctorul continuă:

— Mâine, când te duci la şcoală, spune domnului institutor că n-ai sa mai vii. Vei merge într-un pensionat.

Toată noaptea, Felix fu chinuit de o agitaţie nemaiavută, care-i sfărâmă somnul. Nu era nici durere propriu-zisă, nici frică, ci acel zbucium al necunoscutului pe care-l ai în noaptea dinaintea plecării pentru totdeauna într-o ţară îndepărtată. A doua zi intră în clasă cu mâna îndoliată şi se aşeză în bancă cu pelerina pe el, în aşteptarea numai a institutorului.

— A murit mama mea, explică el colegului de bancă, intrigat.

— A murit mama ta? se miră acela ca de un eveniment onorabil.

— Da.

— Lui Sima i-a murit mama lui! strigă piţigăiat colegul către clasă.

Copiii se strânseră în jurul lui Felix, privindu-l cu mare curiozitate.

— Şi acuma nu mai vii la scoală?

— Nu.

Copiii erau prea mici, ca să încerce vreun sentiment de compătimire. Ei erau doar izbiţi de acest privilegiu al lui Felix de a nu mai veni la şcoală. Când intră institutorul, un om de treabă, stors la faţă, care-şi ridica mereu pantalonii prea lungi, copiii îl lămuriră neîntrebaţi.

— Domnule, lui Sima i-a murit mama lui!

Institutorul îşi împreună mâinile sincer emoţionat şi se apropie de banca lui Felix, în vreme ce copiii, în loc să se ducă la locul lor, făcuseră cerc în jurul băncii eroului.

— Ce spui?! Bietul băiat! Ce nenorocire! Şi acum nu mai vii la noi?

— Nu.

— Îmi pare foarte rău. Ce nenorocire!

Lui Sima, privirile acestea respectuoase ale tuturor îi alterară sentimentul de tristeţe, care sta nelămurit în adânc, şi i-l prefăcu într-un soi de mândrie de a fi obiectul de atenţie al lumii. Institutorul îl mângâie.

— Poate că te aşteaptă tatăl tău. Să-i spui domnului doctor Sima că regret foarte mult. Aşa, drăguţă! Şi institutorul întinse mâna lui Felix şi-l conduse cu atenţie la uşă, cum conduci un paralitic. Copiii urmăriră pe Felix cu o admiraţie nemaipomenită, fără umbră de durere. Felix însuşi îi privi mut, atât de cuprins de noutatea situaţiei lui, încât acest sentiment nu avea nici un nume.

Abia cu câţiva ani mai târziu, văzând pe alţi colegi trecând pe drum cu mamele lor, Felix începu să mediteze asupra sentimentului care nu se născuse, fiind întrerupt la o vârstă nepăsătoare. Cu fotografia mamei sale înainte, el încercă să reconstruiască un sentiment pierdut, interpretând vechi amintiri: din păcate, era prea târziu. Fotografia rămânea a unei fiinţe îndepărtate, pe care abia o cunoscuse.

La internat colegii nu vorbeau despre femei decât cu râsete indecente şi cu mister, iar slugile, singurele fiinţe de gen feminin pe care le întâlnea pe aproape, aveau vorba muşcătoare şi luătoare în râs. Pentru întâia oară Felix era prins de braţ cu atâta familiaritate de o fată şi pentru întâia oară, luând act de izbucnirea unei simţiri până atunci latente, încercă şi acul geloziei, văzând cum Otilia generalizează tratamentul.

Zarurile zornăiau pe masă între cele patru capete strânse în jurul luminii de lampă. Jucătorii emiteau numai scurte exclamaţii tehnice, moş Costache râdea doar în favoarea câştigătorului, iar Aurica privea nemişcată cu faţa între palme, aruncând câte o ochire şi la Felix. În faţa bătrânului se afla o chesea de tutun, din care acesta apuca mereu, făcând ţigări de mână, pe care le lipea scoţând foarte tare limba afară şi bulbucându-şi şi mai rău ochii. Fabricatele le strângea apoi într-o mare cutie de tablă. Pe masă se mai vedeau la o parte un morman de cărţi de joc, de unde se

putea deduce că tablele reprezentau doar o distracţie trecătoare, de antrenament. Trecuseră peste două ore de încordare monotonă de când Felix fusese uitat acolo şi nimeni nu se mişca de la masă. Într-un târziu, Pascalopol lovi zarurile definitiv în semn de încheiere şi se lăsă, respirând tare, pe speteaza scaunului.

— Cocoană Aglae, eu zic să trecem la cărţi!

Aglae luă un pachet de cărţi, în vreme ce Costache se ridicase şi cu grijă minuţioasă strânsese jocul de table şi-l pusese deoparte, le mestecă şi le depuse în mijloc, în scopul de a fi tăiate.

— Cine joacă? întrebă ea.

Aurelia făcu un semn de participare cu capul. Aglae se făcu că scotoceşte într-o pungă de satin, că dibuie pe masă, şi-n cele din urmă spuse speriată:

— Comedie! dar nu mai am nici un ban. Costache, n-ai tu câţiva franci, să nu mai mă duc până acasă?

Costache se arătă înspăimântat şi se apără bolborosind:

— N-n-n-n-am!

Pascalopol puse în evidenţă un gros portmoneu de marochin roşu, din care luă patru piese mari de argint de câte cinci lei.

— Cocoană Aglae, îmi pare rău!

Aglae păru a fi muncită de o scurtă repulsie, apoi se dădu învinsă.

— Bine, ne socotim noi la sfârşit.

În vreme ce Aglae împărţea cărţile celor patru jucători (ea, Aurica, Costache şi Pascalopol), Pascalopol scosese o ţigare şi o înfipsese cu un capăt într-un ţigaret de chihlimbar gros. Otilia trase un chibrit pe grătarul unei chibritelniţe şi îi aprinse ţigara. Aglae vru şi ea una, însă numai de la Pascalopol, care i-o oferi cu obişnuita grabă; Costache se mulţumi cu un noduros fabricat propriu. Chiar şi Otilia, rugată din ochi de Pascalopol, îşi luă o ţigare şi trase din ea aşezându-se pe marginea scaunului musafirului. Centrul odăii se umplu din nou de fum proaspăt, gros, care, trecând din lumină în umbră, semăna cu norii repezi ai unei furtuni. Cei patru începură să joace, scoţând scurte

exclamaţii, necunoscute lui Felix, care nu ştia nici un joc. Situaţia i se părea tânărului fără scăpare. Dacă ar fi fost un simplu invitat, ar fi dat bună seara şi ar fi fugit. Dar era „acasă“. Era obosit şi pica de somn. Jucând tăcută şi trăgând cu prudenţă cărţile, Aurelia îl ochea din când în când. Deodată zise:

— Otilio, poate lui domnul Felix îi e foame!

Otilia sări de pe scaunul lui Pascalopol.

— Vai, cum l-am uitat! Ce zăpăcită sunt!

Venind lingă Felix, îl întrebă şi ea:

— Ti-e foame, nu-i aşa?

Felix tăgădui cu capul, dar Otilia, răspunzând singură la întrebare cu un „fireşte că ţi-e foame!“, se repezi ca vântul pe o uşă. Se auziră izbituri de dulapuri, ciocnituri de farfurii şi Otilia reapăru în curând cu o farfurie pe care se aflau două prăjituri de casă.

— N-am decât asta acum, dar trebuie să mănânci.

Spre a se încredinţa de supunerea tânărului, Otilia se aşeză pe canapea foarte aproape de el şi-i întinse cu mâna, ca unui copil, una din prăjituri. Felix o luă intimidat şi începu s-o mănânce încet, sub ochii Otiliei, care aştepta. Într-adevăr, îi era foame. Otilia nu slăbi vigilenţa până ce nu sfârşi prăjitura, apoi i-o întinse şi pe cealaltă.

Cu braţul stâng trecut repede pe după braţul drept, aştepta şi părea foarte mulţumită.

— Cum te simţi la noi? întrebă ea drept încheiere.

În alte împrejurări, Felix ar fi întrebat-o dacă ea n-avea obiceiul să doarmă noaptea, dar acum era atât de buimăcit, încât zise numai:

— Bine!

Satisfăcută de răspuns, Otilia îl părăsi şi trecu din nou în spatele bătrânului, în cărţile căruia privi îmbrăţişându-i gâtul. Apoi trecu şi în spatele lui Pascalopol.

— Cine câştigă?

— Aglae, şopti Costache.

Într-adevăr, Aglae, care juca foarte serioasă, începuse să-şi reducă datoria faţă de Pascalopol. Ea privea din când în când

şi în cărţile Aureliei, şi câteodată trăgea de la ea câte o carte şi-o zvârlea jos.

— Aurico, nu eşti atentă deloc!

Când Otilia supraveghea pe Felix, Pascalopol aruncase ochii spre ei. Acum îl întrebă, fără să ridice ochii din cărţi:

— Domnule Felix, am uitat să te-ntreb, ce-ai de gând să urmezi la Universitate?

— Aş vrea să urmez medicina.

— Fireşte, fiu de doctor, te-nţeleg. Foarte frumos.

Aglae păru foarte excitată de acest nevinovat dialog.

— Doctor, meserie nesigură, să umbli după clienţi!

— Un doctor bun, muncitor câştigă foarte bine azi, observă cu voce mângâietoare Pascalopol.

— Nu-i aşa? se interesă deodată Otilia.

— Pentru asta trebuie sa ai cap, nu glumă! adause rece Aglae, ca şi când era vădit că asta lipsea lui Felix.

— Nu mă-ndoiesc, zise Pascalopol, de inteligenţa domnului Felix.

— Medicina cere ani mulţi, urma Aglae, trântind cu ciudă o carte, cheltuială, întreţinere. Un orfan trebuie să-şi facă acolo repede o carieră, să nu cadă pe capul altuia.

Tonul cu care fu pronunţat cuvântul „orfan" şi chiar cuvântul însuşi pe care nu-l mai folosise nimeni, în legătură cu el, jigniră profund pe Felix.

— Vai, ce spui, tanti Aglae, dar Felix nu cade pe capul nimănui, reproşă Otilia.

Aglae nu se dădu bătută.

— Vreau să spun că e moda acum cu Universitatea. De ce să meargă la Universitate? Are un venit, să-şi găsească o slujbă acolo, şi gata. Eu pe Titi îl las să-şi sfârşească liceul, şi basta.

Pascalopol luă ţigaretul de pe scrumieră, trase un fum şi-l depuse la loc, spre a-şi acoperi o preocupare. Un cocoş se auzi cântând prin apropiere. Pascalopol scoase ceasul şi zise:

— Domnişoară Otilia, tânărului i-o fi somn. E târziu.

Otilia sări iute de pe scaun şi, mergând la Felix, întrebă:

— Ţi-e somn?

Ochii lui Felix şi ora înaintată făceau întrebarea de prisos. Otilia îl luă iarăşi de braţ, după ce tânărul apucase de jos valiza, şi-l îndreptă spre o uşă. Înainte de a-i păşi pragul, Felix crezu de cuviinţă să zică „Bună seara“. Pascalopol se grăbi să-i răspundă, întorcând capul. Aglae răspunse şi ea, fără să ridice ochii din cărţi. Aurelia îl urmări numai cu privirea. Trecură printr-o odaie neluminată decât de lună, care părea a fi sufrageria, apoi într-o săliţă din care o scară de lemn ducea la etaj. Se urcară pe ea şi ajunseră într-un coridor cu geamlâc, în care Felix recunoscu geamlâcul zărit de jos, din curte. O lampă de petrol de o formă mai îngrijită ardea într-un cui. Otilia o luă şi începu să deschidă uşile odăilor care dădeau în coridor. Erau cel puţin patru.

— Doamne! zise ea, nu ştiu unde să te culc. Am uitat să spun să pregătească o cameră.

Felix avu impulsiunea, ca şi cu prilejul prăjiturii, să declare că nu avea nevoie de nimic, însă i se păru absurd, deoarece neapărat trebuia să doarmă undeva. De aceea tăcu şi luă parte prin aşteptare la preocuparea Otiliei. Aceasta deschise o uşă, intră singură înăuntru, deretică ceva în pripă, fiindcă se auziră lovituri de scaune izbite şi de dulapuri închise, apoi strigă lui Felix să intre.

— Până mâine dormi aici, este odaia mea. Fii fără grijă. E cam dezordine, dar o să mă ierţi, nu? Noapte bună. Mâine vom sta de vorbă mai mult.

Otilia spuse toate acestea repede, cu un râs graţios, dar cu siguranţă în glas, mai dădu o ochire odăii şi ieşi, făcând lui Felix un salut cu mâna. Se auziră tropote pe scară, trântituri de uşă, şi apoi totul reintră în linişte. O lampă portativă cu abajur era aprinsă pe o masă rotundă, răspândind cercuri de umbre degradate prin casă şi imprimând un rotocol alb în tavan. Felix privi în odaie. Încăperea era mai mult lungă decât lată şi avea o fereastră care da în geamlâc, acoperită cu o mare cortină de pluş maron. Câteva fotolii scunde şi mici de pluş maron, un scrin de nuc de modă veche, dar masiv, un dulap de haine din acelaşi lemn şi foarte lat dădeau odăii un

aer bătrânesc dar elegant. Lucirea pereţilor atrase atenţia lui Felix, care descoperi cu mirare că odaia era tapetată cu o hârtie dungată şi cu mici flori de miozotis. În schimb, patul era nou şi aşa de scund, încât părea un divan. Două suluri moi de catifea se sprijineau la capete pe speteze ornamentate cu împletituri de pai. În apropierea ferestrei se afla o masă de toaletă cu trei oglinzi mobile şi cu multe sertare. În faţa ei se vedea un scaun rotativ de pian. Sertarele de la toaletă şi de la dulapul de haine erau trase afară în felurite grade, şi-n ele se vedeau, ca nişte intestine colorate, ghemuri de panglici, cămăşi de mătase mototolite, batiste de broderie şi tot soiul de nimicuri de fată. Cutii de pudră numeroase, unele desfundate, flacoane de apă de Colonia destupate erau aruncate în dezordine pe masa de toaletă, ca într-o cabină de actriţă, dovedind graba cu care Otilia le mânuia. Rochii, pălării zăceau pe fotolii, pantofi pe sub masă, jurnale de modă franţuzeşti mai peste tot, amestecate cu note muzicale pentru piano-forte.

Pe un fotoliu se găsea un morman de cărţi, cele mai multe nemţeşti, dar şi romane franţuzeşti din colecţia Calmann-Lévy, ilustrată şi cartonată. Deasupra se vedeau *Mademoiselle de la Seigliére* de Jules Sandeau, *Indiana* de G. Sand. În cameră mirosea pătrunzător a pudră şi parfumuri. Felix se lăsă pe marginea patului, neîndrăznind încă să profaneze cu somnul său acest ascunziş feminin. Atunci văzu că patul era el însuşi plin de tot felul de nimicuri, de perne de catifea cu broderii aplicate, de păpuşi de stofă, de rochii şi jupoane zvârlite în grabă şi că nu se zărea nici umbră de plapumă ori de întocmire pentru dormit. Otilia uitase acest amănunt. Felix se întinse puţin pe pat spre a-şi odihni emoţiile neînţelese pe care le încercase de câteva ore. Un cocoş se auzi foarte pe aproape bătând din aripi şi cântând. Lui Felix i se păru că aerul din casă îşi schimba în mod ciudat culoarea şi că lampa nu mai dădea atâta lumină. În peretele opus uşii, o mică oglindă făcea o pată alburie. Felix se ridică şi suflă în lampă, şi atuncea îşi dădu seama că oglinda prin

care se vedeau acum coame de copaci era o fereastră. În odaie era o lumină dulce crepusculară. Felix se întinse din nou pe pat, cu capul pe un morman de perne decorative, fără să se dezbrace. Era hotărât să nu se culce, ci numai să se odihnească, intimidat de acest interior care nu părea pregătit să-l primească. Prin minte i se perindară toate întâmplările din cursul acestei seri ciudate, figura spână a bătrânului, scările scârţâitoare, chipurile din odaie. Apoi toate capetele începură să se apropie şi să se depărteze de masa de joc ca într-o horă, un clopot răsună deasupra lor şi căzu ca un fum gros la mijloc, iar două braţe subţiri îl cuprinseră de gât, în vreme ce un glas şoptit de fată întreba:

„Te simţi bine, la noi, nu-i aşa?"

Felix se lăsă în voia braţelor şi se cufundă cu ele în visuri.

II

A doua zi, Felix fu trezit din somn de grindina repede a unui pian care răsuna prin apropiere. Cineva trecea mâinile cu jovialitate pe deasupra clapelor, cântând cu multă dexteritate un exerciţiu complicat, care varia la infinit o temă. Felix îşi aminti numaidecât de mâinile lungi ale Otiliei şi nu se mai îndoi că ea era cântăreaţa. Sări înfricoşat din pat. Soarele era sus pe cer şi pătrundea în odaie din două părţi. Tânărul îşi îndreptă puţin hainele, potrivi locul pe care dormise şi avu intenţia să se spele. Dar în cameră nu găsi nimic trebuitor. Scoase atunci din valiză puţină apă de Colonia cu care-şi dădu pe faţă şi pe păr. Acum nu ştia ce să facă. Să stea în odaie cum îl îndemna ascuns timiditatea, ar fi fost necuviincios; să iasă, se temea să nu nimerească unde nu se cade, necunoscând casa. Aruncă o clipă privirile pe fereastra cea mică şi constată că dădea într-o curte vecină. De altfel, era o fereastră condamnată, care ar fi urmat să fie astupată în cazul unei construcţii alăturate, dar pe care, se vede, relaţiile dintre vecini o îngăduiau. În curtea de alături, Felix văzu o casă fără etaj, cam veche, dar solidă şi largă. Ferestrele înalte aveau deasupra frontoane greceşti de tencuială, şi intrarea avea chipul unei tinde sprijinite pe două coloane vopsite ca porfirul, ai cărei pereţi erau zugrăviţi pompeian. De-a lungul pereţilor se înşirau hârdaie mari cu oleandri şi de jur împrejurul ogrăzii erau straturi de flori prejmuite cu nuiele. Mai spre fund se vedea şi un chioşc de lemn vopsit verde în care Felix zări pe bătrânul de peste noapte cu barbişon şi broboadă, care broda mereu. Înţelese acum că tanti Aglae, cu Simion al ei şi cu Aurica locuiau alături. Felix mai dădu câteva ocoluri odăii, ascultând exerciţiile Otiliei, care le intona şi vocal acum, cu un glas subţirel şi

tremurat. În sfârşit se hotărî să crape uşa, fiindcă auzise nişte bocănituri pe alături. Abia scosese capul, şi-i răsări înainte faţa spână a lui moş Costache, care i se păru acum mai buzat şi mai stacojiu la faţă.

— Ai dormit bine? întrebă el, cu vecinica lui răguşeală. Părea foarte binevoitor şi mai ales servil de politicos din cauza fizicului meschin şi a continuei frecări a mâinilor. — Vino să-ţi arăt odaia dumitale.

Pe acelaşi coridor, moş Costache călăuzi pe Felix la o altă uşă deschisă de perete.

— E gata, Marina?

— Gata, gata, răspunse arţăgos o femeie mătăhăloasă, bătrână, îmbrăcată rău, ca o servitoare. Dumnealui este?

Moş Costache consimţi din cap.

— Uite aici, luă femeia în primire pe Felix. Ăsta-i patul, cum nici la mama dumneatale n-ai avut.

Într-adevăr, era un pat mare, cu tăbliile de lemn de nuc sfârşite în două suluri groase cu capete de bile. Marina îl pipăi cu mâna, demonstrativ.

— Şezi pe el, să vezi! Uite, aici îţi pui rufele, ici hainele, ghetele să le pui aici, în cutie. Ai masă să scrii pe ea cât pofteşti.

Odaia era asemănătoare cu aceea a Otiliei, dar în locul tapetului era o zugrăveală verzuie. Şi aci o mică fereastră dădea în curtea vecină. Marina urmă călăuzirile ei, dând lămuriri dintre cele mai indecente. Când Felix o privi mai bine în faţă, văzu că n-avea decât un ochi valid. Celălalt îi era atacat violent de albeaţă şi era pe jumătate închis de pleoapă.

— Ce faci, se răsti deodată Marina la moş Costache, nu-mi dai bani de cheltuială? Doar n-o să te hrănesc cu vânt!

Moş Costache se bâlbâi:

— Nu-nu-nu mai ai bani?

— Că mulţi mi-ai dat, îi rânji bătrâna.

Această familiaritate miră pe Felix, care totuşi observă că, cu tot halul în care se afla Marina, ea n-avea aerul să fie o slujnică. Anumite trăsături mai fine îi înnobilau fizionomia. Mai târziu el află că bătrâna era o rudă îndepărtată a lui moş

Costache, pe care acesta, abuzând de împrejurarea că femeia, celibatară, n-avea unde să se ducă şi era şi cam slabă de minte, o folosea ca servitoare. Bătrânul îşi scărpină puţin chelia, apoi trase la o parte pe Felix, întrebându-l cu glas şi mai stins ca de obicei:

— A-a-ai bani?

Felix se roşi la faţă şi vârî repede mâna în buzunar. Avea vreo optzeci-o sută de lei, cât îi mai rămăsese după cumpărarea biletului de tren şi care în fond îi fuseseră daţi de moş Costache, conform unui aranjament, prin secretariatul internatului, ca bani pentru mici cheltuieli. Scoase un portmoneu în care şedeau ticsite câteva monede de argint.

— Numai cinci lei, zise Costache, ochind portmoneul.

Felix îi întinse o piesă groasă şi mare.

— Da pâinea, sări Marina, care n-ai plătit-o de două săptămâni!

Moş Costache îşi mai ciupi puţin fruntea şi repetă umil:

— M-m-mai dă-mi cinci lei. N-am acum la îndemână, sunt cam strâmtorat.

Felix îi întinse şi a doua piesă. Între timp pianul tăcuse, dar emoţia nu-i îngăduise tânărului să audă trosniturile scării apropiate. Când întoarse capul, zări pe Otilia. Era cam palidă şi avea ochii ficşi şi mustrători.

— Papa, ce faci aici?

Bătrânul lăsă ochii în jos, gudurându-se.

— Nimic. I-arătam odaia. Te las pe tine să-i ţii de urât.

Şi, frecându-şi mâinile, bătrânul o luă mărunt pe scară în jos.

— Ţi-a cerut bani? întrebă, supărată, Otilia pe Felix.

— Nu! minţi acesta.

— Ba ţi-a cerut! întări fata cu o intonaţie care n-admite replică. Papa este un om bun, urmă Otilia după oarecare trecere de timp, luând pe Felix de braţ, însă are ciudăţeniile lui. Trebuie să fii îngăduitor cu el. Vii să-mi ajuţi să iau ceva din odaie?

Otilia intră în camera în care dormise Felix şi începu să scotocească, trăgând toate sertarele dulapului şi ale toaletei şi nemaiînchizând nici unul. Scoase o rochie de tul cu multe

volane şi o aruncă pe braţul tânărului, mănuşi de piele şi de aţă lungi până la coate, sticluţe, gheme, o perniţă de ace şi alte nimicuri, dându-le pe toate acestuia. Apoi îi făcu semn să o urmeze. Ajungând în capătul scării, începu să coboare cu o repeziciune de pisică, abia urmată de Felix. Din săliţa de jos a scării intrară într-o odaie aproape goală, în care se afla un pian cu coadă, cam vechi, cu capacul ridicat. Cele două ferestre ale odăii erau deschise. Mormane de note muzicale, de reviste de modă erau aruncate pe jos în jurul negrului piano-forte. În faţa instrumentului era un simplu scaun de lemn, ca de tavernă, cu tăietură în chip de inimă. Otilia se repezi la el şi, aşezându-se aproape călare, începu să alunge degetele subţiri asupra clapelor.

— Asta o ştii? întrebă ea pe Felix.

Cânta o compoziţie foarte la modă pe atuncea, prin sentimentalitatea ei, *Chanson russe*, şi Felix, care avea cunoştinţe muzicale, putând descifra cu uşurinţă la pian şi la vioară, îşi dădu seama că îndemânarea şi fineţea Otiliei depăşeau cu mult banalitatea bucăţii.

— Ah, zise Otilia, lăsându-şi o clipă mâinile pe genunchi, ce sentimentală sunt!

Apoi, înfigând din nou degetele în clape, începu să cânte *Rapsodia ungară* de Liszt, indicând cu multă vigoare părţile grave, dar când intră în zona furtunoasă a compoziţiei, trânti deodată capacul peste claviatură şi sări în picioare.

— Îmi vine uneori să alerg, spuse ea lui Felix, care şedea în picioare, puţin cam încurcat de rochia şi nimicurile cărora le slujea de cuier, să zbor. Felix, adăugă ea confidenţial, vrei să fugim? Hai să fugim!

Şi mai înainte ca tânărul să se dezmeticească, deschise uşa de perete şi începu să alerge prin curte. Felix o urmă cu paşi mari, în vreme ce Marina, din uşa bucătăriei, care se vedea jos la parter, mânuind o lingură mare, strigă nebăgată-n seamă de fată:

— Haida! A-nceput nebunia!

Otilia o luase spre fundul curţii, care era foarte adâncă şi plină de pomi groşi şi stufoşi. Un mic grilaj, căzut pe alocuri,

indica despărţirea dintre curtea din faţă şi cea din dos. Nu era nicăieri nici un strat, iarba creştea în neregulă. Un chioşc înalt de fier se vedea între copaci. Otilia alergase într-acolo şi şedea acum pe banca circulară din interiorul chioşcului, în jurul unei mese de tablă vopsită. Felix sosi în sfârşit şi el şi depuse lucrurile pe masă. Otilia îşi ridicase sus picioarele subţiri şi goale, vârâte de-a dreptul în pantofi, îmbrăţişându-le cu braţele, şi-şi scutura râzând pletele, care-i căzuse pe ochi. După ce Felix se aşeză pe bancă, Otilia desfăcu o cutie lată din care scoase nişte bastoane lungi de ciocolată. Întinse unul tânărului, dar când acesta vru să-l ia cu mâna, ea-l trase înapoi, ducându-i-l de-a dreptul la gură. Luă şi ea un baston, pe care începu să-l ronţăiască, înşirând în acelaşi timp, pe masă, mănuşile de piele, pe care se pregătea să le frece cu benzină.

— Va să zică, ai să studiezi medicina? Domnul doctor Felix Sima! Sună foarte frumos. Vreau s-ajungi un doctor mare, dar mare. Însă, apropo, Felix, fiindcă zici că te faci doctor, îmi bate inima grozav câteodată şi-mi zvâcnesc vinele. Crezi că am ceva la inimă?... Ia-mi pulsul!

Şi Otilia îi întinse o mână. Felix îi luă maşinal mâna rece şi subţire, în care nu băteau decât uşor vasele sanguine, şi apoi îi dădu drumul încet, fără nici un verdict.

— Am uitat, zise râzând Otilia, că încă nu te-ai înscris. Am devenit ipohondră. Ce vrei? Când te-ntâlneşti mereu cu Titi şi cu unchiul Simion!

— Cine-i Titi? întrebă Felix.

— Nu ştii? Titi e băiatul lui Simion, pe care l-ai văzut aseară brodând, şi al tantei Aglae. Ai să-l cunoşti. Băiat bun, săracul, însă cam...

— Cam?

— În sfârşit, ai să-l cunoşti, evită Otilia caracterizarea, făcându-i semn cu ochii să întindă mâinile spre a depăna o jurubiţă de ibrişin. Dar de tanti Aglae ce zici?

Felix luă o atitudine neutră. Otilia oftă exagerat, dând ochii peste cap ca o madonă de Carlo Dolci.

— Of, doamne! Tanti Aglae are doi copii la care ţine ca la ochii din cap: Titi şi domnişoara pe care ai văzut-o aseară,

Aurica. Să nu cumva să-i atingi cu ceva. Mai are o fată, care e măritată sau cam aşa ceva. Am uitat să te întreb: Îţi place Aurica?

Felix făcu un gest evaziv.

— Să te fereşti de ea, că umblă să se mărite şi se-ndrăgosteşte de cine-i iese-n cale.

Otilia sfârşise de depănat ibrişinul şi acum repara degetele mănuşilor, fredonând o romanţă italiană.

— Cine era domnul gras de aseară? îndrăzni să întrebe Felix.

Fata ridică o privire indignată asupră-i.

— Leonida Pascalopol gras? De ce e gras? Da, într-adevăr că e cam gras, recunoscu ea gânditoare, am să-i spun să slăbească.

— Este tot un unchi? se hazardă Felix cu jumătate gură.

Otilia izbucni într-un râs cristalin.

— Unchi? Ce bine ar fi! Nu e unchi, e un... prieten al lui papa.

Fiindcă faţa tânărului se adumbrise puţin, Otilia începu să-i dea explicaţii volubile:

— Nu ştii ce om bun este Pascalopol şi ce bogat e! Are o moşie imensă în Bărăgan şi cai de călărie. Mi-a făgăduit că-mi dă unul. Ah, şi cum aş vrea să am o trăsură luxoasă, cu doi cai frumoşi! Este foarte *chic*! Dacă n-ar veni Pascalopol, ne-am plictisi grozav, fiindcă papa e cam ursuz şi nu-l prinzi pe-acasă. Tu nu te plictiseşti niciodată? Eu, da! oftă Otilia. Câteodată îmi vine sa ţip, şi atuncea mă răzbun pe pian. Ştii că m-am înscris la Conservator, dar nu sunt încă bine hotărâtă. Aş fi vrut sa urmez mai degrabă clasa de dramă. Dramă! Sa fiu actriţă, să am admiratori. Mi-au spus însă că nu prea am glas sonor. Tu ce zici?

Otilia se ridică în picioare pe banca din chioşc şi, întinzând mâinile, declamă cavernos:

Voi sunteţi urmaşii Romei, nişte răi şi nişte fameni.

De sus, zărise pe Marina în bucătărie.

— Marino, ţipă ea de departe, ai fier de călcat?

— Este, este, confirmă femeia, morocănos.

În curând, Otilia călca în faţa lui Felix, pe care nu-l elibera

deloc din captivitate, rochia de tul, fluierând acum fragmente de şansonete de Fragson. Terminând, îşi potrivi rochia pe deasupra, ca un şorţ.

— Cred c-o să-mi stea bine! Vrei s-o încercăm? Hai s-o încercăm.

Şi Otilia luă iarăşi pe Felix de mâini şi-l târî în goană prin curte, şi apoi, răpăind pe scară în sus, până la odaia ei. Acolo, fără nici o jenă, îşi trase peste cap rochia uşoară de casă, rămânând într-un jupon prins de umeri cu două panglici, şi îmbrăcă rochia albă de tul. Părea un fluture alb care mişcă uşor din aripi. Ea facu câţiva paşi de menuet, fluierând o melodie, apoi, ţinându-şi cu mâinile îndepărtate capetele rochiei, facu o reverenţă adâncă în faţa lui Felix. Uitându-şi de mărunţişurile din chioşc, Otilia se luă cu vorba şi, în curând, ea şi Felix şedeau pe marele divan în faţa unui vraf de fotografii, albume şi alte nimicuri, scoase de fată de prin sertare şi aruncate acolo. Cu picioarele încrucişate turceşte, Otilia explica orice lucru:

— Ăsta eşti tu, când erai mic! Şi aici sunt eu!

Felix privi cu mirare fotografia. Două doamne în rochii strânse la mijloc violent, cu sânii încorsetaţi, şedeau cu demnitate pe două scaune rezemate pe un fundal, reprezentând nori rostogoliţi. De fiecare latură, câte un bărbat în picioare se rezema de un ciubuc al unui scaun, cu câte un picior pus în cruce peste celălalt, într-o simetrie fotografică ridicolă. Un bărbat era ofiţer, şi în el Felix recunoscu pe tată-său, celălalt cu redingotă şi pantaloni umflaţi, fără dungă, era moş Costache. Doamnele ţineau câte o mână pe umerii a doi copii aşezaţi în picioare între un bărbat şi o femeie. Erau un băiat şi o fetiţă, fiecare sprijinit pe câte un cerc mare. Felix îi privi nedumerit, neghicind bine identitatea lor.

— Ia să te văd dacă eşti perspicace! zise Otilia. Care sunt eu, şi care eşti tu?

Felix fu surprins să nu se recunoască în băiat, al cărui păr, de altfel, era dat peste urechi cu ajutorul unei panglici.

— Asta eşti tu, lămuri Otilia, arătând pe fată, şi ăsta sunt eu, şi puse degetul pe băiat.

Într-adevăr, fata cu părul lung, cam bălai, şi cu rochie cu platcă, garnisită cu dantelă, avea trăsăturile lui, îndeosebi nasul drept.

Bizară fantezie a părinţilor, de care Felix îşi reaminti vag. Ştia că avusese părul lung, înnodat în panglici, până la vreo trei-patru ani, şi că purtase adesea rochie.

— Ce caraghios! râse Otilia şi se pregătea să facă cu un creion chimic mustăţi ipostazei sale din fotografie.

— De ce vrei s-o strici? îi reproşă Felix. E o amintire.

— Ah! privi Otilia curios, şi tu eşti sentimental?

Felix tăcu.

— Nu ştii că onoraţii noştri părinţi aveau intenţia să ne căsătorească? Ca la chinezi, mi se pare!

Cum Felix lăsase capul în jos încurcat, Otilia îl analiza foarte serios:

— Tu n-ai nici o prietenă, n-ai iubit niciodată? Aha, înţeleg, interpretă ea tăcerea, domnul e timid sau discret.

Otilia continuă sa frunzărească fotografiile, apoi recomandă călduros lui Felix fiecare din cărţile sale, punându-i-le generos pe braţe, în sfârşit îşi aduse aminte înspăimântată:

— Vai, am uitat maşina de călcat! Să ştii că s-a răcit, şi am atâta treabă!

Şi lăsând toate baltă, se repezi furtunos pe scări în jos. Curând, din curte, se auziră fredonările Otiliei.

Felix îşi alese o carte, *L'homme a l'oreille cassée* de Ed. About, şi coborî şi el în grădină, aşezându-se pe o bancă, unde începu să citească. Era plăcerea lui cea mare, pe care şi-o satisfăcea cum putea, împrumutând cărţi sau, când avea bani, cumpărând. În odaia pe care şi-o păstrase în casa de pe strada Lăpuşneanu, avea de pe acum o mică bibliotecă. Citi astfel o bună bucată de vreme. Când îşi ridică capul din carte, Otilia dispăruse cu lucrurile şi cântecele ei. Marina se îndrepta greoi spre casă, cu un vraf de farfurii. Soarele era sus pe cer, totuşi încă vreo oră nimic nu se-ntâmplă şi Felix continuă lectura. Cu felul lui accelerat de a citi, înghiţise trei sferturi din volum, când poarta se deschise şi apăru pe ea moş Costache, în haine albe de dril

şi cu o panama pe cap, zgârcită de vechime şi multe spălări. Era foarte vesel, judecând după ţuguierea groaselor buze, şi ţinea la subsuoară, cu mare grijă, un pacheţel învelit în jurnal. Nu mult după aceea, Otilia strigă tare din casă pe Felix, poftindu-l la masă. Sufrageria, văzută ziua, era o încăpere tot aşa de înaltă ca toate odăile de jos, părând din cauza înălţimii îngustă, deşi în realitate era destul de largă. Mobila era greoaie, de nuc, cu ciubucuri fantastice şi mari ca nişte bombe, iar prin geamul bufetului se ghicea o dezordine generală. Moş Costache, Otilia şi Felix se aşezară la trei din laturile mesei şi Marina începu să aducă la masă. Felix observă că mâncărurile erau prea abundente, parcă destinate unui număr mai mare de persoane, sau gătite cu voluptate, după o îndelungă foamete. Bătrânul mânca cu mare lăcomie, vârând capul în farfurie, în vreme ce Otilia gusta cu indiferenţă. Bucatele erau nu numai copioase, dar şi numeroase, ceea ce nu miră deloc pe moş Costache, care mânca din toate. Alături de tacâmuri ţinea sub atentă supraveghere pachetul învelit în jurnal.

— Otilia, dădu afară în sfârşit secretul mulţumirii sale bătrânul, mi-a dat Pascalopol să-i plătesc chiria şi, din greşeală, mi-a dat cu o sută de franci mai mult.

Felix înţelese vag că moş Costache făcea lui Pascalopol unele comisioane şi se gândi şi la oficiul de tutor al bătrânului. Cumula va să zică câteva atribuţiuni de soiul acesta. Atunci îşi dădu seama că nu ştia cu ce se ocupă propriu-zis bătrânul. Otilia devenise palidă şi scăpase furculiţa din mână.

— Dar, papa, nu i-ai dat înapoi?

— Ha! făcu moş Costache, mirat ca de o ipoteză absurdă.

Otilia aruncă şervetul şi merse spre locul lui moş Costache, pe marginea scaunului căruia se aşeză, înconjurând capul chel al bătrânului cu cele mai subtile mângâieri.

— Papa dragă, dacă mă iubeşti, trebuie să-i înapoiezi banii! Cum ai putut face una ca asta? Papa dragă, scoate banii.

Şi începu să vâre degetele prin buzunarele de la vestă ale bătrânului, ale cărui sprâncene erau lăsate în jos de o comică supărare, în vreme ce buzele râdeau de gâdilitură. În fine, Otilia

descoperi în fundul unui buzunar cinci monede mici de aur, ce fură confiscate, spre ciuda lui moş Costache, care totuşi nu obiectă nimic şi se puse să mănânce mai vârtos. Masa se sfârşi înfr-o indispoziţie generală, şi Felix găsi nimerit să se strecoare tăcut în odaia lui, unde se aşeză să termine lectura romanului lui Ed. About. Mai târziu, cu o altă carte în mână, coborî în grădină şi se aşeză să citească în chioşc. Curtea era pustie, toţi intraseră în casă şi chiar Marina nu se zărea, ceea ce da de bănuit că obişnuia să doarmă după-amiază.

Pe la orele şase, o trăsură cu doi cai albi, aceeaşi din seara precedentă, se opri în faţa porţii, şi din ea coborî Pascalopol, îmbrăcat într-un costum pepit, bine croit, cu ghetre albe, cu floare la butonieră şi cu canotieră pe cap. Pascalopol deschise voios portiţa şi uşa gotică de la intrare, stârnind schelălăitul prelung al clopoţelului. Glasul Otiliei răsună aproape numaidecât şi se auziră totodată tropotele furtunoase pe scară. Pascalopol intrase înăuntru, dar geamurile odăilor din curte fiind deschise, se auzeau de afară frânturi de convorbire. Otilia spunea lui Pascalopol să aştepte să-şi pună pălăria. Puţin după aceea, Otilia ieşi pe uşă, urmată de Pascalopol şi de bătrân, care-şi freca mâinile foarte mulţumit. Otilia era îmbrăcată cu rochia de tul. Pe cap avea o mare pleureuse tivită cu dantelă, iar mâinile îi erau până la cot înmănuşate. Avea şi o umbrelă, de asemeni cu garnitură de dantelă. Ceea ce izbi pe Felix, care privea din chioşc, fu nu veselia volubilă a Otiliei, cât satisfacţia reţinută a lui Pascalopol, care nu se clasa deloc printre sentimentele paterne. Moş Costache ieşi până în poartă. Otilia făcu un gest de adio cu mâna, şi trăsura porni. Nu trecu mult şi se strecură afară pe poartă şi bătrânul cu panamaua lui. Felix rămase singur, oarecum surprins că nimeni nu-i notifică plecarea sau nu-l întreabă ce are de gând să facă, aşa cum era obişnuit acasă. Neavând cui cere învoirea de a pleca şi el, se crezu îndatorat să rămână în grădină şi continuă lectura. Mai spre seară, un factor poştal, mişcând cu mâna o scrisoare, strigă către el: „Domnişoara Otilia Mărculescu!" Felix se apropie cu nesiguranţă.

— Aici stă domnişoara Otilia Giurgiuveanu, zise el.

— Eu am adus mereu aici la domnişoara Otilia Mărculescu, ripostă factorul, sigur pe experienţa lui.

Tocmai atunci veni Marina, care smulse scrisoarea din mâinile factorului, aruncând o privire piezişă lui Felix. Acesta se retrase confuz în chioşcul lui, cu desăvârşire dezorientat. De ce Otilia, căci nu putea fi decât ea, să se cheme Mărculescu, şi nu Giurgiuveanu? Să nu fie fata lui Costache i se părea o imposibilitate, şi ipoteza aceasta aproape nu-i străbătea mintea. Otilia îi zicea lui moş Costache „papa“ şi era legată, cum arătau fotografiile, de toate momentele familiei, semănând de altfel cu răposata ei mamă. Neobişnuit cu complicaţiile familiale şi aducându-şi aminte de primirea ciudată din seara trecută, Felix avu o clipă spaima de a nu fi greşit cu adevărat adresa şi de a nu se afla cumva la alte persoane. Dar această explicaţie senzaţională, hrănită de amintirea lecturilor lui de romane poliţiste, se spulberă repede în faţa sentimentului realităţii. Pe moş Costache, pe Otilia, pe toţi ceilalţi îi recunoştea foarte bine, se afla, nici vorbă, în mijlocul familiei lui, puţin schimbată în fizionomia ei din cauza depărtării şi a vârstei. Felix descoperi şi pe foile cărţii, alături de nenumăraţi „Otilia“, „Tili“, câte un „Otilia Mărculescu“. Probabil, gândi el, Giurgiuveanu avea două nume, sau şi-l schimbase pe cel vechi (această oscilaţie era foarte obişnuită acum câteva decenii). Pe când însă se plimba prin grădină, ochii îi căzură pe un fragment de carte poştală, călcată în picioare, adusă de vânt de prin gunoaie. Pe ea se citea limpede: „Const. Giurgiuvénu“. Va să zică, pe moş Costache tot Giurgiuveanu îl chema. Vârsta îi dădu lui Felix imboldul de a dezlega taina, însă deocamdată problema trebuia amânată, pe Marina neputând-o întreba fără a dovedi că nu-şi cunoaşte nici măcar rudele.

Abia pe la orele nouă, trăsura cu cai albi reapăru în faţa porţii. De astă dată, în afară de Pascalopol şi Otilia, pe bancheta din faţa lor şedea ghemuit şi moş Costache. Marina fu strigată să ia un morman de pachete din trăsură. Pascalopol, găsind că e cald, propuse să meargă cu toţii în chioşc, spre care se şi îndreptă.

— Aha, zise el afabil către Felix, dumneata erai aici? Cum merge? Nu ieşi nicăieri, nu te duci în oraş?

— Să-l luăm şi pe el cu trăsura! strigă Otilia, care-şi lepădase pălăria şi mănuşile.

— Să-l luăm, fireşte, de ce nu? consimţi Pascalopol cu amabilitate, dar puţin contrariat. Apoi adăugă: Crezi că dumnealui o să-i facă plăcere sa-şi piardă vremea cu oameni de vârsta mea? Tinerii vor sa fie liberi.

Felix găsi primejdios să ia o atitudine într-un fel sau într-altul, dar Otilia îşi trecuse braţele subţiri în jurul gâtului lui Pascalopol.

— Vai, ce prostii spui, dumneata om în vârstă! Lasă să-l luăm şi pe el.

Prin inima lui Felix trecu un fior de neplăcere nelămurită, însă Pascalopol se arătă fericit şi sărută printr-o aplecare a capului mâna Otiliei de pe umărul său drept. Marina aruncă o faţă de masă peste masa de tablă şi în curând se vădi conţinutul pachetelor în care se aflau lucruri de mâncare fine, felii de pateu, brânzeturi fermentate, sticle de vin. Fu chemată, la cererea lui Pascalopol, şi Aglae, care sosi pe o portiţă dindărătul casei, însoţită de Aurica şi de Simion, cu broboada pe el şi cu gherghelul în mână. La lumina unei lămpi atârnate de grinda chioşcului, începu o cină improvizată, la care fu invitat şi Felix şi la care se ilustrară prin lăcomie moş Costache, Aglae şi Simion. Otilia, ca de obicei, abia se atinse de mâncare. În schimb, bău cu sorbituri încete din vinul turnat de Pascalopol. O astfel de colaţiune la ora mesei, într-o casă în care se gătise şi în care gazda putea organiza o cină în regulă, miră pe Felix. Însă el începuse să se obişnuiască cu ciudăţeniile locului.

Pe la orele zece, Pascalopol, Aglae, Aurica şi Costache începură să joace cărţi. Jucau pe bani, şi Aglae se împrumutase din nou, prin trucul ei, de la Pascalopol, totuşi Felix avu impresiunea că cel puţin acesta din urmă nu şedea acolo din patima jocului. Pascalopol era un om inteligent, prea stăpân pe sine ca să se lase, din viţiu, ciugulit de toţi. Era evident că el venea acolo pentru cineva, desigur pentru Otilia, şi că jocul de cărţi era numai un pretext. Felix avea acest sentiment, pe

care nu şi-l explica bine, că legăturile lui de rudenie, oricât de îndepărtate, cu Otilia, şi de veche intimitate îi dădeau dreptul să cenzureze purtările ei. Pascalopol nu-i era antipatic, dar văditele lui atenţii pentru Otilia i se păreau scandaloase. De la început ghicise în Otilia o prietenă de vârsta lui, un factor feminin care-i lipsise. Că o fată de optsprezece ani arăta atâta interes pentru un om în vârstă, asta i se părea ciudat. Mai curios era că ceilalţi nu erau scandalizaţi. Dacă moş Costache părea de-a dreptul încântat şi specula cu umilinţă această situaţie, Aglae şi Aurica nutreau în priviri invidia.

— Vă plimbaţi mereu, zise la un moment dat Aurica, cu glas moale, pe noi nu ne onoraţi niciodată...

— Vai! se disculpă patetic Pascalopol, dar fără să încurajeze vreo interpretare precisă.

— Ei, ce vrei tu, Aurelio? interveni acră Aglae, dumnealui caută temperament, îndrăzneală, cum au fetele de azi. Acum nu mai merge modestia fetelor crescute cumsecade. Ştii tu să pui picior peste picior şi să te spânzuri de gâtul bărbaţilor?

Pascalopol făcu un gest de reproş cu ochii către Aglae, Costache răsuci o ţigare, udând-o cu limba, cu o expresie de absenţă desăvârşită, iar Otilia, care sta în spatele lui Pascalopol, se desprinse uşor şi se aşeză lângă bătrân.

— Pascalopol, continuă Aglae cu vocea îngroşată, dumitale ţi-ar trebui o femeie blândă, nu prea tânără, care să te stimeze, nu o zănatică...

Moşierul se încruntă, indispus, şi căută o scăpare cu ochii înspre locul Otiliei, dar aceasta fugise. În curând se auziră din casă, pe fereastra deschisă, undele picurate ale pianului. Otilia cânta *Vals în do diez minor* de Chopin cu foarte multă delicateţe şi cu o austeritate tehnică ce descoperea pe eleva de Conservator. Pascalopol întoarse capul cu o mare satisfacţie, având aerul a primi un omagiu personal. Aurelia rămase indiferentă, de-o indiferenţă făcută, Aglae însă dădu dovezi de impacienţă, ca şi când o muscă ar fi supărat-o. În sfârşit izbucni, trântind o carte:

— Grozav e de agasant pianul ăsta! (Apoi strigând:) Otilio! dă-l încolo de pian, ştii că mă enervează! (Mai încet, către

ceilalţi:) Ori ştii să cânţi, ori nu. Pianul cere talent... Didina cânta bine!

Judecata era de o nedreptate scandaloasă şi se vedea că nu vine decât din răutate. Pascalopol încercă să îmblânzească situaţia.

— Cocoană Aglae, azi eşti rău dispusă. Domnişoara Otilia cântă minunat, e o artistă.

Aurica lăsă capul în jos, strângându-şi buzele între dinţi.

— Aşa eşti dumneata, galant, mai aruncă Aglae o înţepătură. Mai bine mi-ai spune ce să fac cu Titi, că sunt foarte supărată. L-a lăsat corigent iar... îl persecută... fiindcă el e timid, nu e îndrăzneţ ca alţii... a fost şi bolnav. Poate cunoşti pe cineva, să pună o vorbă bună la toamnă...

— Punem, punem, cum să nu, se oferi Pascalopol, întotdeauna îndatoritor, dar eu zic ca până atuncea să-l prepare cineva, ca să fim mai siguri.

Felix şedea pe o bancă în apropierea chioşcului, în bătaia luminii, nehotărându-se să plece, câtă vreme Otilia se afla prin preajmă. Deodată auzi glasul fără densitate al Aurichii, voit persuasiv:

— Putem să rugăm pe domnul Felix, mamă, cred că n-are să ne refuze!...

— Chiar că s-ar putea, dac-ar vrea dumnealui.

Felix se învoi bucuros, şi puţin după aceea, când i se păru mai priincios, dădu bună seara şi se retrase. Când ajunse în geamlâcul de sus, care privea înspre grădină, văzu pe Otilia stând la o fereastră deschisă. Conversaţia de jos şi incidentul cu pianul o indispusese probabil, şi acum se refugiase aici, fără să iasă din raza lui Pascalopol. Zărind pe Felix, Otilia îl chemă în şoaptă.

— Ce faci? Vino aici!

Când Felix se rezemă de canatul ferestrei, Otilia îi spuse tot încet:

— Nu ştii ce viperă este tanti Aglae asta! Uf!

Ca şi când ar fi bănuit o inimiciţie, Aglae, care-i zărise în treacăt sub sclipirile lunii, zise tare de jos:

— Otilio, să-l aduci mâine pe dumnealui la noi!

— Da, tanti, răspunse cu o miere teatrală Otilia, făcând o strâmbătură cu înţeles lui Felix, are să-i pară foarte bine lui Titi!

Însă numaidecât adăugă încet lui Felix:

— Să vezi ce prost e!

Pascalopol imploră pe Otilia să se coboare. Aglae, ca să nu supere prea mult pe moşier, se asocie şi ea, conciliantă:

— Dar vino jos, Otilio, ce stai acolo?!

Otilia făcu un semn de adio lui Felix, care intră în odaia lui şi se culcă. Târziu de tot, când se trezi o clipă din somn, întunericul se subţia crepuscular şi un cocoş cânta. Lui Felix i se păru că aude trosnitura uşii gotice de la intrare şi, puţin după aceea, rostogolirea roţilor unei trăsuri.

III

În ziua următoare, Felix nu merse în casa Aglaei, fiindcă Marina aduse ştirea că Simion e „rău“. Otilia lămuri lui Felix într-un chip foarte vag cum stau lucrurile, cu o discreţiune care se dovedi mai târziu felul ei propriu de a fi, afară de clipele de umoare sarcastică. Simion, omul aşa de blând şi părând chiar stupid, care broda, cu o broboadă în spate, avea din când în când toane, considerate ca „păcatele lui“, şi atunci „dezgropa morţii“. Făcea scandal, şi toată lumea din casă tăcea. Simion fusese în tinereţe alt om decât cel care se vedea, avusese o viaţă agitată, aventuri de dragoste, scandaluri.

— În sfârşit, încheie Otilia scurta notiţă biografică, ai să vezi tu mai târziu!

Într-o zi, când nici Otilia, nici bătrânul nu erau acasă, Aurica răsări în faţa lui Felix.

— Vrei să vii la noi? întrebă ea pe Felix.

La lumina zilei, cu tot părul împletit în jurul capului, i se păru tânărului mai stridentă. Faţa palidă şi suptă îi era pudrată prea tare, şi în toată făptura se recunoştea o intenţie de imprudenţă cu atât mai stângace, cu cât fizicul ei era lipsit de orice atracţie feminină. Felix consimţi cu capul. Atuncea Aurica îl conduse spre fundul grădinii, deschise o portiţă din stânga şi păşiră în curtea vecină, care era până la un punct asemănătoare cu cea de dincoace, cu deosebirea că tot pământul era împărţit în straturi de o exactitate şi o supradecoraţie supărătoare. Apoi intrară într-o sală şi de aci într-o odaie, care trebuia să fie un soi de salon, în care se afla o sofa largă cu prea multe perne şi un număr de fotolii de rips verde, de stil vechi şi neprecis, cu braţele de asemeni încărcate de perne. O curăţenie şi o ordine de sanatoriu îngheţau totul,

iar atmosfera era încărcată de un miros pătrunzător de ulei. Provenienţa mirosului era, precum văzu Felix, pe dată ce se aşeză pe un fotoliu la invitaţia Aureliei, de la un număr incalculabil de tablouri în ulei, puse în rame grele bronzate, care acopereau aproape în întregime pereţii anticamerei şi ai salonului. Felix, care se aştepta sa fie chemat spre a face cunoştinţă cu Titi cel corigent, văzu că Aurica arăta predispoziţiuni de a-l trata ca pe un musafir al ei, propriu. Simţind parcă o obiecţie, Aurica se scuză:

— Titi s-a dus cu mama în oraş, să-şi cumpere vopsele. Trebuie să sosească în curând.

Urmă o clipă de tăcere, în care Felix căuta cu mintea un câmp de convorbire. Însă Aurica avea unul dinainte.

— Te simţi bine la moş Costache?

Întrebarea era pusă într-un chip aşa de compătimitor, încât includea şi un răspuns. Felix răspunse cu francheţe:

— Mă simt foarte bine.

Aurica nu înregistră această declaraţie şi-şi continuă sentimentul ei, pregătit dinainte.

— Dumitale, cum eşti fără părinţi, ţi-ar trebui o familie aşezată, în care să te simţi ca acasă.

Lui Felix, căruia orice aluzie la faptul că era orfan îi era supărătoare ca o umilire nedreaptă, i se păru curioasă insinuaţia domnişoarei cu bărbia ascuţită.

— La unchiul Costache sunt ca acasă, şi domnişoara Otilia mi-este... ca o soră.

Aurica boţi puţin buzele şi, după oarecare trecere de timp, spuse blând, lăsând a se înţelege numeroase laturi grave:

— N-ar fi rea Otilia, dacă n-ar fi falsă. Cel puţin întrucât mă priveşte.

Felix, rănit mai mult decât s-ar fi aşteptat, minţi cu vioiciune:

— Mă mir că spuneţi asta. Otilia are numai cuvinte bune despre dumneata.

Domnişoara zâmbi cu neîncredere maliţioasă şi, lăsând capul în jos, vorbi ca şi când ar fi fost silită de fapte să se destăinuie:

— Vezi că... se spun multe lucruri grozave despre purtările Otiliei... E de vină moş Costache, care o râzgâie. Aşa sunt fetele fără căpătâi şi fără părinţi.

Sângele năvăli în obrajii tânărului. Indignarea se amesteca şi cu temerea ca insinuaţiile domnişoarei să nu fie adevărate, după câte lucruri neobişnuite văzuse în câteva zile. Chipul Otiliei, care îi răsărea în minte, îi spunea însă că bârfeala era neîntemeiată. Surprins totuşi că Aurica numea pe Otilia fată fără căpătâi şi fără părinţi, se pregătea să cerceteze pe ascuţita domnişoară, când se auziră paşi gravi, şi Simion apăru în pragul uşii. Privea cu ochi care vor să intre în vorbă, dar nu deschidea gura. Aurica făcu prezentările:

— Îţi prezint pe tata.

— Tulea! explodă deodată bătrânul şi întinse o mână viguroasă.

Fiindcă Felix rămase consternat, neînţelegând sonurile, Aurica explică:

— Tata se cheamă Tulea, Simion Tulea, nu ştiai?

— I-ai arătat pernele mele? întrebă preocupat Simion.

— Tata lucrează de mult perne de etamină, ca să-şi omoare timpul, explică Aurica, face lucruri foarte frumoase. Tot ce vezi aici e făcut de el. Tata şi pictează.

Aurica luă una câte una pernele şi le puse sub ochii lui Felix, în vreme ce Simion le urmărea mişcările plin de o vizibilă mândrie. Broderiile erau făcute cu foarte multă îndemânare, însă cam bătătoare la ochi şi de un desen banal. Felix fu purtat apoi prin faţa tablourilor, care, precum i se spuse, erau opera lui Simion şi a lui Titi. Simion avea numai câteva şi începu să le arate cu degetul către Felix, căutându-i cu insistenţă aprobarea pe faţă.

— Ce zici de ăsta, dar de ăsta?

Îi povesti împrejurările în care le-a pictat pe fiecare şi de unde-i venea ideea. Picturile lui Simion şi ale lui Titi, mai cu seamă ale acestuia din urmă, erau de o dexteritate indiscutabilă. Mâna ştia să întindă bine culoarea, desenul era îngrijit, şi în chiar diformităţile unor portrete se simţea vocaţia unor

mâini de probabili artişti. Nu erau în nici un caz picturile stridente care se confecţionează prin pensionatele de fete. Cu toate acestea, atât în forma, cât şi în cantitatea picturilor se vădea un ridicol, la început inexplicabil. Graţie comentariilor lui Simion şi unui examen mai atent, taina fu lămurită. Nici un tablou nu era original. Toate copiau cărţi poştale ilustrate, clişee de prin cărţi de calitatea cea mai proastă uneori şi mai puerilă, şi un ochi expert ar fi descoperit şi cauza unor stranii efecte de stângăcie. Desene în peniţă neagră erau tratate de cei doi artişti în ulei de două tonuri, negru şi alb, pastelul sau acuarela de asemenea erau imitate servil în culori grase. Ochiul pictorului avea o însuşire înnăscută de a combina armonios liniile şi culorile, dar inteligenţa lui nu putea să discearnă în nici un fel raţiunea structurii modelului şi să interpreteze din nou. Petele rumene din obrajii unei fetiţe zugrăvite, probabil în acuarelă, deveniseră, în ulei, prin neînţelegerea procesului real de difuziune a luminii, nişte lacuri de rubin fără nici o legătură cu restul, dar de o ţesătură coloristică nu lipsită de graţie. Felix ocoli pereţii celor două odăi cu bizarele colecţiuni şi se arătă, din politeţe, foarte încântat, spre mândria tuturor. Între timp îşi făcuse apariţia în anticameră un alt Simion, tânăr şi mai slab. O clipă făcu mişcarea, văzând un străin, de a se strecura îndărăt pe uşă, dar Aurica merse după el şi-l aduse înapoi, făcând noi prezentări:

— Iată-l şi pe fratele meu Titi, cred c-o să vă împrieteniţi.

Titi Tulea părea şi era într-adevăr mai în vârstă decât Felix, cu câţiva ani. O uşoară mustaţă şi bărbia despicată în două, în care câteva tuleie mai lungi schiţau barbişonul lui Simion, îi dădeau un aer matur, care făcea din uniforma şcolară un adevărat veşmânt militar. Era un tânăr blând şi cu înfăţişare modestă, care plăcu numaidecât lui Felix, gata să pună la îndoială temeinicia judecăţii Otiliei. Titi, foarte respectuos faţă de Felix, cu toată deosebirea de vârstă, îi arătă culorile pe care le cumpărase, îi destăinui planurile de lucru, scoţând un pachet de ilustrate englezeşti şi altele cu trandafiri şi fructe, semnate Klein. Voia să le trateze pe toate în ulei. Toate acestea

erau spuse cu o pasiune ordonată, calmă. Felix îl întrebă de ce nu picta după natură, dar Titi rămase nedumerit de această propunere, al cărei sens nu păru să-l înţeleagă, explicând că nu-i place să zugrăvească decât după modele. Felix îi vorbi de talentul lui şi de interesul de a-i da o îndrumare originală. Titi strânse din sprâncene şi reveni la detaliile lui. Vocabularul lui Felix îl supăra în chip vădit. Titi îl întrebă apoi cum a călătorit, unde a făcut liceul şi începu să-i povestească întâmplări din şcoală, să-i facă portretul profesorilor într-un stil naiv, dar comunicativ. Îi spuse fără înconjur că a rămas repetent de câteva ori şi corigent, punând totul pe socoteala absurdităţii profesorilor şi a programului. Felix îl întrebă asupra cărţilor citite şi, trăit în atmosfera de la Iaşi, mai informată, îi ceru opiniunea asupra unor scriitori moderni care colaborau la noua revistă *Viaţa românească*. Titi rămase cam indispus de aceste întrebări, mărturisind că nu are timp de citit şi că lectura îi dă dureri de cap, că totuşi, dacă i s-ar procura „o carte frumoasă", ar încerca s-o citească. Felix îi făgădui una. Aurica lămuri lui Titi scopul venirii lui Felix:

— Titi, domnul Felix s-a oferit să-ţi ajute să te prepari pentru corigenţă.

Titi aprobă supus din cap, fără să arate nici o repulsie de a primi îndrumări de la cineva mai tânăr decât el, însă când Felix se arătă gata să înceapă prepararea, îl rugă să amâne pentru după-amiază şedinţa, acum nesimţindu-se bine dispus. Aurica privea cu mare afecţiune pe acest vlăjgan molatic şi crezu de cuviinţă să dea lui Felix această explicaţie:

— El e foarte debil, şi mama nu vrea ca el să se obosească prea mult. Destul îşi bate capul cu pictura.

Simion aprobă din cap.

— Ei, strigă Otilia din mijlocul sofalei, unde, şezând turceşte, cosea ceva, când Felix trecu prin faţa uşii deschise a odăii ei, spune-mi drept, cum m-a ponegrit Aurica? Am auzit că te-a chemat în lipsa mea!

Felix se opri lingă uşă, încurcat.

— Intră înăuntru, vino aci lângă mine.

Şi Otilia îşi strânse puţin picioarele subţiri, ca şi când Felix ar fi trebuit să se aşeze alături în aceeaşi poziţie.

— Desigur că ţi-a spus că sunt zăpăcită!

— Mai rău! mărturisi Felix.

Otilia ridică ochii puţin cam palidă şi puse o mână pe braţul tânărului.

— Şi tu, Felix, crezi?

— Nu! răspunse acesta după un scurt examen de conştiinţă.

— Dar ce ţi-a spus? Desigur, prostii despre Pascalopol!

Felix tăcu puţin, apoi, hotărându-se, întrebă:

— Aş vrea să ştiu, pentru ce îţi vin scrisori pe numele Otilia Mărculescu? Eu te-am numit totdeauna Giurgiuveanu!

Otilia examină serioasă pe Felix.

— Va să zică, asta era! Ţi-a spus că sunt o străină!

— Tu, o străină! Nu înţeleg. Însă m-a supărat că ţi-a zis fată fără căpătâi şi fără părinţi. Dar tu ai părinţi...

Otilia împunse cu acul lucrul, oarecum agasată.

— Ei, da, tanti Aglae şi cu Aurica nu pot să mă sufere fiindcă le e teamă că au să piardă moştenirea... Aurica îşi închipuie că o să se mărite spunând că are un unchi bogat... O pocită... Papa, vezi tu, nu mi-e tată bun... Mama a mai fost căsătorită înainte, şi când a luat pe papa, eu eram de câţiva ani... Priveşte! Uite pe mama şi pe tatăl meu adevărat. (Şi Otilia întinse lui Felix o fotografie puţin ruptă, în care o Otilie din alte vremuri, însă cu privirile blânde, în rochie cu panier şi cu un mare zuluf căzut peste umăr ţinea de braţ un bărbat gras, şi el cu ochii Otiliei.) Dar papa mă iubeşte, şi apoi... e îndatorat să aibă grijă de mine, fiindcă mama i-a dat o mulţime de bani, fără nici un act, pe care papa i-a vârât în afacerile lui... Dacă nu murea pe neaşteptate mama, ar fi fost altfel... Papa voia să mă adopteze... Şi acum ar voi, însă nu-l lasă tanti Aglae... În sfârşit, mizerii care cred că-ţi sunt indiferente.

Şi Otilia oftă, dând un final umoristic gestului.

— Nu-mi sunt indiferente, spuse Felix încet.

Mărturisirea Otiliei explica acum misterul numelui, dar aducea un element neplăcut. Moş Costache nu era aşadar tatăl

fetei. Familiaritatea Otiliei cu el, satisfacţia lui nu făceau parte din sentimentele nesuspectabile. Felix urî şi pe Pascalopol şi, deşi stima lui pentru Otilia creştea pe măsura convieţuirii lui cu ea în aceeaşi casă, vorbele Aurichii îi răsunau în urechi: „se spun multe lucruri grozave..."

— Felix, încercă Otilia să deplaseze convorbirea, ce-ai făcut cu Titi?

— L-am văzut numai, şi a rămas să începem după-amiază. Mi s-a părut un băiat de treabă, deşi cam moale.

— N-am zis altfel, confirmă Otilia.

— I-am făgăduit să-i dau o carte de citit. Acum n-am nici una la mine. Îmi dai voie să aleg de la tine? Mă tem numai că pe ale tale le cunoaşte.

Otilia râse neîncrezătoare.

— Ţi-a spus Titi că vrea să citească? Mă mir! Poţi să iei câte pofteşti, te asigur că n-a citit nici una, şi să-mi spui şi mie efectele pedagogiei tale!

După-amiază, Felix alese o ediţie ilustrată din *La chartreuse de Parme* şi merse la Titi. Acesta îl aştepta în grădină. De acolo intrară în casă, însă, când treceau prin sală, Titi făcu semn lui Felix să meargă mai încet, fiindcă Simion dormea (cu cămaşă, ca peste noapte, afla mai târziu Felix). Ajunşi în odaie, Titi trase cutia lată a unei mari mese, în care Felix zări cărţi, creioane, pachete de ilustrate, puse într-o ordine militară. Toate cărţile şi caietele erau învelite cu o grijă meticuloasă şi semnate caligrafic pe un portativ tras uşor cu creionul. Văzând admiraţia lui Felix, Titi se crezu dator să-i arate şi alte dovezi de industrie. Avea albume în care copia cu o caligrafie armonioasă fel de fel de poezii cu iniţiale figurate şi colorate. Legătura şi cartonarea albumelor erau opera lui. În loc să-şi cumpere hârtie de muzică, inventase un pieptene cu cinci picioare de creion cu care linia hârtia velină simplă. Îşi făcuse o cutie pentru păstrat desenele din carton lipit cu îngrijire cu o hârtie cafenie şi apoi ornamentat în peniţă cu fluturări gotice. Manualul de limba latină îl imitase pe de-a întregul, fabricând legătura, cartonajul, reproducând desenele şi scriind caligrafic textul.

La întrebarea lui Felix dacă făcea asta ca să economisească banii pentru cumpărarea cărţilor, Titi spuse că nu, dar „că-i plăcea“ aşa. Avea şi o vioară, pe care i-o cumpărase tanti Aglae, dar nu putea să cânte decât câteva linii de exerciţiu elementar. Mai mult decât muzica propriu-zisă îl pasionase colectarea materialului. Îşi făcuse un album de muzică, în care copiase tot ce-i picase în mână: arii populare, romanţe italiene, fragmente de operă pentru partea cântăreţului solist, cântece populare nemţeşti.

— Când ai ceva frumos, zise Titi lui Felix, te rog să-mi dai să copiez.

— Am putea să facem împreună duete, când îmi voi aduce vioara de la Iaşi şi notele, am caietele lui Mazas, propuse Felix.

— Nu acum, refuză hotărât Titi, acum mă exercitez cântând lucruri uşoare şi după ureche. Mai târziu, peste câţiva ani! (Avea douăzeci şi doi de ani.)

Felix avu în gând o clipă intenţia de a-i demonstra că metoda e greşită, dar se stăpâni spre a nu părea pedant. Întrebându-l în ce putea să-i fie de folos, Titi ceru să i se arate la limba latină. Voia numai traducerea, şi anume, să i se spună cuvânt cu cuvânt în româneşte, pentru a-l scrie deasupra textului. Orice sugerare a unei alte metode fu respinsă, şi Felix trebui să-i dicteze, privind cartea pe deasupra umărului lui, în vreme ce el scria atent traducerea, făcând să i se repete câte o vorbă. După o jumătate de oră, Titi declară că s-a plictisit şi că-l doare capul şi nici măcar nu arăta dorinţa de a urma numaidecât a doua zi, spunând pur şi simplu:

— Să lăsăm pe altă dată.

Felix se ridică să plece, şi atunci îşi aduse aminte de romanul lui Stendhal, pe care-l lăsase în colţul mesei. I-l întinse lui Titi, întrebându-l dacă l-a citit. Acesta negă cu capul, luând cartea ca pe un album de preţ şi răsfoind-o atent cu degetele uşor apropiate de muchia filelor. Privea mai cu seamă desenele.

Trecură câteva zile în care Felix se sfii să se ducă la Aglae nechemat. În acest timp ieşise de câteva ori în oraş, luase

unele informaţii cu privire la universitate şi colindase anticăriile aşezate pe cheiul Dâmboviţei. La început, ceruse voie lui moş Costache să iasă, obişnuit cu normele internatului, însă bătrânul, surprins de această cerere, îi spuse că poate să lipsească şi ziua, şi noaptea... chiar şi noaptea. La această expresie, clipi din ochi cu o complicitate pe care Felix n-o pricepu tocmai bine. Într-o zi, Aglae, la o şedinţă de joc de cărţi, apelă din nou la el:

— Tinere, văd că nu mai vii pe la noi să-l ajuţi pe Titi al meu. Poţi să vii neinvitat, Titi e puţin cam lăsător, trebuie îndemnat.

Felix vizită dar din nou pe Titi, care îl primi cu bonomia lui placidă şi-l întrebă, ca să nu trădeze de la început scopul didactic al vizitei, dacă a citit *La chartreuse de Parme*. Atunci Titi scoase din cutie cartea, pe care Felix n-o recunoscu la început, fiindcă era îmbrăcată, cu îngrijire, în hârtie albastră. O mulţime de zăloage chibzuite de hârtie arătau locuri de interes. Taina lor se lămuri repede.

— Mi-au plăcut mult desenele şi am copiat câteva!

Şi Titi scoase de la sfârşitul volumului un pachet de hârtii pătrate, pe care desenase cu acuarelă vreo douăzeci de ilustraţii.

— Dar romanul te-a interesat, nu-i aşa?

— N-am avut vreme să-l citesc, spuse calm Titi, înapoindu-i definitiv cartea, altă dată poate ţi-o cer!

Felix îşi aminti vorbele ironice ale Otiliei şi începu să se încredinţeze că ele porneau nu din răutate, ci dintr-o lungă experienţă. Fiindcă Titi povestea tot soiul de mărunţişuri din viaţa zilnică sau cea şcolară, fără să acuze vreo intenţie la studiu, Felix îi mărturisi că era însărcinat de Aglae să-i dea concursul. Titi admise doar să i se mai dicteze traducerea unei scurte bucăţi. Colaborarea nu dură însă mult, şi Titi, devenind deodată palid, se ridică în picioare, cu mâna dreaptă în sus şi capul plecat pe spate, şi zise speriat:

— Îmi curge sânge din nas!

Într-adevăr, un fir de arnici roşu se prelingea pe şanţul adânc al buzei de sus. Cum hemoragia nu se oprea şi Titi

făcuse o figură de teroare, Felix deschise uşa şi ieşi în sală. Atrasă de zgomot, Aglae veni şi, informată de Felix, irupse zgomotoasă în odaie.

— Iar ai hemoragie, drăguţă, se văită ea, să-ţi dau vată.

Scotocind prin casă, veni cu un tampon mare de vată, pe care îl vârî în nara lui Titi, punându-i în acelaşi timp o mână pe frunte.

— Asta este numai din pricina oboselii, bombăni ea. Mai dă-o în plata domnului de carte, că n-am să te fac filozof. Cine citeşte prea mult, se scrânteşte.

Aceste cuvinte fură spuse cu o umoare acră, ce părea intenţionată şi care jigni pe Felix, fiindcă Aglae avea aerul să învinovăţească pe Felix de surmenarea lui Titi, deşi ea însăşi îl chemase. Din acea zi, Felix încetă iarăşi de a se mai duce pe la Titi, până ce într-o zi Aglae îl îmbie din nou:

— Domnule Felix, mai ocupă-te puţin de Titi al meu, am văzut că ai răbdare.

Felix mergea acum foarte des pe la Titi, cu care se familiarizase, dar nu-l îndemna la lucru decât când acesta însuşi îl solicita, ceea ce se petrecea foarte rar. Titi era un tânăr foarte de treabă, dar de un caracter bizar. Îi plăcea să povestească lui Felix tot ce i se întâmplase peste zi, tot ce zărise pe stradă, subiectul desenelor pe care le văzuse. Dacă venea din oraş, Aglae îl întreba ce observase pe Calea Victoriei, şi Titi, docil, nara faţă de toţi ceea ce văzuse. Când însă Felix încerca să discute cu el vreo problemă, Titi se arăta rezistent şi încruntat, iar Aglae, dacă era de faţă, privea pe Felix cu duşmănie, ca pe un atentator la creierul fiului ei. Tot ce spunea Titi era sorbit de Aglae şi Aurica şi aprobat muţeşte de Simion.

— Titi, propunea Aglae, ia povesteşte-ne tu cum aţi copiat la istorie.

Atunci tânărul de douăzeci şi doi de ani începea să depene istoria naivităţii profesorului de istorie, pe care-l descria cu destul umor, înşelat de un grup de şcolari isteţi, care, ştiindu-i ticurile, făcuseră de acasă atâtea teze câte subiecte li se puteau da cu probabilitate. Aglae râdea cu mult haz şi privea matern

pe Titi. Felix chema adesea la plimbare în oraş pe Titi, şi întâia oară acesta urmă cu docilitate itinerariul tovarăşului. A doua oară însă refuză cu încăpăţânare să treacă prin anumite locuri, preferând, de pildă, să stea împietrit o oră întreagă pe marginea lacului din Cişmigiu spre a asculta banalul repertoriu pe care-l cânta muzica militară. Întors acasă, raporta familiei tot ce văzuse în decursul plimbării şi comunica lista pieselor cântate, reproducându-le vocal, când nu le ştia titlul. Căuta apoi cu orice chip să-şi procure „notele“, spre a le copia în albumul său. Erau însă zile în care Titi refuza cu îndărătnicie orice propunere de deplasare, sub cuvânt că-i este urât. Atuncea şedea pe o bancă, ascuţind cu atenţie creioanele colorate, tăcând cu desăvârşire. Aceste crize de apatie erau aprobate de Aglae ca dovezi de cuminţenie, şi când Felix invita pe Titi la plimbare şi acesta refuza sub cuvânt că-i este urât, Aglae sărea:

— Unde să se ducă băiatul, să bată uliţele ca toţi pierde-vară? Să stea acasă!

Titi mai avea şi altă ciudăţenie. Uneori, plictisit deodată de convorbire sau de prezenţa oamenilor, spunea:

— Mă duc să mă legăn!

Atunci se aşeza cu spatele pe muchia unei mese sau a unei sobe şi, cu mâinile împreunate în modul catolic, se legăna neîncetat de la dreapta la stânga şi invers. Alteori se aşeza întins pe spate şi, cu mâinile la fel împreunate, pe canapea sau pe pat, se clătina într-o parte şi-ntr-alta. Insatisfacţie în copilăria joasă, sau amintire prea profundă a acestei copilării? Felix nu-şi putea explica. Pentru Aglae şi ceilalţi, purtarea lui Titi părea foarte firească, şi însăşi Aglae îşi îndemna fiul, câteodată:

— Dacă te-ai plictisit, du-te şi te leagănă!

Într-altă zi, Felix găsi pe Titi aşezat pe o bancă, cu o mână în dreptul inimii şi aplecat cu bustul peste pântece, ca şi când ar fi fost chinuit de o mare durere lăuntrică. Faţa îi era tânguitoare, iar Aglae şi Aurica şedeau îngrijorate în juru-i, îmbărbătându-l:

— Dar n-ai nimic, omul lui Dumnezeu, de unde ţi-a mai venit şi asta?

— Aşa spui dumneata, se căina Titi, dar eu ştiu că sufăr de inimă. Uite, mă doare aici.

— Unde te doare? Fleacuri! făcea Aglae, expertă, punând mâna pe locul arătat de Titi.

— Şi tata suferă de inimă. Familia noastră toată a suferit.

— Ăsta ţi-a vârât în cap prostiile, arătă Aglae cu dispreţ către Simion. El, bolnav de inimă! Mănâncă toată ziua ca un trântor. Poate ai citit mult — arză-l-ar focul de citit — şi ţi s-a pus un junghi.

Amândouă femeile fricţionară pe posacul tânăr cu alcool camforat pe la tâmple şi pe piept, şi hipocondriacul începu să se lase convins. Titi redeveni din nou comunicativ şi asiduu la industriile lui. Totuşi, într-altă zi declară la toţi, dezolat şi cu un zâmbet amar în colţul gurii — efect al unei lecturi întâmplătoare de cărţi de chiromanţie —, că el n-avea să trăiască mult, fiindcă linia vieţii îi era scurtă şi n-avea decât un inel în jurul pulsului. A fost de trebuinţă ca Aglae şi Aurica să-i arate că şi ele aveau liniile în chestiune foarte rău conformate şi că totuşi trăiau. Încrederea lui Titi în chiromanţie fu zdruncinată şi buna dispoziţie reveni.

Dacă Titi era afabil, dar reţinut, Aurica, dimpotrivă, arăta faţă de Felix din ce în ce mai multă familiaritate. În fiece zi după orele cinci, Aurica se îmbrăca pretenţios în bluze albe şi foi negre, minuţios plisate, şi se pudra pe faţă în chip bătător la ochi, carminându-şi prea tare pomeţii slabi ai obrajilor, ceea ce în acea epocă se socotea încă scandalos. Mergea pe Calea Victoriei străbătând mereu cu repeziciune şi cu repetiţie acelaşi itinerariu, care cuprindea circular amândouă trotuarele. Ea spera în acest chip o aventură, care însă întârzia să se întâmple. O singură dată, un elev de şcoală militară, indus în eroare de ţinuta ei, se luă după ea şi o urmări până acasă. Aurica năvăli în curte în culmea agitaţiei şi spuse Aglaei:

— Maman, maman, vine un ofiţer.

Ofiţerul însă, intimidat de ţinuta onestă a casei şi de lipsa de atracţii sigure, după câteva plimbări prin faţa imobilului, dispăru. În acea seară, Aurica nu veni la masă şi se închise în

odaia ei. Aurica avea despre bărbaţi o concepţie mistică, în care şi impertinenţele deveneau calităţi. Simpla prezenţă a unui bărbat, mai cu seamă tânăr şi necăsătorit, o emoţiona.

— Maman, vine Pascalopol!... Maman, trece Filipescu!

A fi acostată de un individ mai bine îmbrăcat pe drum nu i se părea necuviincios. Nu răspundea, fireşte, dar iuţea paşii, cu o mare surpriză pe faţă, în aşteptarea unei asiduităţi mai flagrante. Aurica vorbea despre căsătorie cu un interes tehnic, ca şi când ar fi fost unicul scop serios în viaţă. O căsătorie, oricât de banală, i se părea pentru o fată „un noroc". Se informa despre toate nunţile cunoscuţilor, mergea la toate, măcar în tinda bisericii, cerceta pe eroină înainte şi după eveniment şi arăta în faţa bărbatului respectivei recente mirese o stimă pierdută. Colecţiona beteală de la nunţi şi consulta cărturăresele cu frenezie.

— Închipuie-ţi, maman, ce noroc, a luat-o fără nici o zestre, spunea câteodată ea despre vreo prietenă.

— Lasă, că-ţi ajută Dumnezeu şi ţie, o consola Aglae, că tu ai tot ce-ţi trebuie, numai fii şi tu mai înfiptă, fiindcă azi îţi iau înainte zăpăcite de-astea tinere!

Şi Aglae arătă cu capul, duşmănos, spre curtea Otiliei.

Odată, trecând pe Calea Victoriei, Aurica se întâlni cu Felix şi-l invită numaidecât să o întovărăşească în circuitul ei. Ba chiar îl rugă, la un moment dat, să-i dea braţul, fiindcă nu se cădea, spunea ea, să zică lumea că merge cu un bărbat străin. Felix cerceta acum strada cu multă circumspecţie, ca să n-o mai întâlnească, însă într-altă zi fu iarăşi prins şi trebui să ocolească de câteva ori Calea Victoriei, agăţat de braţul Aurichii, ca un câine de un lanţ scurt. O trăsură luxoasă trecu pe lângă ei, şi o mână le făcu un mic semn.

Abia după ce trăsura era departe, Felix îşi dădu seama că era Otilia, împreună cu Pascalopol. Aurica spuse cu glas invidios:

— Ai văzut? Pascalopol o plimbă în fiecare zi şi-i dă fel de fel de cadouri. Ce noroc! Ce-o fi văzând Pascalopol la Otilia?

Felix rămase încruntat, mai mult de informaţiile asupra raporturilor dintre cei doi. Aurica înţelese altfel.

— Oare crezi că Otilia poate să placă cuiva?

Felix se dezmetici.

— Mi se pare că eşti nedreaptă, domnişoară. Otilia e foarte frumoasă, şi apoi e cultă, talentată.

— Crezi? se îndoi Aurica.

— Şi apoi, de ce bănuieşti numaidecât, pipăi Felix situaţia, că între domnul Pascalopol şi Otilia ar fi vreo legătură? Domnul Pascalopol e singur, fără copii...

Aurica râse maliţioasă.

— Cum se cunoaşte că n-ai experienţă! Otilia e şireată, caută numai bărbaţi în vârstă, bogaţi. Numai de-ar lua-o în căsătorie... Însă nu cred să fie Pascalopol aşa lipsit de gust. Dumneata ce zici?

Felix arătă prin tăcere că nu are nici o opinie în privinţa asta.

Văzând că Felix o evită pe stradă, nemaitrecând pe Calea Victoriei sau neieşind decât când se încredinţa că nu a părăsit casa, Aurica începu să invite pe Felix la ea, chemându-l personal, sub felurite pretexte, chiar sub ochii celorlalţi. Aglae nu se arăta potrivnică acestor manevre, ba chiar le ajuta prin priviri galeşe faţă de Felix sau prin dispariţia la vremea oportună. Începuse a nu-l mai primi în salonul cu picturi, ci, sub pretextul de a-i arăta ceva special, îl chema în odaia ei de dormit şi-l punea să stea în apropiere de ea. Aurichii îi intră în cap, de la o vreme, că Felix era lipsit în casa lui moş Costache de plăcerile gastronomice ale unei bune gospodării.

— Eu mă întreb cum poţi să stai, se înduioşa Aurica, Otilia nu ştie nimic, iar Marina e o leneşă.

Aurica întrebă odată pe Felix dacă îi place plăcinta cu cireşe. Nebănuind nimic sub această întrebare banală, tânărul răspunse afirmativ. A doua zi era tras cu mister în odaia Aurichii, unde pe o măsuţă se afla o tipsie încărcată cu prăjituri. Aurica sili pe Felix să mănânce, fiind sigură că-i face plăcere. După plăcintă urmă în altă zi dulceaţă de coacăze. Felix începuse să audă cu groază glasul molatic al Aurichii, şi odată fugi pe poartă repede în oraş, când simţi că se iveşte Aurica prin fund. Ca să nu-şi greşească ţinta, aceasta începu să vină chiar în

timpul mesei şi să-l tragă cu insistenţă pe la sfârşitul ei. Când, într-o astfel de manevră, Felix făcu o încercare de rezistenţă, agăţându-se cu privirile de Otilia, care era de faţă, Otilia, pufnind discret de râs, agravă situaţia.

— Du-te, Felix, n-o refuza, Aurelia este tare în prăjituri.

— Te rog foarte mult, insinuă tenacea Aurică lui Felix, să nu vii niciodată prin faţă, ci numai pe portiţă. Ştii, reputaţia, dumneata eşti cavaler, poţi să-mi faci rău.

Cu alt prilej, insinuaţia fu adâncită într-un fel care înspăimântă pe Felix.

— Situaţia noastră e foarte grea, se văită Aurica, nu ştii cu cine vorbeşti. Noi, domnişoarele, suntem slabe, nu putem refuza „avansurile“, dar apoi, dacă lucrurile nu merg mai departe, rămânem compromise. Am avut o prietenă care primea „avansuri“ de la un tânăr pe care-l credea sincer. L-a admis în casă, în odaia ei, în văzul părinţilor şi cunoscuţilor, şi apoi tânărul n-a fost parolist. Lumea e rea, vorbeşte, de aceea e bine ca un bărbat să spună de la început ce intenţii are.

Felix tăcu câteva clipe, într-atât aluzia părea îndreptată către el, apoi, devenind hotărât din cauza primejdiei, zise:

— Domnişoară Aurica, ceea ce spui trebuie sa fie adevărat, deşi eu nu am experienţă. Dar eu cred că personal nu pot să-ţi aduc nici un neajuns, fiindcă nimeni nu se va gândi că un tânăr ca mine, care abia acum intră la universitate, urmăreşte să se căsătorească.

—De ce nu? zise Aurica, galbenă şi cu oarecare aţâţare de reproş în glas. Ştiu mulţi tineri studenţi care, spre a putea urma studiile, se însoară. Când este şi zestre...

— Ai făcut bine, în orice caz, că mi-ai atras atenţia; fiindcă altfel ţi-aş fi făcut rău fără să-mi dau seama. Dumneata m-ai chemat. N-am să mai viu...

—Ba eu te rog sa vii, domnule Felix, în definitiv, ce ne pasă nouă de lume, înclinaţiile se nasc cu încetul.

— Dar eu, se bâlbâi Felix, n-am nici o încli... n-am nici o vină!

Şi se strecură pe uşă afară, bolborosind câteva scuze confuze.

— Otilio, ai avut dreptate, se mărturisi Felix, Aurica a înţeles greşit vizitele mele. Cum s-o fac sa mă lase în pace?

— Aurica nu se lasă cu una, cu două, spuse Otilia; în tot cazul, cum nu cred că ai de gând s-o iei de nevastă, îţi va păstra o ură eternă.

Tot Otilia îi comunică mai târziu că Aurica s-a plâns lui moş Costache că el, Felix, n-a fost cavaler cu ea, că i-a dat braţul în văzul tuturor pe stradă şi a intrat de atâtea ori în odaia ei, inducând-o în eroare că ar avea intenţii serioase. Moş Costache i-a explicat răbdător, cu multă terminologie specială, că Felix e deocamdată minor şi, ca atare, încă iresponsabil.

IV

Cu timpul, Felix se obişnui în casa lui moş Costache, în care începu să se simtă bine. Deplina libertate de care se bucura în aceasta casă, în care fiecare făcea ce poftea, fără să întrebe pe celălalt, şi care contrasta cu rigoarea vieţii lui de până acum, pria caracterului său singuratic. Totuşi, un simţ de disciplină înnăscut ferea pe Felix de excese. Libertatea îi risipise timiditatea şi-i dăduse sentimentul valorii lui personale. Lipsa lui de legături familiale mai afectuoase, deferenţa uşor compătimitoare cu care-l înconjurau toţi fiindcă era orfan dezvoltase firea lui ambiţioasă. Aştepta cu nerăbdare să se deschidă universitatea, pentru a se pune cu aprindere pe muncă, voind să-şi facă o cariera solidă, cât mai curând. Numără lunile până la majorat, tăind pe un calendar săptămânile trecute şi făcând de pe acum planuri asupra viitorului. Îi trebuiau bani să-şi cumpere cărţi şi unele lucruri de îmbrăcăminte şi, după câteva codiri, merse într-o zi la moş Costache şi-i ceru.

— Ha! holbă ochii bătrânul, întârziind răspunsul. Apoi, bâlbâindu-se, spuse că n-are, apoi că n-a mai rămas nimic din venitul anului în curs, în sfârşit, că venitul e mai mic decât ar fi trebuit şi că nu ştie cum are s-o scoată. De ce nu dai lecţii particulare, ca să câştigi? insinuă el confidenţial. Îţi faci treburile şi-mi dai şi mie pentru îmbunătăţirea pensiunii.

Felix nu îndrăzni să obiecteze nimic şi nici după aceea nu crezu că se cade să întrebe pe moş Costache câtă era propriu-zis averea lui administrată. Îi era ruşine de Otilia. Însă făcu unele socoteli aproximative, adunând chiriile ce se luau de pe prăvălii şi apartamente, socotite la o sumă potrivită (avea informaţii vagi), şi văzu că i s-ar cuveni pe lună câteva sute de lei, din care şi-ar fi putut plăti cu prisosinţă pensiunea, cu oricâte

cheltuieli suplimentare. Lecţii n-ar fi voit să dea, ca să poată studia în toată voia. Otilia, văzându-l abătut, îl descusu şi nu-l lăsă până nu află pricina supărării.

— Aşa e papa, se indignă şi ea, nu trebuie să te superi, trebuie să ştii cum să-l iei. Lasă-mă pe mine.

Într-adevăr, puţin după această convorbire, Otilia îl luă pe moş Costache de braţ şi, plină de gingăşii, îl duse în casă „să-i spună ceva". Întrevederea fu lungă şi Felix însuşi putu să audă mormăiturile bătrânului şi implorările ascuţite ale Otiliei. Otilia ieşi însă posomorâtă şi nu dădu lui Felix nici o explicaţie. A doua zi dimineaţă, Felix o văzu ieşind în oraş îmbrăcată cu o rochie nouă de dantelă. Fata îl chemă şi-i spuse şoptind:

— Fii liniştit, că aranjez eu! Acum mă duc puţin în oraş.

La întoarcere Otilia chemă pe Felix deoparte şi-i dădu trei sute de lei.

— Dar te rog mult să nu-i spui nimic lui papa!

— Nu ţi i-a dat el?

— Ba da, ba da, nici vorbă! Fii cuminte şi fă aşa cum îţi spun eu... îţi explic altă dată.

Otilia deveni pentru Felix, încetul cu încetul, adevărata stăpână a casei, căreia îi încredinţa toate dezideratele lui, evitând pe moş Costache, totdeauna voit bâlbâit şi gata să se strecoare printre degete. Dar mai încerca faţă de ea o atracţie care deveni din ce în ce mai tiranică. Noaptea, chipul Otiliei îl urmărea în tot timpul, cu temerea totodată de a nu-l pierde. Simţea o ciudată nevoie a prezenţei fetei, şi adesea nu putea dormi. Din grădina de jos, când se adunau seara obişnuiţii partidei de tabinet, auzea aproape numai glasul Otiliei. Când fata urca vijelios scările sau când îi vorbea, avea tresărituri. Avu impulsiunea de multe ori să-i sărute mâna. De câte ori Otilia ieşea în grădină, Felix, nerăbdător, căuta un pretext de-a ieşi şi el, şi îl găsea în dorinţa de a citi jos. Otilia era de o familiaritate, de o lipsă de jenă care îl tulburau; din păcate însă nu avusese el însuşi prilejul de a se apropia mai mult de ea, fiindcă fata lipsea mai toată ziua de acasă, iar când venea, era înconjurată de toţi ceilalţi. Familiaritatea Otiliei avea o

nuanţă protectoare, ca pentru o fiinţă inofensivă de care nu te temi. Neputând sta cu Otilia, Felix şedea cu lucrurile ei. Îi plăcea parfumul nedefinit pe care-l lăsa ea multă vreme după trecerea ei, dezordinea graţioasă din care reconstituia mişcările ei, semnăturile, lucrurile uitate prin cărţi. Odată, Otilia îl trimise pe Felix sus, să-i aducă un degetar. Tânărul găsi în odaie o amestecătură comică. Un pantof era în pat, pe o carte deschisă, pus probabil ca să nu se închidă volumul legat prea dur. Covorul era semănat cu note muzicale, răsfirate nebuneşte, spre a găsi în pripă ceva. În cutia în care trebuia să caute degetarul, erau aruncate laolaltă ace, batiste subţiri, cărţi de vizită, bucăţi de ciocolată muşcate cu dinţii. Felix se simţi mai aproape de Otilia aici în odaie, decât lângă fata însăşi. Otilia îi dădea din când în când mici însărcinări, când pleca în oraş, pe care începuse a le aştepta cu nerăbdare şi a le provoca. Nu scăpa uneori de reproşuri amicale.

— Felix, panglica e prea deschisă, nu eşti tare în nuanţe.

— Mă duc s-o schimb.

—Aş! O dau lui Titi să mi-o zugrăvească, şi, dacă nu plouă, merge. Să vezi ce încântat e!

Într-adevăr, Titi lua panglica foarte serios şi, cu devotament, o trata în acuarelă, expunând-o puţin la soare. Lui Felix, aceste servicii i s-ar fi părut o concurenţă neleală, dacă Otilia n-ar fi privit pe Titi cu ironie. În schimb, Otilia răsplătea pe Felix cu gingăşii neprevăzute. Îi aducea din oraş fel de fel de mărunţişuri, fie măcar o bomboană. Odată îi dărui o cravată. Într-o zi, Felix se auzi strigat nerăbdător de glasul Otiliei.

— Felix, Felix, vino mai repede, că mă grăbesc!

Văzu pe Otilia în trăsura cu doi cai albi, care era închiriată de Pascalopol, şi şedea oricând la îndemâna ei, agitând un pacheţel cu mâna. Felix alergă intrigat şi descoperi că fata avea în mână un pachet de ciocolată fină.

— Rupe din el... nu tot... nu tot!

Apoi Otilia începu să ronţăie cealaltă jumătate şi porni iar cu trăsura.

Otilia amesteca o seriozitate rece, blazată cu cele mai teribile copilării. Într-o zi îmbrăca păpuşi, în alta mustra pe

moş Costache că se murdăreşte pe haine cu scrum de ţigară şi-l scutura întorcându-l în toate chipurile, ca pe un copil, spre râsul de plăcere al aceluia. Altă dată Otilia fu nemulţumită de gospodăria Marinei şi, punându-şi un şorţ înainte, se aşeză serios pe treabă, cerând concursul lui Felix. Dar se plictisi curând. Din uşă văzuse strălucirea ierbii grase din fundul grădinii şi avu o dorinţă.

— Vai, Felix, parcă e la ţară! Aş vrea să merg cu picioarele goale prin iarbă! Şi numaidecât aruncându-şi pantofii din picioare şi trăgându-şi jos ciorapii, pe care-i părăsi în bucătărie, alergă în grădină.

Marina făcu spre Felix un mic semn, cu înţelesul că Otilia nu-i în deplinătatea facultăţilor mintale. Otilia uită după aceea de gospodărie şi începu să cânte nebuneşte la pian.

Fata se interesa de aproape de activitatea lui Felix, îi scruta mereu intenţiile, îi aducea cărţi şi, când nu le avea ea însăşi, mergea nu se ştie pe unde şi le împrumuta.

— Vezi tu, zicea ea cu o comică maternitate, eu mi-am pus în gând să scot din tine un om ilustru. Asta o să-i facă mult sânge rău tantei Aglae. Însă trebuie să m-asculţi.

Pascalopol venea mereu, cu foarte rare lipsuri, primit de toţi cu o atenţie nesfârşită. Familiaritatea Otiliei faţă de el, care nu depăşea de altfel stilul ei general, îl indispunea din ce în ce mai mult pe Felix. Pascalopol trata pe tânăr, la început, cu politeţe rezervată, aruncându-i câte o vorbă, câte o privire fugară. Cu trecerea zilelor, căpătase probabil convingerea inofensivităţii lui Felix şi începu să-l privească prietenos şi chiar patern. Auzind în treacăt că Felix ar dori să citească un anume volum de Anatole France, i-l aduse pe neaşteptate. Felix fu surprins, dar Otilia copleşi pe Pascalopol cu calinerii, aşezată pe marginea scaunului lui şi scuturându-i haina de impurităţi inexistente.

— Ce gentil eşti dumneata, domnule Pascalopol, vezi, de aceea te iubesc eu!

Vorbele acestea le spuse cu atâta copilărie, că nu avură nici un sens erotic, dar Pascalopol fu mulţumit şi învălui şi pe

Otilia, şi pe Felix în privirea lui satisfăcută. De acum încolo Pascalopol se interesa foarte serios de Felix, şedea cu el de vorbă în aşteptarea Otiliei şi îi aducea din când în când cărţi.

— Pascalopol, de ce nu te-nsori? zise într-o şedinţă de tabinet Aglae. Aş fi curioasă să văd ce harababură de holtei este la dumneata acasă!

— Te poftesc să vezi, cocoană Aglae, dar te asigur că e mai multă disciplină ca la atâtea femei.

Aurica deschise ochii mari, ca şi când invitaţia o cuprindea şi pe ea; Aglae, care urmărise altceva, bătu în retragere:

— La vârsta mea, nu mă mai priveşte cum trăieşti dumneata. Să meargă altele mai tinere.

— Merg eu! sări Otilia.

— Te rog! o imploră Pascalopol, mai mult din ochi.

Aurica deveni acută:

— O domnişoară singură la un cavaler nu prea e frumos!

— Vine şi Felix! corectă Otilia.

— Mâine trimit trăsura să vă ia.

Astfel se făcu că într-o după-amiaza, Felix şi Otilia, aşezaţi în larga trăsură, străbăteau Calea Victoriei de la capătul dinspre Dâmboviţa până în apropiere de Biserica Albă. Aci se coborâră în faţa unei clădiri cam fumurii, numai cu două caturi, dar înalte, în gangul căreia intrară. Otilia i se păru lui Felix orientată. Suiră pe o scară cu balustrada de fier forjat şi se opriră în faţa unei uşi mari de la etajul I, pe care o mică tăbliţă de email arăta numele simplu: *Leonida Pascalopol*. Casa, azi ştearsă faţă de noua arhitectură a capitalei, înfăţişa atunci ultimul confort. Ferestrele şi încăperile erau înalte, uşile largi şi cu frontoane de lemn bogat ornamentate, tavanurile decorate cu stucuri. Pereţii erau tapetaţi cu hârtie dungată, şi de tavan atârnau lămpi electrice cu abajururi plisate. În anticamera apartamentelor se vedeau chiar picturi murale alegorice, cam convenţionale şi reci, dar de factură îngrijită. La capetele scării vegheau doi copii de marmură, tociţi şi lucioşi ca de ceară. Otilia sună apăsat soneria electrică. Se auziră paşi grăbiţi şi grei, şi Pascalopol însuşi deschise uşa, îmbrăcat într-un halat larg de mătase fină, legat la mijloc cu un mare cordon, pomădat

şi parfumat cu profuziune. Un fecior cu vesta dungată aştepta cuviincios îndărătul lui. Pascalopol îi făcu un semn, şi acesta dispăru, în vreme ce el însuşi conducea pe tinerii oaspeţi prin apartamentul lui. Interiorul i se păru lui Felix cu mult mai rafinat decât şi-ar fi putut închipui, cunoscând numai omul, aşa de rezervat şi convenţional. În loc de dormitor, avea o sofa joasă enormă, care ocupa o porţiune din odaie. Un mare chilim vechi, de bună calitate, în culori dulci de otavă, o acoperea. Peretele din fund era învelit într-un vast caşmir de care atârnau arme vechi: iatagane, pistoale cu mânere sidefate, o tolbă cu săgeţi exotice. Pe o măsuţă turcească, o mare tipsie de aramă ţinea în mijloc un ibric oriental. Din tavan, deasupra sofalei, în dreptul marginii ei exterioare, atârnau nenumărate candele de argint de mărimi deosebite. Câteva scaune în X, încrustate cu sidef, erau risipite de-a lungul pereţilor pe care atârnau câteva mici picturi de priveligşti de pe Bosfor. Biroul avea o masă simplă de stejar, încheiată însă rustic, cu ajutorul unor pene de lemn. Pe ea se aflau un teanc de registre şi, la un capăt, o mare maşină de scris, „Yost". Pe pereţi se vedeau tablouri alese cu gust, o copie veche după Salvator Rosa, reprezentând un peisaj marin napolitan, un Grigorescu autentic, o culă de Juan Alpar şi alte câteva tablouri, centrate în jurul unui portret mare al unui tânăr student de universitate germană, în uniformă de asociaţie goliardică, măsliniu la faţă, cu trăsături fine şi ascuţite.

— Aici eşti dumneata, nu-i aşa? întrebă Otilia pe Pascalopol, ca şi când mai văzuse tabloul şi altă dată.

— Da, eu sunt... pe când eram student la Bonn. Tabloul mi l-a făcut un prieten italian pe care l-am cunoscut acolo. Am şi alte lucruri de el la moşie, unde l-am invitat odată.

— Vrei să vezi moşia? întrebă Otilia pe Felix într-un fel care întări acestuia o bănuială.

Înţelegând numaidecât aluzia Otiliei, Pascalopol le arătă un album mare cu fotografii. Erau fotografii ale conacului (într-un vast stil românesc, cu pridvor şi boltă), a unui lac, a unor vite şi cai de rasă, a grajdurilor, a câinilor de vânătoare şi a altor elemente de inventar, cu inscripţiile trebuitoare, arătând o mare avere şi o mare grijă. La sfârşit însă se aflau un roi de mici

fotografii format vizit, cafenii, cu figuri de persoane şi cu inscripţii greceşti şi franţuzeşti indicând ca provenienţă Stambulul şi Atena.

— Sunt rude de-ale mele, lămuri Pascalopol pe tinerii privitori, am în mine puţin sânge grecesc. Dar să vă arăt alte lucruri care vă interesează mai mult.

Pe întinderea unui întreg perete, încălecând chiar uşa, se vedea un sistem de dulapuri fin intarsiate, închise peste tot. Păreau depozite elegante de acte. Pascalopol deschise câteva uşi, descoperind rafturi înţesate cu cărţi. Erau acolo volume franţuzeşti, nemţeşti, chiar şi englezeşti, multe tratând chestiuni serioase şi de specialitate agronomică, medicină veterinară, economie politică. Erau şi opere istorice şi filologice şi foarte multă literatură. Felix privi cu aviditate rafturile, lucru ce părea a încânta pe Pascalopol. Otilia pretinse cărţi:

— Mi-ai făgăduit că-mi dai câteva romane nemţeşti.

— Te rog! se ruga după obiceiul său Pascalopol, cu mâinile împreunate la piept, şi era gata sa-i scoată un morman de volume. Însă Otilia îl opri, răzgândindu-se deocamdată şi oferindu-se să vină în altă zi. Pe un raft, Felix zări şi un flaut, desfăcut în două fragmente.

— Cântaţi din flaut? întrebă el.

— Câteodată, în ceasurile mele bune. Sunt şi eu un fel de boem.

Pascalopol îi rugă să se aşeze puţin, până la pregătirea ceaiului, şi începu să dea, mai mult pentru Felix, câteva informaţii autobiografice, văzându-l cam surprins. Moştenise de la părinţi o mare moşie şi fusese destinat să facă studii fără nici o utilitate practică. Fusese în Germania doi ani student în litere, apoi renunţase şi se înscrisese la Drept la Paris. Se plimbase prin mai toată Europa şi fusese şi căsătorit, înainte de a-şi sfârşi studiile, cu o femeie de care se despărţise sau rămăsese văduv (nu spunea limpede lucrurile).

— Şi era frumoasă soţia dumitale? strigă Otilia din dormitor, unde fugise pe nesimţite, scotocind, şi unde sărea acum tare pe sofa, ca să-i încerce elasticitatea.

— Era foarte frumoasă, fireşte, nu ca dumneata, dar nu ne-am putut înţelege.

— Bietul Pascalopol! compătimi Otilia, uitând pe „domnul“.

Murindu-i tatăl şi trebuind să îngrijească de mamă şi de moşie, Pascalopol renunţase la studii şi se întorsese la moşie, unde-l chema datoria.

— Însă când am răgaz, citesc şi cultiv şi eu muzele în felul meu şi mai ales mă bucur văzând pe cei tineri.

Din dormitor se auzeau răbufnituri de sertare şi fredonări extravagante.

— Apropo, domnişoară Otilia, strigă Pascalopol, ce faci cu Conservatorul?

— Frumoase cămăşi ai, răspunse Otilia, între două măsuri.

— Domnişoara Otilia, mărturisi Pascalopol lui Felix, e o mare ştrengăriţă.

Feciorul, care se părea a fi un om de la moşie, mai isteţ, îmbrăcat în livrea, îi chemă la ceai, şi Felix avu şi în sufragerie prilejul să-şi dea seama că modestul Pascalopol din strada Antim era acasă la el un om foarte subţire. În locul obişnuitei garnituri, moşierul strânsese mobile de felurite stiluri şi vechimi, bine armonizate, printre care un fel de armoar sculptat în stilul Renaşterii şi pe care, zicea gazda, l-a cumpărat în Normandia. Pe dulapuri, în cuiere ţărăneşti, se îngrămădeau ulcele ardeleneşti şi poterie occidentală, printre care câteva tipsii perugine de la începutul secolului al XVI-lea. Ceaiul însuşi fu servit în ceşti de porţelan subţire japonez. Pascalopol scoase dintr-un dulap un bocal de farmacie italiană din secolul al XVIII-lea şi-l dădu tinerilor să-l miroase. Era ceai fin oriental, pe care-l căpăta pe cale particulară.

— Eu ştiu că dumneata vrei şi bomboane, ca copiii mici, observă râzând Pascalopol şi împinse în dreptul Otiliei un alt bocal farmaceutic.

Purtările blânde ale moşierului, epicureismul lui de om cult încântau pe Felix şi-i dădeau ascunse năzuinţi. Prin contrast, îi răsărea în minte figura spână a lui moş Costache, care lipea

mereu cu buza lui groasă ţigări noduroase şi arunca scrumul peste tot. Înţelegea foarte bine admiraţia Otiliei pentru Pascalopol, însă îl întuneca fiecare simptom al unei familiarităţi mai strânse între fată şi moşier.

— Am cunoscut pe tatăl dumitale, pe bietul Iosif! vorbi Pascalopol lui Felix. Semăna puţin cu dumneata. Ce zici, domnişoară Otilia? (Otilia sărise de pe scaun şi întorcea blidurile de artă pe toate feţele.) Era un om foarte cumsecade, şi mai ales muncitor şi ambiţios. Ar fi ajuns un doctor celebru, dacă împrejurările nu l-ar fi aruncat acolo unde n-avea destul teren de activitate. Biata dumitale mamă a fost o femeie bolnavă toată viaţa. Vezi dumneata, domnule Felix, venim în lume cu gânduri mari, facem sforţări, dar când să înfăptuim, o datorie neprevăzută faţă de ai noştri ne împiedică. Atunci nu ne mai rămâne decât să dăm cale liberă altora şi, dacă se poate, să-i ajutăm. Un astfel de ratat sunt şi eu, însă vreau ca aspiraţiile mele de natură artistică să se realizeze în domnişoara Otilia. Dar unde este domnişoara Otilia?

Într-adevăr, Otilia dispăruse în odaia vecină. Pascalopol se duse după ea. Se auziră deodată râsetele zgomotoase ale celor doi şi Otilia apăru, urmată de moşier, cu un şal turcesc pe umeri.

— Te rog să mă crezi, îi spunea Pascalopol deloc supărat de aceste ştrengarii, că-ţi sta admirabil. Pot să îndrăznesc să ţi-l ofer?

Otilia îl rugă să se apropie de ea şi-i suflă ceva la ureche. Pascalopol aprobă încântat. Felix însă fu iarăşi jenat, ca de o complicitate a celor doi împotrivă-i.

În sfârşit, Otilia se hotărî să plece. Despărţirea era de altfel provizorie, fiindcă Pascalopol îşi propunea să vină seara târziu, ca de obicei, la moş Costache.

— În curând am să merg la moşie, zise din uşă Pascalopol, aş dori să vii s-o vezi. Ar putea să vină şi domnul Felix.

— Vai, ce bine-mi pare! se exaltă Otilia, bătând din palme, şi lui Felix i se păru că, apropiindu-se de moşier, îl sărutase uşor pe obraz. Însă tânărul, spre a nu împiedica aceste familiarităţi, se coborâse mai repede pe scară.

— Pascalopol, îi mărturisi Otilia lui Felix, care sta sumbru, în vreme ce trăsura aluneca în trapul cailor, este un bărbat *chic*. Şi ce singur e, săracul!

A doua zi, stând turceşte pe sofaua ei, Otilia vorbea lui Felix, pe mâinile căruia petrecuse o jumătate de ibrişin:

— Mi se pare că nu-ţi place Pascalopol. De ce?

— Nu am nimic cu el. Însă...

— Însă?

— Mă întreb dacă nu greşeşti arătând atâta familiaritate unui om în vârstă. El ar putea să interpreteze asta altfel.

Otilia râse, fără maliţie.

— Ai început să vorbeşti ca Aurica. Pascalopol e un om de lume, care-mi place. E aşa de bun!

— Poate te iubeşte!

— Posibil! Dar pe tine ce te priveşte? N-ai vrea să am un bărbat ca Pascalopol?

Felix tăcu îmbufnat.

— Felix, îl compătimi Otilia, eşti un mare prost; vezi că-mi încurci firele. Poate că Pascalopol ar vrea să mă adopte. N-ar fi *chic*? Otilia Pascalopol! Ah, ce mult mi-ar plăcea să am trăsură!

Seara, Pascalopol veni iarăşi. Aurica, schimbându-şi obiectivul, vestea pe toţi că aduce prăjituri făcute de mâna ei. Otilia fu de o veselie nebună şi stătu tot timpul la spatele lui Pascalopol, şoptindu-i la ureche şi aşezându-se pe scaunul lui, spre ciuda cruntă a Aglaei şi Aurichii. Lui Felix i se păru din nou că, pe când Otilia pleca puţin capul înspre obrazul lui Pascalopol, acesta şi-l apropia de al său, într-un gest de voluptate tactilă. Felix plecă neobservat şi se ascunse în odaia lui, fără a mai aştepta prăjiturile Aurichii.

Suindu-se în pat, îmbrăcat şi citind o carte, adormise cu lampa aprinsă. Îl treziră bătăi uşoare în uşă, după miezul nopţii.

— Te-ai culcat? Eu sunt, Otilia.

Felix se repezi la uşă.

— De ce-ai plecat, îl mustră Otilia, de ce faci astfel de gesturi? Prăjiturile Aurichii erau foarte bune. E singura ei calitate!

Otilia ţinea în mână o farfurie cu prăjituri.

— Uite, ţi-am adus şi ţie!

Şi, întinzându-i farfuria prin întredeschizătura uşii, fugi repede spre camera ei.

Aflându-se într-o dimineaţă pe Calea Victoriei, unde privea în vitrina unei librării, Felix zări pe partea opusă pe Otilia. Mergea grăbită în direcţia Ministerului de Finanţe. O bănuială se ivi pe dată în mintea tânărului: Otilia se duce la Pascalopol. O ispită, mai tare decât el, îl îndemnă s-o urmărească. Otilia înainta mereu, trecând de Ateneu, apropiindu-se de Biserica Albă şi traversând chiar pe partea casei lui Pascalopol. Dar nu se opri în nici un fel, nici nu privi măcar spre casă, ci cu acelaşi pas merse mai departe şi intră în magazinul unei modiste. Felix se ruşină de ipotezele lui şi, renunţând la urmărire, se întoarse înapoi. Trei sferturi de oră mai târziu, în apropierea Teatrului Naţional, un braţ subţire se strecura pe lângă al său. Întoarse capul şi se găsi lângă Otilia.

— Aseară, Pascalopol mi-a spus că în curând ne va chema la moşie! Cum o să merg, dacă tu nu poţi să-l suferi? Oare puţină afecţiune pentru un om trebuie numaidecât suspectată? Ce-mi pasă ce zice lumea care mă vede cu tine la braţ? Şi cu toate astea, cu tine e ceva mai grav decât cu Pascalopol, care poate să pară tată-meu. Pascalopol e un om de mare caracter, care a fost foarte bun cu mine... Odată îţi voi spune mai multe. Ei, acum vii la ţară?

— Vin, zise Felix.

Seara, Felix simţi nevoia de a mărturisi cuiva noua încredere în Otilia, sentimentele profunde care îl mistuiau în legătură cu ea. Neavând însă pe nimeni, deschise un caiet gol şi scrise pe el: „Trebuie să stimez totdeauna pe Otilia şi să am încredere în ea".

V

Pe la începutul lunii august, după-amiază, Marina aduse de alături vestea că a venit Olimpia cu Stănică. Otilia informă pe Felix:

— Asta este cealaltă fată a tantei Aglae, şi Stănică e bărbatu-său... bărbat e un fel de a vorbi, nici nu sunt căsătoriţi. Şi ce vrea? întrebă ea pe Marina.

— A născut copilul, şi acum încearcă din nou, poate or îndupleca pe bătrân.

— Să vezi ce scandal are să fie! se bucură Otilia. Moş Simion nu consimte să dea fetei nici un fel de zestre, are fel de fel de gărgăuni în cap, iar Stănică, după ce a scos-o pe Olimpia din casă, nu vrea în ruptul capului să se cunune. Aş dori s-o vezi pe Olimpia... sunt amândoi o pereche senzaţională.

— Vor să vină aici mai pe seară, aşa mi-a spus cocoana Aglae, dădu Marina un supliment de informaţii, când o veni şi domnul Pascalopol. Zice că aşa poate se ruşinează bătrânul de el. Acum stau ascunşi în odaie la domnişoara Aurica.

— Ce rost are, îşi dădu Felix cu părerea, să fie amestecat Pascalopol în afacerile astea? Nu se supără?

— Aş! Nu-l cunoşti pe Pascalopol. E de o răbdare nemaipomenită, şi mai cu seamă îi place să fie consultat. E politicos cu tanti Aglae şi cu toţi, numai ca să aibă sentimentul că se află într-o familie. N-are pe nimeni.

Într-adevăr, mai târziu, când toţi erau strânşi în salon (afară plouase) şi Simion îşi broda perna în semiîntuneric, uşa se deschise, şi un bărbat şi o femeie, tineri amândoi, apărură. Aglae şi Aurica întoarseră capul, simulând surpriza.

— Olimpia! tu eşti? exclamă Aglae cu o solicitudine în care voia să pună totuşi o uşoară supărare.

Olimpia se lăsă sărutată de Aglae pe amândoi obrajii, în vreme ce mâna acesteia era sărutată cu un respect afectat de Stănică. Cei doi salutară pe toţi, şi de departe şi pe Simion, care se mulţumi numai să mormăie, fără să scoată capul din gherghef. Pascalopol se înclinase ceremonios în faţa Olimpiei.

— Sărut mâinile, doamnă Raţiu! şi-i duse vârful degetelor la gură.

Olimpia semăna în chip izbitor cu Simion şi cu Titi, având bărbia despicată la fel, în două, în chip supărător pentru o femeie. Era măslinie la faţă şi cam planturoasă, şi câţiva peri îi conturau o uşoară mustaţă. Sprâncenele, ca şi la Titi, erau îmbinate viguros deasupra nasului. Stănică, în schimb, era roşu la faţă, fără sa fie propriu-zis gras, de o sănătate agresivă, contrastând cu părul lui mare şi negru, foarte creţ şi cu mustaţa în chip de muscă. Un guler tare şi înalt ţinea o cravată înfoiată ca o lavalieră. Venise îmbrăcat într-un costum de soie-écrue deschis şi Felix fusese izbit, de la început, de lărgimea hainei şi de ridicola dimensiune a canotierei de paie, care abia îi cuprindea părul. Stănică vorbea sonor, rotund, cu gest artistic şi declamator, iar Olimpia, moale, sentenţios şi cu o mare convicţiune.

Aglae deschise focul:

— Ar trebui să fiu supărată pe voi, Olimpio. Niciodată nu s-a întâmplat în familia noastră asemenea ruşine. Trebuia să vă gândiţi bine înainte de a face pasul ăsta. Staţi împreună de un an, aveţi copil şi trăiţi ca păgânii. Să nu vrei tu, Stănică, să faci cununia!

— În faţa lui Dumnezeu, declamă clamoros Stănică, suntem uniţi pe vecie. Numai moartea ne va despărţi.

În vreme ce Aglae vorbea, moş Costache o privea ţintă, însuşindu-şi cu fizionomia toată atitudinea ei reprobatoare. Când însă luă cuvântul Stănică, ochii îi fură atraşi ca de un magnet în direcţia acestuia şi acum bătrânul se exalta mult de ideea uniunii libere.

— Stănică, declară solemn Olimpia, nu-şi poate lua sarcina unei familii fără să aibă capital, ceva, cât de cât.

—Ce e al vostru e pus deoparte, făgădui Aglae.

Olimpia strâmbă din nas:

— Până atunci trebuie să trăim, avem greutăţi. Stănică aleargă toată ziua, săracul, azi nu prea merge avocatura. I-a promis cineva o slujbă, dar până acum...

Stănică aruncă tuturor o privire mândră, măgulit că era astfel compătimit de Olimpia.

— Poate o să vrea domnul Pascalopol, zise Aglae, să încerce să-ţi găsească ceva, cum are dumnealui relaţii...

Simion, Aurica, Olimpia şi Stănică întoarseră automat capul spre Pascalopol, ca şi cum din partea lui venea o propunere precisă. Acesta zise simplu:

— Am să-ncerc!

— Oricum ar fi, eu nu înţeleg să fiu nedreptăţită, continuă Olimpia. Sunt cea mai mare din surori şi nu-mi daţi ce mi se cuvine.

— Eu mă gândesc la viitorul ei, la viitorul copilului nostru, tună Stănică. Pentru mine nu vreau nimic, decât pe ea!

— Simion este de vină în toată afacerea asta, aruncă Aglae o privire mânioasă spre bătrânul cu broboadă, care lucra mereu ca şi când n-ar fi auzit nimic, nu vrea, şi nu vrea. Dacă vă punea casa pe numele vostru de la început, n-aveam atâta supărare! Lui să-i vorbeşti şi cu el să vă descurcaţi.

— Mamă, interveni Olimpia cam cu supărare, dacă nu vrea tata, eu nu pot să-l fac să mă iubească în silă, puteai să ne dai dumneata, din partea dumitale.

Aglae se încruntă, iar Aurica privi cu duşmănie la Olimpia.

— Ba asta nu, dragă! Am pe Aurica, pe care trebuie s-o mărit, şi pe Titi; nu pot să-i las pe drumuri. Tu trebuia să ai răbdare până o scoteam la un fel cu păcătosul ăsta.

Simion ridică numai capul, şi buzele îi tremurau cu intenţia parcă de a spune ceva, dar tăcu. Moş Costache, înfricoşat de a trebui să ia vreo atitudine, lăsase capul adânc spre cheseaua cu tutun. Atunci Pascalopol luă cuvântul împăciuitor:

— Nu e bine să mergeţi prea departe. Lucrurile se pot aranja. Ce zici, domnule Simion?

Simion avu o tresăritură, apoi spuse repede:

— Nu e fata mea!

Aglae râse cu dispreţ.

— Nu e fata lui! Dar a cui e? M-a înnebunit cu prostia asta!

Olimpia semăna în chip izbitor cu Simion, încât afirmaţia păru lui Felix bizară. Mai târziu, o întrebă pe Otilia, şi aceasta-i povesti că totul era o idee absurdă a lui Simion, fără nici un temei, pe care o striga când era în toane rele, că bătrânul avea o casă a lui, nu prea mare, pe care Aglae voia să i-o dea Olimpiei ca zestre, dar Simion nu consimţea, nevrând să rămână fără nimic. Aglae îi confisca pensia şi orice ban, chiar mica chirie pe care o scotea de pe casa lui. Astfel, s-ar fi părut că în rezistenţa bătrânului e un resentiment faţă de tutela Aglaei. Pascalopol interveni conciliant:

— O faci să sufere degeaba pe... domnişoara... pe doamna Olimpia... Te-a supărat cu ceva, poate... în împrejurări de acestea, se uită totul.

— Nu e fata mea! strigă aproape Simion, cu un glas nebănuit şi, fără să se mişte din loc, se făcu roşu la faţă.

— Acum iar se irită, observă Aglae cu nuanţa indiferentă cu care prevesteşti o ploaie.

Olimpia tremură puţin buzele, scotoci în corsaj o batistă şi izbucni deodată într-un plâns zgomotos.

— Doamne, Doamne, zise Pascalopol cu multă delicateţe, nu sunteţi cuminţi deloc.

Stănică, luând o atitudine nobilă, se ridică în picioare:

— Domnule Tulea, câtă vreme şade sub acelaşi acoperământ cu mine, Olimpia e sub protecţia mea, şi nu permit, înţelegi dumneata...

Moş Costache se ridică repede de la masă, cu aerul că are treabă în odaia vecină, iar Aglae făcu desperată semn lui Stănică să tacă. Acesta însă se aprinsese.

— ...să jigneşti pe aceea care în faţa lui Dumnezeu este soţia mea şi mama fiului nostru!

Vânăt la faţă, Simion sări în picioare aşa de iute, că broboada îi căzu de pe umeri, şi, de furie, făcu spume la gură:

— Eşti un pungaş, nu e fata mea, nu dau nimic, nu e fata mea, eşti un pungaş.

Şi căuta cu ochii ceva să arunce. Negăsind, luă ghergheful şi, într-o clipă, îl făcu bucăţi, sfâşiind cu înverşunare etamina. Apoi rămase aşa tremurând din tot corpul. Toţi tăcuseră şi nu se mai auzea decât plânsul cu sughiţuri al Olimpiei. După o pauză lungă, Aglae zise autoritară lui Simion:

— Bea puţină apă!

Aurica se ridicase şi întindea un pahar de apă bătrânului, care-l luă docil şi sorbi din el.

— Iar voi, se îndreptă Aglae către cei doi, plecaţi acum. O să văd eu ce fac cu ăsta.

Olimpia ieşi suspinând, iar Stănică o urmă ţanţoş, după ce dăduse ceremonios bună seara. Simion, calmat cu aceeaşi repeziciune cu care se înfuriase, cu aerul chiar de a nu şti ce s-a întâmplat, privea mâhnit la ghergheful lui şi la ghemele de lână risipite pe jos şi se aplecă să şi le culeagă. Otilia se repezi şi-i adună toate lucrurile, punându-i-le pe măsuţă.

— Ghergheful e rupt, zise ea, nu mai faci nimic cu el. Îţi dau eu altul, care nu-mi mai trebuie!

— Îmi dai altul? spuse Simion încântat şi senin. Bine, atunci să-mi dai!

— Du-te şi te culcă, Simioane, porunci Aglae, că e târziu şi te-ai enervat. Lasă, că brodezi tu şi mâine.

Bătrânul se îndreptă supus spre uşă, condus de Otilia.

— Simion, continuă Aglae după ieşirea lui, e încăpăţânat ca un catâr, dar tot o sa dea. Trebuie lăsat în apele lui. Nu pot s-o fac pe Olimpia asta să înţeleagă să nu mai vină pe aici ca să-l irite. Stănică s-a luat după ea. Dacă-l laşi în pace pe Simion, fără să-i baţi capul, se înduplecă.

În vreme ce Otilia, care dusese pe Simion acasă, se întorcea pe portiţa din fund, auzi în întuneric o şoaptă bine articulată.

— Otilio, Otilio!

— Cine este? întrebă ea puţin cam speriată.

— Eu sunt!

O umbră se apropia din direcţia chioşcului şi Otilia recunoscu pe Stănică.

— Ce faci aici? Unde ai lăsat-o pe Olimpia?

— Mă aşteaptă în stradă. Vreau să te rog ceva. Dă-mi douăzeci de franci împrumut. Nu trebuie să ştie nimeni. Nu vreau să umilesc pe Olimpia şi să mă cobor până la părinţii ei denaturaţi. Când n-am să mai pot face faţă, îmi zbor creierii.

Stănică spusese aceste cuvinte cu o petulanţă în care nu se ghicea nici un soi de depresiune, privind nerăbdător înspre poartă.

— Să văd dacă am, zise Otilia, aşteaptă-mă aici.

Otilia se urcă sus în vârful picioarelor şi se întoarse repede.

— Uite, zise, îţi mai dau încă o dată, dar să ştii că nu mai am. De atâtea ori v-am dat la amândoi.

— Bine, bine, mulţumesc, răspunse Stănică, luând banii. Unde şade Pascalopol?

— Dar ce-ai cu el?

— Vreau să-i mulţumesc fiindcă se ocupă de noi.

— Stănică, îl imploră Otilia, lasă-l în pace pe Pascalopol, prea îl sâcâie toţi. Nu ştiu unde stă.

Stănică ar mai fi voit sa spună ceva, dar se auzeau paşii celor dinăuntru, care coborau pe scări. Fugi repede spre poarta de din dos şi ieşi în stradă prin curtea cealaltă.

În seara următoare, Pascalopol, în vizita obişnuita la Otilia, primi din mâinile unui comisionar o scrisoare închisă, în care citi următoarele:

„Stimate domnule Pascalopol,

Clipele pe care le trăiesc acum sunt decisive pentru viaţa mea şi răspunsul dumitale poate să se încheie pentru mine cu un glonte de revolver. M-am gândit ore întregi până să iau condeiul în mână şi, în sfârşit, m-am decis să apelez la inima dumitale nobilă, care înţelege toate. Existenţa mea este un martiriu închinat la două fiinţe dragi: Olimpia şi fiul meu. O fatalitate nemiloasă mi-a stat împotrivă de câtăva vreme, încât acum sunt în postura tragică de a nu-mi putea hrăni familia anemiată şi debilă. Nu voi face apel la părinţii denaturaţi niciodată. Te rog pe dumneata să fii aşa de bun să-mi împrumuţi

o sută de franci, pe care îi voi restitui la prima ocazie. În caz de refuz, sunt decis să termin cu această mizerabilă existenţă şi te rog să ocroteşti familia mea.

Cu mii de mulţumiri
Stănică Raţiu"

Pascalopol citi scrisoarea, privit în tăcere de ceilalţi şi aşteptat de comisionar, şi ar fi voit să râdă în tihnă. Se stăpâni. Nu era deloc înşelat asupra caracterului lui Stănică şi, deşi dispreţuitor pentru sumele mici de bani, avea totuşi disciplina sufletească de a nu se lăsa păcălit. Îi veni gândul fugitiv de a citi măcar scrisoarea celorlalţi. Se feri să nu înfurie însă pe Simion, deşi i-ar fi plăcut să agaseze puţin pe Aglae. Când însă văzu pe Otilia, care îl privea îngrijorată, îşi dădu numaidecât seama că ar fi umilit-o, scoţând în evidenţă micile escrocherii pe care le îngăduia din cauza ei. Scoase portmoneul şi dădu comisionarului banii, iar scrisoarea o vârî în buzunar.

— Este vechilul de la moşie, minţi el celorlalţi, care a venit şi-mi cere să cumpere nişte materiale.

Evident, Stănică nu se sinucise, dar nu dispreţui să apeleze şi la „părinţii denaturaţi", în numele „fiului" său de o lună. Simion refuza casa şi se uita urât numai când era şi Olimpia de faţă, dar pe Stănică îl suferea. Acesta îl lua de braţ, îi lăuda zgomotos lucrările şi-i smulgea câţiva lei, când avea. Pe Aglae o biruia cu maniera distinsă de a-i săruta mâna şi cu apelativul „mamă". Stănică ciupea câte ceva de la cine-i ieşea în cale, chiar de la Marina. Acesteia însă îi cerea o cotă mai mică:

— „Tanti" Marina! dă-mi doi lei.

— N-am, fugi de-aici, n-am decât o băncuţă.

Îl prinse într-o zi chiar pe Felix, singur acasă.

— Nu-i nimeni? întrebă el, simulând desperarea.

— Nimeni!

— Ce ghinion! Soţia mea e grav bolnavă, şi n-am un ban în casă. Mă-mpuşc. N-ai dumneata măcar cinci lei?

Însă victima de predilecţie a lui Stănică era Aurica (în onoarea ei îşi numise copilul Aurel), admiratoare în general a

oricărui bărbat şi îndeosebi a acestuia, pentru vigoarea şi îndrăzneala lui. Stănică, în numele unei rudenii pe care n-o legalizase, lua pe Aurica în braţe şi o săruta viguros pe amândoi obrajii. Apoi intra în materie:

— Cumnată, viaţa mea e un lung martiriu!

— Vai, domnule Stănică, un bărbat ca dumneata învinge totul în viaţă.

— Şi totuşi sunt un învins. Eu, un intelectual, un om destinat carierelor superioare, n-am zece lei. E intolerabil. Voi reda bietei Olimpia libertatea ei.

A „reda libertatea"' era o formulă ce umplea de mare îngrijorare pe Aglae, care vedea cu groază pe Olimpia întoarsă acasă cu ruşine şi cu un copil. Dar situaţia Olimpiei se amelioră pe neaşteptate, şi tot graţie lui Stănică, fără ca acesta să fi avut intenţia expresă.

Stănică veni într-o zi abătut în odaia cu pernele, în care lucra Simion. Aglae, văzându-l pe geam, intrase şi ea.

Fără să spună nimic, Stănică se aşeză pe sofa, îşi desfăcu puţin vesta şi se întinse pe spate cu o mână pe frunte şi una în dreptul inimii.

— Dar ce ai? îl întrebă Aglae, incredulă, în vreme ce Simion, hipocondru, îl privea cu nelinişte.

— Sunt bolnav, sunt grav bolnav, şopti cu întârziere Stănică şi, vârând cu încetineală mâna în buzunar, scoase o batistă mare, pe care o întinse spre Aglae, fără sa privească.

— Ce e cu batista?

— Mamă, te rog s-o uzi în apă rece, s-o pun la inimă.

— Eşti bolnav de inimă? întrebă speriat Simion, apropiindu-se.

— Da.

— Şi eu cam sufăr de inimă, mărturisi Simion. Ce simţi?

Aglae se răsti la bătrân, aducând totuşi batista udă lui Stănică:

— Fugi de-acolo cu boala ta de inimă. Iar începi cu prostiile. Dar tu, se adresă ea ipoteticului ginere, de unde până unde, că nu te-am mai auzit?

— Sunt grav bolnav. Doctorii nu-mi dau mult de trăit. Am ascuns boala, ca să nu amărăsc pe Olimpia, să nu-i dezvălui

viitorul întunecat. Am fost nobil, dumneavoastră nu m-aţi preţuit. Supărările mi-au agravat boala.

— Te doare? insistă Simion.

— Nu mă doare, am palpitaţiuni înspăimântătoare şi leşinuri. Pune mâna, să vezi!

Şi Stănică luă mâna lui Simion care i se întindea şi o puse în dreptul inimii. Simion crezu a constata o mare anomalie şi zise îngrozit:

— E bolnav. Îi bate, cum îmi bate şi mie câteodată.

— Când n-oi mai fi, urmă Stănică cu glasul stins, vă rog să aveţi grijă de Olimpia, pe care am adorat-o, şi de fiul nostru. Regret că n-am putut prin muncă sa-i las o situaţie clară, ăsta a şi fost motivul pentru care am insistat atâta să-i faceţi Olimpiei foaia dotală... ar fi avut o casă unde să se adăpostească...

Simion tuşi puţin, dar nu se mai irită.

— Aş dori să pot să mai trăiesc câteva săptămâni, mai adăugă Stănică, spre a-i da un nume.

— Stănică, zise Aglae autoritar, incredulă în fond, dar întrevăzând cu îngrijorare o ipoteză posibilă a cazului Olimpiei, bolnav-nebolnav, să faci bine să nu mai lungeşti... cununaţi-vă odată, măcar civil, şi isprăviţi... ne râde lumea... am să vă dau şi eu câte ceva... ai auzit, Simioane, dă-le casa şi nu te mai încăpăţâna.

Simion nu zise nimic, obstinat din fire, nici nu protestă. Stănică făcu gestul de a-şi aduna puterile.

— Îi aduc actul redactat. O semnătură numai, şi restul mă priveşte pe mine.

Totuşi Simion nu se dădu învins cu una, cu două. Stănică venea aproape zilnic şi, din bolnav, devenise un compătimitor al bătrânului, pe care îl întreba serios:

— Dumitale cum îţi mai merge?

Îi adusese chiar nişte pretinse doctorii, din care Simion apucase să ia pe furiş, până ce-i fură aruncate de Aglae. Între patru ochi, Stănică merse şi mai departe.

— Eu înţeleg foarte bine sentimentul dumitale, zise el lui Simion, ca avocat şi ca om, am întâlnit atâtea cazuri. O

greşeală de tinereţe a nevestei, pricepi dumneata, o mică infidelitate, pe care un suflet generos o iartă... se naşte un copil legitim, după acte, dar pe care instinctul de tată îl respinge... Îţi spun dumitale, Olimpia nu-ţi seamănă deloc, nici la temperament... Însă ce sunt eu de vină? În faţa legilor, Olimpia este fata dumitale, şi eu trebuie să-i dau o reparaţie... Un socru ca dumneata, un artist, este pentru mine o mare cinste, un îndemn la lucru, deschizătorul unui ţel în viaţă.

Prin astfel de complicitate insidioasă cu ideile fixe ale lui Simion, Stănică câştigă mai mult decât prin implorări şi declamaţii. Stănică începu să ducă pe Simion prin oraş şi să-l trateze cu bere prin grădini (bătrânul nu avea mai niciodată bani proprii) şi să-i aducă în casă fel de fel de indivizi, spre a le arăta „galeria de pictură“. Aceste purtări schimbară într-atât opinia lui Simion despre Stănică, încât când Otilia şi Felix porneau la moşia lui Pascalopol, toată lumea în casa Tulea vorbea de cununia Olimpiei ca de un eveniment iminent.

VI

Otilia şi Felix coborâră în gara Ciulniţa, întâmpinaţi cu brişca de Pascalopol, care plecase înaintea lor din Bucureşti spre a pune ordine. Pascalopol era îmbrăcat într-un elegant costum rural-colonial (carâmbi de pânză închişi cu şireturi, costum de doc verde cu multe buzunare sistematice, pălărie de paie largă). Brişca însăşi era un vehicul de lux, uşor ca un caic, şi cei doi cai negri erau aşa de voinici şi de nervoşi, încât trăsura părea mai uşoară decât era într-adevăr. Otilia se repezi la moşier, care îi sărută prelung încheietura mâinii subţiri şi o ridică de subsuori în trăsură. După ce fură aşezaţi câteşitrei pe larga banchetă din faţă, Otilia stând între Felix şi moşier, care luase hăţurile, trăsura porni cu un huruit lin. Şoseaua era lutoasă, încărcată de un strat gros de colb uscat, şi caii alergau fără greutate. Moşia se afla la vreo cincisprezece kilometri depărtare de Ciulniţa, în direcţia Dunării, departe de linia ferată, fiind cam la jumătatea distanţei dintre Călăraşi şi Feteşti. Caii alergau cu o repeziciune de cursă, ridicând într-un stil decorativ picioarele de dinainte, în vreme ce Pascalopol îi atingea numai uşor cu sfârcul unui bici lucrat cu îngrijire, pe cotorul căruia se zăreau împletituri de piele de marochin, întărite printr-un inel de argint. Un vânt cald, masiv ca o undă marină, sporit şi de alergătura trăsurii, făcea ca pălăria Otiliei să fluture, deşi era ţinută bine cu mâna. Otilia şi-o scoase în cele din urmă de pe cap şi, trecând un braţ pe sub braţul lui Pascalopol, rămase cu capul gol, aspirând cu nările desfăcute mirosul câmpului. Vântul îi arunca pletele, ţinute într-un pieptene lat, peste urechi, masculinizându-i faţa. Câmpia era aşa de plată şi de întinsă, încât nu i se zărea nici o margine. Fâşii enorme de pământ, care fusese lanuri de grâu, erau acum numai nişte întinse mirişti

isprăvite spre orizont, din care se ridica un bâzâit formidabil, fără oprire, de cosaşi, vărsaţi în atâta cantitate pe câmp, încât, la trecerea trăsurii, săreau ca nişte stropi mărunţi de noroi. Otilia prinse unul chiar pe rochia ei, dar, când vru să pună mâna pe insecta de culoarea paiului putred, rămase numai cu un picior minuscul între degete. Când brişca trecea printre semănăturile de porumb, zarea era astupată cu desăvârşire. Nu se vedea nici un om, nici o vietate, afară de insecte şi de stoluri de vrăbii. Pluteau pe o mare galben-verzuie, în care valurile prea înalte împiedicau ochii să tragă linia orizontului. La încetarea porumbiştilor, reapăreau miriştile sau lanurile, tot atât de lungi, de ovăz, cu paiul scurt şi aproape alb de uscăciune. Atunci, din cauza inundării întregului şes cu ovăzuri, contururile priveliştii se rotunjeau, şi proporţia între lucruri, din lipsa unei unităţi de măsură, devenea nebună. Prăjina unui puţ cu cumpănă îi urmări multă vreme din depărtare, fără să-şi poată da seama dacă era o simplă prăjină sau un stâlp colosal. Un cal ieşit pe neaşteptate în marginea câmpurilor părea gigantic, copilul care-l mâna din urmă cu o nuia, un ciclop. Multă vreme, lipsa desăvârşită a oricărei aşezări omeneşti dădea călătorilor impresia ieşirii din orice margine posibilă a civilizaţiei şi diforma noţiunea de timp. Era un ceas numai de când coborâse din tren, şi Felix se simţea pierdut de sute de ani pe locuri în care orice urmă de civilizaţie fusese distrusă de mult de soare şi de ierburi. Lanurile începură după câţiva kilometri să se întunece şi se ivi o pustietate stearpă de colburi negre, cu o uşoară mălurire în depărtare. Caii nechezară.

— Uite, colo, pe marginea pârâului, am o grădinărie, zise Pascalopol, arătând cu biciuşca.

Nu se zărea însă nici un pârâu şi nici măcar vreo salcie. Abia mai încolo, câţiva pomi rămuroşi se iviră izolaţi la distanţe incalculabile, pierduţi ca nişte trunchiuri moarte pe valurile mării. O roată bizară începea sa se contureze pe cer ca un curcubeu de cenuşă, şi, alături de ea, un om călare pe un cal uriaş. Pascalopol părăsi drumul de căruţă, pe care, din cauza unor nămoliri mai vechi, rămăsese şanţuri groase, solidificate,

de tină, şi o tăie de-a dreptul pe câmp în direcţia calului fabulos şi a aureolei fumurii. Se distinse pe încetul o roată ca de moară, mereu enormă, şi un om călare, apoi roata se micşoră puţin, şi călătorii cei tineri îşi dădură seama că era o roată cu găleţi pentru irigaţii. Undeva prin apropiere se afla probabil un mic pârâiaş. Trăsura fu oprită de moşier departe de viziune, încât Felix nu-şi putu da seama dacă se aflau la două sute de metri depărtare sau la câţiva kilometri. Pascalopol făcu un semn prin aer cu biciuşca şi strigă spre cer, cu un glas profund, pe care aerul îl hohoti:

— Cine eşti acolo? Hei!

Calul fabulos se mişcă. Omul din depărtări scrută puţin originea glasului, apoi răspunse ca din fundul pământului:

— Sunt eu, Pătru!

— Sunt pepeni? ţipă grozav Pascalopol.

— Este, este!

— Oameni ai? Câţi oameni ai?

— Am douăzeci! Douăzeci de bulgari!

— Să trimiţi la curte o căruţă de pepeni, ai înţeles?

— 'Ţeles... trăiţi!... răspunse ecoul.

Pascalopol dădu iar bici cailor, părăsind pe stânga roata şi reapropiindu-se treptat de drumul bătătorit de căruţe. Brişca sări deodată, lovindu-se de un mal, căzu într-o albie şi se ridică iar pe câmp. Dăduse de pârâu. Nu era decât o şerpuire de şanţ mai îngust sau mai lat, în care prezenţa apei era dovedită doar de noroiul gros mai peste tot şi de mici băltoace verzui. Un miros de lintiţă trăda un ochi de apă cu broaşte.

— A secat de tot pârâul, observă moşierul, nu vine mare decât când plouă mult şi se umflă apele.

— Atunci, de unde scoate apă la grădinărie?

— Din puţ! răspunse Pascalopol, amuzat de spiritul făcut de natura însăşi.

Otilia îl strânse de braţ. Şesul uriaş, acoperit cu colburi prinse în smocuri de ierburi, creştea înainte, tăiat în două de drum. Pe orizont se iviră nişte pete negre, nişte ocoale, nişte domuri sumbre cu ţepi în vârf. Construcţiile se măriră şi apărură în toată sinistra

lor sălbăticie. Erau coşare de nuiele împletite, grajduri de nuiele, case de nuiele lipite cu lut scorojit. Ocoalele păreau destinate vitelor, căci bordeiele n-aveau nici o împrejmuire. Domurile erau stoguri de fân scrumit, putrezit, strâns în jurul unei prăjini. Totul alcătuia o ruină tristă, prin materialul ei, un Pompei de lut, imposibil de a fi gândit cu oameni într-însul, confundându-se cu pământul, părând o rană a lui, o muşuroire de furnici gigantice. Şi cum totul părea pe acest orizont, lipsit de dimensiune, colosal, Felix avu intuiţia pustietăţii scitice, învăţate la şcoală. Aici nimic nu putea fi aşezat într-un moment al istoriei, nici un monument, nici o formaţie a solului nu amintea vreun ev. Totul era rămas pe loc, în afara oricărei epoci, într-o absolută neistoricitate. Dacă înaintea trăsurii ar fi răsărit deodată câţiva călăreţi acoperiţi din cap până-n picioare în sârmă, ca barbarii de pe Coloana Traiană, sau în întregime goi, cu ţeste la oblânc şi cu suliţi cu smoc de păr în mână, Felix nu s-ar fi mirat deloc. Aci punea acum tot ce nu încăpea în istoria lui oficială, tratând despre romani şi greci, barbarimea cu nume bizare, sciţii, costobocii, sarmaţii, bessii. Huruitul roţilor şi tropotul cailor spori în conştiinţa lui într-un chiot prelung, ca şi când cercul orizontului s-ar fi umplut de hoarde. Şi, într-adevăr, un fum înecăcios începu să se ridice în zare, şi aerul răsuna de nişte răcnete neidentificabile.

— Ce este? se sperie Otilia.

— Nimic, nimic! o linişti Pascalopol.

Un noroi negru, gros părea că se rostogoleşte moale dinspre zare spre trăsură, un noroi cald, care fierbe şi plesneşte, făcând să se mişte domol suprafaţa lui. Bucăţi din această lavă pătă câmpul pe ici, pe colo, adunându-se spre centrul invaziei. Strigătele guturale sugrumate crescură în val, şi noroiul începu să se prăvale mai cu putere, zguduind pământul.

— Sunt bivolii, zise Pascalopol, şi opri brişca lângă marginea drumului. Cum Otilia se îngrijora, o asigură: Nu fac nici un rău.

Colbul crescu ca o furtună şi înnegri totul, în inima lui se zărise întâile vite lungi, bituminoase, cu capul aplecat şi adulmecător, ca al unor rinoceri, mergând ondulat, ca o barcă infernală pe Styx. Apoi veniră mai multe laolaltă plutind,

îndesate unele într-altele, pline de nămoale încrustate, bărboase şi, în sfârşit, invazia fu atât de generală, încât brişca fu înconjurată de aceşti zei negri, care trăgeau din nări privind spre Otilia, confundând-o poate cu o buruiană mai înaltă. Toată câmpia părea din pricina colbului cotropită de bivoli. Tropotul, răgetele sugrumate făceau o larmă surdă, în care răsăreau nişte urlete sălbatice. Felix şi Otilia nu distinseră alt animal; dar Pascalopol, ţinând bine caii, care sforăiau, începu să strige:

— Măi, care sunteţi acolo?

Un glas se auzi ca de pe lumea cealaltă:

— Aici suntem, boierule.

În curând, printre bivolii mai risipiţi dinspre margine, se ivi călare, cu un băţ în mână, un om aproape gol, cu pielea tot aşa de neagră şi de mânjită de noroi uscat ca şi a bivolilor. Degetele picioarelor atârnând fără scări erau îmbrăcate într-o coajă de tină. Noroiul în care intrase i se lipise în ţurţuri de perii fluierelor. Sudoarea, îngroşată cu colb, îi brobona fruntea adăpostită sub o pălărie mică, ardelenească, foarte unsuroasă, şi semănând cu tichia lui Mercur. Părea Hermes însuşi, rătăcit prin nămoluri, cu caduceul rupt.

— Tu eşti, măi Lepădat! zise Pascalopol. Unde îi duceţi?

— D-apăi îi mânăm mai sus, la jgheaburi!

— N-aţi pierdut nici unul?

— Ba nu, numai pe doi i-am lăsat la ocol, că-s răi tare, tune dracu-n pielea lor. Nu trag deloc la jug!

— Să-i trimiteţi la iarmaroc, să-i vândă.

Pascalopol dădea porunci liniştite, hotărâte, şi Felix admiră ţinuta lui de stăpân al câmpurilor şi vitelor. Otilia ţipă deodată, fiindcă un bivol, indus în eroare de rochia ei albă, îşi apropiase fălcile lungi şi păroase, mirosind-o cu înclinarea de a o rumega. Pascalopol îl lovi cu biciuşca peste bot şi vita se trase înapoi năruindu-se peste celelalte. Şi unul din caii de la brişcă necheză la vederea ciurdarului. Turma se scurse încet, ca o lavă groasă, ridicând un fum gros de praf, şi reconstitui de cealaltă parte a câmpului acea târâre colboasă. Pascalopol dădu bici cailor şi brişca porni.

— Pascalopol, întrebă Otilia (Felix observă familiaritatea), la ce servesc bivolii? De ce sunt aşa urâţi?

— Sunt buni la jug, răspunse moşierul, au putere mare.

Câmpul cel negru, semănat cu smocuri de buruieni, începu să se coloreze din nou. Reapărură lanurile lungi, dar de data asta bine tăiate, unele albicioase, cu ovăzuri, altele verzi, cu porumb. Printre ele, fâşii subţiri şi lungi de un verde-închis arătau lanuri de cartofi. Pătrate mari cu mirişti şi altele cu trifoi geometrizau întinsul chilim. Fundul zării se întunecase şi se putea ghici o pânză deasă de sălcii din care ieşea un mic fruct sclipitor.

— Acolo e biserica, arătă Pascalopol cu biciuşca.

Cu cât se apropiau de lanuri, cu atât miriştile şi fâneţele se împestriţau. Toată pânza era stropită cu albăstrele, sau cu galbene flori de sunătoare. Otilia nu mai înceta de a arăta cu mâna în dreapta şi în stânga, pretinzând a distinge o floare dintr-un miliard. Câteva berze îşi plimbau paşnice picioarele înalte. Pascalopol opri brişca, înnodând hăţurile în jurul manivelei de frânare, şi coborî jos, unde începu să adune, cu fruntea brobonată de sudoare, albăstrele pentru un buchet. Felix se dădu şi el de partea cealaltă şi începu să culeagă flori. Când se apropie de brişcă, văzu că, din partea opusă, Pascalopol venea cu un buchet gros, pe care-l depuse apoi în braţele Otiliei. Felix se pregătea să întindă şi el pe al său Otiliei, care nu-l vedea, dar un amestec de sentimente îl opri. În faţa moşierului, gestul lui părea inutil şi totdeodată o concurenţă puţin amabilă din partea unui invitat tolerat. Felix lăsă buchetul să-i cadă lângă roata trăsurii.

— Tu n-ai cules nimic? îl întrebă Otilia când brişca pornise.

— Sunt frumoase numai pe câmp, răspunse el, e păcat să le rupi.

După vreo doi kilometri, Felix văzu că pânza de salcâmi se alcătuia din mai multe perdele lungi, destul de depărtate una de alta. Două rânduri fură trecute, şi, deodată, într-un sistem de lanuri bine tăiate, apăru în mijloc un grup de clădiri distribuite în două zone pătrate. Din cauza iluziei de şes,

construcţiile păreau enorme, adevărate fortăreţe. Pătratul din stânga era făcut din ziduri înalte cu acoperiş ţuguiat de ţiglă, cel din dreapta, mult mai spaţios, era o livadă mare, împrejmuită cu mari uluci sprijinite din loc în loc de stâlpi de zid. Brişca o luă în direcţia grupului roşu, apoi, ocolindu-l, se-ndreptă spre livadă, care se zărea aşternută pe jos cu un covor de iarbă, şi se întoarse spre capătul cel mai din afară al pătratului verde, unde se vedea o poartă mare de zid. Trecu poarta şi se aflară pe o alee bătută cu pietriş mărunt, cu stâlpi scurţi de piatră de o parte şi de alta, în fundul adânc al căreia răsări pridvorul cu boltă al unei mari case albe. Caii zvâcniră mai repede, şi curând brişca se opri în faţa unor scări. Pascalopol sări jos şi, făcând o mică reverenţă, zise:

— Fiţi bineveniţi pe domeniile mele.

Otilia se ridică să sară şi, cum Pascalopol aştepta cu braţele întinse spre ea, îşi dădu drumul realizând astfel o scurtă îmbrăţişare, pe care moşierul încercă s-o mai prelungească. Ca să atenueze puţin această plăcere evidentă, Pascalopol, rămas în urmă, luă de braţ pe Felix şi-l conduse pe scară în sus.

— Vezi dumneata, îi zise, aici este, pentru un tânăr, o şcoală de energie. Vei profita.

Pascalopol dădu invitaţii pe mâna unei bătrâne servitoare, ca să se cureţe de praf şi să se spele, şi dispăru pentru un sfert de ceas. Când se adunară din nou în sala de la intrare, Pascalopol era îmbrăcat într-un costum de oraş. Le arătă casa. Aceeaşi căutare din apartamentul de la Bucureşti se regăsea şi aici, într-un chip mai rustic. Doi pereţi ai sălii erau acoperiţi cu două mari şaluri de caşmir, arme numeroase vechi erau presărate peste tot, de tavanul de grinzi atârnau candelabre cu lumânări de ceară. O vitrină mare conţinea pe un rastel numeroase puşti de vânătoare. Alături de sală era o cancelarie de moşie, simplă şi ordonată. În cealaltă parte se găsea sufrageria. Aceste încăperi dădeau înspre prispa de intrare. Pe o uşă din fundul sălii ieşiră într-un geamlâc ce privea în direcţia pătratului cu şuri. Pe acesta se aflau uşile a numeroase alte odăi. Pascalopol le arătă o odaie cu mobilă veche de nuc, care, spunea el, aparţinuse

mamei sale şi rămânea mereu nelocuită. O cameră spre un capăt al coridorului fu destinată lui Felix, alta, la capătul opus, Otiliei. Amândouă erau mobilate cam în acelaşi chip, sumbru, masiv şi cu o solemnitate rustică, pe care o accentuau grinzile de lemn. Cei trei se întoarseră în sală. Otilia, care o luase înainte, deschisese dulapul cu puşti şi pusese mâna pe cea mai plină de arabescuri. Într-o clipă, Pascalopol fu lângă ea, cuprinzându-i cu putere braţele.

— Domnişoară Otilia, trebuie să fii mereu supravegheată. Puştile le ţin totdeauna încărcate.

Felix nu notă atât primejdia, cât îmbrăţişarea lui Pascalopol.

Moşierul îi invită în sufragerie. O masă lungă se întindea aproape de la un capăt la altul al odăii, cu două bănci laterale. Masa şi băncile, din blană groasă de stejar, erau lucrate în stil ţărănesc, cu încheieturi de aşchii. Cuiere de lemn şi blidare acopereau pereţii de jur împrejur, pline de căni şi blidure ţărăneşti de toate tipurile. O mare plită ţărănească cu cuptor, într-un colţ, avea un rost mai mult decorativ. Marginea de sus a cuptorului era ticsită cu căni albastre de format mai mare, iar plita însăşi slujea de bufet. În sfârşit, lungi culmi roşii atârnau de cele două grinzi laterale ale tavanului. O pânză de in gros era aşternută numai într-un capăt al mesei. Pascalopol şi Otilia se aşezară alături pe o bancă, iar Felix, pe cealaltă dimpotrivă. În loc să aştepte mâncarea, Otilia muşca dintr-un măr mare, găsit pe o tipsie încărcată cu fructe, gustând suplimentar câte un bob de strugure şi câte o prună.

— Domnişoară Otilia, o mustră Pascalopol, iar nu eşti cuminte. Ai să te-mbolnăveşti!

Otilia făcu semn că nu, cu gura plină, şi, întorcându-se, se aşeză călare pe bancă, cu faţa spre Pascalopol.

— Ce păcat că nu e aici cocoana Aglae, să te vadă, zise acesta.

— Cocoana Aglae, pe cât am văzut, observă Felix, mai mult râzând, nu are ochi prea buni pentru Otilia, şi mi se pare că nici pentru mine.

— Nu, confirmă Pascalopol, foarte serios. Intr-adevăr, cocoana Aglae nu cultivă prea mult virtuţile creştine. Însă

dumneata, domnule Felix, eşti un om cu desăvârşire independent, şi nu vad ce conflicte ai putea avea cu ea. Cu domnişoara Otilia (Pascalopol se întoarse ocrotitor către fată şi părea a vorbi numai pentru ea), se schimbă puţin chestiunea. E ceva mai delicat. Dar vom lua măsuri, trebuie să luăm măsuri. Am şi vorbit cu Costache. El e un om cam slab, cu ciudăţeniile lui, dar bine intenţionat, te asigur că e bine intenţionat. Nu-l slăbeşte cocoana Aglae. În sfârşit, vom vedea, îţi voi spune eu mai pe larg unele lucruri. Şi când te gândeşti (făcu Pascalopol un gest de reproş amical) că toate astea ar putea sa nu te mai intereseze, că eu...

Oricât s-ar fi silit Felix să nu participe la convorbire, faţa lui exprima jena de a nu pricepe despre ce vorbea anume Pascalopol. Acesta tăie fraza şi, smulgând un măr de la gura Otiliei tocmai când slujnica aducea castronul cu supă, îl aruncă pe un blid ardelenesc de pe masă.

— Produce mult o moşie? întrebă Felix, numai ca să spună ceva.

— Produce, fireşte, răspunse Pascalopol tehnic, dacă o exploatezi raţional. Eu cultiv îndeosebi oleaginoase, cu comenzi anticipate din Anglia. Culturile specializate sunt mai rentabile. Pentru asta e nevoie însă de inventar şi de mână de lucru selectă. Trebuie să-ţi mărturisesc că cu ţăranii de pe aici nu prea fac treabă; de aceea vei vedea pe moşie foarte mulţi ardeleni. Am şi câţiva nemţi, unguri, chiar şi italieni, asta pentru anume specialităţi. Grădinăria o fac cu bulgari şi cu sârbi. După o bună exploatare, toamna târziu, sunt în măsură să export, şi atunci mă duc să-mi ridic banii de-a dreptul în străinătate, la o bancă unde mi se face cont. Am şi eu dreptul să mă recreez.

— Cum aş vrea să merg în străinătate! se văită Otilia.

Pascalopol puse mâinile cu devotament la piept şi zise:

— Domnişoară Otilia, porunceşte. Am de la moş Costache învoirea să te răpesc oricând.

Otilia nu răspunse la această propunere, deviind chestiunea.

— Ai cai la moşie, pot să devin amazoană?

— Este, este, cum să nu, îţi rezerv unul cu totul blând.

— Eu, zise Felix, n-am altă dorinţă decât să dorm în fân. Am stat numai câteva ceasuri într-o şură, la o excursie, şi de atunci otava mi se pare cel mai bun culcuş.

— Dar şi eu, sări Otilia, vreau să merg în şură, trebuie să fie foarte nostim.

— O, de asta să n-ai nici o grijă, o linişti Pascalopol, fân avem destul. Însă, sper că nu vei dispreţui odaia pe care ţi-am pregătit-o. Ştii c-avem şi un pian, ceea ce n-are şura...

— Pascalopol, admiră Otilia pe moşier, totdeauna ai fost *chic*!

— Dumneata, zise Pascalopol lui Felix, după ce te odihneşti, te poţi plimba pe moşie. Dau ordin să-ţi dea o brişcă, dacă vrei, îţi dau chiar un cal cuminte... nu te teme... Îţi dau ş-o călăuză... aci devii numaidecât călăreţ.

Felix mulţumi, rezervându-şi să se gândească, însă nu putu să nu remarce că Pascalopol îi făcea un program deosebit, izolat de al Otiliei. Asta îl indispuse, fiindcă aici i se părea locul cel mai bun de a se apropia mai mult de Otilia. Pascalopol le recomandă să se odihnească un ceas după-masă, până ce el pune puţin la cale treburile moşiei, şi, luându-i pe amândoi de braţ, îi scoase în coridor. Felix fu condus la odaia lui, dintr-un capăt.

— Acum, zise Pascalopol Otiliei, să te duc şi pe dumneata!

Când însă, puţin mai târziu, Felix aruncă ochii pe fereastră, văzu că Otilia, departe de a fi în camera ei, se plimba în fundul livezii care despărţea conacul de pătratul şurilor, la braţ cu Pascalopol. Acesta părea să râdă foarte voios şi-şi apropia pe cât putea în mers obrazul lui de al fetei. Felix simţi o mare ciudă. Sentimentul că Otilia este o fiinţă destinată să urmeze foarte de aproape propria lui cale crescuse mult în ultima vreme. Ar fi voit să fie foarte bogat, să fie major, să ia pe Otilia sub ocrotirea lui şi să-i ofere tot ce-i oferea cu atâta uşurinţă moşierul. Îşi propunea să facă tot ce-l sfătuia Otilia, să ajungă un medic celebru, în sfârşit, orice, dar ilustru. Pe o masă lângă fereastră se aflau o călimară şi câteva foi de hârtie, Felix se aşeză şi începu să scrie caligrafic, privind de departe pe Otilia:

„Otilia, Otilia, Tilia, Tili."

Pe la ora şase toţi se reîntâlniră. Pascalopol îşi reluase ţinuta de moşier, dar cu alt costum, cărămiziu, şi aştepta în pridvor, în vreme ce trăsura era şi ea trasă prin preajmă.

— Vreau să te plimb puţin pe moşie, zise Pascalopol către Otilia, cred că te-ai odihnit de ajuns.

Otilia îşi schimbase şi ea rochia şi nu părea deloc să fi dormit.

— Dar tu, Felix, nu vii cu noi? întrebă oarecum surprinsă.

Felix îşi aminti propunerea izolată a lui Pascalopol din timpul mesei şi făcu un gest de rezistenţă.

— O, zise Pascalopol către Felix, mă iartă, credeam că ai fost singur. Brişca te aştepta. Desigur că poţi să vii şi dumneata.

Acest „poţi să vii şi dumneata", tolerant, jigni puţin pe Felix, căruia totuşi o rezistenţă prea accentuată i se păru nepoliticoasă, ostilă, fără rost în casa unui om străin. Se urcă deci şi el în brişcă. Caii porniră pe aleea de la intrare, ieşiră pe poartă şi, ocolind livada, se-ndreptară spre celălalt pătrat. Aci se aflau şiruri de grajduri şi coşare de vite, depozite pentru unelte, case pentru argaţi, totul astfel aşezat, încât, la zăvorârea porţii celei mari curtea să rămână închisă. Fiecare grajd se compunea din două componente laterale de zid pentru vite, un şopron central pentru căruţă şi un pod pentru fân acoperit cu ţiglă şi de o înălţime considerabilă. Şopronul se încuia pe dinăuntru cu o poartă. Oamenii puteau ieşi însă spre câmp printr-o uşă pătrată şi cu prag înalt, care se încuia noaptea şi prin care, din cauza micii dimensiuni, nu se putea scoate nimic. În schimb, câmpul nesfârşit era tăiat de uşă ca de rama unui tablou, încât priveliştea avea un aer de artificiu. Otilia vru cu orice chip să se urce într-un pod cu fân, spre veselia sfioasă a ţăranilor. Nimerise scara tare, cu trepte de nuia groasă de alun, care se afla înăuntrul şopronului pentru căruţe, şi se urcă repede, invitând şi pe ceilalţi:

— Pascalopol, nu vii? Hai, te rog, vino!

Pascalopol se arătă însă puţin contrariat de această invitaţie şi se scuză. Otilia apăruse în fereastra podului şi făcea de acolo semne de delicii.

— Felix, suie-te să vezi ce fân moale!

Moşierul, nemaigăsind alt chip de a fi pe placul Otiliei, făcu semn lui Felix să se urce.

— Vai, ce stoguri se văd pe câmp! Ale cui sunt?

— Ale mele sunt, zise Pascalopol, obidit.

— Să mergem, să mergem! ţipă Otilia şi coborî numaidecât.

Trăsura ieşi din patrulaterul şurilor şi o luă pe câmp, pe un drum indicat de roţile căruţelor. Între două linii paralele până la o distanţă considerabilă şi depărtate între ele cam cu o sută de metri, se întindea un loc de fânaţ, de pe care iarba fusese cosită, uscată şi adunată în stoguri pe marginea fâneţii. Stogurile aveau forma unor sofale pentru uriaşi şi se aliniau într-o procesiune lungă. Otilia ceru lui Pascalopol să oprească şi începu să alerge de la un stog la altul, chibzuind cum să se urce.

— Pascalopol, imploră ea, hai sa ne urcăm, fă-mi plăcerea asta.

Pascalopol, silit să alerge, îşi ştergea sudoarea de pe frunte.

— Domnişoară Otilia, zise el cu o umbră de ironie, la vârsta mea nu mă mai urc pe stoguri. Să se suie domnul Felix.

Felix, atras de nebunia Otiliei, se urcă într-adevăr pe urmele fetei, care se căţărase cu mâinile şi cu picioarele. Pascalopol aştepta jos, vădit încurcat, în vreme ce Otilia, cu mâna streaşină la ochi, ca un general, făcea de sus observaţiuni:

— Vai, ce de mai sunt!

— Pentru Dumnezeu, glumi Pascalopol, n-ai de gând să te urci pe toate stogurile!

Otilia nici nu-l auzise, ci continua:

— Ce se vede, Pascalopol, acolo în fund, lucios, unde sunt pomi?

— E un heleşteu!

— Un heleşteu? Auzi, Felix? Un heleşteu! Hai să mergem!

Pascalopol urcă, luând aere de martir, în brişcă, împreună cu ceilalţi doi, şi porniră. Ieşiseră din raza culturilor, şi acum se vedea ceva surprinzător. Pământul scăpat de strânsoarea vegetaţiei era negricios şi colbos, încât caii intrau cu picioarele în el ca-ntr-un lichid fumegător. O perdea groasă şi scundă de

sălcii se rezema în jos pe orizont, şi din cauza netezimii solului toată întinderea avea înfăţişarea unui smârc, cu deosebirea că adevăratul heleşteu era mai întunecos şi lucios. Smocurile rare de buruieni înfipte ca nişte gheare întoarse în sus semănau cu ierburile din iconografia bizantină. Şi, ca şi acolo, un soare uriaş de aramă se lăsa înroşit pe zare.

Priveliştea era sinistră şi grandioasă. În apropierea heleşteului, pământul începu să se înnoroieze şi să se crape în câteva mici râpe. Apa se întindea neagră, liniştită, sprijinindu-se în fund pe un pâlc de sălcii şi, la margini, pe păpuriş tăiat asemeni unei perii. O bună parte din suprafaţa apei era presărată cu cotoare retezate de trestii şi chiar cu trunchiuri de copaci, de unde se vedea că apa se întinsese cu mult peste albia ei veche. Părea că aici fusese o staţiune preistorică pe palafite, din care nu mai rămăsese decât pilonii. O spumă groasă, băloasă ruina toată faţa apei verzi, şi un miros pătrunzător de lintiţă umplea aerul. Dinspre sălcii, câteva bivoliţe şi vaci înaintau până la pântece în apă, supravegheate de un copil gol, cu abdomenul prea umflat. Un muget răsună prelung din depărtare, şi din băltoacă îi răspunse, cu tonuri scurte de flaut, broaştele. Era o apă mocnită, smârcoasă, cum apare uneori în visele grele în care adormitul se cufundă mereu în nămoluri universale şi nu scapă de ele decât zburând pe deasupra. Un om venea de undeva, de-a lungul bălţii, cu o coasă pe umăr. Umbros, deşirat, cu faţa suptă, împăroşată şi ceroasă, părea însăşi moartea. Otilia voia să guste şi aici senzaţiile apei şi se pregătea, spre spaima lui Pascalopol, să-şi scoată ciorapii, când un om călare se îndreptă spre grupul celor trei, ridicând furtuni de praf.

— Ce s-a-ntâmplat, Ciucene?

— Au venit domnii de la societatea pentru asigurări şi vă aşteaptă!

— Ah, făcu Pascalopol agasat, tocmai acum!

După o scurtă chibzuire, moşierul lăsă pe cei doi în paza omului şi, încălecând pe calul acestuia, porni în trap spre curte.

Otilia nu-şi părăsi gândul dintâi şi, scoţându-şi ciorapii, intră în apă cu picioarele ei subţiri.

— Îmi place Pascalopol, zise ea ca pentru sine, în lume e un om încântător, dar nu vrea să se urce în şură.

Otilia îşi ridicase rochia până la genunchi şi înainta pe latura cea mai dulce a heleşteului, îndemnând şi pe Felix cu atâta insistenţă, încât acesta îi făcu pe plac şi, descălţându-se, intră şi el în apă. Omul de lângă brişcă le semnala zâmbind locurile neprimejdioase.

— Când e cald tare, zise el, şi nu e tulbure, apoi vine lumea şi se scaldă.

Otilia făcu un astfel de gest, că Felix se sperie că avea de gând să se dezbrace spre a se scălda. Era însă prea târziu, se întunecase de-a binelea şi trebuiră să se-ntoarcă, lăsând în urma lor corul de flaute acvatice.

Masa de seară decurse într-o atmosferă apăsată, fiindcă luau parte la ea trei indivizi necunoscuţi, cu care moşierul avea treburi în vederea asigurării de incendiu şi inundaţii a unor magazii cu cereale, deşi dorinţa lui vădită era de a sta de vorbă în toată tihna cu Otilia. Indivizii întrebau şi vorbeau numai în legătură cu afacerile lor. După-masă, Pascalopol, scuzându-se cu o privire plină de înţeles, intră cu cei trei indivizi în cancelarie, unde se iscă o discuţie de specialitate, încordată.

— Felix, zise Otilia tânărului, luându-l de braţ, hai să mergem la stoguri.

Şi, fără a mai aştepta răspuns, făcând numai un semn lui Pascalopol din pragul cancelariei, trase de mână pe Felix spre ieşire. Livada prin care trecură era înecată în întuneric ca un cimitir, câmpul însă era luminat de lună, şi, când scăpară de împrejmuirea şurilor, clăile de fân apărură ca nişte mari monumente funerare. Otilia, nerăbdătoare, o luase înainte, şi Felix auzi numaidecât o fâşâitură de fânuri uscate, urmată de strigătul: „Aici, aici". Capul fetei apăru pe o claie, aureolat de lună. Felix şi Otilia se culcară pe spate cu mâinile sub cap şi priviră cerul. Se auzeau numai lătrături de câini, unele apropiate, altele pierdute în depărtări, şi ţârâitul multiplu al greierilor. Urechea nu percepea la început decât un scârţâit confuz, apoi începea să desfacă ţârâiturile în infinitele lor

componente, distingând semnale şi răspunsuri, întreruperi, tonuri felurite. Un glas părea că răsare chiar în apropierea urechii, altul răspundea înăbuşit din centrul pământului. Ţârâitura curgea cu monotonia tictacului unui ceas, neobservată prin obişnuinţă, huruitoare prin prea multă atenţie. Ca printr-o ocultă corespondenţă, pulberea de stele de pe cer îşi schimba ţesătura mereu, aşa cum şi-o schimbă o spumă fină de săpun care se topeşte. Unele stele luceau mai repede, altele se stingeau, şi mişcarea continua mereu, ca o fierbere. Lipsiţi de viziunea pământului, cei doi se simţeau plutind în aer ca pe o navă. Sufletul lui Felix se umplu de o linişte sfântă, de un sentiment de totală desfacere de pământ. În această navigaţie aeriană luase însă şi pe Otilia. Fata contempla alături cerul şi, fiindcă tăcea îndelung, Felix crezu că adormise. Deodată, căutându-i mâna, Otilia zise:

— Ce-ai zice dacă am cădea deodată în cer? Nu ne-am mai opri.

Felix înţelese punctul de vedere al Otiliei. Cum şedeau pe spate, aveau senzaţia că sunt aplecaţi spre concavitatea cerului.

— Atunci Pascalopol, continuă Otilia gândul ei, ar rămâne pierdut în urma noastră.

— Nu mi-ar părea rău, zise Felix, deşi, recunosc că e un om foarte de treabă.

— Nu-l poţi suferi? Dar n-ai motiv pentru asta. Bietul Pascalopol, el e aşa de modest!

— Crezi? Am impresia că e indispus. Încep să mă căiesc că am venit.

— Ti s-a părut că e indispus? Nu-mi vine să cred. De altfel am să-l descos eu. În orice caz te asigur că nu din pricina ta, fiindcă te stimează, şi-apoi tu...

Felix înţelese: „...şi-apoi tu nu reprezinţi nici o primejdie".

— Otilia, îşi luă inima-n dinţi Felix, îmi pare bine, dar, într-un fel, şi rău că am venit şi aici, şi la voi!

—De ce? întrebă simplu Otilia, fără să se-ntoarcă, cu ochii mereu la cer.

— Fiindcă... fiindcă m-am obişnuit cu tine, şi încep să mă tem că voi rămâne iarăşi singur.

— Ţi-e frică să nu fug cu Pascalopol? Ipoteza aceasta n-ar fi cu totul exclusă. Pascalopol e un om care merită o astfel de bucurie, însă nu vreau sa-l părăsesc pe papa şi, prin urmare, nu te las nici pe tine.

— Dacă n-ar fi moş Costache, ai fugi, va să zică! O fată ca tine poate să iubească un om cu mult mai în etate?

— Nu m-am întrebat serios asta, dar înţeleg ce vrei să spui. Însă ce tânăr de vârsta mea îţi închipui că m-ar iubi pe mine aşa cum sunt? Sunt foarte capricioasă, vreau să fiu liberă!

Felix ar fi voit să spună: „Eu!", însă nu îndrăzni.

— Aş voi odată să-ţi vorbesc multe, se mulţumi el să zică, dacă vei putea să m-asculţi.

— Te voi asculta! răspunse la fel de simplu Otilia, care în tot acest timp îşi ţinuse mâna pe mâna lui.

Un câine începu să latre violent, apropiindu-se, şi un glas bărbătesc se auzi strigând în noapte: „Hei, domnişorilor, acolo sunteţi?" Felix şi Otilia se dădură jos şi, răspunzând la apel, se-ndreptară aproape alergând spre curte. Când se arătară, ţinându-se de mână, în faţa pridvorului, Pascalopol şedea gânditor la o măsuţă. Părea trist.

— V-am aşteptat la cafea, zise el, poftiţi! Eu, la moşie, nu prea pot fi un tovarăş agreabil pentru nişte oameni tineri!

Otilia sări pe marginea scaunului lui Pascalopol şi începu să îndrepte gulerul acestuia.

— De ce spui astfel de lucruri? Am plecat numai puţin, ca să poţi vorbi în tihnă. Nu te preocupa de noi.

Pascalopol luă mâna Otiliei şi o sărută.

Totuşi, zile întregi Pascalopol fu absorbit de treburile moşiei, şi cei doi invitaţi rămaseră de capul lor. După vreo două săptămâni, moşierul fu chiar silit să plece la Bucureşti pentru două zile. În timpul acesta, Otilia, urmată orbeşte de Felix, născocea tot soiul de distracţii, izbutind să capete colaborarea binevoitoare a oamenilor de la curte. De o cracă groasă orizontală a unui nuc bătrân legase un leagăn în care se dădea în picioare, fluturându-şi fusta şi părul. Intra în toate şurile şi dormea în fin. Nu se lăsase până ce nu se scăldase în heleşteu,

gonind pe Felix ceva mai departe. Dar petrecerea de predilecţie o constituia un soi de cavalcadă specială. Argatul de la grajduri le dăduse doi cai mai ciolănoşi, pentru tracţiune grea, un fel de cai normanzi mai zvelţi, care se lăsau încălecaţi cu blândeţe şi fără şa, ducând pe călăreţi încet, la o simplă bătaie cu palma pe spinarea lor. Cei doi, supravegheaţi la început de argat, se dedaseră binişor la acest sport şi colindau singuri moşia. Însă Otiliei îi venise alt gust: să se urce chiar pe calul lui Felix. Calul, masiv, suportă fără obiecţie îndoita greutate, şi astfel oamenii văzură, crucindu-se, noua arătare, un cal purtând în spinare un bărbat şi o fată, care stătea în faţă, lângă coamă, băieţeşte, cu fluierele picioarelor scăpate de sub rochie. Otilia găsea că acesta e sportul cel mai *chic*.

— Simt nevoia, îi mărturisi într-o astfel de cavalcadă Felix, după atâta singurătate, să iubesc pe cineva, să am o tovarăşă... nedespărţită.

— Felix, îi răspunse Otilia, eşti încă prea tânăr. Tu nu trebuie să te gândeşti la iubire, înainte de a-ţi face o carieră strălucită. Iubirea, măsură ea vorba, e un cuvânt mare, dar apoi vezi că singură n-ajunge. Dacă un tânăr ar avea răbdarea şi bunătatea lui Pascalopol, cum l-aş iubi!

— Pascalopol e şi bogat, observă fără nici o intenţie ironică Felix.

— O, nu pentru, asta, protestă Otilia, însă e adevărat că numai un bogat ca el poate să fie generos şi gata de-a face unei femei orice capricii. Eu am un temperament nefericit: mă plictisesc repede, sufăr când sunt contrariată.

— Va să zică, cugetă tare Felix, ca să fiu iubit, va trebui neapărat să devin bogat?

— Poate că da, însă nu-i de ajuns. Papa, să ştii, e foarte bogat, şi-l iubesc mult, însă nu poate să facă fericit pe nimeni. Mama a murit de supărare.

Pascalopol aduse de la Bucureşti ştiri neprevăzute. Stănică se căsătorise de două săptămâni, adică numaidecât după plecarea Otiliei. Toate formalităţile le avea de mult îndeplinite, amânase doar sistematic solemnitatea, pentru a constrânge pe

Simion să-i acorde zestrea cerută. Lucrul se putuse deci face repede şi într-un „cerc intim". Dar pe dată ce formalitatea civilă fu îndeplinită (aceea religioasă fu respinsă ca prejudecată învechită), Stănică şi Olimpia se năpustiră asupra casei căpătate drept dotă şi vrură să intre în stăpânirea ei numaidecât. Casa era însă închiriată, şi, cu drept cuvânt, chiriaşul nu consimţise să se mute înainte de Sfântul Dumitru. Stănică devenise agresiv, îl ameninţă, îi găsi viţii de executare a contractului, îi trimise somaţii în numele Aglaei, care, plictisită, se-nvoi cu chiriaşul, plătindu-i o despăgubire, şi acesta, în sfârşit, permise familiei Raţiu să pună stăpânire pe proprietăţile ei. Cei doi n-aveau însă nici o mobilă. Olimpia de o parte şi Stănică pe de alta începură să jefuiască amabil pe Aglae, Simion şi Aurica, linguşindu-i şi sâcâindu-i. Stănică pretinse că nu poate înţelege un cămin fără un document cât de neînsemnat că era ginerele unui artist aşa de mare ca Simion. Îi „smulse" câteva tablouri, pe care apoi le aruncă în pod, cerând însă cele trebuitoare mobilării unei săli vrednice de aceste comori. Aglae le dădu tot ce putu. Soţii Raţiu, nepăsători acum de posibilele reacţiuni ale lui Simion, veneau cu îndrăzneală, aproape în fiecare zi, şi se invitau la masă. În astfel de împrejurări, copilul, numai de două luni, fu cu totul părăsit. Uitat în odaie cu uşa închisă, dar cu un geam de sus deschis, copilul se zbuciumase, poate cu febră, şi căzuse jos din patul neîngrădit. Plin de contuziuni muri repede. Olimpia primi lovitura cu mult calm, aproape ca o uşurare, Stănică însă păru desperat. Sosi cu părul vâlvoi în casa Aglaei, repetă scena inimii slăbite, notifică la toţi că existenţa lui era zdrobită. Aurel fusese cel mai inteligent copil de pe lume şi prevestea de pe acum o carieră strălucită. Stănică povestea fel de fel de dovezi de precocitate, pretinzând că limbajul însuşi se manifestase la copilul său. Refuză să se scoale de pe pat, sfătuind pe toţi să se ducă să ajute pe Olimpia, care este tot aşa de doborâtă, şi mărturisind că, fără ajutorul altora, el nu va fi în stare nici măcar să înmormânteze mortul. Într-adevăr, nu făcu nici el, nici Olimpia nici un gest serios în direcţia asta, încât cheltuiala căzu în spinarea familiei Tulea. Stănică ceru

chiar bani să comande monument copilului fără pereche, şi Otilia bănui că Pascalopol însuşi fusese supus unei taxe. La înmormântare, Olimpia fu nepăsătoare, plictisită, Stănică însă plânse cu hohote, câştigându-şi simpatia femeilor care se găsesc mai tot timpul prin cimitire. Pascalopol arătă celor doi un număr din *Universul*, în care se citea la coloana anunţurilor mortuare această compunere patetică:

> †
>
> De-a pururi sfâşiaţi sufleteşte, plini de revoltă în contra cerului nemilos: Stănică si Olimpia Raţiu, părinţi; Simion şi Aglae Tulea, bunici; Aurica Tulea, mătuşă; precum şi familiile înrudite: Giurgiuveanu, Mărculescu, Sima au nemărginita durere de a vă anunţa ridicarea la ceruri a unicului lor fiu
>
> AUREL RAŢIU
>
> (Relişor)
>
> în vârstă de două luni
>
> răpus de o îngrozitoare boală, care a istovit trupuşorul lui mic, lăsând pe tăticu şi mămica lui fără nici un sens în viaţă. În curând vor fi şi ei lângă tine, îngeraş scump!
>
> Trista solemnitate a înmormântării va avea loc etc., etc. Toţi cei care l-au cunoscut şi preţuit sunt imploraţi să asiste.

Otilia zâmbi puţin, apoi, devenind serioasă, zise:

— De Stănică ăsta am avut repulsie chiar de la început. Îl cred capabil de orice şi mă tem de el. Papa e slab, cum îl ştii, n-ar trebui să-l primească în casă prea des.

— Împărtăşesc în totul impresia dumitale, domnişoară Otilia, şi am făcut ce am putut să deschid puţin ochii lui moş Costache. Cocoana Aglae şi Stănică, iată o tovărăşie primejdioasă.

Aşa vorbi Pascalopol, trăgând rar câte un fum de ţigare. Felix nu-şi putu da seama cam ce pericol putea reprezenta,

pentru Otilia, Stănică. Întâmplările ce urmară îl întăriră însă asupra dreptăţii aprehensiunilor Otiliei şi ale lui Pascalopol.

Zilele trecură astfel cu mari absenţe ale moşierului şi cu încercări ale lui de a realiza faţă de Otilia atracţiile unui om în stare de orice zburdălnicie. Otilia îl copleşea cu calineriile ei, care strângeau inima lui Felix, în vreme ce Pascalopol însuşi se adumbrea de uşurinţa mai tinerească cu care acesta se adapta temperamentului fetei. Felix admiră caracterul bun al moşierului, care oscila nesigur între sentimentul erotic şi cel de paternitate, aci detestându-i cordial prezenţa, aci luându-i cu afecţiune braţul, ca unui fiu mare. Învins de această discreţie nobilă, Felix se prefăcea din ce în ce mai mult că e interesat intens de aspectele câmpului şi dispărea, lăsând pe Pascalopol să se bucure în voie de familiaritatea Otiliei, încredinţat pe zi ce trecea că ea nu depăşea marginile unui nevinovat joc de salon. Totuşi, într-o zi, fu, fără să vrea, pricina unei scene pe care o regretă. Otilia voise din nou sa meargă călare şi-l invitase s-o ia alături pe acelaşi cal. Trecea astfel mândră şi veselă prin apropierea curţii, când Pascalopol, care nu mai văzuse acest inedit gen de călărie, le răsări înainte.

— A, zise el puţin palid, faceţi cavalcadă matinală.

Felix făcu gestul de a-l saluta, dar se opri, căci îşi dădu numaidecât seama de ridicolul situaţiei. Pascalopol o luă înainte spre grajduri, ca şi când ar fi fost în mod special ocupat.

— Mi se pare, observă Felix, că Pascalopol e indispus.

— Aşa mi se pare şi mie, trebui să recunoască Otilia, şi, dându-se numaidecât jos de pe cal, o luă repede pe urmele lui Pascalopol. Felix porni spre grajd. În drum, zări pe Otilia şi pe Pascalopol de braţ, îndreptându-se spre curte. Cel din urmă se arătă cucerit de gingăşiile Otiliei, păstrând numai resturile unei supărări amuzate.

— Otilia, spuse Felix în aceeaşi zi fetei, eu aş vrea să plec de aici.

— Şi eu cred că e vremea să plecăm, consimţi Otilia. A doua zi se întorceau la Bucureşti.

VII

Când, pe toamnă târziu, Felix, acum student în anul întâi la Medicină, se găsi întâmplător în casa Aglaei, Aurica nu uită să-l atragă în punctul ei de vedere.

— Nu-mi explic, insinuă ea, cum poţi dumneata, un tânăr aşa de distins şi de familie bună, să ieşi pe stradă cu o destrăbălată ca Otilia.

— Otilia e foarte cuminte! protestă Felix.

— Nu ştii dumneata toate, se încăpăţână ea. O vede o lume întreagă hârjonindu-se cu fel de fel de tineri. Dac-ar şti Pascalopol, care moare după ea!

— Otilia urmează Conservatorul şi are, se-nţelege, colegi cu care stă de vorbă. Nu e nimic extraordinar în asta.

Aurica luă un aer de compătimire:

— Cum vă ameţesc unele nebune pe voi, bărbaţii! Apoi oftă: N-am avut darul ăsta! Poate azi eram şi eu altfel!

Tocmai atunci pică Stănică, din ce în ce mai asiduu în casa Aglaei, cu care părea a se-nţelege foarte bine. Era mai roşu la faţă şi renunţase la orice boală.

— Nu ştiţi noutatea, vesti el tare, acum am aflat-o de la contabilul lui Pascalopol. Pascalopol se logodeşte cu Otilia.

Se produse atunci o reacţie neaşteptată. Aurica se făcu galbenă, apoi începu să tremure din toţi muşchii feţei şi, în sfârşit, izbucni într-un plâns ridicol, cu sughiţuri ascuţite. Se aruncase pe canapea şi, cu batista la ochi, scâncea, după aceea, comprimându-şi faţa, ieşi ca o nebună din odaie şi-şi duse în camera ei, vecină, ecourile plânsului.

— Dar ce s-a-ntâmplat? întrebă Aglae, atrasă de zgomot. Stănică repetă ştirea.

— Proastă eşti tu, Aurico, vorbi Aglae suspinătoarei prin uşa deschisă, să-ţi faci sânge rău pentru o dezmăţată!

— N-am avut noroc, se căină Aurica printre sughiţuri.

— N-ai avut îndrăzneală, fiindcă te-am crescut bine. Dar nici de una ca ea nu s-alege ceva. S-o găsi cineva să deschidă capul lui Pascalopol.

— E de datoria unor oameni de onoare să informeze pe Pascalopol asupra consecinţelor. Trebuie împiedicat şi moş Costache, observă Stănică.

Aglae făcu un gest de dispreţ.

— Costache se uită numai în ochii ei. E în stare, Doamne iartă-mă, de toate năzbâtiile.

Felix ar fi râs în altă împrejurare de plânsul aşa de naiv invidios al Aurichii. Îl împietrise însă ştirea logodnei Otiliei, pe care o credea adevărată. Comunicând Otiliei scena din casa Aglaei, aceasta zâmbi dând din umeri.

— Fleacuri de-ale lor. Nu e nimic adevărat. Dar poţi să-ţi faci o idee de ura lor. În curând, sunt sigură, o să te vâre şi pe tine în chestiune.

Curând după aceasta, feciorul anunţă lui Pascalopol pe domnul Stănică Raţiu. Moşierul făcu o mişcare de plictiseală şi ar fi trimis vorbă că nu e acasă, dacă Stănică, venind strâns îndărătul feciorului, n-ar fi pătruns în odaie înainte ca acesta să fi sfârşit mesajul. Pascalopol întrebă din ochi pe Stănică asupra rostului vizitei, întinzându-i o cutie mare de ţigări de foi, dar arătându-se mereu preocupat de alte lucruri. Stănică şedea pe marginea scaunului.

—Şi eu şi soţia mea vă păstrăm, începu el, domnule Pascalopol, o recunoştinţă neştearsă pentru generozitatea cu care ne-aţi ajutat atunci când am pierdut pe scumpul nostru fiu. De aceea, mi-am zis că, oricât sunt la mijloc legături de rudenie, trebuie să răspund şi eu printr-un gest leal şi să vă atrag atenţia asupra unei primejdii. Mi s-a spus că vă logodiţi cu domnişoara Otilia.

Pascalopol întrerupse cu vioiciune:

— Cine ţi-a spus asta? Domnişoara Otilia?

— Nu. Vedeţi, lumea vorbeşte.

Pascalopol se posomorî din nou.

— Domnişoara Otilia, continuă Stănică, este o fată foarte simpatică, dar ştiţi, educaţia ei a fost fatalmente neglijată. Moş Costache e om bătrân, nu poate s-o supravegheze, n-are interes, în definitiv.

— Pentru ce n-are interes? întrebă serios moşierul.

Stănică îşi pierdu puţin cumpătul.

—Pentru că, cred că ştiţi, poate, Otilia nu e fata lui, e o...

— Domnule Raţiu, observă Pascalopol cu reproş, eşti un om cu cultură, un avocat, nu înţeleg cum poţi vorbi astfel de lucruri. Credeam că vii să-mi spui ceva serios.

— Depinde de cum vedeţi chestiunea. E foarte serios. Otilia e tânără, neexperimentată, azi se întâlneşte c-un tânăr, mâine cu altul, o fată greşeşte uşor. În casa lor stă un student de vârsta ei, pentru care se pare că are înclinaţiuni... Cumnata mea Aurica a văzut lucruri decisive, dar, ca domnişoară, s-a sfiit să vă comunice, de aceea am luat eu hotărârea să vă scutesc de o decepţie. Înţelegeţi, un om mai în vârstă, chiar bogat, nu poate lupta cu temperamentul aprins, poate prea aprins, al unei fete de nouăsprezece ani.

Pascalopol lovea nervos în birou cu coada unui cuţit de tăiat hârtie.

— În definitiv, cu ce scop îmi spui toate astea? întrebă el, ridicându-se.

— Dar... ca să vă servesc, din recunoştinţă, până nu e prea târziu.

— Îţi mulţumesc, zise scurt Pascalopol, acum sunt ocupat.

Şi trecu în altă cameră, încuind uşa după sine. Stănică mai rămase puţin pe scaun, examinând suprafaţa biroului. Luă în mâini o carte de vizită, o hârtie scrisă la maşină, un plic cu antet, le examină şi le puse la loc, apoi scoase din cutie două ţigări de foi şi se ridică. La uşă se opri şi, răzgândindu-se, se întoarse şi mai luă încă două ţigări.

Pascalopol, întors de la moşie, îşi reluase de mult obiceiurile şi, fără a-şi exagera primejdiile din partea lui Felix, venea aproape în fiecare zi la moş Costache. În seara aceasta nu veni. Pe faţa Otiliei, Felix citi o umbră de preocupare. A doua

zi, Otilia ieşi în oraş. Întors de la Universitate, Felix o găsi stând turceşte pe sofaua ei, cu genunchii strânşi în braţe şi cu bărbia rezemată pe genunchi.

— Sunt foarte plictisită! Aş vrea să fug undeva, să zbor. Ce bine de tine că eşti liber! Aş vrea să fiu băiat.

— Nu vrei să-mi spui ce ai? o întrebă Felix, blând.

— Nimicuri, nişte mizerii, de ce să le mai ştii şi tu. Atâta îţi spun, că vreau să plec de aici.

Felix se îngrijoră din nou.

— Unde vrei să pleci?

— Oriunde. Şi cu tine aş pleca.

— Otilia, se exaltă Felix, fac pentru tine tot ce-mi spui. Ştii că am oarecare venit, o casă, vei fi... sora mea, dacă vrei aşa.

Otilia începu să zâmbească şi mângâie matern şi cu vârful degetelor subţiri obrazul lui Felix.

— Sunt o nebună, Felix, nu trebuie să te iei după mine. Tu nu eşti încă major, deşi papa ne-ar da voie să facem orice năzbâtii, să ne aşezăm şi-n lună. Însă ar vorbi lumea pe seama ta. Tu trebuie să fii liber, să munceşti. Altfel, îţi ratezi cariera. Am să-l rog pe papa să se mute de aici.

Otilia se ţinu de cuvânt şi, copleşind pe moş Costache cu mângâieri, începu să-l roage:

— Papa, să ne mutăm de aici, te rog, ai unde. Felix e prea departe de Universitate, şi ar avea nevoie de o cameră mai bună, să-şi primească colegii. Şi eu mă duc greu la Conservator. Ai casa din strada Ştirbey Vodă. Doar Felix plăteşte.

Gâdilat de braţele Otiliei, moş Costache rezista moale, cu vocea lui răguşită.

— Are să fie cam greu, pierd un venit...

— Papa, te rog, hai să ne mutăm.

Moş Costache spuse Aglaei noua hotărâre. De altfel, îşi făcuse socoteala că ar putea să închirieze casa din Antim mai scump decât cealaltă.

— Cine ţi-a dat ideea asta? se răsti aceasta.

Luat repede, Costache mărturisi:

— Otilia. E departe de Conservator.

— E departe de bărbaţi, îl parodie Aglae. N-ai să laşi casă bună, bătrânească, pe mâini străine. Atât îţi spun!

Moş Costache nu îndrăzni să scoată nici un cuvânt şi, când Otilia îl îndemnă din nou să se mute, căută să iasă din încurcătură cu un:

— Să vedem! Să ne mai gândim. Nu e nici un zor!

Ostilitatea Aglaei se îndreptă încet, dar sigur şi în direcţia lui Felix, aşa cum prevăzuse Otilia. Tânărul o constată în mici lucruri, în aparenţă neînsemnate. Întâi nu mai fu rugat să pregătească pe Titi pentru corigenţă, fiind înlocuit cu Stănică, a cărui pedagogie gălăgioasă, plină de invective împotriva şcolii, se dovedi mai pe placul lui Titi. Apoi văzu că Aglae avea un chip special de a-şi arăta invidia într-o privinţă oarecare, şi anume, tăgăduind cu autoritate că ceva se întâmplase sau se va întâmpla.

— Ce faci, zisese ea lui Felix, cu un dispreţ intenţionat, prefăcându-se că uitase planurile acestuia, nu-ţi cauţi o slujbă? Ca orfan, găseşti mai uşor. Să ai şi dumneata un mic rost în viaţă.

— Urmez Facultatea de medicină, vesti Felix jignit.

Aglae afectă a nu-l lua în serios:

— Aş, facultatea, asta e pentru băieţi de bani gata. Îţi găseşte el, Costache, vreun rost pe undeva.

Felix se temu ca Aglae să nu înrâurească pe moş Costache şi ca acesta să nu fie cumva în stare să-l împiedice, măcar nedându-i cele trebuitoare. Dar moş Costache, ca de obicei, nu numai nu-l stânjeni, ci părea mândru de împrejurarea asta, şi, mai târziu, primi pe colegii tânărului cu mimica lui particulară, însă cu o desăvârşită îngăduinţă. Numai când Felix avu trebuinţă de bani pentru înscriere, moş Costache se fâstâci, întrebă dacă nu se poate mai târziu, sfătui pe tânăr să ia din altă parte, că găseşte el pe urmă. Cum Felix nu avea nici un „altă parte", înfăţişă cazul Otiliei, care făcu ceea ce făcuse şi altă dată. Pretinse a avea ea o metodă sigură, merse prin oraş şi aduse bani, cu sfatul de a nu pomeni nimic nimănui. Felix deveni, bănuitor. Titi se înscrisese mai departe

la liceu, după ce dăduse corigenţa, şi frecventa cursurile îmbrăcat în uniformă ca un ofiţer. Şi el începuse a-l irita pe Felix cu această convingere nestrămutată că Felix nu va urma mai departe studiile.

— Acum ce faci? îl întrebă el.

— Mă voi înscrie la Universitate.

Titi tăcu neutru, apoi spuse convins:

— Mama zice că ai să-ţi cauţi o funcţie!

Când Felix se înscrise cu adevărat la Universitate, Aglae păru consternată.

— Tu nu supraveghezi deloc pe băiatul ăsta? zise ea lui Costache.

Stănică deplânse soarta intelectualilor şi se jură că, dacă ar fi avut din nou vârsta lui Felix, s-ar fi vârât la un meşteşug. Lucrul fiind iremediabil, Aglae începu şi ea să compătimească viaţa medicilor, să dea pilde de mizerie, să dezguste în orice chip pe Felix. Nu trecu mult şi Titi nu mai merse la liceu şi apăru într-un costum civil măiestos, cu lavalieră. Taina se lămuri pe dată. Titi era prezentat ca „student“ la belle-arte, unde într-adevăr se înscrisese, pretinzându-se că a terminat liceul. Acum Aglae, până mai ieri detestatoare a mâzgălelilor lui Simion, se mărturisea o admiratoare aprinsă a artelor.

— N-am vrut, zicea ea, să împiedic vocaţia lui Titi. Să-şi cultive talentul în linişte, că îngrijesc eu de viitorul lui. Nu oricine se naşte cu un dar ca al lui.

Acestea fiind spuse faţă de toţi, Otilia făcu cu ochiul lui Felix. Aglae o observase.

— Şi dacă mi-o ajuta Dumnezeu, adăugă ea înţepat, am să-l însor şi să-l aşez la casa lui, ca să nu cadă pe mâinile unei dezmăţate.

Ironia soartei făcu ca tocmai „dezmăţata“ să deştepte instinctele erotice ale lui Titi. De la o vreme, acesta venea din ce în ce mai des în casa lui Giurgiuveanu, căutând în chip învederat pe Otilia. Lipsit de elocuţiune şi de idei, el se aşeza în apropierea fetei şi zâmbea tăcut, căutând cu dificultate un prilej de convorbire. Totuşi, aceste vizite dese erau surprinzătoare

din partea lui Titi, care nu ar fi mers singur în casa cuiva, sub nici un chip. Titi se lăsa îmbrăcat după gustul Aglaei, se mişca după ordinele ei şi refuza să facă altceva, pe dată ce citea negaţiunea în ochii ei. Acum Titi părea nervos şi-şi înghiţea, când vroia să vorbească, prea des, saliva.

— Ce faci? întrebă el deodată, aşezându-se lângă Otilia.

— Tu nu vezi? cos, răspunse Otilia, fără să-şi ridice capul, ca unui copil mic.

Câteodată Titi şedea aşa de mult, rumegând o intenţie obscură şi urmărind toate gesturile acesteia, încât Otilia se agasa şi se ridica să plece în odaia ei. Titi o urmărea docil şi acolo şi se posta în pragul uşii.

— Titi, tu n-ai nici o ocupaţie?

— Nu! răspundea naiv Titi, urmărindu-şi gândul neexprimat.

Un instinct de fată însă făcea pe Otilia ca faţă de Titi să-şi supravegheze gesturile ei, aşa libere şi de nepăsătoare, de obicei. Titi începuse să fie congestionat la faţă, distrat, şi Aglae, bănuind pricina, îl îndemna să plece de acasă. Stând pe bancă chiar alături de Otilia, fiind de faţă şi Felix şi vorbind cu toţii despre colegele lor, Titi, râzând chinuit, apucă stângaci braţul gol al Otiliei.

— Dar stai frumos, Titi, ce ai? se irită aceasta şi privi semnificativ în ochii lui Felix.

Titi puse lui Felix, între patru ochi, o întrebare care-i sui acestuia tot sângele la cap:

— Ascultă... tu eşti bine cu Otilia... spune drept... se pretează?

— Cum poţi jigni pe Otilia, se indignă Felix, presupunând asemenea lucruri? Otilia e o fată cuminte.

Titi mestecă saliva, preocupat şi incredul:

— Mama spune că a văzut-o cu mulţi.

— Nu e adevărat, nu e adevărat! negă Felix aprins.

Într-o zi însă, Titi, după o lungă şedere nemotivată în apropierea Otiliei, care citea, îndrăzni un gest oarecare de concupiscenţă, care irită pe fată.

— Eşti nebun, Titi, ţipă ea, pleacă de aici!

Ţipătul ei fu auzit indirect de Aglae, care se mânie foc, însă nu pe Titi, ci pe Otilia. Ea îşi vărsă toată ciuda faţă de moş Costache, fiind sigură că Otilia o auzea dintr-o odaie alăturată:

— Nici n-a pus mâna băiatul pe ea. Şi dacă ar fi pus, ce? Fete ca ea pentru asta sunt. Să trăiască discret cu băieţii de familie, să-i ferească de alte lucruri mai rele.

Otilia apăru pe uşă cu coama mânioasă, cu ochii încărcaţi de fulgere.

— Papa!, strigă ea, ori plec pentru totdeauna din casa asta, ori tanti Aglae nu mai calcă pe aici.

Moş Costache holbă ochii, şi aşa prea holbaţi, şi deschise braţele ca un om ce stă să se-nece, privind cu teroare şi implorare când pe unul, când pe altul. Aglae făcu o strâmbătură de sfidare, dar nu îndrăzni să mai vorbească, uimită de neaşteptata reacţiune. Costache, după ce aşteptă în zadar ca cele două părţi să se potolească, spre a-i cruţa trebuinţa de a lua o atitudine, îşi dădu seama de tăria mâniei Otiliei, care aştepta inflexibilă.

— Nu-nu-nu... trebuie... să-să-să... spuneţi vorbe grele, se bâlbâi el către Aglae, la plural, spre a atenua prin echivoc reproşul.

Aglae ieşi, trântind uşa. Otilia merse către moş Costache, îl îmbrăţişă tristă, dar fără să plângă, şi, lăsându-şi capul pe umărul lui, spuse alintându-se:

— Papa, de ce laşi tu să mă batjocorească, ştii bine că nu le-am făcut nimic?

Moş Costache, în loc de orice răspuns, o strânse uşor în braţe.

Acum tanti Aglae nu mai venea în casa lui moş Costache, spre întristarea acestuia şi bucuria Otiliei. În schimb, atât Costache, cât şi Aglae, ca să poată păstra comunicarea între ei, unul, din laşitate, cealaltă, din interes, se foloseau de Felix, care începu să fie, fără voia lui, un agent de legătură. În acelaşi timp, Stănică făcea cu ochii lui ceea ce ar fi voit sa facă Aglae. Se-ntâmplă ca o dată Stănică să-l găsească în casă, în odaia lui, numai pe Felix, care citea un curs de anatomie. Venise tiptil, trecând prin toate odăile fără să trântească uşile, aşa

încât Felix fu speriat când auzi înapoia lui un glas bărbătesc. Stănică începu să se plimbe prin cameră, examinând cu atenţie toate lucrurile şi vorbind cu o bonomie intenţionată, ce presupunea complicităţi din partea lui Felix.

— Va să zică, aici stai... nu e rău (Stănică înfipse mâna în saltea, privi fugitiv în dulapul de haine), are mobile moş Costache... Nu ştii cât îţi reţine pentru pensiune? Te pomeneşti că nu ştii nici ce venit ai! Să ştii că am să mă interesez, aflu eu prin oamenii mei, moşu e pezevenghi (Stănică ieşi în geamlâc, continuând vorbirea şi mai tare, şi deschise uşa de la odaia Otiliei), e bogat putred, dar se ascunde, nici nu poţi şti bine ce are şi ce n-are. Aici şade Otilia! Frumos! Frumos! Nostimă fată, Otilia (Stănică făcu cu ochiul lui Felix), are temperament, ştie Pascalopol după ce umblă, stai alături de ea, las' că-i bine, şi eu, când eram student, şedeam la gazdă pe aceeaşi sală cu o fată delicioasă, eh, ce fată, să te fereşti însă de Otilia, e şireată, fă-ţi interesele şi atât, nu te cola, las' că nu eşti dumneata prost, nu te văz eu? (Stănică făcu iar cu ochiul lui Felix, căruia îi ardeau obrajii de ciudă.) Dar ce are Otilia aici? (Stănică îi scotocea acum prin sertare.) Ce de inele, ce de cercei, batiste fine, fleacuri scumpe, Pascalopol să trăiască... Cu Otilia, dacă ai bani, bine, dacă nu, te plantează. (Stănică începu să coboare scările, condus strâns de Felix, care se temea să nu ia ceva din casă; ajunşi în odaia cu masa de joc, începu din nou să scotocească, întoarse tablourile pe dos, cercetă căptuşeala de lemn a oglinzii, aruncă ochii în toate părţile, în sfârşit ridică capacul cheselei cu tutun şi începu să miroasă.) Are tutun bun moşu, şi ştii de unde, nici nu-ţi trece prin gând, are debit de tutun, pe care îl exploatează prin alţii, tot Pascalopol i-a făcut rost de brevet, câştigă grozav, fiind în centru. (Stănică vârî mâna adânc în chesea şi-şi umplu buzunarul cu tutun.) Uite, oameni ca ăştia lasă succesiuni încurcate, ţi-o spun eu, ca avocat, nu fac testament, sau fac unul neştiut de nimeni, în favoarea câte unui şiret. Otilia ce treabă are? Noi, familia, dacă am fi mai energici, am putea lua măsuri, ştii, sunt destule, debilitate mintală etcetera, etcetera, dar moşul e pezevenghi,

îl învaţă Otilia şi-l ajută Pascalopol. Ascultă, spune drept, în fond e în interesul dumitale, eu pot să-ţi fiu de mare folos în carieră (am să-ţi recomand o fată faină, unică), n-ai auzit pe moş Costache vorbind de testament, de adopţiune, de lucruri de astea, în sfârşit? E discret moş Costache, dar dumneata trage cu urechea, mai ales când vine Pascalopol. Mai treci pe la noi, întreba Aurica de dumneata!

Din această pălăvrăgeală a lui Stănică, Felix fu nevoit să constate că unele lucruri nu erau lipsite de adevăr. Mergea pe stradă cu un coleg de facultate, când deodată acesta îl trase repede de braţ.

— Vino-ncoace, să ne ascundem colo în gang. Trece în colţ proprietarul meu, căruia nu i-am plătit chiria pe luna asta.

Se aflau pe bulevardul Elisabeta, pe porţiunea dinspre Cotroceni. Felix aruncă ochii şi zări pe moş Costache, care o lua în direcţia Căii Plevnei. Întrebă mirat:

— Acela e proprietarul? Dar bine, este unchiul meu, Costache Giurgiuveanu.

— Nu mai spune! Chiar aşa-l cheamă.

Colegul îl informă că şedea într-o casă de raport cu câteva caturi, foarte modernă, însă cu apartamente mici, pe care proprietarul le închiria la studenţi, la intelectuali tineri în concubinaj, scoţând astfel un venit mai mare. Accepta chiria lunar, în schimb se acoperea printr-o poliţă scadentă la data exigibilităţii ei. În caz de neplată, preschimba poliţa sporindu-i cifra, sau o protesta, dând afară pe chiriaş. În genere însă îngăduia pe toţi cu multă bonomie, fiindcă prin sistemul poliţelor şi al întârzierilor, chiria, mică în teorie, se dubla. Plătită anticipat, chiria era, de pildă, patruzeci de lei lunar, poliţa era de optzeci de lei, la întârzieri cu preschimbări se adăuga dobânda. Când tânărul chiriaş se încurca, moş Costache nu devenea brutal. Arunca ochii prin casă, ajuta memoria debitorului şi-i cerea, bunăoară, dacă era student în medicină (pe aceştia îi prefera), tratate de medicină, cursuri, articole de obicei scumpe. Felix îşi aduse aminte fulgerător atunci că moş Costache se oferise să-i cumpere el, punându-i în cont, anume

manuale, ceea ce-l surprinsese ca contrastând cu aparenta lui ignoranţă, şi că chiar îi adusese unul, în perfectă bună stare, cu excepţia unei semnături rase cu un briceag. Colegul îi mai povesti că moş Costache vine des să vadă casa, îi dă târcoale atente, privind-o cu mâinile la spate de pe trotuarul opus, ba urcă scările, ascultând uneori zgomotele din casă, că instalase, unicul în Bucureşti, un dispozitiv care face ca becul electric, aprins cu comutatorul de jos, să se stingă cam în clipa când chiriaşul ajunge la etaj. Asta, pentru a evita rămânerea peste noapte a unei lămpi aprinse. (Felix se gândi prin contrast la lampa cu petrol din casa lui moş Costache.) De altfel, bătrânul nu făcea nici o observaţie, privea cu ochi paterni pe tinerii care aduceau femei şi le saluta ceremonios pe acestea, dacă păreau de condiţie bună. Colegul mai adăugă că moş Costache avea obiceiul să încerce de a da restul, la unele sume plătite, în timbre poştale, pe care le ţinea într-un portofoliu gros, legat cu gumilastic, pretextând că n-are mărunţiş. Felix îşi aminti numaidecât de debitul de tutun denunţat de Stănică.

Spre Crăciun, Stănică apăru în casa lui moş Costache cu un individ necunoscut, între două vârste, îmbrăcat în haine prea lungi, ponosite, cu mari mustăţi roşcate căzând peste buze, cu capul ras. Avea înfăţişarea neruşinată, ipocrită a avocaţilor de provincie, siliţi să facă orice pentru a trăi şi lipsiţi de orice scrupule. Faţa îi era rumenă, înfloritoare, iar ochii, spălăciţi. Întâmplător, se afla şi Pascalopol, fiind spre seară, alături, se-nţelege, de Otilia şi de Felix. Acesta rămase nedumerit când Stănică recomandă pe individul roşu:

— V-am adus un doctor fain, eminent, prieten intim al meu, domnul doctor Vasiliad, cam grecotei el, nu-i vorbă, dar bun doctor, pe mulţi a sculat din pat.

Stănică vorbea familiar, cu pretenţii de umor, însă Pascalopol nu gustă deloc spiritul lui şi lăsă privirea în jos, jenat. Doctorul se aşezase îndrăzneţ pe scaun şi aştepta ca un specialist chemat într-adins. Felix schimbă câteva ocheade cu Otilia. Vădit, amândoi nu înţelegeau ce voiau cei doi musafiri.

— Papa, întrebă Otilia, eşti bolnav? Tu ai chemat pe domnul doctor?

— Nu, nu, nu, se apără Costache, înspăimântat la ideea de a plăti vreo vizită. N-am chemat pe nimeni.

— Ei, frate, preciză Stănică cu aer jignit, domnul doctor nu ia nici un ban, l-am adus eu ca pe un prieten, să-l cunoaşteţi şi dumneavoastră, dar ar fi bine să vă examineze puţin, nu strică, e mai cuminte să chemi doctorul când eşti sănătos. Nu e aşa, Vasiliad, ce zici?

În loc să se arate jenat, ca o cântăreaţă căreia i se cere să cânte la vizite, doctorul răspunse hotărât:

— Se-nţelege, se-nţelege!

— Ce spui, Vasiliad, de verişoara mea Otilia, zise Stănică, arătând spre fată, nu-i aşa că-i straşnică?

Vasiliad păru a aproba, dar întrebă judecătoreşte:

— Sunteţi căsătorită?

— Aş, pufni Stănică, ce căsătorită! Nici n-o sfătuiesc să se căsătorească. Azi, o fată frumoasă şi inteligentă face carieră strălucită, dacă n-are prejudecăţi. Ce să se mărite? Cântă admirabil la pian, vorbeşte două limbi străine, i-ar trebui o protecţie mare. Ai văzut Lilly de Georgiades! A luat un premiu la Nisa acum trei ani!

Otilia se-ncruntă de bunăvoinţa trivială a lui Stănică, şi Pascalopol începu să bată nervos cu degetele în masă. Lilly de Georgiades era, alături de Miţa Biciclista, o curtezană de stil mare a Capitalei din acea epocă.

— Examineaz-o pe Otilia, stărui Stănică. E cam nervoasă, debilă.

Otilia opri scurt, cu un gest ironic, pe doctor, care se mişcase spre ea.

— Mersi! Nu sunt bolnavă, sunteţi prea gentil!

— Nu ştii, Otilio, declamă Stănică, ce ureche fină are doctorul! Minunată! Dacă-l aduceam la vreme la îngeraşul meu, azi ar fi trăit. Să ştii ce te aşteaptă, să previi, ăsta e rostul medicinei! Moş Costache, te rog eu (Stănică făcu din mâini semnul rugăminţii), am văzut că tuşeşti, ai să-mi mulţumeşti.

Vasiliad se ridicase, îndreptându-se spre Costache, care implora pe ceilalţi din ochi să-l salveze, în vreme ce Stănică, spre a-i zădărnici rezistenţa, îi şi trăsese haina.

— Găsesc că nu e potrivit, protestă Otilia cu oarecare iritare, să-l examinaţi pe tata, fără rost, să-i mai vârâţi în cap cine ştie ce idei.

Stănică izbutise sa tragă şi vesta şi se făcu că n-aude pe Otilia.

— Ai să-mi mulţumeşti, nu altceva! asigură el pe moş Costache. Ureche minunată.

Doctorul Vasiliad comandă profesional bătrânului:

— Scoateţi-vă şi cămaşa!

Acesta, intimidat, se execută, aruncând o uitătură vrednică de milă către ceilalţi, care nu se putură abţine de a nu zâmbi.

— Câţi ani aveţi? întrebă doctorul, imperios. Moş Costache se fâstâci. Era învederat că nu-i plăcea să-şi spună vârsta.

— Şaizeci şi şapte, şaizeci şi cinci... nu ştiu!

— Hm! făcu doctorul, în timp ce Stănică se-nvârtea, frecându-şi mâinile, în prada unei vizibile satisfacţii. Aţi suferit de vreo maladie infecţioasă intimă, soţia dumitale a făcut avorturi?

Moş Costache se-ngălbeni, iar Pascalopol interveni:

— Domnule doctor, eu cred că la o consultaţie de amuzament nu e nevoie de întrebări nepotrivite, când sunt de faţă şi domnişoare.

—De ce, de ce? sări ţanţoş Stănică, domnul doctor trebuie să ştie tot!

Doctorul nechemat aşeză pe bolnavul fără voie pe un scaun, îi ciocni genunchii, aşezaţi unul peste altul, spre a le controla reflexele, încercă cu un ac de gămălie sensibilitatea epidermei, privi pe Costache în pupilele ochilor, cu ajutorul unei lumânări apropiate brusc, îl puse să scoată limba afară şi s-o ţină dreaptă, îl chestionă apoi într-un mod straniu: cât face 15 + 18, în ce an se află, cine este rege. Moş Costache, aşa de supus prin firea lui, se cam supără:

— Crezi c-am ajuns în dddoaga copilăriei?

— De câtă vreme aveţi această dificultate la vorbire? întrebă doctorul, privind cu înţeles spre Stănică.

Iritat de îndrăzneala lui Vasiliad, moş Costache se bâlbâi şi mai rău:

— Uuunde vvvezi dum... dumneata că am dificultăţi?

— Aşa vorbeşte dumnealui totdeauna! asigură Stănică.

Felix, deşi la începutul studiilor, din scurta lui experienţă prin contactul cu colegii, prin lectura din proprie iniţiativă a unei *patologii generale*, înţelese că Vasiliad umbla să descopere la moş Costache o atingere a sistemului nervos, vreo infecţie localizată. Din felul cum examina doctorul, nu i se păru că are de-a face cu un practician bun.

— Domnule doctor, zise el, ceea ce bănuiţi dumneavoastră, examinând reflexele, nu poate exista în nici un caz în această casă.

— Dumneata ai noţiuni de medicină? întrebă Vasiliad, ostil.

— Domnul este student în medicină! comunică Stănică.

Doctorul se încruntă şi deveni deodată servil.

— Daa? N-am ştiut! Fireşte că nu e nimic. Dar noi ne facem datoria.

— În cazul de faţă, mi se pare că vă amuzaţi pe socoteala lui papa, adăugă Otilia.

Pascalopol privi la cei doi tineri cu simpatie şi bătu aprobativ pe Felix pe umăr.

Vasiliad începu acum să facă auscultaţia plămânilor, ducându-şi urechea deasupra spinării bătrânului.

— Spuneţi treizeci şi trei, comandă el.

— Cccum?

— Spuneţi tare: treizeci şi trei. Aşa. Tuşiţi. Din nou: treizeci şi trei.

— Treizeci şi trei. Treizeci şi trei. Treizeci şi trei.

Doctorul ridică capul.

— Aţi suferit vreodată de vreo congestie la baza stângă?

— Nu-nu-nu! se apără Costache, puţin palid.

— Aţi avut ceva: aud crepitaţiuni.

— Domnule doctor, sări Pascalopol, lăsaţi omul în pace. N-a avut nimic.

— Nu aveţi din când în când sufocaţiuni, palpitaţii?

Moş Costache ezită, indispus.

— Am să vă dau un calmant foarte bun, insinuă doctorul!

— E vârsta, fireşte, comentă sinistru Stănică. Examinează şi inima, Vasiliad.

— Se-nţelege, se-nţelege.

Vasiliad ordonă lui moş Costache să-şi oprească respiraţia şi-şi puse urechea pe pieptul lui, în vreme ce cu mâna dreaptă îi lua pulsul.

— Oarecare oboseală, decretă el, nesolicitat, evident, îngroşarea vaselor. Sunteţi cam sanguin, cam rumen la faţă. Trebuie să vă feriţi de accidente. Mâncare mai puţină.

Doctorul se pregătea să continue examenul şi în direcţia nutriţiei, însă moş Costache începu să reziste. Îşi trăsese cămaşa şi se îmbrăca.

— Ajunge, ajunge, n-am nevoie, mulţumesc, bombăni el.

— Suntem grăbiţi, domnule doctor, tăie scurt Pascalopol, ridicându-se, tocmai voiam să ieşim în oraş. La revedere. La revedere, domnule Stănică.

— Circulaţia dumneavoastră e singura chestie care trebuie să vă preocupe, urmă doctorul, ca să dea o înfăţişare onorabilă concedierii.

— Nu-i aşa? Nu-i aşa? exultă Stănică, nu se ştia dacă de recomandarea doctorului, sau de ştirea proastei sănătăţi a examinatului.

Ca să scurteze comedia, Pascalopol trecuse în odaia alăturată, trăgând printr-un semn pe toţi ceilalţi ai casei. Moş Costache se duse supărat în odaia lui, să-şi dreagă îmbrăcămintea, iar Otilia veni cu informaţia că Stănică şi doctorul trecuse, prin stradă, în curtea Aglaei.

— Ceea ce face Stănică mi se pare foarte suspect, spuse Pascalopol către Felix şi Otilia. Să fiţi cu ochii în patru. Cu siguranţă că doctorul a fost trimis de cocoana Aglae. Am impresia că am auzit de el, e unul dintre acei rataţi ai meseriei, cu care se aranjează decesele cu moşteniri importante, gata să dea orice mărturie.

— Dar ce rost are să vină aici, nu înţeleg, spuse Felix.

— Zici că îi făcea examenul sistemului nervos? urmă Pascalopol, apucând pe Felix prieteneşte de braţ. Întreba de

infecţii, de avort, fireşte. Cu alte cuvinte, voia să vadă dacă nu cumva Costache e pe cale de a se scrânti, de a deveni iresponsabil. Un şnapan de ăsta, care are curajul să intre nepoftit în casa omului şi să-l dezbrace, e în stare de orice. Poate să insinueze că a avut impresia că Costache era atins, că bâlbâiala, pe care toată lumea i-o ştie, e un fenomen suspect etcetera. Dacă cucoana Aglae ar fi întrebată, ca martoră, ce ştie despre bâlbâiala inofensivă a bietului Costache, ce credeţi c-ar spune?

Cei doi erau nedumeriţi.

—Ar fi în stare să spună că Costache n-a avut-o înainte şi că numai de câtăva vreme i-a venit, că Costache a început să devină iritabil, c-o goneşte pe ea, pe soră-sa. Lumea o crede, ca soră.

— Dar de ce? se chinuia mereu Felix cu întrebarea.

— Eşti copil! O vezi pe fata asta? (Arătă spre Otilia.) Fata asta n-are pe nimeni, decât pe moş Costache, care, să nu fim nedrepţi, o iubeşte. Datoria lui este însă să-i lase un rost, fiindcă i-a mâncat averea bietei maică-sa, sau s-o adopte, ca să-i asigure succesiunea. Dacă ar vrea (spuse el ca pentru sine), de mult n-ar mai interesa-o mizeriile astea. Dar, în sfârşit! Ei bine, cucoana Aglae, condusă de Stănică ăsta, care e un escroc (să nu te superi, domnişoară Otilia) şi umblă după procopseală, e capabilă să declare că Costache s-a smintit şi e iresponsabil, aducând mărturia doctorului. Pentru bani, capeţi orice declaraţie. Costache pus sub interdicţie înseamnă scoaterea din casă a domnişoarei Otilia.

— Vai! se înspăimântă Otilia de raţionamentul dur al moşierului.

— Aşa ceva n-are să se-ntâmple, nu-ţi fie teamă, o mângâie Pascalopol, Costache e sănătos, trăieşte mai mult decât noi toţi; dar trebuie să fii prudentă. Spionajul e cam ruşinos, dar uneori e sănătos. Domnul Felix merge des prin casa cocoanei Aglae, n-ar strica să tragă cu urechea. Trebuie să ţină şi el la dumneata (am văzut eu că ţine, nuanţă Pascalopol cu o ironie bonomă), cum ţiu şi eu, şi moş Costache... ca la o fiinţă gingaşă, care merită ocrotirea, ca la o floare rară. (Felix privi pe moşier, aprobând, gata la devotamente.) Să fim preveniţi, să nu-i facă

lui moş Costache cine ştie ce boroboaţă. Stănică ăsta e îndrăzneţ, neruşinat, ştie, ca orice avocat, toate şicanele.

— Nu-mi vine să cred, mai rezistă conştiinţa Otiliei, că tanti Aglae ar fi în stare să ajungă până la mârşăvia asta, măcar de ruşinea lumii, fiindcă, altfel, este într-adevăr lipsită de orice sentimentalisme. De ce ar da de bănuit? O cred mai ipocrită.

— Dacă nu s-au gândit la asta, atunci au vrut să ştie, emise Pascalopol altă ipoteză, dacă Costache o mai duce mult. Să vadă cum merge inima, dacă n-are vreo racilă, să-l supravegheze de aproape. Ştii de ce nu l-a lăsat pe Costache să se mute? Ca să nu scape de sub ochii ei. Dacă moş Costache ar fi mai de înţeles, de mult îl făceam să-şi pună afacerile în regulă.

Moş Costache se întorsese îmbrăcat cu paltonul, dar cu faţa întunecată.

— Aaasta nu-nu-nu-mi place... Să nu-mi mai vvvie pe-aci! protestă el, prea târziu.

Pascalopol îl luă de braţ şi-l împinse spre ieşire. Ceilalţi se pregăteau şi ei să-l urmeze, fiindcă moşierul îi invitase seara în oraş. Când trăsura se urni, Pascalopol spuse bătrânului, îmbietor:

— Măi Costache, fă-mi, mă rog, plăcerea şi treci mâine dimineaţă pe la mine, am să-ţi spun lucruri care te interesează.

Felix, aşezat pe banchetă, avea privirea îndreptată înspre punctul de pornire. La poarta casei Tulea zări o îngrămădire de capete care priveau înspre trăsură cu expresii sumbre. Mai mult prin intuiţie, distinse, pe lângă silueta doctorului, care pleca, pe acelea ale Aglaei, Aurichii, Olimpiei şi a lui Stănică, iar mai în fund, cocoaşa îmbrobodită a lui Simion.

VIII

Felix îşi dădea prea bine seama că iubeşte pe Otilia, fără să poată determina conţinutul acestui sentiment. Uneori îl urmăreau genunchii mici ai fetei, în poziţia în care ea îi îmbrăţişa. Erau nişte genunchi caşti şi ştrengari în acelaşi timp, cu o personalitate a lor proprie, şi lor ar fi voit Felix să le comunice printr-un limbaj mut dragostea lui. Altă dată, părul căzut în bucle creştea în visele tânărului şi-l inunda. Să-i spună Otiliei c-o iubeşte în faţă, Felix nu putea. Otilia era familiară, liberă în mişcări, şi ceea ce cu altă fată trebuia câştigat după îndelungi tactici, cu ea se câştiga dintr-o dată. Asta dezorienta pe Felix. Otilia îl lua de braţ, Otilia îl mângâia matern cu degetele-i subţiri, Otilia-i vâra mâna făcută pieptene prin părul mare, zicându-i: „Trebuie să-ţi mai tai pletele, parcă eşti Samson". Copleşit de aceste voluptăţi, Felix nu era însă mulţumit, fiindcă nu era sigur că sunt un semn de dragoste. Odată voi să răspundă acestor familiarităţi, să iasă din starea de protejat, şi la un mic serviciu al Otiliei făcu gestul de a-i săruta mâna. Otilia se depărtase prea repede, spre a-i îngădui omagiul, apoi băgase de seamă şi se răzgândise.

— Vrei să-mi săruţi mâna? întrebă ea simplu. Uite!

Şi-i întinse mâna la gură. Cu astfel de purtări ale Otiliei, Felix nu putea face progresul cel mare, care, după el, trebuia să fie o mărturisire înflăcărată, urmată de îngenuncheri şi efuziuni indicibile. Otilia s-ar fi uitat râzând la el şi i-ar fi omorât vorbele pe buze, cum se mai întâmplase. Şedea într-o zi pe pat cu mâinile sub căpătâi şi urmărea cu tot sufletul mişcările Otiliei, de alături. Îi spunea în gând tot ce nu îndrăznea să-i spună în faţă. Deodată, Otilia apăru în pragul uşii deschise:

— Ce faci tu aici, ziua nămiaza mare? La ce te gândeşti?

Se aşezase pe marginea patului lui Felix, înainte ca acesta să fi avut vreme să sară jos:

— La ce te gândeşti? La ce te gândeşti?

Şi-i tot răsucea un nasture al hainei. Felix îşi culese forţele.

— Aş vrea să-ţi spun ceva odată, Otilia, mi-e frică însă...

— De atâtea ori mi-ai spus că vrei să-mi comunici ceva misterios. Spune odată, că nu te mănânc. Haide, că mă grăbesc. Vai, ce treabă am!

Lui Felix i se păru ridicol să facă o declaraţie în asemenea împrejurări. De aceea se obişnuise să le facă în şoaptă, când Otilia nu era de faţă. Se închidea în odaie cu o fotografie a fetei şi se lăsa în voia visării. O cuprindea de mâini, o trăgea spre el, îşi apropia buzele de urechea ei şi-i şoptea indefinit: „Te iubesc, te iubesc, te iubesc“. Nu mai putea dormi, dar căuta patul. Acolo, întins, intra în visul unic, enervat când era pe cale să-i scape. Încerca să adoarmă de-a binelea, însă, pe dată ce imaginea Otiliei se amesteca şi fugea, se trezea speriat şi o aducea înapoi. Începuse să nu mai poată visa altceva şi căpătase adevărate insomnii, care-i făcuse cearcăne la ochi. Ziua scria în caiete, caligrafic: „Iubesc pe Otilia“. Căuta, recurgând chiar la disimulaţii, gesturile de ocrotire ale Otiliei, care le oferea cu multă spontaneitate. De altfel, faţă de Otilia îşi exercita sentimentul filial, rămas nefolosit din pricina morţii timpurii a mamei lui. Simţea nevoia să i se mărturisească, să se aşeze sub protecţia ei, să facă întocmai ce i se ordona.

— Felix, striga câteodată Otilia, cum eşti de neatent! Îţi cade nasturele de la haină. Vino încoace, să ţi-l cos!

Atenţia aceasta era cu atât mai hazlie, cu cât Otilia îşi pierdea nasturii ei fără nici un regret, şi mai degrabă arunca o rochie la gunoi, decât s-o repare. Felix venea supus şi pregustând voluptatea apropierii. Otilia îl trăgea spre ea cu o dulce violenţă, ţâţâia din gură nemulţumită, atârna un fir de aţă în gura lui Felix, ca să nu uite (superstiţie pe care o cultiva mult), şi apoi cosea nasturele, în vreme ce Felix îi sorbea parfumul părului ei risipit sub chiar obrajii lui. De la o vreme, nasturii, fiind cusuţi prea solid, nu mai cădeau, încât într-o zi Felix,

simţind nevoia imperioasă de a sorbi respiraţia Otiliei, rupse un nasture şi merse la ea.

— Mă mir, zise Otilia, doar ţi l-am cusut bine deunăzi!

Nu-l bănui, sau se prefăcu că nu-l bănuieşte, ci numai se arătă supărată de atâta neglijenţă. Căzut pe panta disimulaţiei, Felix se pretextă bolnav. Otilia, serioasă, îi vâra mâna prelungă de-a lungul gâtului, să vadă dacă n-are temperatură, îi făcea ceaiuri, şedea pe marginea patului, nedându-i voie să se dea jos din el. Deodată îi intră în cap că Felix nu se hrăneşte bine.

— Se-nţelege, Marina găteşte dezordonat, eu nu mă ocup, eşti subalimentat. Munceşti şi prea mult.

Supraalimentaţia impusă de Otilia se reducea, când îşi aducea aminte, la un baton de ciocolată sau la o prăjitură vârâtă cu sila în gura lui Felix, care se supunea cuminte, fiindcă putea muşca puţin şi din degetul fetei. Toate maternităţile acestea durau atât cât Otilia era numai cu Felix, acasă. Pe dată ce apărea Pascalopol, sau o chema în oraş, Otilia redevenea distrată şi nerăbdătoare de petreceri inedite. Atunci toate gingăşiile ei faţă de Felix îşi pierdeau, spre ciuda acestuia, orice semnificaţie. Dacă Pascalopol intra în chiar clipa când Otilia cosea nasturele lui Felix (lucrul se-ntâmplă o dată), fata nu lăsa lucrul, nici nu-şi schimba stilul familiar, dar ochii ei erau iluminaţi, şi, pe dată ce sfârşea, alerga la moşier şi începea cu el obişnuitele calinerii. Felix rămânea astfel un copil inofensiv, care nu concurează pe oamenii mari. Din această cauză, el se umplu de o gelozie aprinsă şi hotărî să lămurească cu orice chip situaţia. Neîndrăznind să înfrunte oral pe Otilia, se decise să-i scrie. Luă o foaie de hârtie şi aşternu pe ea lămurit aceste cuvinte:

„Otilia, nu stau aici decât pentru tine, fiindcă te iubesc. Altfel, aş fi plecat de mult. Te iubesc, tu n-ai văzut asta? Felix"

Întâi se gândi să trimită scrisoarea prin poştă, însă putea sosi când era şi el de faţă, şi asta nu-i convenea. Hotărî să i-o pună în cameră, dar şi aşa trebuia să fie prudent, ca nu cumva Marina, dereticând odăile, s-o arunce. Aşteptă până ce Marina termină dereticatul într-o zi în care Otilia nu era acasă, şi apoi

depuse plicul cu indicaţia „Domnişoarei Otilia" pe pat, pândind neliniştit în odaia lui. La ora unu se auziră şi paşii Otiliei, uşa trântită, pârâitul patului, în care se aruncase spre a se odihni puţin. Felix îşi comprimă palpitaţiile grozave ale inimii.

— Felix, se auzi strigătul fetei de alături, Felix, tu eşti acolo?

— Da, răspunse acesta cu glasul stins.

Îşi închipuia că fata citise scrisoarea.

— Mi-e o foame nebună. Să mergem să mâncăm. Papa mi-a spus în oraş că nu vine la prânz. Dar vino încoace.

Felix trecu dincolo ca un criminal prins asupra faptului. Otilia era întinsă pe sofa, îmbrăcată aşa cum venise din oraş. Până şi umbrela de soare se afla lângă ea. Tânărul cercetă fugar suprafaţa sofalei, dar nu zări nimic. Văzu scrisoarea, în sfârşit, pe marginea mesei, nedesfăcută. Fata o luase deci de pe pat şi o pusese pe masă, fără s-o citească. „Dar dacă n-o va citi deloc?" se-nspăimântă Felix. Îi venea să atragă atenţia Otiliei asupra scrisorii şi apoi să fugă, fiindcă, în fond, lui îi era frică de a pronunţa cuvintele de foc. Otilia se sculă şi, luându-l de braţ, îl îndreptă spre uşă. La masă, Otilia fu volubilă, îi spuse impresii de Conservator, îl întrebă despre activitatea lui universitară. Simţise că Felix era preocupat.

— Ce ai, Felix? Eşti aşa distrat! Te pomeneşti că eşti îndrăgostit! Nu m-aş mira, cu atâtea colege...

Felix se simţi dezamăgit de presupunerea Otiliei, şi prin gând îi trecu toana de a smulge înapoi scrisoarea. Otilia îl ţinu mult de vorbă, apoi trecu în odaia cu pianul şi-i cântă anume fraze, apelând mereu la atenţia lui, în sfârşit îl sfătui să se ducă să se odihnească, fiindcă părea obosit.

— Mă duc şi eu, vreau să citesc ceva, de mult n-am mai pus mâna pe o carte.

Felix fugi înainte, ca să nu fie de faţă la găsirea scrisorii, şi aşteptă cu respiraţia încordată. După o îndelungă ciorovăială cu Marina, Otilia urcă scările. Se auzi când intră în odaie, duşumeaua pârâi uşor în câteva puncte greu de precizat, Felix bănui că Otilia se oprise în faţa mesei. Apoi urmară mici zgomote indistincte şi... nimic. Felix se feri să

dea ochii cu Otilia şi rămase închis în odaie. Când, târziu, ieşi, ca un hoţ, uşa odăii fetei era deschisă, scrisoarea lipsea de pe masă, iar Otilia era în oraş. Se-ntoarse la masă cu Pascalopol şi cu moş Costache, privi pe Felix degajat, se purta ca şi când nimic nu se-ntâmplase. Contrariat, Felix deveni îndrăzneţ şi încercă să controleze efectul scrisorii. Făcu aşa încât să se afle la un moment dat singur cu Otilia. Fata îl privi franc, îi spuse vorbe indiferente şi nu păru nici intimidată, nici cu conştiinţa încărcată. Lui Felix îi încolţi bănuiala că scrisoarea nu-i căzuse în mâini şi făcu atunci ceea ce altă dată n-ar fi făcut. Profitând de faptul că Otilia era jos cu Pascalopol, intră în odaia ei, aruncă ochii pe pat şi pe masă, pe duşumea, însă nu fu chip să descopere nimic. Scrisoarea fusese luată de cineva, în orice caz.

A doua zi, la masă, Otilia fu tot atât de senină, seara nu veni deloc. O mâhnire mare cuprinse pe Felix, o silă de toate, şi prin cap îi trecură idei extravagante. Se gândea să lase totul baltă, să fugă undeva în lume, ca fochist pe un vapor, îşi închipuia consternarea Otiliei, regretul ei de a-l fi făcut să sufere şi să plece, o vedea plângând. Melodrama asta inexorabilă îi mişcă toate fibrele sufletului şi prefăcu descurajarea într-o mare durere consolatoare. Îşi chinuia totuşi mintea cu fel de fel de ipoteze: Otilia a găsit scrisoarea, dar n-a bănuit de la cine este, şi-a închipuit că e vreo glumă, vreo hârtie veche a lui Felix; a găsit-o şi, distrată, a aruncat-o fără s-o desfacă; n-a găsit-o deloc, scrisoarea căzând undeva printre lucruri; a citit-o, dar nu-l iubeşte pe Felix. Ipoteza din urmă aprindea gelozia în inima lui Felix. Cum? Otilia are atâta putere de a se preface? Are atât de puţină inimă încât să nu vrea să-i spună o vorbă? E în stare să iubească pe bătrânul Pascalopol şi să-l treacă cu vederea pe el? O undă de mânie trecu prin el şi toate ştirile rele despre Otilia se adunară peste capul lui într-un stol negru, înfricoşător. Nu, nu. Otilia se purtase cu el ca o soră. Nu putea să-l urască. Poate că a supărat-o prin gestul lui. Nu se cădea să-i scrie în chipul acela, care dovedea că pătrunsese în odaia ei (imprudenţă neiertată), ci să-i spună de-a dreptul, discret.

Chinul lui Felix crescu cu trecerea zilelor, fiindcă răceala Otiliei, dacă ea era pricina, era definitivă, iar circulaţia scrisorii nu mai putea fi urmărită. În ziua când orice speranţă păru pierdută, Felix fu atât de mâhnit, încât uită să se mai întoarcă acasă la prânz. Îl cuprinse o frenezie nebună de a umbla singur şi merse pe jos, în frig, până la Băneasa. Vibra de amărăciunea de a fi înţeles şi căuta înverşunat în minte o hotărâre care să fie pentru Otilia un adio sublim. Obosit, la întoarcere se aşeză pe o bancă încărcată de zăpadă, şi n-auzi nici huruitul unei trăsuri, nici scârţâitul unor paşi. Îl deşteptă din toropeală o mână subţire care-i ridica bărbia în sus. Era Otilia.

— Felix, ce faci tu aici? De când te caut cu trăsura! Vai, ce fără minte eşti, câte supărări îmi faci!

Otilia se lăsă pe banca înzăpezită, într-o descurajare amuzată. Era îmbrăcată într-o haină foarte pe talie, de astrahan, pe care Felix n-o mai văzuse.

— Şi mai spui că mă iubeşti!

Felix tresări. Va să zică, Otilia citise scrisoarea. Fata îi ridică din nou bărbia, râzând:

— Felix, hai, spune-mi, de ce-ai fugit de-acasă? Ţi-am făcut noi ceva?

Felix lăsă din nou capul în jos şi răspunse, sfărâmat:

— Dar ştii foarte bine... ţi-am scris... nu mai pot aşa.

— Tu mă iubeşti? îl întrebă Otilia serioasă ca şi când l-ar fi întrebat dacă e bolnav.

Felix mărturisi cu capul.

— Ce copil eşti! Ţi-am citit scrisoarea, dar am uitat, ştii că sunt o zăpăcită. De ce să fugi? Ţi-am spus eu că nu te iubesc?

Felix tresări deodată înfocat.

— Otilia, e adevărat? Mă iubeşti?

— Ei, ei, nu ţi-a spus nimeni că te urăşte.

Felix fu iar dezamăgit. Luă mâinile Otiliei şi începu să le sărute mărunt, şi le aşeză pe obraz, le strânse, în vreme ce Otilia îl lăsă să facă, zâmbind. Încurajat, voi să capete o confirmare de altă natură şi întinse gâtul să sărute pe Otilia. Aceasta privi puţin, examinând şoseaua pustie, apoi evitând,

blând, gestul lui Felix, îl sărută ea însăşi pe obraz, uşor, lângă ureche. Felix era ameţit de fericire.

— Haide acasă, Felix, şi fii cuminte, mai vorbim noi, altădată. Bietul papa e îngrijorat. Să nu-i spui nimic. O să-l minţim că ai avut lucrări la Universitate.

Ajunşi acasă, Otilia conduse pe Felix sus, ca pe un arestat, evitând sa întâlnească pe bătrân, şi-l depuse în prag.

— Du-te acum şi te încălzeşte. Am să-ţi aduc ceai.

Felix, voind să se încredinţeze că nu visa, prinse pe Otilia de mâini.

— Otilio, nu te juca cu mine, spune-mi, mă iubeşti?

— Nu-mi eşti indiferent! dar acum am treabă, stai frumos.

Şi, chicotind, Otilia se năpusti pe scări în jos. Felix petrecu o noapte paradisiacă, însă în zilele următoare, insatisfacţia îl cuprinse din nou. Otilia era familiară ca întotdeauna, primea cu aceeaşi bucurie pe Pascalopol, nu se schimbase în fond nimic. Începu să se îndoiască de seriozitatea mărturisirii Otiliei, vru explicaţii. O pândi într-o seară târziu, până după miezul nopţii, când ea se sui în odaia ei şi, după o jumătate de ceas de îndoială, îi bătu în uşă, strigând uşor:,,Otilia!"

— Ce vrei? se auzi glasul fetei în şoaptă, după uşă, sunt dezbrăcată!

— Vreau să-ţi vorbesc neapărat, trebuie.

— Nu eşti cuminte deloc, ai să-mi vorbeşti mâine.

— Acum, acum! insistă Felix, împingând uşa.

În întredeschizătură, Otilia apăru în cămaşă lungă de noapte, tremurând de frig. Părul avea o desfoiere de înger, părea, cu picioarele ei subţiri şi cămaşa largă, îngerul vestitor. Scoase pe uşă numai o mână şi mângâie uşor pe Felix.

— Fii cuminte, Felix, ce mi-ai promis? Poate să ne-audă cineva.

— Te iubesc! se tângui Felix şi-i sărută mâna.

— Te iubesc şi eu, ţi-am spus, dar ăsta nu-i un motiv să faci prostii.

Felix împinse uşa mai tare, şi Otilia, înfrigurată, nemaiputând păstra poziţia, fugi în pat, unde se aşeză turceşte,

îmbrăţişându-şi genunchii şi tremurând dinadins, ca să se încălzească. Felix îngenunche la marginea patului şi-şi aşeză capul lângă poalele ei.

— Te iubesc!

— Ştiu asta, răspunse fata, trecându-şi uşor degetele prin părul lui. Cine iubeşte îşi ascunde sentimentele, nu face rău celuilalt. Tu vrei să-mi faci rău?

— Să ne căsătorim, Otilia, urmă Felix ideea lui, să plecăm de aici. Avem cu ce trăi. Voi munci.

— Oh, ce nebun eşti, Felix. Dar nu eşti încă major. Şi-apoi... tu ai o carieră grea de făcut, trebuie să fii liber, mâine am să-ţi fiu o piedică.

— Niciodată.

— Nu e bine ca cei doi soţi să aibă aceeaşi vârstă, urmă Otilia foarte serioasă, bărbaţii se plictisesc repede.

— Otilia, tu nu mă iubeşti.

— Ba da, ba da, Felix. Tocmai fiindcă te iubesc. Am visat pentru tine glorie, avere, îţi căutam cu gândul mai târziu o fată drăguţă, blândă. Nu m-am gândit că mă vei iubi pe mine, eu sunt o zăpăcită, nu ştiu ce vreau, eu sunt pentru oamenii blazaţi, care au nevoie de râsetele tinereţii, ca Pascalopol.

Felix se simţi vexat.

— Îl iubeşti pe Pascalopol, el e bogat, fireşte.

Otilia răspunse fără maliţie, visătoare, continuând să-l mângâie:

— O, nu, bietul Pascalopol e şi el un fel de victimă a mea, cum ar zice tanti Aglae. Un biet om singur, care simte nevoia unui glas prietenos. Nici nu ştiu dacă nu se-nşală. Eu cred că mai degrabă ar voi să fiu fata lui. Nu-ţi ascund că mi-e drag, în anume înţeles, îmi trebuie; în sfârşit, nu e ce crezi. Voi toţi, bărbaţii, sunteţi, bătrâni şi tineri, nişte copii.

Complexitatea sentimentelor care umflau pieptul lui Felix, fericirea, nesiguranţa căutau o descărcare. Începuse să-i curgă lacrimi pe obraji.

— Otilia, nu se poate, nu se poate fără tine. Te aştept cât vrei tu, voi tăcea, voi face tot ce-mi spui tu, te voi apăra, dar lasă-mă să te iubesc.

Felix se ridicase şi încercase să îmbrăţişeze pe Otilia. Aceasta, sprintenă de obicei şi ironică, pierduse orice îndrăzneală. Ochii i se catifelase, buzele îi tremurau şi primea timidele sărutări ale lui Felix, pe tâmplă, cu un aer supus, pierdut, răspunzând automat cu câte o delicată sărutare, abia schiţată, pe obraz.

— Vom tăcea, delira Felix, dar ne vom socoti logodiţi şi, când vom fi liberi, ne vom căsători. Voi deveni mare, bogat, pentru tine, şi tu vei urma Conservatorul.

Otilia oftă.

— Ce visuri frumoase îmi spui! Nu prea cred în astrul meu. Aş dori din toată inima să fii fericit... cu mine.

Stătură aşa pe pat câteva ore, vorbind de toate, sărind prin asociaţiune de la un plan de viitor la impresiuni despre cunoscuţi, uitară aproape cum se aflau acolo şi se treziră în cântecul cocoşului.

— Felix, pentru Dumnezeu, fugi de aici! Marina e o farfara, dacă ne vede, umple lumea de poveşti. Du-te, du-te.

Otilia sărută repede pe Felix pe un obraz, iar acesta îi sărută mâna şi o lipi de obrazul lui. De acum încolo, cei doi se întâlneau adesea noaptea, când într-o odaie, când într-alta, şi aşa, pe intuneric, se pierdeau în reverii caste. Felix s-ar fi simţit dezonorat să facă un gest îndoielnic, oricât de neînsemnat, şi când, prin acea tiranie a subconştientului, o imagine senzuală năvălea în mintea lui şi se ţinea, chinuit încerca s-o alunge, se simţea mizerabil, josnic. Era încredinţat de puritatea Otiliei şi pătruns de fericire la ideea unui devotament inocent. Viaţa i se păru plină de sens şi se aruncă cu voluptate în studiu. Mergea din proprie iniţiativă la spitale, făcându-se invitat de câţiva colegi înaintaţi, şi, prin câteva observaţii aruncate în discuţia profesională dintre medicul-şef şi interni, medicul fusese aşa de surprins de cunoştinţele premature ale tânărului, încât Felix devenise un musafir tolerat în chip excepţional să se amestece printre internii care asistau la vizită. Se putea prevesti de pe acum primirea ce avea să i se facă atunci când ar fi sosit epoca internatului. Vizita îndeosebi pe neurologi şi psihiatri, pe doctorul Marinescu de la spitalul Colentina, savant căruia îi plăcea să

fie înconjurat, şi unde găsea gratis o bună instalaţie de baie, şi pe blândul, hazliul doctor Obreja, care lăcrima pentru nebunii lui şi-i chema pe rând, ca la o reprezentaţie.

Felix şi Otilia se plimbau acum des la braţ la şosea, sau se aşteptau pe rând la ieşirea de la cursuri. Se întâmplă ca de vreo două ori, Pascalopol, venind cu trăsura, să n-o găsească pe Otilia. Şi unul, şi altul rămaseră gânditori, numai Felix privi lucrul nepăsător, egoist. El ruga stăruitor pe Otilia să rupă legăturile cu Pascalopol. Fata încerca să-l convingă de lipsa de rost a gestului.

— Te temi degeaba de Pascalopol, pot să zic chiar că eşti ingrat. Pascalopol a pus totdeauna o vorbă bună pentru tine şi, fără el, poate că nu te aflai aici. Vei vedea tu mai târziu. El este un om delicat, care ne poate fi de folos unor orfani, în definitiv, ca noi. Pe cine avem noi? Pe papa numai. Papa e bătrân, ascultă de tanti Aglae. Nu m-aş mira, deşi ţiu la el, să mă lase pe drumuri. Nu sunt aşa de orbită să nu-mi dau seama ce pot aştepta şi ce nu de la papa. Tu eşti încă sub tutelă şi n-ai pe nimeni mai de aproape încă vreun an. Papa poate să fie înşelat, să-ţi încurce treburile, a început să fie cam zăpăcit. Nu te mira când îţi spun că Pascalopol, asa, fără să te cunoască (spunea numai că ţi-a cunoscut părinţii), s-a interesat de tine, l-a ţinut din scurt pe papa, care are o stimă grozavă pentru el. De altfel, i-a făcut şi multe servicii. Papa e ciudat. Când mi-ai scris că vii, se-ncăpăţâna mereu să stai acolo. Nici nu ştiu bine ce era în capul lui, dar dragostea pentru el n-o să mă împiedice să-ţi spun că e cam avar. Ai văzut tu singur. El dădea zor că ai să-ţi găseşti o slujbă din care să trăieşti, acolo, la Iaşi, şi că n-o să-i ceri nici un ban. O, nu, să nu crezi cumva că papa ar fi avut de gând să-ţi ia veniturile tale, dar ar fi voit ca tu să faci ce-ar fi făcut el, adică să nu te atingi de bani. Venitul l-ar fi pus deoparte, însă cine poate şti cum stau socotelile lui papa? Eu trăiesc cu el în casă de când sunt mică, şi nu ştiu precis ce are. Nu-i cunosc proprietăţile, deşi sunt oameni serioşi care m-au asigurat că cutare casă e a lui. Tanti Aglae îl întreţine în misterul ăsta, ca să poată pune mâna pe averea lui. Doamne, dacă mâine ar muri bietul papa, Aglae m-ar zvârli în stradă.

— Eşti cu mine, Otilia, poţi s-o dispreţuieşti, declară fanatic Felix.

— Ştiu, nu mă-ndoiesc. Şi tu ai nevoie de un protector.

Otilia pleda cu atâta tărie cauza lui Pascalopol, încât Felix se îndupleca pentru o zi şi se lăsa convins că moşierul vine numai să ocrotească dragostea dintre el şi Otilia. Când însă Pascalopol sosea seara, întâmpinat de râsetele vioaie ale fetei, omagiat cu furtuni de execuţii la pianoforte, mângâiat, răsplătit cu bucurii naive pentru cel mai mic dar, Felix se întuneca din nou de gelozie şi-i ura moşierului o moarte repede. Într-o după-amiază, Otilia şi Felix erau cufundaţi într-o convorbire de aceasta fără sfârşit, rezemaţi unul de altul, mână-n mână, când se auzi clopoţelul. Otilia şi uitase că aştepta pe Pascalopol. Felix se făcu roşu de ciudă la faţă.

— Spune-i că nu eşti acasă!

Otilia se întristă. Căuta să-l convingă că e nedelicat, că-i este milă în definitiv, însă Felix, mai mult din încăpăţânare, nu dădu înapoi. Otilia făcu o figură hotărâtă şi zise serios:

— Uite, fac asta pentru tine.

Moş Costache, văzând că întârzie, venise după ea sus. O văzuse cu Felix, dar nu păruse indignat. Nimic din ce făcea Otilia nu-l mira, şi dacă Felix ar fi sărutat-o fiind de faţă şi el, şi-ar fi frecat mâinile ca un notar care înregistrează un act.

— Papa, zise scurt Otilia, spune-i că nu sunt acasă. Îmi pare rău, dar nu vreau să-l mai primesc.

Moş Costache se sperie, privi pe Otilia rugător.

— De-de-dece... ce? Te-te-te-aşteaptă cu trăsura. Zi-zice că mergeţi la teatru!

Accentuă în aşa fel ultimele cuvinte, ca şi când Otilia ar fi trebuit să capituleze în faţa acestui argument.

— Nu, papa, nu merg, sunt obosită, vreau să se termine vorbele.

Moş Costache plecă plin de stupefacţie şi era aproape cocoşat de uimire când ajunse în faţa lui Pascalopol. Acesta, îmbrăcat într-un costum de seară, vârât într-un mare palton cu guler de astrahan, aştepta îngrijorat, ţinind pe genunchii un baston cu mâner de argint, în chip de cap de ogar.

— Ce s-a întâmplat?

— Nu-nu-nu vine, nu este acasă, nu-nu-nu mai poate, se zăpăci moş Costache.

Pascalopol păli.

—De ce nu mai poate? Ce s-a întâmplat?

— Zice că vorbeşte lumea! se dezvinovăţi Costache. Apoi insinuă: Du-te dumneata sus!

Pascalopol zâmbi amar.

— E greu pentru un om de vârsta mea să biruiască, atunci când o femeie nu vrea să-l mai primească.

Se plimbă în lungul şi latul odăii.

— Dar, omule, implora el pe Costache, de ce s-o fi supărat domnişoara Otilia, ce s-a întâmplat?

Moş Costache, prin încovoierea lui, mărturisea nevinovăţia şi nedumerirea. În sfârşit, după o aşteptare zadarnică, Pascalopol se îndreptă spre uşă, în prada celei mai mari mâhniri. Costache întinse spre el braţe de om care se scufundă definitiv în ocean. În zilele următoare, moş Costache, lipsit de prezenţa lui Pascalopol, care îi era necesară ca şi aerul, încercă să spioneze sentimentele Otiliei.

— Acum poate să vină Pascalopol? Mai eşti obosită?

Otilia se aşeză o clipă pe genunchii lui, îl sărută pe frunte, şi zise hotărât şi blând:

— Nu, papa!

Pascalopol însuşi trimise un om cu o carte de vizită, întrebând când putea să-şi ia libertatea de a face o vizită, dar fu refuzat cu un pretext convenţional. Lucru curios, în loc să fie satisfăcut de această victorie, Felix se simţi vinovat. Avea sentimentul că a făcut o faptă rea, şi-i lipsea numai curajul de a mărturisi. Începu să ghicească raţiunea Otiliei de a iubi pe Pascalopol. Lipsea un glas blând şi vesel la ore fixe, omul care făcea cu voluptate bucuria tinerilor şi se supunea capriciilor lor. Purtările lui Pascalopol îi apărură inofensive şi se ruşină de a-l fi izgonit în chipul acela. Un val de respect pentru Pascalopol îi inundă sufletul. De altfel, nu-i fu greu să observe că Otilia nu era fericită. Veselia îi pierise, nu mai cânta la pian, nu mai

ieşea în oraş, devenise nervoasă. Felix o găsi odată scormonind sertarele, trăgându-le pe toate afară cu furie. Vorbea singură:

— N-am o mănuşă ca lumea. Of, Doamne!

Vindecat de întâiul delir al dragostei, Felix putu gândi mai bine. Ştia că Otiliei îi place luxul, că era nefericită când n-avea un mărunţiş oarecare de modă, că ţinea să se plimbe în trăsură. Colegii de universitate, care-l văzuseră la braţ cu ea, îl bătuseră pe umăr.

— Hoţule, cum ai pus mâna? Este cea mai elegantă conservatoristă şi mai mândră. Nu s-atinge nimeni de ea.

Spre a tăia bârfelile, Felix declarase o jumătate de adevăr.

— E verişoara mea!

Ca să-şi satisfacă gusturile, Otilia avea nevoie de bani. Ei bine, cine putea să-i dea? Moş Costache? Acesta uita să dea bani şi pentru coşniţă. Lui, căruia îi datora în mod legal bani, nu-i dăduse până acum niciodată. Începu să ghicească rolul lui Pascalopol. De bună seamă că acesta întreţinea larg pe Otilia şi lăsa şi pe moş Costache să ciugulească puţin. O nouă furie îl cuprinse la această idee.

De ce Otilia să se umilească? Îi va da el ce-i trebuie. Luă hotărâri eroice, să câştige, să facă daruri Otiliei. Curând îşi recunoscu singur naivitatea. El însuşi n-avea nici un ban, şi, dacă nu l-ar fi ţinut moş Costache, n-ar fi avut ce mânca. Tot ce căpătase, căpătase prin Otilia. Cu moş Costache, până la majorat, nu era chip de înţeles. Pipăi terenul în toate direcţiile. O slujbă ar fi putut căpăta, nici vorbă, dar renunţând la Universitate. Situaţie umilitoare, care îi repugna. Ar fi consimţit să dea lecţiuni particulare, însă mare lucru n-ar fi câştigat. Apoi Otilia îl ţinea din scurt, îl întreba unde se duce, îi amintea mereu că un viitor strălucit îi aşteaptă şi că trebuie să muncească. O singură carte de medicină cumpărată de Otilia pentru el costa mai mult decât ar fi putut el câştiga într-o lună. Otilia dispunea, când voia, de sume mari, putea să-şi facă orice gust. Descurajarea înjumătăţi mândria virilă a lui Felix, dar o împrejurare îi nimici şi ultimul rest de gelozie. Aurica îl întrebă într-o zi, răutăcios:

— E adevărat că Pascalopol a părăsit-o pe Otilia?

— Nu ştiu nimic, zise mahmur Felix.

— Am aflat eu! stărui cu o rea satisfacţie Aurica. Nici nu se putea altfel. Un om distins ca Pascalopol trebuia să vadă în sfârşit că nu e nimic interesant într-o dezmăţată ca Otilia. Să bagi numai de seamă să nu cazi dumneata în cursă. V-am văzut cam intimi.

Felix ar fi fost în stare să-i spună Aurichii: „Te înşeli, Pascalopol moare de dragul Otiliei şi ai sa vezi că are să se-ntoarcă!" Îl opri numai amorul propriu. Zise:

— Oricine ar fi fericit să se bucure de atenţia Otiliei.

Aurica îl privi bănuitor, semnificativ. Felix l-ar fi adus el însuşi pe Pascalopol, dacă nu l-ar fi oprit gelozia şi mândria. Îi ajută întâmplarea să repare ceea ce i se părea un exces. O mână îl prinse cu putere de braţ pe stradă. Era Pascalopol. Moşierul nici nu-l mai întrebă ce face, ci-i spuse blând:

— Te-aş ruga să vii puţin cu mine! Vreau să-ţi vorbesc.

Lui Felix îi batu inima cu putere. Se miră el însuşi de contrastele inimii omeneşti. Se temea de Pascalopol din gelozie, şi totuşi se bucură văzându-l, ca de un câine credincios pierdut şi regăsit. Pascalopol îl conduse pe Felix, ţinându-l mereu afectuos de braţ (se întâlniseră pe Calea Victoriei), şi în curând se aflară pe scaune, unul în faţa altuia, în biroul moşierului. Acesta turnase în două păhărele un lichior verde. Pascalopol tuşi de câteva ori ca un orator care are trac, se plimbă prin casă, iar Felix stătea cu inima puţin strânsă, ca un vinovat care se aşteaptă la un rechizitoriu. Pascalopol, după ce bău două păhărele, repede, se hotărî:

— Iubite domnule Felix, nu ştiu dacă ai să mă crezi când îţi voi spune că ţiu mult la dumneata şi că am regretat că nu te-am putut vedea.

Felix lăsă capul în jos, jenat. Pascalopol părea emoţionat.

— Domnule Felix, spune-mi drept, bărbăteşte, de ce nu mai vrea să mă primească domnişoara Otilia?

— Dar eu... eu nu ştiu... eu...

Felix se făcuse roşu la faţă. Pascalopol înfipse întrebarea drept ca un ac de injecţie.

— O iubeşti pe domnişoara Otilia? Spune-mi ca unui părinte!

Felix, supus unei astfel de inchiziţii, simţi că nu era încă bărbat şi se tulbură. Tăcerea lui era afirmativă.

— Va să zică, o iubeşti! trase Pascalopol încheierea. Nici nu se putea altfel. Ca bărbat sunt puţin indispus, dar ca prieten, te-nţeleg şi te aprob. Domnişoara Otilia e o fată rară. Însă, dă-mi voie să adaug: eşti sigur că o vei iubi mereu?

Felix făcu un gest de mică indignare. O va iubi, zicea el muteşte, in veci.

— Ştiu, ştiu, urmă Pascalopol, acum o iubeşti înflăcărat, ca orice tânăr, însă poate să fie la mijloc un fenomen de tinereţe, de exuberanţă. Şi eşti iarăşi sigur că Otilia te va iubi totdeauna? Nu mă exprim bine. De iubit, te va iubi mereu, căci e o fată excelentă, dar zic, eşti sigur că va fi mereu fericită? Otilia, o cunosc prea bine, e un temperament de artistă, care simte nevoia luxului, a schimbării. A o închide acum într-o căsătorie înseamnă să-i deformezi caracterul, să-i stingi avântul, graţia. Eu, domnule Felix, dă-mi voie să mă mărturisesc dumitale ca unui prieten, n-am fost fericit în căsnicie. Întâia soţie nu mi-a dat cinstea ce mi se cuvenea. În sufletul meu de moşier prozaic se ascunde puţin romantism. O cunosc pe Otilia de când era mică, şi pot spune că a crescut sub ochii mei. Dacă Dumnezeu mi-ar fi dat libertatea să-mi fac femeia cum vream eu, aş fi făcut-o ca pe domnişoara Otilia. O iubesc şi eu în felul meu, scumpe domnule Felix, pe Otilia, şi poate că nu mă-nşel când îţi afirm că şi ea mă iubeşte pe mine. Nici nu e greu, fiindcă un dezamăgit ca mine e un om fără pretenţii. Eu nu i-am cerut niciodată nimic domnişoarei Otilia şi n-am prea stat să disting ce e patern şi ce e viril în dragostea mea. Însă domnişoara Otilia mă înţelege, are nevoie de îngăduinţa mea şi de... ştiu, vei ironiza în sinea dumitale... şi de banii mei. Bani au mulţi, dar nu ştiu cum să-i dea. Eu nu i-am dat bani domnişoarei Otilia, n-am jignit-o, cumpărând-o, ci i-am făcut într-atât toate capriciile de când era mică, încât a i le refuza acum înseamnă să fiu un fel de tată denaturat. Da, domnule Felix, Otilia venea la mine simplu, ca o fiică, şi-mi cerea ceva. Ea nu a avut

niciodată ideea că e curtezană, mă ierţi, care cere de la un bărbat. S-a format între noi o rudenie sui generis, şi acum, când dumneata vrei s-o distrugi, sufăr şi eu, suferă şi ea. Poate că n-ar trebui să-ţi spun, dar domnişoara Otilia a venit îngrijorată la mine şi mi-a arătat că moş Costache nu vrea să dea bani ca să te înscrii la universitate şi celelalte. Ei bine, i-am dat eu. Nu, nu trebuie să fii umilit. Am avut grijă să te scutesc de această situaţie şi am pus pe moş Costache să-mi restituie banii. Aşa că nu-mi datorezi nimic. N-aş putea să-ţi spun dacă iubesc pe domnişoara Otilia ca părinte sau ca bărbat, n-am voit să pun de-acum această gravă chestiune. Nici domnişoara Otilia nu ştie bine. Fapt este că avem nevoie unul de altul şi că ne înţelegem. Poate că domnişoara Otilia trece numai printr-o criză (asta este primejdia care ne pândeşte pe noi, oamenii în vârstă) şi-şi închipuie că te iubeşte (nu vreau să te jignesc), poate că te iubeşte cu adevărat, ceea ce n-ar fi de mirare. Eşti un tânăr de ispravă, frumos, inteligent. Dar a vă căsători acum e o nebunie, crede-mă. Sunteţi prea tineri şi nu vă cunoaşteţi bine unul pe altul. Pe domnişoara Otilia eu o cunosc bine. E ca o rândunică: închisă în colivie, moare. Aşteptaţi să fiţi majori, să vă faceţi cariera, să vă cunoaşteţi bine unul pe altul, şi apoi... Eu, unul, vă ajut din toata inima, crede-mă... Aş fi fericit să vă ştiu fericiţi. Pentru asta nu e nevoie să mă goniţi (Pascalopol vorbea cu un gest de implorare, care mişcă pe Felix), sunt un om inofensiv. Ce primejdie pot reprezenta eu, om bătrân, faţă de tinereţea dumitale? Banii, ah, banii! Când o femeie iubeşte, ia banii de la cel bătrân şi-i dă celui tânăr. Domnule Felix, mi-ai întunecat existenţa, îţi spun drept, mi-ai stricat nişte nevinovate tabieturi de celibatar. Am nevoie de domnişoara Otilia, ea e micul meu viţiu sentimental. Dacă nu pot fi un amant, rămân totdeauna un nepreţuit prieten şi părinte. Pentru voi amândoi. Aşa să mă crezi.

Zicând acestea, Pascalopol îşi mască emoţia bând un păhărel de lichior şi se-ntoarse către Felix ca spre o persoană pe care nu vrei s-o mai reţii. Felix strânse mâna călduros lui Pascalopol, acesta i-o strânse şi mai tare şi se despărţiră amândoi cu sufletul

invadat de generozitate. Când tânărul ajunse în capătul scării, Pascalopol îi strigă din uşă:

— Poate am să încerc să trec şi eu mâine pe la dumneavoastră, dacă aş avea onoarea de a fi primit.

Ochii lui rugase.

— Ştii, zise Felix Otiliei, m-am întâlnit cu Pascalopol. Părea mâhnit că nu-l primim. În definitiv, poate c-am fost nedrept. Dacă tu mă iubeşti, de ce m-aş teme de el? Nu-i aşa? Otilia deschise ochii mari.

— Felix, ştiam eu că tu eşti un băiat cuminte. Dar se-nţelege! Ce-ţi face bietul Pascalopol? Nu te iubesc eu oare?

— Vine mâine la noi, eu zic să-l primim.

— Cum? făcu Otilia exaltată. Sărmanul Pascalopol! Ce dor mi-era de el!

Şi zicând acestea, Otilia prinse capul lui Felix şi-l sărută apăsat — pentru întâia dată — pe buze. Toată casa răsună timp de două zile de concerte nebune de pianoforte. Când Pascalopol se ivi din nou, buzele lui moş Costache tremurau de emoţie, moşierul, după un moment de timiditate, se repezi şi-i sărută Otiliei amândouă mâinile, iar aceasta, aşezându-se pe genunchii lui, îl sărută uşor pe obraz şi-i drese părul cu mâna. Pascalopol era în culmea fericirii. Felix privi scena fără să-şi dea seama ce e cu el. Inima i se strângea de gelozie, şi totdeodată i se dilata de un ciudat sentiment de simpatie faţă de moşier. În casa Aglaei, evenimentul consternă pe toţi. Aurica pretinse că Otilia făcuse farmece lui Pascalopol, iar Stănică, foarte vehement în spatele oamenilor, dădu această interpretare, pe care Felix o află mai târziu:

— Tânărul (adică Felix) e pezevenghi, a prins mişcarea. Trăieşte cu Otilia şi stoarce bani de la moşier. Ăsta ajunge departe, să vedeţi. O să-l moştenească şi pe moş Costache.

În timp ce în casa Giurgiuveanu se petreceau acestea, un alt eveniment luă naştere, evoluă şi se stinse cu repeziciune în casa Tulea. Actorul principal fusese tânărul Titi Tulea. Titi, după incidentul erotic cu Otilia, continuă să fie neliniştit şi să caute, fără nici un acoperământ, o fiinţă de sex feminin mai puţin

mândră. Lucrul era greu, deoarece Titi, timid, n-avea relaţii, şi fetele pe care le putea întâlni la belle-arte nu-i dădeau nici o importanţă. La belle-arte însă Titi făcu cunoştinţă cu un coleg cam de vârsta lui, gras, vorbăreţ şi bonom, un anume Sohaţchi. Nici acesta nu avea vreo vocaţie deosebită, picta după modele şi urmărea să devină maestru de desen şi caligrafie. Urmase la acelaşi liceu ca şi Titi, dar cu un an înainte, şi astfel aveau un fond de experienţă comun. Sohaţchi povestea şi el despre profesori, cu râs zgomotos, şi nu emitea niciodată nici o idee, mărginindu-şi convorbirea în domeniul faptelor concrete. O anume deşteptăciune firească îi punea la îndemână un număr de locuri comune, care dădeau vorbirii sale o nuanţă de civilizaţie uzuală. Era îndrăzneţ, politicos cu afectare şi tenace în urmărirea până la capăt a intereselor sale. Fugea de praful de cretă, deschidea geamurile din proprie iniţiativă, ca să nu se sufoce de mirosul vopselelor de ulei, cerând învoirea prea târziu. Intra în vorbă neîntrebat, răspunzând la întrebările puse altora, avea totdeauna fel de fel de reţete practice şi adrese utile, într-un cuvânt, Sohaţchi era, dacă nu un om de talent, cel puţin un individ de treabă, care trezea un zâmbet de simpatie oricui. Sohaţchi observase numaidecât în ce criză se afla Titi. Nu era de altfel greu, fiindcă Titi aducea vorba în chipul cel mai naiv de ceea ce-l preocupa, întrebarea lui stereotipă era, vorbind de femeie:

— Crezi că se pretează?

— Bre, îi zise într-o zi Sohaţchi bonom, trebuie să te-nsurăm. Las' că-ţi găsesc eu ţie o fată. Ne-nsurăm odată, fiindcă şi eu vreau să m-aşez la casa mea.

Sohaţchi încercă totuşi mai întâi să pătrundă în casa lui Tulea, să-i cunoască familia, însă Titi nu-l invită deloc, obişnuit cum era de Aglae să nu primească pe nimeni acasă. Atunci colegul se mulţumi să-l cheme el acasă la el, şi astfel, a doua zi de Crăciun, Titi se înfunda într-o stradă din dosul Gării de Nord. Casa la care se opri, după număr, era scundă şi părea să fi fost înainte o prăvălie, ale cărei vitrine fuseseră astupate. Titi n-avea nici o idee de stiluri arhitectonice şi valori sociale

şi intră în curte fără bănuieli, lătrat de doi mari dulăi. Sohaţchi îl primi cu exclamaţii groase de veselie şi-l păzi până ce-şi scoase şoşonii în săliţă. Dinăuntru se auzeau râsete puternice, convorbiri zgomotoase. Prins bine de braţ de către Sohaţchi, Titi intră într-o odaie scundă şi lungă, unde, aşezaţi în şir pe o canapea înaltă ca un pat, câţiva bărbaţi şedeau la o masă apropiată de aceasta. Era o odaie de burghezie, mică mai degrabă, curată, cu obişnuitele ornamente. Pe pereţi atârnau, afară de tipicul *passe-partout* de sârmă cu fotografii, câteva tablouri de sticlă reprezentând scene din *Othello* şi *Le mariage de Figaro*. Picturile fusese corecte, însă reproducerea de fabrică pe sticlă le dădea un aer vulgar. Pe sobă se coceau câteva mere, umplând aerul de miros. Un palmier fibros, uscat era înfipt într-un ghiveci umplut cu iarbă de mare, şi într-un colţ strălucea o combinaţie hidoasă de ghinde, conuri de brad şi alte produse forestiere vopsite cu bronz. Lui Titi, interiorul îi plăcu prin ordinea lui. Doi bărbaţi erau relativ tineri, ceva mai în vârstă decât Sohaţchi, unul voinic, pătrat, altul slab în aparenţă, din cauza osaturii, dar muşchiulos. O tăietură adâncă cioplea un obraz al acestuia. La un cap al mesei se afla un bărbat mai în vârstă, chel şi cu mustăţile răsucite în furculiţă. Pe scaun, lângă sobă, şedea un bătrân cu barba tunsă, rumen. Lui Titi, după accent, i se păru a fi străin. O femeie bătrână, de înfăţişare modestă, cu pantofi înciucuraţi în picioare, sta alături pe un scaun. Rezemată de sobă, privea spre ceilalţi o fată voinică, mai degrabă doamnă, cu ochi îndrăzneţi. Mai erau, în odaia astfel arhiplină, încă o doamnă în vârstă, cu pălărie plină de pene pe cap, şi doi tineri. Sohaţchi îl purtă pe Titi prin faţa tuturor, şi astfel, ameţit puţin, acesta află că doi din bărbaţii de pe canapea erau fraţii lui, că fata îi era soră, iar bătrânii, părinţi. Deşi toţi erau îmbrăcaţi civil, se vorbea de lucruri militare, şi chiar intrase în odaie o ordonanţă.

— Mă, zicea domnul cu mustaţa în furculiţă, tu când pleci la regiment?

Se aduse vin fiert în boluri de curaçao, care dădu curaj lui Titi, şi se începu sau, mai bine zis, urmă o conversaţie zgomo-

toasă. Un observator mai fin decât Titi şi-ar fi dat seama că se află în casa unor oameni abia ieşiţi din mahala prin ocupaţiunile noii generaţii. Puteau fi funcţionari, poate chiar profesori sau aşa ceva. Vorbeau în locuri comune de gazetă, întrebându-se de una, de alta, amintind o întâmplare, indignându-se, dar fără să se prindă, ca şi Sohaţchi, de nici o idee. Asta linişti numaidecât pe Titi, căruia discuţiile îi displăceau. Sohaţchi făcu pe scurt istoricul cunoştinţei lui cu Titi, povesti întâmplări de la şcoală. Titi îndrăzni şi el şi adăugă altele, Sohaţchi trecu în pantomimă, îşi puse pe cap şapca pe care o avusese la liceu, imită şchiopenia unui profesor şi fu un haz general. Fata râdea cu chicote exagerate, de o veselie ridicolă, ţinându-şi pieptul cu mâinile. Titi fu predat curând grupului de lângă sobă, care-l primi cu prăjituri, vin şi întrebări. Fata cu râsul convulsiv avea nări largi, o uşoară mustaţă, pulpe groase, şi, mai ales, o gesticulaţie liberă, familiară. Râse la cele mai mici nimicuri spuse de Titi, spre satisfacţia acestuia, punându-i mâna când pe umăr, când pe genunchi şi declară tare celor doi bătrâni, spre aprobarea lor, că domnul Titi îi place. Bătrâna în papuci cu ciucuri întrebă moale, dar stăruitor, pe Titi despre întreaga lui stare civilă: dacă părinţii îi trăiesc, dacă mai are fraţi, câţi ani au, ce avere au şi aşa mai departe. Titi nu găsi întrebările inoportune, nu fu în stare totuşi, din timiditate, să răspundă mulţumitor la toate.

— Colonele, strigă fata, auzi că stă pe Antim, unde stă şi ginerele dumitale.

— Ce spui? se miră omul cu mustaţa răsucită. Tulea, Tulea, parc-am auzit!

Era o gălăgie infernală, fiindcă toţi îşi vorbeau de la distanţă. Din capătul opus, Sohaţchi strigă lui Titi:

— Te uiţi pe pereţi? Zugrăveala e făcută de mine.

Aşa şi era. Mai târziu îi arătă şi alte produse ale industriei sale, dulapuri, cufere. Sohaţchi cultiva mai mult artele practice decât cele plastice. Susţinea că nu poate mânca jumările de ouă decât făcute de el însuşi şi că numai el putea potrivi murăturile din sărătură.

Titi plecă ameţit de băutură şi încântat de Ana Sohaţchi (acesta era numele fetei), care-l invitase insistent, punându-i

familiar mâna pe umăr, să vie cât mai des. Ceea ce Titi şi făcu, fără ca Aglae să suspecteze cumva întârzierile lui. Mai târziu se putu afla că Sohaţchi luase personal informaţii asupra familiei lui Titi. Intrase curajos în curtea pe care o credea a Aglaei (de fapt, nimerise la Giurgiuveanu), hotărât să spună, dacă nu-i ieşea bine manevra, că a greşit adresa. Întâmplător, nimeri pe Marina, care îi debită, pentru o băncuţă, veselă că poate vorbi atâta cu cineva, toată biografia şi economia familiei Tulea. Cum s-au petrecut lucrurile între Titi şi Ana, Titi n-a putut niciodată povesti lămurit, hotărât este că, după câteva vizite, în care ca prin farmec dispăruseră toţi ceilalţi ai casei, Ana dădu atâta curaj lui Titi, încât acesta putu să cunoască în sfârşit, cu ajutorul ei, misterul fiziologic care-i pricinuise atâtea tulburări. Era foarte mândru de izbânda lui si, naiv, nu socotea că are vreo responsabilitate. După a treia şedinţă, paşi grei şi o bătaie fermă în uşă îl făcură să îngheţe. Pe uşă apărură solemni, dar râzători, Sohaţchi si trei ofiţeri, în care recunoscu pe cei doi fraţi ai lui Sohaţchi (unul căpitan, şi altul locotenent) şi pe domnul cu mustăţi răsucite, acum colonel.

— Iubite domnule Titi, luă cuvântul căpitanul, suntem fericiţi că sora noastră ţi-a plăcut. Aţi dus lucrurile prea departe, după câte am aflat. Ce s-a făcut, s-a făcut, însă înţelegi că noi suntem o familie onorabilă, nu putem lăsa pe sora noastră aşa, de râsul lumii. Trebuie să vă căsătoriţi.

Titi înlemni.

— Dar eu, bâigui el, trebuie să-ntreb pe mama, dacă vrea mama.

Locotenentul râse cu poftă.

— D-apoi când ai făcut isprava, amice, de ce n-ai întrebat pe mama?

— Mama dumitale, zise împăciuitor şi cam emfatic colonelul, tivindu-şi mustaţa cu dosul mâinii, n-are de ce să nu-ţi dea voie. Doar domnişoara Ana e fată frumoasă, cu zestre, e de familie onorabilă.

— Mă-ndoiesc, interveni Sohaţchi, ca la un consiliu militar, fără să-l mai privească pe Titi, din informaţiile pe care le-am

cules eu, n-au să-i dea voie. Au mai avut ei o soră, care a fugit de acasă şi s-a cununat abia pe urmă.

— Mama n-are să-mi dea voie, confirmă ingenuu Titi, ca şi când astfel ar fi scăpat.

— Bată-te să te bată, râse căpitanul, dacă nu-ţi dă voie madam Tulea, soră-mea o să rămână aşa? Ştii că ai haz? Eşti major, eşti liber, n-ai de dat socoteală nimănui. Câţi ani ai?

— Douăzeci şi trei, răspunse Titi, intimidat.

— Păi, vezi?

— Mă băieţi, propuse colonelul, las' că domnul Titi e băiatul meu. Îl iau eu sub protecţia mea. Ştiţi ce? Eu vă cunun, eu vă fac totul. Nu spune nimic acasă, până ce se face nunta, în casă, bineînţeles, şi pe urmă vorbesc eu cu doamna Tulea. Las' c-o să fie bine. Domnişoara Ana are ceva zestre, o căsuţă, unde o să staţi, îţi fac eu dumitale o situaţie.

Lucrurile se petrecură întocmai. Lipsurile de acasă ale fiului ei, motivate în felurite moduri, nu alarmară pe Aglae, care credea orbeşte în cuminţenia lui Titi. Acesta deveni mire şi, ca să nu deştepte bănuieli, fu adus de întreaga lui familie, nu fără râsete, până în poarta casei. (Sohaţchi privi chiar în casă, pe fereastră.) Titi, puţin ameţit, spuse că a petrecut cu nişte prieteni, şi dormi tun prima lui noapte de soţ. Nevasta şi restul nuntaşilor chefuiră fără mire şi făcură glume pe care Titi nu le află niciodată. Socoteala adevărată a acestei farse nu putu fi lămurită bine. E posibil ca Ana să fi făcut înainte o imprudenţă şi să fi voit a o absolvi de ochii lumii, precum e cu putinţă ca să fi voit pur şi simplu să se mărite măcar pentru scurt timp, ca sa nu i se scoată porecla de fată bătrână (avea atunci cam douăzeci şi cinci de ani), însă anume zvonuri auzite de Stănică fac mai probabilă o altă ipoteză. Bătrânii Sohaţchi, foşti cârciumari, poloni de origine, aveau ceva avere în bani şi în case. Imobilele preţuiau însă prea puţin, fiind vechi. Copiii, ofiţeri, ţineau să se facă împărţeala, având nevoie de bani, bătrânii nu voiau, până nu făceau un rost fetei. După un consiliu, fraţii ajunseră la încheierea că, dacă Ana s-ar mărita cu un bărbat puţin pretenţios, care să se mulţumească cu o parte din

casă, bătrânii ar păstra restul şi ei ar împărţi banii. Sohaţchi fu deci impresarul afacerii. Adevărul este că foaia de zestre a Anei cuprindea o locuinţă compusă din două camere şi dependinţe şi că bătrânii îşi împărţiră banii băieţilor, care fură văzuţi făcând un lux nebun.

Câteva săptămâni, Titi putu înşela vigilenţa Aglaei, şezând ziua aproape toată la soţia lui şi dormind noaptea acasă. În cele din urmă, Ana se plictisi şi-i notifică iritată că ea nu-nţelege să se ascundă de ochii lumii. Sohaţchi belletristul se oferi să destăinuie el chestia Aglaei, dar Titi se-nspăimântă. Făgădui că va vorbi el. N-avu totuşi curajul să procedeze direct şi, deşi avusese neplăcutul conflict cu Otilia, se duse la ea şi la Felix şi le spuse toată păţania. Otilia nu se putu reţine de a nu râde.

— Bată-te să te bată, Titi, ce năzdrăvănii faci!

Ea însă nu vorbea cu Aglae, aşa că rolul de vestitor al comediei căzu asupra lui Felix. Când acesta spuse că Titi s-a căsătorit, Aglae nu vru să creadă şi i se păru că Felix face o glumă.

— Ce farse sunt astea? Aşa faceţi voi la Universitate?

A trebuit să fie adus Titi de faţă, ca Aglae să creadă. În loc să se indigneze, să ţipe la Titi, Aglae începu să plângă, să mângâie pe băiat, acompaniată în chip iritant de Aurica.

— Dar cum ai putut să te laşi tu, mamă, să-şi bată joc escroaca de tine? Las' că merg eu la poliţie, mă duc, la nevoie, până la prefect.

Aglae privea lucrurile simplu, ca o escrocherie pe care o respingi poliţieneşte. Titi nu făcea haz de această interpretare şi, cu toate că n-avea mijloace de expresie, se vedea că se simţea jignit de aprecierile la adresa Anei, că într-un cuvânt avea amor propriu de soţ.

— Nu e escroacă, mamă, trebuie să stau acolo. Dacă vrei şi dumneata să vii...

— Cum? Să viu eu acolo? S-a zăpăcit bietul băiat de tot, l-a ameţit escroaca. Du-te, dragă, şi te culcă, până-ţi vii in fire. Am să vorbesc eu cu Stănică.

Într-adevăr, Stănică veni în curând. Când Aglae începu să-i spună păţania, el luă deodată o înfăţişare tehnică şi-o întrerupse:

— Stai, stai, stai, mă rog. Trebuie să luăm lucrurile metodic. Unde e Titi?

Titi fu adus, şi Stănică îl supuse la un lung interogatoriu.

— Mă rog, eu vreau să ştiu, ai făcut vreo declaraţie cu martori sau i-ai dat vreo scrisoare în mână, din care rezultă că ai promis s-o iei de nevastă, înainte de a coabita cu ea?

Titi rămase încurcat de verbul „a coabita". Zise totuşi:

— Nu!

Aurica sorbea cu nesaţ toată această convorbire, şi ochii îi străluceau de o stranie voluptate, ieşiţi din orbitele vineţii.

— Va să zică n-ai promis nimic, n-ai dat nici un document la mână. Perfect. Dar, mă rog, tu i-ai propus coabitaţiunea, ori ea te-a provocat, te-a îmbrăţişat, în sfârşit, te-a indus în eroare prin gesturi indecente?

Titi stătu la îndoială. Se vedea că ancheta îl supără, că Ana nu era pentru el o şantajoare, că, în sfârşit, dorise atât de mult să cunoască femeia, încât cinstea îl îndemna să nu numească inducere în eroare ceea ce-l făcea fericit. De altfel, nici nu prea înţelegea unde voia să ajungă Stănică, deoarece el ţinea pur şi simplu să îndeplinească dorinţa Anei de a vesti pe mamă-sa că e căsătorit.

— Nu m-a provocat, zise el ingenuu, am vrut amândoi.

Stănică îşi trecu mâna prin părul mare, ca un avocat contrariat de contrazicerile clientului său. Aglae sări furioasă:

— Ce-asculţi tu, Stănică, ce spune el? Nu vezi, săracul, în ce hal e? Nici vorbă că l-a atras în casă cu familia ei şi l-au strâns cu uşa.

— Mă rog, mă rog, insistă Stănică, să ne lămurim. Membrii familiei, care au intrat în odaie, v-au găsit aşa din întâmplare, sau ai avut impresia că pândesc de mult momentul ăsta? Te-au ameninţat, ţi-au intimidat conştiinţa?

— Mi-au spus, ocoli Titi punctul penibil, că sunt major şi pot să fac ce vreau, dacă nu vrea mama.

— Aşa, zise atinsă Aglae, dar cu reproşul îndreptat împotriva absenţilor, cred ei că, dacă eşti major, eu te las să-şi bată joc de tine orice stricată? Nu, băiete, ai să stai aici, şi văd eu ce e de făcut.

Stănică era prea avocat ca să nu-şi dea seama de adevărata stare a lucrurilor, şi, de altfel, se amesteca în afacere din volubilitate, din plăcerea pentru situaţiile patetice.

— Hei, dacă Titi ar face plângere că a fost atras în cursă, că i s-a dat, mă rog, a înţelege că are de-a face cu o femeie de moravuri uşoare, fiind apoi intimidat, ar fi un punct de plecare pentru intentarea divorţului. Însă asta trebuie s-o facă el, numai el, ca fiind major. Ei, ce zici, tinere, ceri divorţul?

Titi răspunse posomorât, dar hotărât:

— Eu nu divorţez.

Aglae îşi cuprinse capul cu mâinile şi se lamentă desperată:

— Vai, vai, vai!

— Mamă, îşi dădu cu părerea Aurica, iluminată, de ce să divorţeze, poate sunt fericiţi.

Aglae schiţă un gest cu înţelesul de „prostii".

— El face ce spun eu, dacă mă iubeşte şi vrea să mă ocup de viitorul lui!

Şi ca şi când reproşul ar fi fost prea tare, iar consimţirea lui Titi sigură, Aglae adăugă:

— Nu fi trist, puiule, că te scap eu de aventurieră.

— Să zicem, continuă Stănică consultaţia, că Titi, insist, Titi cere divorţ pe motivul de mai sus. Lucrul poate să aibă întorsături neplăcute. Fraţii sunt ofiţeri, nu poţi susţine că sora lor e o prostituată. Te pot da în judecată pentru calomnie.

— Aş, ofiţeri, zise dispreţuitor Aglae, cine ştie ce şnapani! S-au îmbrăcat în uniformă ca să-l sperie.

— Sunt ofiţeri, mamă, lămuri mereu, uşor jignit, Titi, îi cunosc eu bine. Au şi un unchi colonel, care m-a cununat.

— Precum vezi, urmă Stănică, chestia e dificilă. Cel mai bun lucru e să încercăm întâi prin bună învoială. În cazul cel mai rău, ce-a vrut fata? Să se mărite, de ochii lumii, să acopere probabil o greşeală...

— Nu e adevărat! protestă Titi.

— Odată „doamnă“, fata o să consimtă uşor să divorţeze. O să-i spunem că părinţii nu-şi dau asentimentul şi nu-i lasă avere. Cum Titi n-are nici o meserie, din ce-au să trăiască?

— A spus colonelul, mărturisi Titi, că are să-mi găsească.

— O să-ţi găsească pe dracu, comentă Aglae. Ţi-a spus aşa, ca să te-ncânte.

În cele din urmă, căzură de acord să încerce calea blândă a convorbirii, şi Stănică se delegă singur în această misiune. Era o zi neprevăzut de caldă, de la sfârşitul lui februarie, când Stănică, după prealabile examene, intră in curtea indicată. Fu cam încurcat de numărul mare de intrări, întrucât de o parte şi alta a curţii se întindeau apartamentele joase, cu câte o mică marchiză. Călare pe o scară, un om gras, ras, tânăr, cu chivără de hârtie în cap şi cu halat medical pe el alterna fluierul cu vocalizările şi se extazia înaintea propriei opere, care consta din aplicarea cu ajutorul unui şablon, confecţionat, precât părea, de el însuşi, a unui feston cu fructe sintetice în partea de sus a peretelui exterior. La întrebările lui Stănică, zugravul se recomandă ceremonios. Era Sohaţchi. Se dadu repede jos, luă de braţ pe Stănică şi-l vârî în casă. O aduse numaidecât şi pe Ana. Lui Stănică, agresoarea lui Titi îi făcu o impresie excelentă.

Trupul ei plin, aproape gras, ochii îndrăzneţi, vocea sonoră, volubilă, cam vulgară, toate acestea îi plăcură. Ana nu se lăsă de loc intimidată şi primi pe Stănică, după obiceiul ei de a se purta cu bărbaţii, cu o familiaritate zgomotoasă, indiscretă. Chemaţi înadins de Sohaţchi, veniră, ca din întâmplare, şi ceilalţi doi fraţi. Toţi afectară a înţelege vizita lui Stănică drept un început de apropiere între cele două familii şi declarară că le-a părut rău că Titi nu şi-a invitat părinţii, pe care erau dornici să-i cunoască. Ana descoperi că Stănică îi era oarecum cunoscut, că, pe dată ce l-a zărit, nu-şi dădea seama unde a mai văzut pe acest „domn simpatic“.

— Sunteţi artist? întrebă ea pe Stănică.

— Nu, nu, răspunse încântat Stănică, m-am resemnat la avocatură!

Sohaţchi dispăru şi reapăru cu o damigeană de vin pe care o puse în mijlocul mesei, rest din vinul băut la nuntă, ca să-şi facă şi Stănică o idee de ce vin au avut. Bine dispus, Stănică crezu că trebuie să ia lucrurile cu delicateţe. Declară că totul vine dintr-o neînţelegere, dintr-un exces de timiditate din partea lui Titi, că părinţii erau în dreptul lor să fie supăraţi de a nu şti că fiul lor s-a căsătorit. Toţi îi dădură dreptate, ceea ce dezarmă pe Stănică.

— Eu i-am spus lui Titi, zise Ana, să vorbească acasă. Nici mie nu mi-a convenit să mă ascund de lume ca o ciumată. Eu cu sila nu mă ţin de gâtul lui. Ştii bine şi dumneata că n-are nici un rost. Dacă nu-i place, din partea mea e liber.

Fraţii protestară, susţinând că Titi e un băiat bun şi că, fără îndoială, părinţii lui se vor convinge, mulţumită mărturiei lui Stănică, cum că a intrat într-o familie onorabilă. În condiţia aceasta, orice pledoarie devenea de prisos, şi Stănică se pierdu încetul cu încetul într-o discuţie cu totul independentă de misiunea lui, deşi legată prin asociaţie. Exaltă amorul conjugal, povesti primele lui tulburări sentimentale, lăudă pe Olimpia şi făcu biografia îngerului ridicat la ceruri, Aurel. Ana se apropiase de el şi-l ţinea de braţ.

— În definitiv, rămânem rude, nu?

— Aşa e! Suntem cumnaţi!

Stănică mai descoperi că cei doi ofiţeri şi unchiul colonel aveau trecere mare chiar la Cercul de recrutare, unde situaţia lui era foarte încurcată, ca unul ce nu făcuse serviciul militar, slujindu-se de amânări insuficient motivate.

— Las' că te aranjăm noi, n-avea grijă, îl încredinţară fraţii Sohaţchi. Vom studia chestiunea. Dumneata fii gata cu certificate, ca să justifici neprezentarea. Să-ţi găseşti un doctor, care să te declare ofticos.

— Am! zise repede Stănică, cu gândul la Vasiliad. De altfel, sunt realmente bolnav.

Stănică, plin la faţă, era aşa de congestionat de vin, încât toţi râseră la ideea că ar fi tuberculos.

Aglaei, Stănică îi spuse că familia Sohaţchi i s-a părut foarte de treabă, că el nu crede că Titi a fost constrâns, că, în definitiv,

aşa apare dragostea, dintr-o dată, el însuşi fiind doar unul din aceia care, nemaiputând trăi fără femeia iubită, n-a mai vrut să ştie de nimic pe lume şi a fugit cu ea. Văzând şi starea de spirit a lui Titi, Aglae se mai calmă.

— Bine, bine, zise ea, cu un rest de orgoliu, s-o vad şi eu cine este, să vină, cum vin nurorile, să zică „bună ziua, eu sunt cutare“.

Aglae înţelegea misiunea de soacră într-un chip foarte oneros pentru noră. Nora trebuia să rămână într-o stare de dependenţă continuă, să sărute mâna socrilor, să fie „aşezată“, să nu iasă din indicaţiunile ei, să dovedească la tot pasul că ştie să conserve sănătatea odraslei. Fiul, la rându-i, în schimbul unei îngrijiri permanente din partea mamei, nu trebuia să iasă de sub tutela ei. În fond, Aglae nu era supărată că Titi s-a însurat (în conştiinţa ei lăuntrică era chiar satisfăcută), ci fiindcă i se răpise prilejul de a-i oferi ea o soţie lui Titi sau măcar consimţământul. Ana se dovedi plină de tact. Adusă la braţ de Stănică, sărută mâna Aglaei, pe aceea a lui Simion, care fu încântat, şi pe amândoi obrajii pe Aurica.

— Nu ştiam că Titi are o soră aşa de tânără şi frumoasă! zise ea.

Aurica, măgulită, îi puse deoparte, când găsi un moment bun, întrebarea anxioasă:

— Dragă, eşti fericită? Vai, ce fericiţi trebuie să fiţi!

Ana privi cu o atenţie obsecvioasă toată casa, admirând totul, lăudă tot ce i se servi şi ascultă cu o atenţie respectuoasă toate instrucţiunile Aglaei. Afectă a fi foarte îngrijorată că nu cunoaşte bine preferinţele lui Titi şi o rugă pe „maman“ să-i spună tot ce crede că e necesar să facă pentru menajarea lui. Fu veselă, fără cinism, şi izbuti cu îndemânare să fie de acord în toate ideile cu Aglae. Titi părea foarte fericit şi începuse să-i arate albumele sale cu desene, printre care copiile după gravurile din romanul necitit al lui Stendhal. Ana îl asculta cu docilitate, îi încerca în treacăt nasturii, îi strângea bine gulerul de la haină în jurul gâtului şi-l întrerupea cu întrebări de felul acesta:

— Titi, mă ierţi că te-ntrerup, parcă s-a răcorit, nu vrei să pun o haină pe tine? Nu vreau să răceşti!

Sau:

— Am să-ţi cumpăr mâine alt guler. Văd eu cum te strânge. Ai să capeţi tic, tot sucind capul.

Aglae se informă amănunţit asupra familiei ei, punându-i chestiuni pe faţă, judecătoreşte: „Trăiesc părinţii, cu ce se ocupă, fraţii unde-şi au serviciul, ce şcoală a urmat, are ce-i trebuie în casă?“ etc.

Ana răspunse la toate simplu, fără nici un semn de iritaţie, şi făcu tuturor impresia că e foarte sinceră.

Rămânea de rezolvat o problemă gravă. Titi trebuia să locuiască în căminul conjugal. Fireşte, acasă nici n-ar fi avut loc, însă Aglae se întreba, în chipul cel mai legitim, cu ce va trăi, neavând nici un venit.

— Nu trebuia să se-nsoare până nu-şi făcea un rost, dar acum, c-aţi făcut-o de capul vostru, nu-nţeleg să stea pe spinarea altora.

Ana protestă atât cât să reiasă că Titi nu e o pacoste, dar nu zădărnici ghicitele intenţii de asistenţă ale Aglaei.

— Cine ştie? observă Aglae, după plecarea Anei, poate că o fi fată aşezată, fiindcă nu-i nici prea crudă. Dacă-i place lui Titi, treaba lui. S-o vedem cum se poartă.

Aglae făcu în curând o descindere în locuinţa lui Titi. Ceea ce văzu o umplu de necaz şi deznădejde. Îşi spuse impresia brutal, faţă de rudele nurorii:

— Bine, dar voi n-aveţi de nici unele aici. La o fată de oameni aşezaţi se dă trusou, nu aşa.

— Am făcut şi noi ce-am putut, în grabă, maică, zise blând cealaltă soacră.

Într-adevăr, cele două odăi, zugrăvite proaspăt şi multicolor de Sohaţchi, erau aproape goale. Fraţii le mobilase la repezeală cu ce găsise prin odăile lor, după o listă alcătuită în consiliu. Un pat de fier cu tăblii, pictat cu îngeri şterşi de vechime, fusese scos din pod. O canapea veche, desfundată slujise, drept pat de siestă, ordonanţei. Lavaboul era lamen-

tabil. Îl găsise Sohaţchi aruncat în magazie şi-l vopsise în alb. O masă de brad era acoperită cu o combinaţie de petice şi broderie. Şifonierul fusese scos din odaia bătrânilor şi avea oglinda spartă. Titi însuşi înlocuise oglinda printr-o bucată de satin galben, prinsă cu pioneze. Într-un colţ se vedea şi o etajeră proastă, îmbrăcată în pluş, cu câte un bibelou improvizat: o sticlă goală de parfum, o ex-cutie de bomboane, o fotografie. Aglae, implacabilă, vru să vadă şi bucătăria, care exista numai teoretic. Într-o magazie, o maşină şchioapă, ordinară ţinea deasupra vreo două cratiţe cârpite. Aglae se întoarse cam lividă în dormitor şi se aşeză pe pat ca să-i încerce moliciunea. O scândură căzu, desprinsă, trăgând după sine salteaua, numai de paie. Era un pat doar de formă, în care nu dormea nimeni.

— Ei, spuse Aglae, dezgustată, aici o să dormiţi? Nici n-aveţi loc! Şi pe Titi n-o să-l tragă curentul de la uşă? Şi apoi, când se dă jos din pat, cum o să calce cu picioarele goale pe scândură? Trebuia să aveţi un covoraş. Soba asta parcă bate la cap! Uite, aşa se-ntâmplă când tinerii fac lucrurile de capul lor şi nu-ntreabă pe cei bătrâni! Dacă îmi cereaţi consimţământul, de, cum spune buna-cuviinţă, discutam eu cu dumnealor (aci aruncă ochii ironic înspre bătrâni) şi făceam lucrurile cum se cade la nişte oameni aşezaţi.

Din ziua următoare, Aglae se ocupă de gospodăria lui Titi cu un zel extraordinar, dar care era îndreptat numai spre Titi şi părea ostil faţă de Ana. Cumpără saltea, covor, aduse cearşafuri, perne, rufărie, puse şifonierul în ordine, ca acasă, împăturind bine cămăşile lui Titi, largi, solide („mai creşte băiatul“) şi aruncând ostentativ câteva lucruri mototolite şi murdare ale Anei. Îi dădu acesteia instrucţiuni severe:

— Uite, cămaşa asta să i-o dai când e mai frig. Să nu-l laşi noaptea fără scufie, aşa s-a obişnuit el, ar fi chiar bine, fiindcă văd că e curent aici, să-i dai să-şi pună vată în urechi. Aici i-am adus flanelă, să poarte până în iunie, sub cămaşă. Să nu-l laşi fără nasturi la cămăşi, că nu e frumos, şi să-i dai să se primenească de două ori pe săptămână.

Aglae îi cumpără şi haine lui Titi şi puse să i le croiască după gustul ei, adică largi, îi cumpără ghete de box foarte mari, umplându-le vârful cu vată:

— Mai bine largi, să-i odihnească piciorul.

Aduse farfurii, cratiţe, tacâmuri şi, în sfârşit, trimise la fiecare două zile alimente pentru gătit, dând şi indicaţii de bucatele ce trebuiau făcute. Ana îşi păstră cu o răbdare lăudabilă ţinuta onctuoasă. Aglae făcea dese inspecţiuni, scotocea prin bufet şi în bucătărie, să vadă mâncarea, întreba pe Titi dacă e îngrijit bine. Acesta răspundea totdeauna afirmativ. Plină de atenţii infinite pentru fiul ei, Aglae nu venea niciodată cu mâna goală, aducând foarte adesea măcar prăjituri. Ana, lacomă, se repezea şi muşca din toate, până ce Aglae îi dădea peste nas:

— Lasă şi pe bărbat să mănânce, că munceşte mai mult. Asta cu frişcă i-am adus-o lui, că lui îi place.

Aglae merse cu interesul faţă de Titi până acolo încât să insinueze că o femeie trebuie să fie asiduă în chestiunile mai intime cu bărbatul, fiindcă altfel acesta devine nervos. Lui Titi îi dădu instrucţiuni limpezi:

— Ţine-o din scurt, n-o lăsa să se zbenguie cu toata lumea, pe urmă îşi ia nasul la purtare.

Ce-i dreptul, Ana merita îndoielile Aglaei. Nu gătea mai niciodată şi, dacă se hotăra să facă ceva, mergea în bucătărie îmbrăcată ca în oraş, apuca alimentele cu vârful degetelor, ca pe nişte impurităţi. Frigea la repezeală ce-i trimitea Aglae (conservele, lucrurile mai greu de preparat le lăsa să se strice, le arunca la gunoi), dar apoi, gustând din propria-i mâncare, o mânca de-a binelea. Intra prin bucătăria bătrânilor, se apropia în picioare de masa fraţilor, ciugulea, de la toţi, vorbind şi râzând cu gura plină, şi apoi, când sosea Titi, spunea candid:

— Dragă, ţie ţi-e foame, că eu n-am poftă deloc! Nici n-am gătit.

Titi îşi schimba adânc şi domol apele ochilor, dar nu zicea nimic. Ana pleca mereu în oraş, alergând neostenită nu se ştie unde, avidă de petrecere, invidioasă de orice lux. Titi se închidea în casă, făcând picturi după cărţi poştale ilustrate,

înrămându-le singur şi bătându-le cu exactitate în perete. Lucra, cu o frenezie casnică tăcută, la fel de fel de mărunţişuri. Făcu abajururi de tul pe care le zugrăvi cu acuarelă, vopsi masa şi scaunele, inventă *passe-partout*-uri de felurite forme şi mărimi pentru fotografii. Ana îl lăsa in pace şi se înfunda la părinţii ei sau pleca în oraş. Începuse de la o vreme să vină tot mai des şi mai dezinvolt în purtări Stănică.

— Haide, frate, în oraş să mai luam aer, îndemna el.

— Titi, nu vrei să mergem? făcea Ana numaidecât.

Titi se întuneca şi refuza cu o incăpăţânare în care se ghicea o supărare ascunsă.

— Bine, rezolva Ana chestiunea foarte simplu, dacă tu nu mergi, mă duc eu cu domnul Raţiu.

Stănică primea cu jovialitate şi plecau amândoi de braţ. Titi refuza să meargă la cinematograf, la teatru, la berărie, având pentru toate aceste petreceri şi o teorie. Ieşi o singură dată, pe ger, şi se obstină să asculte afară un concert militar gratuit, oferit întâmplător în parcul Carol, din zelul artistic al unui capel-maistru. Nu voi în ruptul capului să plece înainte de sfârşit, deşi era vânăt la faţă de frig. Ana îl lăsă şi plecă, dar sosi acasă mai târziu decât el. Titi picta, se legăna lângă sobă, şedea nemişcat pe marginea patului, când era plictisit, şi refuza orice abatere de la acest program, ascunzând prin posomorâre şi încăpăţânare antipatia faţă de spiritul independent al Anei, faţă de care încetase chiar de la început de a mai arăta tulburări erotice. Criza lui Titi fusese scurtă şi se prefăcuse într-o placiditate ursuză şi bănuitoare.

— Iubite domnule Titi, îl aviză Ana, eu sunt tânără, vreau să petrec cât mai am vreme. Dacă nu vrei să ieşi nicăieri, stai acasă. Eu una nu pot.

Titi se împăca numai cu Sohaţchi, cu care, când era bine dispus, vorbea îndelung despre colegii de la liceu şi de la belle-arte. Stănică venea des, râdea şi se zbenguia cu Ana, fără să se mai sinchisească de Titi. Într-o zi râseră în odaia alăturată, băură, după toate aparenţele şi mâncară ceva, şi abia târziu Stănică deschise uşa, cu gura plină, şi zise aproape indiferent:

— A! tu erai aici?

Titi începu să-şi manifeste supărarea pasiv, nemaivorbind nimic ore îndelungate. Dar într-o bună zi şi pentru întâia oară, când Ana veni noaptea târziu acasă condusă de Stănică, Titi izbucni, în chip surprinzător pentru ea, cu o brutalitate nemaipomenită:

— C...vă! Las' că mi-a spus mie mama, ce, eu nu văd?... Unde mergi dumneata toată ziua şi toată noaptea?

Vreo dovadă împotriva Anei nu exista, ce-i drept. Fraţii veniră repede la locul scandalului şi căpitanul mustră pe Titi cu destulă aroganţă şi un ton vădit trivial şi iritant:

— Amice, trebuie să-ţi supraveghezi expresiile, mă-nţelegi... Aici sunt părinţii noştri, oameni bătrâni, sunt ordonanţele, care aud. Nu admit să ne insulţi sora, aşa, pe simple elucubraţii de-ale dumitale. În definitiv, ce-i? S-a plimbat în oraş cu cumnatul dumitale. Dacă dumneata eşti bolnav şi nu suferi lumea, nu trebuie s-o sileşti şi pe ea să se călugărească.

Titi se învineţi la faţă şi, reeditând furia subită a lui Simion, bătu cu pumnul în masă, înspumat la gură, şi ţipă ca un descreierat:

— Să nu mă insultaţi, măgarilor, că vă spun la mama!

Toţi îl priviră în linişte ca pe un pacient în criză şi lui Titi i se păru că Ana lasă buza-n jos într-un gest de dispreţ. Fraţii ieşiră din odaie fără să-l mai contrarieze şi tocmai această indiferenţă înfurie şi mai tare pe Titi.

— Lasă-l, mă, se auzi glasul locotenentului, nu vezi că e nebun?

— Ba o să-l dau în... spuse pe şleau căpitanul.

Titi puse mâna repede pe pălărie, îşi trase paltonul nervos până a se încurca în mâneci şi ieşi ca un glonţ din casă şi din curte. Din acea zi nu se mai întoarse în căminul lui. Aglae îi ordonă să divorţeze, Stănică fu şi el de aceeaşi părere, „de vreme ce nu vă înţelegeţi", dar se jură că Ana şi cu el petrecuseră în chip nevinovat, nedându-şi seama cum a trecut vremea. Lucru curios. Când auzi de divorţ, Titi se întunecă. Nu voia.

— Să facă ce-o ști, zise el cu absurditate, nu mă privește. Eu n-o cunosc, și pace. N-are decât să dea divorț, eu nu mă duc pe la tribunale.

— Dar nici n-ai nevoie, omule, explică Stănică, aranjăm noi toate.

— Eu nu dau divorț.

Era această încăpățânare o modalitate primară de a-și mărturisi încă dragostea pentru Ana? E cu putință. Sohațchi veni la Aglae și lămuri că ei n-au avut nici o intenție rea, că s-au certat cu toții cum se-ntâmplă, dar că situația surorii lor era intolerabilă și trebuia să fie rezolvată într-un fel, cel mai cuminte chip fiind acela ca Titi să se-ntoarcă acasă. Titi declară scurt:

— Eu acolo nu mai mă duc, cine vrea să vie, să vie aici.

Aglae, ca să nu-l supere, zise și ea:

— Domnule Sohațchi, eu nu pot să las pe băiatul meu să fie insultat. Ana să vie să stea aici cu el, că se găsește loc.

Într-adevăr, Ana veni, primită de Titi cu o tresărire de satisfacție, repede înăbușită de o uitătură posacă. Reînfipt în solul lui, Titi nu făcea decât să copieze note, să deseneze după ilustrate, să stea nemișcat. Aglae o înțepa pe Ana fără să vrea, punându-i întrebări supărătoare: „Tu nu știi să gătești? Tu stai așa îmbrăcată toată ziua? Tu n-ai decât o cămașă de noapte?"

Dar trebui să recunoască chiar ea că Titi era imposibil și o contrazicea pe Ana în cele mai legitime dorințe, cu o obstinație de asin. Ana aduse cinci bilete de teatru, cu o învederată mulțumire de a-i lua pe toți, dar Titi singur refuză.

— Eu nu mă duc la teatru. Nu ți-am spus eu să iei bilete. Mă duc la teatru când am dispoziție, nu așa, pe neașteptate. Și apoi cine ți-a dat banii? De unde știu eu?

— Titi, se irită chiar Aglae, mă agasezi!

Titi nu merse, tăcând însă cu perversitate voită sau involuntară până în preajma momentului de plecare, așa încât toți se îmbrăcară, crezând că i-a trecut rezistența. După-masă, Titi dispăru. Ceilalți își închipuiră că se-mbracă. Ieșiseră pe ușă să-l aștepte, dar Titi nu se vedea nicăieri. Aglae intră în odaia lui și-l găsi în pat, în plapumă.

— Dar ce faci aici, pentru Dumnezeu, nu mergi? De ce m-ai făcut să mă-mbrac?

— Ţi-am spus că nu merg.

Şi Titi se-ntoarse cu capul la perete. Supărată, Aglae se dezbrăcă şi nu mai merse. A doua zi Ana fugi.

— Titi, insistă Aglae, termină odată. Nu vă înţelegeţi, şi pace. Ea e uşuratică, tu eşti încăpăţânat, nu-i nimic de făcut. Divorţaţi.

— Eu nu divorţez! se-ncăpăţână Titi.

De altfel Ana era văzută de toţi pe stradă cu feluriţi inşi, unii afirmau că avea legături certe cu unul sau cu altul. Curând nu mai fu nici o îndoială cel puţin că Ana iese la braţ cu un funcţionar superior dintr-un minister, om mai în vârstă, cu ceva avere, care afirmă, fiind şi Stănică de fată, că dacă Ana e liberă, o ia de nevastă. Era o ocazie, susţinu Stănică, de a se despărţi fără scandal. Altfel Ana ar abuza de numele lui, cu profit pentru ea. Titi însă nu voia să divorţeze. Se vede totuşi că Ana găsise o bună combinaţie, fiindcă dezlegarea nodului veni tot de la ea. Într-o zi, două ordonanţe depuseseră în faţa uşii de la intrare, fără să vrea să intre, o boccea enormă, în care Aglae găsi cu ciudă toate lucrurile lui Titi, cele mai multe murdare. Totul îi fusese restituit cu o grijă afectată, fiindcă Titi regăsi şi o pereche de pantofi rupţi pe care îi aruncase la gunoi, precum şi un cuţit, pe care forţându-l îl rupsese în două. Erau amândouă bucăţile. Titi primi, în sfârşit, şi o notificare că i se intentase acţiune de divorţ din partea Anei. Cu greu Stănică putu să-l facă pe Titi să consimtă a da o declaraţie că se desparte de bunăvoie, pentru nepotrivire de caracter. Acum el voia să se judece, susţinând între altele că nu se simte bine, că Ana i-a dat o boală. Lucrul era de domeniul fanteziei şi dovedea numai, prin surmenarea spiritului, o recrudescenţă a hipocondriei lui latente, congenitale.

IX

În martie, Felix îşi făcea planuri mai nerăbdător ca oricând. Cu puţin înaintea Crăciunului împlinise douăzeci de ani. Mai avea deci câteva luni şi devenea major. Se făcuse acum mai îndrăzneţ, mai conştient de sine, însă lipsa de bani îl chinuia, jignea orgoliul lui. Ar fi vrut haine de primăvară, mănuşi şi ceva bani asupră-i. Când câte un coleg îl ducea de braţ într-o cofetărie sau berărie, se simţea pus pe jăratic. N-avea nici un ban în buzunar şi îi era ruşine să mărturisească. Era gelos şi de Pascalopol. Ar fi voit să fie şi el în stare să facă Otiliei o cât de mică plăcere, s-o plimbe cu trăsura. Moş Costache nici nu se gândea măcar să-i dea vreun ban, ba-i propunea unele târguri dubioase. Venise într-o zi cu o serie întreagă de seringi „Record", aparţinând probabil unui medicinist care nu plătise chiria, şi întreba acum pe Felix dacă nu cunoaşte pe cineva sau dacă el însuşi n-ar fi dispus „să le cumpere". I le încredinţase „o persoană". Într-o duminică, Felix voi să iasă în oraş cu nişte prieteni, însă, după câţiva paşi făcuţi pe stradă, se întoarse. Era o zi admirabilă şi paltonul îl apăsa pe umeri. Să-l scoată şi să rămână în haină era încă prematur. Cum Costache era singur acasă, Felix se duse de-a dreptul la el cu un curaj pe care i-l dădea supărarea. Spuse cam iritat că e acum om în toată firea, că-şi închipuie că are destul venit ca să nu meargă mereu în oraş cu mâinile goale. Are nevoie de haine, de cărţi, de o mulţime de lucruri şi-i trebuie bani. În definitiv, vrea să ştie odată care sunt drepturile lui. Moş Costache ascultă, înfricoşat de această ieşire, căută să-l îmblânzească, ţinându-l mereu de mânecă, într-un chip comic, dar nu scoase nici o vorbă încurajatoare, nici o explicaţie. În cele din urmă, cu tonul răguşit, cu ochii aplecaţi în jos, făcu această neaşteptată propunere:

— Dacă ai nevoie de bani, de ce nu iei cu împrumut vreo mie de lei de la cineva? Poate să găsesc eu la un prieten, numai să nu spui la nimeni.

Suma izbi pe Felix, care, de bucurie, nu mai examină de loc ciudăţenia propunerii din partea lui moş Costache. A doua zi, bătrânul veni misterios în odaia lui Felix şi-i întinse un bilet la ordin, îndemnându-l să-l completeze cu suma de o mie de lei şi să-l dateze 30 decembrie 1910. Felix voi să întrebe asupra rostului acestei simulaţii, dar Costache îi încântă urechea cu sunetul unui pumn de piese. Scadenţa biletului rămase în alb. După semnare, bătrânul înmână lui Felix două sute cincizeci de lei. Mirat, acesta întrebă cu ochii.

— Nu poate să dea acum tot, explică răguşitul, îţi dă prin mine, în fiecare lună, câte două sute cincizeci de franci.

Felix era prea nerăbdător să aibă bani, ca să mai discute provenienţa lor, însă rămase cu o îndoială, şi la întâiul prilej consultă un prieten de la Drept, care-i cunoştea de altfel bine situaţia.

— Bătrânul te-a pus să datezi cambia în decembrie, fiindcă atunci eşti major şi deci responsabil. Eu cred că ţi-a dat mia chiar din banii tăi, şi tu i-o vei plăti tot din banii tăi, din primul venit liber. E dat dracului moşul!

Felix se adumbri şi se-ntoarse dezgustat acasă. În lipsa Otiliei, începură să se strângă asupra-i şi alte dezgusturi, să bănuiască pe fată de complicitate şi să creadă în tot ce Aurica spunea despre ea. Pe dată însă ce Otilia reapăru cu ochii ei limpezi, plini de seninătate, se ruşină de asemenea presupuneri şi o socoti şi pe ea o victimă a bătrânului. Voi cu mai multă putere decât oricând s-o scape de acolo, s-o ia el sub protecţia lui. Avea crize de sensibilitate şi reverie. În vreme ce Otilia răscolea valurile pianului, el se plimba cu mâinile în buzunar, oprindu-se din când în când în faţa oglinzii. Se privea sever, lăsând buzele în jos, într-o amărăciune patetică. Se simţea frumos. Singurătatea lui, faptul de a nu avea părinţi, îl umplea de o exaltare vagă a destinului său propriu. Se întreba, inundat de frazele muzicale care veneau de jos, ce avea să devină:

medic mare, savant, autor celebru, om politic? Se vedea trecând, în ritmul muzicii Otiliei, într-o trăsură deschisă, nemişcat, fără zâmbet, privind rece înaintea lui. Aşa îşi închipuia purtarea omului mare. Alteori, dimpotrivă, reveria îi deştepta flăcări de dezinteresare. O vedea pe Otilia ameninţată de bandiţi, care aveau mai toţi fizionomia lui Stănică. Ochind, flegmatic, de pe fereastră, dobora pe rând pe toţi vrăjmaşii, în vreme ce Otilia, tremurând, îl strângea cu braţele ei subţiri de gât. Sau fugea călare de duşmani neidentificaţi spre păduri care se îndoiau moale până la pământ, ţinând în braţe pe Otilia. Generozitatea lui se-ntindea şi asupra lui moş Costache, căruia, ruinat, îi oferea un azil, de dragul Otiliei, şi chiar asupra lui Pascalopol, pe care-l visa bolnav, senil, readus la viaţă prin sforţările lui de medic. Cântând furtunos la pian şi aruncându-şi ochii asupra lui Felix, care uneori se rezema de capacul instrumentului, Otilia nu bănuia că e salvată de foc şi înec cu atât devotament. Odată, după ce şezuse multă vreme alături de Otilia, care citea o carte, şi visase treaz ca de obicei, copleşit de sentiment, îşi lăsă deodată capul în poalele ei. Otilia îi primi ofranda simplu, mângâindu-i uşor părul.

— Spune-mi ceva plin de primejdii, să fac pentru tine, zise Felix.

Otilia răspunse gânditoare:

— Va veni vremea când ai să ai acest prilej.

Relaţiile sentimentale dintre cei doi erau din ce în ce mai aprinse. Felix o căuta pe Otilia cu oarecare imprudenţă, o ruga cu ochii şi o săruta furtiv. Fata nu-l respingea, dar dădea gestului o candoare fraternă, făcea astfel încât orice abuz era înlăturat. Felix îi vorbea cu ochii la masă, se aşeza alături de ea şi o prindea de mâini, iar fata îl mustra cu blândeţe. Moş Costache îi surprinse într-o zi sărutându-se, dar nu zise nimic. Păru chiar ruşinat de lipsa lui de atenţie şi fugi repede cu capul în piept. Nu-i împiedică niciodată, nu le făcu nici cea mai mică aluzie. Încurajat de consimţirea Otiliei, îmbătat, Felix începu să fie ispitit de un gând insidios. Dacă Otilia îl iubeşte cu adevărat, ar trebui să aibă încredere în el şi să-i dea de acum dovezi mai

temeinice de dragoste. Senzualitatea firească a vârstei se lupta cu mistica erotică. Într-o noapte, neputând să doarmă, combătut de cele două porniri, Felix se sculă şi se îmbrăcă. Nu voia să facă nimic rău şi totuşi inima îi bătea cu putere, ca simţindu-se vinovată. O forţă mai mare decât voinţa lui îl trase pe uşă afară si-l împinse la uşa Otiliei. Bătu iarăşi uşor, ca altădată. Auzi limpede săritura speriată a fetei şi tropotul paşilor prin odaie. Capul zbârlit al Otiliei apăru în întredeschizătura uşii.

— Ce vrei, Felix? întrebă fata cu reproş.

Felix se zăpăci şi declară prosteşte:

— Te... iubesc!

— Of, doamne, se văietă Otilia, iar nu eşti deloc cuminte. Ţi-am spus să nu mai vii.

Şi cum Felix lăsase capul în jos iritat şi ruşinat totdeodată, Otilia ieşi curajoasă afară şi prinse pe tânăr cu braţele de gât, privindu-l în ochi.

— Felix, dacă mă iubeşti cu adevărat, dacă vrei ca mai târziu să fim prieteni, nu mai veni aşa. Ai încredere în mine, cum am şi eu în tine. Nu te îndoi, te iubesc.

Şi trăgând capul lui Felix, îl sărută pe buze. Apoi fugi repede în odaie, închise uşa şi întoarse cheia de două ori. De aci încolo, Felix reprimă cu religiozitate orice instinct impur (nu fără oarecare ciudă, uneori, şi porniri de gelozie faţă de Pascalopol) şi se mulţumi cu strângerea de mâini şi sărutarea castă, alunecată spre ureche. Totuşi şi aşa fură surprinşi o dată în chip neplăcut. Otilia cosea un nasture la haina lui Felix, şi acesta nu se putuse elibera de ispita de a o săruta, când Stănică intră dezinvolt pe uşă.

— Faceţi, faceţi, zise el protector, ca şi când între Felix şi Otilia erau legături indiscutabile, mărturisite.

Otilia îi aruncă o privire mânioasă şi era gata aproape să-l dea afară pe uşă pentru indiscreţie. Stănică pară lovitura mieros, făcându-se că nu-nţelege.

— Aşa e tinereţea, n-ai ce să-i faci. Eu, când eram îndrăgostit de Olimpia, o sărutam, mă-nţelegi, toată ziua şi peste tot. Nu mai ne feream de nimeni. Aşa că... nu vă jenaţi.

Felix făcu gestul de a pleca şi avu chiar curajul de a prefera protocolar, făcând aluzie la nasturele cusut:

— Mulţumesc, domnişoară Otilia!

Stănică însă îl opri.

— Stai, frate, nu pleca, am vrut tocmai să vă-ntreb ceva. Pe dumneata, că faci medicina. Am un caz interesant. Un client al meu vrea să atace un act de donaţiune, în sfârşit chestii de-ale noastre care ne privesc, făcut de un unchi al lui, bătrân. El pretinde că bătrânul nu-i în deplinătatea facultăţilor mintale. Evident, noi putem găsi un doctor care să-l examineze, însă aici trebuie o somitate, un profesor universitar, a cărui vorbă să fie lege... şi să se preteze. Clientul plăteşte. Numai, înţelegi, bătrânul n-o să vrea să fie examinat. Doctorul o să vie aşa, întâmplător, ca într-o vizită. De pildă, aici. Sunt eu, Otilia, Pascalopol, moş Costache, vine şi bătrânul în chestie, adus de mine cu un pretext oarecare, pe urmă doctorul. Nimeni nu bănuieşte nimic. Asta am vrut să te-ntreb. Care profesor de la facultate, psihiatru, s-ar preta mai bine şi cum am putea să-i propunem fără să riscăm nimic? Dacă omul e posac, mai rău ne-ncurcă socoteala. Poate cunoşti pe asistent, poţi să-i strecori o vorbă.

Felix ascultă pe Stănică gânditor. Îşi aminti de vizita lui Vasiliad, de examinarea forţată a lui moş Costache. Afacerile lui Stănică i se părură curioase, cinice. Dar mai ales, de ce să vină cu doctorul în chiar casa bătrânului? O combinaţie preocupa în chip evident pe Stănică, în care era de trebuinţă un doctor complice. Fără să vrea, Felix raportă totul lui moş Costache însuşi. Îl vedea din nou cercetat de profesorul universitar, chestionat, dezbrăcat. De ce? Bietul moş Costache, avar e drept, şi cam fără obraz, nu făcea nici un rău nimănui şi era banal de normal şi vigilent în toate actele lui. Felix dădu informaţii foarte deprimante asupra severităţii proverbiale a profesorului de specialitate de la universitate. Era un savant pierdut în câmpul microscopului, incapabil de a se coborî la asemenea combinaţii, şi de altfel bogat. Stănică deveni posac.

— Mă surprinde ce-mi spui. Poate nu-l cunoşti încă bine. Cu bani, primeşte azi oricine. O să mai culeg informaţii.

— Comedia asta cu doctorii, observă Otilia după plecarea lui Stănică, mă pune pe gânduri. Pascalopol avea dreptate. În fond, voiesc să lovească în mine, ştiu bine.

— Cine să lovească-n tine? întrebă Felix.

— Ei, cine? îţi poţi închipui! Şi-apoi, la ce să mai facă sânge rău lui papa? Un loc sub soare voi găsi eu pe lumea asta!

Felix făcu o mişcare ocrotitoare spre Otilia, care înţelese.

— Iar tu, dacă ai vrea să m-asculţi, dacă m-ai iubi, ai pleca după câteva luni, când vei fi major, şi ai trăi singur, muncind ca să-ţi faci o bună carieră.

— Prin urmare, vrei să plec, să te las, făcu Felix stins.

Otilia împreună mâinile, dezolată.

— Nu m-ai înţeles. Nu eşti încă decât un copil.

Pascalopol, care urmărea cu interes manevrele lui Stănică, se hotărî, în sfârşit, să vorbească lui moş Costache, şi într-o seară, venind mai devreme, se invită la masă, după ce adusese o mulţime de pacheţele cu lucruri delicate de mâncare. Masa decurse în chip obişnuit. La cafea însă, Pascalopol rugă din ochi pe Otilia, cu care părea înţeles, şi pe Felix să-l lase singur cu bătrânul. Felix era acum atât de devotat cauzei Otiliei, pe care o înţelegea, încât, intuind situaţia, plecă fără să murmure, având aerul că se duce la treburile lui. Nu-l mai privea cu ochi răi pe Pascalopol. Moşierul intră în chestiune de-a dreptul:

— Costache, zise el, ştii bine că ţin la domnişoara Otilia cât şi tine. Să fi fost cu zece ani mai tânăr, poate ţi-o ceream de nevastă.

— Ia-o! imploră bătrânul răguşit.

— Nu, nu! se supără Pascalopol. Nu trebuie s-o constrângem. Nu vreau s-o fac nefericită. Dacă va voi vreodată, sunt gata să-i pun la picioare tot ce am. Însă e tânără, trebuie lăsată să guste viaţa, să-şi cerceteze înclinările. În sfârşit, nu de asta vreau să-ţi vorbesc acum. Mi-ai spus de atâtea ori că vrei s-o adoptezi. Ei bine, Costache, e timpul să faci asta. Fata creşte, se face majoră, e ceva neplăcut în situaţia ei de fată străină în casa unui bărbat. Eşti sănătos, vei trăi mai mult ca noi toţi, dar

gândeşte-te ce se face fata asta dacă ar rămânea singură. Eu, se-nţelege, sunt la dispoziţia ei oricând, dar o fată e mândră, nu va apela la un bărbat pe care nu-l voieşte. Şi apoi aud mereu cum o bârfeşte cocoana Aglae... Nu, nu, trebuie să faci lucrurile aşa cum e bine. Ai fost cam neglijent până acum, totuşi vremea nu-i pierdută.

Costache asculta morala lui Pascalopol cu ochii plecaţi pudic în ceaşca de cafea, din care, după ce sorbise bine băutura, scotea acum drojdia cu degetul şi o mânca.

— Ce zici, Costache? îl stimulă Pascalopol.

Moş Costache privi prudent în dreapta şi-n stânga şi apoi, ridicându-se puţin ca să vorbească mai aproape de urechea moşierului, şopti:

— Şi Aglae ce-o să zică?

— Doamne, cum eşti! se scandaliză blând Pascalopol. Ce-ţi pasă ce-are să spună cocoana Aglae?! Ea n-are nici un drept să se amestece în afacerea asta, care n-o priveşte. Otilia este, sau nu fata nevestei tale? E adevărat, sau nu că i-ai folosit banii, fără nici o dovadă scrisă? Atunci trebuie să-i dai o reparaţie, ce Dumnezeu, doar o iubeşti!

— N-o las eu! declară evaziv Costache.

— Ştiu eu că n-o laşi, dar în chestiuni de astea e totdeauna bine să faci acte în regulă. Fireşte, poţi să-i dai bani, poţi să-i laşi prin testament...

Costache făcu un gest de eroare.

— Dar aici nu e vorba numai de bani, continuă Pascalopol demonstraţia, testamentele se atacă, şi poate Otilia nici n-are nevoie de banii tăi, om viguros, când vei binevoi tu să mori. Ei îi trebuie o poziţiune clară, onorabilă, de care vei fi mândru şi tu.

— E bătaie de cap adopţiunea, trebuie să mergi pe la tribunal, cheltuială, nu prea sunt înlesnit. Mai târziu, nu zic nu.

— Nu fi meschin, Costache! Nu e nici o bătaie de cap! Uite, pun eu pe avocatul meu să se ocupe de chestiunea asta. Nu dai nici un ban. Îl plătesc cu anul.

— Aşa? se bucură moş Costache.

— Se-nţelege! Ei, ce zici, să-l pun sa înceapă demersurile?

— Pune, pune! consimţi Costache pe jumătate gură, privind iarăşi în toate părţile. Deodată se făcu roşu la faţă. În pragul uşii dinspre intrarea principală, uşă puţin acoperită de soba înaltă, când stăteai la masă, înfipt în semiîntuneric, şedea Stănică. Văzându-se descoperit, acesta înaintă jovial:

— Credeam că e aici domnul Felix. Voiam să-i spun ceva. Dar v-am auzit de avocat, de adopţiune. Vreţi să adoptaţi pe domnişoara Otilia? Perfect! Admirabil! Mă ocup eu! Discreţie desăvârşită.

În vreme ce Costache se agăţa desperat de privirile lui Pascalopol, acesta zise liniştit:

— Ai înţeles greşit. Vorbeam de altceva, de treburile mele de la moşie.

Stănică privi cu o neîncredere îndrăzneaţă şi, prefăcându-se grăbit, ieşi pe cealaltă uşă, care dădea spre apartamentul din fund. Descoperind pe Otilia (lui Felix n-avea nimic să-i spună), îi comunică misterios:

— Am auzit o veste bună. Moş Costache te adoptă.

— Ai auzit greşit!

— Eu? se miră cu demnitate Stănică. N-ai nici o grijă: discreţie absolută.

Şi într-adevăr, Stănică, deşi îşi făcuse un obicei de a spiona casa lui Costache în profitul Aglaei, intrând ca din întâmplare pe o uşă şi ieşind pe cealaltă, nu scoase câteva săptămâni nici o vorbă de această afacere. Felix, trimis de moş Costache să vadă cum se află Simion, care se văieta din nou că e bolnav, avu impresia că Aglae nu ştia nimic de proiectul lui Pascalopol. „Poate, îşi zicea el, Aglae se dezinteresează de această chestiune, în care, de fapt, nici n-are vreun drept să se amestece, ori, în sfârşit, este prea preocupată de boala lui Simion."

Într-adevăr, bătrânul, trecând cu iuţeală hipocondrică de la o ipoteză la alta, părea totuşi bolnav cu adevărat. Ochii îi erau injectaţi şi ficşi, şi pântecele îi era balonat îngrozitor, încât părea o minge învelită cu broboadă. Se văieta de bătăi de inimă după masă şi declara că inima lui bate din ce în ce mai tare, fără să se mai poată opri.

— Eşti nebun, strigă Aglae, cu hipocondriile tale! Unde vezi că-ţi bate inima?

Îi punea şi ea mâna pe piept, dar trebui să recunoască într-adevăr că circulaţia lui Simion era în chip alarmant agitată. Simion mai era convins, observând unele fenomene ale digestiei lui, că trupul i se umflă de gaze care-l sufocă. Stănică aduse pe Vasiliad. Acesta, atât de atent mai mult din paradă la consultarea lui Costache, nu descoperi de data aceasta mare lucru. Nu găsea nimic hotărât şi accepta cu bunăvoinţă ipotezele Aglaei şi ale lui Stănică. Simion se dezbrăcă şi se urcă în pat, unde şezu şi ziua, şi noaptea, observându-se cu anxietate. Nu mai mânca, nu mai broda şi era ros de melancolii. El, atât de tăcut înainte, vorbea Aglaei, până ce aceasta se plictisea, mărturisindu-i că se simte pe moarte, spionând-o îngrijorat dacă avea să-l ţină minte multă vreme, dându-i dispoziţiuni testamentare. Simion pusese ochii pe Felix şi îi dezvolta lui cu mai multă încredere temele lui patetice:

— Mă duc, îi zicea el, am o boală gravă, neştiută de doctori. Uite, aşa e viaţa! Am luptat pentru ideal, pentru artă, şi acum trebuie să las totul. Să nu mă uiţi, domnule Felix, să nu mă uiţi.

Şi dându-se jos din pat, Simion scotea din perete câteva tablouri şi le punea pe braţele lui Felix. Acesta le lăsă de altfel în casă. Chiar Aglae se grăbea să i le smulgă, indignată.

— S-a prostit Simion ăsta de tot! Domnule Felix, nu te potrivi. Vezi, poate-ţi dă ceva, inel, bijuterie, bani, te rog să-mi spui.

— Se-nţelege! zicea, oarecum jignit, Felix.

Spre mai multă siguranţă, Aglae despuie odaia lui Simion de tot ce acesta ar fi putut dărui în curiosul lui acces de dărnicie.

Totuşi, Simion nu muri şi continuă să-şi cultive hipocondriile cu o nelinişte destul de benignă. Aglae nici nu se mai ocupa de el, lăsându-l singur în odaia lui, Aurica îşi făcea obişnuitele plimbări circulare pe Calea Victoriei, Titi copia în ulei cărţi poştale ilustrate.

Stănică, nelipsit din calea socrilor, găsi prilejul într-o zi să prindă pe Otilia singură.

— E foarte drept ce face moş Costache, îi zise el, cu aere de complicitate, ba e chiar dator. Îmi pare bine că-ţi cunoşti interesele. De ce să rămână atâta avere pe mâinile altora? Eşti tânără, inteligentă. Fie vorba între noi, dai o lovitură. Bătrânul n-are cine ştie cât de trăit. Ascultă-mă pe mine. Să-ţi spun eu, când voi avea timp, câte proprietăţi şi afaceri are moşul. Nici gând n-ai. După ce ţi-ai irosit atâţia ani cu el, trebuie să te despăgubeşti. Ei, cum ne-am înţelege noi! Dumneata ai mult din caracterul meu! Eşti liberă, independentă, lipsită de prejudecăţi. Îţi spun aici între patru ochi. Olimpia e bună, n-am nimic de zis, dar e o piedică pentru cariera mea. Moale, fără fler. Crezi că soacră-mea Aglae mi-e simpatică? Ce vrei să fac? Spune-mi o vorbă, şi sunt gata. Olimpia nu rămâne pe drumuri, are părinţi, avere. Nu mai e copil la mijloc să ne împiedice. Nu mă uit eu la trecut, fleacuri, nu-mi pasă ce-a fost. Ai fost tânără, ai făcut ce-ai vrut. Mă gândesc la o uniune de concepţii, pe linii mari.

Otilia, care îl ascultase din ce în ce mai palidă de mânie, nu se putu stăpâni şi zise deodată surd:

— Stănică, ieşi afară...

Acesta se ridică fără grabă, alese o bomboană dintr-o cutie a fetei şi se ridică. După plecarea lui, Otilia rămase cu privirile în gol, îşi şterse cu o batistă nişte lacrimi ce nu voiau să curgă, apoi se repezi ca o nebună pe scări şi intră în odaia cu pianoforte, unde începu să cânte vijelios tot ce-i venea în minte.

— Lipsă de griji, mormăi Marina în bucătărie. Doar ce griji are?

Stănică trecu în curtea Aglaei şi intră în sufragerie, unde toţi se aflau la masă, chiar şi Simion. La o parte, pe un scaun, şedea şi Felix (acesta fusese prilejul pe care-l folosise Stănică), venit din însărcinarea lui Costache să ia ştiri despre Simion. De câteva zile, Simion se transfigurase, devenise optimist şi chiar exaltat. Printr-un raţionament simplu, ajunsese la încheierea că toate bolile sunt o sărăcie de substanţe a organismului şi că deci mijlocul cel mai simplu de a se vindeca era să se supraalimenteze. Îl aprobase chiar Aglae:

— Bine că ţi-a venit mintea la cap! Fireşte că, dacă nu mănânci, te simţi slăbit.

Aşadar, Simion părăsise patul, şi acum şedea la masă. Când intrase Stănică, îi explica tocmai lui Felix, căruia îi spunea cu încăpăţânare mereu „domnule doctor", ce bine se simte:

— Sunt un om renăscut, reîntors la viaţă. Am o putere muşchiulară cum n-am avut niciodată.

Simion îşi încordă braţul său subţire şi făcu insistent semn lui Felix să i-l pipăie. Acesta îi făcu hatârul şi rămase mirat dimpotrivă de lipsa de rezistenţă a lui Simion, al cărui braţ de prea mult efort tremura cu violenţă.

— Nu te mai sforţa aşa, Simion, şi fii serios, îl fulgeră Aglae.

— Am să vă spun o veste interesantă, zise Stănică, ceva ce n-aţi ştiut. Otilia se va numi în curând domnişoara Otilia Giurgiuveanu.

— Vai! făcu Aurica, aşa ca în faţa unei enormităţi detestabile.

Aglae deveni lividă, şi după câteva clipe de amuţire izbucni către Stănică, ca şi cum el ar fi fost vinovatul:

— Ce-ai zis? Costache vrea să adopte pe Otilia? Niciodată! Cât trăiesc eu, niciodată. Doar mai sunt legi în ţara asta, mai sunt tribunale. Îl dau pe mâna parchetului pe Costache, asta-i fac. L-a ameţit stricata asta. Cine ştie ce-o fi între ei.

Stănică ciugulea cu o scobitoare, mefistofelic, câteva măsline. Felix, în schimb, se simţi sfâşiat. Ar fi voit să strige, să protesteze împotriva insultelor, dar emoţia îl pironise pe scaun. Simion îi făcea semn mereu să vină la masă, deşi el voia să plece şi şedea deoparte.

— Bine, zise Stănică, aşezându-se de-a binelea să mănânce, să-mi spui, mă rog, ce poţi să faci?

— Cum ce pot să fac? întrebă indignată Aglae.

— Asta te-ntreb şi eu, zise calm Stănică, dar cu vădită intenţie de a excita. Vrea s-o adopte, şi pace. Legal nu e nici o piedică.

— Mâncaţi, îndemna Simion pe Aurica şi pe Titi, mâncaţi, mâncarea este elixirul vieţii! şi el însuşi înghiţea cu lăcomie, vârând în gură bucăţi mari de pâine şi ştergând cu miez ultimele resturi de sos din farfurii.

— Dar eu nu pot să spun acolo unde trebuie că vor să pună mâna pe averea lui Costache?

— Nu poţi să spui! Fata e fată vitregă, deci e firesc să fie adoptată. Te poate da în judecată pentru calomnie.

— Cine? Costache? se-nfurie Aglae.

Felix se ridicase, schimbat la faţă, să plece şi, căutând o intermitenţă în discuţie ca să spună „bună seara", se strecură pe uşă afară.

— Am vorbit ca nebunii, şi băiatul ăsta era aici! se mustră Aglae.

— Nu mai e pâine? întrebă îngrijorat Simion. Mi-e o foame grozavă.

— Cum Dumnezeu? observă iritată Aglae. A fost pe masă un morman întreg de felii! Noi nici n-am apucat bine să mâncăm.

Se aduse pe masă un alt coş cu felii de pâine, din care Simion îşi luă repede una, muşcând-o ca aperitiv, şi-şi mai puse înainte două felii, şi apoi, răzgândindu-se, patru. Apoi luă pâinea şi dădu generos şi celorlalţi câte două felii, aşa încât coşul se goli.

— Mai adu pâine! zise el către servitoare.

— Simioane, se răsti Aglae, ce comedii sunt astea? Este destulă pâine.

— Moş Costache e sfătuit bine, medită tare Stănică, are pe Pascalopol îndărăt, care urmăreşte, se vede, să pună mâna pe averea bătrânului după moartea lui.

— Nu cred asta, zise Aurica, domnul Pascalopol e un om nobil. L-a ameţit Otilia.

— Unde sunt bani la mijloc, nu există nobleţe! declară Aglae.

— Cum, mamă, adăugă Aurica, o fată de categoria Otiliei să intre în familia noastră? E-ngrozitor.

— Intră, dacă sunt oameni fără cap! mormăi posacă Aglae şi căzu pe gânduri, mâncând fără gust. Simion întrerupse tăcerea:

— Am o poftă de mâncare admirabilă. Mă simt ca de douăzeci de ani. Ce bucate mai aveţi?

Tot timpul înghiţise lacom, nedând nici cea mai mică atenţie discuţiei. Aglae îl privi distrată şi cu un vădit dispreţ.

— Afacerea asta, dacă vrei să mă înţelegi, urmă Stănică, se tratează cu tact. Moş Costache se teme de dumneata. Rău ai făcut că nu te-ai mai dus pe acolo. Dacă ai merge, l-ai lua cu binişorul...

— Niciodată! zise Aglae implacabilă. Neruşinata aproape m-a dat afară.

— Ai fost violentă. Acum trebuie să căutăm un mijloc. Nu prea văd.

Felix se întoarse acasă aproape pe furiş şi se aruncă pe pat, fără să treacă prin sufrageria unde Otilia îl aştepta la masă. Era obosit moralmente, dar cu senzaţii fizice. Privi înainte prin întuneric razele sărace ce pătrundeau pe fereastră, prin perdea, de la lampa din coridor. Să-i spună Otiliei ce se vorbea despre ea, i se părea inutil şi jignitor. Îl obosea, îl nelinişte această lume fără instinct de rudenie, aprigă, în care un om nu se putea încrede în nimeni şi nu era sigur de ziua de mâine. Îi fură odioşi toţi, şi Costache, şi Aglae, şi ceilalţi, şi un gând îi stăruia în minte: să fugă cât mai repede din această casă. Dar cum? Să plece fără ştirea nimănui, era primejdios. Putea să-l aducă cu sila înapoi, fiind minor. Totuşi era încredinţat că moş Costache n-ar fi făcut aşa ceva, ba dimpotrivă, ar fi fost în stare să se bucure. Însă cu ce să trăiască până în iarnă? Poate că moş Costache ar fi consimţit să-i dea bani. Când îşi aduse aminte de poliţă, văzu absurditatea ipotezei. Mai mult, o mândrie îl cuprinse şi fu hotărât un moment să renunţe la ceilalţi bani. Dar semnase totuşi poliţa pentru o mie de lei, primiţi sau neprimiţi, şi moş Costache i-ar fi pretins, fără îndoială, la scadenţă pe toţi. Oare nu era mai bine să-i primească, şi cu acei bani să trăiască singur, ca atâţia colegi săraci ai lui? Ideea de a lăsa pe Otilia nu-i surâse. I se născu în suflet năzuinţa de a o „salva", de a o scoate din casa lui Costache şi de a o întreţine dezinteresat, ca pe o „soră". Nu i-ar fi ajuns însă banii. Atunci se gândi că ar putea da lecţii. Chiar i se ceruseră cu treizeci de lei lunar. Cu două lecţii lua o sumă satisfăcătoare. Însă lecţiile nu erau sigure. O familie cu fete îl invitase pe un an întreg, oferindu-i pensiune. Acolo n-ar fi fost loc pentru

Otilia. Gândul lui căzu şi mai jos. În definitiv, ce-ar fi să renunţe la medicină? Şi-ar găsi o funcţie, la nevoie cerând chiar şi concursul lui Pascalopol, şi apoi ar urma altă facultate. Literele, de pildă! Însă un astfel de sacrificiu desigur că Otilia nu l-ar fi acceptat. Otilia era o fată subţire, cu gusturi aristocratice, ar fi râs auzindu-l că se face „impiegat". Nici lui, de altfel, nu-i surâdea această ipoteză. Crescuse în sentimentul carierelor mari, şi medicina i se părea dintre acestea, prin educaţia primită de la tatăl său. Şi apoi, n-avea mult de aşteptat şi ar fi fost pus în stăpânirea averii părinteşti. Atunci îşi aduse aminte de Iaşi. Dacă ar pleca la Iaşi şi ar urma medicina la facultatea de acolo, locuind în odaia pe care şi-o oprise în casele de pe Lăpuşneanu? Dacă ar lua pe Otilia cu el? Însă şi acolo ar fi fost nevoie de bani, şi apoi Otilia nu era fată să stea în provincie. O văzu trecând mândră în trăsura trasă de cai lucioşi, cu fluierele subţiri înfăşurate în jambiere. Trăsura din viziune călcă crescând peste el, făcându-l să se zvârcolească în pat de contrarietăţi. Ce să facă, ce să facă? Acum înţelese profund zbuciumul Otiliei, starea asta ciudată în care te simţi străin pe lume şi totuşi pironit pe loc într-un mediu în aparenţă strălucit. Oftă profund şi se răsuci în pat, când glasul Otiliei îl trezi din meditaţie:

— Felix, Felix, eşti acolo?

Felix se repezi pe uşă, dregându-şi hainele.

— De când te-aştept la masă! zise Otilia, auzindu-i paşii.

Când intră în sufragerie, Felix văzu pe Otilia, care se întorcea la scaunul său, pe care se suise ca pe o sofa turcească. Se zgribulea de frig. Moş Costache nu era la masă. Otilia nu mâncase, deşi orele erau înaintate, ciugulise însă din unele mâncări reci de pe masă, şi acuma nu mai voia să mănânce.

— Unde ai întârziat atâta? întrebă ea.

Lui Felix îi fu greu să mărturisească.

— Am trecut, când m-am întors de la facultate, pe alături, m-a trimis moş Costache să văd cum e Simion. S-a dat jos din pat şi zice că e bine. Mi s-a părut însă ciudat de schimbat.

— Şi, fireşte, c-a vorbit de mine!

— Nu! minţi Felix.

— De altfel, mi-e indiferent, cum îmi este indiferent şi ce vrea să facă papa. Îl iubesc, dar ştiu bine că sunt lucruri pe care nu are puterea să le facă, altfel le-ar fi făcut de mult. Intenţiile lui Pascalopol sunt bune, însă îl zbuciumă pe papa degeaba. Acum trebuie să fie cu el, nici vorbă. Ce este pentru mine dacă mă cheamă Giurgiuveanu sau Mărculescu? La banii lui papa nici nu mă gândesc, nici nu-mi trece prin cap că are să moară vreodată. Şi dacă s-ar întâmpla asta cândva, mă poţi închipui pe mine stând aici, nas în nas cu tanti Aglae? Uuff! În cele din urmă, am să dezleg eu problema asta.

Otilia luă o prăjitură de pe masă, muşcă din ea, şi apoi îşi scutură genunchii, care îi ajungeau la bărbie, de fărâmituri.

— Ce-ai zice tu, Otilia, spuse Felix, dacă aş renunţa deocamdată la facultate şi mi-aş găsi un post?

— Şi să vin şi eu cu tine, nu?

— Da! mărturisi Felix.

— Aş zice că n-ai minte şi că eşti un zăpăcit. Pentru ce? Să-ţi strici viitorul? Să devii un Titi oarecare? Papa te iubeşte în felul lui, şi nu-ţi pune nici o piedică. Ai nevoie de bani, de altceva, pentru ce nu-mi spui, pentru ce rumegi în tine gânduri extravagante?

Felix se ridică în picioare şi, mergând la scaunul Otiliei, îngenunche şi o cuprinse în braţe cu scaun cu tot, punându-şi obrazul lângă genunchii fetei. Otilia râse amuzată, nu însă atât încât să nu lase a i se vedea o emoţie lăuntrică.

— Otilia, zise Felix, aprins, eşti întâia fată pe care o cunosc şi pe care o iubesc.

— Sunt întâia cucerire, comentă Otilia. Pe când a doua?

— Nu râde, Otilia, eşti întâia şi cea din urmă. Nu-mi mai place nici o fată, sunt la Universitate de o ursuzenie extraordinară. Nici eu nu ştiu cum te iubesc, ca pe o logodnică, ca pe o mamă aş zice, dacă n-ai fi mai tânără decât mine. Te iubesc, te iubesc!

— Te iubesc, te iubesc, parodie Otilia, încet, fără batjocură.

— Înţelegi că am găsit în tine tot ce mi-a lipsit în copilărie, că iubirea mea e un lucru serios, nu cum crezi tu. Te iubesc,

Otilia, nu glumi, continuă şi mai exaltat Felix, sărutând genunchii fetei uşor, nu vreau să cred că m-ai înşelat, că te-ai jucat numai cu mine. Vreau să fii a mea mai târziu, când vei porunci tu. Voi munci, voi răzbi în viaţă, dar cu tine şi pentru tine. Tu te-ai jucat, Otilia, nu mă iubeşti cu adevărat!

— Nu, Felix, nu m-am jucat, te iubesc, dar şi eu te iubesc în atâtea feluri, încât nu pot să analizez acum cât te iubesc ca frate şi cât ca, cum să zic, iubită.

Felix fu puţin întristat de atenuarea frăţească, pe care în fond n-o dorea din partea Otiliei. Aceasta ghicise.

— Felix, nu mă supăra cu figura asta. Te iubesc, iată, te iubesc, te iubesc, te iubesc, de câte ori vrei tu, dar tocmai pentru asta nu vreau să faci prostii. Să aştepţi până atunci când te vei convinge că mă iubeşti cu adevărat. Te autorizez să experimentezi, să-mi găseşti concurente.

— Otilia, tu mă jigneşti.

— Oh, Felix, eşti un fanatic. N-aş zice că nu-mi placi. Dar ridică-te repede în picioare, că vine Marina, şi ne vede în poziţia asta patetică. Uf, mi-ai supt genunchii! În sfârşit, Felix, eu aş vrea să înţelegi că eu în tine caut mai mult decât un june frumos şi un adorator, eu caut marele prieten, care să mă stimeze cum nu m-a stimat nimeni şi să-mi iasă în cale atunci când voi fi nevoită să plec în lume. Căci, Felix, va veni o vreme când voi fi singură, îngrozitor de singură. Te iubesc şi altfel, Felix, voi fi pentru tine odată altfel, dar acum fii pentru mine un frate. Spune-mi, pentru ce vrei să pleci acum?

— Pentru că nu mai pot suporta atmosfera asta care se ţese în jurul tău, pentru că toată răutatea asta mă exasperează, mă face sa urăsc oamenii.

— Cine ştie ce prostii ţi-au mai spus?! Ce trebuie să te tulburi?! Nu de acum sunt astea, Felix, ci de când eram mică. Tanti Aglae, văzându-mă că am instincte de lux, mă prigonea de moarte, profitând de zgârcenia bietului papa. Odată papa mi-a adus o rochie cu guler de dantelă, pe care am recunoscut-o numaidecât, deşi n-aveam decât vreo zece ani, că e veche.

Avea o gaură mică de arsură, ţesută. Nu ştiu unde mai văzusem stofa ei bej. Maşina de călcat îi dădea prea mult lustru, altminteri era pasabilă. Trebuia să mergem la Teatrul Naţional, papa, eu, tanti Aglae şi Aurica. Ilustrul Titi era atunci într-un pension. Eu nu voiam să merg, fiindcă nu-mi plăcea rochia, dar papa, blând cum e, în loc să se irite, cum ar fi făcut altul, se plimba prin odaie de la un capăt la altul şi-mi demonstra că-mi stă admirabil, că a cumpărat-o de la o croitoreasă etc. Mă tot răsucea, îi potrivea pliurile cu mâna, îmi venea să râd şi să plâng. În sfârşit, am plecat. În fumoarul teatrului nu ştii ce mi s-a întâmplat! Aurica, înţepată cum a fost totdeauna, face pe supărata, bâzâindu-se pe nară:

— Mamă, de ce i-ai dat rochia mea Otiliei? Asta-i rochia mea!

Este întâia mare ruşine pe care am suferit-o vreodată, fiindcă nimic nu mi s-a părut mai umilitor decât să te îmbraci cu hainele altuia. Cum am ajuns acasă, am tăiat, am tocat mărunt rochia cu foarfecele.

Aurica venea din propria ei iniţiativă la şcoală la mine şi se făcea că se interesează. Câte o colegă o întreba:

„Căutaţi pe verişoara dumneavoastră?"

„Mda, zicea mieros Aurica, dar nu mi-e verişoară. E o fată pe care o creştem de milă. Numai de-ar învăţa!" Tu-ţi dai seamă ce-nseamnă asta pentru o fată şi mai ales la şcoală, unde colegele sunt aşa de rele. Şi de ce, mă rog? Am avut tată şi mamă, şi papa mi-era tată vitreg. Nu eram mai puţin onorabilă decât uscata Aurică. Însă tanti Aglae n-a putut-o suferi pe mama şi n-ar fi voit ca moş Costache să se însoare, şi încă cu o femeie cu copii din altă căsătorie. Papa ţine grozav la copii, în felul lui, repet, şi ei toţi îşi puseseră nădejdea că va creşte pe Titi et Co. şi le va lăsa averea. N-are decât să le-o lase. În definitiv, numai să-mi dea mie pace. Tanti Aglae şi cu Aurica mergeau cu perversitatea atât de departe, încât îmi spuneau mereu, faţă de lume:

„Degeaba îl linguşeşti pe Costache şi te zbenguieşti, Costache nu te iubeşte. Eu să fiu, şi nu te-aş iubi dacă n-ai fi

copilul meu, din sângele meu." Toate astea mi le spunea când aveam câţiva ani. Nu te mira atunci că mi-a plăcut Pascalopol. El mă cunoaşte de mică. De atunci îl îmbrăţişam şi chiar îl sărutam. Şi tu te uiţi chiondorâş la mine când fac acelaşi lucru acum. E drept, Pascalopol e un om *chic*, mai târziu a început să-mi placă ca bărbat, şi pot să spun că nici el n-a făcut pe bunicul mereu. Of, cum te-ai posomorât... În sfârşit, am vrut să-ţi spun că am băut tot paharul amărăciunii şi m-am aruncat în râu. Şi acum tu n-ai puţină răbdare, câteva luni! Nu te teme, Felix. Tanti Aglae mă iubeşte şi ea în felul ei. Da, da. S-a obişnuit cu mine, s-a obişnuit să înţepe mereu pe cineva. Dacă aş pleca, s-ar neurasteniza şi ar fi în stare să mă caute, ca să poată să mă fulgere. Felix! Dar ce faci?

Felix o strânsese puternic cu braţele şi o sărutase apăsat în chip de consolare pentru necazurile ei.

— Eşti nesuferit, nu mă laşi să respir. Aşa se sărută? Parcă eşti ventuză! Se vede că n-ai fost la Conservator. Sărutarea nu trebuie să aibă brutalitatea asta alimentară, ci să fie uşoară, delicată. Uite-aşa, domnule!

Otilia se ridică să-i arate şi-l sărută foarte atent şi superficial pe buze. Felix vru s-o strângă iar în braţe, dar Otilia îi puse mâna în piept bărbăteşte, prefăcându-se supărată.

— Ei, asta nu! Te rog să treci la locul tău la masă! Nici n-ai mâncat nimic. Mai bine sfârşeşte acolo, să-ţi examinez palma. Am făcut rost de o carte de chiromanţie. Uite, eu, de pildă, voi trăi numai treizeci de ani, ceea ce e destul, fiindcă nu vreau să devin mumie. Am linia inimii netedă, asta înseamnă că sunt o fată de inimă, capabilă de dragoste profundă (ce nostim!). Aşa o au, zice în carte, eroinele Revoluţiei Franceze, madam Tallien, de exemplu. Crestăturile aici, pe muchia palmei sub degetul mic, indică numărul de copii, ia să vedem: unu, doi, trei, vai, e îngrozitor, Felix, voi face şapte copii. E oare cu putinţă? Nu, nu. Nu-mi plac, sau mi-ar plăcea numai unul, un băieţel. Dă-mi mâna ta, să văd, tu câţi faci? E-ngrozitor! Şi tu tot şapte faci!

—Eu îi fac? Asta-nseamnă că o să am şapte şi îi vei face tu.

— Eşti un prost! Tu n-ai voie să te căsătoreşti decât pe la douăzeci şi şapte de ani, când îţi vei fi terminat complet studiile. Pricepi că eu, murind la treizeci de ani, nu voi putea să-ţi fac şapte copii. De altfel, te iubesc, însă în modul ăsta rodnic... o, Felix, nu! Liniile mint. Acum să lăsăm asta. Uită-te în ochii mei, Felix, şi spune-mi drept: ce-a spus tanti Aglae despre mine?

— A spus că atâta vreme cât trăieşte ea, moş Costache nu te va adopta.

— Şi aşa va fi.

X

Moş Costache primi peste câteva zile, prin poştă, o scrisoare închisă. Cum nu i se aducea corespondenţă mai niciodată lui personal, toţi scriind Otiliei, chestiunile privitoare la afacerile lui îndrumându-se la alte adrese, tulburat ca în faţa unei telegrame, îşi luă febril ochelarii şi intră cu scrisoarea, al cărui plic îl tăiase atent cu un ac, în salonul din faţă, unde o citi de două ori pe nerăsuflate. Scrisoarea, scrisă cu caligrafie disimulată, perpendiculară, suna astfel:

„Stimate domnule Giurgiuveanu,

Sunt informat că intenţionezi să adoptezi pe fiica dumitale vitregă, domnişoara Otilia. Dacă ai fi făcut asta când trăia soţia dumitale, aş înţelege. Dar acum, când domnişoara are douăzeci de ani, lucrul e cel puţin curios. Îţi comunic prieteneşte că foarte mulţi cred că trăieşti cu această nostimă fată şi că vrei în felul acesta discret să-i laşi averea. Treaba dumitale, deşi mă-ntreb ce zice familia de această hotărâre senilă. Eu personal n-aş avea de ce să mă amestec în treburile dumitale, însă îţi mărturisesc că sunt indignat şi sunt hotărât să atrag atenţia autorităţii în drept asupra acestui caz, aşa, din umanitate şi spirit de dreptate, fiindcă o cunosc pe această domnişoară foarte modernă şi independentă şi n-aş vrea s-o văd cum te toacă pe dumneata ca „tată", ca să se zbenguiască pe drumuri cu junii de la Conservator. Caută-ţi o femeie mai în vârstă pentru slăbiciunile erotice, iubite domnule, şi nu mai „adopta" minore. Sper că acest preaviz îţi va vârî minţile în cap, şi nu vei aştepta să spun surorii dumitale, doamna Aglae Tulea, tot ce ştiu despre aventurile galante ale iubitului său frate.

Un amic care-ţi vrea binele"

Dacă cineva ar fi pălmuit pe moş Costache, el n-ar fi fost mai zguduit decât de această banală anonimă. Se îngălbeni, şi fruntea i se acoperi de sudori reci. Începu să se plimbe pierdut prin odaie, bolborosind vorbe fără înţeles. Aruncă scrisoarea, o ridică din nou şi o citi iar, întorcând-o pe toate părţile. Făcu gestul de a ieşi din odaie, apoi se întoarse iarăşi şi începu să-şi crispeze obrazul ca un chinuit de o durere mare care caută prin simularea plânsului să-şi descarce nervii iritaţi. O frică nebună îl cuprinse. Temător de opinia altora şi mai ales de a Aglaei, cu o repulsie bolnăvicioasă pentru orice contact cu autorităţile publice, se vedea arestat, dus la poliţie, arătat cu degetul de lume. Scrisoarea i se părea un document teribil, de o autenticitate indiscutabilă. Moş Costache avusese totdeauna cultul lucrului scris de altul, ca unul ce nu lua condeiul în mână niciodată. Când odată, într-una din casele sale de raport, o chiriaşă se sinucise, şi numele lui apăru în gazetă cu simplul calificativ de proprietar, moş Costache stătu câteva zile închis în casă, cu teroarea că toată lumea îl va arăta cu degetul. Acum Costache tresărea la orice scârţâitură a porţii, la orice huruit de trăsură, ca şi când scrisoarea trebuia să aibă o urmare teribilă numaidecât. O singură clipă nu trecu prin capul lui întrebarea asupra provenienţei anonimei şi nici vreo cât de mică bănuială asupra adevăratului autor. Scrisoarea în sine era o realitate care-l înspăimânta ca o sentinţă de moarte şi se întreba zbuciumat ce să facă. Un prim instinct de conservare îl îndemnă s-o ascundă şi o îndesă bine în buzunar. Îndepărtând-o astfel, avea sentimentul că va înlătura şi primejdia. În orice caz, era hotărât în sinea lui să n-o arate la nimeni. Totuşi nu se simţea sigur. În scrisoare se pomenea de Aglae, iar Aglae şedea alături. O dorinţă de fugă îl năvăli şi-şi aduse aminte că fusese rugat de Otilia să se mute din acest cartier. Făcu cu gândul mişcarea de a se deplasa din strada Antim în strada Ştirbey-vodă, însă, ca o pisică, Aglae îl pironea şi-l paraliza. Nu putea să se mute, fiindcă n-avea cum să explice Aglaei plecarea. Zăpăcit, moş Costache apelă mintal la Pascalopol. Pe el avea

să-l implore să-l scape din încurcătură, fiindcă totul, de altfel, îi venea pe cap din pricina lui, fiindcă el îl îndemnase să facă adopţiunea. Insă ar fi trebuit să-i arate scrisoarea. Lui Costache îi era în acelaşi timp ruşine, şi sentimentele lui faţă de Otilia le vedea crunt profanate. A releva cuiva scrisoarea era totuna pentru el cu faptul în sine de care vorbea scrisoarea. O împinse şi mai tare în fundul buzunarului, cu intenţia da a căuta un mijloc să se scape de ea.

Costache stătu atât de mult în salon, încât Otilia, plictisită că nu vine la masă, îl descoperi învăluit într-un nor des de fum de ţigară.

— Papa, strigă ea, cu un reproş ce lui Costache, cu gândul la alt lucru, i se păru grozav, dar ce faci? Ai umplut de miros toată odaia. Haide la masă.

Otilia merse şi deschise o fereastră dinspre stradă. Moş Costache se înspăimântă de această comunicare cu strada.

— Nu-nu-nu deschide geamul, Otilio, nu trebuie!

— Dar ce ai, papa, azi, de ce eşti aşa palid? De ce te-ai închis să fumezi tocmai aici? Ia te uită, ţi-a căzut ceva pe jos, o scrisoare. Asta e scrisoarea pe care ai primit-o azi?

Otilia vorbea cu siguranţa ei obişnuită, fără vreo intenţie, dar cuvintele ei fură pumnale pentru Costache, care, privind aiurit duşumeaua, scotoci repede buzunarul şi băgă de seamă că fundul căptuşelii era rupt şi că plicul căzuse jos. Otilia luă scrisoarea, o răsuci, o scoase din plic şi-şi aruncă distrat ochii deasupra. Era în obiceiul ei de a-şi satisface fără împotrivire din partea lui Costache orice curiozitate. Moş Costache scoase un apel gutural:

— Nu-nu-nu citi, e ceva care nu trebuie.

— Cum, papa? Tu ai început să ai taine faţă de mine? Mă faci curioasă! Cine e ăsta care scrie aşa înţepat?

Costache căzu scăldat în sudori, iar Otilia sorbi repede întâile rânduri. Deodată se făcu serioasă, apoi liniile feţei se lăsară obosite.

— Nici nu mi-aş fi închipuit altfel, papa.

Costache şopti umilit:

— Ticăloşi mari! Auzi, tu, fetiţa mea.

— Şi cine crezi tu că ţi-a trimis scrisoarea asta?

Costache privi nedumerit, fără răspuns.

— Papa, mă prind că asta e opera lui Stănică. Ăsta e scrisul lui, mai mult, stilul lui. Toate astea vin de la tanti Aglae.

— Nu se poate! protestă Costache.

— Ba da, ba da; însă nu trebuie să-ţi faci sânge rău. Ce i-a venit în cap lui Pascalopol ideea asta cu adopţiunea? La ce folosesc formalităţile astea stupide şi fără scop? Crede-mă, papa, aşa sau altfel, pentru mine eşti acelaşi. Nu mai te obosi cu nimicurile astea. Poate că aşa, tanti Aglae şi compania ne vor lăsa în pace.

Moş Costache ascultă aceste vorbe cu o smerenie crescândă. Faţa, ochii, buzele i se înviorară treptat, un zâmbet fericit îi apăru pe obraz, şi trăsăturile feţei lui aprobau tremurând. Teroarea dispăruse, totul se încheiase în chipul cel mai fericit.

— Fetiţa mea, zise el, Otilica mea, tu ştii că numai pe tine te am. Ţie îţi las tot. Ai să fii ca o prinţesă. Ştiam eu că tu înţelegi toate. Situaţia mea e grea, foarte grea. Aglae îmi bate capul mereu, dar eu nu mă uit la ce spune ea. Să fim cu tact, cu foarte mult tact! Nu-i aşa? Ce-ţi trebuie ţie alt nume? Nu eşti tu Otilica mea scumpă, nu-ţi las eu ţie tot ce am?

— Fireşte, papa, continuă Otilia rolul lui Costache, enigmatic de serioasă, să rămân mai departe Mărculescu, în fond fiind fata lui papa Giurgiuveanu.

— Aşa, aşa, aprobă Costache, neprinzând bine sensul.

— Papa, hai la masă, schimbă tonul Otilia, hai, că se răceşte supa.

— Otilico, stărui Costache, vesel, ce-ai vrea să-ţi cumpere tăticu, hai, o rochie frumoasă, o pălărie? Vrei să-ţi dau o sută de franci?

— Dă-mi, papa, dacă vrei tu, răspunse Otilia mai mult curioasă decât veselă.

Costache vârî mâna în buzunarul de la piept al hainei şi o ţinu acolo indefinit.

— Fetiţo, n-ar fi mai bine să te duci întâi să vezi ce-ţi place? Îţi alegi, şi pe urmă îţi dau cât vrei. Otilia îl luă de braţ şi-l scoase din salon.

— Cum vrei tu, papa!

— Otilico, reveni Costache, ajuns în sufragerie, asupra ideii, tu fixează-te asupra lucrului şi spune să ţi-l oprească. Dacă ai, plăteşte tu, şi pe urmă te despăgubesc eu. Ştii, până la sfârşitul lunii nu sunt aşa înlesnit.

Când, în curând, Pascalopol veni să-l vestească pe moş Costache că avocatul pregătise hârtiile şi că trebuia să se pună la dispoziţia lui, Costache, în loc să răspundă, arătă cu capul îndărătnic spre Otilica.

— Ce s-a întâmplat? întrebă moşierul, intrigat.

— S-a întâmplat, zise Otilia,că eu nu vreau să mai pierdeţi vremea pentru mine. Nu vreau să-mi schimb starea civilă.

— Dar, domnişoară Otilia, ce facem noi este în interesul dumitale.

— Nu vreau nici un fel de sacrificiu. Mă simt bine aşa cum sunt. De ce să schimb un nume numai pentru un an, doi, când, măritându-mă, îl voi pierde din nou?!

— Dar nu e vorba de nume.

Otilia sări de gâtul lui Pascalopol.

— Ştiu că eşti un om bun, dar eu şi cu papa ne-am răzgândit. Nu e aşa, papa?

Costache aprobă cu vioiciune, dar Pascalopol se înroşi.

— Cum, Costache, şi tu eşti de părerea asta?

— Da, da, se-ncurcă Costache, dacă ea zice aşa, poate are dreptate.

Pascalopol lăsă capul în jos şi bătu cu degetele în masă, vădit ruşinat de situaţie. Îi păru rău că se amestecase, dând poate impresia că avea vreun interes personal.

— Cum voiţi, zise el, în sfârşit, n-am nici un drept să mă amestec. Am crezut că e dorinţa dumneavoastră.

Şi, puţin atins, se ridică să plece. Otilia îl ţinu de braţ.

— Nu vrei să mă plimbi cu trăsura mâine seară? M-am plictisit într-un hal... Pascalopol redeveni omul plin de solicitudine.

— Dar, domnişoară Otilia, sunt la ordinele dumitale. Mâine la şase vin să te iau.

— Vii s-o iei pe Otilia! îi zise, zâmbind, fata. Ţi-e indiferent dacă Mărculescu sau Giurgiuveanu.

În seara următoare, Felix se întorcea cam posomorât de la Universitate. Trecuse cu nişte colegi pe Calea Victoriei, şi acolo fusese prins deodată de Aurelia, care mergea la braţ cu Titi. Era o nouă invenţie a ei, spre a se măguli că iese cu un bărbat. Titi consimţea să se abată de la sedentaritatea lui obişnuită, fiind din nou în criză erotică şi sperând o altă Ană, mai izbutită. Felix trebui să sufere, cu destulă repulsie, braţul domnişoarei, care îşi continuă mândră plimbarea între doi bărbaţi. Dar pe Felix îl supără mai mult conversaţia fetei.

— Ştii, zise ea, că Titi a fost lăudat de profesori. Titi are să fie un pictor mare.

Aurica spunea asta cu un aer special, în maniera Aglaei, care jignise pe Felix, cu aerul de a face o comparaţie între geniul lui Titi şi mediocritatea lui Felix.

— Ia spune tu, Titi, întrebă Aurica, ce-au spus profesorii?

Titi nu se lăsă rugat şi începu să reconstituie narativ o scenă întreagă, din care înţelese că un profesor oarecare, cu nume obscur, de la belle-arte observase lui Titi că în privinţa desenului „merge". Felix asculta distrat, preocupat să găsească un pretext de a fugi.

— Mi se pare că nu te bucuri cum trebuie de succesul lui Titi, îl mustră Aurica.

— Ba da, ba da, cum să nu? zise Felix, căutând cu ochii un coleg, ca să se prindă de el.

— Titi munceşte foarte mult, îşi urmă Aurica elogiile, are şi talent. Nu oricine se naşte cu norocul ăsta. Eu, de pildă... Dar dumneata cum mergi cu facultatea? Îmi închipui, greu, învăţătură multă; poate nu era nimerit pentru dumneata, aşa debil, fără nimeni.

Felix se irită. Compătimirile acestea deplasate cu care-l înconjura din când în când familia Tulea şi care se potriveau atât de puţin ambiţiilor lui îl dezgustau. Avea încredinţarea că

se pricepe în artă şi literatură şi dispreţuia în sinea lui profund pe Titi, pe care-l socotea un prostănac. Totuşi, Felix nu s-ar fi încercat niciodată să scrie. Era aşa de ambiţios, încât nici nu putea să-şi închipuie că n-ar ajunge a fi cel dintâi dintr-o ramură de activitate. Însă îşi dădu seama că, în artă sau literatură, succesul e adesea chestiune de întâmplare. Având în sânge ceva din temperamentul pozitiv al tatălui său, Felix citea şi ştia toate, adică cu mult mai mult decât colegii lui artişti sau literaţi, dar n-avea stimă decât pentru cariera bizuită exclusiv pe studiu. Voia să ajungă un doctor mare, cu o cultură generală excepţională, şi numai atât. Un risc în alt domeniu i se părea ruşinos. Felix profită de o învălmăşeală şi se smulse brusc de la braţul Aurichii, rămânând îndărăt în spatele unui grup compact de pietoni. Aurica, consternată, îl căută desperată cu ochii şi-şi arătă nemulţumirea faţă de Titi:

— Domnul Felix nu e deloc cavaler.

Felix alergă acasă pe drumul cel mai scurt. Găsi pe moş Costache la masă, făcându-şi ţigări cu tutun din chesea. Mâncase mai înainte şi nu mai avea în faţa lui decât firimituri de pâine şi o farfurioară întinsă cu cojile unui măr. Bătrânul părea cam abătut. Felix se miră că la masă nu se mai afla decât un alt tacâm, acela în faţa căruia se aşeza de obicei. La locul obişnuit al Otiliei nu era nimic şi nici vreo urmă că stătuse acolo cineva. Bătrânul sună, şi Marina aduse mâncarea lui Felix. Şi Marina avea mina schimbată. Era mai dezordonată, căsca şi arăta plictiseală fără nici o pudoare. Cu Otilia nu şi-ar fi îngăduit asta niciodată.

— Laşi pe masă toate, adăugă, căscând tare, Marina, le-oi strânge eu mâine dimineaţă.

Felix şi-aduse aminte atunci că Otilia rugase pe Pascalopol să vină s-o ia cu trăsura, îşi închipui deci că Otilia e în oraş cu moşierul. Un val de ciudă îl cuprinse, cu toată opunerea raţiunii. Se uită la ceas. Era nouă jumătate. Otilia pierdea într-adevăr nopţile, dar numai la ea acasă. Din oraş nu se întorcea niciodată mai târziu de nouă, şi nici Pascalopol, care unea galanteria cu paternitatea, nu o reţinea la ore înaintate. Se gândi apoi că Otilia e supărată şi s-a urcat în odaie.

— Dar domnişoara Otilia? întrebă el, fiind de faţă şi Marina.

Moş Costache, înfundat în ţigările lui, n-auzi bine, iar Marina, care tocmai ieşea pe uşă, răspunse enigmatic:

— Apoi, Otilia, cum e Otilia!

Lui Felix îi veni gust să bată cu pumnul în masă, înciudat de a nu putea afla neted un lucru aşa de simplu. Îşi întoarse toată violenţa împotriva mărului putred, pe care îl ciopârţi crunt. Costache făcea ţigări şi fuma mereu, înfăşurând toată masa în cearşafuri de fum.

— Felix, zise el în sfârşit, seara noi n-o să mai gătim aşa, oboseală zadarnică pentru Marina. Dacă vrei, îţi face ţie ceva uşor. Poţi să te duci în oraş să mănânci, mai petreci, vii acasă când vrei, nu?

Felix nu înţelese bine. Să mănânce în oraş, unde, cu ce bani?

— Unde să mănânc?

— Unde vrei, la restaurant, îţi dau bani.

Şi moş Costache scoase din buzunar un fişic cu monede.

— Uite încă două sute cincizeci de lei, ştii, pentru care ai iscălit.

Ideea unui nou fel de viaţă, mai liber, umplu pe Felix de o oarecare satisfacţie, dar nu putu să nu observe că moş Costache îl trimitea să mănânce în oraş cu propriii lui bani, şi aceştia împrumutaţi din propriul lui fond. Eliberându-se de întâia impresie, fu mirat de noul program. De ce să mănânce în oraş? Fără Otilia? Voia bătrânul să-l gonească din casă? De ce însă numai seara?

— Dar dumneata, întrebă el, unde mănânci?

— Eu nu prea mănânc seara, apoi mai gust eu câte ceva în oraş.

— Dar Otilia?

— Păi, Otilia a plecat!

Felix îngheţă.

— A plecat Otilia? Unde?

— A plecat la moşie la Pascalopol, zise moş Costache, vădit afectat.

— Dar de ce?

Moş Costache ridică din umeri.

— Nu se poartă bine lumea cu Otilia, e şi ea supărată.

— Şi când vine?

— Nu ştiu!

— Se... mărită cu Pascalopol? întrebă instinctiv Felix.

— Nu mi-a spus! Poate! Asta ar trebui să facă, ai dreptate.

Felix îl blestemă în gând pe moş Costache şi se urcă ameţit în odaia lui. Sufletul îi era combătut de sentimente contrare. Împărtăşea supărarea Otiliei şi-i înţelegea dorinţa de a pleca undeva departe, dar îl jignea totodată plecarea ei cu Pascalopol. Ea, o fată, să plece la moşia unui necunoscut, în definitiv, şi pe timp îndelungat şi fără să-i spună nimic! Otilia i se păru de o putere de disimulaţie infernală. În vreme, dar, ce-l încredinţa că-l iubeşte şi-l săruta pe buze, ea medita cum să fugă la Pascalopol. Desigur că avea legături cu el, poate chiar se căsătorise. Felix fu din nou zdruncinat în cultul lui pentru Otilia, şi toate bârfelile Aurichii năvăliră cu putere în sufletul lui. Oricât de răi erau cei din familia Tulea, dar o cunoşteau de mult pe Otilia. Ceva adevărat trebuia să fi fost în vorbele lor. Felix se întinse pe pat, greu de oboseală nespusă. Totul i se păru urât, dezolant, fără sens, casa lui Costache, o ruină părăsită, el însuşi, un om aruncat în lume, fără nici un căpătâi. Ce să facă în această pustie, lăsată în grija unei bătrâne slabe de minte? Şi Otilia, care îl certase că nu e cuminte că vrea să plece! Otilia i se desfăcu din întuneric. Îşi aduse aminte de întâia noapte în care păşise în această casă, de glasul fetei din capul scării, de braţul subţire care i se agăţase de al său, de întrebarea Otiliei: „Ţi-e foame?“ şi de prăjitura întinsă la gura lui. Se văzu sărutând genunchii Otiliei, sărutat delicat la rându-i de fată. Nu! Nu se putea. Nu aşa se poartă o fată indiferentă. Iar dacă Otilia ar fi fost o stricată, nu s-ar fi împotrivit cu atâta putere la violenţele lui şi n-ar fi suferit atâta la bârfelile celorlalţi. Felix sări în picioare fulgerat de o idee romanţioasă. Fără îndoială, Otilia, amărâtă de purtarea lui moş Costache, a fost nevoită să plece în pripă, dar i-a lăsat undeva o scrisoare de explicaţie, nişte instrucţiuni. Puse mâna pe lampa cu picior de pe masă şi ieşind

în coridor se-ndreptă spre odaia Otiliei. Camera era în dezordine şi se simţea plecarea grăbită a fetei. Rochii care nu fuseseră socotite utile erau aruncate morman, o carte era deschisă şi îndoită acolo unde ajunsese cu lectura Otilia când o părăsise. Uşile de la garderob nu erau bine închise. Felix căută bine prin toată odaia, dar nu găsi nici o scrisoare, nici un semn. Se lăsă jos pe un fotoliu şi privi cu tristeţe odaia, cum ai privi o colivie din care a zburat un canar. În sofa se mai zărea cuibul făcut de trupul Otiliei, şi în aer plutea adierea ei. Pe masă, Felix găsi un pieptene arcuit, pe care Otilia şi-l punea în creştetul capului ca să alunge pletele peste urechi. Îl luă în mâini şi îl răsuci, simţind în nări parfumul părului Otiliei. Aşadar, Otilia nu-i lăsase nimic. De acum încolo avea să stea singur, exilat pe acest vast coridor, într-o curte mereu adormită, întâlnindu-se o dată sau de două ori pe zi cu un bătrân morocănos. Otilia îl trădase. Felix luă iarăşi lampa în mână, vârî pieptenele în buzunar şi se-ntoarse în odaia lui. Se dezbrăcă şi se sui în pat, după ce suflă în lampă, rămânând numai la lumina focului. Deşi era primăvară, zilele erau reci, şi acuma se auzea vântul izbind în geamlâc şi clătinând pomii neînfrunziţi. Felix alergă cu gândul la moşia lui Pascalopol. Ce făcea oare Otilia acolo? Un cleşte de gelozie îl strânse din nou de piept, amintindu-şi familiarităţile pe care le surprinsese între Pascalopol şi fată. Nu, nu mai era nici o nădejde. Otilia avea legături mai strânse cu moşierul, şi toată gingăşia ei faţă de el, Felix, nu fusese decât un chip fin de a-l înşela asupra adevărului. Ce însemnau aerele acelea materne, îngrijorarea de viitorul lui, dacă nu lipsa dragostei? Felix râse el însuşi de romantismul său şi găsi că pentru un viitor medic nu era tocmai pregătit sufleteşte. I se reproşase în glumă de către colegi. Trebuie să fie mai cinic, mai pozitiv. Femeile joacă comedii. Otilia făcuse pe pudica cu el, îi dăduse timidităţi serafice, şi acum dormea în casa grasului Pascalopol, dacă nu alături de el. Mâniat, Felix dădu cu palma în aer, ca să sfâşie această viziune supărătoare. Sufletul i se încordă de hotărâri. Are să fie un cuceritor, un bărbat fără nici un scrupul, ca atâţia alţii. Era singurul mod de

a fi preţuit de femei. Dacă Otilia ar fi fost acum acolo, ar fi ştiut el ce să facă. Zbuciumându-se în pat, Felix dădu pe întuneric cu mâna de pieptenele pe care îl pusese mai înainte lângă pernă. Capul Otiliei, încărcat de bucle date peste urechi, îi răsări din nou în minte, plin de inocenţă. Dacă exagera? Plecarea Otiliei era îndreptăţită de mizeriile pe care le suferise în ultima vreme. Poate că Otilia a plecat la repezeală, după vreo ceartă cu bătrânul, şi n-a avut vreme să-i lase vreo vorbă. Însă îi va scrie pe dată ce va ajunge. Acest gând puse din ce în ce mai multă stăpânire pe Felix, care în cele din urmă adormi, visând că Otilia îl săruta şi-i citea propriile ei scrisori.

A doua zi, Felix aşteptă nerăbdător toate cursele factorului, dar nu primi nici o scrisoare. Începu să facă o socoteală: Otilia sosise noaptea târziu şi n-ar fi avut vreme să scrie decât a doua zi; într-o zi, scrisoarea nu va putea veni. A treia zi, nimic. Felix lărgi calculul în favoarea Otiliei. După o săptămână de concesii şi explicaţii, Felix se descurajă şi ajunse din nou la încheierea de la început, că Otiliei nu-i păsa de el. Ieşi în oraş din ce în ce mai des, mâncă la restaurante, merse cu colegii la berării şi se-ntoarse câteodată la ziuă, ameţit de băutură. Nu-i cerea nimeni nici o socoteală, nici nu-l vedea. Acest fel de existenţă liberă începu să-i placă. Făcuse cunoştinţă cu câteva studente emancipate, de purtări îndoielnice, care luau parte la petreceri cot la cot cu studenţii, şi-şi dezvoltă prin ele iniţiativa personală. Una îl aduse până acasă şi avu pretenţia de a se sui sus la el, să vadă cum stă. Lui Felix i se păru că aduce o jignire Otiliei şi refuză, spre indignarea domnişoarei, care-l acuză, abia acoperit, de repulsii bolnăvicioase. Începu să-şi evite atunci colegii de petreceri şi să se hazardeze singur în localuri, în fiece zi altul. Acest chip de a descoperi mereu noi înfăţişări ale vieţii, noi oameni neprevăzuţi îl distră o vreme şi se lăsă în voia jocului, sub pretextul că unui medic i se cădea să cunoască toate umbrele societăţii. Într-o zi, pe seară, simţi o mână viguroasă ce-l strângea de braţ. Se-ntoarse şi se găsi faţă în faţă cu Stănică, gras, bine îmbrăcat, cu o lavalieră fluturătoare la gât.

— Ce mai faci? îl întrebă Felix convenţional, ca să-şi ascundă neplăcerea întâlnirii.

— Mă-mpuşc! zise zgomotos Stănică, fără umbră de deznădejde.

Felix îl întrebă din ochi asupra cauzei.

— Îmi trebuie, dragă, cel puţin două sute de franci numaidecât, şi nu-i găsesc. Simion, socru-meu, e un fleac ramolit, n-are decât cartoane mâzgălite, moş Costache e cărpănos.

Bănuind că Stănică vrea să-i ceară bani lui, Felix făcu gestul de a se disculpa, de a regreta. Candidatul la sinucidere însă îl înţelese.

— Nu, dragă, nu te teme, parcă eu nu văd că nici dumneata n-ai? Birjar! Birjar!

Birjarul chemat opri în apropierea celor doi, şi Stănică îl împinse pe Felix în trăsură, fără ca acesta să ştie unde îl duce.

— Am o idee! explică Stănică în trăsură. Să văd.

Stănică se dădu jos într-o stradă din jurul Lipscanilor, în faţa unui restaurant cu înfăţişare modestă, înăuntru însă chelnerii erau în frac, o sală întinsă cu mese, cu îngrijire aşezate, se sfârşea printr-un fel de scenă, pe care se vedeau instrumentele mai voluminoase ale unei orchestre. În sală nu era nimeni, deşi erau orele opt. Stănică împinse pe Felix pe o uşă laterală, urmărit ceremonios de doi chelneri. Intrară într-o odaie mică, pe loc iluminată electric de un chelner, în care se afla o masă, chiuveta pentru şampanie, o canapea şi tablouri banale.

— Ei, zise Stănică, aşa-i că-i bine? Local de noapte! Aici se fac afaceri straşnice. Unul de ăsta să am, şi nu mi-ar mai trebui avocatura. Ce iei?

Stănică, aflând că Felix nu mâncase, comandă din proprie iniţiativă un meniu şi ceru vin, dând recomandaţii bogate asupra buchetului şi temperaturii băuturilor. Chelnerii răspundeau nu numai cu solicitudine, dar cu o clipire din ochi care dovedea că Stănică le era cunoscut:

— Se face, coane! Imediat!

— Ia ascultă, Jeane (uite, pe ăsta l-am scăpat eu de armată), zise Stănică, patronul e aici?

— Este! Să-l chem?

— Nu, nu, nu acum!

Stănică şi Felix începură să mănânce, dar mai ales să bea, şi vinul translucid, aburos şi puţin amărui ameţise pe tânăr. Stănică vorbea de toate zgomotos, regreta trecutul, se bătea în piept de pierderea unor mari şanse, îşi făgăduia onoruri viitoare şi din când în când se împuşca fictiv. Lui Felix, devenit fără voia lui volubil, îi scăpă vorba despre Otilia.

— Aha, sări Stănică, a fugit porumbiţa! Nu ţi-am spus eu?! Dragă, eşti tânăr, n-ai experienţa mea, dar, să ştii, fete ca Otilia te duc la desperare, dacă nu te smulgi la vreme. Sigur! S-a dus iar la Pascalopol, satirul ăla bătrân. Are moşie, are parale bune, îi poate face toate gusturile. Nu fi copil! Nu te amărî atât. Ah! ah! frumoasă e tinereţea. Unde mai vine o dată, că aş şti cum s-o trăiesc! Ca Otilia sunt sute. Numai să-ntinzi mâna. (Las' că-ţi dau eu o fată faină!) Şi cum îţi spui de Otilia! Nostimă fată, delicioasă, de acord, dar uşuratică, cheltuitoare, e femeie care te ruinează. Pe ea nu poţi conta. Azi cu unul, mâine cu altul. Ştiu, ţi-a spus că te iubeşte, ţi-a dat speranţe, poate aţi mers şi mai departe. (Ai? Spune-mi drept, că zău nu spun la nimeni! Ai avut-o! Nu? Serios? Tare eşti inexpert!) În sfârşit! Şi după aceea a zburat! Parcă mie nu mi-a făcut la fel?!

Felix rămase cu gura căscată, neînţelegând în începutul lui de ebrietate că Stănică inventează.

— Zău, se jură Stănică, ştie toată lumea! Am vrut s-o iau de nevastă, s-o ridic până la mine, fără să mai întreb ce şi cum, totul era gata, gustasem, ca omul, mă-nţelegi, din fericirile dragostei, şi Otilia m-a plantat.

— Ai vrut să te căsătoreşti cu Otilia?

— Da, monşer, cum, nu ştii?

Văzând însă că Felix se face mai alb la faţă, Stănică găsi prudent să deplaseze chestiunea.

— Aşa-s femeile, dragă, nu trebuie să te ambalezi. Uite, Olimpia mea: o stimez, am adorat-o (are, îţi spun aici între patru ochi, un corp superb, calităţi de curtezană excepţionale), dar mă plictiseşte. Îmi taie aripile iniţiativei. Mie mi-ar trebui o femeie de lume, consumată, inteligentă.

Atunci intră pe uşă o domnişoară sprintenă, foarte elegantă, cu o mare blană în jurul gâtului.

— Hei, Georgeta, sări Stănică, bine te-am găsit! Ce mai faci?

În loc de orice răspuns, Georgeta se trânti pe un scaun în faţa lui Felix, îşi rezemă bărbia într-o mână şi, întinzând cu cealaltă un pahar ca să i se toarne vin, întrebă:

— Dar tânărul cine e?

— Nu ştii? Mi-e rudă, prin alianţă, băiat de viaţă, student în medicină!

— Da? făcu Georgeta dulceag, contemplându-l în largul ei pe Felix, spre jena acestuia.

Stănică recomandă pe fată în chipul acesta:

— Asta e Georgeta, fată faină!

Într-adevăr, Georgeta merita toate elogiile. Era plină la trup şi la faţă până la marginea de unde ar fi devenit obeză, fără să pară totuşi. Părul negru era creţ şi înfoiat ca al unei napolitane. Două mari gropiţe în obraz păreau artificiale. Ceea ce uimea şi colabora în chip armonios cu plasticitatea trupească era o fineţe de marmură a incarnatului. Nici un por nu se zărea pe netezimea obrazului sau a buzelor. Mâinile erau lucii ca sideful şi unghiile subţiri şi în migdală. Sprâncenele, genele erau înfipte ca-n carnea unei piersici netede. Un fior trecu prin trupul lui Felix, privind numai această delicată anatomie. Când bea, buzele şi dinţii fetei se vedeau prin cristal, şi Felix se putu încredinţa de sănătatea lor excepţională. Georgeta avea gesturi legănate, accente moi, dulcege, vorbea fără afectare şi foarte liber, însă cu o perfectă decenţă. Lui Felix îi plăcu numaidecât, deşi bănuia că meseria ei era foarte suspectă, nu fără să se mire că un exemplar de o frumuseţe aşa de rară putea cădea atât de jos.

Georgeta îşi schimbă brusc locul şi se aşeză lângă Felix.

— Cum te cheamă? îl întrebă ea, şcolăreşte.

— Felix.

— Felix şi mai cum?

— Sima.

— Şi urmezi medicina?

— Da.

— Ce nostim! Nu cunoşteam până acum un student în medicină.

Stănică făcu încă o dată încurajator cu ochiul către Felix şi zise:

— Fată faină!

— Lasă-mă-n pace, frate, se supără Georgeta, ce-i tot dai zor cu „fată faină“?

— Divină! exclamă Stănică.

— Uf, eşti agasant! Mai toarnă-mi puţin vin.

Stănică turnă, apoi pretextă necesitatea unei convorbiri cu cineva în local şi ieşi afară. Georgeta se aşeză mai bine lângă Felix, învăluindu-l într-un val de parfum fin. De afară se auzi deodată intrările unei orchestre masive.

— Dansezi? Îl întrebă ea pe Felix.

— Aproximativ! În fond, fata părea intimidată. Felix îi inspira un respect paralizant şi se silea să iasă din frivolităţile obişnuite. Îl întrebă despre viaţa universitară, despre colege. Felix îi spuse despre toate amabil, dar, băgând de seamă că devine pedant, se opri. Voia să găsească un cuvânt galant.

— De ce nu-mi mai vorbeşti? Mă interesează! protestă Georgeta. Sunt fete frumoase la Universitate?

— Nu totdeauna urâte, dar îţi închipui că fetele frumoase ca dumneata nu se duc să muncească atâţia ani, ca să-şi facă o carieră.

Acest stângaci compliment încântă totuşi pe Georgeta.

— Crezi că sunt frumoasă? întrebă ea fără afectare.

— Foarte frumoasă!

— Sunt măgulită de ce-mi spui! Şi dumneata eşti simpatic.

Când Stănică reveni, însoţit de un bărbat gras în smoching şi de chelner, rămase mirat de convorbirea paşnică şi nevinovată dintre cei doi. Se aşteptase la altceva.

— Eu plec, zise el, să ne facă plata. Dumneavoastră, dacă vreţi, mai staţi.

Felix protestă din cap, iar Georgeta refuză şi ea:

— Astă-seară mă simt obosită, mă duc să mă culc!

— Ce au dumnealor de plată? întrebă ceremonios omul gras.

Chelnerul îi arătă lista, şi când Stănică făcu gestul, pur decorativ, de a plăti, omul cu smochingul protestă:

— N-aveţi nimic de plată!

— Să trăieşti, coane Iorgule! mulţumi Stănică.

— Să nu mă uiţi, zise Iorgu. Pune o vorbă bună pe lângă conu Costache, să-mi prelungească contractul.

— N-ai nici o grijă, zise Stănică, apropiindu-se de Iorgu, eu ce fac toată ziua? Însă am să te rog ceva. Ştii, trebuie să-i bat capul mereu, să-l sperii cu procese posibile etc., să-mi neglijez afacerile. Sunt cam lefter acum, nu poţi să-mi dai două sute de franci? Îţi garantez eu că-ţi aduc contractele prelungite.

Iorgu îşi încruntă puţin sprâncenele, medită negustoreşte, apoi le readuse din nou la linia primitivă.

— S-a făcut!

— Ura! zise Stănică, să mai bem un pahar. Nici nu ştii ce înseamnă să faci alt contract aici. Vad comercial! Al dracului moş!

— Care moş? întrebă, puţin cam intrigat de unele nume proprii, Felix.

— Ha, ha, ha, râse Stanică, ce, nu ştii? Localul ăsta e proprietatea lui moş Costache, şi dumnealui e chiriaş. Coane Iorgule, îţi prezint pe nepotul lui moş Costache.

Domnul Iorgu întinse mâna şi se înclină foarte respectuos şi comercial.

— Încântat, şi vă rog să mai poftiţi!

După ce Stănică tapă cei două sute de franci, ieşiră câteşitrei din odaia separată, şi Felix fu surprins să vadă că sala cea mare, sonoră de valsuri, era plină de lume bine îmbrăcată. Chiuveta cu şampanie frapată se afla mai la toate mesele. Toate privirile se-ndreptară spre Georgeta, şi un bărbat îi făcu chiar un semn desperat, la care fata ridică indiferentă din umeri. Stănică chemă o trăsură şi se urcară câteşitrei în ea.

Cât timp merse cu trăsura, Stănică înghionti pe Felix şi-i făcu semne cu ochii, cu înţelesul: „Du-te cu ea, nu fi prost!"

Georgeta putea foarte bine observa manevrele lui Stănică, dar nu dădu nici un semn că le vede, ci privi numai din când în

când cu simpatie la Felix. Stănică se dădu jos în centru, sub un motiv oarecare; iar fata ceru să fie dusă acasă. Şedea pe bulevardul Elisabeta, în preajma Cişmigiului. Felix nu mai avea nici un scrupul, şi, puţin ameţit de vin, nu s-ar fi dat înapoi de la o aventură nocturnă. Totuşi nu era lămurit asupra calităţii sociale a fetei. Nu putea fi decât o curtezană, se înţelege, dar şi aici sunt grade nesfârşite. Georgeta părea prea fină, ca să nu se teamă că face o grosolănie pretinzând să se urce la ea sus. Coborâră în faţa unei case cu două caturi înalte, îndeajuns de elegantă. „Hotărât, îşi spuse Felix, fata nu e o profesionistă oarecare a dragostei." Georgeta privi în sus spre etaj, şi zise, fără preciziuni:

— Aici stau!

O luptă scurtă se dete în sufletul lui Felix între scrupulele sale şi îndemnurile lui Stănică. Învinse timiditatea, şi Felix zise:

— Mă ierţi, dar eu trebuie să plec!

Georgeta îl privi galeş, însă atât de decent, încât teama lui Felix de a nu face o gafă crescu.

— Când vrei să vii să mă vezi, vino, îl invită domnişoara, după-amiază sunt totdeauna acasă; stau la etajul doi.

Îşi întinseră mâna reciproc. Pentru Felix începu o nouă scurtă bătălie: să-i sărute, sau numai să-i strângă mâna? Privi în toate părţile pe bulevardul pustiu. Dacă fata era o pierdută, se făcea de râs sărutându-i mâna, dacă nu, nesărutându-i-o făcea un gest jignitor. Fata îl privi limpede în ochi, râzând, în vreme ce Felix îi strângea mâna cu putere, nehotărât. În cele din urmă, neputând rezolva problema, Felix luă mâna, o sărută şi plecă precipitat. Fata, interpretând altfel gestul lui, îl privi puţin cum se depărtează şi apoi intră în gang, fluierând uşor o şansonetă. „Nostim băiat", fu gândul ei tot timpul cât urcă scările.

XI

Când se sculă, Felix află de la Marina că Simion făcea familiei din ce în ce mai multe necazuri. Plecase de acasă şi numai cu greu fusese găsit. Nu şedea locului defel, şi acum Aglae era hotărâtă să consulte un alt doctor, mai mare.

— Păcatele lui cele mari, zise Marina ca încheiere, Dumnezeu nu bate cu băţul!

Mai mult decât cazul bătrânului, îl impresionă pe Felix tonul rău, răzbunător cu care spusese Marina aceste vorbe. „Curioasă familie, gândi el. Nici unul nu are cea mai mică iubire pentru celălalt, toţi se bârfesc şi se urăsc." O curiozitate amestecată şi cu milă îl îndemna să se ducă să vadă pe Simion, dar amintirea ostilităţii cu care erau priviţi acolo el şi Otilia îl opri. Se întâmplau lucruri noi, într-adevăr, cu Simion; Aglae nu era totuşi prea tulburată, fiindcă niciodată nu-i dăduse mare importanţă. Era totuşi cam plictisită. Simion mânca lupeşte, dar slăbea văzând cu ochii şi căpătase o fixitate supărătoare în privire. Nu mai şedea locului, cuprins de o anxietate febrilă, ceea ce strica liniştea Aglaei.

— Omule, dar stai odată locului, că-mi iriţi toţi nervii. Odată brodai, pictai, nu te-ncurcai printre picioarele oamenilor. Un om cuminte se menajează, se odihneşte. Uite cum ai slăbit!

Simion explica astfel agitaţia lui: aplicând metoda unei supraalimentaţii raţionale, îşi întărise tot organismul. Acum avea o forţă herculeană, colosală, şi simţise cum pârâie scaunul şi duşumelele. Casa şi solul erau în primejdie. De aceea se plimba, ca să-şi consume energiile şi să-şi subţieze până la normal muşchiulatura.

— De unde Dumnezeu ai mai scos şi teoriile astea?! zise Aglae supărată, dar luându-l în serios, nu vezi că eşti ca o umbră? O să chem un doctor să te vadă!

Stănică aduse un alt prieten al lui, tot atât de suspect, care îl examină pe Simion cu o atenţie exagerată şi neîndemânatică. Îi pipăi splina şi ficatul, îl întrebă de felurite lucruri, de apetit, de emisiunea de urină. Simion dădu un răspuns foarte original:

— Când fac, înţelegi, văd cum ies un fel de flăcări care găuresc pământul.

Toţi se uitară la Simion, interesaţi de fenomen, în care crezură, iar doctorul zise:

— Curios! Mănânci mult? Ti-e sete?

— Mănânc foarte puţin, atât cât trebuie ca să nu se stingă căldura spiritului!

— Ce asculţi la el, domnule doctor? rectifică Aglae, mănâncă ceva de speriat, şi slăbeşte!

— Eu cred, îşi dădu cu părerea doctorul, că domnul... domnul... (Doctorul uitase numele şi-l întreba din ochi.)

— Ovidiu! intercală Simion.

— Te-ai zăpăcit de tot, îl scrută cu dispreţ Aglae. Îl cheamă Simion.

— Ei bine, continuă doctorul, eu cred că domnul Simion are diabet, desigur un început de diabet. Rămâne de văzut ce fel de tip de diabet, dacă e unul pancreatic, sau numai unul renal.

— Te-nşeli, protestă Simion, nu sunt bolnav deloc. Sunt sănătos tun. Cine se apropie de mine se molipseşte de sănătate. Nu e aşa, Despino? se adresă el Aurichii.

— Vezi dumneata, încercă să demonstreze răbdător medicul, pentru care erorile de nume ale lui Simion erau nule şi neavenite, fiindcă nu cunoştea onomastica familiei, sunt boli insidioase care se încep cu o senzaţie de bunăstare, cu mină bună, cum e de pildă diabetul. Dar nu trebuie să te sperii. E o boală perfect curabilă azi, şi la o vârstă ca a dumitale — aproape inofensivă. Câţi ani aveţi?

— O sută cinci! zise Simion foarte serios, izbucnind apoi într-un râs zgomotos.

Doctorul râse şi el de ceea ce luă drept o glumă.

— Nu este exclus să trăieşti o sută de ani!

— Dar i-am trăit de mult. Am fost cel mai energic om!

— Ai dreptate, zise doctorul. Când eşti tânăr, ţi se pare că trăieşti o sută de ani. Mă bucur, mă bucur foarte mult că eşti bine dispus. Asta e o condiţie sine qua non a restabilirii. În sfârşit, se ridică el, faceţi o analiză pentru constatarea glicozuriei, şi alta pentru determinarea glicemiei, vă fac o notă la un laborator, şi apoi ne vom pronunţa. Până atunci, alimentaţie rezonabilă, fără făinoase şi zahăr.

— Ce are, doctore? întrebă Stănică, foarte interesat, afară, crezi că se curăţă? Moştenim?

— Te cam grăbeşti. Bătrânul e jovial, destul de voinic. Poate fi o criză de glicozurie, se întâmplă la arteriosclerotici. Nu mi se pare grav.

— Uite,-ţi jur pe amintirea mamei mele, zise Stănică, reintrat în casă, că mi-a spus doctorul că n-ai nimic. Doctor excelent, face minuni!

— Când îţi spun eu că sunt sănătos tun! Daţi-mi să mănânc.

— Asta nu, protestă Aglae, ai auzit că trebuie sa ţii dietă!

— Dobitoc! rânji Simion şi începu să se plimbe mai repede prin odaie.

— Daţi-i, domnule, să mănânce, încurajă Stănică, convins că asta ar putea agrava starea socrului.

Aglae îl pierdu cu totul din vedere, încredinţată de doctor că nu e nimic. Pentru ea boala era indiferentă, nu voia cazuri complicate, care să-i strice liniştea casei. Tratamentul lui Simion se reducea la dietă, şi asta era uşor de făcut. S-o urmeze şi s-o lase-n pace.

— Nu ştiţi o veste mare! anunţă misterios Stănică. Felix...

— Ce-i cu domnul Felix? se umplu de curiozitate Aurica.

— Felix lucrează în stil mare, o să ajungă departe. După Otilia, a găsit acum o fată superbă, una Georgeta, curtezană de lux, întreţinută de un general din elită. I-am văzut eu cu ochii mei, ce mai calea-valea, i-am dus eu cu trăsura. Fata s-a prins. Băiat fain Felix, nu cade la tristeţe.

— Ce eroare! se dezgustă Aurica, vânătă de invidie în fond.

— Stricat, declară Aglae, nici ta-su n-a fost poamă mai bună. Barem să nu se amestece prea des cu Titi, să-l depraveze.

Nici nu ştiu dacă în chestia aia cu fraţii Sohaţchi n-a fost la mijloc şi el.

— Şi băiatul n-o să fie prost, adânci Stănică rana, să nu-ntoarcă foaia, dacă Otilia nu se mărită cu Pascalopol. Închide ochii, o ia de nevastă, moş Costache îi lasă toată averea, le mai dă ceva şi Pascalopol pentru pagubele aduse, admirabil!

Aglae se învineţi şi se răsti la Stănică:

— Şi mai taci odată din gură cu comediile tale! Ce mă priveşte? Cum o să-i lase Costache averea? Doar adoptând-o, dacă o mai îndrăzni!

— Da? Aşa crezi dumneata, iubită mamă? Dar testamente nu sunt? Ce zici de o coală păturită frumos, dictată de Pascalopol, în care moş Costache lasă toată averea iubitei Otilia?

— Lasă-mă în pace odată, strigă, ieşită din fire, Aglae, lasă-mă-n pace! Să-l facă şi să se ducă dracului toţi. Că eu n-am pe nimeni care să-mi apere interesele mele şi ale copiilor. Simion? Se-nvârteşte ca un trântor şi mănâncă. Dumneata eşti avocat, dar păcat de cartea pe care o învăţaţi. Te lăudai că faci şi dregi. Cum? Averea părinţilor mei să cadă, din cauza unui frate nebun, în mâinile unei venetice? Lege e asta?

— Stai, iubită mamă, stai, zise teatral şi cu gesticulaţie studiată Stănică. Aşa ar fi dacă n-am fi şi noi pe aici. Dar ginerele dumitale ce face? Aleargă, săracul, câteodată fără un ban în buzunar (căci dumneata nu-l întrebi dacă are sau nu), aleargă, studiază, combină. Ce, crezi că eu stau cu mâinile în sân? Doar sunt direct interesat la parte. Costache al dumitale e şiret, trebuie luat subţire. N-a făcut adopţiunea nu de frica mea şi a dumitale, ci fiindcă nu voia dinainte. Dacă s-ar fi măritat Otilia, ar fi trebuit să-i dea dotă! Aşa? Nu ştiu, nu cunosc. Moş Costache nu lasă banul din mână viu, fireşte, dar mort poate să-l lase prin testament, aici e-aici.

— Şi dacă lasă, nu putem să-l atacăm?

— Depinde. Dacă îţi lasă ceva şi dumitale, şi copiilor, iar grosul Otiliei, înseamnă că era în toate minţile şi s-a gândit la toţi. E foarte firesc ca un om să-şi lase averea fetei nevestei lui.

— Lăsaţi copiii să vie la mine! glumi Simion, fără nici o relaţiune directă cu chestiunea. Nimeni nu-l băgă în seamă.

— Atunci, zise Aglae, ce vrei să spui? Că totul e pierdut?

— Ba nu! Umila mea părere este că e mai bine pentru noi ca moş Costache să nu facă nici un testament. Să nu-l înghiontească nimeni! Moare, Doamne fereşte! Dumneata, ca unică soră şi rudă în linie colaterală, ascendenţi şi descendenţi neexistând, iei toată averea. Otilia rămâne afară din chestie, nu ia nimic, săraca, afară de cazul când s-ar găsi vreun titlu de creanţă din partea mume-sei. Deci nici un testament. Însă, fireşte, trebuie ca sub nici un chip moş Costache să nu adopteze pe Otilia. Mai e şi aici o primejdie: darurile în bani. Ce poţi şti ce-i dă moş Costache Otiliei?

— Arză-l-ar focul, Doamne, iartă-mă, că mi-e frate! blestemă Aglae.

— Idealul e ca toată averea lui moş Costache să fie imobilă, cum e acum. O casă nu poţi s-o iei în palmă. Un viclean face şi aci vânzări deghizate etc., dar lucrul se observă mai uşor. Greşeala dumitale fundamentală e că te-ai certat cu el şi nu-i mai calci în casă, cum ţi-am mai spus! Du-te, Otilia nu e aici!

— Aş, ce să mă duc?! Costache e încăpăţânat, până nu se uită în ochii Otiliei, nu-şi descleştează gura.

— Am să fac ce-am să pot cu mintea pe care mi-a lăsat-o Dumnezeu, zise Stănică, cu modestie spirituală, dar dă-mi şi dumneata ceva fonduri, uite, mi-ar trebui o sută de franci.

— Nu ştiu ce faceţi voi cu banii, zău, se miră Aglae, când v-aud, n-aveţi!

— Suntem tineri, lăsă capul în jos Stănică, ne iubim!

— Fleacuri de-ale voastre. Să vedem mâine dacă mai am bani.

Stănică se repezi şi-i sărută afectat mâinile Aglaei, apoi o sărută şi pe Aurica.

— Oh, strânse el mâinile la piept, mi-ai dat, Doamne, ce-am dorit: o soţie sfântă cu familie afectuoasă şi bună. Mamă, declamă el către Aglae, tu dezminţi toate bârfelile împotriva soacrelor.

„Scârboasă femeie! medită Stănică, în drum spre casă. — Stănică era un om volubil şi instabil, care însă trăia sincer o clipă toate sentimentele umane şi le înţelegea. — Scârboasă femeie! Asta n-are nimic sfânt. Bărbat, frate, toţi-s fleac pentru ea. Ambiţioasă şi veninoasă. Olimpia mea începe să se gălbejească la faţă, ca şi ea. Otilia, ce mai fată! Bravo, Pascalopol, bravo, Felix!"

Deşi Felix se jurase de a nu mai păşi în casa Aglaei, totuşi îşi călcă cuvântul, şi iată cum. Intrase de la început în graţiile profesorului de psihiatrie, savant blând şi integru, căruia îi ceruse informaţiuni bibliografice ce dovedeau o orientare afară din comun. Când profesorul află că Felix era abia în anul întâi, fu mirat şi amuzat totdeodată de atâta zel. La medicină, până la faza internatului, studentul e de obicei un auditor pasiv şi anonim. Îl întrebă cum se numeşte şi păru a-şi aduce aminte de Sima, tată-său. Profesorul era încântat de asiduitatea tânărului, îi făcea un semn prietenesc când îl zărea la curs, care se făcea la un ospiciu, îi punea mâna pe umăr când treceau în vizitele demonstrative, îl privea personal în ochi când explica un caz interesant. Felix, plin de mândrie şi de ambiţie, ceru într-o întrevedere permisiunea de a studia unele probleme de amănunt clinic şi obţinu nu numai aprobarea cordială şi o temă de încredere, ci şi iniţiativa de a se folosi liber de biblioteca profesorului. Biblioteca se afla în sala de aşteptare a profesorului şi într-o odaie alăturată, încât Felix venea, fără să supere pe nimeni, în orele de consultaţie ale acestuia. O dispoziţie a profesorului, care era şi medic-şef al ospiciului, îi îngăduise să intre ziua în orice secţie. Internii îl priviră cu mirare, cu falsă ridicare din umeri, apoi se supărară. Alături de ei era şi medicul-secund, om mediocru, care îngreuia oricărui cercetător observaţiile, sub motiv că pacienţii sunt tocmai în studiul lui, în realitate din invidie sterilă faţă de aceia care, publicând, se făceau cunoscuţi şi ameninţau să pătrundă la Universitate.

— Ascultă, domnule, zise un intern într-o zi lui Felix, ce cotrobăieşti dumneata pe aici? Eu nu pricep cine ţi-a dat dumitale voie să vii în spital.

Internul, afectând suspiciuni mari, chemă servitorii, chemă portarul. Aceştia spuseră că au ordin de sus. Internul strâmbă din nas, dar nu se dădu bătut.

— Bine, bine, ţi-o fi spus să vii o dată, aşa, dar nu în fiece zi. Eu am aici răspunderi, nu pot să las printre bolnavi persoane străine de serviciu, să-mi obosească pacienţii, să-i sâcâie cu întrebări. Am să raportez cazul domnului profesor.

Internul, încurajat de medicul-secund, care nu voia să-şi vâre mâinile direct în foc, vorbi într-adevăr medicului-şef, prefăcându-se că nu-şi dă seama cine a dat voie să se introducă în spital un student în anul întâi, care perturbează liniştea bolnavilor.

— Lasă-l, dragă, spuse profesorul, blajin, eu i-am dat voie. E un băiat de treabă, care învaţă. E bine să obişnuim pe studenţi de la început cu observaţia directă.

Prudent, profesorul nu trăda intenţiile mai savante ale lui Felix. Acum internul, dezarmat, căuta să demoralizeze pe Felix în alt chip.

— Şi ce vrei dumneata să faci? Să studiezi un caz?

— Da!

— Eh, făcu internul, amar ca de lungi dezamăgiri, se vede că eşti novice! Câte n-am vrut eu să fac?! Da' ce? Ai aici material interesant, ai laborator? Şi crezi că maestrul o să te felicite? Nu cunoşti oamenii, monşer! Poţi să cazi jos de oboseală, şi nu-ţi recunoaşte nimic.

— Dar eu nu mă gândesc să câştig recunoştinţa maestrului. Vreau să public!

Internul pufni în râs.

— Ce să faci? Să publici? Cu ce? Ai bani? Şi aşa crezi dumneata că se face un studiu? Stai, domnule, nu te grăbi, să-nveţi carte întâi, să-ţi iasă tuleiele, ce-o iei la goană?

— Nu vreau decât să fac mici observaţiuni asupra unor cazuri de clinică mai interesante, sub supravegherea maestrului.

— Ha, ha, zi aşa, domnule! Fă dumneata asta, dacă vrei, eu n-aş mai face, să mă tai! Le convine dumnealor. Tu să stai aici, să munceşti zi şi noapte, să-i observi cazurile, să i le

expui frumos, iar ei, domnii profesori, să le ia de-a gata şi să-şi pună numele. Nu fi naiv, amice! N-am păr în cap câte comunicări am făcut eu „maestrului" (internul apăsă ironic), care acum fac parte din opera lui.

În scurt, după intern rezulta că sforţarea ştiinţifică era inutilă, stându-i piedică escrocheria, banalitatea faptelor, sărăcia materială. Acţiunea de demoralizare a internului era aşa de totală, încât Felix, spirit ardent şi tânăr, nu se lăsă contaminat şi nu izbuti să se convingă că e cu neputinţă să ajungi ceva. Îşi redactă articolul, îi puse în subsol un număr cam exagerat de referinţe şi-l prezentă profesorului. Acesta îl găsi foarte bun, dar sfătui blajin („eu, din partea mea, aş face aşa") pe Felix să mai extirpeze din note, arătându-i că, dacă era lăudabil pentru el personal că ştie atâtea lucruri, pentru cititorul specialist, interesat de chestiune în sine, umflarea putea fi fastidioasă. Îl puse să traducă în franţuzeşte articolul şi să i-l înapoieze cât mai curând. Vesel, Felix confecţionă traducerea şi o prezentă. Apoi nu mai auzi nimic vreo două luni de lucrare şi se încredinţă în sinea lui că nu putea însemna mare lucru o observaţie făcută de un începător. Într-o zi, însă, profesorul îl chemă în biroul lui de la spital şi-i înmână un număr din *Archives de neurologie* şi câteva extrase.

— Uite, drăguţă, articolul dumitale!

Felix îşi văzu numele tipărit în sumar în dreptul acestui titlu: *Un caz de asthenopie acută de origine histerică, studiat prin procedeul anaglyphelor.* O căldură îi năvăli în tot trupul, umplându-l de senzaţia unei moliciuni delicioase. Se încurcă în mulţumiri, pe care profesorul i le tăie repede:

— Uite, dragă, ce-aş vrea eu. A apărut o carte foarte interesantă în chestiunea asta (şi-i cită un nume); aş vrea să-i faci o recenzie. Să cercetezi cu atenţie literatura problemei şi apoi să mai faci o observaţie înrudită. Avem aici un caz interesant, pe Frosa de la etajul 1, cu hemidiplopie monoculară. Dacă vrei, bineînţeles, să te specializezi în ramura asta. Îţi spun drept, confidenţial, n-am prea găsit până acum tineri entuziaşti.

Toate demoralizările internului se spulberară în valul de sânge ambiţios care circula în trupul lui Felix. Dedică mintal profesorului un devotament pe viaţă. Faptul că maestrul nu-şi adăugase numele său îi dovedea strălucit că internul n-avea dreptate. Se hotărî să se apuce numaidecât de lucru (experienţele lui priveau tulburările atenţiei vizuale în marile astenii) şi, ieşit de la profesor, se repezi pe scări să găsească bolnava. Era insă vremea mesei şi nici un intern nu se vedea. Neavând cu cine sta de vorbă şi cui să reverse din mulţumirea care-l umplea, fu nevoit să plece. Pe drum, îşi citi de câteva ori articolul (cu care ocazie observă mici rectificări din partea profesorului), îl privi de aproape şi de departe. Era indiscutabil fericit, nu de articol în sine, a cărui puţină însemnătate i se părea evidentă, cât de semnificaţia lui. Atrăsese atenţia profesorului, izbutise să fie publicat într-o revistă străină, prin urmare nimic nu-l împiedica să facă o mare carieră medicală dacă muncea. O sforţare atât de mică fusese răsplătită cu atâta bunăvoinţă! Dacă ar fi făcut lucrări mari, capitale, cu siguranţă că ar fi ajuns la Universitate, mai devreme sau mai târziu. Internul bârfea, fiindcă era un mediocru. Lumea e bună, preţuieşte munca. Oamenii de pe stradă i se părură deodată simpatici. Toţi se uitau parcă la revista lui din mână, conştienţi că el e autorul unui articol în limba franceză. Avea să ajungă un Vaschide, să devină o celebritate internaţională, bineînţeles după sforţări pe care se gândea să le ducă la o margine nemaiatinsă. Felix Sima! Numele ăsta trebuia să fie curent, familiar oricui. În tramvai, Felix, abia aşezat, oferi locul unui domn bătrân, râse cu simpatie la spiritele îndoielnice ale unui pasager împotriva direcţiei tramvaielor. Pe stradă, mângâie o pisică abandonată, privi cu bunăvoinţă pe lucrătorii unei binale. În apropierea casei, invadat de criza de bunătate, uită jurământul şi intră în curtea Aglaei, minţindu-se singur că vrea să vadă pe Simion. Găsi numai pe Aglae şi pe Aurica. Deşi îşi dădea seama de excesul de vanitate, după câteva schimburi de cuvinte banale, nu putu să nu mânuiască revista în aşa chip, încât s-o vadă Aurica.

— Dar ce-i acolo? Un roman nou? întrebă ea.

Felix îşi sili intonaţia la modestie:

— Este o revistă franceză, în care mi s-a publicat un articol medical.

Cu toate că Felix cunoştea ignoranţa celor două femei şi lipsa lor de cordialitate, totuşi nu s-ar fi aşteptat la o primire atât de nepăsătoare. Aurica zise simplu, aproape cu un ton de reproş:

— Ai timp să faci şi lucrări suplimentare? Nu-ţi ajung cursurile de la Universitate? Nu e bine să te oboseşti. La ce foloseşte? Pe Titi nu-l mai lăsăm să muncească atât. Şi Titi e lăudat, cum ştii, de profesori pentru talentul lui, o să fie un pictor cu vază.

Aglae, care cosea nasturi la o rochie, înfipse şi ea un ac în Felix:

— Şi-ţi plăteşte ceva pentru comediile alea?

— Nu!

— Apoi, fără bani cine mai face azi ceva?

Atât spuseră cele două femei şi-şi văzură de treabă cu o indiferenţă ostentativă. Felix, întors acasă, se mustră de exces de vanitate. Ce nevoie să se laude unor femei răuvoitoare şi fără cultură serioasă?! Un om simplu nu are stimă decât pentru bunurile materiale, pentru autorităţile de toate zilele. Asta nu înseamnă că valoarea ştiinţifică rămâne nepremiată. Felix nu crezu totuşi că făptuieşte vreo crimă de îngâmfare dacă comunică publicarea articolului colegilor lui. Înainte de sosirea profesorului la curs, arătă vecinilor săi revista.

— Ce e asta? zise unul şi i-o luă din mână. Colegul privi revista fără curiozitate şi întrebă indiferent:

— Ăsta e de tine?

Apoi îi înapoie revista aşa de repede, încât fascicula căzu jos pe duşumea, înainte ca Felix s-o poată prinde cu mâna. I-o luă de jos un intern mai în vârstă, care stătuse până atunci de vorbă cu medicul secundar. Acesta o răsfoi strâmbând din nas la fiece titlu, se opri la paginile lui Felix şi, fără a-l privi în faţă, întors către medic, exclamă, în legătură cu articolul:

— Domnule, ăsta, Ducos du Hauron, cu anaglyphele, spune nişte prostii îngrozitoare. Am controlat o dată la un bolnav viziunea binoculară cu fotografii stereoscopice suprapuse şi am văzut că spune enormităţi.

Internul continuă imprecaţia, îndepărtându-se cu revista în direcţia medicului secundar. În vreme ce internul se indigna, medicul îi luase revista din mână şi o pipăia. În sfârşit, făcu şi el această observaţie:

— Mizerabilă hârtie pun ăştia!

Apoi, neavând ce face cu revista, căută în juru-i un profesor, întrebând „a cui e asta", şi o aruncă repede pe o masă, tocmai când profesorul intra în sală. Sufletul lui Felix fu profund atins şi toată ora fu distrat. El se aştepta să fie dacă nu ridicat în slava cerului, dar măcar remarcat, felicitat că poate publica într-o revista aşa de importantă. A fi savant era după el suprema onoare. Toţi colegii lui nu-i remarcau nici un merit, păreau insensibili. Nu urmăreau şi ei aceleaşi scopuri, nu credeau, ca şi el, în valoarea culturii? Sentimentul care se desprindea din indiferenţa lor era că a studia şi a publica e o faptă rea, ruşinoasă, în tot cazul inutilă. Mâhnirea lui era cu atât mai mare, cu cât îşi închipuise când îşi văzuse articolul tipărit că cu acest eveniment simbolic începe pentru el o existenţă nouă, aceea de cercetător şi autor. Reputaţia era oare o iluzie? Încetul cu încetul, ascultând cursul blajinului profesor, Felix se refăcu. Nu se poate să nu existe reputaţia, de vreme ce el stimează pe profesor ca pe o fiinţă deasupra comunului. De altfel, şi ceilalţi arătau cel puţin deferenţă pentru maestru. Prin urmare, indiferenţa colegilor e simulată, e mai mult de formă, de invidie. Felix îşi strânse pumnii pe ascuns. Jură să lucreze şi să studieze atât, încât la vârsta când unii îşi dau doctoratul el să aibă îndărătul lui o activitate publicistică remarcabilă. Şi se hotărî totdeodată să-şi reprime orice vanitate şi să nu mai comunice nimic nimănui, să nu mai amintească de scopurile lui, să se poarte în sfârşit astfel, până când meritul lui va izbucni singur şi indiscutabil peste câţiva ani. Urî în clipa aceea cu pasiune pe toţi colegii lui, care i se părură bestiali şi fără nici o sclipire

de inteligenţă în ochi, şi plecă acasă, evitând orice însoţire, mizantrop până în măduva oaselor.

Acasă masa nu era gata. Fiind cald afară, Felix se dădu jos în curte şi începu să se plimbe. Iarba răsărise mai peste tot, împingând cu încăpăţânare în sus pachete mari de frunze putrede. Felix ocoli chioşcul de câteva ori, se urcă în el, se dădu jos, privi pe Marina, care cotrobăia prin bucătărie, contemplă casa mucegăită de ploi şi zăpezi, enorma uşă gotică de lemn mai umflată şi mai râioasă ca oricând, şi-şi aminti de Otilia. Ce fată bizară! Plecase de atâta vreme şi nu-i scrisese un rând! Tot ce visase împreună cu ea se spulberase, fusese numai o minciună. Visul ăsta trebuia alungat o dată pentru totdeauna. Otilia nu era poate ce spuneau ceilalţi, dar nici ceea ce crezuse el. O amărăciune mare umplu sufletul lui Felix. Numai indiferenţă şi duşmănie peste tot, nici un elan, nici o sinceritate. Îl năpădiră gânduri eremitice: să-şi cumpere la majorat o casă şi un loc la ţară şi să se dedice, pierdut din lume, agriculturii. Însă amărăciunea îi era atât de adâncă, încât se prefăcu într-un fel de ură generală împotriva oamenilor. Nu, n-avea să fugă, ci să învingă. Avea să vadă Aglae şi ceilalţi ce energii se ascundeau în el, iar Otilia ar fi regretat mai târziu de a-i fi preferat un banal moşier. Era furios în sinea lui împotriva Facultăţii de medicină, care pretinde atâţi ani de studiu şi nu îngăduie luarea dintr-o dată a tuturor examenelor. Astfel de gânduri chinuiau capul lui Felix, când cineva strigă din fund cu putere:

— Pavele, Pavele!

Glasul i se păru cunoscut lui Felix. Se-ntoarse spre fundul grădinii şi zări pe Simion, care făcea semne cu mâna. Felix îl întrebă cu gestul dacă-l chema pe el, şi acela confirmă repetând chemarea. Mirat, tânărul merse într-acolo, dar Simion sărise pe portiţă cu gesturi de maimuţă şi se apropiase de el, agitând un caiet.

— Pavele, Pavele, am să-ti dau ceva de mare preţ!

— Pe mine mă cheamă Felix, nu ştii?

Bătrânul nu luă în seamă rectificarea şi începu să vorbească volubil. Ochii îi erau injectaţi de sânge.

— Ţi-am adus o operă însemnată, compusă de mine (Simion bătu cu cealaltă mână în caiet), ca să facem bine omenirii. Ssst! Să nu afle nimeni, să nu ne fure invenţia. Aici e adunată toată înţelepciunea lumii. Cu asta m-am vindecat eu, când am fost bolnav. Ştii cum eram. Ia te uită acum! (Simion făcu câteva mişcări gimnastice, în scopul de a arăta muşchiulatura pulpelor şi a braţelor.) Vreau să vindec, să vindec toată omenirea, să nu mai fie nici un bolnav pe lume, să nu mai moară nimeni pe lume. Ştii, acum fac nişte socoteli, nu le-am terminat, că sunt grele, să văd câţi ani am de când aplic metoda. Numai pe duşman n-am să-l vindec. Vrei să fii ucenicul meu? Doar eşti la medicină. Să studiezi întâi ştiinţa mea, şi pe urmă să pornim.

— Simioane! se auzi glasul ascuţit al Aglaei.

— Ssst! făcu Simion către Felix, cu degetul la gură. Să ne ferim de duşmani. Pentru opera noastră, avem nevoie de capitaluri mari, ca să învingem orice rezistenţă. Însă am! Acolo, în grădină, am ascuns o comoară grozavă. Mi-e frică să nu mi-o scoată pomul. Dacă vrei bani, îţi dau câţi vrei!

Şi Simion se scotoci prin buzunar, lăsând să-i cadă caietul jos. Strigătele Aglaei se auziră din nou.

— Du-te, zise energic Felix, te cheamă la masă tanti Aglae. Voi citi cu interes opera dumitale.

— Aşa? se bucură Simion. Mă duc să mănânc, am nevoie de supraalimentaţie.

„Dar e nebun de-a binelea!“ îşi zise Felix, după plecarea lui Simion, ridicând caietul de jos. N-avea însă dispoziţia sufletească de a se gândi mai mult la el. Îşi închipui că aşa era Simion, cu manii intermitente, de vreme ce toţi vorbeau de el cu dispreţ. De altfel, sosise din oraş şi moş Costache, şi puţin după el intrase şi Stănică. „Acest Stănică, cugetă Felix, dă toată ziua târcoale prin părţile astea, ca şi când n-ar avea casa lui. Cu siguranţă, urmăreşte ceva.“ Intră, dar, în sufragerie, unde-i găsi pe amândoi, Stănică afecta o mare oboseală şi cerea să guste ceva, ca să-şi vină în fire.

— Mi se pare c-o să pierd procesul! Asta o să fie!

— Ce proces? întrebă Costache.

— Mai bine nu mă mai întreba, răspunse Stănică.

Apoi izbucni în culmea indignării. Un proces limpede, luminos, în care şi un copil ar şti cui să dea dreptate, şi totuşi am să-l pierd. Îl pierd fiindcă aşa e lumea şi fiindcă n-am sfinţi. Talentul, documentarea n-ajung. Trebuie să intimidezi tribunalul, să-i arăţi puterea politică! Domnule, vorbi Stănică lui Felix, te felicit c-ai făcut medicina. Aici tai, dai reţete, n-ai nevoie de nimeni.

— Da' ce fel de proces? insistă Costache, plin de curiozitate.

— Domnule, se aruncă atunci Stănică asupra lui, uite cum stă chestia. Cineva, persoană în vârstă şi cu avere, fără rubedenii apropiate, creşte un copil fără să-l înfieze şi-i lasă prin testament toată averea, neuitând să dea câte o mică sumă la toate rudele îndepărtate, ca să nu fie nici o discuţie. Mă rog, testamentul e în perfectă regulă. Eu te întreb: are, sau n-are dreptul un om să lase averea cui îi place?

— Aaaare! se bâlbâi moş Costache cu viu interes.

— Ei, iacă aici te-nşeli! Bunul-simţ spune că are, dar experienţa te contrazice. N-a apucat să moară bătrânul, şi testamentul a fost atacat de o mulţime de indivizi care se dau drept rude de departe şi care pretind că bătrânul nu era în deplinătatea facultăţilor mintale când a întocmit testamentul. Mai mult! Au obţinut pe loc suspendarea executării lui, aşa că copilul e pe drumuri. Eu l-am ajutat şi i-am dat de mâncare, sperând să câştige procesul. Dar nu merge!

— Cum, se aprinse Costache, nu pot eu să las cui vreau averea mea?

— Nu! zise Stănică ostentativ de calm.

— Asta e o pungăşie! se irită Costache.

— Aşa e, ai dreptate, aşa se-ntâmplă cu cine n-are cap. Şi bătrânul de care-ţi spun n-a avut minte, fiindcă nu m-a ascultat pe mine.

— Şi ce trebuia să facă după dumneata? întrebă, aproape confidenţial, moş Costache.

— Ce trebuia să facă? Eu îi dădeam acolo ceva din viaţă copilului, şi gata! Nimeni nu-ţi cere socoteală ce faci cu averea cât trăieşti şi n-ai familie.

— Fireşte! aprobă moş Costache.

— Aşa, ce s-a întâmplat? Partea adversă a cumpărat slugile şi pe doctorul curant şi a smuls declaraţia că bătrânul dădea semne de alienaţie mintală cu mult înainte de facerea testamentului, că bătea servitoarele, gonea fără motiv rudele. Ba au adus şi icoanele din casă, fiindcă bătrânul avea multe de tot moştenite de la părinţi, şi au insinuat că era căzut la mania religioasă şi risipea banii cu acatistele.

— Ticăloşi! spumegă moş Costache.

— Au mers până acolo încât au declarat că bătrânul nu ştia să scrie. Pricepi, testamentul e olograf! Ei, bine, culmea ghinionului! Deşi l-am văzut eu cu ochii mei pe bătrân, când trăia, scriind, n-am putut să găsesc nici o dovadă. Toate lucrurile din casă i-au fost furate, ei scrisorile lui nu le-arată! Omul n-a fost funcţionar, să ştiu de unde-l iau. Era negustor, venit de prin Macedonia. Câţiva cu care a avut legături n-au vrut să-mi spună nimic, de frică să nu fie aduşi ca martori, ori fiind plătiţi. Bătrânul nu prea scria, îşi făcea afacerile mai mult pe cuvânt. Ei, învaţă-mă acum ce să fac.

— Băiatul are dreptul lui, zise excitat Costache, are testamentul!

— Are pe naiba! se descurajă tactic Stănică. Nu face două parale, ai înţeles? Toată lumea declară că bătrânul nu ştia să scrie, şi eu n-am decât un singur document: testamentul. Nu mai e nimic de făcut. Dă-mi testamentul cel mai grozav, şi-i fac opoziţie.

Stănică urmă pe această temă, obţinând indignarea lui moş Costache, bău câteva ţuici, gustă două-trei măsline, apoi deodată îşi aduse aminte că e aşteptat de Aglae şi se repezi la uşă. Din prag strigă lui moş Costache:

— Să m-asculţi pe mine! Să nu faci cât ăi trăi testament. Când o fi şi-o fi, să mă chemi pe mine, să te-nvăţ eu meşteşugurile noastre avocăţeşti.

După-amiază, plictisit, Felix se hotărî să meargă la Georgeta. Urcă scările şi sună. Dar după ce făcu gestul, se căi şi rămase încurcat. Ce rost avea vizita lui, cum s-o

îndreptăţească? Îşi dădea bine seama că fata era un fel de curtezană, însă, judecând după luxul casei şi după cartier, nu era dintre acelea la care să poţi bate în uşă cu îndrăzneală. Ar fi voit să fugă pe scară înapoi, când uşa se întredeschise şi Georgeta însăşi scoase capul prudent:

— A! dumneata erai? Cum m-am speriat! Intră! Felix observă că fata era îmbrăcată foarte sumar, cu un *peignoir* aruncat la repezeală. Picioarele îi erau goale, şi părul ciufulit. Georgeta lămuri că învoise servitoarea în oraş şi că dormise mult, din cauză că venise la ziuă acasă. Invitat într-un mic salon, Felix remarcă decenţa apartamentului, mobilat în întregime de acelaşi tapiţer. Fata se bucura deci de o bună întreţinere.

— Ştii, zise ea, încercând să-i pună mâna pe umăr, îmi pare foarte bine c-ai venit. Îmi vorbea tocmai Stănică de dumneata.

— Da? făcu Felix, încruntându-se.

Intimidată, fata lăsă mâna în jos şi lua o ţinută protocolară.

— Nu te-a vorbit de rău. Dimpotrivă, spunea că ai să devii cel mai mare doctor, că de pe acum eşti cunoscut la Paris, unde ai publicat o carte, sau aşa ceva, că o să pleci în străinătate, trimis de Universitatea de aici.

Felix recunoscu stilul bombastic al lui Stănică, totuşi, după atâta indiferenţă, îi fu recunoscător de exagerare.

— Mi-a mai spus el şi alte lucruri! râse Georgeta, aşezându-se la capătul opus al canapelei pe care stătu Felix.

— Ce-a mai spus?

— Mi-a mai spus că eşti un mare cuceritor, că ai o iubită frumoasă, Otilia, pe care însă ai gonit-o fiindcă nu vrei să-ţi strice cariera. De ce-ai făcut asta?

Felix se făcu roşu.

— Ce ticălos! Dar nu e adevărat. N-am nici o iubită! E verişoara mea şi a plecat la moşie la... la un unchi.

— Pascalopol, nu? L-am cunoscut odată. E un bărbat foarte elegant şi simpatic.

Felix lăsă capul în jos, nedându-şi seama dacă Georgeta îl ironizează sau crede că Pascalopol îi e unchi, însă în sinea lui îl ocărî cu toată violenţa pe Stănică...

— N-am vrut să te supăr, zise Georgeta, văzându-l întunecat. Ţi-am spus ce mi-a spus şi mie Stănică. Ştiu eu cât e de palavragiu.

Georgeta încercă din nou să se apropie de Felix. Îl prinse cu amândouă mâinile de reverurile hainei, îngrijată de netezimea lor, îşi revărsă părul pe sub nasul tânărului şi-l întrebă confidenţial:

— Spune-mi drept, e frumoasă domnişoara Otilia, o iubeşti mult?

Felix, neobişnuit cu astfel de confidenţe, nu satisfăcu decât o parte a întrebării:

— E foarte frumoasă!

— Am auzit de ea la Conservator, zise Georgeta. Ştii că şi eu am urmat vreo doi ani. De altfel, cânt, aşa, la reuniuni mai mult sau mai puţin nocturne. Ce vrei să fac?

Georgeta dădu din umeri în chip de scuză, intenţia ei vădită era de a se apropia de Felix, de a-l dezgheţa puţin, fiindcă nu se îndoia că venise cu gânduri mai mult sau mai puţin erotice.

— Ce tânăr eşti! se miră ea şi-l mângâie uşor pe obraz, dezvăluind în zâmbet un şirag de dinţi de o strălucire de sidef.

Felix îşi aminti de Otilia şi avu brusc sentimentul unei mari culpe. Duse instinctiv mâna înspre obraz ca spre a îndepărta mângâierea, ceea ce atinse puţin amorul propriu al Georgetei. Aceasta se osândi în gând de bănuiala că Felix venise cu intenţii frivole, în vreme ce Felix însuşi era nedumerit asupra atitudinii ce trebuia să ia. Fata îi plăcea, dar, cu toată purtarea ei liberă, era aşa de distinsă în mişcări şi vorbire, încât nu şi-o putea închipui în ipostaza de curtezană. Ar fi vrut s-o cucerească, temându-se totuşi să nu fie ridicol, fiindcă ştia că Georgeta nu e altceva decât „o fată faină", cum zisese Stănică. Amândoi erau încurcaţi de nesiguranţă. Georgeta întrebă:

— Aşa eşti de timid cu femeile întotdeauna? Totuşi îmi placi, dar ai un nu ştiu ce care inspiră respect. Ai să fii un doctor impunător.

Georgeta râse, dar se simţea în chip serios intimidată. Îşi drese repede părul, îşi strânse *peignoir*-ul pe ea şi căută în minte

un subiect de convorbire mai convenabil. Negăsindu-l, se duse să-i aducă lui Felix dulceaţă. N-avea deloc obiceiul acesta burghez de a primi invitaţi, dar acum crezu de datoria ei să-i arate tânărului că e o fată mai cumsecade decât pare. Sparse din neîndemânare un pahar în sufragerie, pică masa cu dulceaţă şi aruncă afară tot conţinutul unei cutii a bufetului, ca să găsească un şerveţel mulţumitor. Îşi aruncă apoi în grabă o rochie pe ea şi-şi puse ciorapi fini de reţea. Când reapăru, Felix fu uimit de eleganţa ei simplă. Rochia de catifea se încreţea ca o ie, la gât, şi strângea tot bustul ca o lamă răsucită. Georgeta i se păru de o rară frumuseţe şi de o onestitate desăvârşită în privire. Era o Otilie plastică, mai placidă. Tenul, nefardat, era de o fineţe superbă. Felix fu cuprins de un sentiment care-l făcu să vibreze. Îi plăcea mai mult prietenia fetelor decât a bărbaţilor şi când întâlnea o fată frumoasă simţea nevoia confidenţei, a legăturilor simple, familiare. Lipsit de surori, căuta în orice fată o soră, de care apoi, cum era cazul cu Otilia, se îndrăgostea.

— Eşti foarte elegantă, dacă-mi îngădui să spun! zise el cu mină serioasă.

— Nu numai că-ţi îngădui, dar îmi face plăcere, deşi exagerezi. Ştii, când ai de-a face ca mine cu tot felul de secături care îşi închipuie că te dau gata debitându-ţi complimente de fotograf, elogiul unui om serios ca dumneata încântă. Oh, de-ai şti ce plictisită sunt câteodată, ce descurajată!

O altă Otilie i se păru lui Felix că i se destăinuie, deşi comparaţia o socotea jignitoare până la un punct, pentru cea dintâi. O întrebă cu fraternitate:

— De ce eşti descurajată? Poate iei lucrurile în tragic!

— O, nu, deloc, crede-mă. Nu prea sunt cuminte, cred că-ţi dai seama, sunt „o fată faină", cum zice Stănică, dar să nu-ţi închipui cine ştie ce despre mine. Sunt poate mai nevinovată ca atâtea fete aşa-zise oneste. Desigur, Stănică ţi-o fi spus comedii.

— O, nu, nimic altceva decât că eşti „o fata faină"!

— Sunt, într-un anume înţeles. De ce aş fi ipocrită şi aş juca comedie? Am un individ bătrân care mă întreţine, un general,

om de treabă în fond. Nu e singurul meu păcat! Am mai făcut şi poate am să mai fac, ca toate femeile. Câteodată sunt silită chiar de iubitul general să-i fiu infidelă, spre a proba prietenilor săi marile mele calităţi. Dar nu sunt o... cum să-ţi spun... o fată de moravuri uşoare... oficial, sunt artistă. Crede-mă că sunt de o castitate surprinzătoare, generalul fiind mai mult un ambiţios şi un unchi decât un înflăcărat.

Felix rămase mişcat de sinceritatea glumeaţă şi plină de graţie cu care Georgeta îşi expunea cazul, roşind din când în când de ochii prea pătrunzători ai tânărului. Acesta se crezu îndatorat să-i dea încurajări morale:

— De ce nu renunţi la această existenţă, ai dreptul să iubeşti...

— Oh, astea sunt idei romantice, pe care le am uneori, dar realitatea le contrazice. Îmi place să fiu pozitivă. Generalul e inofensiv şi plin de fidelitate. E discret şi delicat. Cu el, lumea mă respectă, fiindcă generalul mi-a promis (nu-ţi vine să râzi?) că mă ia în căsătorie. Fără el, aş fi asaltată de toţi, solicitată să-mi ofer graţiile cu bani şi fără bani. N-ar fi decât o scăpare: să mă fac cu adevărat artistă. Ştii, artistele îşi pot îngădui luxul de a fi puţin prostituate. Însă, vai, n-am talent. Am poate mai mult decât cutare din colegele mele, dar prea puţin pentru aspiraţiile mele. În toate eu vreau absolutul. Prefer să rămân o protejată, fiindcă, îţi mărturisesc, îmi place luxul. Acesta-i şi motivul dezorientării mele. Oh, am şi eu mica mea dramă. Dar poate te plictisesc.

— Nu, nu, zise Felix, sinceritatea dumitale mă face să te stimez şi să te iubesc.

Aceste vorbe stângace măguliră mult pe Georgeta, care strânse obrajii lui Felix în palmele ei de o netezime ce înfioră pe tânăr.

— Eşti drăguţ de tot! *J'en suis émue!* [1]

Felix lăsă capul în jos, combătut de sentimente contrare. Apropierea Georgetei îi procura o plăcere voluptoasă, deosebită de aceea a intimităţii cu Otilia, un sentiment de bărbăţie, însă avea scrupulul de a nu trăda pe Otilia.

---

[1] Sunt mişcată! (fr.)

— Drama mea e simplă, povesti Georgeta. Tata a rămas văduv şi s-a căsătorit din nou. Aveam oarecare stare. Mama mea vitregă era o femeie de o mare eleganţă şi de o cochetărie abia ascunsă. Cred că asta l-a ameţit pe tata, care s-a simţit încântat să fie văzut la braţ cu o femeie aşa de elegantă. Atrăgea atenţia bărbaţilor numaidecât şi-şi făcea relaţii strălucite. Femeia aceasta m-a pervertit. M-a învăţat de mică cu luxul, mă îmbrăca în mătăsuri, se servea de mine ca de o păpuşă necesară apariţiei ei în lume. Mi se pare, aşa am auzit, că fusese pe vremuri actriţă. Avea pentru mine atenţii nu de mamă, ci de mare croitoreasă. În liceu, înspăimântam pe profesoare prin lux. Rufăria fâşâia pe dedesubt şi umpleam sala de miros de parfum scump. În special, o profesoară, fată bătrână, cu părul strâns într-un conci sărac pe vârful capului, era turbată de curiozitate. M-a pus într-o zi să mă dezbrac în faţa fetelor, să vadă cum sunt îmbrăcată, şi rezultatul a fost că toată clasa s-a strâns în jurul meu. Eram într-o combinaţie cu broderie superbă. Mama mă lăsa să stau până la orele târzii când avea musafiri şi începuse să-mi placă a fi curtată. Toţi bărbaţii îmi sărutau mâna, pe care le-o întindeam din proprie iniţiativă, şi flirtam. Am ajuns acolo că pentru mine a nu avea o rochie cumsecade la începutul unui sezon e o nenorocire. Aş fi în stare să mă omor. Îmi place muzica, citesc, vorbesc franţuzeşte (mama m-a dus un an şi la Paris) şi am înclinaţie pentru studiu. Mi-ar fi plăcut, de pildă, să fiu studentă la medicină. Dar aş înnebuni să stau prea multă vreme fără să ies, fără zgomot, lumină, mese fine. Nici noaptea nu pot să dorm. M-am dus la Conservator, să studiez canto. N-am stat însă mult, fiindcă prea era serios. Muncă, muncă şi iar muncă. Viaţa mondenă mi-a intrat în sânge ca un viţiu, şi asta din cauza iubitei mele mame vitrege. Şi totuşi, cum mi-ar plăcea să am un bărbat, un copil, să fac şi eu ceva folositor! Nu sunt frivolă din naştere, nici stricată, am fost numai pervertită.

— Nu exagerezi? întrebă Felix, serios ca un medic. Te poţi reeduca. Poţi iubi!

— Nu cred. Mi s-a întâmplat un lucru prea teatral ca să nu devin cinică. Nu-ţi poţi închipui măcar. Mama îl înşela pe

bietul tata, începusem să observ, căci eram mare, aveam şaisprezece-şaptesprezece ani. Tata se ruinase cu cheltuielile ei nebune, şi acum ea o ducea mai departe pe acelaşi picior, dar cu contribuţia altora, începuse să mă vadă cu ochi răi, eram prea frumoasă şi-i făceam concurenţă — aşa cel puţin credea ea. Nu-mi dădea bani pentru rochii, tatei nu mă-nduram să-i cer, şi sufeream grozav. Atunci am luat o hotărâre eroică... prin banalitatea ei. O, să nu-ţi închipui că sunt o *fille Elisa* ca a lui Goncourt, de o speţă mai subţire. Sunt o burgheză luxoasă, care visează să se mărite. Ei bine, am vrut să mă mărit. Am cunoscut un tânăr ofiţer, cam anost, cam înfumurat, cum sunt mulţi, dar care atunci îmi plăcea. Mi s-a părut chiar că-l iubesc. L-am invitat acasă. Mama l-a primit entuziasmată, au început mesele până noaptea târziu. Logodnicul meu — aşa se numea oficial — îmi dădea să beau vin, ciocnea cu mine Brüderschaft, mă strângea de talie în faţa tuturor, şi într-o noapte, profitând de ameţeala mea, a intrat la mine în odaie şi, jurându-mi că mă iubeşte şi că mă ia în căsătorie, că totul e o chestiune de formalităţi, a făcut ceea ce o fată prudentă nu îngăduie decât după nuntă. A doua zi, dezmeticită, am plâns, am mărturisit mamei, care a râs într-un mod foarte ciudat şi, în sfârşit, stimatul logodnic a promis solemn tatei că mă ia de nevastă. Am făcut chiar verighete, trusou. Logodnicul se instalase aproape în casa noastră, din ce în ce mai intim cu mama. Şi ştii ce s-a întâmplat? Mama a dat divorţ de tata, care, de supărare, s-a îmbolnăvit şi a murit, şi s-a măritat cu ofiţerul meu, iar eu, eu, eşti medicinist, deci pot să-ţi spun, eu am făcut un avort. De atunci sunt „o fată faină", greu de căpătat, aproape onestă, dar totuşi mai mult sau mai puţin venală. Şi totuşi, curioasă moştenire, de la părinţi se vede, aş vrea să mă mărit. L-aş lua pe general, dar e prea bătrân. Nu vreau să rămân aşa de curând văduvă.

Felix rămase foarte impresionat de această autobiografie. Asemănarea dintre destinul Otiliei şi al Georgetei îl izbi. În definitiv, şi el se afla în aceleaşi condiţii. Erau, toţi, copii care nu se bucuraseră de o familie cordială. Întinse mâna şi o puse în semn de simpatie mută pe o mână a Georgetei. Aceasta,

recunoscătoare pentru gestul fratern, îl mângâie din nou pe obraz, gest care aruncă în fundul sufletului lui Felix o uşoară nemulţumire. De ce oare, îşi zicea, fetele îl mângâie aşa, ca pe un copil mic? Nu inspira el nici o încredere virilă?

— Dar tu... ah, iartă-mă... dar dumneata eşti tot cam aşa, fără părinţi. Te simţi singur, nu? Şi de Otilia am auzit că are tată vitreg. Spune-mi drept, ce fel de fată e Otilia asta? Mi se pare că o iubeşti. Cum se poartă? La vârsta asta, voi, tinerii, jucaţi tot sufletul pe o carte. Trebuie să fii mai blazat.

— Otilia e o fată admirabilă, o fată superioară, spuse Felix, căpătând încredere şi bucuros în fundul sufletului de a vorbi cu cineva despre problema care-l chinuia îndeosebi. E o fată admirabilă, dar n-o înţeleg.

Şi începu să-i spună toate îndoielile lui despre Otilia, relaţiile cu Pascalopol, plecarea la moşie, cu atâta aprindere confesională, încât o lacrimă gratuită, din exces de sensibilitate, se strânse într-un ochi, fără a fi avut deloc impulsiunea de a plânge. Felix făcu gestul de a se freca la ochi şi de a reacţiona împotriva acestei false impresii, dar gestul fu atât de stângaci, încât ochii stimulaţi se umplură şi mai mult de lacrimi. Georgeta crezu cu dinadinsul că Felix plânge.

— O, ce copil eşti, zise ea cu o alintare în glas, care făcea şi mai simpatică faţa ei rotundă, de porţelan, ce copil eşti! Dar nu trebuie să plângi! Poate şi ea te iubeşte. Aşa suntem noi, femeile, capricioase, bizare. Eu o înţeleg foarte bine. S-a plictisit de atâtea mizerii, n-a voit să-ţi tulbure viitorul. Şi eu dacă aş fi în locul ei aş fi făcut la fel. Te-aş fi cruţat. Eşti aşa de tânăr! De ce să vezi toate lucrurile în negru?

Deşi nu plânsese, neputând să-şi ascundă lacrimile venite din senin, Felix le lăsă să se rostogolească pe obraz. Aceste lacrimi fiziologice îi deşteptară însă un sentiment adevărat de consolare şi se simţi mulţumit ca un copil mângâiat. De teamă ca lucrul să nu se mai repete, se ridică să plece.

— Pleci? zise Georgeta. Îmi pare rău că te-am întreţinut cu fleacuri. Un tânăr nu vine la o „fată faină“ ca să asculte astfel de confesiuni. Eşti simpatic, îţi repet. Nu vreau să te seduc în

paguba dragostei dumitale. Stimez pe Otilia numai prin felul cum îmi vorbeşti despre ea.

— Îţi mulţumesc, zise Felix sărutându-i mâna îndelung.

— Însă poţi fi credincios unei femei, chiar făcându-i mici infidelităţi cu o alta. E un fel de a o preţui prin comparaţie. Ţi-am spus, sunt o fată cuminte până la un punct, dar nu sunt o sfântă. A păcătui cu un tânăr simpatic este acum pentru mine, fără ipocrizie, singura distracţie în viaţă. Îţi dau voie să vii oricând ca să încerci să mă tragi pe calea pierzării.

Felix înţelese îndemnul spiritual al fetei, dar o sfială grozavă îi paraliza orice gest. Se simţi stupid. Dorea din tot sufletul pe această fată simplă şi graţioasă şi-şi dădea seama că răceala lui era jignitoare pentru o femeie care mersese atât de departe. Luă amândouă mâinile Georgetei şi le sărută şi pe o parte, şi pe alta. Se afla lângă uşa de la intrare. Georgeta zâmbi.

— Ah, zise Georgeta, eşti de o timiditate!

Şi prinzându-i capul între mâini, îl sărută cu putere şi prelung pe buze.

Felix ieşi ameţit pe uşă, fericit şi totdeodată înciudat de stângăcia lui, de situaţia, deplorabilă pentru un bărbat, de a fi sedus de o femeie.

XII

Peste câteva zile, Felix primi o carte poştală ilustrată care-i făcu să-i tresară inima la-nceput, şi-apoi îl cufundă în tristeţe şi mai mare. Pe o vedere de la Paris (eternul Turn Eiffel), recunoscu scrisul Otiliei. Fata îi trimitea scurte salutări din Franţa, unde nu spunea cu cine se află, întreba de moş Costache şi de el şi-l ruga să-i scrie, dându-i un număr oarecare pe rue de la Michodière. Lucrul acesta nu l-ar fi bănuit niciodată. Ce căuta Otilia la Paris, mai ales cu cine? Fără îndoială, cu Pascalopol. Sufletul i se umplu de amărăciune. Dacă Otilia s-ar fi dus la moşie, asta ar mai fi mers. Era un gest de plictiseală care se scuza, mai ales că moşia era un loc de delectare primăvara. Dar la Paris, era altceva. Otilia petrecea, se bucura, dormea poate în aceeaşi cameră cu Pascalopol, trecea drept soţia lui, dacă nu era, legal sau nelegal. La Paris, Pascalopol înceta de a mai fi un simplu protector patern. Un om în vârstă, care duce minorele în străinătate, e un corupător. Felix îl urî. „Ce fată fără suflet, în orice caz, Otilia asta! se gândi el. Pleacă de atâta vreme de acasă şi nu scrie un rând lui moş Costache, pe care spune că-l iubeşte.“ Felix luă o fotografie a Otiliei şi o privi îndelung. Ciudat, ochii limpezi ai fetei dezminţeau proastele lui opinii. Cine ştie dacă nu erau şi alte motive la mijloc în această familie ciudată, pe care n-o cunoştea îndeajuns?! Moş Costache nu se purtase în aşa chip încât să merite recunoştinţa fetei. Felul cum îl tutela pe el, speculându-l, era o dovadă. Rămânea însă excesul de intimitate cu Pascalopol. Mărturisi că nu înţelegea nimic şi se simţi descurajat. O iubise pe Otilia, dar purtarea ei nu-i dădea nici o speranţă. Era zadarnic să se mai înşele.

Felix comunică scrisoarea lui moş Costache, care o înregistră cu un răguşit „Daaa?“ lipsit de semnificaţie hotărâtă, părând

mai degrabă mândru de aventura fetei, acesta spuse vestea Marinei, şi Marina o trecu mai departe. Aurica chemă palidă pe Felix la portiţă.

— Domnule Felix, e adevărat că ai primit o scrisoare de la Otilia?

— Da, îmi scrie de la Paris.

Aurica rămase cu gura căscată. Apoi fugi iute în casă şi, vânătă la faţă, vorbi cu glasul sugrumat cu care se vestesc catastrofele:

— Mamă, ai ştiut asta? Otilia e la Paris.

Aglae suferi şi ea o scurtă convulsiune a muşchilor feţei, dar nu-şi schimbă poziţia pe scaun. După puţin timp, rezumă numai într-un cuvânt toată firea ei:

— Scârbă!

— Deşteaptă fată! comentă Stănică ştirea, când o află. Ştiu că se descurcă-n viaţă!

— Dumneata numeşti deşteptăciune, zise Aurica, să pleci fără ruşine cu un bărbat în străinătate?

— Da! decretă Stănică. Numesc deşteaptă o femeie care suceşte capul bărbaţilor. Ăsta e rostul femeii.

Aurica privi ţintă în duşumea, pătrunsă de argument. Suferinţa feţei sale dovedea că în fond era de aceeaşi părere.

Felix, noros, se duse ca un om care vrea să se sinucidă la Georgeta şi se purtă în aşa chip, încât fata, inteligentă, înţelese tulburarea şi dorinţa lui ascunsă şi-i uşură cu îndemânare manifestarea. Felix se bucură din plin de darurile pe care i le putea oferi fata, dar, cu toată frumuseţea excepţională a acesteia, îl uimi mai cu seamă simplitatea cinismului ei, graţia firească cu care putea să treacă de la gesturile cele mai îndrăzneţe la convorbirea prietenească. Simţi pentru ea recunoştinţă, dar înţelese totdeodată că numai pe Otilia o iubea. Pentru Otilia avea o spaimă mistică şi nu şi-ar fi închipuit-o niciodată în atitudini scabroase. Sufletul lui, capabil de exaltări, era puţin jignit de indiferenţa blazată cu care se oferise Georgeta, de lipsa de importanţă pe care o dădea întâmplării. Ea îl privea cu simpatie şi curiozitate, îndepărtându-i de pe

ochi o şuviţă de păr, sărutându-l, însă cu acel aer de detaşare profesională al femeilor care se amuză de orice nouă cucerire. Georgeta îl puse pe Felix pe programul ei:

— Îmi placi foarte mult, îi zise, poţi să vii când vrei să mă vezi, dar niciodată seara şi nici sâmbăta. Nu trebuie să te întâlneşti cu generalul meu.

Felix şedea totuşi încurcat, şi Georgetei i se păru că ghiceşte motivul luptei lui interioare.

— Te aleg ca pe un fel de logodnic simbolic. Vreau să cunosc şi eu tulburările unei fete oneste. Să nu-mi faci nici un fel de cadou, că mă supăr. În schimb, uite, îţi dau eu un ac de cravată, ca să nu mă uiţi! Nu te teme! Proprietarul lui a murit. Trebuie să ştii că sunt relativ, o! relativ, aşa de onestă, încât poţi fi într-adevăr mândru de cucerirea ta, şi-ţi dau voie să ţi-o trâmbiţezi la lume, fiindcă generalul meu nu crede nimic. Nu fi prost, adăugă ea, sărutând încă o dată pe Felix, pe faţa căruia plutea o uşoară incredulitate, dacă auzi pe câte un tip spunând că vine la mine, că sunt aşa şi pe dincolo, să ştii că se laudă. E paradoxal, dar aşa e: nu sunt o... (Georgeta suflă cuvântul în urechea lui Felix). Însă, te rog, să nu te îndrăgosteşti de mine, nu vreau să te am pe conştiinţă. Am gânduri nebune matrimoniale, dar nu mi-aş ierta să te stric. În definitiv, e mai bine să te porţi cu mine cum te-ai purta cu o... (şi îi suflă din nou cuvântul în ureche).

La plecare, Georgeta îşi aduse aminte de ceva:

— Ascultă, zise, treci neapărat pe la Iorgu, la restaurant! Vrea să-ţi vorbească urgent, nu ştiu ce. Fă-mi negreşit acest serviciu, fiindcă Iorgu e un om de care noi, „artistele“, avem nevoie.

Felix ieşi de la Georgeta mai optimist, cu o încredere în viaţă mai solidă. O mândrie virilă liniştită îi regulariza bătăile inimii. Georgeta era întâia femeie pe care o cunoştea carnal, lucru pe care se străduise să-l ascundă Georgetei însăşi, din vanitate. Nu şi-ar fi putut închipui că o cucerire poate fi atât de simplă, fiindcă nu se îndoia de sinceritatea Georgetei. Timiditatea de până acum i se vindecă aproape toată, dintr-o

dată, şi simţi că cu altă femeie ar şti să se poarte de-aci încolo cu alt tact. Lucru curios! Otilia îi apăru din nou scuzabilă şi se învinovăţi de a fi avut bănuieli nedrepte asupră-i. Pascalopol era un om de un mare bun-simţ şi nu se putea ca el să fi fost aşa de lipsit de respect faţă de moş Costache, încât să-i răpească fata ca pe o întreţinută oarecare. Îşi refăcu faţa Otiliei, buclele ei, aruncate peste urechi cu ajutorul pieptenului, râsul ei şi simţi că nimic nu era comun între ea şi Georgeta, deşi amândouă erau foarte inteligente şi fine. Otilia era îndrăzneaţă, dar inocentă în toate vorbele ei, de o bruscheţe de soră. Dacă ar fi avut-o din nou alături, ar fi îngenuncheat, şi-ar fi pus capul în poalele ei, s-ar fi ferit să-i spună şi cel mai neînsemnat cuvânt dubios. Otilia era de o ştrengărie atât de castă, că îndoielile lui, acum vedea, erau ridicole. El însuşi observă acest lucru ciudat. În loc ca întâmplarea cu Georgeta să-i fi deşteptat cinismul viril, să-l fi făcut mai pozitiv în plăceri, dimpotrivă, îi limpezise spiritul, îl făcuse mai apt pentru dragoste. Se hotărî să scrie numaidecât Otiliei. Luă o hârtie şi aşternu aceste cuvinte:

„Dragă Otilia,

Plecarea ta neaşteptată, hoţească a zdruncinat în mine, la început, toate credinţele. Aveam o raţiune în viaţă şi îmi îndeplineam datoria cu sfinţenie faţă de ea. Şi tocmai tu m-ai înşelat, aşa cel puţin mi s-a părut. Mă iubeşti sau nu mă iubeşti, mi-e frică sa te mai întreb, după cum mi-e frică să-ţi cer să-mi spui cu ce prilej eşti la Paris şi cum trebuie să te numesc eu de aci înainte. Însă cred iarăşi în tine, şi eu, din partea mea, mă voi ţine de cuvânt, voi face adică aşa încât să te fi meritat, dacă tu ai avut vreodată de gând să-ţi arunci ochii asupra mea. Moş Costache e sănătos.

Felix“

Felix aruncă scrisoarea la cutie şi se îndreptă spre restaurantul lui Iorgu. Acesta îl primi cu mare ceremonie. frecându-şi mâinile, îl vârî într-un fel de birou, îl întrebă dacă dorea să consume ceva şi, la negaţiunea timidă a lui Felix, comandă

din proprie iniţiativă siropuri, prăjituri, asigurându-l că sunt de cea mai bună calitate. Felix era curios să afle motivul chemării şi nu izbutea să găsească o ipoteză oricât de puţin valabilă. Iorgu, cu multe gâfâituri şi frecături de mâini şi o dificultate ieşită din dorinţa de a vorbi distins, îşi expuse cazul:

— Domnule Felix, te-am chemat, şi să mă ierţi c-am îndrăznit, te-am chemat fiindcă ştiu ce om de treabă sunteţi şi sunteţi şi rudă cu domnul Giurgiuveanu. (Iorgu amesteca persoana a doua singulară cu a doua plurală, după impresiile momentului.) Domnule Felix, dacă ai vrea să-mi faci un serviciu, ţi-aş mulţumi ca la un frate. Noi am vârât capital mare în afacerea asta şi nu zic că nu merge, nu vreau să supăr pe Dumnezeu (Iorgu se închină superstiţios), dar e negoţ delicat, din orice se strică. Aici totul e să ai vad, să ştie lumea de unde să te ia. Dacă mă mut, sunt un om pierdut. Domnul Giurgiuveanu e proprietarul localului, cum ştii şi dumneata, şi nu pot să mă plâng. Am plătit cinstit şi am rămas. Dar acum am aflat că unchiul dumitale vinde casele. Îmi vin samsari mereu. Dacă vine alt proprietar, ce mă fac eu? Îmi măreşte chiria, asta nici vorbă, aş da şi mai mult, deşi ş-aşa e greu. Dar umblă concurenţa. E cineva care vrea să mă scoată de aici şi să deschidă el restaurant. Domnule Felix, nu te uita la noi că părem oameni cu stare, avem riscurile noastre. Uite, eu am copii mari, unul, să-mi trăiască, e ca dumneata, student la Drept, aş vrea să-l cunoşti, ne face onoare mare. Eu trebuie neapărat să stau aici. (Iorgu împreună mâinile şi vorbi lui Felix în aşa chip, încât se părea că tratează cu el.) Domnule Felix, cumpărăm noi casa, dăm cât se cere, ne împrumutăm, în fine, facem ce facem, suntem negustori români, cinstiţi, dumneata ai auzit de Iorgu. De ce s-o ia altul, când noi am lăsat atâţia bani ca chirie?

—Eu, se apără uşor Felix, am toată bunăvoinţa, însă moş Costache nu prea vorbeşte de astea cu mine.

— Domnule Felix, urmă Iorgu, mai cu aprindere, nu-ţi cer mare lucru. Să vezi cum stau lucrurile şi te rog să nu te superi de ce-am să-ţi spun. Eu am vorbit cu domnul Stănică de chestia asta, i-am dat şi onorarii şi mi-a făgăduit marea cu sarea. Da

nu mi-a adus nici un răspuns, mă tot poartă cu vorba. Un chelner de la mine mi-a spus că l-a văzut cu amicul care mă sapă pe mine. Ştii, să nu te superi, dar domnul Stănică e un om, cum să zic...

— Nu mă supăr, protestă Felix, zâmbind, însă ce trebuie să fac?

Iorgu se înveseli.

— Să-i vorbeşti domnului Giurgiuveanu, poate nu i-a spus nimic, aşa bănuiesc eu, să-i spui că vreau eu să cumpăr, că dau cât cere, să mă cheme să stăm de vorbă. Eu aş fi venit, dar n-am vrut să mă vază lumea, am crezut în domnul Stănică.

Felix făgădui, şi Iorgu, în culmea satisfacţiei, se repezi să-i ofere fel de fel de lucruri, îi strecură în buzunar ţigări exotice, bomboane.

— Am să mă uit la dumneata ca la un tată, pardon, ca la un frate!

La colţul străzii, Stănică răsări ca din pământ.

— Ha, ha, tipule, te-ai dezgheţat bine, frecventezi localurile de perdiţiune! Bravo, te felicit. Dar ce cauţi la ora asta? Te-am văzut cu Iorgu. Spune-mi drept, ce-ţi spunea? Eşti tânăr încă, naiv, ăsta e vulpe bătrână, îşi face treburile cu dumneata. Spune-mi drept (Stănică îl privi pe Felix în ochi), te sondează în chestia localului, ţi-a spus ceva de contract, de vreo vânzare?

— Nu! minţi Felix, devotat lui Iorgu, din instinct. Stănică se uită incredul.

— Zău? Dar e în stare! Să nu te uiţi la el. Ăsta e un pungaş care a făcut milioane, pe spinarea mea, a dumitale, a cui vine să-şi lase banii aici. Ce-ar vrea el? Să ia un local splendid pe nimic? Moş Costache nu vinde, mi-a spus mie, pe cuvântul meu de onoare. De ce să vândă? Să risipească averea? Ar fi o dobitocie. Tot ce are lasă Otiliei, ascultă-mă pe mine. (Stănică zgâlţâi pe Felix de haină.) E în interesul dumitale. Ai s-o iei pe Otilia de nevastă, nu spune nu, doar nu vrei s-o iei goală. Nu fi prost! Interesul nostru e ca moş Costache să nu vândă nimic. Nici nu sufla vorbă bătrânului de asta, că se supără foc. Nu-i place să-i baţi capul. Astea sunt escrocherii de-ale lui Iorgu,

care-şi închipuie că ar putea să dea o lovitură, şi cu câteva chirii să devină proprietar. Să vrea să facă asta moş Costache, şi dumneata, ca tânăr cinstit, viitor ginere, sa-i spui: Nu, moşule.

În timpul vorbirii, Stănică, zărind ceva în buzunarul lui Felix, vârâse mâna:

— Ia te uită, pezevenghiul! El ţi-a dat astea? Astea-s ţigări de contrabandă, eu i-am făcut afacerea.

Şi Stănică vârî una în gură, lăsând pe celelalte în buzunarul lui Felix. Apoi se răzgândi.

— Parcă nu fumai!

— Nu!

— Atunci, dă-mi-le mie, nene, e păcat să te joci cu ele, ca copiii mici.

Felix îl asigură că va fi discret şi dădu să plece, dar Stănică îl ţinu de haină.

— Stai, frate, unde fugi aşa? Ai mai fost pe la Georgeta?

Acel „mai" familiar dovedi lui Felix că Stănică era în curent cu vizitele lui la fată. Nu putu să mintă.

— Am fost o dată, în treacăt!

Stănică îl strânse tare de haină, cu amândouă mâinile, confidenţial.

— Amice, sunt vinovat faţă de dumneata. Da, sunt vinovat! M-am purtat neleal. Eu ţi-am făcut cunoştinţă cu Georgeta şi te-am îndemnat, mă-nţelegi... Am făcut foarte rău. Am o răspundere cu dumneata. Te rog eu s-o ocoleşti pe fata asta. Îţi spun în interesul reputaţiei dumitale, al fericirii dumitale! Ce ştii cine e asta? Am ştiri rele de tot despre ea. Mi-a spus cineva lucruri grozave, că ar fi ieşit dintr-un şantan de la Brăila, şantan de marinari. Azi să n-ai încredere în nimeni. Fata asta poate să-ţi fie nefastă, poate să-ţi transmită, pricepi... eşti băiat inteligent, ce naiba, viitor doctor. Dumneata trebuie să te păstrezi ca un crin pentru Otilia. Las' că-ţi găsesc eu altă fată, mai faină. Georgeta, îţi spun între patru ochi, e o escroacă. Are un general, pe care-l toacă...

Uitând imaginea lilială de la început a Otiliei, Stănică adăugă:

— Fiindcă ai fost prost... Să fi fost eu în locul dumitale, azi Otilia era metresa mea, şi aş fi stat eu cu ea acolo frumos în braţe, în locul lui Pascalopol.

Felix fugi fără să mai asculte, deşi Stănică îl strigă, desperat:

— Stai, frate, am ceva să-ţi mai spun.

Felix comunică seara lui moş Costache dorinţa lui Iorgu, făcându-i acestuia un portret din cele mai măgulitoare, aşa, din scrupul amical, deşi nu-şi făcea iluzii asupra prestigiului său pe lângă moş Costache. Bătrânul bulbucă ochii mari.

— Ţi-a spus el că cumpără? Auzi dumneata, şi cât dă?

— Dă cât ceri. Vrea să discutaţi!

— Păi, nu mi-a trimis el vorbă prin Stănică zilele trecute, când l-am întrebat, că nu e amator? Spunea că a cumpărat în altă parte.

— Să ştii că nu e adevărat. Domnul Iorgu l-a trimis pe Stănică la dumneata tocmai ca să te roage să-i vinzi casele, i-a dat şi bani pentru asta. I-a dat şi mai înainte două sute de franci de faţă cu mine, ca să-i prelungeşti contractul.

Moş Costache răguşi brusc şi ridică mâinile spre Felix, ca spre singurul vinovat.

— Pungaş, ticălos, să nu-l mai văd în casa mea! i-am dat cinci franci, înţelegi! i-am dat cinci franci pentru trăsură, să mi-l aducă pe Iorgu aici, şi-l aştept de trei zile. Măgarul! Mă vinde duşmanilor! Hai acuma acolo! Să mergi cu mine acolo!

— Unde?

— La Iorgu!

Felix primi cu bucurie propunerea, satisfăcut să îndatoreze pe acela în care vedea un tată al Otiliei. Îşi puse alte haine, îndreptă cravata roasă a lui moş Costache şi ieşiră. Fiind cam departe, întrebă pe bătrân dacă nu vrea sa ia un tramvai sau o trăsură, Dar moş Costache protestă:

— Eşti obosit? Pentru mine, nu! Mergem încet-încet.

Tot drumul, bătrânul bombăni, ocărând în surdină pe Stănică: pungaş, escroc etc. Ca să-i facă o plăcere lui Felix, găsi cu cale să cumpere de pe drum un fişic cu alune americane, pe care le ronţăi aproape numai el. Sosiţi în faţa restaurantului,

moş Costache trimise pe Felix înainte, spre a preveni pe patron. Felix se strecură cam stingherit printre mese, fiindcă începuse să se strângă lumea (erau orele zece), căutând din ochi pe Stănică, pe care-l bănuia la pândă. Îl dibui pe Iorgu, care, jubilând, se precipită spre uşă, urmărit de Felix, şi găsi pe bătrân în marginea trotuarului, mâncând alune americane.

— Coane Costache, te voi binecuvânta toată viaţa pe dumneata şi pe nepotul dumitale!

Restauratorul îi împinse într-un gang îngust şi obscur şi-i scoase, pe scări întortocheate şi coridoare neaşteptate, în birou. Dindărătul unei uşi se auzi un râs asculţi de femeie şi scârţâitul apăsat al unor ghete. Era un „separeu". Moş Costache rumega alune şi pipăia pereţii, lemnăria, clanţele, mulţumit de ele.

— Am vârât o avere, coane, în reparaţii, îi zise Iorgu, ţi-am îngrijit localul ca pe casa mea. Şi acum s-o văd în mâinile duşmanilor?

Felix, ajuns în birou, fu cuprins de un scrupul. I se păru că e o indiscreţie să asiste la dezbaterile celor doi, mai ales că-l vedea pe moş Costache cam stânjenit şi-şi zise chiar că nu-i de demnitatea lui să se amestece în astfel de lucruri. Îi era foame. Fugise acasă fără să mănânce, iar moş Costache îl luase prea repede. Domnul Iorgu, auzindu-i dorinţa, dădu ordine straşnice să i se întindă într-un separeu masa şi să i se ofere tot ce va pofti, în contul lui. Doi chelneri explicară lui Felix, cu răbdare şi vădită simpatie, calităţile tuturor mâncărurilor, discutară între ei, se trimiseră, pe rând, unul pe altul la bucătărie şi-l hrăniră pe tânăr cu ceea ce socotiră ei a fi cinstea casei, turnându-i, într-un batalion de pahare, felurite vinuri. Ameţit, pătruns prin tot trupul de o senzaţie de bună stare, după acest chef de unul singur, Felix se gândi deodată la evenimentul de peste zi. Trăise azi o zi nouă în existenţa lui, cunoscuse plăcerile vieţii. Fără să-şi dea seama cum, se auzi întrebând:

— Dar domnişoara Georgeta nu e aici?

Chelnerul se repezi pe uşă şi se-ntoarse curând cu ştirea că domnişoara tocmai venise şi-şi dregea coafura în odaia econoamei. Prin sufletul lui Felix trecură vanităţi de bărbat cu

amante frumoase şi cu avere. I se spuse că domnişoara, auzind de el, trimisese vorbă că vine şi ea, numaidecât. Ceea ce se şi întâmplă. Georgeta intră într-o rochie de satin negru, inundând odaia de parfumuri, iar chelnerul ieşi discret pe uşă.

— Tu, dragule, zise ea, dar ce s-a întâmplat? Tu începi să te strici? Vai, ce de vinuri!

Georgeta luă capul lui Felix între palme şi-l privi serios în ochi. Apoi gustă din unele vinuri.

— Vinuri tari, observă ea. Ai să te-nveţi rău! Eu credeam că tu dormi acum! Aşa înveţi tu carte? Să ştii că nu te mai iubesc, dacă te apuci de chefuri. Mi-a spus mie ceva Stănică.

Felix se cam supără de morală. Îl agasa aerul matern. Se simţea bărbat în toata firea. Îi explică Georgetei că venise cu moş Costache pentru nişte treburi şi că mâncase, pur şi simplu.

— Aşa? Ei, atunci, iartă-mă. Ştiam eu că eşti băiat cuminte. Înţelegi că nu pot să am iluzia unei logodnice cu un stâlp de şantane. Nu ştii însă ce rude ai! Stănică al tău e o perlă. De-abia am scăpat de el. Cum ai plecat de la mine, a venit şi mi-a făcut o morală straşnică. Întâi mi-a spus că te stric, că el are răspunderi, că moş Costache te-a dat în paza lui. Apoi a întors foaia, văzând că râd. Mi-a spus că tu eşti un stricat, că ai sedus pe Otilia, care din cauza ta şi-a luat lumea în cap, şi pe o cumnată a lui. Aurora, Aurica, aşa ceva, pe care n-ai mai vrut s-o iei de nevastă, în sfârşit, că de la Iaşi te-a dat afară din şcoală pentru scandaluri amoroase. Înţelegi? Tu ai fi o vietate de apă, cum se zice în argoul nostru, care te dai numai la fete întreţinute, ca să le toci banii. Otilia avea pe Pascalopol, iar eu pe general. Ce zici?

Lui Felix i se făcu un vârtej în cap şi se ridică, împleticindu-se, de pe scaun.

— Domnişoară Georgeta, zise el, cu glasul tremurat de mânie, e adevărat că am dormit cu dumneata azi, dar eu te respect şi te rog să mă respecţi, la rândul dumitale.

Georgeta îi puse repede mâna albă şi plină de inele la gură:

— Taci, pentru numele lui Dumnezeu, că te aude lumea! Uf! Ce emoţii am! Sunt, în sfârşit, obiectul unor indignări

romantice. Felix dragă, dar eu n-am vrut să te jignesc, eu nu cred nimic din toate astea, tu eşti un băiat delicios. Eu îţi spun vorbele lui Stănică, aşa, ca să cunoşti lumea.

Georgeta puse un obraz al ei pe obrazul lui Felix şi, cuprinzându-l cu mâna de mijloc, îl legănă, îngânându-l ca pe un copil:

— Prost ce eşti! Înţeleg de ce te iubea Otilia! Stănică e un tip rar, nu-l ştiu eu? Acum i-a intrat în cap că trebuie să divorţeze de nevastă-sa şi să se însoare cu altă femeie, mai de lume. S-a oferit să mă ia de nevastă, propunându-mi să cer generalului să-mi facă o casă pe numele lui. Spune fel de fel de prostii: să mergem în Argentina, nu ştiu mai unde, în fine, aiurează. M-aş mărita cu oricine, bineînţeles nu cu un băiat ca tine, să-i stric rosturile, cu oricine, îţi zic, aşa, de ochii lumii, chit că apoi voi da divorţ. Dar Stănică nu e serios, şi apoi nu mi-aş ierta să fac să sufere o biată femeie. Ticăloşi sunt bărbaţii, canalii!

Georgeta stărui ca Felix să se ducă acasă, spre a nu fi pândit de Stănică, şi, spre mai multă siguranţă, îl duse în biroul lui Iorgu, unde moş Costache, foarte mulţumit, mânca alune dintr-o farfurie plină vârf. Iorgu părea în culmea satisfacţiei şi arunca lui Felix priviri recunoscătoare. Cei doi plecară, însoţiţi până în uşa gangului de Iorgu, care-i sui într-o trăsură, dând ordine birjarului cunoscut să-i ducă în contul lui.

— V-aţi învoit? întrebă Felix.

— Hîhî, mormăi Costache, ronţăind din alunele cu care-şi umpluse buzunarele. Apoi îşi dezvoltă gândul între două mestecări. „Dacă nu mai sunt legi în ţara asta şi nu poţi să laşi ce-i al tău cui pofteşti, vând mai bine. Dau eu cui vreau, şi dumnealor să ia vântul."

Şi bătrânul scuipă afară din trăsură o pieliţă de alună şi-şi suflă apoi, zgomotos, nasul.

„Poate că bătrânul, medită Felix când fu în pat, nu e chiar aşa de rău cum îmi închipui. Avariţia lui e mai mult o manie, dar o iubeşte pe Otilia şi se gândeşte mereu la ea."

Luă un tratat, îl desfăcu şi începu să citească, gândurile însă îi zburau departe. Ducea o existenţă cam agitată, puţin

potrivită studiului. Prea multe senzaţii tari încerca în vremea din urmă. Nu era un an de când picase aici dintr-un mediu provincial şi monoton şi cunoscuse dragostea spirituală şi pe cea fizică, răutatea oamenilor, lăcomia, nepăsarea, invidia, ambiţia. Era liber, şi totuşi neliniştit, lipsit de ocrotire. Se simţea mai degrabă singur pe lume, părăsit. Crezuse în Otilia, şi Otilia îl trădase. Georgeta era „o fată faină". Ea însăşi îl sfătuia să n-o ia în serios. De vreme ce nu avea nici o legătură aici, ar fi putut în anul următor, când devenea major, să plece în Franţa şi să-şi urmeze acolo studiile. Cu ce ar fi scos din casa din Iaşi ar fi putut trăi. Felix ridică din nou cartea în faţa ochilor, când deodată auzi glasuri feminine, printre care i se păru că distinge pe cel al Marinei, apoi un zdupăit pe scări. Un pumn lovi violent în uşă.

— Domnule Felix, domnule Felix, striga un glas subţire, în panică.

— Cine e?

— Sunt eu, Aurica. Moare tata! Vino, te rog, repede jos...

Felix sări zăpăcit din pat, îşi aruncă o haină pe el şi-ntredeschise puţin uşa. Zări pe Aurica tremurând, cu un pardesiu aruncat peste cămaşa de noapte.

— Vino, te rog, că i-a venit rău, am trimis pe Marina după doctor!

Felix începu să se-mbrace repede. Graba îl întârzia şi mai rău. Pe când îşi dibuia lucrurile, dădu de caietul lui Simion şi-l deschise în treacăt. Era plin de cuvinte fără legătură între ele, cele mai multe din domeniul Bibliei, scrise caligrafic, regulat, însă cu mari tremurături. Părea caietul de exerciţii la caligrafie al unui şcolar. Întâmplarea îl indispuse. Când se gândi că mai târziu, ca doctor, îl vor chema aşa, în mijlocul nopţii, cariera nu-i surâse deloc. Îşi zise că se va dedica cu totul ştiinţei. Se dădu, în sfârşit, jos. Costache ieşise şi el în cămaşă, cu un surtuc deasupra şi cu un fes de lână pe cap. Era comic, în toată puterea cuvântului, încât Felix nu putu să nu zâmbească. Fuma şi scotea fumuri groase pe întuneric, care dădeau aerului luciri albe.

— Du-te, zise moş Costache, du-te să vezi ce are bietul Simion!

Felix trecu în curtea cealaltă, intră în casă, şi-n sufragerie, unde se vedeau încă vestigiile nestrânse ale mesei de seară, dădu de Stănică, care fuma, întors cu spatele şi ochind prin dulapuri. „Omul acesta, gândi Felix, e inevitabil." Când îl zări, Stănică îi făcu cu ochiul şi-i spuse în şoaptă:

— E rău de tot, se curăţă babalâcul. Apoplexie, cu siguranţă. L-a lovit damblaua. Am stat aici cu el la masă până pe la unsprezece, pe urmă a plecat şi am auzit pe Aurica strigând că-i vine moşului rău.

Aglae apăru şi ea, încruntată, părând mai mult mânioasă decât speriată.

— Parcă şi-a mai venit în fire, zise ea, l-am frecat cu oţet aromatic. A mâncat ca un bivol, asta e tot. Sunt moartă de oboseală. Omul ăsta o să mă bage în pământ. Şi nu mai vine toanta aia de Marina cu doctorul! Trebuia să se ducă Titi. Nici nu ştiu cui seamănă băiatul ăsta, aşa de nesimţitor e. Nici n-a vrut să se scoale! Doarme dus.

— E chestie gravă, comentă Stănică, din plăcerea de a vorbi. La vârsta asta, pierderea de cunoştinţă ce poate să fie decât dambla? De trezit, se trezeşte el, dar e de văzut cum. Poate i s-a paralizat un braţ, un picior, astea sunt accidente clasice.

— Ba să mă ferească Maica Domnului de aşa pacoste. Decât aşa, mai bine să-l ia Dumnezeu.

— Îl ducem la spital.

Aglae privi pe Stănică în ochi, încruntat.

— Că doar n-o să-l ţin aici, unde sunt copii! Păcatele lui, el şi le cunoaşte.

Felix se căi că venise. Se auziră de afară paşi, şi un bărbat cu barbişon, înalt, grav intră înăuntru, călăuzit de Marina. Era plictisit, cu privirea fără interes, profesională, vădit contrariat că fusese sculat din somn.

— Unde e pacientul? întrebă el.

Aglae îl duse în dormitor, urmată de Stănică. Acesta făcu semn cu ochiul lui Felix, să intre şi el. Marina închise convoiul,

aşezându-se în pragul uşii. Dormitorul, spaţios, semiobscur, avea între ferestre două paturi mari cu tăblii de nuc, cu voluminoase suluri de lemn. O lampă cu abajur strejuia pe o noptieră. Olimpia şedea pe marginea unui pat şi ţinea mâna bolnavului încă nevăzut. Aurica privea galbenă, spălată de dresuri, mai de departe. Un miros pătrunzător de oţet aromatic se amesteca cu o duhoare neplăcută de dormitor închis. Doctorul făcu semn să se deschidă un geam şi se aşeză pe marginea patului, pe locul părăsit de Olimpia, în vreme ce toţi ceilalţi, plini de curiozitate, făcuseră cerc în jurul patului. Acum, Simion se vedea răsturnat pe spate, cu ciocul în sus, răsuflând încet. Pieptul, descoperit, îi lăsa afară o perie de tuleie, un picior gol, vânos ieşea din plapumă. Doctorul îl luă cu amândouă braţele şi-l aşeză bine pe pernă, îi desfăcu pleoapele şi-i privi ochii, apoi îi luă pulsul. În timp ce număra mintal, întrebă:

— Cum i-a venit?

— S-a sculat de la masă şi s-a dus să se culce, şi atunci a căzut jos. Eu nu l-am văzut. A mâncat prea mult. Mănâncă prea mult, domnule doctor. Cineva mi-a spus că ar avea diabet.

Doctorul nu dădu nici o importanţă vorbelor Aglaei şi-şi pregăti o seringă.

— I-aţi făcut analizele?

— S-a făcut, domnule doctor, sări Stănică.

Aglae întinse o hârtie, doctorul o examină mahmur, apoi zise aspru:

— N-are nici un diabet.

Când acul se înfipse în una din fesele concave ale lui Simion, acesta gemu puţin, apoi începu să mişte capul şi să privească pe doctor pe sub gene.

— Cum te simţi? întrebă acesta.

Simion îl scrută atent, dar nu răspunse.

— Nu poţi să vorbeşti? strigă doctorul. Ia ridică-te.

Simion se ridică puţin, zâmbi prosteşte, mişcă puţin buzele şi tăcu.

— Probabil afazie, vorbi doctorul, ca pentru el.

— Ce este aia? întrebă Aglae.

Doctorul o privi cu dispreţ şi zise:

— Şi-a pierdut graiul, deocamdată, aşa cred.

— Cum aşa? E grav? întrebă Aglae, scandalizată şi plictisită.

— Depinde de cauză. Asta n-o putem şti acum. Să stea liniştit în pat şi mai ales să-l păzească cineva, asta e esenţial. Şi să mă chemaţi.

Doctorul ceru să se spele pe mâini, făcu operaţia cu răceală, aruncând pe sub pleoape ochiri în jurul lui, spre a vedea dacă i se aduce onorariul. Stănică o luă de braţ pe Aglae şi o duse în odaia vecină:

— Trebuie sa-i plăteşti doctorului vizita de noapte. Dă-mi, că-i dau eu, un pol. De câte cinci, ca să pară mai mult.

— Cââât? se indignă Aglae.

— Doctor mare, motivă Stănică, nu primeşte mai puţin. Aglae scoase banii, bodogănind:

— L-a găsit acum să se-mbolnăvească, tocmai când sunt mai supărată cu copiii ăştia.

Stănică îi luă banii din mână, fără s-o mai asculte, şi ieşi în întâmpinarea doctorului, care se pregătea să plece. Îl luă ceremonios de braţ şi-l scoase pe uşă, într-un chip cam caraghios, căci gesticulaţia lui afectată contrasta cu afectarea cu care doctorul îşi păstra rigiditatea. Afară, Stănică strecură doctorului onorariul în mână şi se crezu dator, ca de obicei, să ia informaţii.

— Domnule doctor, ne dăm seama foarte bine că e grav, dar suntem tari, pacientul e în vârstă, de acum încolo ne aşteptăm la orice. Spuneţi-mi verde, tăiaţi în carne vie, doar sunt bărbat, ce Dumnezeu!

Doctorul căută să scape de orice preciziune păşind repede spre poartă, în vreme ce vorbea, ceea ce jigni pe Stănică.

— Este un ictus, cu atac afazic, aşa mi se pare, în aparenţă foarte uşor. Tocmai astea sunt primejdioase. Nu pot să mă pronunţ până nu fac examenul amănunţit al bolnavului. Poate să fie şi altceva. Nu pot să anticipez. Trebuie să-l supravegheaţi, să vedem cât durează criza.

— Atunci e grav, domnule doctor?

Doctorul ridică din umeri şi, înălţându-şi gulerul hainei, fiindcă sufla un vânt subţire, porni fără să răspundă.

„Pungaşi de doctori! Îţi iau banii degeaba."

În fond, Stănică era impresionat, şi o tremurătură îi străbătu tot trupul. Va să zică, Simion putea să moară. O duioşie nespusă îi trecu prin suflet, de care fu, în acelaşi timp, mândru.

„Ce canalii sunt oamenii! gândi el. Aglae, soacră-mea, e o vrăjitoare, n-are inimă nici de un gram. Îi moare bărbatul, şi se tocmeşte cu doctorul. Şi e plină de bani. Iar Olimpia asta stă ca o dobitoacă, nu cere nimic, nu descoperă nimic, o să moară toţi, şi n-o să-i rămână nici un ac. Mi-am legat viaţa de o insensibilă. Fireşte, moare ta-su, şi Titi se leagănă. Ce idiot!"

Până în casă, Stănică trecuse printr-un şir întreg de asociaţii, al căror punct de plecare îl uitase. Olimpia se pregătea să plece. La fel făcea şi Felix. Simion adormise, şi Aglae era de părere să-l „lase dracului în pace" că n-are nimic. Indigestie!

— Unde te duci? întrebă Stănică pe Olimpia.

— Acasă, unde să mă duc? Până când am să stau pe capul altora?

— Tocmai acum, când e tată-tău bolnav? N-ai auzit că trebuie supravegheat?

— Are cine să-l supravegheze, n-avea grijă. E Aurica, e Titi. M-am plictisit să tot fiu pe drumuri. De altfel, şi dumneata să faci bine să mai stai pe acasă. Eu sunt femeie măritată, sau ce sunt?

— Dragă Olimpia, se încercă Stănică să-şi împace nevasta, care privea în sus, marţial din cauza fălcilor prea pline, tu ştii cum e un avocat, trebuie să alerge, să fie pretutindeni. Dacă n-avem şi noi avere ca alţii! Nu e aşa, domnule Felix?

—Ce ai cu domnul Felix? Eu vorbesc cu tine. Am să-l rog pe domnul Felix, care te întâlneşte mai des, să te pună sub observaţie, să-mi spună cu ce femeie te întâlneşti mereu, cine e Georgeta ceea de care tot aud.

— Poftim! se miră Stănică, privind pe Felix. Iată o femeie care nu înţelege situaţiile. Eu sunt ca un doctor, înţelegi? Eu am contact cu toate clasele sociale. Dacă o artistă îmi cere concursul, pot să-i întorc spatele?

— Ce artistă, ce artistă? îi tăie Olimpia vorba. E o...

Stănică se arătă pudic şi indignat:

— Iubito, niciodată n-ai fost aşa nervoasă. E de faţă domnul Felix, avem un caz nenorocit în familie, acum te-ai găsit să-mi faci scene? Ai şi tu dreptate, vom discuta acasă.

Cei trei ajunseră în curtea casei lui moş Costache, fiindcă Stănică ţinuse să-l conducă pe Felix. În dreptul casei auziră un pârâit grozav şi o şoaptă cavernoasă, care-i făcu să tresară:

— Ei! Ce s-a întâmplat?

Era moş Costache, care împinsese uşa gotică şi întreba. Stănică intră numaidecât înăuntru, gata să se sustragă reproşurilor Olimpiei.

— Ce s-a întâmplat? I-a venit rău puţin, dar ce are, Dumnezeu ştie!

— Doctorul ce-a zis? întrebă moş Costache.

— Doctorul! se supără Stănică. Un pungaş. Vine, te pipăie şi spune că nu ştie precis. Ţi-ai ales meserie bună, amice! A spus că să vadă mai târziu. Icter, ictus, aşa ceva.

— Ictus, confirmă Felix.

— Asta. Pentru asta cere douăzeci de lei. Îi dau proştii. I-am dat numai zece.

Stănică scoase din buzunar două piese de argint şi le jucă puţin în mână, apoi le vârî în buzunar.

— Dă-le încoace! zise Olimpia, avidă.

— Lasă, acasă! protestă Stănică.

În sfârşit, cei doi plecară. Felix se întoarse în odaia lui şi luă un tratat de *Patologie generală*, pe care îl avea de la tatăl său. Răsfoi prin el, în scopul de a găsi cazul lui Simion. Atacul afazic putea fi un aspect al unei simple congestii cerebrale, dar putea fi şi altceva. Acest altceva, Felix refuză să şi-l închipuie măcar. Era cu neputinţă. Un molâu ca Simion! Luă iar caietul bătrânului şi privi cuvintele scrise în el. N-aveau nici o legătură logică între ele, totuşi, un fir asociativ părea să le înlănţuie. Probabil că Simion făcuse exerciţii de caligrafie, ca unul căruia îi plăceau lucrările manuale. Însă i-l dăduse ca o contribuţie la binele omenirii. Greşise caietul, bătea câmpii?

Otilia spusese despre Simion că fusese în tinereţe un om aventuros. Felix trebui să recunoască sincer că, dacă ceilalţi n-ar fi afirmat că Simion se purta aşa totdeauna, ar fi jurat că nu e în toate minţile. Această idee începu să-l preocupe. Se dădu repede jos din pat, cu picioarele goale, şi scoase din dulapul lavoarului un morman de fascicole cu cursul de psihiatrie al profesorului care-l remarcase. Nu era obligat să urmeze acest curs, totuşi îl frecventase şi-şi cumpărase coalele litografiate. Începu sa citească lecţiile din primăvară, tocmai acelea în care se aflau elementele pe care le căuta, şi o ipoteză începu să i se contureze. Avu satisfacţii de detectiv. Se culcă târziu după miezul nopţii, răpus de emoţiile zilei, şi se deşteptă abia la prânz, când soarele era sus pe cer. Peste noapte visase că făcuse cu Otilia ceea ce i se întâmplase cu Georgeta şi fu profund mâhnit. I se părea că profanase o imagine sfântă. Se spălă ostentativ cu apă rece, încercă să înăbuşe toate emanaţiile răutăcioase ale visului. Să meargă în oraş, nu mai era vreme. Se dădu jos în curte, să se plimbe. Abia atunci îşi aduse aminte de Simion.

— Cum îi mai este bătrânului? întrebă el pe Marina.

— Eh, bătrânul! zise aceasta, dispreţuitoare. Ai mai văzut dumneata drac mort? Uite-l, bătrânul se plimbă prin curte.

Felix rămase înmărmurit. Aruncă ochii peste gard şi într-adevăr zări pe Simion, care se plimba cu mâinile la spate şi cu capul în pământ, foarte agitat. Crezu de cuviinţă să treacă dincolo, să se intereseze de sănătatea lui. Simion îl văzu şi sări spre el cu agilităţi de felină.

— Ai văzut? zise el, s-a întâmplat o mare minune! Mort am fost şi-am înviat.

— Într-adevăr, observă Felix, eşti foarte bine!

În realitate, bătrânul, cu faţa suptă şi cu părul foarte albit, avea o privire fanatică, de-o fixitate supărătoare. Vorbele părură, totuşi, tânărului rezonabile. Dar bătrânul continuă într-un chip cam sibilinic:

— Am înviat din nou. Asta nu s-a mai întâmplat de o mie nouă sute zece ani. Am să-ţi spun o taină mare, ssst! să nu ne-o omoare cineva, am să-ţi spun o taină mare, anume cine sunt eu...

Felix se prefăcu grăbit şi dădu să intre în casă.

— Să vii să-ţi dau talanţii! îi strigă Simion de departe.

Ideea că bătrânul nu e în toate minţile se înfipse în capul lui Felix. Pusese în seara trecută un diagnostic şi aştepta curios să vadă desfăşurarea lucrurilor. Avea de gând, de altfel, să întrebe pe profesor. Aglae îi spuse nepăsătoare că Simion n-are nimic, că aşa se maimuţăreşte el totdeauna. Când Felix căută să-i strecoare bănuiala că ceva e schimbat în felul lui de a fi şi că ar fi trebuit totuşi să se cheme doctorul, Aglae râse dispreţuitor:

— Dumneata nu-l cunoşti pe Simion. Totdeauna a fost niţel scrântit. Dacă m-aş lua după doctori! I-a venit rău, şi atâta tot.

Totuşi purtarea lui Simion începu să pună pe Aglae pe gânduri. Simion îşi examina hainele şi le găsea prea scurte, dibuia prin toate dulapurile, scotea afară rufăria şi hăinăria şi se văita că duşmanii „omoară" hainele, le bat, le taie şi le chinuie, persecutând astfel spiritul ascuns în ele.

— Eşti nebun, striga Aglae, eu nu ştiu ce-o să mă fac cu tine. Mi-ai pus toata casa cu josu-n sus. Nu ţi-a scurtat nimeni nici o haină, aşa au fost ele.

— Le chinuiţi! se căină Simion.

Aglae era în fond singura plictisită, fiindcă Aurica îşi reîncepuse turneele pe Calea Victoriei, iar Titi, placid, privea neînţelegător, legănându-se cu spatele rezemat de sobă şi cu mâinile împreunate catolic. Când scandalul devenea mai mare, Aglae îl îndemna să se ducă în odaia lui, ca să fie liniştit. Simion pomenea mereu de duhul sfânt, de Isus, de persecutarea lui Dumnezeu în lume şi alte de acestea, însă nu ducea niciodată divagaţia până acolo, încât să fie prins în delirare. Convorbirea obişnuită era normală, şi toate actele vieţii îndeplinite cu o relativă regularitate. Mânca vârtos şi dormea tun. Felix îşi puse în cap să-l descoase, din interes psihologic. Simion fu încântat de convorbire.

—De ce te vaieţi mereu, întrebă el, cine te supără?

— N-ai văzut, scurtează hainele, bat lucrurile Domnului. Când le bate pe ele, pe mine mă bat!

— Cum se poate să crezi dumneata una ca asta, că lucrurile neînsufleţite suferă şi-ţi aduc dumitale vreo atingere?

Simion îl privi pe Felix serios şi ca şi mirat că acesta îl socotea aşa de neînţelept, ceea ce intimidă pe tânăr.

— Ce-a zis Cristos apostolilor pe munte în Galileea? Iată, eu sunt cu voi, în toată ziua, până la sfârşitul veacului, amin. De atunci, Cristos e răspândit în toate, unde nu-l aştepţi, dar lumea îl urmăreşte, şi-l schingiuie, şi-l răstigneşte. Aşa mă răstigneşte pe mine şi hainele mele!

Felix fu silit să recunoască o anume logică în panteismul extravagant al bătrânului. Cine ştie? Era un maniac cu vechi teorii mistice. Îl ispiti mai departe:

— Atunci dumneata faci parte din Dumnezeu?

Simion păru nedumerit de subtilitate.

— Eu sunt purtătorul cuvântului dumnezeiesc, Isus etern, care înviază mereu. Ieri am înviat. „E nebun, gândi Felix, nebun de legat."

— Acum înţeleg eu, zise el tare, eşti Isus Cristos.

Simion îl privi mirat, jignit, ca un om care e luat peste picior. Felix, deconcertat, crezu că s-a înşelat şi a făcut o gafă.

— Drept cine mă iei, amice, he-he, eşti şiret. Am fost Isus, toţi am fost Isus, după ce duhul s-a răspândit din nou în lume. Dar, persecutat, a fugit de pe pământ şi nu se mai întoarce decât la judecata de apoi. Acum toate sunt goale, moarte. Eu, hainele mele, iarba au rămas fără duh sfânt în ele.

Curios. Extravaganţa dialectică a lui Simion încântă spiritul lui Felix. Desigur, Simion bătea câmpii, dar parcă era o logică în vorbele lui. Dumnezeu se revelase prin Isus, omenirea răstignise această ipostază a divinităţii, prin sacrificiul Mântuitorului, acesta se risipise în lume, făcând să participe toată făptura la divinitate, însă omenirea ignorase caracterul divin al creaţiei şi izgonise cu totul spiritul din univers.

— Deci crezi că redempţiunea a fost zadarnică? E interesant!

— Ha? exclamă uluit Simion, neînţelegând. Mi-au omorât hainele, îmi fură toate vorbele.

„Hotărât, îşi zise Felix, e nebun."

XIII

Stănică se lăsase târât acasă de Olimpia, dar ciuda i se zugrăvea pe faţă. Însă era un om incapabil de a brutaliza pe cineva şi chiar de a se impotrivi voinţei cuiva. Din această pricină, se credea bun la suflet, şi era într-adevăr, atâta vreme cât îl stapânea sentimentul. Din păcate, sufletul lui era labil şi cuprins de o dorinţă vie de schimbare şi avuţie. Pe Olimpia o înconjura cu cele mai mari atenţii. Îi dedica o dragoste eternă, pentru ca apoi să se plictisească şi să viseze o altă femeie, mai isteaţă, înduioşându-se totuşi asupra sorţii Olimpiei, după eventual un divorţ, şi făgăduindu-şi de-a face o despărţire de o nobleţe nemaipomenită, aşa încât „întâia lui mare dragoste" să nu sufere nimic, şi amândoi să rămână prieteni. Bineînţeles, aceste meditaţii Stănică nu le facea în faţa Olimpiei, şi unele uşoare insinuări se izbiră de neînţelegerea încăpăţânată a femeii. Stănică se socoti atunci un martir neînţeles.

— Iubita mea, zise el pe drum, înconjurând mijlocul Olimpiei, ştiu, sunt un distrat, te neglijez. Spune-mi verde în faţă, osândeşte-mă, iubirea mea.

— Dragă, obiectă Olimpia cam acru, sunt măritată, avem o casă, de bine de rău, eu înţeleg să stau la casa mea. Mă ţii mereu pe drumuri, toată ziua la mama. Ce vrei, în definitiv?

Stănică deveni deodată misterios şi diplomat.

— Iubirea mea, aşa e dacă nu stai de vorbă cu mine. Eu îţi apăr interesele tale, mă zbat pentru ele. Stau acolo ca să observ, ca să iau măsuri.

— Ce măsuri să iei? Tata ţi-a dat casa şi nişte bani, asta e totul, şi nimic mai mult. Mama e şi mai încăpăţânată decât el. Ea are în cap pe Titi şi pe Aurica, şi nu mai poţi scoate nimic de la ea.

— Da, da, oamenii nu sunt eterni, ştii, nu vreau să te mâhnesc, ipoteza e îndepărtată, într-o zi o să moară şi ea. Eu vreau s-o învăţ să-şi facă bine interesele, să-şi consolideze averea, la care, într-o zi, poate să ai şi tu parte.

— Lasă, că mama ştie să-şi facă mai bine interesele decât crezi. Şi apoi, eşti avocat, ştii asta. S-a făcut act dotal, acum nu mai am nici un drept.

— Nu mă înţelegi. E moş Costache, care posedă avere şi n-are deocamdată nici un moştenitor legal, afară de voi. Acolo ai dreptul, indirect, fireşte.

Olimpia păru interesată, dar văzu lucrurile în negru.

— E la mijloc nebuna aia de Otilia, nu cred eu că moşu are s-o lase aşa, pe drumuri.

— Dar eu ce fac? zise cu aer jignit Stănică. Eu observ, trag iţele.

— Mai bine ţi-ai vedea de afacerile tale. M-am plictisit să atârn de uşa altuia.

Stănică şi Olimpia ajunseră şi intraseră în casa lor, şi Olimpia îşi aruncase blana de vulpe pe marginea unui scaun şi se dezbrăca, obosită. Dormitorul arăta un interior improvizat şi neglijat, de oameni care nu fac gospodărie. Nici o mobilă nu se potrivea cu alta. Olimpia îşi scosese şi rochia şi, rămasă în jupon, îşi înnoda părul în jurul capului. Pieptul şi spatele rămăsese goale, viguroase. Stănică, într-un elan de sentimentalism, veni tiptil şi o sărută apăsat pe umăr.

— Ah, protestă Olimpia, lasă-mă, sunt foarte obosită.

Stănică, contrariat, dădu altă ieşire sentimentelor lui.

— Olimpia, comoara mea, poate nu mă mai iubeşti. (Olimpia îşi aruncă ghetele din picioare, după ce desfăcuse nasturii cu un ac de cap.) E perfect explicabil. Ce sunt eu? Un nimic, un ratat! Ce ţi-am adus eu? Nimic. Tinereţea ta, frumuseţea ta meritau omagii mai mari. Dar mă sacrific. Mă dau îndărăt din faţa viitorului tău, ca şi când n-aş fi fost (Olimpia se întinse pe spate şi căscă). Spune-mi un cuvânt şi eşti liberă. Îţi rămân un sclav veşnic recunoscător, fiindcă, orice ai zice, tu ai fost întâia mea mare dragoste şi vei fi unica. (Olimpia

puse picior peste picior pe deasupra plapumei, privind în gol peste tăblia patului.) A, sau poate nu vrei despărţirea, de ochii lumii, nu mă dispreţuieşti până acolo încât să nu mă suferi în faţa ochilor tăi. Dar poţi şi aşa să fii fericită. Poate iubeşti pe cineva, spune-mi ca unui frate...

— Ce? zise aspru Olimpia, privindu-l fix.

Stănică se fâstâci puţin.

— Zic, poate iubeşti pe cineva, aspiri, mă rog, la altcineva, s-au mai văzut cazuri. Eu sunt om inteligent, suntem oameni moderni, amândoi. Ne căutăm fiecare fericirea care ni se potriveşte, fără să o stricăm pe asta de azi. Eu sunt un om preocupat, inapt pentru tine. Îţi redau libertatea. Ne întâlnim, stăm la aceeaşi masă, ieşim în lume, nimeni nu ştie nimic, cine ce-are cu noi. E sănătos, e inteligent.

— Cum adică, întrebă rar şi ironic Olimpia, eu îmi iau un amant, tu îţi iei o amantă şi ne facem casa loc de întâlnire?

— Exagerezi. N-am vrut să spun asta. Eşti în drept să iubeşti frumuseţea, luxul, pe care eu nu ţi le pot da.

— Şi să-mi iau atunci un amant, care să-mi facă lux, şi tu să trăieşti de pe urma lui, nu?

— Olimpio, frumuseţea mea, făcu Stănică, urcându-se în pat, mă atingi în adâncul sufletului. Sunt legat de tine pentru vecie, uniunea noastră va fi pildă de constanţă şi lealitate. Lasă-ma să muncesc pentru tine, să-ţi fac un altar demn de frumuseţea ta. Ai să vezi tu cine e Stănică!

— Suflă-n lampă, ordonă Olimpia.

Stănică oftă şi se execută. Gândul lui mergea departe de vorbe. Se gândea la Otilia şi se învinovăţea că nu ştiuse cum s-o ia, medita la Georgeta. S-o ia de nevastă pe aceasta din urmă nu era o afacere, deocamdată. I-ar fi stricat relaţiile. Mult mai bine ar fi fost s-o mărite cu generalul său, măcar de formă, cu altul, ca apoi s-o lanseze el. Ideea asta i se înfipse în minte. Georgeta măritată şi apoi văduvă era o perlă. Trebuia distrusă odată situaţia aceea incertă de artistă. Stănică se întoarse cu spatele la Olimpia, care făcuse la fel, se înfăşură bine în plapumă şi adormi aproape numaidecât.

Când peste câtăva vreme Felix se duse din nou la Georgeta, află lucruri neaşteptate.

— Uite, vezi ăsta, făcu Georgeta, arătându-i un portret al ei în creion, cam chinuit, plat, dar corect, academic, ghici, cine mi l-a făcut?

Felix nu putu să ghicească, fiindcă acea uşoară intuiţie de ordin stilistic îi era împiedicată de raţionament.

— Domnul Titi Tulea, simpaticul dumitale văr sau aşa ceva.

— Dar de unde-l cunoşti?

— Ah, nu ştii, zise Georgeta, e o poveste întreagă. Mi l-a adus aici tam-nesam Stănică. Nu şi nu, să-mi facă portretul. E un molâu, care te priveşte fix şi înghite mereu, de te-apucă capul. A venit nu ştiu de câte ori, săracul, până a terminat drăcia asta. Nici nu seamănă! Ce, aşa bătrână sunt eu? Începuse să mă cam îndese muţeşte, să mă apuce de mână. Am râs grozav. N-aş dormi cu ursul ăsta în casă, să mă tai. Dar pare de treabă, săracul, ce zici?

— Da! confirmă Felix.

— Şi e de familie bună, nu?

— Sigur!

— În sfârşit, nu mă interesează! Numai, nu ştiu cum să scap de el. Mă jenez să-l bruschez, mi-e milă chiar, mă priveşte cu nişte ochi! Doamne, sunt o fată bună!

— Şi ce vrea? întrebă Felix, cu un început de egoism.

— Ce vrea? Dumnezeu ştie. Îmi închipui eu ce-ar vrea el, dar asta nu se poate. Fii pe pace.

De fapt, Titi îşi pierduse iarăşi liniştea. Suna în fiecare zi aproape la uşa Georgetei, sub un pretext oarecare, şedea pe scaun zâmbind prosteşte, fără să-i spună nimic, încerca s-o tragă de mână. Îi aducea desene înrămate şi i le bătea în perete. Georgeta, fată cu gust, le scotea numaidecât, dar se repezea să le pună la loc când îl auzea venind. Chestiunea devenea cam plictisitoare. Georgeta se hotărî să-l roage pe Stănică să pună odată capăt jocului. Stănică, auzind asta, sări în sus.

— Eşti o nerecunoscătoare, nu-ţi dai seama că eu îţi vreau binele, cu sacrificiul fericirii mele, fiindcă idealul vieţii mele

ar fi să fii nevasta mea. Ştii tu cum te iubeşte băiatul ăsta? Nebuneşte. O să-mi spui: e aşa şi pe dincolo, bleg (recunosc), nu frumos, nu deştept. De acord. Ăsta e tocmai omul care-ţi trebuie. Generalul nu te ia de nevastă, că nu-l lasă rudele. Îl pun sub interdicţie. Mai multe scoţi de la el aşa. Cât ai câştiga să fii măritată! Madam Tulea. Admirabil. Băiatul ăsta? Numaidecât te ia de nevastă. Îţi garantez eu consimţământul rudelor. Faci nuntă în regulă, intri în rândul oamenilor, şi pe urmă, dacă nu-ţi place, îl laşi în plata lui Dumnezeu.

— Cum o să fac una ca asta? Am scrupule. Nu-s aşa infernală. Dacă m-aş mărita, înţeleg să rămân măritată, bineînţeles, cu condiţia să nu-mi facă viaţa prea austeră.

— Păi, tocmai asta e. Titi e un băiat de zahăr, un om nul, artist, trece prin lume orbeşte. Lasă-mă pe mine să te pilotez. Ai să mă binecuvântezi.

Georgeta îşi bătea joc în fond de Titi, dar omul i se părea blând, de treabă. Ideea de a se mărita o înflăcără subit. Făcu generalului câteva aluzii glumeţe la posibilitatea de a se mărita cu el, dar acesta o luă galant de bărbie şi-i spuse:

— Meriţi mai mult decât un reformat ca mine.

Poate că Stănică avea dreptate. Măritându-se, intra în altă lume. Putea apoi să divorţeze, dacă nu se înţelegeau, cu consimţământul chiar al lui Titi. Cu această fantezie în cap, primi pe Titi mai afabil. Acesta, ştiind pe dinafară lecţia învăţată în cealaltă scurtă căsnicie, declară solemn că doreşte să-i dea numele.

— Cum? întrebă amuzată Georgeta.

Titi repetă în sudori.

— Dar părinţii dumitale ce zic?

Acum Titi, sigur pe bunăvoinţa Aglaei, îşi propuse să nu mai facă lucrurile în taină.

— Părinţii mei aprobă. Însă trebuie să te vadă.

Georgeta râse. Inteligenţa îi spunea că face prostii, un sentiment ciudat îi dădea brânci în această combinaţie falsă. Se lăsă dusă într-o bună zi de Stănică şi Titi la Aglae. Felix nu ştia absolut nimic. Simion o primi cu mâinile deschise şi-i zise apostolic:

— Fii binevenită pe muntele Olivierilor!

Fata, surprinsă, întrebă din ochi pe Stănică, dar acesta o trase înainte. Aglae o privi de la cap până la picioare cu o atenţie ostentativă, ca spre a nu se păcăli, în schimb Aurica fu entuziasmată:

— Vai, zise ea, ce frumoasă sunteţi, domnişoară. Mamă, o să fie fericirea lui Titi.

Aglae o cercetă, o întrebă de toate, îi făcu aluzii clare la necesitatea ca nora ei să fie o fată de treabă, nu o dezmăţată, iscodi de are zestre. Stănică făcu minuni de prezenţă de spirit, minţind, luând vorba din gura Georgetei, înflorind: generalul deveni „unchiul general“, şantanul, „teatru“. Georgeta era un fenomen de cuminţenie, o artistă extraordinară, care împreună cu Titi ar fi dat familia tipică de artişti. Georgeta se căi că venise, după atâta interogatoriu, deşi o ciudată mulţumire o cuprindea să se vadă luată în serios, îmbrăţişată într-o familie, sărutată pe obraz. Juca o piesă inedită. Titi zise cu posomorârea aceea care era prevestirea unei încăpăţânări de bou şi pe care Aglae o cunoştea aşa de bine:

— Mamă, eu vreau s-o iau pe domnişoara Georgeta.

— Dragă, zise Aglae, nu eu mă mărit, el se însoară. Îi placi, treaba lui. Să fiţi fericiţi, asta e esenţialul. Nu întreb cine eşti şi de unde vii.

Era în indiferenţa ei un ac care atinse pe Georgeta, hotărâtă tocmai prin asta să facă tot ce-i sta în putinţă să scape de condiţia ei dintâi. După această întrevedere, Stănică întreţinu flacăra în amândouă părţile. Georgeta, zicea el într-o parte, are trusou, ceva parale (ceea ce era adevărat) şi pe generalul protector. Titi, spunea el dincoace, va avea casă de locuit şi va primi şi el o sumă de bani, ceea ce iarăşi era adevărat. Aglae se obişnui atât de mult cu ideea, încât, deşi aflase, nu se ştie cum, ceva de Georgeta, fu câştigată cauzei. Era mândră că va avea „artistă„ în familie. Titi era un băiat cuminte, care asculta pe mama. La cea mai mică insinuaţie despre onestitatea Georgetei, răspundea înţepată:

— Mai bine aşa, fată care a iubit şi a schimbat şi s-a potolit acum şi ţine la casă, decât stricate de astea cu mască de

mironosiţe. Mie-mi place. Eu n-o învinovăţesc pe ea, ci pe bărbaţii care se ţin de capul fetelor frumoase.

— Mamă, aprobă Aurica extaziată, frumoasă e! De ce nu m-am născut şi eu aşa?

Era decisă să ia lecţii de frivolitate de la Georgeta. Astfel, în vreme ce Georgeta era îmbiată de viaţa casnică, familia Tulea glorifica pe demimondene.

În cele din urmă, Felix află combinaţia din chiar gura lui Stănică.

— Titi al dumitale, îi spuse acesta, dă o lovitură. O ia de nevastă pe Georgeta. Fată faină!

Lui Felix i se făcu negură înaintea ochilor şi se-ntrebă singur de ce. În definitiv, nu iubea pe Georgeta şi n-avea cu ea decât legături care nu-i obligă pe nici unul la nimic. În lipsa Otiliei, însă, pusese în Georgeta ceva din puterea lui de prietenie pentru femei. I se păru odios ca o fată inteligentă, fie şi uşoară ca Georgeta, să arunce ochii asupra lui Titi. Era ca şi când ar fi stabilit o comparaţie între Titi şi el. Felix se simţi umilit, înşelat din nou în sentimentele lui faţă de femei. Se scrută bine şi-şi mărturisi că-i era ciudă pe Titi, că era gelos şi invidios. Îşi zise la început că era cuminte să nu se amestece în chestiunea aceasta. Dar apoi, reprezentându-şi noua situaţie, văzu că e mai grea. N-ar fi putut da niciodată ochii cu Titi şi ceilalţi fără a avea un sentiment de complicitate. Georgeta fusese amanta lui şi fără îndoială că ar fi continuat să fie şi mai departe, fiindcă nu şi-o putea închipui pe fată făcând acum pe austera. Căsătoria îi apăru din toate punctele de vedere absurdă, şi necazul lui viril îşi găsi numaidecât un aliat în obligaţia de a deschide ochii Georgetei. După ce o învinovăţi pe fată de discreţie culpabilă (aceasta se apără spunând că nu era nimic sigur, numai vorbe de-ale lui Stănică), o întrebă:

— Ştii bine care e situaţia lui Titi, ce fel de om e?

— Nu! Îmi închipui că nu e criminal. Mă sperii.

— Titi a mai fost căsătorit.

Georgeta rămase cu gura căscată. Combinaţia lui Stănică, în aparenţă în favoarea sa, apărea acum ca o manoperă de a căpătui un june bleg, care sta pe capul părinţilor.

— Auzi dumneata! Spune-mi tot, Felix.

Felix îi povesti fără exagerări, dar cu o răceală ironică intenţionată, toată istoria lui Titi. Căsătoria cu Ana, încăpăţânările sale, maniile (printre care nu uită legănatul), supunerea la instrucţiile Aglaei, convingerea lui că Simion era nebun şi că un factor ereditar apăsa şi asupra lui Titi. Toată fantezia matrimonială a Georgetei, care se ţinea numai de o vanitate de fată cu viaţă neregulată, se spulberă. Georgeta începu să râdă cu lacrimi.

— Felix, zise ea, orice om are un gărgăune. Eu, Georgeta, fată cu libertate de gândire şi capabilă să sucesc capul la trei generali deodată, măritată cu un desenator? Dar e absurd. Felix, eşti prietenul meu. Pe Stănică am să-l dau afară.

Însă nu-l dădu, atât de nevinovat părea la faţă când intră pe uşă chiar în acea zi. Mirosise parcă în aer schimbarea.

— Ascultă, Stănică, tot mai susţii să mă mărit cu ursul tău?

— Eu? Cum desconsideraţi bunele mele sentimente! Mă uitam la tine şi la Felix. Ce tinereţe şi frumuseţe! Vă invidiez. Iubiţi-vă, bucuraţi-vă de viaţă, daţi-le dracului de prejudecăţi. Ştii de ce-am venit? Am venit să te întreb frăţeşte, vrei cu dinadinsul să-l iei pe Titi? Ei s-au prins, o iau în serios. Eu am făcut o glumă, acolo, dar sunt dator să te previu. Titi ăsta nu e cum îl vezi, e ca un catâr. Soacră-mea, nici ea nu e sfântă. E o onoare pentru mine să-mi fii cumnată, întâi de toate însă vreau să-ţi fiu un prieten. Nu e aşa, domnule Felix?

— Uite ce e, amice, zise Georgeta, întoarce-o cum vrei, că nu te mai ascult. Spune-i pretendentului că eu nu mă mărit, iar soacrei că sunt o...

Felix îi făcu un gest de reproş din ochi. Găsea că face abuz de cinism. Stănică zise:

— Aşa îmi consum eu sufletul, din bunătate. Intenţiile mele sunt oneste, dar poţi greşi şi face răul, căpătându-ţi duşmani.

Stănică se plimbă de câteva ori prin casă, ridică capacele la câteva cutii-bibelouri, privi pe fereastră, apoi, negăsind nimic de spus, zise bună ziua şi plecă. În uşă se întoarse însă brusc:

— Dă-mi douăzeci de lei, zise Georgetei, ca să te vadă Dumnezeu.

Georgeta luă un napoleon dintr-o cutie şi i-l aruncă. Stănică îl prinse din zbor.

— Am sufletul uşurat, încheie el, ieşind pe uşă. Azi am făcut o faptă bună!

În acea seară, Georgeta pretinse ca Felix să rămână la ea. Rămase, dar satisfacţia bărbătească îi fu alterată de un sentiment lăuntric că a devenit o secătură. În pat, Georgeta îl stimulă mereu să vorbească despre el. Voia să ştie intenţiile lui, planurile de viitor. Aceste întrebări, cam asemănătoare cu acele ale Otiliei, îi aduse aminte că trădează o imagine scumpă. Încercă să uite, vorbind Georgetei despre năzuinţele lui. Îi spuse că voia să ajungă un doctor mare, om de ştiinţă, că universitatea avea să-i fie un mijloc de a putea lucra. Voia să descopere ceva, să dezlege o enigmă ştiinţifică, să contribuie la progresul medicinei. Îi vorbi înflăcărat de datoria generaţiei lui de a face o muncă constructivă, de tristeţea în care se află când vede că numele românesc nu răsună nicăieri în cultura universală. Era capabil de sforţări supraomeneşti.

Georgeta îi ţinea mâna pe umăr, încântată că un bărbat o crede, în sfârşit, aptă de convorbiri serioase. Era o fată destul de sprintenă la minte şi cu multe lecturi, de un caracter, însă, vag literar şi artistic, în limba franceză. Avea replica promptă, şi generalului îi plăcea să stea de vorbă cu ea. Dar nu ieşea din frivolităţi.

— Entuziasmul tău îmi place, zise Georgeta. În viaţă însă mai sunt şi alte bucurii. Mai târziu are să ţi se urască de atâta studiu şi ai să vrei să trăieşti. Eu te văd făcând o căsătorie strălucită, cu o fată bogată, intrând în politică, ajungând deputat şi poate şi mai departe. Un băiat inteligent ca tine pătrunde oriunde.

Felix fu dezamăgit de platitudinea gândirii Georgetei, dar nu făcu nici o observaţie. I se păru dintr-o dată banală.

— De ce mă priveşti aşa? îl întrebă Georgeta.

— Te privesc... aşa... În sfârşit, e firesc să te privesc când vorbesc.

— Parcă ai vrea să-mi spui ceva.

— Vezi că, se hotărî deodată Felix, eu trebuie să plec. Am uitat să-ţi spun că am lucrări grabnice mâine, trebuie să mă prepar pentru examene.

Ideea de a sta o noapte întreagă la Georgeta îl chinuia. Totul i se părea fals şi căuta un pretext să fugă.

— Ascultă, Felix, ai curajul şi spune-mi drept! Ţi-e frică să rămâi la mine, crezi, cum să zic, că n-ar fi convenabil.

— Nu, nu, protestă Felix, încurcat, e aşa cum îţi spun eu.

Se îmbrăcă repede, intimidat de privirile Georgetei, care-l contempla, în prada celei mai vii îndoieli. Gestul era cam jignitor, dar îşi dădea silinţa să creadă că Felix nu minţea. Ideea că un tânăr ar fugi de ea i se părea, de altfel, absurdă.

Când Felix ieşi în sală, însoţit de Georgeta, dădu ochii de un individ în vârstă, care zâmbea galeş, scoţându-şi mănuşile. Nu auzise nimeni când venise.

— Oh, generalul! ţipă Georgeta.

— *Oui, mon enfant, c'est justement ton general*[1] Te miră? Am văzut lumină. *Ce n'est pas de ma faute...*[2]

Felix deveni alb la faţă, ceea ce generalul, mereu zâmbitor, observă numaidecât. Era un bătrân simpatic, cu mustăţi albe, îmbrăcat foarte îngrijit, în haine de culoarea tabacului. În cap avea un melon, şi în jurul gâtului o mare cravată de mătase, neagră, cu trei derivaţii.

— Acesta-i tânărul dumitale prieten? Sunt încântat. Îmi dai voie, generalul Păsărescu.

Şi generalul bătu ghetele milităreşte şi, înclinându-se, întinse mâna, ceremonios, lui Felix.

— Oh, zise el, fără nici o ironie, cu o sinceră părere de rău, sunt vinovat, n-am avut de lucru. V-am deranjat. Domnişoara Georgeta e o ştrengăriţă, nu-mi comunică exact orele când primeşte.

Georgeta fugi, fericită de întorsătura lucrurilor, să-şi arunce o rochie pe ea.

— Cum ai zis că te cheamă, tinere? întrebă generalul.

---

[1] Da, fetiţo, este chiar generalul tău (fr. — n. red.).

[2] Nu e din vina mea... (fr. — n. red.).

— Sima!
— Care Sima?
— Fiul doctorului Sima, din Iaşi.
— Care a fost în armată?
— Da!
— Dar l-am cunoscut pe Iosif, pe tatăl dumitale. Ei, ce întâmplare!

Generalul îl privi mai atent pe Felix, îl apucă de bărbie şi păru încântat. Lui Felix, apucatul ăsta de bărbie i se făcuse nesuferit. Otilia, Georgeta, bărbaţi, femei, toţi îl luau de bărbie, ca pe un copil mic.

— Dragul meu, te felicit, râse generalul, nemaigăsind ce să spună.

Umpluse anticamera cu efluvii de parfum. Felix făcu un gest de plecare.

— Vai de mine, protestă generalul, nu trebuie să pleci. Te-am deranjat. Cobor îndată.

— Trebuie numaidecât să plec, sunt aşteptat, zise desperat Felix.

— Aşa? se miră, politicos, generalul. Ştii, adăugă el, domnişoara Georgeta e o fată excelentă, merită prietenia noastră. Faci bine că vii s-o vezi. Se plictiseşte. Noi, bătrânii, pricepi, venim din amor propriu, ca să fim văzuţi de alţii. Numai dumneavoastră, tinerii, aveţi arta de a le distra.

Deşi bătrânul nu punea nici o maliţie în vorbele sale, Felix ar fi intrat bucuros în pământ.

— Vino, dragă domnişoară, vrea tânărul să-ţi spună bună seara.

Georgeta reapăru îmbrăcată, şi cei doi jucară comedia despărţirii solemne. În vreme ce Felix alerga ca un nebun pe scări, generalul intră în salonul Georgetei şi se aşeză pe un scaun.

— Admirabil tânăr, zise el către Georgeta. Să nu-l strici, şi te rog să nu-l mai pui în situaţii de astea penibile, reţinându-l la orele când pot veni eu. Bietul băiat!

Georgeta se lăsă pe genunchii generalului.

În vremea aceasta, Felix mai mult fugea decât mergea. Sufletul lui era răscolit ca de o furtună mare. Venise la Bucureşti

cu gânduri de muncă, cu ambiţii mari, găsise o fată aşa cum o visase, îi jurase iubire şi stimă pe toată viaţa, şi acum ajunsese să doarmă noaptea la o individă suspectă. Fireşte, Georgeta era frumoasă, dar nu era decât o prostituată de lux. Probabil, gândi, îşi bătea joc de ingenuitatea lui, voia să guste senzaţii proaspete. De aceea umblase să se mărite cu Titi. El, rivalul lui Titi! Situaţia era scandaloasă. Dar apoi ruşinea întâlnirii, pe aceeaşi sală, cu generalul! Dacă acesta l-ar fi insultat, atacat, ar fi fost cel puţin mândru că se bucură de o favoare disputată. Dar şi generalul, şi el erau încurcaţi de întâlnire, de unde rezultă că pentru amândoi era compromiţătoare. Felix îşi exageră situaţia, socotind-o ca o decădere morală, şi îşi făgădui o cură de ascetism. Avea să se înfunde în cărţi, să dea examene strălucite, să-i arate Otiliei cum ştie el să se ţină de cuvânt. Examină din nou şi cazul Otiliei. Plecase, e adevărat, dar n-avea nici o dovadă că-l trădase. Fata scrisese, avea să se întoarcă, poate în curând, ce semnificaţie putea să aibă o plimbare de o lună, două în străinătate? Aşa se purta Otilia de obicei, şi dacă moş Costache nu făcea mare caz, cu atât mai puţin era el îndreptăţit să bănuiască lucruri grave. De atâtea ori, bârfelile îi aruncase îndoiala în suflet, şi, cu toate acestea, se încredinţase că nimic nu fusese adevărat. Era sau nu aşa cum vedea, Otilia înfăţişa nu mai puţin femeia lui ideală. Trebuia să creadă în ea, iar dacă fata i-ar fi dezminţit mai târziu iluziile, era îndatorat să-i cultive imaginea, în gol, ca o simplă posibilitate a existenţei. Trebuia să facă neapărat acest exerciţiu de statornicie şi devotament, spre a-şi controla şi exercita puterea sufletească. Trebuia să rămână cast până când fapta cea mare a existenţei lui se va împlini. Ajuns acasă, Felix urcă tiptil scările de din dos, blestemând treptele care scârţâiau, şi se dezbrăcă numaidecât. În pat îşi aduse aminte din nou de Georgeta, fiindcă venea din alt pat, dintr-al fetei. Imaginea sănătoasă, lucioasă, cu dinţi de porţelan a Georgetei râse de toate planurile lui austere. Şedea cu panglica cămăşii puţin căzută şi cu o mână albă pe umărul său şi-i spunea: „Vezi ce ingrat eşti?! Ţi-am oferit ceea ce mulţi ar dori, călcând o avere

în picioare sau stricându-mi viitorul. Am făcut din tine, studenţaş timid, un bărbat care se poate mândri cu amanta sa. Ei, şi ce dacă am şi alţi amanţi? Asiduităţile generalului sunt o dovadă că nu sunt o fată comună, oarecare, ce-şi vinde graţiile. Cu cine m-ai văzut, şi cine ţi s-a lăudat că mă are? Fac şi eu ce fac atâtea, dar pe faţă, cu artă, având avantajul de a fi frumoasă. Otilia ta nu stă cu braţele de gâtul lui Pascalopol, nu se lasă întreţinută de el? Tot ce s-a făcut mare în lumea asta, prin femei ca mine s-a făcut. Curtezanele, nu femeile de treabă, au stimulat geniile. Eu îţi dau dragostea şi toate bucuriile, fără nici o obligaţie, fiindcă tu ştii că sunt curtezană, şi-ţi îngădui, fără blam, să mă plantezi oricând. Nu fi prost! Înţeleg stima ta pentru Otilia, iubeşte-o, slăveşte-o, asta e cu totul altceva. Eşti doar medicinist! De ce să fii absurd, să arunci bucuriile pe care ţi le dau eu, pentru că iubeşti pe Otilia? Asta înseamnă, dimpotrivă, să-ţi încarci simţurile, să te gândeşti la ea cu impuritate, să crezi că o idolatrizezi, şi în fond s-o doreşti. Eşti tânăr, treci prin criză erotică. De ce-ţi închipui c-a fugit Otilia? Orice fată inteligentă intuieşte tulburările băieţilor. A fugit fiindcă îi e frică de tine şi te iubeşte. Pascalopol e altceva, e un om în vârstă, inofensiv, ca generalul meu. Eu nu te iubesc, fiindcă nu vreau să mă leg de nimeni, fiind o fată frivolă, îmi eşti simpatic numai, îmi satisfac, prin tine, nevoia ce-o am de a sta de vorbă cu un tânăr de vârsta mea. Generalul m-aprobă. El nu e supărat! N-ai văzut cum te privea? Astfel de scene sunt pentru aceşti bătrâni, care ne întreţin, o garanţie că nu ne băgăm mai milt în sufletul lor. Ştiu, ai să zici că eşti un profitor al lui, un... (ştii cum ţi-am spus). De ce? Eu nu-ţi dau bani! Eu sunt tânără, dorită de toţi. Scrupulele tale nu vestesc un doctor mare. Un doctor trebuie să vadă viaţa cu ochi lipsiţi de prejudicăţi, şi, ca s-o vadă aşa, trebuie s-o cunoască. Tu trebuia să faci Literele. Eşti un naiv poet."

Felix îşi vârî capul în plapumă şi încercă să sugrume cu întunericul vedenia supărătoare. Pentru a o izgoni, se agăţă cu voinţă de o imagine purificătoare. Numele „Isus" răsărindu-i în minte, aruncat de scurta apariţie în penumbră a lui Simion, se

strădui să-l cultive. Dar asociaţia interioară luă forme care-l îngroziră. Noua umbră albă se îndreptă către cealaltă, care aştepta râzând şi mai sarcastic, şi totul se amestecă grotesc. Felix scoase capul la aer şi deschise bine ochii, ca să scape de rânjetele viselor. Preferă atunci să înfrunte treaz problema şi ajunse la încheierea virilă că, dacă Otilia înfăţişa fără îndoială aspiraţia sufletului său, Georgeta putea să-i fie o prietenă, fără nici un neajuns pentru cealaltă. Avea să fie doctor, om serios, nu se cădea să ajungă la excese mistice. Însă legăturile cu Georgeta deveneau cam primejdioase pentru demnitatea lui, dacă Titi continua să umble după Georgeta; chiar îngăduinţa mai mult sau mai puţin ironică a generalului era stânjenitoare. Se gândi să încerce o renunţare, măcar provizorie, la întâlnirile cu fata. Cu cât se hotăra mai tare, cu atât însă o dorea mai mult pe Georgeta, faţă de care se simţi, în orice caz, vinovat de brutalitate, fiindcă fugise în acel chip jignitor pentru amorul ei propriu. Fuga aceasta, medită el, medical, dovedeşte o timiditate bolnăvicioasă, o ineducare a voinţei. Trebuia să înveţe a se îndepărta de Georgeta înfruntându-i frumuseţea, şi-n orice caz îi era dator o reparaţie. Decise, dar, să rupă politicos cu fata, după ce-şi va cere scuze de la ea pentru plecarea precipitată (un gând ascuns îi şoptea chiar că putea să-i dovedească o singură dată că-i preţuia farmecele fizice), şi cu această hotărâre închise iar ochii mai împăcat, lăsându-se de astă dată, în toată voia, resemnat, pradă chemărilor Georgetei, care în clipa când adormi se numea Otilia.

Moş Costache îl rugă, a doua zi de dimineaţă, să se ducă la Aglae, pentru a-i cere nişte chei de la casa din strada Ştirbey-vodă. Felix consimţi cu părere de rău.

— Ce vrea cu cheile? N-are chei? întrebă Aglae, agresiv, ca şi când Felix ar fi fost vinovat cu ceva.

Acesta ridică din umeri. Privi cu neplăcere aşezarea în cerc a tuturor celor de faţă, căci se aflau acolo Aglae, nelipsiţii Stănică şi Olimpia, Aurica şi Titi. Acesta din urmă, aşezat la o măsuţă lângă fereastră, copia în acuarelă un desen dintr-o carte ilustrată şi arăta o atenţie încruntată, prin care se simţea obligat

să nu mai remarce pe noul-venit. Felix simţi în aer o curiozitate insultătoare şi o duşmănie împietrită şi ar fi ieşit numaidecât pe uşă afară, dacă nu s-ar fi simţit îndatorat să aştepte cheile. Aurica trase prima împuşcătură, pe nepregătite.

— Titi, zise ea, e foarte supărat, săracul, că domnişoara Georgeta, prietena dumitale, s-a purtat aşa de urât cu el. I-a trimis vorbă că n-are chef de căsătorie şi altfel de expresii ordinare. Curios. Părea o fată foarte distinsă. Dumneata ce zici?

Întrebarea era atât de încărcată de subînţelesuri, încât Felix căută să-şi scape privirile din ochii reci ai Aurichii.

— Hei, interveni Aglae, sarcastic, nu fata e de vină, e de vină cine a învăţat-o să facă asta! Las' că ştim noi...

— Cine a învăţat-o? întrebă automat Felix.

— Domnule Felix, zise mieros Aurica, vezi cum eşti? Parcă dumneata nu ştii?! Noi am aflat precis că Georgeta face asta pentru dumneata. Noi nu zicem nimic, poate ţii la ea, dar nu trebuia să-l încurce pe bietul Titi.

Titi mânuia pensula, cu ochii în hârtie, din ce în ce mai nervos. Felix rămase înmărmurit de insinuarea Aurichii, trebuind totuşi să-i recunoască o măsură de adevăr.

— Eu, zise el, încurcat, nu am nimic cu domnişoara Georgeta, abia o cunosc... Întâmplător... e o eroare la mijloc... cine v-a spus asta?

— Cine ne-a spuuus? întrebă Aglae, înţepat. Uite cine ne-a spus! Vorbeşte domnule!

Şi cu mâna arătă pe Stănică. Acesta stătuse tot timpul cu ochii rătăciţi pe pereţi şi făcea acum lui Felix nişte semne mute de disculpare.

— Am spus... adică am auzit... n-am zis chiar că domnul Felix. În sfârşit, ce să mai învinovăţim pe unul şi pe altul... trebuia să mă ascultaţi pe mine şi să nu vă încurcaţi cu o individă ca Georgeta. Aia e o... ştie toată lumea.

Un bubuit neaşteptat se auzi dinspre fereastră. Titi bătuse cu pumnul în masă şi se ridicase în picioare, galben ca ceara.

— Nu e adevărat, dumneata mi-ai spus că l-ai găsit pe Felix acolo şi au râs de mine. Otilia e o târfă, care a dormit cu Felix şi acum doarme cu Pascalopol. Nu dau voie, înţelegi...

Titi bătu din nou în masă, risipind hârtiile. Indignat, Felix dădu să se scuze:

— Îmi pare rău că vorbeşti aşa de Otilia.

— E o târfă! urlă ca un nebun Titi, bătând cu pumnul în masă.

— Este vina mea, adăugă Felix, că stau de vorbă cu domnul Titi, care îşi îngăduie să spună astfel de neadevăruri.

Asistenţa păru impresionată de supărarea lui Felix, numai Stănică îi făcea semne desperate cu mâna să tacă din gură, cu aerul de a-i zice: „E un secret mare la mijloc, nu pot să ţi-l explic". Olimpia spuse:

— Nu vă luaţi după gura lui Stănică! Aşa se amestecă el în toate!

Felix dădu să iasă, dar, trecând pe lângă măsuţa lui Titi, acesta făcu un gest de nervozitate din braţ. Crezând că Titi vrea să-l lovească, Felix ridică şi el un braţ în faţa pieptului. În gesticulaţia sa, Titi se propti greşit pe covor şi alunecă pe spate peste masă, răsturnând-o. Această scenă accidentală fu interpretată de cei de faţă, care, privind pieziş, nu observase bine pe cei doi, ca o încăierare. Stănică sări numaidecât să prindă braţele lui Felix, în vreme ce Aglae ridicase şi ţinea strâns pe Titi, care striga cât îl ţinea gura: „Otilia e o târfă, aşa să ştiţi!" Felix fu scârbit şi de conflictul în sine, dar şi de falsa interpretare a accidentului. În vreme ce Aurica şi Olimpia încercau să-l potolească, fără să fie nevoie („Dar nu te supăra aşa, domnule Felix! Copilării! Nu ştii că Titi e nervos?"), supărat de-a binelea, împinse pe Stănică şi ieşi din casă. Pe urma lui, Stănică se ţinea cu paşi mari.

— Scumpule, iubitule, degeaba eşti supărat pe mine, îi strigă acesta în mers şi încercând să-l prindă de braţ, ai dreptate, pune-te însă în locul meu! Nu le-am spus nimic. Or fi bănuit ei ceva şi dau acum vina pe mine. Pot eu să contrazic pe soacră-mea? Femeie bătrână! Dumneata eşti inteligent, pricepi! Eh, eu, să fiu ca dumneata, n-aş pune la inimă fleacurile astea. Mi-aş vedea de treabă, şi pace. Ei şi ce dacă a zis că trăieşti cu Otilia? E un rău? Norocul dumitale!

— Domnule Stănică, zise exasperat Felix, dând să intre în casă la el, lasă-mă în pace!

— Iar te-ai supărat? se miră nevinovat Stănică. Vezi cum eşti, nu ştie omul cum să te ia.

Felix trânti uşa şi se urcă repede la el în odaie. Stănică stătu puţin pe gânduri în faţa uşii, ezită, apoi o luă în vârful picioarelor, deschise binişor uşa gotică şi intră prin faţă la moş Costache. Felix îl zărise însă de pe fereastra geamlâcului. Îşi luă atunci pălăria şi, dându-se jos tiptil, ieşi pe poartă şi plecă în oraş. Era enervat şi descurajat peste măsură, şi toate vechile planuri de fugă îl năvăliră. Cursurile îl distrară puţin, şi când se întoarse acasă, primi cu recunoştinţă acest sfat, şoptit, al lui moş Costache:

— Să nu te mai duci pe acolo! E mai bine aşa!

Stănică vorbise, într-adevăr, bătrânului, înflorind lucrurile şi dându-le colori de dramă.

— Domnule, zisese, tinerii, când iubesc, iubesc! Aşa eram şi eu. Felix al dumitale, aşa zice lumea, ar trăi cu Georgeta. Fată faină, n-am ce zice, bravo lui! Dar nu-ţi spui că Titi s-a îndrăgostit de ea şi a vrut s-o ia de nevastă... A adus-o aici, la soacră-mea, pe onoarea mea, totul era gata. Ce-a fost, ce n-a fost, fata nu mai vrea acum. Lumea zise că n-o lasă Felix! O fi, o fi! Fata e frumoasă, e dată dracului. Cum îţi spun. N-a mai vrut. Dar şi Titi, violent, nici nu-ţi vine să crezi, când îl vezi aşa bleg. Eu, când i-am văzut faţă-n faţă, am sfeclit-o. Hait, zic, acum se-ntâmplă ceva! Şi-ntr-adevăr, domnule, nici n-am băgat de seamă când au sărit unul la altul! Titi îşi încleştase mâna în părul lui Felix, Felix îl strângea de gât. Comèdie mare! Pentru o femeie, pentru o femeie frumoasă, nu-i vorbă. Moş Costache, ascultă-mă pe mine, că-s avocat, pentru o femeie se fac crime, se strâng de gât fraţii între ei, se fac războaie. Femeia, asta-i discordia lumii.

Moş Costache se plimbă sumbru şi cocoşat prin odaie, sugând cu îndărătnicie un muc de ţigară şi privind, din când în când, cu neîncredere şi dispreţ pe Stănică. Nu credea o iotă din ce-i spunea.

— Ce-aveţi cu băiatul ăsta, zise el în sfârşit, de nu-l lăsaţi în pace? Nu v-a făcut nimic! Nu trebuie să-i spuneţi vorbe grele nici lui, nici Otiliei. Copii orfani! Păcat!

Stănică prinsese această temă şi o dezvoltase:

— Îmi pare rău că-mi spui astea! Eu nu respect orfanii? Eu însumi, mă vezi, am fost orfan de mic copil şi cunosc rana asta, să n-ai pe nimeni de aproape. Eu nu-l respect pe Felix? Dar ţin la el ca la un frate mai mic, şi intenţia mea e să-i ajut paşii în lume, să-l pilotez. În chestia Georgetei, ce să spun, e puţin-puţin vinovat. Eu i-am spus: „Amice, nu te vârî cu stricata aia, e o fată nefastă„. Când a venit să ceară cheile, i-am făcut semn să fie prudent faţă de Titi.

— Ei, zise moş Costache, nerăbdător, mi-a găsit cheile?

— Le caută soacră-mea. Dar, dă-mi voie, ce faci cu ele, că doar ai un rând... Vinzi casele cumva? Că de închiriat, acum a trecut timpul. Bine faci că le vinzi, tot mai bine e să ai banul în pungă, dar trebuie să fii cu ochii în patru, să pui un samsar bun. Cam cât ceri, aşa, ca să mă orientez?

— Nu vând nimic! zise scurt moş Costache.

În fond, Stănică mirosise bine, bătrânul voia să vândă şi casele astea, precum voia să vândă tot. Acest imobil vechi îl cumpărase chiar de la Simion, cu mulţi ani înainte, când acesta avusese nevoie de bani spre a plăti unele datorii ajunse la scadenţă. Aglae nădăjduia că, cel puţin, dacă a consimţit la această vânzare, casele îi vor fi lăsate tot ei, pentru Aurica sau Titi. Cererea cheilor (avea un inel cu dublete de chei ruginite, uitat prin pod) o iritase. Costache le cerea fiindcă chiriaşii pierduse multe chei şi n-ar fi vrut să cheltuiască bani pentru facerea altora.

— Nu vinzi? răspunse Stănică. Nu e rău nici aşa. Banul fuge, imobilul e o valoare sigură. Cu cât stau să mă gândesc, îţi dau dreptate. Să nu vinzi. Şi să mă consulţi pe mine când vrei să întreprinzi ceva. Ştiu eu, cunosc chiţibuşurile, sunt avocat, îţi fac toate gratis. Îmi dai acolo, o nimica toată, pentru deplasări.

Întors în sinedriul din casa Aglaei, Stănică începu să tune:

— Mamă-soacră, se petrec lucruri suspecte de tot! De ce m-am temut eu, nu scăpaţi. Moş Costache a vândut restaurantul, acum umblă să vândă, cu siguranţă, şi casele din Ştirbey, mâine o să vândă tot. Ce faci atunci, adică ce facem, fiindcă îmi dai voie să îmbrăţişez interesele fetei dumitale, Olimpia? Bătrânul e sfătuit de cineva, nu face el de capul lui toate astea. Vinde tot, preface în bani şi dă cui vrea.

— Îl dau pe mâna parchetului, strigă Aglae. Un om care vinde toate într-o zi nu e în toate minţile.

— Îacă o idee, zise Stănică, cinic. Îl punem sub interdicţie, ca incapabil de a se administra. Numai, vezi dumneata, nu sunt la mijloc moştenitori direcţi, a căror succesiune să fie primejduită, şi moş Costache nu urlă, nu bate pe nimeni şi nici nu aruncă banii la joc. De găsit, se găsesc totdeauna oameni care să certifice tot ce pofteşti, dar te duci dumneata, ca soră, să declari că fratele dumitale e nebun!

— Mă duc! zise furioasă Aglae.

— Te duci, dar nu te crede! Vine Otilia, vine Felix, vine Pascalopol, eţetera şi declară că totul e calomnie. Asta merge cu babe imbecile, dar cu moş Costache nu, este mai şiret decât credeam. Te faci de râs, prinde necaz pe dumneata şi nu-ţi lasă nimic prin testament.

— Face el testament? se îndoi Aglae.

— Trebuie să facă! Dacă vinde tot, nu mai rămâne altă soluţie decât să te iei bine cu el, şi mai ales cu Otilia!

— Eu cu Otilia? Niciodată!

— Atunci, treaba dumitale!

— Şi de ce Otilia, mă rog, e averea Otiliei? Crezi că Otilia renunţă la avere? De ce-i stă ea pe cap?

— Aici e greşeala dumneavoastră de tact. Otilia face ochi dulci lui Pascalopol, şi Pascalopol Otiliei! Ei şi? De ce v-aţi supărat, mă rog, şi aţi început să-i împungeţi? Vroiai dumneata să te măriţi cu Pascalopol? Dacă nu, atunci ce te priveşte pe dumneata pe cine ia Otilia? Pe mine, ca om cu viziunea largă, ca avocat al intereselor dumitale, chestiunea mă încântă. Pascalopol e bogat, e bătrân, prin urmare îşi dă şi

cămaşa de pe el ca să pună mâna pe Otilia, care umblă după avere. Moş Costache e zgârcit şi e vesel, la rândul lui, să nu-i dea nimic fetei. Şi atunci îşi cloceşte singur banii, până ce, într-o bună zi, gata, că nu suntem nici unul eterni, şi rămâi dumneata moştenitoare unică! Aşa, ce-ai făcut? Te-ai certat cu moş Costache, l-ai ambiţionat, şi omul se răzbună. S-au mai văzut zgârciţi care mor pe o rogojină şi lasă averea pe la aziluri, la stat!

Aglae îngălbeni deodată.

— Da, da, la stat! o sperie Stănică

— Trebuie să fie nebun!

— Asta e singura nebunie pentru care statul nu-l vâră la balamuc.

Argumentaţia lui Stănică impresionă mult pe membrii acestui consiliu neoficial de familie. Aglae lăsase capul, îmblânzită.

— Mamă, zise leneş Olimpia, el cam are dreptate, într-astea nu-i prost!

— Am dreptate, domnule, confirmă zgomotos Stănică, plimbându-se cu paşi mari prin casă, când n-am eu dreptate?

— Şi ce vrei să fac acum? întrebă Aglae, ironic. Să cad în genunchi în faţa Otiliei, să mă rog de ea să mă ierte?

— Aş! Otilia nu e ranchiunoasă. Te faci că nu eşti supărată, că ai uitat, şi te duci în casă la moş Costache, frate, de! Şi mai ales nici o înţepătură lui Pascalopol. Să-i îndemnăm să se ia, să-i felicităm. Pascalopol te pupă când aude că-i lauzi pe Otilia, şi lui moş Costache îi pare şi lui bine de combinaţia asta.

Stănică se plimbă de câteva ori în lungul şi latul odăii, apoi fu trăsnit de o idee:

— Ştii ce? Am o idee admirabilă. Avem adresa Otiliei la Paris. Îi scriem colea o carte poştală ca şi când nimic n-ar fi, spunându-i şi de moş Costache că e bolnav. Fata e sensibilă.

— Scrieţi voi! Eu nu scriu!

— Scriem noi, dar iscăleşti şi dumneata.

Stănică, într-adevăr, compuse această carte poştală:

„Scumpa noastră Otilia,

Am aflat cu nespusă bucurie că te afli la Paris, unde ai tot dreptul să te recreezi acum, cât eşti tânără. Ne era foarte dor de tine şi de Domnul Pascalopol. Ne lipseşti foarte mult. Dacă te-am supărat vreunul cu ceva, nu lua în seamă, căci bătrânii sunt totdeauna mai cu necazuri. Moş Costache nu spune, dar suferă fără tine. Felix, ca tinerii, are cu ce se distra, el uită mai repede. Noi am fost foarte necăjiţi cu moş Simion, care e tot bolnav. De acum, cu bătrânii nu te poţi aştepta la altceva. Să veniţi cu bine, căci vă aşteaptă cu dor ai voştri

Stănică, Aglae, Olimpia, Aurica, Titi"

Stănică puse pe toţi să iscălească. Dinadins insinuase subţire indiferenţa lui Felix, ca să apropie şi mai mult pe Otilia de Pascalopol, şi făcuse aluzie la destinul bătrânilor, ca să arunce în sufletul fetei grija de moş Costache. Pe plic scrise: „Domnişoarei Otilia Pascalopol".

— N-are să se supere? întrebă Aurica.

— Ei, aş! Zi-mi mie Stănică Raţiu, deputat, şi vezi c-am să mă supăr. Trebuie să fim psihologi.

Stănăcă luă cartea poştală şi ieşi cu ea să meargă în oraş. În antreu observă că afară ploua. Lăsă cartea poştală pe măsuţă şi se întoarse să ceară o umbrelă. În acest timp, Simion veni hoţeşte lângă măsuţă, privi scrisoarea pe amândouă părţile, apoi, vârând degetul în gură, trase lângă semnături o dungă de salivă şi iscăli gros cu un creion chimic: „Isus Cristos". Stănică luă mai târziu cartea poştală, o puse în buzunar şi-o aruncă la cutie fără a o mai privi.

XIV

Ceea ce-l întuneca pe Felix, dându-i oarecare doză de mizantropie, era indiferenţa tuturor, chiar a colegilor de universitate, pentru orice atitudine intelectuală, pentru orice înflăcărare ce n-avea un scop imediat, terestru. La Iaşi, în internat, discuta cu aprindere cu colegii, chiar în pat, după stingerea luminii, probleme pe care câteodată nu le înţelegea nimeni bine, dar care îi îmbătau, dându-le mândrii de filozofi. Problemele erau formulate îndeosebi în chipul întrebărilor (ce e viaţa? ce e moartea?), aşa cum le întâlneau prin broşuri. Unul pusese o dată problema: „ce e femeia?“ şi toţi se străduiră să dea soluţiile cele mai extravagante, nimeni nu făcu nici cea mai mică glumă indecentă şi nici măcar vreo aluzie la problema sexualităţii. Erau unii care puneau mâna pe reviste şi-şi scoteau din ele teme necunoscute celorlalţi, pe care le dezlegau cu soluţii tot din revistă, spre ciuda colegilor de dispută, care voiau să ştie de unde furaseră ideile. Într-o noapte, discutară despre Dumnezeu. Afară ploua cu găleata şi tuna, şi unii din băieţi, mai fricoşi şi mai puţin dialecticieni, tremurau de frică şi chiar se închinau pe sub pătură, încredinţaţi că o astfel de discuţie poate fi primejdioasă pe aşa vreme. Răspunse câte unul cu idei de manual, înflorite (studiau puţină istorie a filozofiei, abia în clasa ultimă): Dumnezeu este cauza dintâi şi scopul din urmă. Prin el, noi ne explicăm tot ce întrece puterea noastră de explicaţie şi dăm un sens vieţii. Un băiat de popă zise că Dumnezeu „e o dogmă care nu se discută„ şi că „noi trebuie să credem în tot ce e absurd“. În sfârşit, cel care stârnise discuţia strâmbă din buze dispreţuitor.

— Spune tu, mă, atunci, dacă eşti mai deştept! se supărase băiatul de popă. Ia te uită la el! Ce te strâmbi aşa, parcă tu ştii!

— Mă, zise filozoful, Dumnezeu sunt eu, tu, pământul, cerul, tot ce există pe lume. Toate fac parte din Dumnezeu, decât că noi suntem mărginiţi pe loc şi în timp (asta se zice „în timp şi spaţiu"), pe când Dumnezeu e nesfârşit!

Nimeni nu râsese de această soluţie uşor de caricaturizat, rămânând toţi tulburaţi. Afară fulgera. Numai unul întrebase incredibil:

— De unde ai luat tu asta, că n-ai inventat-o tu?!

Feciorul de popă făcuse această obiecţie, care multora le păruse foarte întemeiată:

— Bine, mă, noi socotim pe Dumnezeu ca fiind de o bunătate nesfârşită, opus răului, adică diavolului, care e un răzvrătit, tăgăduind pe Tatăl nostru din ceruri. Păi, dacă lumea toată e Dumnezeu, atunci se cheamă că şi ucigaşul e o părticică din Dumnezeu, şi ce face, face cu voia lui. Se poate aşa ceva? Eşti un „eretic".

Fiul de teolog spusese această vorbă cu mare orgoliu, dar celălalt filozof recunoscuse sincer ignoranţa lui:

— Vezi că eu nu m-am gândit la asta. Trebuie să fie şi aici o socoteală. Eu, unde am citit, am aflat că filozofia asta se cheamă panteism.

Atunci se hotărâră cu toţii să întrebe pe profesorul Dumbravă, în care aveau mai multă încredere, fiindcă era sfătos, blând şi dispus la problemă. Era un bătrân cu părul tare şi negru, cu bărbuţa maiorescianā şi care vorbea cu accent moldovenesc excesiv.

— Domnule Dumbravă, se ridicase unul din ei (era în clasa a VI-a), colegii mei vă roagă, prin mine, să ne explicaţi ce este Dumnezeu.

Dumbravă rămase înmărmurit.

— Da ci, bre, voi v-aţi zărghit? Valeu! D-apăi aveţi răbdare, bre, până la anul macar, când v-o veni mintea. Ci vrai, sî mă bat cu părintele?

Totuşi le schiţase câteva aspecte ale problemei.

Felix îşi aminti acei ani şi se simţi trist; în el clocoteau idealuri mari, probleme şi energii. Otilia îi plăcuse de la început, pentru aerul ei de intelectuală blazată, care nu vrea să spună

ce ştie, şi în acelaşi timp pentru subţirimea ei delicată, botticelliană. Ei, Felix i se putea dedica, consacra. Otilia i se înfăţişase de la început ca o finalitate, ca un premiu, mereu dorit şi mereu amânat, al meritului lui. Voia să facă ceva mare din cauza Otiliei şi pentru Otilia. Depărtarea de fată nu-l supăra în sine, ba într-un fel îi convenea, fiindcă gusta, ca un călugăr, bucuria de a se înfăţişa mai târziu Otiliei perfecţionat sufleteşte. Îl supăra însă că plecase cu Pascalopol. Asta întuneca puţin figura Otiliei. Fecioara Maria este venerată de toţi şi nu e a nimănui. O fată care primeşte omagiile unui om în vârstă şi se plimbă cu el în străinătate e suspectă de aspiraţii comune, de obtuzitate pentru marile sacrificii bărbăteşti. Ar fi vrut-o pe Otilia călugăriţă, refuzându-se tuturor. Atunci ar fi rămas şi el ascet în onoarea şi adorarea ei. Pe Georgeta, Felix n-o dispreţuia. Îşi mărturisea chiar că-i place şi că o doreşte. Îl supăra însă că, fiind mai redusă intelectualiceşte decât Otilia, nu căzuse în capătul de jos al valorilor feminine. Ar fi dorit o Georgetă frumoasă ca şi aceasta, dar de un cinism mai accentuat, mai inconştient. Ar fi voit-o căzută, rătăcită, ca prostituatele din romanele lui Dostoievski, care în abjecţiune mai au o licărire de conştiinţă morală. Atunci i s-ar fi sacrificat invers decât Otiliei, salvând-o, ridicând-o până la el, vindecând-o trupeşte şi sufleteşte. Aşa, Georgeta îl irita puţin. Era încântătoare de frumuseţe şi sănătoasă tun, imorală, dar cu luciditate, cu principii burgheze şi bun-simţ. Nu numai că n-avea nevoie de salvatori, dar îl privea pe Felix matern, îngrijorându-se de studiile şi reputaţia lui, acordându-i favoruri din caritate. Raportul acesta era insuportabil, cu atât mai mult, cu cât, în ochii fetei, Felix credea că zăreşte o sclipire de ironie. Râdea oare Georgeta în sine de naivitatea lui Felix, care o privea ca pe o sfântă, sau, dimpotrivă, era mai onestă decât îşi închipuia, şi atunci ea observa cu maliţie orientările lui în lumea femeilor?

Felix simţea, mai mult decât nevoia fiziologică şi psihologică de a avea femei şi de a le iubi, necesitatea de a discuta despre femei, de a-şi găsi un punct de vedere metafizic, în care şă-şi ordoneze viaţa sentimentală. Îl plictiseau eternele

apostrofe şi insinuări triviale ale colegilor: „Te-am văzut cu o damă bine“, „Ai dat o lovitură„, „Faci ceva?“, „Sper că nu e numai platonic!“

Bântuit de astfel de gânduri, mergea încet de-a lungul Cheiului Dâmboviţei, când îl opri cu braţele larg deschise colegul Weissmann. Vorbea puţin cu el, abia îl cunoştea de fapt, totuşi nu rămase deloc surprins de familiaritatea studentului.

— Ce mai faci! îl întrebă Weissmann. Te plimbi gânditor, eşti pierdut în contemplări. Faci poezii?

— Aş! protestă Felix.

— Şi de ce să nu faci? Crezi că eu n-am făcut? Ce, e ruşine? Am făcut caiete întregi de poezii, eram aşa de sentimental într-o vreme!

— Publici? întrebă Felix.

— Ce să public? Le-am citit unui prieten al meu, băiatul cel mai inteligent de pe lume, cel mai delicios; el mi-a citit pe ale lui, şi eu le-am aruncat pe foc pe ale mele. Băiatul ăsta are cel mai mare talent, e mai tare ca Heine.

— Cum îl cheamă?

— Cum îl cheamă? Barbu Nemţeanu! Trebuie să-l cunoşti, e de pe acum un poet celebru.

Felix mărturisi că nu-l ştie, ceea ce miră pe Weissmann, care nu-şi luă totuşi aere de suficienţă.

— Amice Sima, pe băiatul ăsta trebuie să-l cunoşti numaidecât, este cel mai mare poet contemporan. Îţi fac eu conoştinţă. Am să-ţi aduc revistele în care publică el, să-ţi dai şi dumneata seama. De ce să te privezi de o asemenea beţie lirică?

Weissmann vorbea cu un entuziasm extraordinar şi gesticula, oprindu-se din când în când şi rezemându-se de balustrada cheiului, spre a demonstra mai bine şi a-i declama unele versuri, persuasiv, în şoaptă, trăgându-le cu mâna din gură şi sugând din buze voluptuos, ca după muşcarea unei piersici. Îi puse lui Felix repetate întrebări, dacă nu cunoaşte cutare sau cutare poet român sau străin, şi Felix trebui să recunoască ruşinat că nu era atât de informat.

— Ascultă o poemă delicioasă:

Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Où dans l'air énervé flotte du répentir,
Où sur la vague lente et lourde d'un soupir
Le coeur le plus secret aux lévres vient mourir.
Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Et ces soirs-là, je vais tendre comme une femme.[1]

Weissmann declama prelung, cântând aproape, apropiindu-se şi depărtându-se de urechile lui Felix, aşa cum fac violoniştii ţigani în Ungaria şi Austria.

— Cum? Nu-ţi place, poate?! Aşa un poem minunat! Cred că ştii de cine e! Cum, nu ştii?! E de Albert Samain, cel mai mare poet francez, mai mare decât Lamartine. E o celebritate.

De Samain Felix auzise şi-şi aduse chiar aminte că văzuse între cărţile Otiliei un volum destul de vechi, *Au jardin de l'Infante*. Dar nu-l citise fiindcă nu-l atrăsese până acum poeziile. Îl interesau romanele care înfăţişau cazuri de energie virilă, de tenacitate în ambiţie, biografiile oamenilor mari, în genere toate cărţile care tratau despre problema educării voinţei. În anul acesta întâi de facultate citise puţină literatură şi foarte multe cărţi de medicină. Mai mult decât risipirea, prefera profunditatea într-un lucru hotărât. Acum, însă, sufletul îi era sonor. Declamaţia lui Weissmann, care oprea în loc pe trecători, îi plăcea şi se decise în gând să citească acasă pe Samain.

— Ai iubit vreodată? întrebă brusc studentul, după ce-l aruncase inutil prin poezia rusească, prin Nekrasov şi Balmont.

— Cred că da! răspunse după puţină ezitare Felix.

Weissmann îl privi incredul, apoi se porni, cu obişnuita frenezie, pe confesiuni.

— Ca mine n-ai iubit! E imposibil. Eu am iubit fenomenal, aşa cum numai o dată un om iubeşte într-un secol. Am material

[1] „Sunt stranii seri în care şi florile se-animă
Prin aerul sensibil când trec păreri de rău,
Şi când pe valul unui suspin încet şi greu
Cuvântul cel mai tainic pe buze-abia se stinge.
Sunt stranii seri în care şi florile se-animă
Şi-n serile acelea merg blând ca o femeie“ (fr. — n. red.).

sufletesc să fac bucuria unui poet mare. Am iubit o fată extraordinară, un adevărat înger, o fată nervoasă, impresionabilă, o fată, îţi zic, al cărei suflet vibra ca o vioară scumpă sub arcuşul unui Enescu, o adevărată Marie Baskirtscheff. Am petrecut cu ea ceasuri divine, ne-am topit în beţia sfântă a cărnii. Apoi am vrut să ne sinucidem amândoi. Ne-am închis în casă şi-am dat drumul la gaz. Fata s-a speriat la sfârşit şi a ţipat, şi atunci a venit o mătuşă a ei cu vecinii şi au spart uşa.

— Şi de ce aţi vrut să vă sinucideţi?

— De ce am vrut să ne sinucidem? şopti tainic şi grav Weissmann. Tu nu cunoşti durerea cărnii, desperarea de a fi ajuns pe culmile beţiei, de unde nu mai e nici o fericire posibilă? Când ajungi o astfel de culme, imediat te năvăleşte urâtul. Ne-a fost silă de viaţă, am vrut să prelungim clipa în eternitate.

Lui Felix Weissmann i se păru cam prea teatral de subtil, dar seriozitatea cu care îşi făcea tragedii strict gratuite îl încânta. I se redeşteptau în suflet emoţiile nopţilor de dispută de la Liceul Internat.

— Mă întrebi de ce am voit să ne sinucidem? continuă Weissmann. Tu ai citit Weininger, marele Weininger, cel mai teribil gânditor contemporan?

Felix trebui cu ciudă să mărturisească că nu citise nici pe Weininger şi fu umilit de puţinele lui cunoştinţe şi uimit de informaţia colegului.

— N-ai citit? Te-ai privat de cel mai delicios festin al intelectului. Îţi fac eu rost de cartea lui; ştiu eu de unde să ţi-o cumperi cu un rabat inimaginabil. Când ai ceva de cumpărat în materie de cărţi, spune-mi mie, şi-ţi cumpăr mai ieftin ca oriunde.

— Cine este acest Weininger? întrebă Felix plin de curiozitate, dorind sincer să se informeze.

— Weininger? Weininger este cel mai grozav critic al femeii, din care cauză s-a şi sinucis. După el, femeia este numai sexualitate, pe când bărbatul e sexual numai temporal. La ea sexualitatea e întinsă pe tot corpul. Eu şi iubita mea, care prin excepţie avea un suflet viril de intelectuală, am rămas

înspăimântaţi când am citit cartea, şi ea mi-a dat ideea să ne sinucidem, scârbită de realitate, care contrazicea idealul ei.

— Vreau să citesc această carte! zise Felix.

— Vrei se citeşti *Geschlecht und Charakter*? Admirabil. Dă-mi un franc şi ţi-o procur eu.

Felix îi dădu francul. Merseră câtăva vreme tăcuţi unul lângă altul, fiindcă Felix, deşi iubitor de discuţii, se simţea stingherit să facă mărturisiri. I s-ar fi părut o necuviinţă să pomenească numele Otiliei, şi chiar al Georgetei, faţă de un altul, şi chiar să facă oricât de mici aluzii la existenţa lor. Ca să nu pară plictisit, întrebă pe Weissmann cum trăieşte, ce scopuri urmăreşte, dar se căi numaidecât, având sentimentul că cere altuia indiscreţii pe care el nu ar voi să le facă. Weissmann nu păru deloc contrariat şi se porni pe confesiuni fără nici o umbră de ruşine:

— Trăiesc ca un câine, ca un desperat. Am pe capul meu trei surori mici şi o mătuşă bătrână, pe care trebuie să le întreţin eu, şi stăm cu toţii într-o odaie mizerabilă, un fel de cameră de vizitii, deasupra unui grajd, unde ne suim pe o scară de lemn mobilă. Eu trebuie să plătesc chirie, eu trebuie să găsesc de mâncare.

— Şi cum faci?

— Cum fac? Fac ce pot. Asist pe un dentist, fac injecţii ieftine pe la lucrători, sunt redactor la o gazetă socialistă, traduc cărţi pentru un editor, dau lecţii particulare, asta fac. Eu sunt un proletar care aşteaptă mântuirea clasei mele prin dialectica istoriei.

— Eşti socialist?

— Eu socialist? Ce e aia socialism? Toate spiritele mari fără prejudecăţi, din lume, cugetă ca mine. Eu sunt socialist ştiinţific. Susţin colectivizarea mijloacelor de producţie şi moralizarea dragostei prin eliminarea venalităţii: dragoste neconstrânsă.

Felix, cu toate că era lipsit de prejudecăţi, simţi o stingherire în faţa acestor formule. În sufletul lui se simţea burghez şi admira liniştea, independenţa autoritară şi rafinamentul lui Pascalopol.

— Crezi, întrebă el, că la noi sunt potrivite astfel de reforme?

— Nu cunoşti chestiunea, ripostă Weissmann. A demonstrat-o la noi cel mai mare critic român.

— Maiorescu?

— Ce Maiorescu? Maiorescu e un pigmeu, Maiorescu e ceva ca degetul mic de la un picior al lui Brandes. Eu îţi vorbesc de Dobrogeanu-Gherea, cel mai mare critic român, care a scris despre G. Coşbuc un articol excepţional, *Poetul ţărănimii*. Trebuie neapărat să-l citeşti.

Weissmann vorbea cu atâta pasiune şi convingere, că trecătorii întorceau capul. Felix nu-i împărtăşea nici o idee, dar era încântat de frenezia lui ideologică, aşa de absentă la alţii.

— Am să mai stau un an, doi în România, unde nu pot să gândesc liber, până îmi mărit surorile şi plasez pe mătuşa la vreun cumnat, şi apoi mă expatriez. Mă duc în Franţa.

Felix îi mărturisi că şi el avea de gând să plece la Paris, pentru a-şi desăvârşi studiile, dar că simţea ca o datorie de onoare să se întoarcă apoi în ţară, spre a contribui la progresul ei. Îl întrebă dacă pe el nu-l mişca la fel acel obscur devotament pe care îl are orice om pentru pământul în care s-a născut.

— Tu poţi să vorbeşti aşa, fiindcă eşti creştin. Eu sunt evreu, suspectat în sentimentele mele patriotice. Şi dacă am să-ţi spun că şi mie îmi răscoleşte sufletul doina românească, ai să mă crezi? Mi-e teamă că n-ai să mă crezi nici tu. Mulţi ne atribuie exclusiv obstinaţia de a vedea peste naţii, de a pregăti răsturnări. Mirabeau, Danton, te întreb eu, au fost evrei, au lucrat ei contra patriei franceze? Toţi cei care cugetă la binele de mâine al omenirii şi văd peste prezentul îngust sunt calificaţi nepatrioţi de către privilegiaţii prezentului. Eu sunt patriot român, însă în numele ţărănimii şi al proletariatului, alături de orice bun român care nu exploatează. Azi, în societatea burgheză, toţi cei care gândesc ca mine, evrei sau creştini, fără deosebire, sunt trădători. Ce-s eu de vină că frecventez spiritele cu viziunea viitorului? Am sau n-am eu dreptate?

— Poate ai dreptate, zise Felix, logic vorbind. Dar sufletul meu nu poate depăşi datele experienţei imediate. E totuna cum

mi-ai spune că e zadarnic să iubesc o fată, fiindcă peste atâţia ani va fi bătrână şi va muri. Eu iubesc pe cea de acum, singura care există pentru mine, iraţional.

— Sofism, sofism, eşti un escroc al logicii! vociferă Weissmann gesticulând, gata să dea năvală cu alte argumente. Felix însă ajunsese aproape de casă şi trebuiră să se despartă. Weissmann îl întoarse din drum, îi privi hainele, le pipăi stofa cu mâna şi se arătă nemulţumit, deşi costumul lui Felix era foarte bun, numai puţin cam gros pentru anotimp.

— Vrei să porţi un costum elegant, cum poartă numai Demetriad de la Naţional? Dă-mi costumul ăsta vechi şi douăzeci de franci, şi eu îţi procur un costum nou, cum n-ai mai purtat toată viaţa.

Felix se codi, dar Weissmann îi vârî în mână o adresă pe o carte de vizită.

— Ţine asta, parcă ce pierzi? Când ai să te decizi, ai să te duci şi-o să-ţi pară bine!

— Să-mi aduci pe Weininger! îi strigă de departe Felix, făcându-i un semn amical cu mâna.

Ajuns acasă, intră de-a dreptul în odaia Otiliei şi căută poeziile lui Samain. Le răsfoi, se lăsă pe un scaun cu ele în mână, apoi se-ntinse pe sofa. Atmosfera aceea vaporoasă, mătăsoasă îl umplea de înfiorări noi. Nu-i plăcea în fond poezia, o găsea prea preţioasă, dar pricepu prin ea reveriile Otiliei, tumulturile ei tăcute de fată. Pe marginea mesei zări un degetar şi o păpuşă de stofă. Din paginile volumului căzu un mic ac de păr ondulat şi o panglică verde. Otilia îi apăru ca o fiinţă fragilă, suferind la o muzică prea tare, ca o floare respirând în întuneric umiditatea. O fată care citea astfel de fluidităţi nu putea fi o fiinţă diabolică, ci contemplativă, victimă a oricărei mişcări pasionale prea tari, dependentă de cel care ar fi fascinat-o. Urî pe Samain. Se duse în odaia lui şi luă o carte medicală în care se vorbea tocmai de conformaţia femeii şi autorul sublinia, cu oarecare patetism, destinul ei de pasivitate. Felix îl căută în zilele următoare pe Weissman şi nu-l lăsă până nu căpătă pe Weininger. Îl citi cu pasiune, dar

amărăciunea acelui original sinucigaş nu-l contamină. Dimpotrivă, rămase cu convingerea şi mai întipărită că femeia e o fiinţă slabă, victimă a fiziologiei ei, orientabilă după bărbat, care trebuie s-o ocrotească şi să-i împrumute personalitatea lui. Contactul cu Weissmann şi cu problemele sale dezvălui lui Felix o latură care-l ruşină. Da! Citise multe lucruri pentru vârsta lui, însă dăduse cu prea mult orgoliu atenţie numai pregătirii tehnice. Nu-şi cercetase sufletul, nu-şi pusese probleme, fusese un animal ambiţios. Viaţa avea aspecte multiple şi era stăpânită de legi interioare, sub apăsarea cărora orice om îşi avea iertarea lui. Fusese un înfumurat egoist, mulţumit că are o stare, necunoscând nici o mizerie, purtându-se cu lumea rece. Desigur, Titi era un băiat mediocru, dar avea şi el un suflet. Îl umilise prin pretenţiile lui savante şi-l jignise în amorul propriu, purtându-se indiscret în afacerea cu Georgeta. Aglae era rea, duşmănoasă, dar fiindcă îşi iubea copiii. Cu Pascalopol se purtase fără nici o delicateţe, deşi n-avea nici un drept asupra Otiliei. Îndeosebi, Felix îşi scrută atitudinea lui faţă de cele două fete şi se găsi profund vinovat. Pe Otilia o urmărise, înainte de a se încredinţa că fata îl iubeşte, compromiţându-i, agravându-i situaţia, iar pe Georgeta o vexase pur şi simplu. Era şi ea o fiinţă ca toate fiinţele, care voia să aibă un cămin şi să fie stimată. Chiar dacă nu era decât o fată uşuratică, nu se cădea să fugă în chipul acela laş din patul în care ea îl primise cu atâta vădită sfială, cu un respect care-l măgulise. Ea îl iubea, fără îndoială, şi-l socotea mai presus de ea. Felix se hotărî ca, pe dată ce-şi va fi trecut examenele, să facă unele lecturi de documentare mai generală în domeniul vieţii şi să se scruteze mereu, spre a-şi surprinde şi sugruma orice impulsiune orgolioasă, şi orice cruzime faţă de alţii. Ca să nu uite, îşi luă caietul şi scrise neted:

„Voi căuta să fiu bun cu toată lumea şi modest, şi să-mi fac o educaţie de om. Voi fi ambiţios, nu orgolios."

Felix, după multă luptă cu sine însuşi, ajunse la concluzia că „trebuie" să se ducă la Georgeta, spre a repara impresia de răceală pe care o lăsase fetei. Îl tulbura însă faptul că sila pe

care şi-o făcea îl bucura lăuntric. Lua deci drept hotărâre ceea ce nu era decât slăbiciune? Şi apoi, nu cumva nu mai iubea îndeajuns pe Otilia? Căută să se analizeze sincer şi crezu că descoperă această dualitate. Pe Otilia o iubea cast, o voia ca pe o viitoare soţie, Georgeta îi era trebuitoare fiziologiceşte. Îl tulbura, o dorea, dar nu se temea că ar putea să se îndragostească de-a binelea de ea. Se duse deci la Georgeta, care-l primi cu o plăcere întristată. I se păru chiar curios lui Felix că o fată aşa de jovială şi deliberată în tot ce face, exprimând prin perfecţiunea de mare păpuşă de porţelan femeia crudă, indiferentă, e atât de preocupată de cazuistica morală.

— Domnule Felix, îi zise ea, îmi pare sincer rău de Titi. N-am vrut deloc să-l fac să sufere. Dumneata nu înţelegi că e perfect absurd ca eu...? În sfârşit, e ridicol. E de vină numai Stănică. Dar sunt şi eu vinovată, că m-am jucat. Generalul a aflat, tot Stănică trebuie să-i fi spus, cum are obiceiul, şi mi-a făcut aluzie. Nu din gelozie, închipuie-ţi, din bunătate. E un om bun.

Lui Felix i se păru ciudată şi această bunătate a unor oameni cu o situaţie morală atât de independentă. Se gândi şi la Aglae, şi la Pascalopol şi-şi făcu mintal socoteala că fiinţele dezlegate de cătuşele familiei, trecute prin toate plăcerile vieţii, sunt mai îngăduitoare. În tot cazul, fu înduioşat de judecata Georgetei şi o privi lung.

— Ascultă, zise aceasta, eu am pretenţia de a fi frumoasă, seducătoare, ştii, nu sunt îngâmfată, dar o femeie îşi dă seama numaidecât de felul cum e privită de bărbaţi. Şi, apoi, în tagma mea sunt de o castitate aproximativă, pot să inspir tulburări romantice. M-am întrebat: eşti un timid, sunt eu lipsită de interes pentru un om cult? Spune-mi drept, nu mă supăr! De ce fugi de mine?

Sub imperiul hotărârii lui disciplinare, Felix se apropie de Georgeta şi-i sărută mâna. În fond, era tulburat şi se temu că nu va fi consecvent. Simţi că o forţă naturală, imperioasă cere ca relaţii de acest fel cu femeia să devină normale. Georgeta îi văzu obrazul înroşit şi ochii vinovaţi şi-l luă de bărbie (în sine, Felix fu iar înciudat).

— Ce curioşi sunteţi voi, tinerii, îndrăzneţi şi plini de ascunzişuri! De ce-ai fugit atunci?

— Trebuie să înţelegi că e jenant pentru mine să lipsesc noaptea de acasă. Moş Costache e un om bătrân, merită respect. Apoi, Otilia...

— O iubeşti, nu?

Felix găsi o deosebită mulţumire să se mărturisească şi i se păru chiar foarte firesc ca să-şi dovedească astfel prietinia faţă de Georgeta:

— O iubesc, într-adevăr.

Georgeta îl strânse repede de un braţ şi-l sărută.

— Dar la mine ce cauţi atunci, aşa iubeşti tu pe Otilia?

Felix se dădu înapoi, dezarmat de argument. Georgeta redeveni serioasă.

— Nu, zise ea, glumesc, desigur. Iubeşti într-adevăr pe Otilia şi o fericesc. Nu faci o crimă dacă vii la mine, oricărui bărbat îi e îngăduit asta.

— Nu-i aşa? se prinse Felix de precept. De Otilia sunt legat de mult, din copilărie. Şi pe tine te iubesc... altfel. N-am avut nici o intenţie rea atunci, îngăduie-mi să repar greşeala.

— Ah, râse Georgeta, ce şiret eşti! Vrei iarăşi să-l trădez pe generalul cu tine? Ei bine, am să fac şi asta, fiindcă sunt o fată bună şi, de altfel, am prins slăbiciune pentru tine, dar fără manifistări casnice. Ai dreptate, în definitiv, însă află că în cele din urmă devin primejdioasă. Un tânăr s-a sinucis din cauza mea! Iubeşte-mă pe furate, nu te zăpăci!

Pe Felix, această morală îl supără iarăşi, lucru pe care Georgeta îl remarcă. Fata se aşeză pe genunchii lui Felix şi-i înconjură gâtul cu un braţ.

— Sunt o proastă că-ţi fac atâta morală, iartă-mă, inspiri atâta respect, încât am devenit pedantă. La drept vorbind, îmi placi, asta-i principalul! Fă cum crezi!

Ca un fulger trecu prin mintea lui Felix iarăşi imaginea Otiliei. Hotărârea de a-i fi absolut credincios îi întârzia spontaneitatea plăcerii de a se simţi alături de Georgeta, apoi se simţi profund ridicol ca în asemenea împrejurare să stea să

mai cântărească sentimentele. Se lăsă cu totul în voia simţurilor, şi atât el cât şi Georgeta fură fericiţi în acest joc care avea savoarea primejdiei, fără a fi propriu-zis ameninţaţi. La plecare, Georgeta îl privi pe Felix cu o simpatie adâncă şi-i şopti cu un galeş reproş:

— Felix, să nu te îndrăgosteşti de mine! Fii impertinent, aşa trebuie să fie un bărbat! Ţi-o spun pentru binele tău.

Felix se simţea fericit. Era absurd să tăgăduiască acest lucru. Se simţea mai ales ocrotit de toate împrejurările şi de oameni ca de o conjuraţie a favorii. Otilia îi păstra un gând de departe şi el avea voluptatea de a o iubi, Georgeta îi dădea cu mari gingăşii ceea ce era în puterea ei. Era însă nemulţumit de el însuşi, de această luptă lăuntrică între impulsurile momentane şi nevoia congenitală de a-şi face un program în viaţă. Dacă se va duce mereu la Georgeta, va fi un profitor, lipsit de orice capacitate de asceză în numele unei iubiri mai pure, dacă nu se va duce, va fi un ridicol cazuist, timid. Otilia şi Georgeta şedeau foarte bine laolaltă, lucrul era limpede, cu toată îndărătnicia de a găsi vreo antinomie. Mai degrabă îl supără facilitatea relaţiilor lui. Parcă nu el cucerise pe Georgeta, ci ea îl cucerise pe el. Şi Otilia îl privise ca pe un factor de a cărui iniţiativă nici nu se cădea să se informeze. Felix avu în treacăt ideea, pe care n-o lăsă să se dezvolte din pudoare, că spre a-şi controla voinţa şi capacitatea lui de a urmări un scop ar fi trebuit să încerce să cucerească experimental o altă fată, inaccesibilă. Însă examenele îl absorbiră cu totul şi câtăva vreme uită şi de Otilia, şi de Georgeta.

Pe când citea un curs, străduindu-se să memoreze pagină cu pagină, moş Costache, după ce dădu câteva târcoale prin faţa odăii lui, crăpă uşa şi îşi vârî înăuntru capul lui ca o bilă.

— Nu-nu-nu te-te duci nicăieri azi? întrebă el.

— Nu. Am de învăţat. Dar de ce? Ai vreo trebuinţă de ceva?

— Nu. Am zis că e frumos afară, e soare, ţi-ar face bine să mai iei aer. Eeee întuneric aici!

— Îţi mulţumesc, zise Felix. Am să ies mâine. Azi vreau să citesc cursul.

Moş Costache scoase capul din întredeschizătura uşii şi dădu să plece. Ezită însă, şi după câteva tărcoale îl vârî din nou.

— Nu-nu-nu ieşi din odaie, nu-i aşa? Pe jos e urât, fa-fac nişte reparaţii.

— Nu ies! răspunse Felix.

— Bi-bine faci! se bâlbâi moş Costache, vesel.

Deşi întrebările bătrânului erau cam fără rost, Felix nu le luă în seamă, dar rămase cu sugestia vremii frumoase. Într-adevăr, i-ar fi plăcut să se plimbe puţin la Şosea, să-şi mai consolideze prin odihnă terminologia în memorie. De jos se auzi un huruit ca de mobilă târâtă pe duşumea şi apoi bătăi de ciocan. Îşi aruncă ochii prin ferestrele geamlâcului şi văzu că în curte nu era nimeni. Uşa de la odaia Marinei era închisă cu lacătul, ceea ce însemna că bătrâna nu era acasă. Moş Costache apăru deodată în curte cu un ciocan în mână. Privi înspre poartă, în fundul curţii, în toate părţile, uitând să arunce ochii în sus, apoi se întoarse, călcând în vârful picioarelor chiar pe pământ, ca un hoţ. Se auziră din nou huruituri şi scârţâituri ca de lungi cuie trase greu cu un cleşte. Felix se decise să plece în oraş. Tot trebuia să mănânce undeva, de vreme ce Marina nu era acasă. Se dădu jos pe scară fără să fie auzit. În sufragerie însă fu oprit în loc de o scenă pe care n-o aştepta. Marele bufet era dat la o parte, iar moş Costache şedea îngenuncheat în faţa unei găuri în duşumea, făcută prin scoaterea unei bucăţi de scândură. În ea, Felix zări, fără să vrea, o cutie de tablă de-ale Regiei, în care luceau monede, şi un pachet cu hârtii, după toată aparenţa, bancnote. Bătrânul se silea, cu mâinile tremurătoare şi pline de sudoare, să pună repede deasupra bucata de scândură. Felix voi să se strecoare îndărăt pe uşă fără a fi văzut, dar duşumeaua trosni sub paşii lui, şi moş Costache sări galben în picioare cu ciocanul în mână:

— Ci-ci-cine e? Nu intra!

— Eu sunt, moş Costache! Am venit să-ţi spun că mă duc în oraş. Dacă voiai să repari dulapul, trebuia să-mi spui mie, să-ţi ajut.

Felix minţise intenţionat, dar moş Costache îl crezu sau se făcu că-l crede.

— Nu-nu nu-i nimic. S-a rupt puţin o scândură, îl repar eu, că mă pricep.

Felix se strecură pe uşă cu ochii în tavan, ca să dovedească bătrânului că nu vede nimic. Pe dată ce ieşi, auzi cheia răsucindu-se în broască. Ieşit în stradă, întoarse instinctiv privirea şi văzu că moş Costache pândea la fereastră să vadă dacă a plecat. Bătrânul îi făcu un semn de adio cu mâna, ca să fie sigur că pleacă.

— Imprudent bătrân, îşi zise Felix, dacă află Stănică, e un om mort.

Stănică nu află, dar extraordinarul lui simţ pentru tot ce se petrecea în umbră pe raza intereselor lui îl făcea neliniştit şi căutător ca o pisică în preajma unei fripturi. Felix nu-şi putea da seama, în definitiv, ce urmărea Stănică, şi nici acesta nu i-ar fi putut explica într-un acces de sinceritate. Stănică nu urmărea nimic special, aştepta numai, înfrigurat, lovitura care să-i schimbe cursul vieţii. Această relativă gratuitate a activităţii lui îl făcea fecund în idei şi ascuţit în intuiţii, ca pe un adevărat artist. Stănică era pretutindeni, întreba de toate, dădea sfaturi în toate direcţiile, era frate, părinte, consilier pentru oricine, înduioşându-se de propriile lui improvizaţii sentimentale. Felix îl surprindea adesea privind pe fereastră în odaia lui moş Costache sau cotrobăind prin casă. Totdeauna întorcea astfel vorba, încât indiscreţia lui părea un lucru firesc şi neînsemnat. Felix îl găsi într-o zi chiar în odaia lui. Îl văzuse bine cum scotoceşte prin cameră, dar, când intră, Stănică şedea pe un scaun lângă masă şi contempla atent o pagină dintr-un tratat.

— E foarte interesantă chestia asta, zise el, bătând cu degetele în carte, ca şi când era limpede că pentru carte venise. Când termini examenele, să mi-o dai şi mie s-o citesc, vreau să mă informez şi eu. Stiinţa exactă, asta a fost pasiunea mea. N-am avut părinţi...

Felix îl privise totuşi aşa de surprins, încât Stănică simţi nevoia de a mai da o îndreptăţire prezenţei lui acolo:

— Domnule, mă uitam la Marina asta, a îmbătrânit rău, săraca. Ştii că le e cam rudă dumnealor! Ai dracului oameni!

Să-ţi fie rudă, şi s-o faci servitoare. Şi nici nu-ţi închipui în câte familii bune, mă-nţelegi, există porcăria asta! O soră nemăritată, o mătuşă, aşa puţin mai cretină, spală rufele celorlalţi gratis. Să zic că Marina nu prea face cine ştie ce treabă, dar, oricum gratis, e o afacere. Eu aş lua-o bucuros, s-o scap din mizeria asta, dar te lasă dumnealor? Culmea, nu vrea nici ea. Domnule, Marina asta trebuie să aibă parale, pe onoarea mea, asta i-a împrumutat o dată lui moş Costache două mii de franci. Unde dracului i-o fi ţinând? Cunosc o familie care ţinea o decrepită de asta numai pentru că ştia că are bani. Când a murit însă, n-au găsit nimic. Ştii de ce? Ia să văd dacă ai fler!

Felix ridică din umăr.

— Avea amant, puiule, avea amant un cocoşat, cu care făcuse şi doi copii admirabili, cel puţin ca ten. Nu ştiu ce învăţaţi dumneavoastră la medicină, dar cocoşaţii fac copii albi, planturoşi, cu pieliţa ca de chiparoasă şi crin, ca de plantă ţinută în pivniţă. Mor însă matematic după un an. Ei, eu mă întreb la cine rămâne Marina dacă, doamne fereşte (lucrul e inevitabil), moare Costache? Cine se păcăleşte sau se procopseşte? În locul dumitale, eu aş pipăi terenul, aş trage-o de limbă (am văzut că Marina ţine la dumneata), să văd ce bani are. Dumneata ai putea s-o iei foarte bine, ca student ai în ea o comoară, fără nici un ban, pentru puţină ţuică. Şi pe urmă, şmechere, rămâi cu banii. Dar e vorba, are, sau nu are? Dumneata ce zici?

— Niciodată, răspunse Felix, nu m-am gândit la asta, şi chestia mi se pare inactuală, bineînţeles pentru cel interesat. Ar trebui să moară moş Costache, apoi ea, sunt pea multe evenimente de aşteptat. Mi se par foarte solizi.

— Bine, bine, noi lucrăm cu probabilităţile. Ia să presupunem că eu, care am experienţă, şi dumneata, la care ţin ca la un frate mai mic, facem un pact. Dumneata observi, eu pilotez, apoi împărţim beneficiile. Evident, e o loterie, dar o loterie cu toate numerele câştigătoare. Trebuie numai răbdare. Numai cu asta nu trăieşti, dar dacă mai joci şi la alte loterii de astea, poate veni vremea când toate să se tragă deodată.

Atunci trebuie să fii pregătit. Dumneata eşti doctor, pentru numele lui Dumnezeu, şi ştii. Ce e viaţa? Vax. Ai trecut de o anumită vârstă, încep beteşugurile: ba un reumatism, ba o gută, ba inima, ba rinichii. Într-o bună zi, pac, şi nu pică unul, ci toţi de vârste apropiate. E statistic, e ştiinţific. Ieri l-a pocnit pe Simion (se curăţă la sigur, fac prinsoare), mâine pe moş Costache, şi nici ceilalţi n-o să trăiască o mie de ani. E rândul nostru, al tinerilor, să ne aşezăm la masa vieţii. Da, dar trebuie să fim pregătiţi, să nu lăsăm lucrurile de azi pe mâine. Bătrânii sunt şireţi, escroci, ţi-o spun eu, ca avocat, au duşmănie declarată pe moştenitori. Un bătrân care toată viaţa n-a ştiut să se folosească de averea lui, gelos pe tineri, face farse, de pildă, lasă averea la o biserică sau la alte instituţii şi mai neprevăzute. E frumos ca Otilia să-şi fi consumat aici tinereţea şi apoi să rămână pe drumuri, tocmai când e mai îcântătoare şi are nevoie de lux?

— Nu cred eu că moş Costache n-are să aibă grijă de ea, spuse Felix, puţin atins.

Stănică îi surprinse momentul de slăbiciune.

— E în stare, e în stare, nu-ţi face iluzii, bătrânii au psihologia lor. E de datoria dumitale, dacă zici că o iubeşti pe Otilia, să pui umărul să creăm aici o atmosferă sănătoasă, pentru ca succesiunea, când o fi, să se deschidă în mod echitabil. Ori vrei să pună mâna soacră-mea pe toate, pe averea în fond a Otiliei? Dumneata ştii că restaurantul a fost cumpărat de moş Costache cu zestrea nevestei lui? Era, de fapt, dreptul fetei.

Felix făcu un gest de protest la injustiţie. Stănică atacă problema mai adânc:

— E din partea dumitale o faptă de moralitate. Fata asta dulce, delicioasă trebuie ferită de primejdii, de ispite. Fără nimic şi nimeni pe lume, ştii ce face Otilia, ce e îndreptăţită să facă? Se aruncă în braţele lui Pascalopol, asta face! Şi-i dau dreptate.

Stănică, încredinţat că a pus punctul pe i, închise cu zgomot tratatul de medicină. Felix se întunecase mai mult, iritat de readucerea în chestiune a cazului Pascalopol.

— Ce pot să fac eu? zise el plictisit. Nu pot şi n-am căderea să m-amestec. În curând voi fi major, şi prezenţa mea în această casă va trebui să înceteze.

— Nici nu trebuie să faci nimic. Să ai numai încredere în mine, să-mi uşurezi misiunea, să mă lăşi să fac fericirea Otiliei şi a dumitale. Eu aş voi să-l ajut pe moş Costache, să-l învăţ cum să facă bine lucrurile. Nu vezi ce prostii face? A vândut două imobile până acum, cu sume mari. I-a primit banii în mână, stiu sigur asta, doar am vorbit cu cumpărătorii. Ei bine, ce-a făcut moş Costache cu banii? I-a pus la bancă? Nu cred! Îţi închipui că eu n-am colindat peste tot? Bătrânii, domnule, nu depun banii! Ei vor să fie siguri de ei, să-i aibă în labă, de aceea şi vând. Vor să-i manipuleze, să păcălească pe moştenitori. Bătrânii îngroapă, amice. Eu fac prinsoare cu dumneata că moş Costache a îngropat undeva banii. Dar unde? Asta-i chestiunea. N-ai mirosit nimic, nu bănuieşti nimic?

— Nu, nici nu m-am gândit la aşa ceva!

Stănică îl scrută neîncrezător şi râse tactic, cu capul lăsat pe umăr.

— Hoţule, nu zău! Nu-mi prea vine să te cred. Am ajuns la convingerea că eşti fin de tot. La dame, cel puţin, eşti maestru. N-am făcut în doi ani cu Georgeta ce-ai făcut dumneata în cinci minute. Ăştia care au succes la dame se pricep şi în lucruri băneşti, contrar părerii comune. Dar să zic că n-auzi, nu vezi. Eu te întreb aşa, să văd, dumneata cum judeci? Unde să-i fi ascuns?

— În casă nu cred că-i ţine, zise Felix, dintr-un sentiment de solidaritate cu bătrânul. Avarii îngroapă banii prin grădini.

— Ei, asta în poveşti, nu pe aici pe la oraş. Crezi că eu nu m-am plimbat prin grădină? Nici eu n-aş crede că-i ţine în casă. Însă să ştii că aici sunt ascunzişuri pe care numai el le ştie şi soacră-mea, ascunzişuri de casă veche. Ai să vezi că bătrânul nu face iarna foc, să-l tai, în cutare sobă, ceea ce înseamnă că-i e frică să nu-i ardă bănetul ascuns prin apropiere. În definitiv, treaba lui, vorba dumitale, cum îşi aşterne, aşa doarme. Eu, unul, n-am nici un interes. Mă ocupam şi eu, aşa

ca filantrop, pentru binele lui, şi puţin şi pentru Olimpia. Am, ca să zic aşa, un mandat moral, să apăr interesele generaţiei noi faţă de cea veche.

Fiindcă Felix dădea oarecare semne de plictiseală, Stănică se ridică şi chiar trecu pragul, dar se întoarse din nou.

— Ceea ce vrusesem să-ţi spun, tocmai aia nu ţi-am spus. Te invită Iorgu mâine seară la nouă la restaurant. Vine şi moş Costache. Are omul o fată căreia îi rupe turta, şi a găsit pretext ca să dea o masă cunoscuţilor, în vederea că a devenit proprietar. Mai mult pentru asta.Tocmai dumneata, care ai mijlocit, ca să zic aşa, afacerea, şi moş Costache sunteţi eroii serii. Vin şi eu, nici vorbă.

— Nu cred că am să pot merge!

— Refuz nu se poate. Am ordin să te aduc. Mai dă-le dracului de examene! Mi se pare c-o să-ţi arăt o fată faină.

Încredinţat că a aruncat argumentul suprem, Stănică ieşi pe uşă maiestuos. Într-adevăr, Felix se duse la restaurant, fiindcă moş Costache ţinu neapărat să fie însoţit, şi apoi pretindea că trebuie să închidă casa peste tot cu cheia, fiindcă a aflat că umblă nişte hoţi care se introduc prin case şi aşteaptă acolo, ascunşi, până când pleacă lumea. În „şambrul" în care Iorgu oferea, plin de mulţumire, masa, Felix avu surpriza şi neplăcerea să întâlnească îndivizii cei mai puţin acordabili. Venise Georgeta, generalul, Olimpia şi chiar Titi, adus s-o însoţească, explicau ceilalţi, pe Olimpia până la sosirea lui Stănică, şi să facă portretul lui Iorgu. Era şi Weissmann, studentul (care îl lămuri pe Felix că făcea dantura familiei pe un preţ absurd de avantajos). Nevasta lui Iorgu era o femeie grasă, enormă, cu faţa severă, hindenburgiană, şi părul roşcat adunat într-un coc ridicol de ascuţit. Părea binevoitoare, cuviincioasă şi de origine germană. Fata, care da pretext sărbătorii, nu era de faţă. Fusese culcată de mult. Mai participau câteva figuri necunoscute, un frate al lui Iorgu, un ofiţer cu râs încântat, ostentativ optimist, o soră a doamnei Iorgu, doi bărbaţi maturi, corect îmbrăcaţi, dar cu aere de flăcăi bătrâni. Unul se prezentase ca maestru caligraf, şi Iorgu comunicase asistenţei că arta musafirului

constă în a face inscripţii, afişe, liste de mâncare, în felurite caractere. Situaţia lui Felix fu din cele mai penibile. A săruta mâna Georgetei faţă de Olimpia şi de general i se arăta ca o operaţie desperată. Însă atât Georgeta, cât şi generalul avură purtările cele mai cordiale. Georgeta îl primi cu aclamaţii, şi generalul voi cu orice chip ca Felix să se aşeze lângă el. Titi nu dădu nici un semn de supărare. Făcu el însuşi un salut din mână lui Felix, cu obişnuitul aer placid şi timid, părând a fi uitat cu desăvârşire incidentul. Cât despre Olimpia, ea nu făcu nici o dificultate morală, ocupată să admire multele brăţări ale doamnei Iorgu, care îşi scotea greoi şi cu multă amabilitate bijuteriile, spre a face plăcere musafirilor. Totuşi, Felix era tulburat. Titi se afla exact în faţa lui, de cealaltă parte a mesei, cu nişte bucăţi de hârtie de bloc, pe care îşi propunea, probabil, să treacă la nemurire agapa. Să stea de vorbă, cu o familiaritate pe care nu şi-o putea reprima, cu oricâtă sforţare la ipocrizie, între privirile lui Titi şi ale generalului, i se păru lui Felix un chin nou. În ochii lui Titi nu citi decât o mahmură, enigmatică lipsă de gândire. Generalul fu încântător în chipul cel mai jenant. Îşi vârâse un braţ după acela al Georgetei, şi altul după al lui Felix şi făcea legătura de unire între ei, vorbindu-le încet:

— *Mon jeune ami*[1], zise, am aşteptat să te mai văd, şi nu te-am mai întâlnit. Păcat! Munceşti mult, îmi închipui. Însă, te rog eu, nu exagera. Ai timp. Ce zici, întrebă el pe Georgeta, munceşte mult?

— Aşa cred! răspunse Georgeta.

— Vezi? reproşă generalul. Totuşi e frumos, e foarte frumos ce faci! Nu e nevoie însă să-ţi părăseşti prietenii pentru asta. Domnişoara Georgeta mi s-a plâns, sunt dator să-ţi spun, că ai neglijat-o. *Est-ce qu'on néglige une beauté comme ça?*[2]

— Generale, eşti un galant incorigibil, am gust să te sărut.

— *Faites, faites* [3], aprobă acesta, mângâindu-şi mustăţile terminate în bilă. Apoi se mărturisi la urechea lui Felix: E o fată delicioasă, o fată bună, plină de virtuţile antice.

[1]Tinere prietene (fr.—n.red.).

[2]Poţi rămâne indiferent la o asemenea frumuseţe? (fr.—n.red.).

[3]Nu te sfii... (fr. — n.red.).

— Papa! reproşă Georgeta în glumă.

— Zic virtuţi, corectă generalul, în sensul de perfecţiune. E femeia perfectă, totală, nu o matroană, pentru Dumnezeu!

— Va să zică, noi suntem matroane, bietele femei măritate! crezu Olimpia că trebuie să obiecteze, pentru întreţinerea convorbirii.

— Oh, madam, deloc. N-avem dreptul să calomniem femeile înainte de a le cunoaşte posibilităţile.

Georgeta fu cam îngrijorată de această conversaţie, ce putea degenera în altercaţii cu o femeie ca Olimpia, şi, ca să înlăture răspunsul generalului, luă o bucăţică de şvaiţer şi-l vârî cu vârful degetelor în gura acestuia. Generalul prinse şvaiţerul şi, în treacăt, sărută şi degetele Georgetei. Fata se pregătea să-i mai astupe gura cu o altă bucată, făcând şi ea la fel, în scopul stimulării, când sosi Stănică. Primejdia era înlăturată.

— Să mă iertaţi c-am întârziat, dar de-abia am scăpat de socru-meu. Olimpia, ce să-ţi spun, iubitul tău tată e imposibil. A aruncat pernele pe fereastră, a sfâşiat cearşafurile, a făcut un tămbălău grozav.

— Ce are? întrebă madam Iorgu.

Stănică râse.

— Are gărgăuni, madam Iorgu, ce să aibă? I-a intrat în cap că duhul sfânt, prigonit de oameni, s-a ascuns în cearşafuri, şi se supără când baţi cu băţul plapuma şi celelalte. Astă-seară n-a vrut să se culce, fiindcă rufele n-aveau duh, fiind spălate cu leşie şi persecutate. M-a văzut pe mine cu batista asta şi striga zor-nevoie că duhul sfânt s-a ascuns în ea şi să i-o dau să doarmă pe ea. De-abia l-am potolit.

— De ce nu-l duce într-un sanatoriu? observă madam Iorgu.

Ofiţerul râse zgomotos.

— Ce sanatoriu? Balamuc! Nu şi-a făcut injecţiile.

Această ieşire neghioabă făcu pe toţi să tacă, din respect pentru Olimpia, care încruntase sprâncenele. Felix reţinu totuşi banala calomnie cu injecţiile, şi un raţionament îi străbătu repede, obscur prin minte.

— Hai mai bine să ne veselim, îndemnă Stănică. Toată lumea să trăiască, şi în special eroii serii, am numit pe iubitul nostru

conu Iorgu cu familia sa şi pe simpaticul meu moş Costache et compania. Ce gândiţi dumneavoastră? Conu Iorgu a devenit proprietarul celui mai rentabil local de noapte, iar moş Costache a încasat parale bune. Spune drept, moş Costache, erau noi hârtiile, frumoase? Unde le-ai ascuns?

— Unde le-am ascuns eu, nu le găseşti dumneata! glumi cu maliţie moş Costache.

— Doar nu le-ai depus la vreo bancă, să dea faliment. S-au pârlit mulţi.

Stănică examină faţa lui moş Costache, spre a-i surprinde reacţiunile, dar acesta îngiţea de zor, cu lăcomie aperitivele.

— E bine să fii bogat, dar e bine să fii şi sărac. Fiecare stare cu avantajele ei. Azi, dacă ai bani, nu ştii ce să faci cu ei. La bănci nu sunt siguri, acasă te pradă hoţii, să-i cheltuieşti te îmbolnăveşti, să nu-i cheltuieşti, la ce-i mai ai?

— De asta, se vede, observă Olimpia ironic, nu faci tu avere, ca să nu-ţi baţi capul!

— Să ştii că da! zise Stănică, prefăcându-se că o ia în serios. Nici nu ştii ce se poate întâmpla! Iată un caz tragicomic. Unul are câteva sute de mii de lei pe care nu vrea să-i depună la bancă şi-i ţine în casă. I-a pus pe undeva prin sobă, sau într-un dulap, între două scânduri, aşa ceva. Spune dumneata, moş Costache, unde se ţin banii de obicei?

— Unde nu-l taie capul pe ticălosul de moştenitor!

Toţi râseră, iar Stănică, în gândul lui, făcu pe bătrân pezevenghi.

— În sfârşit, i-a pus pe undeva prin casă, unde poţi doar să-i pui, în pivniţă, în pod, sub saltea etcetera. Ei, şi servitoarea a şters parchetul cu benzină, uitând să deschidă geamurile, un chibrit aprins a căzut pe duşumea, şi vaporii de benzină au luat foc, şi toată casa a fost scrum în două ceasuri, cu bani cu tot. Morala: Nu pune banii de unde nu poţi să-i scoţi imediat.

Stănică încercă să fixeze în ochi pe moş Costache, care continua a părea nepăsător, însă mânca cu o repeziciune cam nervoasă, evitând să ridice privirea.

„Să ştii, îşi zise Stănică detectivistic, că l-am prins pe moş. Îi are în casă banii!"

— Domnule, zise el tare, sunt oameni care strâng o avere în lăzi, şi nu prind de veste când moneda iese din circulaţie, rămânând ca tinichea goală. Dar o să iasă acum o lege, am auzit eu, teribilă. Statul are nevoie să circule capitalurile. Dacă le ţii în ladă, frustrezi societatea de posibilităţile închise în ele. Ei bine, statul te forţează să declari ce parale ai, chemându-te să preschimbi bancnotele. Nu le-aduci, treaba dumitale, îi pierzi, dacă însă îi aduci, atunci eşti obligat să împrumuţi statul cu atât, contra titluri.

— Eşti deştept dumneata! Cine a inventat legea asta? zise moş Costache cu o indispoziţie abia acoperită.

Stănică deveni elocvent:

— Asta e o metodă clasică de a pune mâna pe paralele particularului. Numai un război să vină, cum se aude, şi nu te-ntreabă nimeni dacă-ţi convine ori nu. Dar dacă m-ai întreba pe mine cum să te aperi, eu ţi-aş spune.

— Cum? întrebă moş Costache, sarcastic, dar mâncând mereu.

— Trecând-o asupra moştenitorilor, în câteva părţi, ca să nu atingi minimul impozabil. Sau, dacă vrei, le laşi obligaţiunile statului, şi dumneata mănânci banii.

Moş Costache era gata să declare supărat că „n-are nimic“, însă Iorgu se afla în faţa lui ca cea mai bună dovadă că primise bani. Se mulţumi să glumească:

— Când eşti tânăr, n-ai bani, şi când eşti bătrân, dacă i-ai strâns, te pândesc rudele!

— Asta aşa e! aprobă generalul. De aceea eu am hotărât să-i cheltuiesc cu tinereţea.

Zicând acestea, strânse de braţ pe Georgeta şi pe Felix, dar mai mult pe cea dintâi.

— *Mon général*, prinse ocazia Georgeta, când îmi cumperi o blană?

— Întrebarea e improprie! răspunse galant generalul. Cumpărătura e de mult făcută! Vrei să spui, când să te însoţesc ca să ţi-o alegi!

Olimpia privi pe Georgeta cu invidie şi cu o curiozitate infinită, ca şi când aceasta ar fi fost un animal apocaliptic.

Printr-o firească asociaţie, convorbirea începu să se desfăşoare asupra copiilor, pentru care părinţii strâng bani privându-se de toate bunurile, ca apoi ei să-i risipească.

— Noroc că am fată, zise madam Iorgu, fetele sunt mai cuminţi!

— Pe fete nu trebuie să le măriţi? observă Olimpia. Uneori e mai greu ca cu băieţii. Ştiu asta din familie.

— N-o silesc să se mărite! Dacă are noroc, mărite-se, dacă nu, e bine şi aşa!

— Perfect, zise Weissmann, va practica iubirea liberă, pentru plăcerea proprie.

În afară de Georgeta, Felix şi generalul, care pufniră de râs, ceilalţi priviră uimiţi la Weissmann. Olimpia îndeosebi îl contemplă ca pe un monstru.

— Cum, ţipă aproape Stănică, să ţii fata nemăritată? E o crimă dublă împotriva vigoarei naţiei şi a economiei. Cum, să stea fata sterilă, să piară naţia românească, să scadă populaţia? Şi cu averea ce faci? În definitiv, ea e numai un împrumut al societăţii, care trebuie restituit...

— Bravo! aprobă Weissmann. Trebuie restituit comunităţii.

Weissmann fu iarăşi contemplat cu mirare.

— Dă-mi voie, corectă Stănică, nu umbla cu socialisme de ale dumitale. Bunurile trebuiesc redate societăţii prin mâinile copiilor, ca să se folosească şi generaţia nouă.

— Baţi câmpii, Stănică, zise Olimpia, asta e de la sine înţeles că copiii au să moştenească.

— Fireşte, făcu voluminoasa doamnă Iorgu.

Iorgu însuşi se aplecă înspre locul unde şedeau generalul, Felix şi Georgeta şi mărturisi cu un gest generos din mâini:

— Îi las fetei avere împărătească! Mititica!

Stănică auzise.

— Nu m-aţi înţeles, strigă el, dacă mă împiedicaţi să vorbesc! Nu e de-ajuns să-i lăsaţi fetei avere, trebuie s-o măritaţi, ca de avere să se folosească şi altul.

— O mărităm, o mărităm, zise împăciuitor Iorgu.

— Întrebarea este, cu cine o măriţi?

— Eu aş vrea ofiţer sau doctor, zise madam Iorgu.

— Doctor, sări Stănică, uite doctor! şi întinse mâna spre Felix. Lucica are opt ani acum, peste şase ani e nubilă, şi atunci dumnealui este tocmai doctor proaspăt. Băiat fain.

Atât Iorgu, cât şi nevasta lui priviră cu simpatie şi modestie la Felix, care găsea scena foarte penibilă şi blestema în gând limbuţia lui Stănică. Olimpia însă părea nemulţumită, şi pe Felix îl surprinse asemănarea ei cu Aglae.

— Fata dumneavoastră, zise ea, cu o maliţie molatică, trebuie să aibă aspiraţii mai înalte, un magistrat, un ofiţer superior.

Stănică pufni de râs, fără să explice cauza. Iorgu, împăciuitor, închise discuţia:

— Ce-o fi, nu ne uităm, să fie numai tânăr de ispravă, să muncească, cum am muncit şi eu, care m-am ridicat de jos. Însă, ce să vorbim acum degeaba, că fata e mică. Mai bine să bem în sănătatea ei şi a tuturor.

Chelnerii, mobilizaţi la spatele invitaţilor, umplură paharele şi toţi băură. Generalul se ameţise de-a binelea, păstrând totuşi dignitatea. Voia cu orice chip să vadă relaţiile între Felix şi Georgeta mai cordiale.

— Mă rog matale, insistă el pe lângă Felix, care se simţea jenat, Georgeta e o perlă, e o fată adorabilă, pe care ţiu s-o cultivi, te invit s-o cultivi. Îmi datoreşti această fineţe. Predau în mâinile dumitale o pupilă scumpă.

În tot acest timp, moş Costache, mulţumit că scăpase de insinuaţiile lui Stănică, mânca harnic şi bea mereu, sugându-şi buzele groase, privind numai în farfurie. Madam Iorgu, căzând cu ochii asupra lui, crezu de datoria ei să fie amabilă:

— Domnule Giurgiuveanu, am auzit că aveţi o fată, domnişoară, să vă trăiască, s-o vedem măritată. Unde e acum, de ce n-aţi adus-o?

Moş Costache mormăi ceva, cu gura plină, în imposibilitate de a articula. Stănică luă cuvântul în locu-i:

— Otilia? Unde e ea acum, n-are nevoie de noi. E la Paris.

Stănică spuse ultimele vorbe triumfător, rotindu-şi privirile asupra întregii asistenţe. Inocentă, madam Iorgu întrebă pe Olimpia:

— Studiază?

Olimpia făcu o strâmbătură, pe care Stănică o remarcă.

— Studiază muzica, zise el, făcând totuşi cu ochiul spre grupul din jurul generalului.

— Aşa? exclamă madam Iorgu, fără să intuiască jena celorlalţi. Trebuie să cheltuieşti, domnule Costache, multe parale... cu întreţinerea.

Moş Costache bâlbâi ceva în paharul de vin pe care tocmai îl ducea la gură. Stănică, făcând iarăşi cu ochiul, explică:

— Are bursă. A remarcat-o un profesor, care a stăruit pentru specializare şi a condus-o personal, notaţi bine, personal, la Paris.

— Foarte frumos! aprobă madam Iorgu.

Ofiţerul, imprudent, intră pe neaşteptate în vorbă:

— Parcă plecase cu unul Pascalopol, moşier mare. Aşa auzeam vorbindu-se, doar o cunosc pe duduia, fată superbă.

Felix se simţi înăbuşit. Georgeta voi să salveze situaţia:

— Sunteţi informat greşit, domnule locotenent. Otilia mi-a fost colegă de conservator. Este o pianistă excepţională.

Olimpia, care dădea mereu semne de plictiseală, încercă să reteze discuţia:

— Nu înţeleg de ce ne pierdem vremea cu astfel de nimicuri. Otilia nici nu ne este rudă, nu e fata lui moş Costache, e o...

N-apucase să sfârşească. Moş Costache, înroşindu-se brusc, bâlbâi violent:

— Să-să-să nu spui prostii, de-despre fa-fa-fata mea!

Stănică îşi însuşi indignarea bătrânului:

— Vezi ce comedii faci, iubito? Cum poţi să spui asemenea prăpăstii, când nu cunoşti lucrurile? Aşa e, o scuză Stănică faţă de ceilalţi, când o fată e crescută în idei greşite şi în duşmănii. Familiile dumnealor nu prea se au bine, mă înţelegi, şi de aci toată povestea.

— E rău când nu e unire în familii, zise madam Iorgu, mereu placidă şi nepricepând situaţia.

Felix fu foarte deprimat de această scenă care îl atingea direct, deşi cei de faţă nu se gândeau o clipă că el ar fi în cauză. Atunci îşi dădu seama că tot ce privea pe Otilia îl

preocupa, cu toate sforţările de indiferenţă pe care încerca să le facă. Georgeta însă observase asta de la început şi, împreună cu ea, din fineţe şi din experienţă, şi generalul. Amândoi se străduiau să atragă pe Felix, folosindu-se şi de Weissmann, într-o convorbire străină de obiectul conflictului:

— Am auzit, domnule Felix, că la balamuc, vorbea Georgeta, sunt bolnavi foarte interesanţi. Mi-ar plăcea să văd o dată.

Weissmann interveni:

— Te duc eu, domnişoară. Optzeci la sută din bolnavi provin nu din infectaţii sanguini, ci din cei morali. Constrângerea, în materie erotică, zdruncină creierul. Dumneata, care eşti o fată fără prejudecăţi, dispunând liber de posibilităţile dumitale sexuale, ai să vezi dezastrele societăţii burgheze.

Georgeta, deşi cam încurcată de libertatea de limbaj a lui Weissmann, îl ascultă în interesul lui Felix, fără să-i pese de ochirile celorlalţi, aprobată de zâmbetul cordial al generalului. Felix era, în chip învederat, distrat. Generalul găsi că ar fi potrivit ca Felix să se retragă şi, cu aprobarea recunoscătoare a acestuia, cei trei se ridicară. Moş Costache declară posac că vine şi el. Familia Iorgu se arătă mâhnită:

— Puteai să stai, măcar la prăjituri.

Într-adevăr, chelnerii aduceau pe tăvi lungi de argint mormane de prăjituri şi de fructe. Pe faţa lui moş Costache se dădu o scurtă luptă de tonuri, apoi lăcomia învinse, şi bătrânul rămase pironit pe scaun. Georgeta şi generalul conduse pe Felix pe strada pustie, ţinându-l fiecare de un braţ şi silindu-se, într-un chip care în altă împrejurare ar fi fost comic, să-l înviorеze. Generalul părea afectat:

— Fetiţa mea, dar tânărul nostru mi se pare că e îndrăgostit.

— Aşa mi se pare şi mie, confirmă Georgeta în şoaptă, cu grija unei mame de a nu deştepta copilul.

— O! dar atunci e îngrozitor! Te invit să ai grijă de dânsul.

Felix simţi nevoia de a rămâne singur, îşi lua rămas bun de la cei doi, care-l părăsiră cu cele mai atente gingăşii. Apoi o luă înainte cu o necesitate neînfrântă de a merge; străbătu toată Calea Victoriei, pustie, şi se înfundă în Şosea, până la

Hipodrom. Pe măsură ce mergea şi obosea, sufletul i se calma şi începea să aibă o viziune mai obiectivă a lucrurilor. Adunarea la restaurantul lui Iorgu îi apăru de o hibriditate caricaturală. Moş Costache, avarul care vânduse localul, mânca la masa cumpărătorului. Stănică şi Olimpia, hiene avide de moşteniri, făceau pe moraliştii. Georgeta, curtezană, şi generalul, stricat bătrân, îl ocroteau pe el, care avusese legături cu Georgeta. Politeţea, mai mult, delicateţea lor erau indiscutabile. Se vede că numai oamenii fără legi în viaţă erau în stare să perceapă situaţiile fine. Totuşi, ce penibilă postură! Şi în mijlocul acestei adunături, el suferea şi se indigna de calomnierea Otiliei, care plecase într-adevăr în Franţa, însă nu pentru studii, cum pretindea, cu onctuoasă perfidie, Stănică, ci ca să se plimbe cu moşierul Pascalopol, aşa cum afirma necioplitul locotenent. Moş Costache se arăta atins de ponegrirea Otiliei, dar el însuşi nu o ajuta cu nimic să-şi clarifice situaţia, ba chiar o împingea, lacom, la combinaţii cu Pascalopol. În această societate, mai de treabă era tocmai aparent teribilul, cinicul Weissmann, care, limitându-se la orori verbale şi la paradoxuri, le făcea totuşi mici şi discrete servicii medicale. Obosit, Felix se lăsă pe o bancă. Aerul se învineţi, apoi se albi, şi lucrurile căpătară contururi. Un hârşâit monoton de târn se auzi pe undeva, şi două faetoane de lăptari matinali se îndreptară spre oraş. Se făcuse dimineaţa. Sufletul lui Felix se umplu de elanuri şi hotărâri mari. Experienţa lui nu se prefăcu în deprimare, ci într-o mare voinţă de a se ridica deasupra tuturor. Îşi puse în gând să facă astfel încât să nu depindă de nimeni, să nu fie silit să sufere trivialitatea nimănui. Nădăjdui orbeşte că Otilia se va păstra mândră, până ce el va fi liber de el însuşi, ca atunci, plin de mărinimie şi fără nici o răsplată, să-i întindă mâna. Liniştit de această hotărâre, se ridică de pe bancă şi se îndreptă spre oraşul care începea să fiarbă.

XV

Simion devenise atât de supărător, încât Aglae se hotărî să scape de el. Propriu-zis, ea nu prea credea în nebunia lui şi-l trata ca şi când el s-ar fi prefăcut, ca să-i facă ei zile negre. Ideea de a-l interna într-un sanatoriu fu respinsă cu indignare:

— Cu ce să-l ţin în sanatoriu? Are el vreo avere?

— Are pensia, observă Stănică.

— Ce-ai zis? Pensia? Dar eu, copiii cu ce trăim?

În realitate, Aglae avea destulă avere, strânsă din chiar banii lui Simion, privat sistematic de orice plăceri. Stănică propuse în cele din urmă, cu oarecare prudenţă, de a vârî pe Simion într-un ospiciu, deşi, zicea el, s-ar putea afla că bătrânul are avere (însă el avea să facă rost de un act de paupertate), şi apoi soluţia ar putea să nu convină, fiindcă e penibil să se ştie că ai un soţ la ospiciu etc.

— Şi ce, zise Aglae, acru, eu l-am adus în halul ăsta? Să se ducă unde l-au adus faptele lui.

Într-o duminică, totul fu pregătit ca Simion să fie scos din casă. Weissmann se oferise să îndeplinească delicata însărcinare, după ce ospiciul fusese prevenit. Bătrânul avea să fie plimbat sub un pretext oarecare, dus apoi la ospiciu, ca spre a-l vizita, şi lăsat acolo. Isteţul medicinist studiase bine chestiunea, conversând de câteva ori cu Simion, şi-şi alcătuise în cap câteva scene posibile. Aglae strânsese într-un geamantănaş câteva lucruri de îmbrăcăminte, pe cele mai rupte, şi acum aştepta în sufragerie sosirea lui Weissmann. Mai milt din curiozitate decât din simpatie, toţi ai casei, Stănică, Olimpia, Titi, Aurica, se adunaseră în aceeaşi încăpere, pe canapea şi pe scaune, de-a lungul pereţilor, şi priveau ca la un spectacol. Din când în când, deschidea uşa cu o curiozitate avidă, lipsită

de orice ruşine, Marina, plină pe mâini de făină, aşa cum ieşise din bucătăria casei vecine. Simion, cu ochii exaltaţi, slăbit şi cu barbă crescută în săgeată, şedea la masă şi sorbea lacom dintr-o ceaşcă cu lapte. După ce sfârşi de băut, privi în fundul ceştii, mirosi, apoi zise:

— Aici a fost oţet.

Aglae se supără:

— Eşti nebun? Ce oţet? Dacă era oţet, nu-l beai! De unde până unde oţet?

— Lui Isus, lumea îi dă să bea oţet. Cu asta mă hrănesc eu de când au apărut semnele.

Ochii lui Simion arătau îngrijorare şi suferinţă, însă Aglae nu trăda nici un fel de milă şi nu arunca nici o vorbă blândă spre a-l potoli. Dimpotrivă, fu din ce în ce mai iritată:

— Slavă Domnului, te-am hrănit ca pe un trântor, cu ce-a fost mai bun, ani de zile, fără nici o bucurie din partea ta, şi acum vii să-mi spui că ţi-am dat oţet. Oţet să fie în inima duşmanilor.

— S-au arătat semnele! repetă, mai tare, Simion.

— Ce semne, tată-socrule? întrebă Stănică, cu intenţii psihiatrice, făcând cu ochiul celorlalţi. Cine ştie, poate dumnealui are dreptate. Trebuie să-l ascultăm.

Simion arătă cu degetele descărnate înspre barbă.

— Domnul mi-a dat barba lui.

— Mai bine te-ai fi tuns puţin, decât să stai în halul ăsta.

— Eu să mă tund? zise Simion violent, sărind de pe scaun. Nimeni să nu se atingă de Domnul Isus.

Aglae îl privi cu mare dispreţ, ceilalţi cu felurite grade de placiditate. Numai Stănică părea aci distrat de spectacol, aci străbătut de milă.

Cuprins de agitaţie, Simion începu să se plimbe prin casă, gesticulând şi privind la hainele lui. Nasul îi era înroşit ca de ger, şi mucozităţile se prelingeau pe mustăţi. Vorbi repede:

— Ereticii îmi fură banii, s-au unit toţi să-mi chinuie hainele, uitaţi-vă la pantaloni (erau scurţi) cum mi i-au decolorat, mi-au bătut hainele pe cruce. Cristos a fost izgonit din lume, au omorât

pe Cristos, lumea a rămas fără Dumnezeu, îmi scriu ucenicii şi nu-mi daţi scrisorile, asta e scandal, am să reclam împăratului Cezar, mi-aţi furat mănuşile, Cristos s-a făcut iarbă şi-l mănâncă găinile (nişte găini se vedeau în curte), unde e pardesiul meu?...

— Eu ţi-am furat banii, strigă Aglae, în culmea ciudei, eu?

— Mamă, încercă Olimpia s-o potolească, nu te potrivi!

— Lasă-mă în pace, dragă! Eu i-am furat banii? Banii i-ai risipit cu stricatele, să mă ierte copii ăştia, ele te-au adus în halul ăsta. N-ai haine? Dar ce, eram să-ţi fac eu haine? din pensia ta păcătoasă? Alţi oameni de vârsta ta aleargă, muncesc, nu stau ca trântorii. Am copii mari şi nu i-am pus la casa lor. Tocmai când să îngrijesc şi eu de bătrâneţea mea, că nu mai sunt aşa tânără cum am fost odată, îmi faci zile fripte? Mi-am mâncat tinereţea cu tine, ticălosule!

Aglae începu deodată să plângă, din nervozitate, cu sughiţuri ascuţite, ca şi Aurica altă dată. Apoi îşi şterse brusc ochii şi luă o mină şi mai duşmănoasă ca înainte. Pe buzele lui Stănică flutură un zâmbet:

„Mare cutră, soacră-mea asta! gândi el. Cum sare capra, sare şi iada. Aşa ar fi în stare să facă şi iubita mea Olimpia, dacă, Doamne fereşte, aş fi bolnav şi bătrân. Familie scârboasă!“

— Mamă, continuă el tare, de ce-ţi strici sănătatea? Fii rezonabilă! Uite, suntem noi în jurul dumitale, sunt eu. Contează pe mine, ca pe un fiu devotat. Vom face cum va fi mai bine.

Simion, uitând furia dinainte, zise, bine dispus şi profetic:

— Curând, şi nu mă veţi mai vedea. Mă duc unde m-aşteaptă armatele de îngeri să mă îmbrace cu haine de aur!

Titi începuse, să se legene, rezemat de sobă, iar Aurica, la fereastră, îşi tăia cu foarfecele pieliţele din jurul unghiilor. În sfârşit, Weissmann sosi cu o trăsură, pe care o lăsă să aştepte în poartă. Anticipând în mod imprudent planul de captare a lui Simion, Aglae zise:

— Simioane, uite, a venit domnul doctor. Să te duci cu dumnealui să te vadă, să-ţi dea ceva să te faci bine, şi pe urmă te întorci acasă. Vă duceţi cu trăsura!

Simion făcu o săritură de maimuţă:

— Ce doctor? Eu nu sunt bolnav. Eu sunt cel mai sănătos om. Eu sunt Omul şi nu voi muri în vecii vecilor. Cel ce se-nchină mie şi tatălui meu, acela se va mântui.

— Papa, găsi cu cale Olimpia să intervină, domnul îţi vrea binele, de ce să nu mergi?

Toată inimiciţia iraţională a lui Simion pentru Olimpia se redeşteptă:

— Nu vorbesc cu dumneata! Să nu-mi zici papa, că nu te cunosc. Nu eşti fata mea! Copiii mei sunt cei ce mă urmează şi se închină mie.

— Eu îţi sunt fiu adevărat, fiindcă cred în învăţăturile dumitale! zise Weissmann.

Simion îl privi cu interes, dar îşi reluă iarăşi preumblările prin casă, ca un câine prudent, după ce a mirosit un individ. Olimpia, jignită, lăsă să se vadă în ochii ei toată verzimea urii. Aglae clătină din cap, agasată:

— Aşteaptă birjarul, pentru numele lui Dumnezeu, o să mă coste o groază de parale!

Weissmann o examină pe furiş şi se putea ghici uimirea lui faţă de o astfel de nesimţire. Prudent şi politicos din fire, nu-şi trădă sentimentul lăuntric şi medită repede asupra mijloacelor oportune pentru a scoate pe bătrân din casă.

— Domnule profesor, zise el foarte ceremonios, doamnele au glumit, fără îndoială, sau e la mijloc o eroare. Eu nu sunt doctor şi n-am venit să vă consult. De altfel, sănătatea dumneavoastră mi-este cunoscută, vorbeşte toată lumea. Am venit atras de reputaţia dumneavoastră de... de învăţat... de...

Simion se opri din mers şi sorbi vorbele lui Weissmann, privindu-l, deşi la drept vorbind pupilele, în neputinţă de a se concentra, erau risipite în gol. Cuvântul „profesor“, respectul studentului îl măguleau. Însă Weissmann folosise titulatura la întâmplare, neştiind de fapt ce profesiune avea Simion.

— A auzit lumea de învăţăturile mele? întrebă serios Simion.

— Dacă a auzit, mă-ntrebi? Dar cine nu cunoaşte pe marele, pe marele... (Weissmann nu-i cunoştea numele.)

—...profet Tulea, sugeră Stănică.

— Exact! confirmă studentul.

— Şi ce doreşte lumea de la mine? întrebă măreţ Simion.

— Ce doreşte? Să ieşi în lume, să luminezi opinia publică, să aduci pe rătăciţi pe calea ceea bună.

Simion se mai gândi câtva, apoi se împotrivi:

— Nu merg. Misiunea mea pe pământ s-a sfârşit. Am băut fiere şi oţet, am fost răstignit în hainele mele, acum trebuie să mă întâlnesc cu îngerii.

— Domnule Tulea, se rugă Weissmann, eu de ce-am venit? Îngerii te aşteaptă. Pe cinstea mea. M-au trimis pe mine cu trăsura, să te chem. Priveşte caii!

Simion aruncă ochii rătăcit pe fereastră şi privi caii costelivi, înfrumuseţaţi de birjar cu câte o floare la ureche.

— Au aripi? întrebă el.

— Cum să n-aibă, domnule Tulea? Au câte douăsprezece aripi fiecare.

Simion se plimbă din nou nedumerit prin odaie, în aşteptarea anxioasă a celorlalţi, apoi se încăpăţână iarăşi:

— Nu merg! Îngerii trebuie să vină aici să mă ridice de-a dreapta tatălui. Nu mă înşelaţi dumneavoastră pe mine. Diavolul e şiret, ia felurite chipuri.

Weissmann se scărpină la ceafă, contrariat. Se pipăi la buzunarul din spate al pantalonilor, unde avea o cutie „Record", cu seringă şi fiole de morfină, apoi luă la o parte pe Stănică şi-i şopti ceva la ureche, în vreme ce Simion îi observa foarte alarmat. Trecură amândoi în odaia învecinată, de unde se întoarseră peste câteva minute. Weissmann ţinea în mână seringa cu morfină, iar Stănică o bucată de vată îmbibată cu alcool, al cărui miros se răspândi în odaie.

— Domnule Tulea, maestre, zise dulceag studentul, ştiu eu un mijloc ca îngerii să vină mai curând. Îţi facem o mică înţepătură în braţ, neînsemnată, cu asta, şi numaidecât ai să simţi lucruri minunate.

Simion se dădu înapoi, cu oroare. Din fericire, Stănică avu un cuvânt nimerit:

— Îmi pare rău că te porţi aşa, zise el cu prefăcută dezamăgire, mi se pare mie că nu eşti ceea ce pretinzi. Isus a

fost înţepat pe cruce cu suliţa, şi dumneata nu te laşi înţepat cu un ac. Ce fel de sfânt eşti?

Surprins de argumentare, Simion se opri locului fără replică, şi Weissmann îi trase haina cu repeziciune şi-i făcu injecţia înainte ca bătrânul să se dezmeticească. Stănică îi şterse locul înţepat cu vată, în vreme ce Simion, repede ameţit, privea curios spre propria-i mână:

— Nu cumva vreţi să-mi furaţi mâna, cum mi-aţi scurtat hainele?! zise el bănuitor.

— Nu! protestă amabil Weissmann.

Îmbătat de stupefiant, Simion se lăsă pe un scaun, privind tulbure înaintea lui. Părea foarte fericit.

— Ei, cum te simţi acum?

— Mă simt bine, foarte bine, simt sănătatea în trupul meu.

— Nu ţi-am spus eu? zise Weissmann, privind pe fereastră înspre trăsură, al cărui birjar, impacientat, plesnea din bici. Gândeşte-te mai bine! Norodul te aşteaptă, de ce nu vrei să mergi? De altfel, orice sfânt se retrage câtăva vreme în pustiu, într-o chilie, ca să se purifice. Dacă vrei, te ducem într-o mânăstire adorabilă, unde vei putea medita absolut singur. Nu vin acolo decât îngeri îmbrăcaţi în alb, dimineaţa la nouă şi seara. Acolo este locul dumitale, maestre!

— Şi e pustiu?

— Pe onoarea mea! Mai pustiu ca-n Thebaida.

Un cap zbârlit se lipi de fereastră. Era Marina, care spiona de afară. Simion, exaltat, se lăsă luat de braţ de Stănică şi Weissmann, care-l suiră iute în trăsură, ca să nu se răzgândească. Nimeni din casă nu arătă vreo emoţie deosibită. Aglae privea înciudată că scena se prelungeşte prea mult, Olimpia nu-şi descreţise nici acum fruntea strânsă de necaz. Titi se legăna lângă sobă, iar Aurica îşi îngrijea atent mâinile. Birjarul dădu bice cailor, şi roatele se rostogoliră pe caldarâm. Atunci Simion întoarse capul înapoi şi, ca şi cuprins de o subită emoţie, strigă, arătând cu degetul:

— Uite salcâmul ce mare s-a făcut!

— Lasă, zise Stănică speriat, că-l vedem când ne-ntoarcem. Şi făcu semn birjarului să mâne repede.

Rămasă singură, Aglae îşi puse un şorţ dinainte, mobiliză pe Aurica şi pe Olimpia, precum şi pe servitoare şi începu să scoată afară toate lucrurile din camera lui Simion. Strânse patul şi-l aruncă într-o magazie, aruncă pe foc toate hârtiile pe care le găsi, resturile de îmbrăcăminte le zvârli la gunoi, curăţă pereţii şi duşumelele, apoi făcu un fel de odaie de primit.

— Uite, aici să staţi voi când veniţi pe aici, zise ea Olimpiei. Am mai limpezit casa, că se făcuse grajd.

Din ziua aceea, Aglae nu mai aminti niciodată numele lui Simion şi nici nu dete vreodată semn că regretă lipsa lui. Peste câteva zile venise Weissmann să-i comunice că ar fi nimerit să trimită bătrânului unele lucruri şi bani. Ea declară mirată că i-a dat tot ce trebuie. Atins, studentul îi aminti că cheltuise câţiva franci cu trăsura, ceea ce era adevărat, fiindcă Stănică spusese că n-are bani şi că Aglae va plăti pe dată ce i se va cere. Aglae, însă, deveni neîncrezătoare.

— Curios, zise ea, mie ginerele meu mi-a spus că s-a plătit tot. Am să-l întreb şi, dacă n-a plătit, cu plăcere.

Vexat, Weissmann plecă fără să mai insiste. Felix, căruia îi povesti aceste lucruri, fu atât de ruşinat, încât recurse la o minciună. Dădu zece lei colegului, sub cuvânt că într-adevăr Stănică îi dăduse aceşti bani amintind numele lui Weissmann, dar el în grabă nu ţinuse minte explicaţiile aceluia. Weissmann zâmbi cu îndoială.

— Accept, zise el, istoria ta, fiindcă n-am un franc în buzunar. Dar să ştii că cucoana pentru care arunci zece lei nu merită astfel de sacrificiu. Cât despre bătrân, te vestesc că nu mai face două parale. Are paralizie generală. Şi măcar n-o are interesantă. Tot ce poate fi mai tipic, din punct de vedere clinic. Era să mi-l dea înapoi.

După plecarea lui Simion, Aglae îşi schimbă deodată manierele. Începu să se îmbrace din ce în ce mai modern, să meargă în oraş după cumpărături, să cheme în casă prietene. Lucru ciudat. Pe Aurica şi pe Olimpia nu le mai privi cu ochi buni. Toată atenţia ei fu în direcţia lui Titi, căruia îi cumpără haine noi, îi dădu un ceas de aur, confiscat demult de la Simion,

şi chiar bani de buzunar. Pretindea acum să iasă în oraş împreună cu el şi, pentru întâia dată în viaţă, se duse la cinematograf, în sala „Minerva“, unde se reprezenta *La tour de Nesle* şi o comedie cu Rosalia. Reprezentaţia nu-i plăcu, afirmând c-o supărase la ochi. Laudă în schimb *Fata aerului*, pe care o văzuse odată la teatru, şi însărcină pe Titi să-i comunice dacă se va mai juca vreodată. După reprezentaţie îl invită la „Carul cu bere“, unde cu multă demnitate comandă bere, după ce dădu o mulţime de recomandaţii inutile chelnerului. Vederea altor grupuri de oameni mulţumiţi în jurul meselor îi produse invidie, ceea ce şi mărturisi lui Titi.

— Uite, lumea petrece! Aşa trebuia să fac şi eu cât eram tânără. Cu cine să te înţelegi însă? „El“ mergea după stricatele lui, şi eu îmi băteam capul cu voi. Ce-a fost a fost. Acum vreau ca măcar tu să trăieşti altfel, să mă bucur şi eu pe lângă tine, fiindcă fetele, odată măritate, îşi văd de bărbaţii lor. Trebuie să m-asculţi pe mine, dacă vrei să te fac om. Ţi-ai făcut mendrele, ai greşit o dată, acum cred că te-ai săturat. Să mă laşi pe mine să-ţi găsesc o fată bună, cu avere, fie şi mai în vârstă. Chiar mai bine în vârstă. Azi banul e tot. Cu cartea nu faci nimic. Să-l văd pe Felix al dumitale ce-are să facă cu medicina lui. S-o ia pe zăpăcita de Otilia.

După puţină gândire, Aglae îşi corectă impresiile:

— Dacă ar lua-o pe Otilia, n-ar fi prost. Dar nu se uită ea la un studenţaş. Ei îi trebuie moşieri. Otilia era bună pentru tine. E obraznică, dar îndrăzneaţă, urâtă nu. Ai fi rămas cu avere, nu glumă, de la Costache. Fiindcă nu eşti şi tu mai înfipt, mai bărbat, cum să-ţi spun? Vă pricepeţi la altele, vă lăsaţi păcăliţi de câte o nebună, şi pe o fetişcană ca Otilia nu ştiţi s-o struniţi. Vă râde în nas. Pe vremea mea, când bărbatul şi părinţii se hotărau, fata era înşfăcată pe sus. În sfârşit, acuma cu Otilia nu mai vreau eu. Frica mea e să nu-i lase păcătosul de Costache toată averea pe mâinile ei. Fată, lasă că-ţi găsesc eu, numai să fii ascultător.

Titi, lipsit de pesonalitate, şi în fond preocupat mereu de problema sexuală, ascultă cu religiozitate şi plăcere, încântat

de a-şi vedea aspiraţiile astfel conduse de altul. Prin nu se ştie ce mijloace, Aglae făcu cunoştinţa grasei neveste a lui Iorgu, care se simţi foarte onorată de vizitele ei, fiindcă, deşi foarte bogată, se socotea de o categorie socială inferioară. Madam Iorgu era afabilă, greoaie la mers, avea interior bogat, fără ştiinţa luxului, şi oferea prăjituri nemţeşti, din care Aglae mânca bine, cu multe laude. Fetiţei lui Iorgu, Lucica, fată care împerechea caracterele rasei germane şi ale celei eline, având păr blond în cozi, ochi albaştri, sprâncenele negre, îmbinate, şi nas drept, Aglae îi aduse fel de fel de nimicuri, cărora le dădea o valoare istorică prin cuvintele: „Aşa purtau fetele pe vremea mea!" Titi făcu portretele doamnei Iorgu şi Luciei, spre încântarea mai ales a celei dintâi. Fata, deşi măricică şi sprintenă, era lipsită de orice cochetărie, părând a ignora cu desăvârşire că pe lume sunt două sexe. Mânca cu plăcere, răspundea cuviincios la întrebări şi fugea, din când în când, afară, sărind dintr-un picior pe altul. Aglae se interesă bine asupra vârstei şi tuturor condiţiunilor fetei şi într-o zi expuse doamnei Iorgu această idee:

— Madam Iorgu, eu, în locul dumitale, la treisprezece ani aş mărita-o. Când o fată trece de optsprezece ani, oricât de frumoasă şi de bogată, e primejdie să-ţi rămână pe cap. Sunt păţită.

Era limpede, oricât de absurd s-ar fi părut, că prin capul Aglaei trecea aceeaşi idee care străbătuse, în chip de glumă semiserioasă, prin capul lui Stănică. Oricum, ipoteza aceasta apăru Aglaei ca prea îndepărtată, fiindcă la casa ei începu să primească tot felul de cucoane bătrâne care profesau, neoficial, peţitul şi cărora le prezentă cu mare satisfacţie pe Titi.

— Mamă, zise într-o zi Aurica, tu eşti mai ocupată să-l însori pe Titi decât să mă măriţi pe mine!

— Da' ce, vrei să te arunc eu de gâtul bărbaţilor? De acum încolo fă ce vrei, numai să nu-ţi scoţi vorbe.

Aurica sughiţă iarăşi repede într-o batistă, dar se refăcu numaidecât şi-şi continuă mai departe automatismele ei erotice.

Că Aglae dorea să reia legăturile cu moş Costache, nu mai era nici o îndoială. Stănică fu instruit să înceapă tratativele.

— E urât, zise acesta lui Costache, ca fraţii să se certe între ei. Ştii dumneata, vorbeşte lumea. Şi-apoi la vârsta asta! O mână spală pe alta, şi amândouă obrazul. Doamne fereşte, ai nevoie de ceva, de un ajutor, vine o boală. Fireşte, suntem noi, nu te lăsăm noi, n-avea grijă, dar cine, mai mult ca o soră, poate să ghicească trebuinţele unui frate? Supărări trecătoare, fleacuri. Pentru nişte copii nu face să împingeţi lucrurile prea departe. Poate greşeala nu e de partea dumitale, de acord. Eu spun chiar: greşeala e a soacră-mi. Nu trebuia s-o jignească pe Otilia. Dar vezi şi dumneata. E singură acum, necăjită, moş Simion bolnav, gândeşte-te însuţi.

Moş Costache contemplă ironic pe Stănică şi zise, în sfârşit:

— Şi... şi ce doreşte de la mine? Nu stă bine unde stă?

Aceste cuvinte deconcertară pe Stănică. Temându-se ca el însuşi să nu se strice cu bătrânul pentru o chestiune la care nu ţinea deloc, schimbă pe dată vorba.

Aglae opri pe Felix în drum, deşi acesta, după incidentul cu Titi, nu mai călcase în casa ei, dând a înţelege că e supărat. Îl întrebă de sănătate, se miră inocent că nu mai vine pe la ea, se informă asupra activităţii lui, asupra sănătăţii lui Costache, ceru lămuriri dacă el şi Costache mănâncă bine şi au toată îngrijirea din partea Marinei.

— Vezi, zise ea, în chip surprinzător, Otilia era ea cam distrată, dar cu vorba ducea casa. Nu v-a scris nimic?

Într-o zi, apăru în casa lui Costache chiar Aurica. Cu dulcegării şi moliciuni îl vesti că Aglae ar dori să-i spuie „ceva", rugându-l să treacă dincolo, după-amiază.

— Spune! zise bătrânul.

— Apoi, eu nu ştiu, se apără Aurica, mama vrea să-ţi vorbească.

— Să-ţi spună ce vrea, şi vedem noi! răspunse, clipind din ochi, bătrânul.

Aglae începu să fie preocupată de sănătatea ei, găsi că are reumatisme şi manifestări artritice şi află că un tratament cu iod, acum când era cald, ar fi fost foarte nimerit, mai ales injectabil. Madam Iorgu, care făcea astfel de injecţii, îi

destăinui că Weissmann, deşi tânăr, făcea injecţiile bine şi ieftin. I-l recomandase chiar un doctor, care se slujea de serviciile lui. Aglae fu silită să cheme pe Weissmann, prin Felix, şi să-i plătească cheltuielile cu trăsura. Îl convinse totuşi să se mulţumească numai cu cinci franci, fiindcă, zise ea, eşti tânăr, e ca şi când te-ai fi plimbat cu birja şi ai făcut şi un bine unui bătrân bolnav. În convorbirea cu Weissmann, care profesional aducea vorba şi de Simion, Aglae, evitând numele acestuia, se exprima în aşa fel încât să se înţeleagă cum că între bătrân şi ea nu e nici un raport. Dacă Weissmann se oferea să vadă pe Simion, Aglae spunea:

— Cum vreţi! Îţi faci pomană cu un nenorocit.

Concepţia ei în privinţa lui Simion, pe care i-o descoperi Weissmann, era că „decât aşa, mai bine moartea", sau în variantă: „mor tineri în primăvara vieţii, şi pe un nenorocit nu-l culege Dumnezeu de pe pământ".

— Domnule, zise Weissmann lui Felix, pe care-l ţinea de braţ, în vreme ce amândoi se plimbau, într-o luminoasă dimineaţă de iunie, la Şosea, aşa o femeie rea ca mătuşa dumitale, să nu te superi, n-am văzut.

— Nu e mătuşa mea. Nici n-aş putea spune ce grad de rudenie este între mine şi ea. Aproape nimic.

— Este baba absolută, fără cusur în rău, pot să jur. Bărbatul ei înnebunea şi fără infecţie. Acum e fericit, fiind înconjurat de ingeri. Şi ăsta nu e un caz particular. Aşa se va întâmpla în chip necesar, subliniez, ne-ce-sar, cu oricine se însoară. Căsătoria monogamică, alunecă Weissmann în paradoxuri în care credea, este o instituţie falsă, contra naturii. Zoologia ne învaţă că masculul nu se fixează nicăieri, decât pentru o scurtă perioadă. Un bărbat cu o singură femeie este un emasculat de fapt. Câţiva ani, până la treizeci de ani cel mult, când femeia are încă nevoi sexuale, nevasta e o fiinţă care poate fi graţioasă şi supusă. Apoi femeia, contrar credinţei comune, devine frigidă şi autoritară. Sexualitatea dispărută lasă în locu-i, ca focul care se stinge, un fum greu de derivate: ambiţii sociale, iubiri inegale de copii, avariţie. Cei mai mulţi bărbaţi aşa-zişi de acţiune nu

sunt decât involuntare victime ale nevestelor, ajunse la vârsta când femeilor le cresc mustăţi şi păr pe picioare, semn al regresiunii secreţiilor interne. Pe cea mai delicioasă fată îţi dau voie s-o iubeşti, dar, dacă vrei să-ţi rămână neştearsă în amintire, fugi de ea. În antichitate, numai curtezana era cu adevărat respectată. Iubita mea, de care ţi-am vorbit şi care era o fată inteligentă, adică cu inteligenţă virilă, şi-a dat seama de dezastrul care o aşteaptă şi a vrut să ne sinucidem. Orice femeie care iubeşte un bărbat fuge de el, ca să rămână în amintirea lui ca o apariţie luminoasă. Domnişoara Otilia trebuie să fie o fată inteligentă. După câte mi-ai spus, înţeleg că te iubeşte.

Lui Felix, numele Otilia în gura altuia, precum şi convorbirea în jurul chestiunilor intime îi displăceau, de aceea lăsă capul în jos. Îl distra aprinderea cu care Weissmann debitase teoria lui antimatrimonială, dar, spirit prudent, nu credea în ea. Vioiciunea colegului îl surprinsese la început, ca şi lectura lui, şi în faţa unei aşa de violente activităţi teoretice se simţise inferior. Acum însă, după un examen atent, avu sentimentul că Weissmann spunea banalităţi. Îi mărturisi delicat această impresie:

— În fond, spui cu vorbe mai de spirit ceea ce se spune aşa de des în glumă: să nu te-nsori cu femeia pe care o iubeşti. Mă întreb dacă ai dreptate. Aşa-zisa mea mătuşă Aglae este astfel din familie. Şi fratele ei, moş Costache, tutorele meu, este tot aşa de avar şi de lipsit de simţ familial. Ceea ce mă surprinde este că pe toţi, aici în Bucureşti, îi văd lipsiţi de solidaritate de sânge. În familia în care mă aflu, unul pândeşte pe celălalt, şi-l cred capabil pe fiecare, pentru bani, de cele mai mari mârşăvii. Nu pot să-mi închipui iubirea fără apropierea statornică între cei care se iubesc. Că dragostea degenerează, încetul cu încetul, în altceva, admit. Dar există un instinct al căsătoriei, fiindcă toţi fac teoria dumitale, şi în cele din urmă se căsătoresc.

Weissmann lăsă braţul lui Felix şi sări înaintea lui:

— Mă-nscriu în fals împotriva observaţiilor dumitale. Bunul-simţ a ceea ce spui acuză eroarea fundamentală, abil

ascunsă. Sunt deprinderi înrădăcinate care iau locul instinctelor. Ia să se retragă legea din domeniul erotic, şi să vezi cum dispare şi instinctul!

Acum Weissmann, iubitor de discuţii aprinse, aştepta replica. Însă Felix n-avea gust de dispută. Vigoarea vegetaţiei, seninătatea cerului îl duceau cu gândul în altă parte. Se întreba pe unde se află acum Otilia, ce făcea, ce gândea. Sufletul se dezvolta aşa de liniştit în Felix, încât mania lui Weissmann de-a face teorii îl mira profund. O iubea pe Otilia, fără îndoială. Dar nici prin gând nu-i trecea să examineze temeinicia sentimentului însuşi, să-şi dea seama dacă merită sau nu să iubească o fată. Prin educaţia şi citirile lui de până aici înţelesese că iubirea e un sentiment care se înfăptuieşte la toţi oamenii în acelaşi chip: prin căsătorie. Vorbele lui Weissmann i se părură calambururi din *Furnica*. Felix avea în sufletul lui un fond de gravitate. Se despărţi sub un pretext oarecare de Weissmann şi se întoarse acasă, unde se închise în odaie. Discuţia îi redeşteptase amintirea Otiliei. Singura întrebare era dacă Otilia îl iubeşte sau nu, lucru de care se îndoia din ce în ce mai mult, dar că el iubea pe Otilia şi că era drept s-o iubească, orice s-ar fi întâmplat, după zece-douăzeci de ani în virtutea degenerării caracterului feminin, n-avea nici o îndoială. De aceea, ca să-şi ateste sieşi solemnitatea sentimentului, luă tocul şi scrise în caietul lui:

„Iubesc pe Otilia."

Apoi începu să se plimbe prin odaie. Aruncându-şi ochii pe fereastra care dădea în curtea vecină, văzu o scenă care-l intrigă. Aglae, îmbrăcată, ieşi pe uşă cu multă discreţie şi se îndreptă spre poartă. Puţin după ieşirea ei din casă, Aurica, tot îmbrăcată, crăpă uşa şi urmări cu ochii pe mamă-sa. Când aceasta ieşi pe poartă şi se pierdu după case, Aurica alergă repede înspre poartă, unde aşteptă câtva. Apoi, în acelaşi chip, porni şi ea pe stradă. Felix deduse că Aurica urmărea pe Aglae. De la Stănică, venit a doua zi cu aere misterioase în odaia lui, Felix află sensul urmăririi. Stănică închisese uşa cu precauţie şi vorbea lui Felix ca şi când ar fi fost vorba de vreo problemă importantă pentru

toată lumea. Iată despre ce era vorba: Aglae avea unele bijuterii, brăţări de aur îndeosebi, cam demodate, dar, în orice caz, de o valoare materială indiscutabilă. Aurica le socotea, întotdeauna, ca destinate ei. De la o vreme, Aglae găsea că în casă sunt o mulţime de „boarfe“ care încurcă odăile. Vându unele mobile, o măşină de cusut şi era pe cale să scape şi de altele. Aurica ţinea la toate lucrurile din casă ca fiind, virtual, zestrea ei. Împuţinarea lor o umplu de spaimă. Se simţi părăsită, trădată, şi plânse ceasuri întregi pe înfundate. Aglae n-avea nici un fel de ostilitate împotrivă-i. Dar, pe de o parte se socotea stăpână pe avutul ei şi era agasată de rolul de simplă depozitară a bunurilor copiilor, cum voiau s-o privească ceilalţi, pe de altă parte, avea ideea că unei fete îi ajunge să aibă o casă şi o zestre oarecare, în bani, restul privind pe eventualul soţ. Încercase să-i vâre în cap Aurichii că „bărbaţii“ vor acum lucruri moderne şi că toanele sunt fără rost. Aglae găsea că Titi are mai multă nevoie de asistenţa ei, fiindcă femeile sunt fără cap şi n-ar fi fost în stare să-l mai facă să trăiască viaţa din casa părintescă. Toată străduinţa Aglaei fu de a-i da de pe acum lui Titi tot ce putea să-i dea, schimbând destinaţia bunurilor. În colocvii numai cu Titi, vestise că avea de gând să-l însoare cum vrea ea, cu o femeie care s-o asculte, să stea împreună cu ea, în care caz ar fi contribuit larg la existenţa lor, administrându-le totodată gospodăria. Titi gustă aceste propuneri, devenind discret faţă de ceilalţi, spre ciuda Aurichii şi Olimpiei, care începură să-l urască şi să-l bârfească. Însuşindu-şi aceste sentimente, Stănică le comunică lui Felix:

— Domnule, să ştii că mutul ăsta se procopseşte! Soacră-mea are parale, nu glumă, am mirosit eu! Şi ştii dumneata cât e de prost Titi? Fenomenal! E imbecil, completamente idiot. M-am interesat eu, n-ai grijă. N-are absolut nici un talent. Să nu te superi că-ţi spun, dar toţi recunoaştem inteligenţa dumitale, toţi te laudă. Faţă de dumneata, Titi e ca un gândac puturos lângă un cal de rasă.

Indignarea metaforică nu încântă pe Felix, care era plictisit de a se ocupa de probleme cu totul străine de conştiinţa lui. Stănică urmă relaţiunea:

— Şi cum îţi zisei: soacră-mea strânge bani. Mi se pare mie că vrea să cumpere o casă pentru Titi, să-l instaleze cu nevasta pe care i-o găsi-o şi să stea şi ea cu ei. Ei bine, Aurica, bănuind-o, a urmărit-o şi i s-a părut că mă-sa umblă pe la bijuterii să vândă ceva. Atunci a desfăcut, cu un ac de cap îndoit, scrinul, unde ştia că sunt brăţările şi a văzut că lipsesc. A fost scandal mare, să nu spui nimănui. Aurica a plâns, a ţipat, soacră-mea a pălmuit-o că umblă la scrin, şi celelalte. Acum s-au împăcat. Foarte bine. Cine ştie ce învoială au făcut împreună?! Însă, eu acum vin să te-ntreb: frumos e asta? Dar Olimpia, ale cărei interese le prezint, nu are nici un drept? Actul dotal e fleac. Convenţiunea tacită a fost ca Olimpia să aibă partea ei din averea mă-si. Aşa se întâmplă când te însori din sentiment. Pe mine sentimentul, bunătatea m-au omorât. Dar am să fiu forte de aci înainte, nu mai admit nici o slăbiciune. Nu se ţine angajamentul, o redau pe Olimpia căminului părintesc.

Felix, neştiind ce atitudine să ia faţă de aceste ieşiri, pentru el indiferente, întrebă ca să se afle în vorbă:

— Şi acum ce faci?

Stănică se uită în toate colţurile odăii, deşi era de prisos, apoi şopti la urechea lui Felix:

— Vreau s-o înduplec pe soacră-mea să-mi dea, cu titlu de împrumut, nişte bani. Am învăţat-o pe Olimpia s-o atace, sub cuvânt că trebuie să facă imediat avort. Banii împrumutaţi între rude sunt bani aruncaţi. Mai repar puţin din pierdere.

În cele din urmă, Felix scăpă de Stănică. Cum acesta fumase tot timpul, odaia era plină ca o pădure, în care ceaţa a căzut pe sol. Deschise geamul, şi fumul ieşi în suluri, consistent. Mucurile de ţigări strivite în farfuria călimării împuţeau hârtiile. Felix le aruncă în sobă. Ca să respire puţin şi să-şi odihnească spiritul, se dădu jos. În loc să iasă afară, fu ispitit să intre în odaia cu pianul. Toate erau cum le lăsase Otilia. Notele risipite pe duşumea, pe capacul instrumentului şi chiar pe pupitru erau acoperite cu o bură de praf. Nişte flori uscate erau aruncate pe pian, de câteva luni. Felix ridică capacul de pe claviatură şi

se pregătea să înfigă un deget, când auzi glasul lui Stănică. Acesta se afla acum alături şi cuvânta lui moş Costache:

— Pe onoarea mea, l-a lăsat ca pe un câine. N-are nici cămăşi pe el. Îmi crapă obrazul de ruşine, fiindcă, ce vrei, sunt ginere. M-am întâlnit cu un intern. Măcar dumneata, ca cumnat, ai putea să-i trimiţi, acolo, o sută de lei, să speli ruşinea familiei. Eu ce-am putut am dat. Dă-mi-i mie, că trec eu pe acolo.

Felix înţelese că Stănică vorbea de Simion. Moş Costache fu auzit mormăind:

— Auzi ru-ruşine, cu pensia lui.

— Nu-i aşa? se auzi glasul lui Stănică. Ştiam eu că dumneata eşti omul lui Dumnezeu şi ai să-i dai.

— Asta am să văd eu, trimit eu pe Felix, n-ai grijă dumneata.

— Eh! făcu Stănică, dezamăgit.

Lui Felix îi fu frică de putinţa ca Stănică să spună despre el o vorbă care să-i displacă. Pentru a înăbuşi orice prostie a acestuia, Felix înfipse mâinile în clape şi începu să descifreze o pagină din *Folies d'Espagne* de Arcangelo Corelli. Prins asupra faptului, Stănică ieşi din odaia lui Costache şi plecă, după ce făcu muţeşte, cu mâinile, un semn de reproş către Felix că i-a stricat combinaţia. Felix continuă să cânte bucata lăsată deschisă, înainte de plecare, chiar de Otilia. În odaia înaltă şi aproape goală, pianul răsuna, făcând ecouri prin unghere. Se însera. Felix şi-o aminti pe Otilia stând cu un picior îndoit sub trup pe scaun, scuturând mereu părul blond peste urechi şi aruncând furtunos degetele subţiri deasupra clapelor, în vreme ce cu glasul îngâna fraza muzicală. Încercă să dea mâinilor alergarea aceea, spre a-şi însuşi starea de spirit a fetei, dar nu fu în stare. Nu era un pianist prea bun. Trase repede capacul peste claviatură. Răsunetul coardelor interioare se mai auzi puţin, ca scuturarea unui brad încărcat cu chiciură, apoi totul se isprăvi într-un chiţcăit uşor, şi Felix avu uimirea de a constata că din direcţia pianului fugea mărunt un şoricel speriat. „Am gonit geniul pianofortelui", gândi el, şi părăsi odaia.

Ieşind în oraş, Felix visă mai mult decât oricând la Otilia, cu o vagă presimţire că ceva trebuia să se întâmple. Prin

asociaţie îşi aminti de Georgeta. Ideea de a se duce la aceasta i se păru acum cu desăvârşire absurdă. Ciudata familiaritate a generalului, îngăduinţa lui insistentă, toate i se păreau tulburi şi degradante, iar situaţia de a fi compătimit de Georgeta şi de general că iubea pe Otilia i se înfăţişă ca rizibilă în cel mai înalt grad. Nu, n-avea să se mai ducă la Georgeta. Chiar dacă Otilia îl uitase, îşi datora lui însuşi un act de purificare. Trebuia să se dovedească în stare de statornicie şi devotament, aşa încât, trădat de Otilia, să aibă amara satisfacţie de a fi mai presus de ea.

Stănică vestise, solemn, că, graţie protecţiilor, va fi numit spre toamnă în magistratură, deocamdată pe undeva prin provincie. Se plictisise, zicea, de incertitudini şi mizerii şi voia să scape de familie. În provincie avea să-şi facă o mică gospodărie, avea să se bucure de linişte. După el, marile cariere începuseră totdeauna în mediu provincial. Acolo, concurenţa e mai mică, meritul iese mai repede în evidenţă. În capitală, lupta e mare, geniu să fii, şi e greu să pătrunzi. E mai bine, cum spune înţelepciunea populară, să fii capul cozii decât coada capului. Da, decât el nu înţelegea să-şi facă meseria superficial, ca orice român. Superficialitatea e o boală naţională, de aceea nu progresăm. Unui magistrat i se cer cele mai variate cunoştinţe, psihologice, ştiinţe politice, medicină. Mai ales medicină. Stănică ceru lui Felix un tratat, ceva, zise, sintetic, ca pentru un magistrat care vrea să-şi desăvârşească cultura generală. Felix îi dădu un compendiu de psihiatrie, asta credea că-l interesează, destul de vechi, unde însă autorii atingeau mereu problema responsabilităţii. Stănică îl răsfoi, deveni savant în convorbiri cu Aglae şi restul familiei, dar lui Felix îi mărturisi că e un cal prea bătrân ca s-o înceapă şcolăreşte. Lucrurile astea, fu el de părere, trebuie să le culegi vii, din gura profesorului. Într-o zi, Felix avu uimirea şi neplăcerea să-l vadă pe Stănică la un curs pe care-l asculta cu mare devoţiune. Venise cu Weissmann. Bineînţeles, Stănică nu stărui în capriciul lui, în care nu era nici o intenţie serioasă, dar făcu cunoştinţă cu câteva studente şi studenţi, din ani mai

înaintaţi, prin indivizi pe care se vede că-i cunoştea mai dinainte. Afecta acum a se simţi bine printre tineri şi a-şi câştiga prin ei timpul pierdut în ariditate. Astfel într-o după-amiază, pe când Felix era închis în odaie şi citea, se trezi cu Stănică:

— Vino-ncoace, domnule, ţi-au venit musafiri.

Felix auzi, într-adevăr, un amestec de râsete feminine şi masculine, jos în curte, şi fu cuprins de oarecare silă. Întrebă cine este.

— Haide, domnule, nu fi sălbatic, mai tânăr sunt eu decât dumneata. Au venit colegii să te vadă. E Weissmann, mai sunt nişte domnişoare, ai să vezi. Îmbracă-te repede şi vino.

Stănică plecă jos, lăsând pe Felix foarte intrigat. Dacă ar fi putut să sară pe fereastră, în curtea vecină, ar fi sărit. Nu invitase niciodată pe nici un coleg acasă şi nu-şi închipuia cine putea să fie. Auzi câteva note de pian. Cineva încerca stângaci, de nerecunoscut, câteva măsuri din bucata lui Corelli, care se începea cu un adagio, apoi, renunţând, cădea în *Cât te-am iubit*, cântat cu un singur deget. Pe pianul Otiliei, asta i se păru lui Felix o profanare. În cele din urmă, coborî. Auzi râsete în odaia pianului, unde fuseseră toţi poftiţi, şi distinse chiar glasul răguşit al lui moş Costache. Puse mâna pe clanţă, cu îndoială în suflet.

— Uite-l, domnule, trâmbiţă Stănică, „vărul“ meu sălbatic! Îmi pare rău!

Felix aruncă o privire şi văzu pe Weissmann lângă un perete, pe un alt ins slab, cu pleoape prea lăsate peste ochi, şi trup osos, pe un scaun, apoi o domnişoară la pian, care continua să cânte dintr-un deget *Cât te-am iubit*, şi o alta aşezată pe pervazul lat al ferestrei deschise, jucând picioarele în sus şi-n jos. Domnişoarele erau mai degrabă urâte, cu figuri îndrăzneţe, cea de la fereastră oacheşă şi cu bărbia ascuţită şi grasă, cea de la pian subţire, înaltă, dar cu membre dezvoltate, cărnoase. Felix nu-i cunoştea şi privi zăpăcit înspre moş Costache, pe care Stănică îl ţinea locului de braţ în pragul celeilalte uşi, care dădea spre interiorul casei.

— Cum, se scandaliză Stănică, nu cunoşti pe domnişoarele, pe domnul?

— Aşa cred, că nu-i cunoaşte, spuse timid Weissmann, dumnealor sunt în ani superiori.

Stănică privi îngrijorat la moş Costache, către care se vede că afirmase că musafirii sunt prieteni de-ai lui Felix, şi rectifică repede:

— Ce-are-a face anul? Dumnealor, zise el către moş Costache, merg de-a valma. Lasă-i să glumească.

Renunţându-se la orice explicaţie, cei de faţă se purtară unii cu alţii ca şi când s-ar fi cunoscut. Felix nu-şi putea închipui ce-l determinase pe Stănică să-i aducă în casă astfel de inşi. Nu era probabil nici o explicaţie, afară de acea obişnuită, că Stănică era nevindecabil în a se amesteca în toate şi a provoca cele mai absurde situaţii, ca să stea de vorbă cu toată lumea şi să afle toate.

— Fumaţi, nu e aşa? întrebă Stănică, şi apoi tot el răspunse: Cum să nu fumaţi?

Se prefăcu că se caută prin buzunare, apoi se scuză:

— Sunt şi eu un boem în felul meu! Am crezut că am, dar n-am! Însă „unchiul“ meu are un tutun tare, teribil! Numai nu-i pentru domnişoare.

— Şi de ce să nu fie pentru domnişoare? zise studenta de pe fereastră, bălăbănind picioarele şi relevând un glas gros.

— Auzi, scumpe unchiule? strigă Stănică. Dă-ne, te rog, puţină mahorcă de-a dumitale. A venit tinereţea, studenţimea, trebuie s-o sărbătorim. E în joc onoarea nepotului dumitale şi iubitului meu văr, Felix.

Moş Costache se fâstâci, vru să spună ceva, dar Stănică nu-l lăsă:

— Nu te deranja, că ştiu eu unde-l ţii. În chesea, pe scrin!

Dispăru numaidecât pe uşă. Costache, alarmat, voi să alerge şi el după Stănică, dar fu oprit de glasul domnişoarei de la pian:

— Dar pentru cine ţii dumneata pianul ăsta? Dumneata cânţi?

Răguşit de îngrijorare, bătrânul răspunse cu glasul său cel mai stins:

— Cântă fata mea!

— Aha! va să zică, ai o fată! Mare?

— Domnişoară, şopti pe ghimpi Costache, cu ochii la uşă.

— Ce curioasă extincţie a vocii ai dumneata! observă domnişoara de la fereastră, sărind în picioare. Se vede că fumezi prea mult. Ia deschide puţin gura.

Prins prea repede cu comanda, bătrânul deschise gura, în care domnişoara privi.

— De altfel, mi se pare, zise ea, că are şi o iritaţie a amigdalelor. Nu vi se pare?

Toţi se strânseră în dreptul gurii lui Costache şi priviră. Bătrânul fu salvat de Marina, care apăru pe uşă:

— Mi-a spus Stănică, zise ea, mahmură ca întotdeauna, să fac cafele. Câte cafele să fac?

— Ce cafele? se sperie moş Costache.

— Fă şi dumneata mai multe, vreo zece, întrerupse domnişoara de la pian pe bătrânul înspaimântat.

Acesta încerca măcar o rectificare a numărului:

— De ce zece?

— Ei, moşule, sări domnişoara oacheşă, nu fi econom la cafea!

Felix fu foarte rău impresionat de această scenă, şi-l blestemă în gând pe Stănică cu toată violenţa de care era capabil. Stănică, în odaia în care se jucau cărţi, descoperise numaidecât cheseaua, din care scosese un pumn bun de tutun şi-l ascunse în buzunarul pantalonilor, adăugând şi câteva foiţe „Job". Întârzie, însă, intenţionat, ca să scotocească prin odaie. Trase de mânerele sertarelor, care erau însă închise, se uită pe dedesubtul mobilei, întoarse un tablou pe dos, mai medită, căută apoi să vadă dacă masa n-avea vreo cutie a mesei, în care se aflau cărţi de joc şi fel de fel de nimicuri, bine aşezate, privi repede şi grăbit, luă numai un creion roşu şi albastru, neascuţit, împingând iarăşi cutia la loc.

„Al dracului moş, murmură el, cum seamănă cu soacră-mea! De unde are el atâtea creioane neîncepute? Să-i fi cerut, nu ţi-ar fi dat."

Reapărut în odaia cu musafiri, Stănică împărţi, generos, tutunul din chesea, oferind, parcă în deriziune în cele din urmă

şi lui moş Costache, care, vizibil necăjit de dispersiunea tutunului său, luă ultimele fire şi-şi făcu o ţigară mai groasă decât a tuturor.

— Va să zică, unchiul dumitale, zise medicinista de la pian, are o domnişoară.

— Şi ce domnişoară încă! declamă Stănică. Domnişoara Otilia este o frumuseţe rară. Să sperăm că în curând vom face nuntă.

— Nuntă, cu cine? întrebă medecinista de la fereastră.

— Cu dumnealui, dacă dă Dumnezeu, zise Stănică, arătând cu mâna spre Felix şi făcând cu ochiul spre bătrân. Felix se posomorî atât de tare, încât musafirii râseră de el zgomotos.

— Nu pricep ce spui dumneata, zise domnişoara de la pian, între două fumuri de ţigară, spui că dumnealui e nepot şi domnişoara e fiică. Ce fel de căsătorie e asta?

Stănică, prins asupra contradicţiei, căută să se strecoare:

— Beţi cafeaua, că se răceşte, întâi, şi să-l lăsăm pe vărul meu Felix, că e ruşinos. E aici un caz de rudenie pe care nu pot să vi-l explic.

Domnişoara de la pian răsfoi notele Otiliei, dându-le şi cu piciorul, spre necazul lui Felix:

— Ce de mai note muzicale, şi tot lucruri pretenţioase! Domnişoara dumitale nu e deloc frivolă.

— E pianistă mare, domnule, protestă Stănică, studiază la Paris.

Domnişoara se uită distrată la el, apoi începu să cânte rău, cu intermitenţe, *Songe d'automne*. Colegul uscat se aplecă familiar peste umărul cântăreţei şi-şi lipi, cu concursul acesteia, obrazul de obrazul ei. Cealaltă domnişoară se dădu jos de pe pervazul ferestrei şi începu să valseze.

— Dansezi? întrebă ea pe Stănică.

— Tinereţe, tinereţe, parcă sunt iar student! exclamă Stănică, privind semnificativ spre moş Costache şi se prinse în vals cu studenta.

Aceasta întrebă pe bătrân peste umărul lui Stănică:

— Moşule, nu mai ai o ţigară?

Bătrânul, înspăimântat, bulbucă ochii mari, nerăspunzând, apoi la o întoarcere a fetei se strecură pe uşă şi dispăru.

— Unde e moşul? întrebă aceasta fără tact. Ce, moşul e supărăcios?

Însuşi Stănică îşi dădu seama că limbajul acesta era cam prea nepotrivit, şi făcu semn domnişoarei să tacă. Îi spuse mai încet:

— Unchiul meu e cam bolnav, nu trebuie să-l supărăm.

— De bolnav, e bolnav, n-ai grijă dumneata, replică fata, nepăsătoare. Are un gât congestionat, ceva de speriat! Mult n-o duce aşa.

— Crezi? întrebă Stănică mai mult interesat decât speriat sau scandalizat de cinismul fetei.

— Dumneata, domnule Felix, zise domnişoara de la pian, îmi faci impresia că nu te simţi bine cu noi. Eşti cast, nu suferi tovărăşia femeilor?

— Ba da, ba da! spuse automat Felix.

— Ce vorbiţi, sări Stănică, vărul meu să nu sufere femeile?! Phii! E un cuceritor de marcă. Dacă v-aş spune eu ce are el la activul lui, v-aţi schimba opinia.

— Bolnav ai fost vreodată? întrebă serios domnişoara de la pian.

Toţi izbucniră în râs (e drept, Stănică mai puţin), în vreme ce Felix rămase înmărmurit, nevoind să înţeleagă.

— Vai, dragă, ce ochi face! spuse autoarea spiritului către ceilalţi, ca şi când Felix ar fi fost un intrus amuzant în propria lui casă. *Il faut absolument le deniaiser!* [1].

Propoziţia franceză jigni şi mai mult pe Felix, fiindcă presupunea din partea domnişoarei presupoziţia că el nu înţelegea. Urî numaidecât pe toţi şi tremură de mânie, mai ales că văzu cum domnul, după o scurtă cercetare cu ochii, strivi mucul de ţigară în farfurioara sfeşnicului pianului. Domnişoara încercă la pian *Tu ne sauras jamais*.

— Micule, zise ea întorcându-se către tip, ce dulce e bucata asta!

---

[1] Trebuie să-l „iniţiem”, neapărat! (fr.—n.red.).

Cei doi se sărutară fără jenă, prelung şi ostentativ.

— Voi vă sărutaţi? se miră cealaltă domnişoară. Asta e trădare, domnule Raţiu, zise şi ea lui Stănică.

Acesta se prezentă ofiţereşte, foarte emoţionat, şi probabil s-ar fi pretat falselor demonstraţii de libertinaj ale fetei dacă n-ar fi auzit trântitul unei uşi. Felix fugise din odaie.

Într-adevăr tânărul suferea. Avea impresia că profanase un sanctuar, că batjocorise imaginea Otiliei. I se păru că aude, pe când trecea prin apropierea ferestrei deschise: „Dar n-am ştiut că se supără!" Era aşa de surescitat, încât nu ştia bine ce să facă. Porni cu capul gol pe stradă. În urmă, simţi paşi şi se auzi chemat de Weissmann. Când fu lângă el, acesta îi spuse foarte încurcat:

— Eu n-am nici o vină, îţi jur pe iubirea mea. Eu nici nu-i cunosc pe dumnealor decât din vedere. Domnul Stănică ne-a adunat. Ne-a spus aşa, că e îngrijit de tristeţea ta, că ai suferit mari decepţii în dragoste şi vrea să te distreze, să te iniţieze în adevărata viaţă studenţească.

Felix se rugă de Weissmann să-l lase singur, şi el se plimbă pe străzile singuratice din cartierul Antim, ieşind apoi în strada Rahovei, până ce se linişti. Când se întoarse, nu mai era nici un student în odaia cu pian. Sus, în odaia lui, găsi pe Stănică. Individul începuse să-l agaseze.

— Iubite domnule Felix, zise acesta pompos, te rog să primeşti scuzele mele cele mai solemne. De aceea am aşteptat aici. Ai avut dreptate, perfectă dreptate. Pe tipi i-am expediat numaidecât, le-am dat a înţelege că aici nu e ce cred dumnealor. Eu însumi, îţi mărturisesc, am fost indus în eroare. Mi-au spus că te cunosc, că aşa şi pe dincolo. Dacă ştiam, nu-i aduceam. Dar, domnule (se scandaliză el), ce stricăciune, ce lipsă de creştere! Asta e noua generaţie! Păi, domnule, pe vremea mea fetele erau sfinte! Olimpia să se maimuţărească în halul ăsta?! Am adorat-o, am cultivat-o, şi nu m-am apropiat de ea decât când mamă-sa mi-a încredinţat-o cu mâinile ei (în realitate fusese, precum ştia şi Felix, altfel). Astea sunt intelectuale! Ruşine! Nu-i vorbă, intelectuală este şi Otilia, dar ce fată, ce

gingăşie! Eu, când tot glumesc că o iei pe Otilia, în fond îmi trădez o dorinţă lăuntrică: s-o iei odată cu adevărat. Da, domnule, dumneata eşti tânărul curat la suflet, şi ea e un crin. Luaţi-vă şi fiţi fericiţi!

Felix scăpă cu greu de Stănică. Acesta trecu şi la Aglae, şi denatură lucrurile după metoda lui, adăugând (ca să se răzbune că i se stricase combinaţia cu studenta) că Felix e un băiat bun, dar nesociabil. Apoi îşi aduse aminte de verdictul medicinistei şi adăugă:

— Apropo! Ştiţi că am pus pe doctoriţă să-l examineze pe moş Costache, mi-a venit mie o idee. Ei bine, e bolnav rău, săracul, nu vă uitaţi pe din afară. Dacă m-aş lua după doctoriţă, apoi atunci e grav de tot (Stănică spuse „grav“ cu intonaţia cu care ai zice „straşnic“), îl pierdem şi pe el, săracul, fireşte, dacă nu-l îngrijim. Eu zic că ar fi bine să vă împăcaţi.

— O să văd eu ce fac şi cu el! zise Aglae gânditoare, desfăcând capacul ceasului de aur şi pocnindu-l iarăşi la loc.

XVI

Oroarea lui Stănică împotriva studentelor nu era chiar în totul simulată. În fond, el era un sentimental cu instincte casnice, bucuros de a se vedea înconjurat de o numeroasă familie. Din păcate, sentimentalismul lui familial se complica cu o mare lăcomie de a-şi face o situaţie prin familie, de a moşteni, de a căpăta. În ascendenţa lui se aflau, pe cât se putea ghici, albanezi veniţi de-a dreptul de peste Dunăre şi numiţi, mai dulce, „arnăuţi“ sau, cu totul eufemistic, „macedoneni“.

— Moşii mei au fost negustori, oameni de acţiune, de la ei am eu groaza de a sta pe scaun, la un birou. Jos funcţionarismul!

Raza operaţiilor acestor moşi se deducea din vorbele lui Stănică a fi fost Oborul. El vorbea câteodată, copleşit de amintiri, de cuptorul plin cu pâini, de şuri cu saci de grâu, de cai, de harabale, de câmpul lui Eliade. Se putea presupune, fără greutate, că părinţii şi moşii lui fuseseră brutari. Apoi rămăsese orfan, el şi cu mulţii lui fraţi, şi pomenea de un mare morar, cu nume tot balcanic, care i-ar fi crescut. Ba chiar lui personal i s-ar fi făcut propuneri strălucite.

— Domnule, unchiu-meu a vrut să mă trimită la Paris, cu copiii lui, să fac şcoala acolo, şi n-am primit. Prostie. N-am vrut să mă înstrăinez, fiindcă aveam suflet curat. Unde mai sunt încă o dată copil, c-aş şti acum ce să fac! Eram om şi jumătate azi, ce mai vorbă, eram bogătaş!

Adevărul este că Stănică avea simţ familial şi că familia lui împărtăşea acest sentiment. Din numele pe care le pronunţa reieşea că avea încă fraţi şi surori în număr mare, precum şi numeroase rude de a doua categorie. În convorbirea lui, expresiile „unchiu-meu“, „mătuşă-mea“, „moşu-meu“, „soră-mea“ apăreau cu nota fanatismului. De sărbători, Stănică arunca la cutie un

pachet de felicitări şi primea el însuşi un morman. În casă la el, însă, nu venea nici o rudă. Pentru ce? Olimpia dovedise un caracter acru şi declarase de la început că e sătulă de rude. Astfel, Stănică nu fusese în măsură de a o prezenta multelor sale rubedenii, ceea ce îl jigni în adâncul sufletului. Lipsind această formalitate de deferenţă, rudele lui, surori, fraţi, unchi, mătuşi, cumnaţi şi cumnate, refuzară să-l viziteze, fără ca totuşi să-i facă vreo aluzie oricât de puţin maliţioasă asupra Olimpiei, şi amintind mereu în chip cordial, în corespondenţă, şi de ea. Poate că unele dintre rude ar fi consimţit în cele din urmă să-i calce în casă, dar Stănică rezista el însuşi şi nu invita, ceea ce pentru educaţia excesiv formalistică a familiei lui era decisiv. De fapt, lui Stănică îi era ruşine să-şi publice căsătoria şi, oricât el însuşi ar fi fost fără prejudecăţi, sângele vorbea în el ca în toţi ceilalţi. Iar pentru toţi ceilalţi, căsătoria unui bărbat trebuia să fie condiţionată numai de avere. Fetele, ca să uşureze pe părinţi, puteau să se mărite şi mai rău, dar un bărbat ca Stănică, cu carte, niciodată. Acest punct de vedere, devenit disciplină, pact al neamului, era susţinut cu îndărătnicie, mai cu seamă de femei. Prin urmare, Stănică, în ciuda sincerităţii sentimentelor lui pentru Olimpia, la început, fie şi sub formă nestabilă, se simţea vinovat de a fi călcat regula şi se temea să înfrunte ochii ironici ai rudelor. Casa pe care o luase de la Simion era o dărăpănătură. Prin avere se înţelegea în familie lucruri fabuloase. Nu toţi în familie erau bogaţi, unii erau chiar cu desăvârşire scăpătaţi sau de o condiţie mai mult decât modestă, mulţi erau însă bine situaţi, mari industriaşi sau moşieri, sau, în sfârşit, în posturi de comandă bine retribuite, mai degrabă în mari întreprinderi decât la stat. Erau printre ei magistraţi, politicieni, dar nici un ofiţer. De serviciul militar căutau printr-un straniu atavism să scape toţi. Lucru notabil, indiferent de situaţia lor materială, rudele se aveau bine între ele şi nu se dispreţuiau. Cei bogaţi veneau măcar o dată pe an în casa celor săraci, în oraş ruda cu mari relaţiuni îşi lăsa tovarăşii de convorbire şi întindea mâna rudei cu haina roasă, mic impiegat. Stănică era foarte mândru de rudele lui şi circula, cu ştirea sau fără ştirea Olimpiei, de la

unul la altul. Îl opreau la masă oriunde se ducea şi, cum rudele lui erau foarte numeroase, ar fi putut mânca două luni în şir gratis, fără să intre de două ori în aceeaşi casă. Astfel se explică necesitatea pe care o simţea Stănică de a sta de vorbă cu multă lume, de a trece de la o familie la alta, de a afla tot ce se petrece peste tot. Deşi sărac, Stănică nu avea grija viitorului, cu atâtea rude solidare. E drept că acestea nu-i dădeau bani decât foarte puţini, fără ştirea Olimpiei, fiindcă în genere ele nu admiteau ca unii să trăiască pe socoteala altora. Perfect egali în evenimentele capitale ale vieţii, naştere, nuntă, moarte, aniversări, unde se adunau în număr considerabil, ţineau să rămână despărţiţi prin avere. Dar averea nu le dădea orgoliu. Dimpotrivă, cei bogaţi doreau ca cei săraci să se procopsească şi le căutau mijloace, fără să-i silească. Familia avea cultul iniţiativei personale. Dacă Stănică ar fi dorit să-şi găsească o meserie mai sigură, ar fi căpătat-o fără îndoială. Însă el se mulţumea cu mediocritatea lui liberă şi sigură, în aşteptarea unei lovituri. Rudele nu-i cultivau lenevia, întreţinându-l, dar socoteau foarte legitimă aşteptarea lui de a-şi face o situaţie mare şi neprevăzută. Familia lui Stănică avea foarte multă asemănare cu familiile domnitoare din Europa. Din acelea fac parte regi şi ofiţeri săraci, împărătese şi obscure soţii de conţi provinciali. Regii în activitate dau rudelor numeroase un ajutor neînsemnat, câteodată, care nu le scoate din mediocritate, dar le onorează apartamentul sărac cu vizita lor şi le acordă cu prisosinţă atributul de „unchi" sau de „văr". Şi acolo meseria lucrativă e socotită ca o eroare, iar legăturile de familie se pun la cale după un examen colectiv. Situaţia aceasta are avantajele şi dezavantajele ei. De pildă, spre a se putea căsători cu Olimpia, Stănică a trebuit să se pună în conflict cu familia, dar aceeaşi familie îi dădea siguranţa pe lume.

La Stănică, lăcomia şi versatilitatea nu obtenebrau observaţia morală. Că un bătrân trebuie să moară şi să lase averea tânărului, asta înţelegea foarte bine. Ba chiar avea o listă de rude, care, prin decese sistematice, puteau să-l pună şi pe el în măsura de a moşteni, deşi din cauza prolificităţii familiei el

rămânea o rudă veşnic colaterală. Dar să arunci în spital un bătrân sau să privezi un copil de succesiune, asta i se părea o infamie. Aglae era pentru el o „viperă„, iar Olimpia pierduse mult în ochii lui prin indiferenţa arătată faţă de accidentul lui Simion. Şi purtarea lui moş Costache, care strica orice previziune, îl irita. Când era în joc interesul lui, Stănică găsea, nu-i vorbă, argumente suplimentare. Dacă din înlăturarea lui Simion ar fi tras un profit, ar fi susţinut că se făcuse „tot ce era uman posibil“ şi că acum trebuiau apărate „legitimele drepturi ale copiilor frustraţi de uzul bunurilor ce li se cuveneau“. Câteodată se înduioşa la gândul absurd că moş Costache putea să-i lase şi lui ceva, şi atunci admira „jertfa oamenilor vechi“, care se privează de bucuriile vieţii ca să facă cu putinţă „înălţarea tinerilor“.

O problemă începuse să devină pentru Stănică, de la o vreme, Olimpia. Dacă o iubea sau nu, este greu de spus, întrucât lui Stănică îi lipsea expresia mai analitică a sentimentelor. Din purtările lui nu se puteau desprinde decât emoţii şi o concepţie. De bună seamă că atunci când se căsătorise cu Olimpia fusese emoţionat. Încercase în mândria lăuntrică de-a face un gest necugetat, romantic, în dauna intereselor lui. Nu mersese până la căsătorie, fiindcă, îşi zisese că, după atâta sacrificiu, se cădea să judece matur şi să apere existenţa „fiului său şi a mamei fiului său“. A urmat ceea ce ştim. Când vorbea de dragoste, de căsnicie, Stănică era totdeauna emoţionat exterior. În fundul sufletului, simţea o inexplicabilă plictiseală, o vină imensă, nedeterminată. La drept vorbind, gestul de a se căsători cu Olimpia nu era romantic decât momentan. Stănică crezuse că face un calcul de maestru care nu se uită la bunurile imediate, ci la cele ce pot decurge mai târziu. Informaţiile lui, despre moş Costache îndeosebi, erau strălucite. Nu aflase însă despre Otilia decât ca de o fetiţă crescută de milă, dimpotrivă, i se spusese că toată averea era destinată fetelor Aglaei.

Stănică devenise romantic prin eşec şi acum era trist, aşa de trist, încât i se păru că încearcă toate emoţiile prin care trece un mare izbit de soartă. Gândul obscur de a se scăpa de

Olimpia şi a încerca o altă lovitură, de data asta bine controlată, cu ajutorul rudelor, îl mai invadase adesea. Nu aproba nici temperamentul Olimpiei. N-o putea învinovaţi de nimic, însă admiraţia lui era pentru femeia sprintenă, sociabilă, pe care o înţelegea ca pe Otilia, şi ar fi scuzat-o ca pe Georgeta. Ar fi vrut o femeie care „să-l împingă„. A scăpa de Olimpia însemna divorţul. Să dea însă divorţ fără motiv era, după concepţia lui, o „canalierie“. Olimpia era „mama îngeraşului lui mort“. Imposibil. „Nu se întemeiază o patrie fără fidelitate conjugală„. Aşa spunea el faţă de lume. În schimb, întrevedea despărţirea în două chipuri pe care şi le prezenta cu plăcere şi consolare mental. Se întorcea acasă şi găsea pe Olimpia în braţele unui individ. Scena îl zguduia, îl mişca chiar în imaginaţie. Antipatia lui, visa el, de acolo venea, din presimţirea că Olimpia este o nemernică. El, omul de viitor, căruia i se făcuse propuneri strălucite, făcuse idealism, luase „din dragoste“ o fată fără nimic, cu rude mizerabile, punându-se în conflict cu propria lui familie, ca apoi să fie terfelit. Ipoteza aceasta era frumoasă în imaginaţie. Din păcate, Olimpia, placidă, nu-l înşela. Stănică încerca pentru o clipă remuşcarea de a bănui o soţie atât de pură. A doua ipoteză pe care o visa era ca Olimpia, ghicindu-i nemulţumirea, să-l cheme şi să-i ţină acest discurs: „Stănică, tu nu eşti făcut pentru viaţa asta. Ţie-ţi trebuie o femeie de lume, cu bani, care să te ajute în carieră. Câtă vreme am avut copilul, am tăcut. Acum însă văd că nu mai merge. Nu vreau să te am pe conştiinţă. Mă retrag cu Aurica. Puţinul cât îmi trebuie să trăiesc am.“ Tot în închipuire, Stănică încerca să protesteze patetic: “Nu, nu, nu se poate să te las. Tu eşti mereu mama copilaşului nostru, a lui Relişor. Doar dacă tu nu eşti fericită cu mine! Atunci, fireşte, mă sacrific, mă dau îndărăt din faţa norocului tău. Nici aşa nu-ţi închipui că te voi părăsi. Nu, îmi fac o datorie sfântă să-ţi dau şi mai departe, de la distanţă, ocrotirea mea.“ Atât de mult înduioşau pe Stănică aceste ficţiuni, încât se simţea bun la suflet, victima chiar a bunătăţii lui. Liberat prin aceste două ipoteze de Olimpia, făcea apoi planuri măreţe, fie că noua

nevastă era o femeie „consumată„, fie că, mai bătrână, avea o considerabilă avere. Nici Georgeta nu-i displăcea. Era frumoasă, cu relaţii care erau mai degrabă folositoare decât dezonorante, cu putinţe admirabile de a-l împinge. Fireşte, Georgeta contrazicea conceptul lui de femeie sfântă, dar dacă în fundul nemărturisit al sufletului tocmai calitatea de curtezană cu trecere îl atrăgea, la lumina conştiinţei îşi zicea că face o faptă minunată: „ar înălţa-o pe Georgeta până la el".

Toată ciuda lui Stănică venea din faptul că Olimpia nici nu-l înşela, nici nu-i propunea să divorţeze, dimpotrivă, îl privea ironic şi bănuitor, şi, noaptea cel piţin, îl urma în toate escapadele lui.

În ziua când calendarul ortodox prăznuieşte pe sfânta martiră Agripina (zi de lucru de altfel), Stănică îşi aduse aminte că are o mătuşă Agripina, la care obişnuia să treacă o dată pe an. Ca să se mai smulgă din preocupările-i grele şi ca să ia un contact tonic cu familia lui, fără să spună nimic Olimpiei, porni chiar de dimineaţă în oraş şi se urcă în tramvaiul cu cai din Calea Rahovei, care mergea pe Calea Moşilor. Se dădu jos la Bariera Moşilor şi se îndreptă spre Şoseaua Mihai Bravul, spre strada Fundătura Vaselor. Trecu printre butoaie noi şi alte ustensile de dogărie, scoase în faţa prăvăliilor, printre mormane de rogojini, pe dinaintea prăvăliilor cu lână şi plăpumi, şi intră în Fundătură, ocolind prin strada Vaselor şi strada Maşinii, ca să se gândească mai bine ce felicitare să-i facă bătrânei. Atunci şi-aduse aminte că nu i-a adus nimic. Se căută prin buzunar, unde găsi câţiva franci, strâmbă din gură şi se întoarse spre Barieră. Acolo dibui o simigerie, intră înăuntru şi ceru o pungă cu alune americane prăjite şi câţiva covrigi uscaţi, cu susan, dintre aceia în forma unui inel de lanţ, care se sfărâmă în gură. Aceste produse ale cuptorului plăceau cu deosebire mătuşii Agripina. Stănică se întoarse din nou în strada Fundăturii Vaselor, de astă dată pe drum neocolit, şi se opri în faţa a două case fără etaj, destul de mari şi cu tencuiala scorojită, stând de o parte şi de alta în fruntea unei ogrăzi enorme, ca două corpuri de gardă în faţa curţii de onoare a unui palat imperial. Una din case, cel puţin,

cu aer de părăsire, deşi încă impunătoare, se ghicea că fusese prăvălie, din cauza obloanelor trase. Forma ferestrelor şi un pervaz lat de lemn în faţa lor, ca o tejghea, dovedeau că fusese o brutărie. Între cele două case, ar fi trebuit să fie un gard, dar nu era decât o poartă în aer, într-o parte. Curtea avea înfăţişarea unui han cu case de jur împrejur, vechi şi cu încăperi ce se ghiceau prea mari. Latura din fund a patrulaterului avea o tindă pe stâlpi de lemn, prefăcută în geamlâc. Curtea era plină de butoaie, de doage, de scânduri scurte de stejar, de papură, fiindcă într-o parte şedea un dogar. Erau şi câteva căruţe ţărăneşti cu coviltir. Într-un colţ, un individ potcovea un cal prins între trei bare în chip de uluci. Un fel de boltă fusese refăcută şi folosită ca potcovărie. Stănică îşi aduse aminte că, pe când era copil, curtea era plină de căruţe pentru pâine. Mătuşa Agripina era sora mamei lui şi era măritată după un brutar. Toată curtea era proprietatea ei, şi el se juca cu copiii Agripinei, verii lui, ascunzându-se prin unele odăi care slujeau ca depozit de făină şi grâu. Lucrătorii le dădeau voie să intre în sala unde dospea aluatul, şi le făceau mici pâini pentru fiecare. Lui Stănică i se păru chiar că miroase a cuptor.

„Te pomeneşti, gândi el, că a luat cineva brutăria şi scoate pâine!“

Constată însă că miroseau covrigii din buzunarul lui.

„Cum zboară averile! murmură el, nemulţumit. Toate astea erau ale Agripinei, şi acum ea stă cu chirie într-o odaie a caselor ei. Am avut rude putred de bogate, şi eu sunt un pârlit, când puteam să fiu milionar.“

Ceea ce murmurase Stănică era adevărat. Agripina vânduse casele ca să-şi crească progenitura, şi acum trăia din ajutorul pe care i-l dădeau cu regularitate copiii şi chiar celelalte rude. Din casa ei însă nu voise să iasă. Îi plăcea la Obor.

Ajuns în fundul curţii, Stănică văzu două trăsuri luxoase. Căută cu ochii prin curte şi descoperi unul din vizitiii particulari.

— A venit şi văru-meu Panait, măi Vasile?

— A venit numai coniţa, explică vizitiul.

„Sigur, îşi zise Stănică, e bine când ai copii ajunşi sus.“

Panait era directorul unei mari fabrici de zahăr şi senator sub regim conservator. Stănică se urcă pe trepte în geamlâc, deschise o uşă şi pătrunse într-o săliţă în care mirosea grozav a năut şi a cafea prăjită. Apoi bătu puţin într-o uşă, enorm de înaltă şi vopsită aşa de demult, încât se băşicase de uscăciune, şi intră. Atunci văzu acest lucru, care pentru el de altfel nu era o surpriză, că odaia, mai înaltă decât adâncă, era plină de lume. Se duse întâi la un fotoliu cu speteaza foarte înaltă, pe care şedea o bătrână cu faţa pătrată, însă cu bărbia ascuţită ca un supliment triunghiular. Bătrâna avea pe cap o scufie împodobită cu jeuri, iar un ochi îl avea stricat de albeaţă, din care pricină privea pieziş şi zâmbea în permanenţă.

— Sărut mâna, mătuşă o firitisi tare Stănică, sărutându-i afectiv mâna ridicată în acest scop, cele dorite şi să ne îngropi pe toţi.

— Ba să mă ferească Dumnezeu! Dar ce miroşi aşa a pâine caldă? Parcă sunt pe vremea când scoteam cuptorul!

— Ei, ce miroase? zise Stănică cu umor. Ţi-am adus covrigii tradiţionali. Ce poate să-ţi aducă un pârlit ca mine, ajuns la covrigi? Uite şi alune.

Bătrâna luă covrigii, foarte încântată, şi începu să ronţăie monoton.

— Ia să văd, cine mai e pe aici? continuă Stănică ridicând capul.

Pe un pat bătrânesc, înalt şi lat, cu multe suluri şi perne, dar fără tăblii, ca paturile ţărăneşti, şedeau îngrămădite vreo cinci fete de vârste felurite, de la cincisprezece la douăzeci de ani. Fetele erau îmbrăcate bine, chiar luxos, iar după faţă arătau a duce o existenţă fără griji. Erau nepoate de ale Agripinei, fiice a feluriţi copii, toţi foarte bogaţi, crescându-şi copiii cu guvernantă. Însă copiii nu se ruşinau să vină la Agripina, unde de altfel părinţii îi obligau să facă măcar o vizită anuală. Fetele râdeau şi mâncau năut, amestecat cu alune, dintr-un fel de grea cupă de aramă.

— Ce faci, Lili, ce mai faci, Lucia, ce faci, Lica? întrebă familiar, făcând semn cu mâna, Stânică, satisfăcut.

— Bine, unchiule! Dar dumneata n-ai mai venit pe la noi.

— Nu pot, dragă, se posomorî Stănică, viaţa mea trece prin momente decisive. Ori, ori...

— Tu totdeauna treci prin momente decisive. Aşa eşti tu, cu gura mare. De când te-ai însurat, te-ai înfundat nu ştiu pe unde, la soacră-ta. Vino să-ţi facă Costică un loc la fabrică.

— Nu mă fac eu, dragă, slugă, la vârsta asta. Poate dă Dumnezeu şi dău o lovitură.

Persoana căreia îi vorbea Stănică era o cucoană mai degrabă tânără, dar bine hrănită, îmbrăcată cu lucruri scumpe, care nu speriară pe avocatul nostru. Doamna, dimpotrivă, tăcu, ca să nu-l supere. Hotărât, Stănică avea autoritate în familie. În mirosul de năut, el distinse efluviile unui parfum.

— Cine miroase aşa a parfum? Tu? se adresă el doamnei bogate, care-i era verişoară. Cu ce dai?

— Uite cu ce dau! şi doamna scoase din săculeţ o sticluţă ca un bloc de cristal.

— Ad-o-ncoace! comandă Stănică şi, punând mâna pe sticluţă, o varsă pe haină.

— Stănică, ţipă doamna, eşti nebun? Cu asta se dă numai puţin.

Stănică însă voia să se bucure o dată şi bine de beţiile parfumului scump.

— Ce vă pasă, zise el ironic, vă jucaţi cu banii. Mama ei de viaţă! Când oi da de filon, mă scald în şampanie. Daţi-mi nişte bani, că mi-am cheltuit ultimele resurse pe covrigii tantei Agripina.

Agripina asculta mulţumită discuţia şi ronţăia.

— Cât să-ţi dau, Stănică? întrebă verişoara.

— Ce să-mi dai? Am zis şi eu, aşa. Parcă tu ai bani? Bărbatu-tău te ţine din scurt. Să-ţi văd geanta.

Stănică luă într-adevăr geanta, privi în ea, mişcă admirativ din cap, luă câteva piese pe care şi le strecură în buzunar şi-apoi înapoie geanta verişoarei, decretând:

— Nu minte, are!

Pe un scaun şedea, în apropierea unei ferestre înalte ce dădea înspre pălimar şi curte, şi care revela grosimea extra-

ordinară a zidului, un domn bine îmbrăcat, cu o perlă în crăvată. Era ceva mai în vârstă decât Stănică şi amintea puţin pe Pascalopol, fără să aibă fineţea aceluia. Era proprietarul unei mori, milionar şi senator. Stănică văzându-l, îi făcu semn fluturător cu mâna şi-l întrebă foarte familiar:

— Ce faci, mă Toadere?

Interpelatul nu se supără şi răspunse simplu:

— Bine, Stănică, dar tu?

Stănică făcu semn cu mâna că e dezastru şi privi către ceilalţi din odaie, făcându-le salutări cu mâna, fără să-i mai onoreze cu vorba.

— Ascultă, mătuşă Agripina, zise Stănică, privind prin odaie, tot nu te mai descotoroseşti de vechiturile astea?! şi începu să examineze odaia.

Zugrăvită cu mari flori de un verde-întunecos, învechit, odaia, prea mare, părea goală. La fereastră erau câteva ghivece cu cerceluşi, rezemaţi de câte o scăricică de aşchii. Cea mai mare parte din peretele de la răsărit era acoperită de icoane de toate mărimile, în faţa cărora atârnau, cu sârme legate de tavan, trei mari candele de biserică. Peretele din dreptul patului era acoperit cu două imense rame care colectau mulţime de fotografii format vizit, de nuanţă cafenie, în genere făcute de Waber şi de Gerstl. În şiruri egale, ca nişte fronturi, erau de faţă acolo toţi membrii numeroasei familii. Stănică, aplecându-se asupra patului şi sprijinindu-se cu mâinile de umerii fetelor, examină cu atenţie un cadru, până ce descoperi ceea ce căuta.

— Uite, Lili, zise, ăla sunt eu!

Şi arătă un băieţaş cu pantaloni scurţi, trecând de genunchi, cu surtuc de om matur, cu părul lins, despărţit printr-o cărare laterală, însă cu capetele inegale, parcă smulse. Părea un băiat timid, curăţel.

— Erai drăguţ, unchiule! zise fata.

— He-hei, se mândri Stănică, eu am fost ceva în viaţa mea!

Peretele dimpotriva ferestrei era acoperit, până sus, cu un raft ca acelea pe care se pun pâinile în brutării. S-ar fi zis că Agripina îl scosese chiar din prăvălie, dacă lemnul gol n-ar fi

fost mascat de bucăţi de caşmir vechi şi de broderii grele. Rafturile erau pline cu vase, pahare, ustensile de bucătărie chiar, cărora însă vechimea lor şi materialul le dădeau aerul unor obiecte de lux sau cel puţin de muzeu. Într-adevăr, cratiţele erau nişte tingiri mari de aramă, cu capace conice ca nişte scuturi. Numeroase tăvi de aramă, puse una într-alta, în ordinea mărimii, ibrice, căni, bizare piuliţe, toate de aramă sau alamă, făceau din raft o vitrină de muzeu. Erau acolo, aşezate în vrafuri, farfurii cu fine desene negre în tuş, semănând cu nişte litografii. O serie înfăţişa un soi de păuni zburători, amestecându-se cu fluturii în foile unor trandafiri. Marca de serie a acestor farfurii era „Asiatic Pheasan". Unele farfurii întinse, de servit, frumoase ca nişte dantele, reprezentau înăuntru un lac pe care trecea o barcă cu ornamente rococo, dusă, cu şase vâsle lungi de galeră şi, în acelaşi timp, cu o prăjină veneţiană, de câţiva marinari în costume englezeşti, stil 1820. În barcă se afla un pavilion chinezesc. În loc de nuferi, pe lac creşteau trandafiri. Barca se îndrepta spre o fântână rococo, în marginea căreia, pe o scoică, şedea un Neptun întunecat, încoronat ca un rigă de cărţi. În fund, se zăreau o peluză englezească şi un castel. O statuie, înfăţişând un ins cu redingotă, ridica mâinile spre pajişte. Un podeţ veneţian ducea de la peluză către o insulă, unde se ridica o biserică de cel mai pur stil gotic anglican. Marca de serie era „Fountain Scenery". Câteva cuvinte arabe dedesubt rămaseră nedescifrate de Stănică. Erau şi altele ceva mai noi şi mai stângace, însă tot aşa de ciudate. În locul trandafirilor, atârnau ciucuri de flori verzui de laur. Pe o lagună trecea un fel de gondolă încărcată cu marinari, părând nişte piei-roşii şi având unelte de pescuit. De jur împrejurul lagunii se ridicau creste mari de munţi înzăpeziţi, poate nişte fiorduri. Nori grei se îngrămădeau în jurul lunii pline. Iar pe o insulă, o mare biserică gotică cu turnuri moscovite îşi înălţa vitraliile albite de lună şi zidurile negre în mijlocul unei vegetaţii luxuriante, în ciuda răcelii de Septentrion a priveliştii. Alte farfurii erau aşa de înflorite cu albastru-intens de Prusia, încât apăreau ca nişte enormi irişi. Recipientele de băut ale Agripinei erau şi mai curioase. Stănică începu să le cântărească în mâini.

— Uite, aşa se făceau lucrurile altădată! constată ca şi în anul celălalt, în aceeaşi împrejurare.

Agripina nu mai avea un serviciu întreg de cristălărie, dar avea unele exemplare din toate. Avea, de pildă, pahare grele, ca făcute dintr-un singur bloc şlefuit pe câteva laturi, pahare groase cu pereţii găuriţi de ochiuri mari în chipul fagurelui, cupe de cristal, cu coadă, asemeni unor bombe, tăiate în flori şi grătare, aducând aminte de fructul ananasului, părând mai degrabă operă de bijutier decât de sticlar. Cele mai frumoase şedeau pe o bază masivă de cristal, tăiat în ovule clasice, se subţiau apoi şi se redeschideau ca un crin. Rozete de cristal pecetluiau cele opt zone. Apoi, desene fine roşii poleiau tot paharul, conturând tăieturile şi desfăşurând festoane de trandafiri caligrafici. Stănică nu se mulţumi numai cu cântărirea paharelor, ci le şi mirosi. Agripina se slujea de pahare ca de nişte borcane, punând în ele, după cum îi venea la îndemână, ţinte, sfoară, stafide, nuci curăţite. Paharele mirosite de Stănică acuzau enibaharul şi scorţişoara. O chesea mare cu capac de sticlă ce s-ar fi putut zice sculptată, şi care semăna cu o urnă funerară, era plină de cuişoare.

— Mătuşă Agripino, zise Stănică, aş mânca mâncarea aia pe care ne-o făceai dumneata când eram copil, mâncarea aia grecească, cu enibahar.

— Ce mâncare? zise Agripina, mărind pupila unicului ochi valid.

— Ei, ce mâncare? Iei carne tocată, fără vine, şi fără miez de pâine sau ou, ca pentru cârnaţi de vacă (Stănică făcu buze lacome), pui frumuşel usturoi tăiat bucăţele, sare, piper mult, boia de ardei, enibahar pisat, chimion şi puţină apă să fiarbă.

— Nu apă, Stănică, întrerupse doamna bogată, zeamă de supă şi grăsime.

— Exact. Am pus-o eu pe nevastă-mea, dar n-a făcut nimic. Pentru asta se cere să ai înstinct, să te naşti cu sentimentul enibaharului.

Fetele de pe pat strâmbară din nas.

— Ce, sări Stănică, faceţi mofturi? Ştiţi voi ce e mirodenia? Aţi mâncat voi pătlăgele vinete cu scorţişoară?

— Vai! se scandalizară fetele.

— Ba e bun, zise Agripina. Stănică ţine minte. Bunicii noştri aşa găteau, numai cu untdelemn, cu mirodenii şi în tingiri de aramă cositorite. Şi mâncau mai mult peşte şi carne de oaie. Pătlăgelele aşa se fac: cureţi vinetele de pieliţă, ca de obicei, le dai în undă, le scurgi de apă, le toci, le prăjeşti în untdelemn, pui şi puţină ceapă tocată mărunţel, pe urmă le aşezi în tingire cu apă, sare, piper, ce-i trebuie, pătrunjel, scorţişoară şi unt de nucă (cum se mânca odată), şi înăcreşti cu zeamă de lămâie. Şi laşi să fiarbă.

— Şi pe urmă, adaugă Stănică cu apetit, presari pe deasupra tot scorţişoară pisată!

— Aşa mâncam noi, bătrânii! încheie simplu Agripina, ronţăind alune americane.

Stănică îşi continua ancheta prin rafturi. Se uita acum la ceştile de cafea, multe şi desperecheate. Una plină de stafide o deşertă pe gât. Cele mai delicate aveau forma unor boluri de ceai chinezesc, erau mici şi zugrăvite cu ramuri subţiri, înflorite. Neavând mâner, erau vârâte în nişte picioare ovoluide de aramă, căpătând astfel înfăţişarea unor candele.

— Mătuşă, zise Stănică, ce faci cu atâtea ceşti, dă-mi şi mie două, să le ţin ca amintire, să arăt şi eu urmaşilor cum bea lumea cafea altădată.

Aceasta era formula tipică cu care Stănică împuţina rafturile Agripinei. Fără să aştepte răspunsul, el şi strecurase ceştile în buzunar. Agripina făcu o invitaţie enigmatică:

— De, Stănică, cum crezi şi tu! Astea le mai am şi eu, şi pe urmă nu mai am din ce bea!

— Să fii dumneata sănătoasă, o încurajă Stănică, băgând repede în buzunarul umflat încă două ceşti.

Stănică sărută mâna Agripinei, făcu semne de diferite nuanţe celorlalţi şi dădu să iasă. Toader declară că merge şi el, şi că-l duce cu trăsura până unde vrea. Avocatul acceptă, se sui în trăsură, alături de Toader, şi primi alături de el, aproape în braţe, şi pe Lili, fata lui Toader şi nepoata lui, în jurul mijlocului căreia întinse braţul, de altfel de prisos, ca şi când ar fi voit s-o

susţină să nu cadă. Vizitiul de casă plesni uşor biciul pe deasupra cailor, şi trăsura se rostogoli dulce, fiindcă avea roţi cu pneuri. Era un vehicul elegant, căptuşit cu velur maron, prevăzut cu saltele moi de divan garnisite cu broderie. Părul fetei, înfoiat în chip florentin pe umeri, îşi arunca unele fire pe obrazul lui Stănică, gâdilat în mod plăcut. La început, Stănică strânse talia fetei automatic, indiferent, acum începu s-o palpeze mai atent cu vârfurile degetelor, simulând jocul barabanei.

„O fetiţă, o scârbă, gândi el, şi ce şolduri, ce talie! Domnişoară de măritat în regulă. Serie nouă. Aşa e când huzureşti. Hrănite bine, plimbate, cum să nu crească?"

— Câţi ani ai tu, Lili? întrebă el tare, strângând-o acum cu braţul, oficial.

— Şaisprezece!

— Ia taci! se miră Stănică. Eşti bună de măritat.

— Chiar vreau s-o mărit, spuse Toader liniştit.

— Serios? sări Stănică.

— Ce te miri? E destul de mare. Şi mamă-sa tot la vârsta asta s-a măritat. I-am dat atâta educaţie câtă trebuie unei femei, şi acum să mă lase liniştit să văd şi de ceilalţi copii.

Nu era o concepţie originală. În toată familia lui Stănică fetele se măritau foarte tinere, cu bărbaţi desemnaţi de cei bătrâni. Când o fată ajungea la vârsta de paisprezece ani, vorbea în mod liber de măritiş. Atât de tradiţională era această normă, încât nici o fată nu se simţea nefericită, dimpotrivă, orice întârziere o nelinişteа. Fetele înţelegeau trebuinţa căsătoriei, nu se îndrăgosteau nebuneşte şi iubeau numaidecât pe bărbatul ales pe calea raţiunii. Nu sufereau de altfel nici o constrângere şi, dacă nu le plăcea un tânăr, îl refuzau fără nici o discuţie. Luau însă parte, împreună cu familia, la procesul de alegere, îşi dădeau părerea, o ascultau pe a altora, aşa cum faci când cumperi o stofă scumpă. În acest chip, toate se măritau cu oameni bogaţi sau în stare să devină, preferând aproape cu stricteţe marii industriaşi, marii restauratori sau hotelieri, magistraţii care aveau şi moşie, mai rar un ofiţer, de la colonel în sus, niciodată un profesor, niciodată un intelectual. Fetele

erau umblate prin străinătate, vorbeau câte o limbă străină, ştiau să se conducă în lume şi erau încredinţate de valoarea clasei lor, nu citeau însă nimic, nu aveau nici un fel de cunoştinţe artistice sau literare. Orice intrare pe domeniul acesta era socotită, în chip tacit, ca o dovadă de prost-gust, de proastă origine, şi individul imprudent era privit cu mirare, de la picioare spre cap, spre a i se descoperi semnele mizeriei. De aceea, în numeroasa familie, femeile, de la douzeci şi cinci de ani în sus (căci domnişoare de vârsta aceasta nu puteau exista), erau mai degrabă antipatice, prin suficienţă burgheză şi totală, impertinentă mirare în faţa cui depăşea mijloacele intelectuale sau era sub mijloacele lor materiale. Stănică însuşi nu le cam înghiţea, fiindcă, deşi el nu avea prea mari înclinaţii intelectuale, afecta totuşi a fi „boem“, om ratat „de prea multă simţire şi dor de ce e frumos în vaţă„. Fetele, de la paisprezece la nouăsprezece ani, însă, erau toate drăguţe şi simpatice, fiindcă, pe de o parte, prin educaţie, depăşeau nivelul fetelor obişnuite, iar pe de alta, nefiind intelectuale prin tradiţie, erau modeste. Lili, de pildă, cu părul ei căzut în cascade pe umeri, cu pălăria de paie largă, cu ochii ei negri, uniţi prin îmbinătura sprâncenelor, prin tenul măsliniu, grecesc, era cu adevărat graţioasă. Era un fel de Otilie oacheşă, care însă prevestea că avea să evolueze spre burghezie.

Stănică mai pipăi puţin pe Lili, lăsând tamburinarea dinspre coapsă înspre genunchi.

„Hm, comentă el mental, ce nepoată plinuţă am! Ferice de ticălosul care-o s-o ia. Ştiu că am rude frumoase! Cu aşa familie, mă pot mândri!“

— Ei, continuă iarăşi tare, ai pus cumva ochii pe cineva, jucăm la nuntă?

Lili ascultă aceste vorbe liniştită, cu naturaleţe, doar cu o notă de mulţumire. Toader explică:

— N-am găsit până acum, dar o să găsim. Mi-au dat a înţelege c-ar lua-o vreo doi oameni cu stare, de treabă, dar sunt cam în vârstă. Mă gândesc şi la asta. O fată de şaisprezece ani nu stă bine lângă un om de patruzeci şi cinci. S-a cam dus

obiceiul ăsta. Mi-a spus doctorul de casă că n-ar cam fi potrivit, ştii, pentru progenitură. Înţeleg ca fata să facă copii.

— Ai perfectă dreptate, aprobă Stănică, strângând iar mâna, nu e bine bătrân, dar nici tânăr de tot. Aşa în floarea vârstei, când e omul cu entuziasm şi cu experienţă, aşa ca mine, Toader.

Stănică nu gândise nimic extraordinar spunând aceste vorbe, dar apoi fu străbătut de o idee insidioasă. „Ce mai nevastă, îşi zise, ar fi "o fată ca asta" (evită înadins, din scrupul, preciziunea), grecoaică de-a noastră, sănătoasă, fără maimuţăreli. Şi ce mai avere are fata asta! Ah, Doamne, de ce m-ai făcut unchi?!"

— Nici nu ne gândim, urmă Toader, numaidecât la un om cu avere. Îi dau zestre destulă. Mai bine un tânăr sărac, dar care să vrea să muncească, să-l ţin eu din scurt, să-l introduc în morărit. Face el avere.

Precum se vede, Toader admitea *„le jeune homme pauvre"*[1], numai în branşa morăritului şi industriilor agricole.

O idee fulgeră scurt prin creierul lui Stănică, pe care însă n-o exprimă: „Oare mitropolitul-primat nu poate să dea dezlegarea de căsătorie între o nepoată şi un unchi, vorba vine unchi, când sunt în joc interese mari, păstrarea forţei unei familii, consolidarea sângelui? În definitiv, ce dacă e fata copilului surorii mamei? Ei şi? Dar sângele ei nu s-a înstrăinat prin alianţa părinţilor? În familiile domnitoare asta e ceva curent. Dă-le dracului de prejudecăţi, de-aia scade natalitatea. Cu asta şi cu paralele ei eu aş popula patria, aş face România Mare."

Stănică strânse peste braţe sânul fetei şi-i zise cu aer părintesc:

— Vezi, Lili, cum eşti? Ai ajuns fată de măritat, şi pe la unchiul tău nu treci să-l rogi să se intereseze de viitorul tău. Am şi eu relaţiile mele, experienţa mea.

Ideea de a pune la cale viitorul fetei înduioşă atât de brusc pe Stănică, încât îl făcu să deteste numaidecât gândul nemărturisit dinainte. „Sunt un păcătos, îşi zise, auzi la ce mă gândesc! N-am decât o scuză, că n-am avut parte de ceea ce meritam."

[1]Tânărul lefter (fr. — n. red.).

Stănică lăsă mâna jos, cast, şi zise cu taină lui Toader:

— Mă Toderiţă, ce nu mai aruncaţi şi voi rugina? Tot moară, tot moşie, tot fabrică de zahăr. Numai avere şi avere. Mai sunt pe lume şi alte bunuri, morale, mă-nţelegi. Lumea evoluează, se subţiază. Să dai tu perlă de fată pe mâna unuia care stă în tărâţe! Mă, am un băiat unic, un giuvaer, ruşinos ca o fată mare, deştept, de viitor, băiat de familie bună, băiatul, mă rog ţie, al doctorului Sima. Cine n-a auzit de doctorul Sima? Face şi el medecina, şi e în anul al treilea (Stănică minţi intenţionat). Are şi avere bunicică. Mă, s-au speriat profesorii de el, scrie cărţi, are să fie cel mai mare doctor. Ăla ajunge sigur la Universitate şi la Academie. Mă, şi e frumos, de pică. Să am fete, i-aş da două deodată. Tu ştii cât câştigă un doctor mare? Colosal! Şi ce face? Te-ascultă niţel ici, niţel colo, şi-ţi ia banii. Pe urmă, cinstea. Madam doctor Sima, profesor doctor Sima. Înalţi nivelul familiei, că m-am plictisit tot de moşieri şi de directori de fabrici. Să dăm, ceara mă-si, un Eminescu. E tocmai ce-ţi trebuie ţie, un doctor.

— Pe nevăzute nu pot să mă pronunţ! zise cu comică gravitate Lili.

— Ştii că-mi placi! Păi când l-oi vedea, pici jos. Ăla suceşte mintea fetelor într-un minut (Stănică simţi că se contrazice şi atenuă), vreau să zic suceşte fără să facă nimic, că e băiat serios. Primejdia e să nu vrea el, dar am încredere în gustul lui fin. Când te-o vedea, nu se poate să nu-i placi. Ştii, băiatul ăsta e puţin sub conducerea mea morală, eu îi dau directive în viaţă, aşa că m-ascultă, se lasă sugestionat. Hai să provocăm o întâlnire...

— N-ai decât, zise Toader, n-are ce strica.

Stănică încruntă sprâncenele în chip de adâncă meditaţie, apoi zise hotărât:

— S-a făcut. În curând aveţi ştiri de la mine. Opreşte, mă, că mă dau jos.

Trăsura trasă de cei doi cai lucioşi ajunsese în dreptul bisericii Sfântul Gheorghe. Stănică întinse mâna spre tovarăşul de călătorie şi zise grăbit, fără timiditate:

— Mă Toderiţă, dă-mi repede ceva parale, că nu prea am procese. Să beau şi eu din diurna unui senator.

Toader scoase repede o hârtie mototolită pe care o ţinuse pregătită şi i-o dădu zâmbind, fără strâmbătură de neplăcere şi fără emfază. Stănică o luă, sări jos, făcând cu mâna la cei doi, şi se-ndreptă spre Lipscani, fără alte ceremonii. De-abia după o sută de metri de mers, scoase hârtia din buzunar şi o privi. Era o bancnotă de o sută de lei. Stănică visase absurditatea de a primi o mie de lei.

— Poftim, zise el cu pofidă, aruncă suta, cum aş arunca eu o băncuţă. Bani nemunciţi.

Stănică cumpără prăjituri de la o cofetărie şi porni spre casă. Învârtindu-se cu mintea tot în jurul ideii de căsătorie, se înflăcăra de Olimpia. Mâna pe care o retrăsese cu sentimentul vinovăţiei de pe Lili voia s-o întindă legal spre nevastă-sa. Credea că o înţelege. În sărăcie, marile sentimente nu se pot dezvolta. Olimpia era şi ea femeie, avea nevoie de lux, de rochii, de blănuri. E adevărat că nu era vina lui şi că o femeie trebuie să aibă zestre, însă nici vina ei nu era vina că avea părinţi denaturaţi. Câtă deosibire între fetele din familia lui şi cele din familia Tulea! Sărăcia te face posac, acru. Biata Olimpia! O trăsură să fi avut şi facea din ea regină. Cu aceste sentimente generoase, Stănică intră pe poarta „proprietăţii" lui, înlăturând, pe cât cu putinţă, privirile de pe faţada strâmbă, culcată pe-o rână, a casei. Voi să intre în marchiza de lemn, aplicată ca o gheretă peste uşa principală, dar se răzgândi şi merse spre fund, unde era bucătăria. Îi era foame şi voia să ştie ce se găteşte. Bucătăria era închisă, goală. Pe fereastră văzu maşina de gătit, fără foc. Simţi o primă nemulţumire. Intră pe dindos în sufragerie, unde constată că masa era nepusă. Pe Olimpia o găsi în dormitor, îmbrăcată ca de oraş, uitându-se în oglindă.

— Bau! făcu Stănică, cu voinţă optimist.

Olimpia îl privi liniştită, aproape senină. Stănică îi întinse pachetul de prăjituri:

— Uite, iubito, mi-am permis o mică atenţie. Nu te uită Stănică.

— Ce-ai adus acolo? întrebă Olimpia.

— Ce-ţi place ţie, prăjituri cu cremă.

— Bine-ai făcut! aprobă Olimpia fără exagerare.

Cuprins de un val de sentimentalitate, Stănică se aşeză în spatele ei, cu faţa spre oglindă, scoase capul mustăcios de după coafura ei şi o strânse de mijloc.

— Olimpia mea scumpă, tot ce văd mă întăreşte şi mai mult în convingerea că nimic nu e mai înalt ca misterul căsătoriei. Iubirea eternă, pentru care părăseşti familie, bogăţii, onoruri.

— Mă strângi prea tare, reproşă moale Olimpia.

— Te strâng ca să simţi că ai îndărătul tău un apărător dezinteresat, devotat, pe soţul tău, pe tatăl fiului tău. Pe cine altcineva poţi conta? Iubita ta mamă, şi soacră mie, vinde tot ce are în casă, vrea să petreacă şi să nu mai rămână şi altuia un capăt de aţă. Socru-meu abia ţi-a dat baraca asta, ca să ne asigurăm un adăpost, sub demnitatea ta. Dar n-avea grijă, nu cer decât un pic de iubire, şi las' că-ţi realizez eu toate dorinţele tale. Rudele? Îţi dau voie să le dispreţuieşti, să rupi definitiv cu ele. Ce-ai avut şi ce-ai pierdut? Amândoi, prin iubire, facem un bloc.

Stănică strânse încă de un grad cercul braţelor şi sărută pe Olimpia pe lobul unei urechi.

— Şi, barem sunt proaspete prăjiturile? Că de obicei le iei stătute! observă ea, fără schimbarea glasului.

— Îmi pare rău. Le-am comandat special pentru tine. Numai pentru tine, comoară scumpă. Uite, ţi-am cumpărat de la anticar patru ceşti de cafea antice, notează bine, de-ale strămoşilor, pe care am pus de mult ochii. Vreau să strângem de pe acum lucruri de preţ pentru căminul nostru cel nou.

Când Stănică vru să sărute pe Olimpia şi pe obraz, aceasta arătă puţină plictiseală:

— Dragă, mă-nţepi cu mustăţile. Lasă-mă puţin, că sunt supărată!

— Dar ce ai? se alarmă Stănică, aşa faci tu totdeauna, la bucuriile şi durerile tale eu nu particip niciodată.

Olimpia desfăcu pachetul de prăjituri, luă o bucată şi începu s-o mănânce încet.

Ce faci, scumpo, îţi strici apetitul. Nu mergem la masă?

— N-am gătit nimic, servitoarea e dusă la mama. Mănâncă şi tu prăjituri.

— Dar ce s-a întâmplat, dragă? observă Stănică, în sfârşit, cam iritat, dând drumul Olimpiei.

— S-a întâmplat că Titi iar a fugit de acasă. Unde, şi cu cine, ştie Dumnezeu!

— Nu mă-nnebuni! exclamă Stănică, lăsându-se pe pat, plin de toate voluptăţile senzaţionalului.

Şi luând şi el o prăjitură, începu s-o mănânce, clătinând mereu din cap.

XVII

Felix visă înspre ziuă diguri lungi, pe care se spărgeau mari valuri, debutând cu urlete şi scurgându-se sfărâmat cu zornăitul unei grindini de sticlă. Apoi apele se retraseră cu totul, târâtoare ca fumul, şi lăsară descoperit fundul mării, care se vedea plin de creste inegale. Coborându-se din zbor asupra lor, Felix văzu că vârfurile de stâncă erau de fapt turle de biserici în care se clătinau clopote de toate mărimile, scoţând valuri de sunete, mai apropiate sau mai îndepărtate. Clopotniţele se prefăcură în dansatori, acoperiţi din cap până în picioare de zurgălăi, în faţa cărora Otilia se învârtea cu nişte castaniete în mână. Felix ştia că doarme şi visează, şi se silea să oprească mai mult fiece metamorfoză. Deodată, însă, ochii îi fură loviţi de suliţi de lumini, şi se recunoscu în patul lui, deşi nu rupsese toate legăturile cu visul. Curios, valurile de sunete răsunau mai departe, alcătuind frazele din *Folies d'Espagne* de Corelli. Felix îşi strânse şi mai tare ochii ca să se bucure de vis, însă simţi în picior răceala tăbliei patului. Printre genele obosite de atâta strângere silnică, se zăreau contururile camerei decolorate de prea multă lumină. Simţi că era treaz şi valul de sunete e o realitate. Sări din pat. O mână uşoară, furtunoasă execută partea *allegro moderato*, scoţând picurături vitroase. Inima lui Felix bătu să se smulgă din loc. Mâna aceasta obişnuită cu fraza clasică, exercitată la muzică înaltă, pasionată în geometrie, era numai a Otiliei. Îşi apucă lucrurile să se îmbrace, şi de nervozitate şi le puse pe dos, întârziind operaţia. În cele din urmă, de bine, de rău, fu îmbrăcat. Fără să se mai spele, cu părul vâlvoi, alergă jos pe scări, apropiindu-se de sursa din ce în ce mai sonoră de armonie. Uşa odăii cu pianul era dată de perete. Înăuntru, ghemuită pe taburet, îmbrăcată însă ca de

oraş şi cu pălăria pe cap, Otilia în persoană îşi legăna moale mâinile pe deasupra claviaturii, îmbătată de sunete, subliniind câte o măsură cu pan, pan, pan.

— Otilia! strigă aproape fără voie Felix.

Sunetele muriră deodată, şi taburetul, printr-o mişcare bruscă, se suci pe axă înfăţişind-o pe Otilia stând turceşte.

— Felix! răspunse fata şi sări în picioare.

Tânărul se apropie exaltat de ea, şi Otilia întinse braţele spre el. Când mâinile îi atinseră umerii, fata se opri puţin intimidată de timiditatea lui Felix. Apoi îl sărută uşor pe un obraz, uşor pe un altul şi, în cele din urmă, pe gură. Moş Costache scoase o clipă capul pe uşă şi fugi. Otilia îl ţinea strâns pe Felix la oarecare distanţă ca să-l poată privi bine:

— Felix, mi-era dor de tine. Ce-ai făcut tu atâta vreme?

Otilia merse înspre taburet, reaşezându-se pe el şi trăgând după sine şi pe Felix, care se lăsă jos pe covor, cu capul în poalele ei.

— Felix, uită-te la mine, ce-ai făcut în lipsa mea? Şi fata, apucându-l de bărbie, îi ridică în sus capul.

Felix îşi reînfundă obrazul în poalele ei. Era copleşit de emoţie, dar devenit mai matur acum, mai capabil de a-şi analiza sentimentele, se sculă şi făcu recapitularea liniştit:

— Otilia, ce eram să fac? Te-am aşteptat. Eu am crezut că tu mă iubeşti, am avut încredere în tine, şi de aceea când ai plecat pe neaşteptate cu... cu...

— Cu Pascalopol, preciză râzând Otilia.

— Da. Când ai plecat, am fost amărât. Nu te-am uitat niciodată, toate gândurile mele au fost numai pentru tine, însă eram demoralizat. Plecarea ta, trebuie să recunoşti, era ciudată, nu mi-ai explicat niciodată nimic. Cu toate că o speranţă absurdă îmi spunea altfel, în ultima vreme nu credeam că ai să mai vii.

— Ce prost eşti!

— Eu am crezut în tine, am fost devotat cuvântului dat (aici Felix avu un scrupul şi se opri puţin). Poate am greşit o clipă, sunt gata să-ţi mărturisesc, dar n-a fost nimic serios. O

eroare, mai puţin decât atât, o desperare, fiindcă tu nu-mi scriai nimic.

Otilia râse.

— Ştiu eroarea, te iert solemn!

— Ce ştii? De unde ştii?

— Ei, mi-a spus Stănică! Nu ştiu cum a aflat că vin, şi azi-noapte a fost la gară cu un buchet mare de flori. Bineînţeles, mi-a spus lucruri pentru o săptămână. Mi-a spus şi de o aventură a ta cu Georgeta, însă tu ştii că eu pot deosebi ce e adevărat de ce e palavră în vorbele lui Stănică. N-am crezut nimic.

— Era totuşi adevărat, până la un anume punct.

— Ah, Felix, rămâi mereu un copil! Nu poate fi nimic adevărat din punctul de vedere care ne priveşte. Ţi-am spus că te iubesc, nu sunt dădaca ta.

Otilia îl trase pe Felix de o mână, aşa cum şedea cu genunchii pe taburet, îl sărută, apoi cu cealaltă mână zdrăngăni fantezist pe pian, încheind:

— Va să zică, totul e în regulă!

După puţină gândire, Otilia zise:

— Apropo, am primit o scrisoare foarte caraghioasă de la tanti Aglae *et companie*, însă cineva semna în ea: Isus Cristos. Probabil, în bătaie de joc. Cine să fie? Pe Titi nu-l cred în stare de astfel de originalităţi.

Felix fu de părere că nu putea fi decât Simion, care devenise, într-adevăr, Mântuitorul. Otilia se arătă profund impresionată de nenorocirea bătrânului, fricoasă chiar.

— Felix, întrebă ea, e posibil ca cineva să înnebunească aşa, dintr-o dată?

Felix asigură că nu, şi că Simion era, propriu-zis, bolnav organic. Otilia păru convinsă şi adăugă:

— Aşa spune şi Pascalopol.

Tânărul se încruntă:

— Otilia, zise el, eu n-am nimic cu Pascalopol, dimpotrivă, îi sunt chiar îndatorat. E un om aşa de simpatic, încât nu mi s-ar părea deloc nepotrivit ca o fată ca tine să-l iubească.

— Aha! făcu ironic Otilia.

— Însă, recunoaşte şi tu că totul e ciudat şi că cea mai tare credinţă şovăieşte. Te-ai dus la Paris şi ai stat atâta vreme cu Pascalopol. În ce calitate? Îl iubeşti? A crede asta înseamnă să nu mai cred în vorbele tale. În tot cazul, el trebuie să te iubească. Pentru mine, Otilia, ai început să devii o enigmă. Şi Pascalopol, şi eu suntem îndreptăţiţi să credem că ne iubeşti şi, totuşi, nimeni nu ştie sigur. Te rog, Otilia, spune-mi sincer, nu mă face să sufăr! De ce te duci mereu cu Pascalopol, de ce te porţi cu el în aşa fel încât să-i trezeşti speranţele?

Otilia se răsucise încet pe taburet şi cânta la pian, fără să răspundă.

Felix lăsă capul peste claviatură, cu băgare de seamă, ca să nu rănească degetele încăpăţânate ale Otiliei, şi îngenunchind lângă ea, îi cuprinse picioarele.

— Otilia, te rog, e adevărat ce spune lumea, că te-ai logodit cu Pascalopol?

Fata se uită blând şi lung, cu ochii ei albaştri, în ochii lui Felix, şi spuse simplu şi liniştit:

— Nu e adevărat, Felix. Acum eşti mulţumit?

— Ar trebui să fiu mulţumit, şi totuşi, este ceva care mă lasă în îndoială. Va să zică, tu eşti capabilă să dai unui om ca Pascalopol credinţa că-l poţi iubi, fără să fie adevărat.

— Pascalopol, zise Otilia, puţin cam iritată, nu crede că-l iubesc. El se poartă cu mine aşa cum s-a purtat de când eram mică, de cinci ani. Mi s-ar părea curios să fie altfel. Am venit acasă veselă, şi mă întristezi din nou.

— Otilia, regretă Felix, iartă-mă, n-am voit să te supăr. Ţi-am spus cu sinceritate ce-am gândit în lipsa ta.

— Felix, imploră Otilia, de ce nu vrei tu să fii cuminte? Am atâtea să-ţi spun! Haide cu mine sus.

Şi fata, apucându-l de mână, ca de obicei, îl trase şi începu să alerge cu el pe scări în sus.

În odaia Otiliei, pe pat, erau deschise două geamantane noi. Fata aruncă cu furie toate lucrurile de deasupra, spre a găsi ceva, şi în sfârşit scoase un morman de cravate şi unul de fotografii. Cravatele le aruncă pe toate în jurul gâtului lui Felix,

care însă n-avu vreme să le admire, fiindcă Otilia îi trecea, una câte una, fotografiile, în care erau fixate momentele mai tipice ale petrecerii ei în Franţa. Curios, Pascalopol lipsea sistematic din aceste scene, ceea ce se explică, spunea Otilia, prin faptul că fotograful era chiar Pascalopol. Bucuria intimităţii le fu tulburată de apariţia lui Stănică.

— Ei, zise el triumfător lui Felix, nu ţi-am spus eu că are să se întâmple ceva extraordinar în curând? He, hei, Stănică e totdeauna bine informat. Ştiţi c-am făcut pe detectivul. L-am găsit pe Titi.

— Unde e?

— E acasă, îl tratează soacră-mea cu zeamă de lămâie.

Stănică povesti scurta odisee a lui Titi. Nu fusese decât o banală escapadă. Titi se întâlnise cu Sohaţchi, care îl bătuse pe umeri amical şi-i făcuse teoria obiectivităţii. Între ei, zise el, nu putea fi nici un conflict. Ce fusese între Titi şi soră-sa, nu-l interesa. Sunt lucruri care se întâmplă des, fără ca prin asta să se rupă legăturile dintre prieteni. Ei, în definitiv, n-aveau decât păreri bune despre el, şi chiar Ana, „pe onoarea mea“, a regretat că s-au certat. Cum? Un bărbat cu o femeie, care au trăit împreună o vreme, trebuie să-şi scoată ochii? Sohaţchi reînvie amintirile de şcoală, ce plăceau atât de mult lui Titi, îl trată cu vin şi-l ameţi atât de bine, încât îl duse acasă la ei, la fostul lui cămin. Acolo, culmea, dădu ochii chiar cu Ana, care îl primi foarte jovial. Era măritată din nou, dar soţul avea casă în oraş. Acum avea să vină şi el aici s-o ia. Titi se sperie, însă toţi îl asigurară că nu e nimic, că, dimpotrivă, noul soţ zisese: cum se face că nu cunosc eu pe domnul Tulea, fostul tău bărbat? Aş fi onorat, am auzit că e pictor de seamă şi băiat de familie bună. Ana merse până acolo încât, în grabă, oferi lui Titi câteva mici atenţii de ordin erotic, de care acesta era atât de lipsit de multă vreme. Veni şi soţul, se arătă încântat şi generos, comandă de băut, se scandaliză la ideea ca Titi să plece aşa de repede şi, când după o noapte de băutură, constatară că s-a făcut ora patru dimineaţa, toţi sfătuiră pe Titi să rămână până se face bine ziuă. Soţul dispăru, şi Titi avu, pentru două ore,

iluzia că este iar căsătorit. Ce urmărea Ana? Stănică pretindea că sunt la mijloc planuri infernale. În fond, se pare că nu era nimic altceva decât o lipsă de ţinută morală, de mică burghezie, amestecată şi cu speranţa ascunsă de a trage un mic folos. După ce se despărţise de Titi, Ana începuse să se slujească de amintirea lui ca de o distincţie. Fiindcă auzise vorbindu-se de Otilia, de moş Costache şi de ceilalţi cu nuanţă de respect burghez, se simţi datoare să explice lumii că-i cunoaşte, doar a fost căsătorită cu domnul Tulea, dar a fost nevoită să se despartă prin bună înţelegere, fiind interese mari de moştenire, care nu se pot spune. Ana inventă fel de fel de absurdităţi în privinţa asta. Noul soţ, care era un om de aceeaşi mentalitate, îi bătea în strună. Erau toţi oameni pentru care orice cunoştinţă era preţioasă, fiindcă poţi să te lauzi c-o ai, şi a căror unică petrecere în viaţă era de a vizita azi pe unul, mâine pe altul. Sohaţchi ar fi socotit cunoştinţă şi pe acela cu care s-ar fi bătut, după terminarea conflictului, atâta sociabilitate era în el. Odată, călcat pe picior, înjurase pe drum pe un individ, care răspunsese şi el cu multă culoare argotică. Sohaţchi uită incidentul, dar ţinu minte figura, şi într-o zi apucă pe individ de braţ, vorbi cu el, îl invită într-o bodegă mirându-se mereu de unde-l cunoaşte. Chestiunea se lămuri, dar rivalii efemeri rămaseră prieteni. Familia Sohaţchi era, cu toate ridicările prin profesii, încă de structură mahalagească, recalcitrantă la răceala protocolară, încât e foarte cu putinţă ca numai acesta să fi fost tot misterul reţinerii lui Titi. Însă Aglae, puţin complicată sufleteşte, dar cu purtări de familie veche, fu implacabilă. Pe Titi nu-l învinovăţi deloc că acceptase invitaţia, ci blestemă pe Ana şi toată stirpea ei c-au îndrăznit să ameţească un băiat slab, scăpat de sub ochii „mamei lui”. Îl sui pe Titi care, în fond, satisfăcut fiziologiceşte, se simţea bine, în pat, îi puse în jurul capului felii de cartof, îi dădu tisane şi-i recomandă ca, altă dată, să fie mai prudent. Aglae luase în stăpânire desăvârşită pe Titi, având aerul de a spune că, fără ea, Titi e un nefericit.

Otilia râse şi întrebă ce fac ceilalţi. Stănică îi comunică cum că toţi o iubesc superlativ şi regretă c-au jignit-o, şi mai

ales îi transmise dorinţa Aurichii de a o vedea. Otilia n-avea nici un fel de fiere şi uita repede răutăţile altora. Consultă din ochi pe Felix şi zise că niciodată n-a fost supărată, ceea ce determină pe preagrăbitul Stănică să dispară numaidecât şi s-o aducă pe Aurica. Toată extraordinara revoluţie sufletească a lui Felix, la apariţia ca din vis a Otiliei, începu să fie amărâtă de aceste întrevederi, care îi răpeau ceva din drepturile lui. Otilia intui nemulţumirea lui Felix şi-l mângâie repede şi pe furiş pe o mână, în sensul că de el va avea ea grijă mai târziu. Aurica intră în odaie aproape umilită, sărută pe Otilia pe amândoi obrajii şi păru să nu mai aibă nimic din răutatea ei. Slăbise şi mai tare, gropi mari, vinete îi înconjurau ochii, şi era o mizerie s-o vezi vopsită violent pe faţă, ca să pară tânără. Otilia fu pe loc înduioşată şi, fiindcă simţea lipsa până şi a răului dacă se obişnuise cu el, revederea verişoarei o bucură. Îi mulţumi de cartea poştală şi de scrisoare, făcând-o să-şi lase capul în jos, şi atunci Stănică şi Felix îşi dădură seama că Aurica scrisese pe furiş o scrisoare Otiliei. Scoase din geamantan nişte nimicuri, o sticluţă de parfum, un guler scrobit de broderie (se purta atunci) şi le dădu generos Aurichii, deşi nu avusese intenţia aceasta, şi lucrurile le cumpărase pentru ea. Aurica începu să plângă, urâţindu-şi toată faţa. Nu plângea de căinţă, ci din nervozitate. Dacă s-ar fi analizat, ar fi descoperit că invidia pe Otilia ca întotdeauna, însă acum invidia se prefăcuse în sentiment de înfrângere, în casa ei. Apăsând, fără tact, pe partea cea mai dureroasă a sufletului ei, Stănică îi declamă aceste inepţii:

— Aurico! Nu mai plânge, că Stănică veghează. Viitorul tău abia acum începe. Am pentru tine nişte partide strălucite.

Aurica, însă, încetase numaidecât să plângă şi examina cu lacomă curiozitate obiectele Otiliei. Acum fu ea aceea care aruncă o vorbă neplăcută:

— Şi când sunteţi decişi să faceţi nunta? întrebă în mijlocul unui oftat cu tril, ca după plâns.

— Nuntă? Cu cine? întrebă mirată Otilia, observând paloarea subită a lui Felix.

— Cu... Pascalopol! zise, cu o reală nevinovăţie, Aurica.

— Ah, se supără Otilia, m-aţi înnebunit cu Pascalopol ăsta! Am început să-l urăsc, săracul! Cine v-a spus că mă mărit cu Pascalopol? E o vorbă fără sens. Înainte nu vă miraţi deloc când Pascalopol mă ţinea pe genunchi, şi acum, că sunt nubilă, trebuie neapărat să vedeţi lucruri suspecte. S-a obişnuit cu mine şi cu noi toţi, cum ne-am obişnuit şi noi cu el. Asta e tot. Nu mă pot lipsi de el, cum nu mă pot lipsi de papa. Dacă asta trebuie neapărat să ducă la nuntă, atunci nu mai ştiu ce e prietenia şi mai ales respectul. Aş vrea să descopăr că mama îl înşela pe tata, că Pascalopol e tatăl meu adevărat. Atunci aş fi, în sfârşit, eliberată. Aş putea să-l iubesc în tihnă pe bietul meu Pascalopol, fără insinuaţii.

— Să fac eu cercetări! se oferi Stănică.

Otilia strigă lui Felix:

— Dragă, dă-i o crăvată, din partea mea, ca să nu mă mai persecute.

— Cum! sări Stănică. Ai cravate?

Şi smulse tot mormanul de pe umărul lui Felix:

— Faine! Minunate! Adevărat pariziene. Otilia fu sărutată, cu un ţoc sonor, pe frunte.

Stănică dădu să fugă pe uşă cu cravatele, dar Otilia îi smulse câteva din ele:

— Nu toate, Stănică, ce faci? Mai sunt şi alţii.

— Care alţii, se răţoi Stănică, care alţii? Eu pentru tine mi-am pus liniştea sufletească în joc, am făcut aici fapte mari, cu modestie, în tăcere. Vei vedea tu ce merit de la tine! Am să-ţi spun o chestie teribilă, dar nu acum. Lasă, că Felix se duce el singur la Paris, vă duceţi amândoi, nu mai faceţi pe misterioşii. Am ştiri pozitive. Chestia e studiată, hotărâtă.

Abia seara târziu, Otilia scăpă de toţi şi, aşezată după modelul ei pe sofa, în faţa lui Felix, pe care-l chemase, îi povesti toate măruntele bucurii ale plimbării, mestecând, din când în când, câte o bomboană şi dând şi lui Felix. Acesta asculta şi contempla. Otilia se rotunjise puţin la faţă, aşa încât forma osoasă a capului ieşea şi mai bine în evidenţă, devenise

mai lucioasă, mai feminină, fără să-şi piardă aerul copilăresc. Ochii îi erau mai ardenţi şi, în genere, ţinuta ei era mai sigură. În vorba şi gesticulaţia ei se citeau o stăpânire deplină, o maturitate enigmatică. Cu toată exuberanţa fetei, Felix se simţea inferior. În ochii Otiliei mocneau judecăţi despre viaţă şi despre el, hotărâri îndelung meditate, ironii. Asupra unei astfel de fete, nu putea avea nici un fel de autoritate, seriozitatea ei îl paraliza. Oricât compararea i se părea jignitoare, se gândea la Georgeta. Aceea părea şi ea emancipată, liberă în mişcări, protectoare şi avea şi ea detestabilul tic de a-l apuca de bărbie ca pe un copil. Şi, cu toate acestea, în ochii ei se citeau o totală neîncredere în puterile ei feminine şi un respect nesfârşit pentru bărbat. Nimic în purtarea Otiliei nu era agresiv sau arogant, gesturile şi cuvintele ei erau pline de graţie, însă totul respira prea multă inteligenţă. Otilia trăia cum cânta la pian, zguduitor şi delicat, într-un tumult de pasiuni, notate precis pe hârtie, stăpânite şi justificate. Otilia părea că „ştie multe" şi intimida pe bărbat, iritând pe femei, care în genere duşmănesc pe orice femeie independentă faţă de bărbat. Moş Costache, Pascalopol, Stănică, Felix însuşi n-ar fi îndrăznit să contrarieze pe Otilia. O scurtă oboseală a ochilor, o ducere a mâinilor la tâmple, ca un reproş, împietrea pe cauzatorul presupus al supărării şi-i dădea sentimentul catastrofei. Când Otilia înconjura cu laţul delicat al mâinilor ei subţiri gâtul lui moş Costache, bătrânul râdea cu toate liniile feţei, dar dacă Otilia dezaproba, oricât de blând, ceva, mergea în vârful picioarelor, ca în odaia unui bolnav. Această siguranţă izbise, din prima clipă, când intrase în casa lui Giurgiuveanu, pe Felix, şi o acceptase ca pe ceva ce-i lipsea, ghicind în ea unul din atributele maternităţii. Felix aşteptase de atâta vreme pe Otilia, şi acum, când o avea înainte, mai frumoasă şi mai binevoitoare pentru el ca oricând, era nemulţumit. Otilia din aşteptările lui se supunea închipuirilor, se mişca după dorinţele lui, aceasta era independentă. Când Otilia din vis deschidea gura să spună lui Felix că nu-l iubeşte, Felix amâna sentinţa şi o contesta, acum Otilia vorbea tare, spunea propoziţii satisfăcătoare, însă nu aşa netezi, cum le-ar fi dorit el.

— De ce mă priveşti aşa fix? întrebă Otilia.

— Nu, nimic! protestă Felix, deşi o serie întreagă de nedumeriri îi muncea creierul. Otilia nu spunea lui Felix că nu-l iubeşte, ci numai se apăra de învinuirea că nu-l iubeşte. Nu da nici un curs sentimentului, nu în forma brutală pe care, de mult, Felix o gonise din mintea lui, ca absolut incompatibilă cu dragostea adâncă, dar sub chipul proiectelor, al visării împreună. Felix ar fi voit ca Otilia să spună: „Mai târziu, când vom fi împreună„, însă ea nu făcea nici un proiect de viitor. Odată, ea dăduse a înţelege că Felix are, mai întâi de toate, de îndeplinit o misiune în viaţă, să-şi promoveze cariera, însă nu era acesta un motiv de a goni pănă şi visurile. Evident, sufletul Otiliei era impenetrabil, şi, dacă ea juca conştient o comedie, o juca cu multă fineţe şi graţie. Cu cât Otilia săruta mai des pe Felix, pe frunte, pe obraz, sau uşor, ca pe un copil, pe gură, cu cât îl asigura că „tu trebuie să faci cum îţi zic eu, am eu vederile mele“, sau îi reproşa „aşa mă iubeşti tu pe mine?“, cu stilul unei infirmiere frumoase care face ochi dulci unui rănit mustăcios pe masa de operaţie, cu atât demoralizarea se întindea pe sufletul lui Felix. Otilia nu-l iubea, Otilia se dezvăluia ca definiţia surorii, tocmai acum când se deşteptase în el dragostea. Suflet limpede, incapabil de disimulaţie, profund în sentimente, Felix, după oarecare codire, marturisi Otiliei starea lui de spirit:

— Mă întrebi de ce te privesc! Sunt cuprins de un sentiment ciudat. Prezenţa ta aici mă face fericit, te-am aşteptat cu încredere, te-am visat, dar sunt chinuit de întrebări. Dacă mi-ai spune neted că nu mă iubeşti, aş fi amărât cum nu poţi să-ţi închipui, totuşi m-aş resemna, fiindcă aş socoti că te tiranizez, făcând prea mare paradă de tristeţe. Nu ştiu bine ce hotărâre aş lua, dar ţi-aş păstra totdeauna devotamentul meu. Tu spui însă că mă iubeşti! Dar de ce nu spui asta ca mine, de ce sufletul tău nu e aşa de neted ca al meu? Nu pot să-mi închipui dragostea, decât sfârşind cu căsătoria. Sunt de acord că trebuie să aştept, dar de ce nu-mi vorbeşti de viitor, de ce nu mă faci părtaş la proiectele tale? De ce taci, pentru Dumnezeu, de ce

nu-mi spui limpede cum vezi lucrurile, de ce nu spui nimănui nimic? Nu-mi trebuie de la tine decât un cuvânt, şi aştept oricât, şi mă port oricum vrei tu.

— Şi ce cuvânt e acela?

— Un cuvânt limpede, care să-mi dea certitudinea că mă iubeşti sau nu.

— Dar, Felix, pentru numele lui Dumnezeu, te iubesc, de câte ori ţi-am spus?

— Nu ştiu, nu m-am exprimat bine, văd că nu-mi ajunge! Te vei căsători vreodată cu mine?

— Felix, nu complica lucrurile! De ce, dacă tu singur recunoşti că nu e acum momentul pentru asta, să vorbim de viitor? Esenţial pentru tine este că te iubesc. Sunt sigură că te voi iubi şi mâine, dacă vei fi cuminte, bineînţeles, nu pot să vorbesc însă de pe acum de ceea ce se va întâmpla mâine. Poate că mâine, când tu sfârşeşti studiile, nu mă mai iubeşti.

— Niciodată!

— Vom vedea. Dacă mă vei iubi, se va întâmpla ceea ce doreşti.

— Deci, îmi făgăduieşti?

— Oh, eşti ineducabil. Este cum ţi-aş spune: îţi promit să nu mor mâine. Şi tu, Felix, vrei să te faci doctor, om tare! Am avut totdeauna frică să hotărăsc lucrurile dinainte, lucrurile care nu sunt încă în puterea mea. N-am zis niciodată: mâine voi cânta la pian, dar, în faţa pianului, am cântat. Niciodată nu m-ai auzit spunând: am să merg la Paris, şi am mers îndată ce mi s-a propus. Nu înţelegi ce vreau să-ţi spun? Eu stau de vorbă cu tine, cel de acum, şi ţie îţi spun: „te iubesc“, cu tine m-aş căsători, dar acum nu pot. Nu promit nimic, privesc viaţa care se desfăşoară, de tine depinde totul.

Teoreticeşte, Felix înţelegea prea bine, dar, pentru o fată, explicaţia părea cam subtilă. Tot sufletul lui, voluntar şi idealist, trăia în temeiul unui program, niciodată mulţumit cu prezentul. Putea să fie adevărat ceea ce spunea Otilia, dar putea fi şi o tactică de fată şireată de a ocoli preciziunile.

— Ascultă, Otilia, să zicem că mâine, când căsătoria noastră ar fi posibilă, eu te-aş iubi la fel şi tu la fel, atunci ai primi să fii soţia mea?

Otilia râse, strânse pe Felix în braţe, ca pe moş Costache, cu sensul: „nu-ţi vine mintea la cap deloc“ şi zise:

— Felix, du-te şi te culcă. Mi-e somn. Mâine povestim fiecare ce-am visat.

În ziua următoare, Pascalopol făcu o vizită quasioficială. Strânse viguros mâinile lui moş Costache, îi dădu un portţigaret dintr-un lemn parfumat, se interesă de sănătatea lui. Aceleaşi bune atenţiuni le avu şi faţă de Felix, a cărui mină o lăudă. Scoase din buzunar un *portefeuille* mic, de marochin roşu, şi i-l dădu.

Apoi, Pascalopol făcu faţă de câteşitrei un raport amănunţit asupra petrecerii în Franţa, destăinuind itinerariul, îngrijirile date Otiliei, micile incidente. Ai fi zis un unchi care comunică celorlalţi membri ai familiei cum s-a achitat de însărcinarea de a plimba o nepoată. Pascalopol se miră că anume scrisori nu fusese primite de moş Costache. Deoarece spusese acolo lucruri pe care aci în Bucureşti le ştiuse totuşi Stănică, Felix bănui pe dată pricina. Tăcu însă din gură, fiindu-i silă de orice delaţiune. Pentru că afară era cald şi adia un vânt dulce, cu miros de salcâm, Pascalopol avu dorinţa de a sta în chioşcul din grădină şi de a juca o partidă de cărţi. El găsi că e păcat ca rudele să se certe între ele, fiindcă acum ar fi avut-o şi pe Aglae printre ei. Otilia se oferi numaidecât s-o cheme, însă moş Costache fu neînduplecat. Spuse, foarte răguşit, punctul lui de vedere:

— Cine nu se poa-poartă bine cu fe-fetiţa mea n-are ce căuta aici.

Şi râse mulţumit, până la măselele din fund, către Otilia, care sări pe genunchii lui şi-l încoronă cu braţele.

— Papa! zise ea, îndreptându-i unicul fir de păr, pe care acuitatea ochilor ei îl zărea în vârful ţestei bătrânului.

Moş Costache fu aşa de mulţumit, încât primi să joace cărţi, mizând cinstit, pe faţă, şi continuă jocul şi după ce pierdu. Satisfacţia lui învăluia şi pe Felix, căruia îi întinse, dintr-o dată, un fişic cu bani.

— A-am uitat să ţi-i dau, explică el, e dreptul dumitale.

— Ei, Costache, nu e aşa că domnul Felix e un băiat bun, cum ţi-am prevestit eu?

— Buun! aprobă bătrânul. El şi cu Otilia sunt copiii mei.

— Tu, Costache, ai părţile tale bune şi părţile tale rele, zise Pascalopol. Doar te cunosc de atâta vreme. Cine nu te-ar şti, cum te ştiu eu, ar zise că eşti indiferent faţă de copii, şi tu, dimpotrivă, îi iubeşti. Însă, vezi tu, Costache, n-ajunge să iubeşti un copil, trebuie să-i faci viaţa mai frumoasă, să-i dai toate bucuriile, dacă poţi să i le dai. Asta e vârsta lor cea mai încărcată de dorinţi, şi ce-ţi lipseşte acuma nu mai capeţi niciodată. Eu mi-aduc aminte, Costache, că, fiind copil, am vrut să mă duc la circ, odată când se reprezenta nu ştiu ce număr. Nu m-au lăsat, nu-mi amintesc din ce pricină. Viaţa pentru mine n-a avut în ziua aceea nici un înţeles. Apoi am fost la circ, chiar la acelaşi circ, ceva mai târziu, şi am văzut programul, dar nu mi-a trecut insatisfacţiunea. Prietenii mei care fuseseră îmi povestiră, spre ciuda mea, cu atâta culoare reprezentaţia la care nu asistasem, încât regretul de a nu fi văzut-o pe aceea a rămas nevindecat. Este, Costache, ca şi când fata pe care am dorit-o la douăzeci de ani mi-ar fi dată, ca prin minune, acuma. E prea târziu. Mai plăcut e să-ţi aduci aminte fericiri trecute, dacât ca după o tinereţe uscată să ai târziu ceea ce n-ai avut la vreme. Tu iubeşti pe Otilia, fără îndoială, şi ea te iubeşte pe tine. Îţi jur aici, faţă de ea, că niciodată nu s-a plâns. Deocamdată, nici n-ar avea de ce. Dar, Costache, gândeşte-te la ce ţi-am spus eu odată, de nu, îţi fur pe Otilia. Îmi trebuie şi mie.

Felix se încruntă deodată, însă Pascalopol îl văzuse şi-l bătu cu palma peste mână, întinzându-se puţin peste masă.

— Nu te speria, am respectat întotdeauna drepturile tinereţii. Şi dumneata îmi eşti simpatic, ca şi Otilia.

Moş Costache, fără să se supere de blânda morală a lui Pascalopol, aproba mereu cu capul şi, în cele din urmă, făcu cu ochiul, misterios:

— Am eu planurile mele, cu Otilia mea!

Otilia rugă atât pe moş Costache cât şi pe Pascalopol să nu-şi mai facă planuri în privinţa ei, pentru că ea, zicea, nu doreşte nimic altceva decât să ştie pe „papa“ sănătos, şi fiindcă era „decisă„ să moară tânără, înainte de a se ivi dezamăgirile în viaţă. Ea era, dimpotrivă, de părere ca „papa“ să fie mai îngăduitor faţă de Aglae, căci îi era, în definitiv, soră. Veni vorba despre Simion, şi moş Costache deveni, amintindu-şi chestiunea, aşa de indignat, încât nu fu capabil să exprime nici o idee. Pascalopol dezvoltă această teorie:

— Persecutarea bărbatului de către femeie, în căsnicii cu copii mulţi, e un fenomen foarte frecvent. Am cunoscut multe cazuri, însă unul, mai cu seamă, îmi este încă proaspăt în minte. Când eram licean şedeam în gazdă pe strada Ştirbey-vodă, la un tâmplar, numit Scarlat. Strada asta, care acum e o stradă de lux, a fost, nu mult înainte, teritoriu cu vii. Tăierea bulevardului Elisabeta a atras după sine deschiderea unui cartier nou, prefăcând în orăşeni pe nişte simpli ţărani. Picat de la ţară de pe undeva, Scarlat a găsit aci pe ultimul vlăstar feminin al unei familii de acestea simple, care deţinea o curte mare de tot. Scarlat, fiind tâmplar, şi-a făcut spre stradă nişte case pasabile, care se văd şi acum, şi le-a închiriat. Terenul l-a tăiat în două prin altă casă cu prispă, pe care la fel o închiria mai ieftin, cu odaia, la studenţi. Coridorul acestei case cu pălimar răspundea în fund unde, în plin centru al oraşului, dădeai de o privelişte cu desăvârşire ţărănească. Acolo, Scarlat avea o casă, ca pe la munte în Muntenia, cu pridvor lat şi cu boltă, livadă mare, nebănuită, de pomi, şi în fund, în fund de tot, pierdută printre pomi, o maghernIţă, servind de atelier. Acolo lucra el uşi, cercevele, lucruri de astea mai mult de dulgherie. Eu cred că nu există casă, în tot cartierul Matache Măcelaru, în care lemnăria să nu fie lucrată de Scarlat. Era un om simpatic afară din cale, martir al unei soacre greoaie, al nevestei şi al copiilor. Semăna puţin cu Creangă, fiind mai slab, avea un râs sănătos, contagios şi câteva expresii filozofice, printre care cea mai tipică era: „bun de tot!“ Erau aşa de ţărani, încât mâncau pe o măsuţă joasă, stând turceşte în pat. Scarlat era un martir oficial

al familiei. Când îi spuneai ceva care confirma această tragedie, clipea mărunt, striga „bun de tot“ şi te bătea uşor pe pântece, râzând cu sughiţuri, cu un timbru de o nevinovăţie înduioşătoare, care îmi răsună încă în urechi. Dacă aş avea o placă de fonograf cu „bun de tot“ al lui Scarlat, aţi pricepe ce fel de om era. Scarlat n-avea nici un mijloc de apărare, afară de râsul lui şi de „bun de tot“. Era tot ce făcea în momentele lui cele mai critice. Intram adesea în atelierul lui, unde îmi dădea bucăţi de lemn şi rândelele complicate să mă joc, şi-mi spunea cu glas comic lucruri de astea: „Bun de tot!“ „Cea bătrână (soacră-sa) nu vrea să-mi dea de mâncare! Hi,hi,hi! Bun de tot!“

— Nu-i dădea chiar de mâncare? întrebă Otilia.

— Nu, oricât v-aţi mira. Scarlat muncea ca un câine, se îmbăta câteodată la desperare, şi depunea tot câştigul în mâinile nevestei, despre care mi-aduc doar atâta aminte că avea faţa prea rumenă şi plină de vinişoare, şi ochii aprinşi de conjunctivită granuloasă. Avusese copii mulţi, pe care însă nu-i vedeam, fiind risipiţi, şi la care ţinea cu fanatism madam, să-i zicem, Scarlat. Bietul tâmplar era persecutat în chipul cel mai groaznic. Mânca numai urzici, timp de o săptămână, în faţa odioasei soacre („cea bătrână„), care muşca lacom dintr-un cârnat cu usturoi. Uneori, seara nu i se dădea de mâncare. Mi s-a spus chiar că a murit din cauza asta. A plecat dimineaţa la lucru şi a picat jos, mort, după ce ceruse în zadar nevestei să-i dea o bucată de pâine cu ceva. Scarlat ar fi cerut, însă era mândru, fiind proprietar. Să-şi oprească din câştig, nu putea iarăşi. Nevasta se ducea singură să încăseze banii, sub cuvânt că bărbatu-său e beţiv. Scarlat privea cum i se iau banii şi nu putea spune decât „Bun de tot!“ Era de o onestitate scandaloasă. Singurul lui mijloc de a se hrăni mai bine, cu onoare, erau pomenile. Însă la pomeni, dându-se mai mult vin, se îmbăta.

— Cum îţi explici enormitatea asta, ca o femeie să chinuiască astfel un bărbat? întrebă Otilia.

— În modul cel mai simplu. Nevasta lui Scarlat era o femeie de jos cu o capacitate de afecţiune redusă. Câtă vreme n-au

avut progenitură, s-a purtat normal. Apoi au început să vină pruncii, şi nevasta a fost copleşită de grija pentru copii, care e mai puternică, fiindcă este instinctuală. La mamă-sa ţinea iarăşi prin instinct. Ca ţărancă de origine, îşi îndeplinea automatic aşa-zisul sentiment, care însă, din cauza copiilor mulţi, o irita, o obosea. Pentru Scarlat nu mai rămânea nimic decât iritaţia. Vreau să zic că oamenii simpli nu pot întreţine decât un singur sentiment, şi că şi pe acela îl înlocuiesc cu un fel de automatism. Un om din popor nu poate fi şi patriot, şi tată sublim totodată, o mamă nu-şi poate iubi bărbatul şi copiii. Ori iubeşte pe bărbat şi bate pe copii, ori iubeşte pe copii şi bate bărbatul. Eu am experienţă de la moşie, sunt, cum s-ar zice, vindecat de anume romantisme. Unul care ţine în chip exagerat la un câine este epuizat sufleteşte şi scoate cuţitul la tată-său. Emotivitatea, delicateţea sufletească, astea sunt produse ale inteligenţei, sunt complicaţiuni superioare. Am observat că părinţii cu copii mulţi iubesc rău copiii, în bloc, dimpotrivă, sunt plini de afecţiune aceia care n-au deloc copii. În sfârşit, să nu generalizăm şi să revenim la cazul Aglaiei. Ea a fost totdeauna o femeie potolită, lipsită de curiozitate, n-a fost la teatru, n-a citit cărţi. Când a început să aibă copii, ea şi uitase de Simion, şi când a avut copii mai mulţi, trecea de la unul la altul. Ea e femeia-tip, de structură normală, care nu poate fi ocupată decât de un singur sentiment deodată. În privinţa asta, mi-aduc aminte ceva foarte nostim. Aveam o mătuşă cu copii mulţi, care, când se aşeza cu dragostea la o fată (avea numai fete), o copleşea. Dar în timpul acela, era certată cu toate celelalte fete. Când se certa cu una, în chip necesar se împăca cu alta. Aglae are, dimpotrivă, sufletul mai cuprinzător. Ea ţine la toţi copiii ei, renunţând numai la bietul Simion. Nu-i pretinde, dar, să te iubească şi pe dumneata, domnişoară Otilia.

Felix nu-l văzuse niciodată pe Pascalopol aşa de vorbăreţ. Moşierul povestea, însă avea aerul că face o mărturisire deghizată, că-şi descarcă sufletul. De altfel, acelaşi sentiment părea să-l aibă şi Otilia, fiindcă, reluându-şi un vechi obicei, se aşeză îndărătul scaunului moşierului, şi-i tot scutura cu mâna

umerii hainelor. Pascalopol avea aerul să zică: „numai eu ştiu să iubesc, fiindcă sufletul meu e vacant, fiindcă eu n-am iubit încă pe nimeni". Amintindu-şi ce-i spusese moşierul despre trecutul lui, Felix pătrunse pentru întâia oară, eliberat de egoismul lui de tânăr, mica tragedie a lui Pascalopol. Moşierul suporta dificultăţile unei familii mai mult decât moş Costache, însă cu riscul de a fi plictisitor. Se expunea la situaţii ca aceea când el, Felix, determinase pe Otilia să nu-l mai primească. Ce instincte nesatisfăcute împingeau pe Pascalopol în această slăbiciune? Jumătate bănuitor, jumătate plin de interes pentru Pascalopol, Felix întrebă:

— Din cât vă cunosc, mi-am dat seama că sunteţi afectuos, că iubiţi copiii. De ce, atunci, măcar pentru asta, nu v-aţi căsătorit din nou?

Pascalopol privi pe Felix cu un zâmbet blând, amar, ca şi când ar fi ghicit o cursă din partea tânărului. În chip de apărare, Otilia îl îmbrăţişă de-a binelea, cu speteaza scaunului cu tot.

— Iubite domnule Felix, să vezi pentru ce nu. Sensibilitatea exagerată e legată de unele neajunsuri. Un om subţire nu iubeşte numai copiii, ci un anume fel de copii, el ar vrea, bunăoară, copiii de la o anumită femeie, pe care o iubeşte, şi ar avea silă de alţii. Aglae iubeşte copiii ei fără discernământ, deşi sunt ai lui Simion, pe care îl dispreţuieşte. Vezi că dragostea fină e selectivă. Cu temperamentul meu, cu educaţia mea, eu mi-am făcut în cap un anume tip de copil pe care l-aş iubi. Cred că unui om de vârsta mea o să-i îngăduiţi să fie sincer şi să mărturisească cum că i-ar fi plăcut o fată ca domnişoara Otilia. Dacă prin căsătorie aş căpăta-o acum pe domnişoara Otilia, dar mare, fiindcă nu am timp să mai aştept, m-aş căsători. Însă cum nu se poate, şi domnişoara Otilia e născută, profit şi eu de ocazie şi-i arăt şi eu micile mele paternităţi de om ratat în viaţa familială. Şi dumneata mi-eşti simpatic, adaugă moşierul, văzându-l pe Felix cam posac.

Însă Felix era întunecat dintr-o obscură gelozie. Nu-i plăceau demonstraţiile acestea de simpatie faţă de Otilia, nici măcar sub forma paternităţii. Se temea că, în fond,

Pascalopol acoperea cu eufemisme pasiuni de altă natură. Prins în discuţie, îşi expuse rezerva:

— Tot ce spuneţi e interesant, în general. În cazul special al iubirii paterne, am oarecare îndoieli. Iubirea dintre tată şi copii se bizuie întâi de toate pe instinct, pe legătură de sânge. Fără îndoială că un om în vârstă e capabil de iubire dezinteresată pentru o fată, dar se poate să cadă şi în cursă, cum aş cădea eu, crezând că iubesc ca o soră o fată care nu mi-e rudă.

Pascalopol fu aşa de izbit de această observaţie a lui Felix, încât tânărul se căi şi-şi dădu seama abia după ce vorbise de brutalitatea insinuării lui. Moşierul bătu darabana cu degetele, oftă, întoarse capul spre Otilia şi zise, în sfârşit, în chip de încheiere:

— Domnişoara Otilia e singură în măsură să judece în această materie. Suntem toţi nimic altceva decât nişte bieţi oameni.

Felix fu aşa de mâhnit de ieşirea lui inconştientă, încât, profitând de un moment de neatenţie din partea celorlalţi, se sculă de la masă şi se pierdu prin curte. La un moment dat, ieşi din ogradă cu mâinile în buzunar şi capul gol, şi se plimbă pe strada pustie, stăpânită de umbra clopotniţei mănăstirii. Se învinovăţi de răutate, de lipsă de respect faţă de Pascalopol, de gelozie neîndreptăţită. În planul de dezvoltare a personalităţii lui, pe care-l alcătuise în minte, sta acest principiu: de a nu jigni pe nimeni şi de a reacţiona împotriva inimiciţiei prin rezervă. Purtarea lui faţă de Pascalopol era vulgară, prin prea marea exteriorizare a temerilor sale. Jignindu-l pe Pascalopol, o supărase, fără îndoială, pe Otilia. În orice caz, dăduse semne de nestăpânire de sine. Se plimba prin întunericul profund din preajma mănăstirii, apoi, potolit şi hotărât, se întoarse. Pascalopol tocmai ieşea pe poartă şi se îndrepta spre trăsura care-l aştepta cu mult mai departe, fiindcă vizitiul adormise şi caii înaintaseră treptat, duşi de câteva smocuri de iarbă tăiată de prin vreo grădină oarecare, şi căzută, peste zi, din cotiuga gunoierului. Moşierul, văzându-l pe Felix, înaintă spre el cu mâna întinsă şi rămase puţin surprins de gravitatea acestuia.

— Domnule Pascalopol, începuse solemn tânărul, am spus mai adineauri, de altfel fără intenţie, nişte vorbe de care eraţi îndreptăţit să fiţi jignit. Vă rog să primiţi scuzele mele.

— Ah, dragă, făcu Pascalopol, ce-ţi trece prin gând! N-am observat nimic. Tot ce-ai spus era perfect, just, în cadrul discuţiunii. Nu te uita la mine. Sunt uneori, fără voia mea, îngândurat, şi asta dă impresia de supărare.

Lămurirea lui Pascalopol fu atât de firească, încât Felix căzu într-altă nemulţumire de sine. Va să zică, se grăbise într-un exces de amor propriu şi mărturisise moşierului o reacţiune pe care acela n-o băgase de seamă. Pascalopol trecu repede de tot asupra incidentului, şi Felix avu cel puţin sentimentul că n-a căzut în complicaţii mai ridicole. De altfel, ca un semn că luase cuvintele lui Felix în sensul unei poveţe convenţionale, Pascalopol îi mulţumi pentru bunele lui sentimente şi-l rugă, dacă nu se supără, să-l viziteze a doua zi, spre a-i spune nişte lucruri, care, nu se îndoia, „erau de cel mai mare interes pentru ei amândoi şi pentru o persoană la amândoi egal de scumpă„.

Deci, Felix se duse. Aşteptând în birou pe Pascalopol, auzi sunetele dulci, melancolice ale unui flaut. Îşi aduse aminte că i se spusese că moşierul cânta la flaut. Auzi o melodie de tip clasic, cu măsuri de menuet, cu totul abstractă, dar tocmai prin aceea mai plină de caracter. Părea să fie de Mozart sau de un contemporan al acestuia, o bucată de acelea din caiete pentru amatori. Cântecul avea oboseli şi stingeri graţioase, opriri şi reluări de fraze. Cântecul muri într-o notă, semn că se vestise prezenţa lui Felix. Pascalopol apăru, în mână cu flautul ca un sceptru de abanos şi îmbrăcat într-un greu chimono de mătase albastră, brodată cu balauri. Era impresionant.

Moşierul vorbi de una, de alta şi se vedea că voia să ajungă undeva fără să se bage de seamă, fără solemnitate. Zise, în cele din urmă, că pentru Otilia călătoria fusese o necesitate, că în mentalitatea ei observase, în lunile din urmă, schimbări îngrijorătoare. Călătoria îi liniştise spiritul, îi redase încrederea în viaţă. „Chiar“ el, Felix, trebuia să fie milţumit de împrejurarea care-i aducea înapoi o prietenă reconfortată. De altfel, şi el,

mai curând sau mai târziu, avea să se ducă pentru studii la Paris, în care scop Otilia examinase toate posibilităţile şi venise cu informaţii utile pe care „ţi le-a comunicat probabil sau ţi le va comunica". Un singur lucru îl mai îngrijora pe Pascalopol, că poate călătoria Otiliei la Paris, cu un om străin, să nu-i aducă iarăşi acele neplăceri din partea cui nu cunoştea lucrurile. Aşa vorbi Pascalopol, risipit, în frânturi, cu aerul de a nu da nici o importanţă la ceea ce spune, privind cu un ochi prin găurile flautului, şi suflând în chip de control câte o notă. Apoi, deodată, întorcându-se spre Felix, cu o faţă părintească şi hotărâtă, îl luă de mâini şi-l ţinu strâns cât dură acest mic discurs:

— Domnule Felix, Otilia nu m-a autorizat să-ţi spun nimic şi nu ştie nimic despre ce vorbim noi aici. Ştiu însă că are destulă simpatie pentru dumneata. Discreţia mă împiedică să fac aprecieri asupra naturii acestei simpatii. O fată se poate dispensa de buna opinie a femeilor, dar trebuie s-o aibă pe aceea a bărbaţilor. Ei bine, îţi dau cuvântul meu de onoare că m-am purtat cu Otilia, la Paris, ca un tată. A stat tot timpul într-o pensiune, de unde veneam s-o iau, de altfel cu destulă greutate, fiindcă direcţiunea ţinea, pentru renumele ei, să controleze mişcarea pensionarelor. (Era o pensiune numai de domnişoare.) Că s-a dus cu mine, nu dumneata, care cunoşti lucrurile, eşti îndreptăţit s-o învinovăţeşti. Se sufoca aici. De ce-ţi spun asta? Eu, pe Otilia, vorbesc sincer, o iubesc, şi poate nu m-aş da înapoi de la imprudenţa de a o lua de nevastă. Însă fac şi eu ce pot la vârsta mea, ca s-ajung s-o merit. Eu lupt având ca arme bunătatea, satisfacerea capriciilor tinereţii, dumneata lupţi cu ajutorul tinereţii. Recunosc că arma dumitale e mai sigură. Eu sunt un adversar (dacă pot eu să mă numesc astfel) leal. Poate că Otilia te iubeşte pe dumneata sau pe altcineva (eu te-aş prefera pe dumneata). Ei bine, atunci demnitatea mea îmi comandă să nu las să planeze calomnia asupra ei. Otilia e o fată cuminte şi aş fi mândru să am un copil ca ea. Dacă vei fi dumneata norocosul ei tovarăş (fiindcă nu văd siguranţa ferecirii decât în căsătorie), află de la mine că Otilia trebuie respectată. Se cade s-o spui şi altora.

Spunând aceste ultime cuvinte, Pascalopol căpătase, în chimono-ul lui, o demnitate de tragedian. Strânse încă o dată mâinile lui Felix şi-i dădu drumul definitiv. Felix vru să spună ceva, să se justifice, dar moşierul dăduse repede un curs familiar glasului şi invitase pe tânăr în sufragerie să ia un vermut. Orice încercare a lui Felix de a mai aduce vorba asupra problemei Otiliei fu infructuoasă. Plecă învăluit de gesturile afectuoase ale moşierului, însă tulburat. Din stradă, pe fereastra deschisă de la etaj, auzi limpede sunetele dulci ale flautului, reluând aria de menuet. Calea Victoriei pe porţiunea aceasta era destul de liniştită, şi notele se auzeau uneori clare ca-ntr-o poiană. Felix admiră pe Pascalopol şi gândi că era un om superior, vrednic de imitat. Se cădea ca şi el să fie la înălţimea moşierului şi să dea dovezi de aceeaşi demnitate. O îndoială îl chinuia. La cine făcuse aluzie Pascalopol? Evident, îi atrăsese atenţia lui să nu aibă nici o bănuială asupra Otiliei, însă vorbise de calomnie. El, Felix, nu se purtase de loc în aşa chip încât să merite astfel de reproşuri şi nu şi-o putea închipui pe Otilia plângându-se de învinovăţiri pe care nu le făcuse. Aluzia lui Pascalopol aluneca dincolo de ochii lui Felix, vorbea pentru altcineva. Mai mult din gesturi decât din vorbe, Felix înţelese să colaboreze cu el la apărarea Otiliei de calomniile altora. Ale cui? Se gândi că probabil Aglae bârfise, ca de obicei. Stănică îi răsări în minte. Dacă exista un colportor permanent de fleacuri, acela era Stănică. Asta e sigur. Ce putea să spună însă mai mult decât putea să gândească el, Felix, în clipe de pofidă? Că între Otilia şi Pascalopol pot fi legături de dragoste. Curiozitatea îl făcu pe Felix şiret. Îşi zise că de la Stănică (pe care-l găsi cu uşurinţă) poate afla misterul de-a dreptul. Sentimentul lui era că-şi îndeplineşte mandatul moral, că, aflând calomnia, va fi în stare să apere mai viguros reputaţia Otiliei; în fond era mânat de o gelozie pe care o credea vindecată.

— Domnule Stănică, zise el, te întreb ca pe un om cu experienţă, să-mi spui drept, ce crezi dumneata, ca bărbat, despre mergerea Otiliei la Paris?

— Ha, făcu Stănică, luat repede, ce cred? Ce să cred? (Stănică examină repede situaţia şi nu bănui nici o intenţie

maliţioasă. De altfel, întârzia întotdeauna răspunsul, ca să poată inventa.) Domnule, să-ţi spun drept, vorbă mare nu vreau să scot, păcat nu vreau să fac. Am avut un copil pe care mi l-a luat Dumnezeu, fiindcă poate am greşit cu ceva. Lumea vorbeşte, dar ce, trebuie să te iei după lume? Nu e nimic, domnule, s-o fi dus fata să se plimbe.

— Dar ce zice lumea?

— Domnule, rea e lumea, pe onoarea mea, nu poţi să faci un gest care să nu fie interpretat. Păi, nici eu nu ştiu ce să mai zic, sunt câteodată coincidenţe absurde, care uimesc, care zguduie. (Stănică stinse glasul.) Ţi-o spun şi eu cum am cumpărat-o. Nu te obligă nimeni să crezi. Ei şi? şi dacă? ce, numai ea, mă-nţelegi?

Felix îşi stăpâni enervarea.

— Ce anume?

— Păi, se zice, eşti pezevenghi rău, parcă nu ştii! nu zău! nu ştii nimic? totul e în definitiv o prezumţie, se zice că fata, pricepi, s-a dus la Paris să facă, doar eşti la medicină, un avort, de!

Felix fu atât de indignat, încât rămase nemişcat. Stănică nu-i pricepu, sau se făcu că nu-i pricepe starea de spirit şi izbucni tare:

— Auzeam eu, domnule, şi nu credeam că o femeie după ce naşte se face mai albă la faţă, mai picantă. Aşa era Olimpia după ce a născut pe Relu. Ei, dar Otilia e superbă şi aşa, straşnică fată.

— Porcule! îi zise Felix cu glasul sugrumat, şi-i întoarse spatele.

În seara aceleiaşi zile, pe când moş Costache, Otilia şi Felix se aflau la masă (acum mâncau iarăşi acasă), Stănică îşi făcu apariţia, dădu mâna cu toţi, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic şi declară că a venit mai cu seamă pentru Felix ca să-i arate o mostră de stofă de vară, faină, deşi cam scumpă.

Purtarea lui moş Costache deveni, după întoarcerea Otiliei, foarte curioasă. Din bâlbâielile lui se înţelegea că avea de gând să facă ceva pentru „fe-fetiţa“ lui, însă ce anume nu se

vedea limpede. În schimb, făcea dezordine. Alături de odaia lui Felix, mai era una aproape goală. Bătrânul scoase afară lăzile şi mobilele stricate ce se aflau acolo şi făcu broască bună la uşă, ca să se închidă bine. Apoi începu să depoziteze în ea tot soiul de materiale, al căror rost păru la început, cel puţin, misterios. Costache venea, de pildă, cu pungi mari de cuie de felurite mărimi, puţin cam ruginite şi le arunca pe duşumea, făcând purcoaie pe categorii. Faţă de cel care vedea scena, dădea, neîntrebat, o explicaţie vagă, bolborosită şi fără direcţiune precisă:

— Omul e bine să cumpere, când găseşte, de ocazie! Să stea acolo.

Într-altă zi, bătrânul veni cu o căruţă întreagă plină cu cercevele, fereşti, uşi de la vreo casă veche dărâmată.

— Papa, se miră Otilia, ce faci cu astea? Pentru foc?

Bătrânul îşi frecă mâinile, ca omul care a făcut o afacere bună şi nu vrea s-o destăinuiască altuia, ca să-i facă surpriză mai tărziu.

— Le-am luat ieftine, de ocazie, lemnărie bună, cum se făcea odată!

Otilia rămase surprinsă, văzând că bătrânul aduse într-o zi doi oameni să sape o groapă largă ca un bazin, în grădina din faţa chioşcului, stricând astfel gazonul. Bătrânul nu dădu nici o explicaţie, apărându-se cu satisfacţia omului care îşi îngăduie să scandalizeze pentru puţin aproapele nedumerit, ştiind că mai pe urmă îl va încânta cu buna lui intenţie. În orice caz, scopul imediat al gropii se destăinui curând, fiindcă moş Costache aduse câteva căruţe de var şi le răsturnă acolo. Zicea că le-a cumpărat chilipir de la o bina care a sfârşit lucrările.

— Dar ce vrei să faci, papa, vrei să zideşti?

— Hehehe, zise şiret bătrânul, fac eu ceva pentru fe-fetiţa mea!

După aceea, bătrânul aduse grinzi mari de lemn de stejar, unele vechi, scoase de la alte case, altele noi, dar cam verzi, desigur toate de ocazie, şi le îndesă pe toate de-a lungul gardurilor. Într-o zi, aduse şi cărămidă veche, din demoliţiuni, şi o depozită morman pe gazonul din grădină, răpind chioşcului

perspectiva. După toate aceste isprăvi, bătrânul era neliniştit să nu i se fure materialul, pe care îl însemna mereu cu var. Ieşea noaptea târziu sau dimineaţa în zori şi-i dădea târcoale, tresărea la cel mai mic zgomot şi trimitea pe Felix sau pe Otilia să spioneze. Cu toată isteţia lui, Stănică nu putea afla direct ce urmărea bătrânul. După logica lui, moş Costache făcea vreo speculaţie oarecare. Află însă Pascalopol, căruia bătrânul i se destăinui. Moş Costache zicea aşa: azi, banii sunt instabili, şi mai ales tinerii nu pot să-i ţină. Un bărbat, când ia o fată, e mulţumit să capete zestre o casă cu de toate. Casa nu ţi-o poate cheltui ginerele. I-ar fi dat el casă Otiliei, din câte avusese, însă nu erau potrivite cu nevoile ei. Acum o să-i facă una aici, pe locul grădinii, dar cu socoteală mare. Aici în Antim nu prea sunt prăvălii, încât dacă ai casă cu prăvălii faci afaceri grozave. Are să construiască o casă cu prăvălii la parter şi apartament la etaj, aşa că Otilia o să aibă şi casă gratis, şi venit da la prăvălii, bineînţeles, după moartea lui, fiindcă acum urma să-şi scoată ceva din cheltuielile pe care le-a făcut cu clădirea. Pascalopol rămase foarte surprins de hotărârea bătrânului şi prevesti că soarta Otiliei va rămâne din cele mai încurcate. Cunoscându-l pe moş Costache încăpăţânat şi capabil să facă iute contrariul, tăcu din gură. Însă, amărât pentru Otilia, îi vorbi acesteia, aceasta spuse nepăsătoare în glumă lui Felix, Marina îi auzi pe când bodogănea prin preajma lor şi astfel află în cele din urmă şi Stănică. Numai Stănică ţipă scandalizat, ca şi când chestiunea l-ar fi privit:

— S-a ramolit, are să vâre toţi banii în cărămidă veche şi n-o să mai găsiţi nimic. E iresponsabil, şi eu să fiu în locul dumitale (vorbea Aglaei) aş lua măsuri.

Aglae îl cunoştea însă pe frate-său. De aceea privi lucrurile cu calm.

— Dacă Costache s-a apucat să cumpere cărămidă, înseamnă că n-are de gând să-i dea mare lucru Otiliei. Nu dă el din mână lucrul lui, să-l tai, doar îl cunosc. Nu-ţi închipui c-a cheltuit cine ştie cât pe molozurile alea. Dacă face casă, lasă-l s-o facă. Casa n-o fură nimeni. Să nu facă testament pentru nebuna, de asta mă tem. Încolo, treaba lui.

Otilia fu foarte necăjită când află intenţiile lui moş Costache. Pe ea o plictiseau toate preocupările de a i se face o zestre, de a i se da o situaţie legală. I se păreau burgheze, umilitoare. Nu trăise niciodată în mizerie şi nu se temea de ea. Un instinct feminin îi spunea că interesul cu care era înconjurată de bărbaţi o va urmări totdeauna, iar ideea bătrâneţii n-o înspăimânta. Nu-şi închipuia că ar putea fi vreodată bătrână, altfel de cum arăta acum. Era hotărâtă să se sinucidă pe dată ce ar fi zărit semnele bătrâneţii. Însă fiindcă deocamdată ele erau de domeniul speculaţiei asupra viitorului, Otilia se gândea şi la această sinucidere ca la un eveniment foarte dramatic şi teatral, în felul unei sinucideri japoneze. Ea avea scrupule şi libertăţi de gândire cu totul deosebite de ale lui Felix, aceasta fiind pricina pentru care tânărul nu le înţelegea. A primi daruri de la un bărbat, a fi plimbată i se părea foarte firesc. Oricât ar fi cheltuit Pascalopol, Otilia nu găsea că face o faptă nepotrivită, atâta vreme cât nu se obligă cu nimic. Ar fi fost cuprinsă de milă să vadă că un tânăr face sacrificii ca să-i facă daruri, însă darurile le-ar fi primit, ca să nu-l jignească pe dăruitor, fiindcă lumea se împărţea, pentru ea, în bărbaţi care fac daruri şi femei care le primesc. Ideea de a nu-şi satisface capriciile, de a nu avea mănuşi şi ciorapi la vreme n-o înspaimânta pe fată, pentru simplul motiv că nu putea concepe această situaţie absurdă. Fiindcă moş Costache nu-i lua aproape nimic, se obişnuise să şi-l închipuie pe Pascalopol ca pe un înlocuitor providenţial. Deopotrivă o supărau pe Otilia preocupările de înzestrare, de statornicire a viitorului. Asta însemna pentru ea o încetare a omagiilor, înlocuirea lor printr-un regim de asistenţă. Pascalopol pătrunsese foarte bine sufletul Otiliei, fiindcă cunoscuse şi pe mamă-sa, femeie cu aceeaşi mentalitate, ca descendentă a unei familii foarte bogate. Mama Otiliei încredinţase, foarte neştiutoare, toţi banii ei lui Costache, care apoi o pusese la un regim de avar. Murise şi de tristeţe, fără să învinovăţească pe bărbat, pentru că nu-şi dădea seama ce fel de situaţie era aceea în care se afla. Pascalopol, cunoscător profund al acestei stări de spirit, fiindcă el însuşi trăise în astfel de condiţii şi avea

milă mai mult de un om de familie bună, scăpătat, decât de un vagabond nemâncat, simţea datoria de a înlocui pe moş Costache. Felix vedea în Otilia o fată cu un bun-simţ exagerat, cu o experienţă de viaţă, dusă până la mizantropie, dar nu era aşa. Otilia era uşuratică, iubitoare. Era însă modestă, încredinţată că orice bine în viaţă trebuie plătit cu o nefericire sau măcar cu o duşmănie, că nu avea dreptul să pretindă nimic. Asta o făcea cuminte şi ridica nebuniilor ei acel aer de lăcomie feminină atât de caracteristic fetelor care au prestigiu asupra bărbaţilor. Gândul că moş Costache vrea să-i facă o casă cu prăvălii pentru speculă, o izbi pe Otilia într-un chip dureros. Ea visa viitorul ca un şir de explozii neprevăzute. Putea s-o răpească un englez s-o ducă în Indii, putea să-l roage pe Pascalopol s-o ducă în Rusia, dar să se fixeze pe jumătate din grădina lui moş Costache era odios. Raţional, înţelegea planul, însă sufletul ei era invadat de nelinişte a copilului căruia i se pregăteşte plecarea într-un orfelinat.

Pascalopol încercă să convingă blând pe moş Costache că nu era potrivit să cheltuiască banii cu o casă de speculă chiar în Antim. Avea doar casă pentru Otilia. Bătrânul era însă fanatic în deciziunea lui, încât moşierul nu mai însistă. În capul lui, ideea de speculă personală se combina din ce în ce mai tare cu aceea de asigurare a viitorului Otiliei, încât aceasta din urmă aproape dispărea. El merse până acolo încât să propună sub forma unui sfat părintesc lui Felix să contribuie la afacere. De pildă, dacă Felix ar fi contribuit la majorat, adică în toamnă, cu suma de bani pe care o avea depusă ca fond la o bancă, atunci el, Costache, ar fi construit o casă cu două etaje pentru Felix şi Otilia ca coproprietari. Bineînţeles, Felix i-ar fi plătit lui terenul „foarte ieftin". În felul acesta, ar fi avut jos venit de la prăvălii, împreună cu Otilia, şi ar fi avut şi un apartament de locuit, pe care, cum era deocamdată singur, ar fi putut să şi-l închirieze, păstrându-şi o mansardă. Pentru un doctor, o astfel de afacere era strălucită. Felix iubea şi respecta pe Otilia peste orice măsură posibilă, dar combinaţiile lui moş Costache îl aruncau într-o silă care umbrea sentimentele lui. Exagerând,

în sensul prudenţei, i se păru că se ţese în jurul lui o manoperă pentru a-l deposeda de avutul lui, pe care nu şi-l cunoştea bine, înainte de majorat. A i se propune să fie coproprietar cu Otilia, era un mod de a i se recomanda căsătoria cu Otilia, căreia, printr-o abilitate a bătrânului, i-ar fi constituit el însuşi dotă. Felix se temu, şi-n parte acesta era şi adevărul, că moş Costache construieşte casa cu banii lui. A se căsători cu Otilia, a pune toată energia lui la picioarele fetei, era năzuinţa lui cea mai înaltă. Cu toate acestea voia s-o ia el pe Otilia, s-o cucerească. Moş Costache părea a umbla să scape de Otilia, şi asta era aşa de jignitor, încât Felix se gândi că, dacă fata ar şti că bătrânul, dându-i-o de soţie, a voit să-l păcălească, ea ar fi copleşită de ruşine şi el însuşi n-ar mai fi fost în stare să suporte jena ei. Ceea ce făcea bătrânul era mijloc sigur de a-i înstrăina, prin ambiţie, pe Otilia.

Moş Costache stricase toată grădina cu materialele lui, şi un copac, apăsat prea mult la rădăcină de cărămizi, începu să se usuce. Verile sunt înăbuşitoare şi prăfoase la Bucureşti, şi tot colbul de cărămidă sfărâmată, luat de vânt, umplea treptele scărilor, cercevelele şi orice ciubucărie arhitectonică. Apoi bătrânul, grijuliu, nu lăsă lucrurile pe loc, ci le mişcă mereu. Ca să nu i se fure cărămizile, se puse să le care el însuşi în fund, făcându-şi faţa spână aprinsă ca o figură de piele-roşie. Grinzile le aşeză peste cărămizi ca să le ferească pe acestea de ploaie, apoi găsi că, dimpotrivă, grinzile au nevoie de uscăciune şi duse pe cele mai scurte din ele în odaia de sus cu materiale. Casa nu era prea solidă, şi lui Felix i se păru într-o noapte că aude pârâituri. Aprinse o lumânare şi zări în perete o crăpătură lungă şi zigzagată ca un fulger. A doua zi, moş Costache, mobilizând toată familia, cără grinzile într-o şură şi-şi pierdu restul zilei în examene amănunţite ale zidului vătămat. Ploaia inundase groapa cu var, pe care-l stinsese, prefăcându-l într-un lapte murdar. Toate aceste mici dezastre nu zdruncinară fanatismul constructiv al bătrânului. Te-ai fi aşteptat ca moş Costache să consulte un arhitect, să facă planuri din vreme, însă nu făcea asta. Scoţând din dulapurile lui creionul

cel mai tocit, îşi făcea singur, pe hârtie, un fel de schiţe. Se exprimă limpede că arhitecţii sunt nişte hoţi şi că o casă trainică se face cu un zidar bătrân, priceput, cum fusese făcută şi casa în care sta. Un italian bătrân fusese chemat odată să vadă locul, şi bătrânul îi împărtăşise fel de fel de dorinţe extravagante. Bucătăria, locurile de confort, el le voia în fundul curţii, fiindcă zicea că aşa e mai sănătos; în loc de mai multe camere, era de părere că sunt de ajuns două, dar mari, care să ocupe tot spaţiul disponibil al unui apartament. Voia tavan cu grinzi, şi, în locul balconului, care ar fi putut să cadă, pălimar repetat şi la etaje. Pivniţa ţinea s-o facă nu sub casă, ci în fundul curţii. Zidarul ascultă aceste deziderate cu calm şi înţelegere, fiindcă era obişnuit să construiască locuinţe nu după raţiuni estetice şi arhitectonice, ci după instrucţiile clienţilor. Moş Costache voia să facă jos prăvălii, dar pretindea că trebuiau urcate cu cel puţin trei sferturi de metru deasupra solului, ca să nu intre hoţul de-a dreptul în prăvălie şi să fure. Văzuse el o dugheană, în tinereţe, aşa înălţată deasupra pământului, căreia i se punea ziua o scară de lemn în faţa uşii. Dacă zidarul ar fi executat planul oral al bătrânului, rezultatul ar fi fost comic. Însă nu-l înfăptui, fiindcă moş Costache amâna lucrările pentru o dată incertă, pe care urma el s-o fixeze, după studii serioase ale preţurilor mâinii de lucru. În vară construieşte toată lumea, aşa încât salahorii sunt scumpi. Toamna târziu, ei sunt însă fără lucru şi sunt bucuroşi să se angajeze şi pe puţin. Mai ales moş Costache îşi făcea acest calcul: „Angajez un zidar maestru cu atât pentru toată durata lucrărilor, pe care le voi supraveghea eu personal. Materialul îl cumpăr eu şi nu dau decât unde văd eu că este nevoie. Arhitectul aici te fură. Pentru partea de salahorie angajez o familie întreagă de ţigani. Ţiganul vrea să rămână şi el cu o mână de bani, să aibă peste iarnă. Oricât de bine i-ar plăti un arhitect, ei nu sunt înlesniţi, fiindcă trebuie să-şi cumpere hrană. Eu le dau atât la sfârşit (şi moş Costache gândea o sumă înfricosător de minimă), care le rămâne, în schimb vor avea hrană. Pun pe Marina să le gătească zilnic. „Moş Costache începu să facă cumpărătiri de alimente, care

puteau să mire pe cei care-l cunoşteau zgârcit. Cumpără fasole uscată, care vara nu se mai caută, linte, ceapă, costiţă râncedă, carne afumată (mai mult picioare, coaste şi fălci), în care Marina găsi viermi mici, albi. Bătând cuie în tavanul odăii, el îşi atârnă alimentele, aşteptând campania de lucru. În curând constată că ele n-ar rezista până la toamnă, şi atunci costiţa, ceapa şi celelalte apărură cu exagerată frecvenţă la masă. Otilia, de obicei, aproape nu mânca nimic şi privea bucatele ca pe nişte ciudate invenţii nepotrivite omului (numai ciocolata îi plăcea), iar Felix începu să vină acasă săturat din oraş.

Moş Costache, aşa de discret în afacerile lui, veni la Felix cu câteva coale de hârtie şi felurite note de plată şi însemnări şi-l rugă să-i alcătuiască o listă de tot ce cheltuise pentru materiale. Felix i-o făcu, rămânând totuşi mirat de scumpetea articolelor. O cărămidă veche din demoliţiuni costa aproape cât şi una nouă. Cum moş Costache nu arăta a fi omul uşor de păcălit, ignorant în asemenea chestiuni, ai fi fost înclinat să crezi că socoteala urmărea să înşele pe cineva. Dar, fiindcă moş Costache însuşi era cumpărătorul, problema rămânea fără rezolvare. Tot Stănică deschise ochii lui Felix, care se încredinţase că supărarea faţă de acesta e lipsită de orice eficacitate. El arătase, cu solide argumente, care putea fi preţul întregului material. Totul fusese cumpărat pe sume derizorii şi, întrucât priveşte cărămida, Stănică se jura că moş Costache a luat-o gratis. Într-adevăr, se dărâmase undeva, prin centru, câteva case vechi, în scopul de a se clădi un mare hotel. Întreprinzătorii cumpărase locul cu un preţ în care construcţia veche intra prea puţin. Dimpotrivă, zidăria îi încurca, fiindcă n-aveau unde s-o depoziteze şi transportarea ei i-ar fi costat parale. Ei oferiră cărămida gratis, cu condiţia să fie ridicată numaidecât de pe teren. De acolo trebuie s-o fi luat bătrânul, concurând doar câţiva ţigani, care luaseră şi ei cât putuseră căra cu mâna. Varul, exagera poate Stănică, putea fi de furat. Cu bacşiş bun, înduplеci numaidecât un ţigan, de la binalele unde se consumă mari cantităţi de materiale, să-ţi scoată din groapă, peste noapte, câteva zeci de kilograme de var. Ca să încredinţeze pe Felix

şi pe Otilia ce poate face un om îndrăzneţ şi cărpănos, Stănică se făcu forte să le-aducă, de probă, câte ceva din toate. Şi, într-adevăr, veni cu câteva cărămizi în sacul unui ţigan, cu un pachet de cuie, cu clei şi alte lucruri. Le obţinuse cu bacşiş de pe la binale. Ba chiar târziu de tot, în noaptea zilei în care Stănică făcuse demonstraţia, o ţigancă aduse, cu de la sine putere, un lighean încărcat cu var stins, gros, fiindcă, zicea, are nevoie de câţiva gologani. Moş Costache nu se miră de loc de gestul lui Stănică, pe care nu-l întrebă de ce aduce cărămidă, var şi celelalte, şi puse numaidecât stăpânire pe toate, după ce smulse lui Stănică mărturisirea că n-are nevoie de ele. Bătrânul veni din nou cu lista de materiale la Felix şi-l rugă, de vreme ce-o compusese el, s-o iscălească în josul paginii „ca să ştie el cine i-a făcut-o". Felix o iscăli, dar foarte mirat şi cu aceeaşi neplăcere cu care semnase poliţele.

Aşa precum vorbise vărului său Toader, Stănică se socoti dator să pună pe Felix în legătură cu Lili, nemaiîndoindu-se că fata trebuia neapărat să-i placă. Încercă dar să convingă pe tânăr să meargă să i-o arate.

— Domnule, zise el, nu anticipez cu nimic şi nu pretind nimic. Am eu aşa un gust, o slăbiciune de unchi, ce vrei! Vreau să vezi o nepoată a mea, un crin de fată, s-o contempli ca pe-o icoană, fără să-i spui o vorbă, şi să pleci. Atât pretind. Să vedem, e numai amor propriu din partea mea, ori fata e o făptură divină? Ah, iubitule, să nu fiu însurat, să nu fie legile omeneşti la mijloc, pe Lili aş lua-o de nevastă. Să mă prostern înaintea ei, să-i sărut numai vârful piciorului. Ce pieliţă fină, ce râs, ce nevinovăţie! Şi plinuţă, colo, bine! Păcat că eşti „angajat", insinua Stănică, c-ar fi pentru dumneata o partidă strălucită. Tată-său vrea să dea aşa pahar de cristal în mâinile unui tânăr curat la suflet şi la trup, cum eşti dumneata, de pildă. Are avere, domnule (ştiu că dumneata eşti idealist!), însă-ţi spun, are avere. Nu pretinde de la ginere nici o meserie; îi ţine pe amândoi tinerii ca pe nişte cănăraşi în colivie. Oh, Doamne, fă-mă iar tânăr! Văru-meu are moşie, îl ştie Pascalopol, moară mare mecanică, la Obor, e senator, e putred, dă-l dracului. Eu

ţi-aş spune dumitale un lucru, dacă m-ai înţelege bine. Un tânăr sărac, cum eşti dumneata, în definitiv, căci prea bogat nu eşti, cu inteligenţă, cu capacitate de muncă, e dator să pună mâna pe o fată cu zestre, să absoarbă ceva din averile trântorilor, care n-au contribuit cu nimic pe altarul patriei. E singurul lor mod de a-şi justifica existenţa. Dumneata eşti speranţa ţării, savantul de mâine, nu trebuie să-ţi iroseşti tinereţea. Probabil că iubeşti pe Otilia, te aprob. Nu te uita acolo la un cuvânt scăpat fără intenţie. Otilia e o fată superbă, dar e vorba, te iubeşte şi ea, vreau se zic, te iubeşte cu aceeaşi intensitate? Se poate să te iubească, dar Otilia e sufleteşte obosită, blazată. Zi că nu există Otilia pe lume, dumneata rămâneai fără dragoste? Admit că Otilia e încântătoare, dar mai sunt şi alte fete. De aceea îţi spun: lasă-mă să te scot în lume, să-ţi arăt, fără obligaţii, o fată delicioasă. Hei, domnule, adevărata dragoste e totdeauna a doua dragoste. Vrei să-ţi mai spun un lucru secret, ţinând seamă că eşti un om simţitor, delicat? În inima Otiliei se dă o luptă grozavă între dragoste şi datorie: dragostea merge, nu mă îndoiesc, spre dumneata, iar interesul ei e să-l aibă pe Pascalopol ca ocrotitor, fiindcă moş Costache n-are să-i dea nimic, te-asigur eu, fiindcă nu-l lasă soacră-mea. Îţi repet: interesul şi datoria, fiindcă bănuiala mea este că Otilia (eşti om serios? pot să-ţi încredinţez un secret? adică, propriu-zis, o prezumţiune serioasă?), ei bine, Otilia trebuie să fie fata lui Pascalopol! Altfel, cum îţi explici dumneata dragostea asta între o fată de nouăsprezece-douăzeci de ani şi un om în vârstă? Ei, şi atunci, dumneata, dacă ar fi aşa, vii şi zdrobeşti inima unui tată, care nu poate să facă mărturisiri. Dar să ne întoarcem la nepoată-mea. Îi zice Lili. Bre, să vezi fată modestă, bine crescută, ruşinoasă, cultă, dar nu îndopată cu fel de fel de intelectualisme de astea, care strică femeile. Îţi fac o mărturisire: Olimpia mea n-are mai nici o zestre, pot să zic, şi e pretenţioasă foc. În sfârşit, vreau să vezi fata, m-am angajat, faţă de tată-său, că am să te prezint. Fireşte, nu le-am spus nimic de chestiune. Însă sunt şi eu mândru, de, să arăt familiei ce rude am căpătat prin alianţă!

Dacă nu m-oi mândri cu dumneata, cu cine vrei să mă mândresc? Când poţi să mergi, ori mai bine s-aduc fata aici?

Felix n-avea nici o repulsie principială faţă de necunoscuta Lili, dar se temea de gafele lui Stănică şi de atmosfera de vizită pentru peţit. Aducerea fetei acum, când Otilia era acasă, nu o găsea nimerită. Îl rugă pe Stănică să lase asta pentru mai târziu, fiindcă acum era încurcat cu examenele. Stănică nu consimţi, în ruptul capului, ci voi numai să ştie când e acasă Felix, hotărât s-o aducă pe fată dincolo, la Aglae, unde îl ruga să-şi calce pe inimă şi să vină, dacă va fi chemat. Ca să scape, Felix făgădui, crezând că Stănică va uita chestiunea. Dar Stănică n-o uită, şi peste câteva zile, când fu sigur că toţi vor fi acasă, veni mândru în trăsura lui Toader, cu Lili alături de el. Fata era prietenoasă, supusă şi fără ascunzişuri, obişnuită să fie alintată, încât primi să vină, întocmai cum ar fi făcut o fată liberă, din curiozitate. Stănică o prezentă cu multe preambuluri Aglaei şi celorlalţi. Lili făcu o foarte bună impresie, din cauza atenţiei cu care privea toate. Obişnuită cu bogăţia, ea găsea interes în orice lucru, oricât de ridicol, şi, parte dintr-o modestie înnăscută familiei ridicate de jos, parte din lipsă de gust, nu făcea observaţii jignitoare. Aurica se extazia înaintea ei, şi Titi rămase prostit. Asta făcea plăcere lui Stănică, fireşte. Mai puţin interes stârni fetei Titi, ferindu-se totuşi de orice reacţiune. Stănică era indiferent, în privinţa asta, întrucât adusese pe fată în vederea lui Felix. În fundul sufletului dispreţuia toată progenitura Aglaei, şi o clipă nu i-ar fi trecut prin minte că cineva în acea casă s-ar fi gândit la vreo nouă alianţă cu familia lui, prin Lili. Vesti dar pe Aglae că ţine ca fata să cunoască pe Felix şi că acesta a consimţit să vină. Ca să se înlăture orice neînţelegere, ajutând astfel şi la împăcarea dorită cu moş Costache, era bine ca Aurica sau Titi să se ducă să-l cheme pe Felix. Titi ridică din umeri încăpăţânat, Aglae îi dădu ghes, şi Titi plin de rea-voinţă se ridică în sfârşit. Ieşi în sală, apoi în curte şi se opri. Pe Felix nu-l putea suferi din cauza superiorităţii care-l apăsa şi-l încurca. De când urma la belle-arte, se mai vindecase de această antipatie, judecând că el are un „talent",

care-l ridică deasupra celuilalt. Sentimentul care îi opri picioarele pe loc nu fu antipatia, ci gelozia. Era sigur că, dacă Felix va veni, cu aerele lui distinse, cu figura lui regulată, va plăcea fetei, aşa cum plăcuse şi Otiliei, şi Georgetei. Titi fusese cuprins, pe dată ce zărise pe Lili, nu de sentimentul dragostei, ci de dorinţa grabnică de a o lua de nevastă. Era decis, acum când vedea că Aglae se ocupă aşa de generos de treburile lui, să roage pe mamă-sa să facă tot ce-i stă în putinţă să i-o capete. Deci Titi se mişcă greu prin curte, apoi intră încet de tot în odaia lui, unde se unse cu cosmetic pe păr, ieşi din nou, fără grabă, trecu în curtea vecină, dădu un ocol aşa ca să nu fie observat şi se-ntoarse cu întârziere mare, declarând că nu e nimeni acasă şi că e aproape sigur că Felix a plecat în oraş. Departe de a bănui manopera lui Titi, a cărui veste înveseli pe Aglae, Stănică se scandaliză.

— Nu se poate să nu fie aici! Nu se poate. Domnul Felix e un tânăr serios. Când a spus o vorbă, e vorbă. Cel mult dacă s-a dus pentru puţin timp. Aurico, du-te tu!

Aurica s-ar fi dus, fiindcă ar fi fost încântată ca Felix să ia pe altcineva, aşa ca Otilia să vadă că nu este numai ea pe lume. Însă se crezu datoare, faţă de o domnişoară străină, să dea dovezi de o mare pudoare virginală.

— Nu pot, Stănică, să mă duc, gândeşte-te şi tu. Poate e singur acasă, în odaia lui. Cum o să intru eu, o fată, la el?

Stănică, nervos, ieşi din casă şi se duse drept în camera lui Felix, pe care-l găsi citind cursuri.

— Cum spune dobitocul ăla că nu eşti acasă?

— Care dobitoc?

— Păi Titi, domnule. L-am trimis la dumneata să te cheme şi mi-a spus că nu te-a găsit.

— N-a fost deloc aici! se miră Felix.

Stănică, tenebros ca întotdeauna, găsi că se ţese la mijloc o conspiraţie, în scopul de a împiedica o legătură aşa de strălucită, fără să-şi închipuie serios că Titi ar putea să se gândească la Lili.

Felix consimţi să treacă dincolo, după ce se consultă cu Otilia, spre a-şi uşura conştiinţa. Lili nu i se păru extraordinară.

O găsi foarte drăguţă, simpatică, însă lipsită de vioiciunea nervoasă a Otiliei, de marele stil al acesteia. Se purtă cu ea cu atât mai amabil, cu cât nu se temu că trădează nici un alt sentiment mai sfânt. Tocmai această purtare tulbură pe Lili. Până acum fata se jucase în libertate şi vorbise de căsătorie ca despre păpuşi. Prin educaţia ereditară, simţurile ei erau coapte de pe acum pentru dragoste, şi căzu în ea cu aceeaşi repeziciune cu care-i căzuse victimă Titi. Urmărea cu ochi umezi tot ce spunea Felix, îl scruta cu supunere şi duioşie, râdea când râdea el şi se întorcea ori de câte ori acesta o ţintea în ochi. În acelaşi timp Titi simţea leşinuri când o privea pe Lili şi ură mocnită pentru norocosul la vorbă Felix.

Aglae făcu tot ce-i stătu în putinţă să orienteze pe Lili spre Titi şi să sfărâme convorbirea dintre Felix şi fată. Întâi ordonă lui Titi să facă fetei un portret frumos, aşa cum ştie el. Lili se supuse din politeţe şi se lăsă aşezată în semiprofil, aşa cum dorea Titi. Dar se plictisi numaidecât şi întoarse capul mereu, la orice cuvânt al lui Felix, încât Titi şterse de câteva ori schiţa cu guma, până ce, vânăt la faţă de ciudă, o rupse bucăţele şi o aruncă jos.

Lili privi foarte curioasă pe Titi şi comise imprudenţa de a-i spune:

— Nu trebuie să vă enervaţi, domnule, mai nimeni, din câţi s-au încercat, n-au putut să-mi dea asemănarea.

— Eu reuşesc, de obicei, foarte bine asemănarea, scrâşni Titi.

— Foarte bine reuşeşte, aprobă şi Aglae, ca un ecou.

Lili însă nu auzea nimic şi umbla cu ochii, blândă ca o oaie bolnavă, după Felix. Prin limbuţia lui Stănică, Lili află de Otilia, care venise de la Paris, şi puse întrebări lui Felix despre ea. Aglae făcu încercări desperate să sfărâme convorbirea, aduse dulceaţă, cafele. Stănică lăuda acum zgomotos pe Otilia şi demonstră că numai o astfel de fată superioară este vrednică de prietenia Liliei. În cele din urmă, Stănică luă pe Felix şi pe Lili şi trecură dincolo, la moş Costache, spre ciuda Aglaei, care nu-i putea urma. Titi, însă, se ţinu după ei. Otilia făcu cea mai bună primire blândei fete, stătu mâini în mâini cu ea, îi

cântă la pian, mărindu-i vibraţia sufletească, pe care Lili o întrebuinţa toată spre a contempla pe Felix. Titi, uitat, încruntat, privea muţeşte pe Lili. Stănică lăudă ditirambic, când pe Otilia, când pe Lili, când pe Felix, nemaiştiind ce spune, ca de obicei, făcând pe diabolicul cu sentimentalism. În sfârşit, se aprinse atâta, încât îşi aduse aminte că Lili îi fusese încredinţată ca un „depozit sacru" şi că trebuie înmânată părinţilor. O conduseră cu toţii spre trăsură, şi Titi încercă să se aşeze cât mai aproape, pe linia fetei. Lili plecă blând entuziasmată de Felix, pe care-l visă multă vreme, şi împărtăşi numaidecât impresiile ei părinţilor, de faţă fiind şi Stănică, care izbucni jovial:

— Nu v-am spus eu? Felix e o podoabă, un model de tânăr, e mândria mea, ciracul meu! Când a minţit vreodată Stănică, săracul?

Evenimentele care urmară nu mai îngăduiră lui Felix să se gândească la Lili şi la momentele acestui scurt episod. Dar în casa Aglaei ura se dezlănţui din nou furioasă împotriva familiei de dincolo, şi intenţiile de împăcare fură din nou abandonate. Titi spusese întunecat, apăsat, ca atunci când vestea că e bolnav de inimă şi credea că are să moară, că el vrea de nevastă pe Lili. Aglae, departe de a se mira şi de a găsi această dorinţă ridicolă şi extravagantă, răspunse ambiţioasă:

— Ţi-o dau de nevastă, să ştiu că mă tai în cuţite cu Costache!

Ocările împotriva Otiliei şi celorlalţi începură mai verzi. Otilia era o „rafinată„ cu şcoală de la Paris, care atrăgea, cu ajutorul „păcătosului de Stănică, fiindcă altfel nu pot să-i zic", fete ca Lili pentru Felix, cu care voia să pună la cale cine ştie ce matrapazlâcuri. Îl ameţise şi pe bătrân, care voia să le facă casă la amândoi, ca să se dea peste cap. S-au mai văzut femei care împing pe amanţii lor spre căsătorii bogate, ca să mănânce banii nevestelor împreună cu ei. Felix era un stricat prefăcut, care ştia să intre pe sub pielea oamenilor. Toţi studenţii de la medicină sunt oameni fără ruşine, iar Felix, auzise ea, era făcut de tată-său cu nu se ştie cine, fiindcă altfel nu se explică de ce l-a ţinut tot printre străini. Deciziunea ei era să nu-l mai prindă pe Felix prin casa ei să-i strice băiatul.

Câtă vreme Titi a avut de-a face cu Felix, se zăpăcise. Acum, de când a rupt-o, şi-a venit în fire şi ascultă de ea, cum se cuvine unui băiat cuminte. O dorinţă are: să-l însoare pe Titi cum ştie ea, şi apoi să-l pună pe Costache la respect prin tribunal, ca să vadă dacă este de tolerat ca un om bătrân să-şi risipească averea după gustul unei fete şi al unui june, care nu-i sunt copii, nici rude de sânge, nici nimic. O fată ca Otilia merită să intre într-o casă de corecţie, iar Felix trebuie trimis la urma lui, nu să cheltuiască Costache cu întreţinerea lui cât nu ia din pretinsele venituri ale acestuia.

Blestemurile acestea, aprobate cu o furie mută de Titi, fură produse în intimitate. Împotriva lui Stănică, Aglae căpătă oarecare necaz, dar nu îndrăzni să-i facă observaţii, fiindcă de delaţiunile acestuia avea nevoie, şi apoi acesta era un consilier juridic, interesat personal la parte, căruia ea putea să-i destăinuie toate dorinţele ei, oricât de lacome. Pe care avocat ar fi putut să-l întrebe cum să facă spre a moşteni un frate, care nu vrea să-i lase averea? Stănică mirosi indispoziţia Aglaei şi se supără el. Tot necazul lui de a fi făcut o căsătorie săracă îl strânse de gât acum, şi, cu o demnitate foarte distinsă, începu să ocolească pe Aglae, venind ostentativ numai la moş Costache. Stănică simţea amărăciunile umui romantic în faţa unui lac de munte, înconjurat de piscuri înzăpezite. El, omul bun, care aducea pe Lili ca să fericească un tânăr, care se interesa de afacerile Aglaei, deşi vedea că sunt „imorale", sub demnitatea lui, el, care luase pe Olimpia pentru a înălţa instituţia căsătoriei, a o purifica de egoism, tocmai el era privit cu nasul sus. De acum încolo, nu se mai simţea legat de nici o obligaţie şi avea să-şi vadă serios de propriul lui viitor. Da, e adevărat că iubise şi poate o mai iubea pe Olimpia şi că adorase pe Relişor, însă care e scopul nostru în viaţă, mai presus de sentimentalisme? Să facem fii în dureri (Stănică se gândea, fireşte, la nişte dureri morale), să dăm ţării copii pentru apărarea graniţelor. Însă nu mai putea fi nici o îndoială. Olimpia nu mai era capabilă să-i dea alt fiu, mijloacele ei generatoare erau sleite. Se ştie că Napoleon

şi-a frânt inima şi, pentru a-şi asigura un succesor, a divorţat de Josefina. Ei bine, avea să facă şi el acel gest sublim.

Stănică nu vorbi nimănui de divorţ, dar vorbi de cazul lui Napoleon şi al Josefinei, spre a vedea cum judecă lumea gesturile sublime. Deveni devotat pentru Otilia, îi făcu mulţime de mici servicii, iar lui moş Costache începu să-i procure materiale. Îi aducea piroane, vopselării, pensule, nimicuri dibuite, cine ştie pe unde, dar pe care bătrânul le primea cu mare satisfacţie. Îl întreţinu în preocuparea construcţiei, comunicându-i zilnic preţul varului, al cărămizilor, al cimentului. Intră prin case de cunoscuţi şi semicunoscuţi, ca să afle ce se mai pune azi într-o casă modernă, „fiindcă am un unchi care construieşte", şi destăinui lui moş Costache misterele arhitecturii. O casă în construcţie, clădire mare, destinată unei bănci, prin reaua tratare a betonului, sau din alte cauze, se prăbuşi. Stănică anchetă foarte serios şi pasionat pe lucrători asupra cazului, ba chiar aduse, după o tratare cu ţuică, pe un salahor ce şedea prin Antim, la bătrân, şi-l puse să facă teoria artei arhitectonice. Moş Costache era foarte mulţumit să i se vorbească despre construcţie, cu atât mai mult cu cât asta ţinea locul acţiunii înseşi de a construi.

Era luna iulie, şi Felix, după terminarea examenelor, visa de-a binelea să meargă undeva la ţară, deşi nu prea ştia cum. Otilia nu pomenea nimic de vilegiatură, abia sosită cum era din străinătate, mai ales că ea, neavând nici o putere şi nici un ban, aştepta totul de la întâmplare, ca un copil. Întâmplarea era de obicei Pascalopol, care plecase acum pentru câtva timp să vadă moşia. Într-o zi, moş Costache invită pe Felix şi pe Otilia să meargă în oraş, să se plimbe şi să mănânce, şi le dădu în acest scop bani, atât cât nu scosese niciodată din buzunar pentru atare lucruri. Spunea că are să aducă un meşter constructor să facă unele măsurători şi că vrea să aibă linişte şi să nu-i supere nici pe ei. O trimise şi pe Marina pe la cunoştinţele sale. Stănică spusese tocmai că în acea zi pleacă la Ploieşti, pentru un proces. Stănică

însă minţise din plăcere, şi veni pe la vremea prânzului. Găsi totul pustiu, şi perdelele de pânză şi de şipci trase peste tot. Avocatul se apropie tiptil de casă, încercă uşor de tot clanţele uşilor din faţă şi din dos şi văzu că sunt închise. Dinăuntru auzi însă lovituri surde de ciocan. Se apropie de fereastra de unde se auzea zgomotul, aduse, tot în vârful picioarelor, un scaun din grădină, se urcă pe el şi privi înăuntru prin interstiţiile şipcilor transparentelor. Apoi se dădu repede jos, puse scaunul la loc, şi fugi iarăşi, zâmbind uşor, luând-o de-a dreptul spre oraş.

XVIII

Pe la sfârşitul lui septembrie, într-o zi de arşiţă tardivă, cu vânt uscat înecăcios, moş Costache se împletici din mers, pe când cotrobăia în curte printre cărămizile lui, şi căzu moale jos. Marina îl văzu din bucătărie şi-şi închipui că s-a aplecat dinadins să vadă ceva. Aşteptă să se ridice, dar moş Costache întârzia. Atunci Marina se apropie tiptil de locul căderii, se uită prudentă la bătrân, îl întoarse pe faţă şi, văzându-l inert şi roşu la obraz, fugi repede înspre casă, dar mereu tiptil, ca şi când ar fi fost la mijloc un secret mare, şi năvăli în odaia lui Felix.

— Vino repede, zise ea în şoaptă, aproape satisfăcută de senzaţia nouă pe care o încerca după atâta monotonie, a căzut jos bătrânul, mi se pare c-a murit.

Felix sări săgetat de ceva rece şi se năpusti pe scări aşa de repede, încât Otilia, presimţind ceva, ieşi speriată. Tânărul nu putu să-i spună nimic, de emoţie, deşi după paloarea feţei îşi dădu seama că ea a înţeles. Se repezi la bătrân, îl descheie la gât, ca să se afle în treabă, şi observă că respira şi gemea cu ochii pe jumătate închişi, ca un om care simte o durere. Îl ridică de jos, cu ajutorul Marinei, care îl luă de-a binelea în braţe, atât era de uşor bătrânul. Voi să-l ducă înspre dormitor, dar, când să păşească pragul, moş Costache mormăi destul de distinct:

— Acolo! acolo! în sufragerie!

În sufragerie era o canapea lată, cu margini, ca un pat. Pe ea, Felix aşeză pe bătrân. Otilia îşi frângea încet mâinile privind sfioasă când la unul, când la altul, şi tremura. Numai când bătrânul începu să mormăiască, zise stins: „Papa!" Bolnavul şedea pe spate ca un om care a luat un narcotic greu şi nu

poate să se deştepte. Cu ochii întredeschişi, tulburi privea prosteşte în jurul lui, şi cu mâinile se silea să găsească ceva în jurul mijlocului. În sfârşit, izbuti să-şi aducă aminte:

— Che-che...

— Cheile? înţelese Otilia. Sunt aici cheile, papa, şi-i întinse un inel încărcat cu chei, căzut jos de-a lungul pantalonilor, dar ţinut încă de mijloc printr-o curea.

Bătrânul puse mâna avid pe ele, le vârî greu sub pernă, făcând sforţări de a înlătura ajutorul altuia, apoi, ca şi când misiunea lui ar fi fost îndeplinită, se lăsă în voia gemetelor şi somnolenţei.

Felix îşi dădu seama că bătrânul avusese un atac. Cum nu se pricepea încă în latura practică a medicinei, nu îndrăzni să ia nici o măsură şi fu de părere să se cheme repede un doctor. Marina fu îndrumată numaidecât la un medic de pe aceeaşi stradă. Bătrâna rămase cam mirată de propunerea celor doi, cu aerul de a le spune că sunt nişte proşti, ieşi în curte bombănind, mai intră în bucătărie, apoi fără nici o grabă trecu în curtea vecină. Aglae, aflând accidentul lui moş Costache, căpătă deodată fizionomia aspră a unui căpitan de vapor care comandă în timp de naufragiu:

— Aurica, strigă ea, vino repede, că i-a venit rău lui Costache! Chemă-l şi pe Titi. Treceţi dincolo, să nu fure vreunul ceva. Marino! tu aleargă iute la Stănică. Să vie şi el, şi Olimpia şi să aducă doctorul pe care-l ştie el. Ah! tocmai acum l-a găsit şi pe Costache. Sunt sfârşită. N-am pus nimic în gură de azi de dimineaţă.

Aglae bău, la repezeală, puţină cafea şi apoi trecu dincolo, înconjurată ca de o gardă de Titi şi Aurica. Bătrânul era mult mai limpezit şi privea numai îngrijorat spre mobilele din casă.

— Ce-i cu tine, Costache? întrebă mai mult arogant decât comiserativ Aglae. Te-a pus dracul să cari cărămidă, să faci casă, parcă n-aveai casă. Aşa e când te iei după copii!

Aglae întoarse privirile spre Felix şi spre Otilia şi, ca şi când n-ar fi fost niciodată vreun conflict între ea şi ei, întrebă:

— Dar voi ce faceţi? Aici eraţi? Şi ce-ai, Costache? continuă ea, poate de căldură, c-a fost un zăduf groaznic! Ar trebui să te sui în pat, ce stai aici, pe canapeaua asta?

Bătrânul gemu puţin şi făcu doar din cap semn că nu vrea să se mişte de acolo.

— Trebuie să te dezbraci măcar, că te sufocă hainele!

Fără să mai aştepte aprobarea, Aglae îl răsuci ca pe un copil şi trase surtucul. Otilia se repezi să-i scoată ghetele cu gumilastic, uscate şi încovoiate de vechime, ca nişte iminei turceşti. Picioarele lui moş Costache apărură înfăşurate în nişte ciorapi de lână, de o grosime fabuloasă. Degetele mari tăiaseră cu unghia vârfurile şi ieşiseră ca două ghemuri de ceară. În alte împrejurări Otilia ar fi râs, dar acum nu vedea şi nu auzea nimic, nimic. După surtuc Aglae îi trase pantalonii, de la capătul de jos, cum ai scutura un sac, şi bătrânul apăru în nişte nădragi largi de stambă colorată, legaţi jos, în lipsa şireturilor rupte, cu bucăţi de sfoară.

— Poftim, observă Aglae, cu reproş, uite ce-nseamnă să n-ai o femeie de ispravă în casă! Aşa te îmbrăcai tu altădată?

Otilia dibuise în dormitor şi găsise o cămaşă de noapte, de pânză ţărănească grea, afară din cale de lungă, în care, vârât, chelul moş Costache semăna cu un faraon înfăşurat în pânze de in. I se aduse şi o plapumă, şi Aglae ridicase perna s-o scuture şi s-o umfle mai bine, când bătrânul scoase un ţipăt:

— Che... che-i-le!

— Cheile, uite-ţi cheile, aici (moş Costache întinse o mână spre ele). Ar fi bine să mi le dai mie, să nu ţi le fure cineva!

În curând sosiră Stănică, Olimpia şi cu doctorul Vasiliad, şi odaia se umplu de inşi. Atmosfera era înăbuşitoare, fiindcă un miros fetid venea din partea bolnavului. Otilia deschise geamul de perete. Vasiliad consultă pe bolnav cu superficialitate, îi luă pulsul, îl privi în ochi. Faţa îi arăta neîncredere şi plictiseală.

— Ei? Vasiliade, ce zici? întrebă, sugrumat de curiozitate, Stănică.

— Deocamdată n-am ce să zic. Să stea liniştit şi dacă se poate să i se pună o pungă de gheaţă la cap. Atacul n-a fost

violent, de vreme ce nu şi-a pierdut cunoştinţa. Să vedem mai târziu, dacă poate vorbi, dacă n-are vreo parte paralizată.

— Doamne fereşte, se-nchină Aglae, mai bine moartea decât aşa ceva! Poate un om paralizat aşa să trăiască mult?

— Depinde! zise doctorul, cu aceeaşi strâmbătură de amărăciune.

— Ascultă, mă, Vasiliad, îl luă Stănică la o parte pe doctor, fii om cum te ştiu, nu ne-ncurca cu vorba! Tu ce crezi, o duce, sau moare? Să ştim ce facem!

— De obicei nu prea scapă nimeni la vârsta asta. Mai îi vine alt atac, pe urmă. Depinde însă de constituţie!

— A dracului e medicina asta a voastră, se scârbi Stănică, nu ştiţi nimic precis.

În sfârşit, Aglae se gândi să execute ordonanţa doctorului şi, fiindcă Otilia insista să se cumpere pungă şi gheaţă, întrebă tare pe bătrân:

— Costache, unde ţii tu banii? Să-ţi cumpărăm gheaţă! Dă-mi cheile!

Moş Costache holbă ochii şi-şi muşcă buzele, fără sunet. Cu mâna strânse şi mai tere cheile. Aglae întinse mâna şi dădu să i le apuce. Atunci, cu sforţare eroică, bătrânul se trase mai spre fundul canapelei, bombănind:

— Nu-nu-nu v-vrreau gheaţă!

— Vorbeşte! observă Vasiliad.

Stănică făcu un gest de admiraţie şi de ciudă:

— E pezevenghi rău moşul! Îl ştiu eu. E tare de tot.

— Dar, Costache, se răsti de-a binelea Aglae, trebuie bani de cheltuială, de plătit domnul doctor, ce, vrei să plătesc eu?

Bătrânul, atunci, după îndelungă nemişcare, făcu semn cu mâna spre Felix, care se apropiase de pat, ridică cheile şi cu mare dificultate alese una pe care o arătă acestuia şi, cum Felix voia să ia tot ghemul de chei, se împotrivi, de unde tânărul înţelese că trebuie să scoată cheia de pe inel. Bătrânul încercă să-i explice:

— Şi-şifonier... În sa-salon... e o cutie!

În vreme ce Felix se îndreptă înspre salon, Stănică se mişcă să-l urmeze şi chiar făcuse semn acestuia că vine şi el. Olimpia

îi strică socoteala, fiindcă, fără nici un rost şi fără să intuiască situaţia, îl invită să stea lângă ea, fapt care trezi atenţia bolnavului. Stănică îşi întârzie dispariţia, ochind mereu uşa. Felix luă pe rând fiecare cutie a scrinului. Una era plină cu cutii de chibrituri de formă cilindrică. Scuturând una din ele, constată că sunt pline şi că nu era cu putinţă ca bătrânul să fi ţinut bani în ele. Altă cutie era umplută cu ţinte, printre care înotau câteva piroane. În sertarul de sus, Felix descoperi într-adevăr o cutie de tinichea din acelea pentru tutun, în care se afla un morman de monede de toate mărimile. Se gândi câţi bani să ia, apoi se hotărî să ia cutia cu totul. Atunci zări sub cutie un pachet de coale scrise, cusute printr-o sfoară roşie, în chip de caiet, şi cu un titlu care-l izbi, cu toată graba lui, întrucât găsise acolo numele său. Scoase caietul şi citi pe copertă aceste rânduri:

Cont de cheltuieli ce-am făcut pentru minorul Felix Sima.

Învins de curiozitate, Felix depuse cutia cu bani pe scrin şi întoarse paginile, oprindu-se la cea din urmă, şi văzu această socoteală. Pagina era împărţită în două printr-o linie cu creion roşu, ca filele de registre, şi printr-o contabilitate empirică, în stânga erau însemnate primirile, iar în dreapta cheltuielile.

Primit la 3 ianuarie a.c., lei 2.000 de la Banca „Naţionala" dobândă 4% asupra capitalului depus de lei 50.000.

Primit în cursul lunii aprilie, după contracte, pentru prăvălia mare 1.000 lei pe şase luni pentru celelalte două prăvălii câte 800 lei pe şase luni.

Primit chiria de la etaj unu 350 lei pe trei luni.

Primit chiria de la etaj doi 300 lei pe trei luni.

Ianuarie.
Chirie pentru cameră, încălzit-------------------80
Spălat---10
Dat în mână pentru teatru-------------------------20
Dat în mână pentru buzunar---------------------100
Cumpărat instrument chirurgical-----------------10
Adus doctor, fiind băiatul bolnav----------------20
Haine, rufărie---120
Masa zilnică a 10 lei--------------------------------310
670

Februarie.
Chirie pentru cameră, încălzit-------------------80
Masa zilnică a 10 lei--------------------------------280
Spălat---10
Dat în mână pentru buzunar---------------------120
Împrumutat--200
Mănuşi---20
Reparaţiuni în odaie---------------------------------60
770

Martie.
Chirie pentru cameră, încălzit-------------------80
Masă a 10 lei pe zi---------------------------------310
Supliment seara--------------------------------------100
Dat bani nevoi tinereşti----------------------------200
Doctorii---20
Voiaj Iaşi pt. vederea casei----------------------100
Batiste--30
Pardesiu--40
1080
Aprilie.
Chirie pentru cameră, încălzit-------------------80
Materiale pentru construcţii--------------------2142

Felix rămase cu gura căscată, uimit, pe de o parte, de venitul cel mare pe care-l avea, vreo opt sute de lei lunar, sumă considerabilă pentru acea vreme, şi scandalizat, pe de alta, de socoteala încărcată. Avea un venit de ministru, şi moş Costache îşi pusese în cap să-l facă să irosească pentru mizerabila întreţinere tot acest venit. Nu credea să se cheltuiască în casă, pentru coşniţă, mai mult de doi lei pe zi, poate cu mult mai puţin. O pâine costa douăzeci şi cinci de bani şi o para, carnea vreo optzeci de bani. Nu i se dăduse niciodată bani de teatru, sau bani de buzunar, nu i se cumpărase nici un pardesiu. Hainele le luase cu banii împrumutaţi, însă pe poliţă. Instrumentul chirurgical fusese inventat. De asemenea boala, doctoriile, doctorul, călătoria la Iaşi, batistele. Râse de cuvântul „încălzit" pe aprilie, fiindcă nu se mai făcea foc din martie, cu tot frigul. Dar scandalul nemaiauzit erau cei 2142 pentru materiale de construcţii. Care construcţie? Prin urmare cuiele, ţintele, cărămizile vechi, grinzile, toate erau în contul lui. Bătrânul făcea o casă pe spinarea lui şi nu se ştia dacă pentru el. Ameţit de descoperire, Felix uitase pentru ce venise aici şi că bătrânul e bolnav şi se gândea să facă scandal. Contul scris cu felurite cerneluri nu era terminat. Alături, Felix dădu de un pacheţel de hârtii soioase, pe care erau însemnate cu creion chimic felurite cifre cu o dată şi o justificare. De pildă: 10 mai, masă cu prăjituri 12 lei; 11 mai, bani de cinematograf 10 lei; 12 mai, cuie mari 20 lei. Erau note ce urmau să fie trecute mai târziu în cont. Era, dar, foarte adevărat ce spunea Stănică: bătrânul

era un pezevenghi. Trânti contul la loc şi împinse cutia, când glasul autentic al lui Stănică se auzi în spatele lui:

— Ai găsit ceva, şmechere? Are parale moşul? Lasă-mă să mă uit şi eu.

După o scurtă meditaţie, Felix întoarse cheia în broască şi zise hotărât:

— N-are nimic decât cutia asta cu bani mărunţi. Încolo, tot cutii de chibrituri.

— De la tutungerie, desigur, observă Stănică, aparent convins, îţi spun eu că are tutungerie, pe numele altuia.

Felix, devenit matur prin experienţă, găsise că era şi ruşinos, şi primejdios ca altcineva să ştie cât venit are el şi cum îl fura bătrânul. În curând avea să fie major şi avea să scape de toate mizeriile astea. Cu astfel de venit putea să trăiască în străinătate, oriunde, consacrându-se ştiinţei numai pentru glorie. Când revăzu pe moş Costache întins pe spate, respirând greu, uită de toată duşmănia. Otilia avea un aer atât de rătăcit, părea atât de străină în acea casă, încât fu cuprins de milă. Nu. Providenţa avusese grijă de el şi-i dădu-se un tată bun şi mijloace de existenţă pe care nu le meritase. Bătrânul îi risipise venitul, dar nu se atinsese de capitalul lui. Trebuia prin urmare să fie calm, chibzuit, acum în aceste împrejurări grele, spre a putea să dea tot sprijinul Otiliei. Fata era mândră, şi cu un cuvânt greşit putea s-o jignească.

Bătrânul luă cutia cu mâna stângă. Dreapta nu putea s-o ridice decât cu greutate, şi atunci cei din odaie observară că o uşoară paralizie îi ţinea acest braţ. Chiar şi un colţ al gurii avea muşchiulatura puţin ruptă, căzută în jos, trăgând puţin şi o pleoapă. Cu mâna tremurătoare, moş Costache căută orbeşte în cutie, găsi o monedă de cinci lei, o lăsă repede din mână şi scoase o băncuţă pe care o întinse.

— Ce vrei să fac cu băncuţă ta? se răsti Aglae. Trebuie parale pentru doctorii, pentru domnul doctor.

Stănică se repezi lângă bolnav.

— Lasă, moş Costache, că iau cât trebuie. Uite atât, ajunge pentru gheaţă şi pungă (şi scoase câteva piese de cinci lei).

Uite, Vasiliad, îţi dau zece lei, că doar eşti doctor de casă, nu vrei să jupoi lumea (Stănică mai scoase încă patru piese, dând numai două doctorului).

Bolnavul, văzând că cutia se uşurează, gemu şi începu s-o tragă, izbutind s-o vâre sub plapumă. Stănică scoase zece bani şi-i întinse Marinei, căreia îi spusese mai încet:

— Du-te la farmacistul din Rahova, îl ştii dumneata, şi spune-i că l-a rugat domnul Raţiu să-i împrumute, ai auzit? să-i împrumute o pungă pentru gheaţă. Şi uite zece bani să iei gheaţă.

Încetul cu încetul toţi se aşezară pe ce găsiră, ca nişte musafiri, uitând aproape de tot de moş Costache. Stănică zise lui Vasiliad, care făcuse gestul să plece:

— Stai, mă, unde pleci, parcă te-aşteaptă droaia de clienţi. Stai aici, ca medic al casei, să vezi cum îi merge bolnavului, doar nu suntem oricine. Te plătim (şi mai încet), nu fi prost, Vasiliade, te punem la cont.

Marina aduse gheaţa şi o pungă, şi în curând chelia bătrânului primi o scufie răsucită, căpătând o demnitate ridicolă.

— Ţi-e bine aşa? întrebă Aglae.

— Bi-bine! mormăi Costache.

— Acum ce să mai facem? întrebă Aglae.

— Nimic, răspunse doctorul. Linişte şi altceva nimic. Natura lucrează singură.

Stănică pufni în râs.

— Aveţi şi voi doctorii formule. Natura lucrează (în şoaptă) pentru moştenitori.

Otilia se simţea aşa de rău de oboseală şi zbucium, încât Felix o trase lângă fereastră şi o strânse afectuos de braţ.

— Fii tare, Otilia, sunt prietenul, sunt fratele tău!

Stănică, văzându-l, făcu cu ochiul celorlalţi, cu adânci înţelesuri.

— În definitiv, mamă, zise Aurica, noi ce mai stăm aici? Trebuie să fie ceasul trei, nimeni n-a mâncat. Moş Costache stă şi singur, doar e aici Otilia, e Marina, domnul Felix.

Aglae luă o figură solemnă.

— Aici e casa fratelui meu, şi eu sunt unica lui soră. Nimic nu se mişcă aici în casă şi nimeni nu s-atinge de nimic. Trebuie să stăm aici să păzim, n-o să lăsăm în casă un bolnav fără simţire, care nu vede, n-aude, cu străini în casă.

— Aud! zise bătrânul aşa de stins, încât nu-l înţeleseră toţi.

— Zice c-aude, mamă! interpretă Olimpia.

— E pezevenghi! explică Stănică doctorului.

— Mamă-soacră, toate bune, dar mie mi-e foame! Vrei să fac de veghe nemâncat? Adu ceva aici, la botul calului. Voi n-aveţi nimic aici, nu gătiţi? se adresă Stănică Otiliei, care îl privi speriată, umilă.

Nemaiaşteptând răspunsul, Stănică începu să caute prin dulap, trântind uşile. Găsi, împinse în fund, sticle cu vin înfundate, prăfuite, o sticlă de lichior şi un salam bine uscat, neînceput. Erau, probabil, daruri de-ale lui Pascalopol. Toţi, afară de Felix şi Otilia, se aşezară foarte bine dispuşi în jurul mesei, iar Olimpia se apucă să taie tacticos salamul.

— Taie-l mai gros, protestă Stănică, să simţi ce muşti.

Olimpia tăie o felie groasă, pe care Stănică o şi înhăţă, mâncând-o fără pâine.

— Ăsta e salam de Sibiu veritabil, salam fin, de unde naiba l-aveţi, Otilio?

Fata dădu din umeri, iar Olimpia făcu observaţie lui Stănică:

— Nu fi lacom, ce Dumnezeu, îl înghiţi cu pieliţă cu tot.

— Un tirbuşon, comandă Stănică, ca un client de restaurant.

Marina, veselă, ca la o schimbare de stăpân, se repezi la bufet şi scoase un tirbuşon cu vârful puţin rupt.

— Bine, moş Costache, mustră Stănică de la masă pe bolnav, ai dumneata aşa vinuri în casă şi nu ţi-ai luat un tirbuşon ca lumea?

Bolnavul trona pe spate stupid, sub căciula de cauciuc, care, fiind puţin spartă, lăsa să se scurgă pe fruntea, ochiul şi un obraz al lui un fir de apă care se prelingea apoi, făcând la rădăcina perilor stufoşi de pe piept un smârc. Dopul pocni şi vinul începu să gâlgâie roşu, ca un sânge închegat, în paharul lui Stănică.

— Ce umblaţi cu scârbe de-astea mici, strigă acesta, daţi pahare de-ale mari de cristal, să simt gustul vinului! Iiih, ce aromă, ăsta e Bordeaux veritabil, Bordeaux din cel mai fin. De unde-l aveţi, Otilio?

Fără să mai aştepte răspunsul, Stănică turnă în pahare la toţi. Convivii ridicară întâi paharul în sus, cu gândul de a ciocni, apoi o oarecare ruşine îi reţinu, şi băură în tăcere. Olimpia făcuse un morman de felii de salam, şi comesenii luau acum pe tăcute şi mâncau. Vasiliad înghiţea ca un lup, aplecat asupra farfuriei.

Aglae, zărind pe Otilia şi pe Felix, deveni caritabilă.

— Tu, Otilio, nu mănânci? şi dumneata, domnule Felix? doar n-o să staţi nemâncaţi?! Ce-o fi o fi, acum, să fim tari.

Stănică se sculă, galant, de pe scaun şi merse să dea braţul fetei.

— Otilio, scumpo, fă-mi plăcerea, tu nu vezi ce e pe noi? ce, tu crezi că noi nu ştim ce e durerea? parcă pe noi nu ne doare că moş Costache a mu... vreau să zic e bolnav? Da' lasă, bun e Dumnezeu, s-o alege într-un fel. Vino la masă, întremează-te!

Otilia făcu cu mâna un gest de apărare atât de sălbatic, încât avocatul renunţă la rolul de conducător al fetei şi îndemnă pe Felix, nu fără ironie:

— Spune-i dumneata, domnule, fă-o să-nţeleagă, ştiu că v-aveţi bine!

Otilia plecă sus în odaia ei, iar Felix mai rămase, nefiind încă hotărât asupra atitudinii pe care trebuia s-o ia, fiindcă era încredinţat că se cădea să apere pe moş Costache, cât trăieşte, cu toate păcatele lui, şi asta în vederea Otiliei. Stănică îi întinse, galeş, un pahar de vin şi-i zise, cu aerul unei fiinţe irezistibile:

— Domnule Felix, te rog eu, pentru mine!

Felix luă paharul, gustă puţin din vin şi, văzându-i culoarea de sânge, fu străbătut deodată de un gând: în cazuri de acestea de congestie se lasă sânge. Îşi spuse părerea către Vasiliad, şi acesta, puţin încurcat, recunoscu:

— Da, într-adevăr, am fi putut să-i lăsăm puţin sânge, dar n-am lanţetă pentru flebotomie. Dacă vreţi, trimitem servitoarea s-aducă.

— Fugi, domnule, de-acolo, se dezgustă Stănică, cu sângele. Tocmai acum la masă! Fleacuri! Asta poţi s-o faci mai târziu, încolo, nu i-au pus gheaţă la cap? El n-are sânge, şi vrei să-i mai iei! Asta-i dureros, domnule, lăsaţi omul în pace. Auzi, moş Costache, vrei să-ţi lase sânge, să te doară?

— Daa! răspunse limpede şi văietător bătrânul.

— Ei, asta-i, rezistă Stănică, lasă că ştim noi mai bine ce-ţi trebuie. Mai târziu, încolo.

Apoi Stănică deveni nemulţumit de mâncare:

— Frate, la aşa vin, n-ajunge uscătura asta. Aş mânca ceva picant, ceva extraordinar, ce zici, mamă-soacră, mirosea a varză la dumneata azi.

— Păi, am făcut nişte sarmale cu varză nouă, acrită!

— Bravo, ura, să vie! strigă nebuneşte Stănică; aducând-şi însă aminte de bolnav, coborî glasul: Oare credeţi că-l supără gălăgia?

Doctorul dădu din umeri. Aurica scoase farfurii şi tacâmuri din bufet şi aşeză masa, liniştită, ca pentru un festin. Aglae dădu instrucţiuni Marinei să ceară mâncările de dincolo. Felix, scârbit, plecă şi el sus, în căutarea Otiliei. La jumătatea scării se răzgândi, ieşi în stradă şi plecă înspre Sfinţii Apostoli, unde ştia că este o cofetărie. Voia să cumpere ciocolată pentru Otilia. Comesenii începură să mănânce cu poftă, clipocind furculiţele. Odaia se umpluse de miros de varză acră şi de bâzâitul conversaţiei mărunte, care se părea că tulbură pe bolnav, deoarece se mişca înspre perete.

— Oare lui moşu, întrebă Aurica, cu gura plină, nu-i dăm nimic de mâncare?

— Nimic deocamdată, dimpotrivă, ar trebui... (doctorul lăsă fraza în gol).

— Mâncarea prea multă strică, demonstră Stănică, bineînţeles, de la o anumită vârstă. Eu îmi mai dau zece ani de viaţă normală, şi pe urmă, adio, mâncare, adio, femei! Abstinenţă totală. Călugării cum trăiesc?

— Domnule doctor, întrebă Aglae, am făcut injecţii cu iod toată vara, ce zici, merge să fac şi iarna?

— Nu sunt de părere, iarna iodul dă accidente, iodisme!

Satisfăcută, Aglae se întoarse cu gura spre farfuria ei. Bolnavul, iritat de zgomot şi de mirosul de mâncări, gemu. Aglae întoarse capul şi, cu gura plină, zise:

— Ce ai, Costache? Te doare ceva? Aurico, du-te tu şi-i îndreaptă punga de gheaţă.

Aurica se duse lângă bătrân, care o privi fix, cu ochi duşmănoşi şi aproape limpezi, fără să spună totuşi nimic. Cu mâna liberă cercetă pe sub pernă şi-şi trase cheile mai aproape. După ce se asigură de prezenţa lor, întrebă încet:

— Fe-Felix uunde-i? Fe-Felix!

— Nu ştiu, moş Costache, a plecat!

— Lasă-l pe Felix acum, interveni Aglae, ce-ai cu el? Tu stai liniştit, acolo, ca un bolnav, să nu-ţi cadă gheaţa de la cap.

În timpul acesta, Felix venea aproape gonind cu pachetul de ciocolată, meditând pe drum ce trebuia să facă. Starea bătrânului i se părea gravă, şi situaţia în casă foarte tulbure. Întrucât îl privea, mai avea câteva săptămâni până la majorat şi ar fi răbdat până atunci. Dar Otilia era duşmănită de Aglae şi putea, în cazul morţii bătrânului, să fie oricând izgonită. Îi lăsase bătrânul ceva prin testament sau nu făcuse nici un testament? Şi dacă făcuse testamentul, Stănică şi cu toată liota ar fi putut să-l caute şi să-l fure. Avea ceva bani în buzunar, s-ar fi prezentat la tribunal într-un caz fatal, luând informaţii asupra consiliului de familie care-l tutela şi pe care nu-l aflase niciodată şi apoi s-ar fi pus la dispoziţia Otiliei. Care era însă modul de a face pe Otilia să primească asemenea ocrotire, fără să se supere? Găsi pe Otilia ghemuită pe sofaua ei, muşcând nervos din vârful unei batiste de dantelă. Felix desfăcu pachetul de ciocolată, rupse o bucată şi-o întinse fetei, care o luă în tăcere şi-ncepu s-o ronţăie. Mici lacrimi i se rostogoleau pe obraz. Neştiind cum să înceapă vorba, Felix întrebă:

— Otilia, ce gândeşti tu acum, de ce plângi şi nu spui nimic?

— Papa moare!

— Poate că nu, cred că e în afară de vreun pericol imediat.

— Toţi cei care s-au strâns în jurul lui n-au nici un interes să-l scape, nu-i dau nici un ajutor.

— Şi eu am impresia asta, îţi mărturisesc. Din păcate, sunt prea novice în medicină, ca să am curajul să iau o iniţiativă. Cunoştinţele mele sunt teoretice. Am putea să chemăm un doctor mare.

— N-au să-l lase să vină.

— E posibil. M-aş duce să chem pe Weissmann. E mai mult un autodidact şi un empirist decât un student, fiindcă abia e în anul întâi, dar are o practică de adevărat intern. El ar vedea, fără să-l bănuiască Stănică, şi pe urmă am consulta amândoi un doctor.

Otilia aprobă din cap, cu puţină încredere.

— Otilia, zise Felix, tu nu pui nici un temei în mine. Ai spus că mă iubeşti şi că ai fi gata să te căsătoreşti cu mine, când ai fi sigură că nu-mi strici viitorul. Poate n-ar fi momentul să-ţi spun acum asta, dar în ce chip să-ţi arăt devotamentul meu fără să te jignesc? Vreau să-ţi fiu un logodnic, iar dacă vrei, numai un frate. Am văzut întâmplător că am un venit de zece mii de lei pe an. Aproape n-aş mai avea nevoie să muncesc, dacă n-aş fi ambiţios. Viitorul nu mi-l strici în nici un caz, fiindcă alături de tine aş munci şi mai viguros. Vreau să ai încredere în mine, să nu te mai simţi aşa de singură.

— Am încredere în tine, zise Otilia, dar mi-e milă de papa. Cu el am trăit de mică în această casă, şi mă-ngrozeşte ideea că toate astea au să se sfărâme.

— Nici eu, Otilia, nu am pe nimeni, cum vezi; de aceea aş fi vrut să fim amândoi alături.

— Felix, zise Otilia, reluându-şi vechea ei ţinută hotărâtă, ţin la tine şi aş dori ca toate dorinţele tale să se realizeze. Acum nu am puterea să-ţi spun nimic în privinţa asta. Eşti bun la suflet şi vrei să mă aperi, însă tu însuţi ai nevoie de un ocrotitor. Afacerile tale pot fi încurcate, bietul papa e un om cam întortocheat şi tăcut. Vrei să te trezeşti cu cine ştie ce greutăţi?

— Îţi mărturisesc, zise Felix, că am zărit la moş Costache nişte socoteli, din care urmează că cheltuiesc cam o mie de lei pe lună şi construiesc o casă cu cărămizile din curte.

— Dragă Felix, sunt sincer ruşinată de chestiunea asta. Te-am prevenit că papa e un om ciudat, cu unele cusururi. Şi eu am suferit multe şi sunt, din cauza asta, cum mă vezi, plină de capricii, dar pe papa îl iubeam. Mă iubea în felul lui, cum te iubea şi pe tine. Papa a furat averea mamei şi ciupeşte din a ta, şi ne iubeşte cum ştie el. Tanti Aglae nu mi-a luat nimic, dar mă urăşte. Şi tu ai nevoie de un ocrotitor. Stănică e şiret, se vâră în toate, şi aici e nevoie, pentru tine, numai pentru tine, de un om cu prestigiu, cu legături. Nu te supăra, îţi jur că e în interesul tău, nu face nici o interpretare, du-te pe furiş la Pascalopol şi spune-i să vină aici ca din întâmplare; te rog.

— Mă duc! zise decis Felix.

Otilia îl sărută. Felix îşi luă pălăria, se dădu încetişor pe scară şi ieşi în stradă prin curtea casei Aglaei, care era pustie. Pe drum trebui să recunoască cum că Otilia avea dreptate. Numai prin Pascalopol putea da lui moş Costache o mână de ajutor. Pretenţiile lui de a ocroti pe fată erau copilăroase, dar şi tiranice, fiindcă încercau să înlănţuie prin obligaţie. Pe Pascalopol îl întâlni pe scară, tocmai când acesta pleca. Moşierul rămase consternat de ştire şi invită pe Felix înăuntru.

— E rău? Îşi păstrează cunoştinţa? Vorbeşte?

— E conştient şi spune puţine cuvinte. Mi s-a părut mai mult că se fereşte de ceilalţi.

— Bietul Costache! zise Pascalopol plimbându-se încoace şi-ncolo. Trebuie să chemăm un doctor, dar să facem aşa, să nu bage de seamă Aglae că ne amestecăm intenţionat în treburile ei. Domnule Felix, eşti un tânăr inteligent, în pragul majoratului, ştiu că ţii la Otilia, în privinţa căreia ţi-am arătat sincer atitudinea mea, te rog să-mi ajuţi să te ajut. Dumneata însuţi, în cazul când s-ar prăpădi bietul Costache prea curând, ai nevoie de asistenţă. Voi pune avocatul meu, fiindcă de altfel îţi cunosc situaţia. Probabil că Costache a făcut puţin abuz cu veniturile dumitale, dar în ce priveşte administrarea lor te asigur că ţi-a

apărat bine interesele. Costache era puţin cam avar, însă, în fond, om de treabă. De Otilia mi-e teamă. Dumneata o cunoşti: e o fată mândră, independentă. Ea primea oarecare daruri ca de la un prieten vechi al casei, dar mi-ar fi greu s-o umilesc, impunându-i-le acum. Pot eu, om în vârstă, să-i insinuez că aş lua-o în căsătorie? Acum, când Otilia ar fi singură, ar fi o dureroasă, o penibilă constrângere. Dumneata ca tânăr ai fi faţă de ea în altă situaţie, fireşte...

— Însă şi eu, spuse Felix, cu capul în jos, împărtăşesc părerea dumitale, că acum orice atenţie ar fi o abuzare de situaţia ei.

— Atunci? Bineînţeles, sper ca bietul Costache să scape. Poate că chiar s-a gândit să-i aranjeze viitorul. Să ne gândim întâi la un doctor. Stai să văd.

Moşierul merse la telefon, ceru pe doctorul Stratulat, care răspunse, îi expuse cazul (se vedea din convorbire că e un prieten intim al lui Pascalopol) şi-l întrebă dacă putea să vie să-l ia cu trăsura pe la orele şase.

— Aşa? Perfect. Atunci viu! încheie moşierul, agăţând la loc receptorul.

— Iubite domnule Felix, dumneata te duci înainte şi te prefaci că nu te-ai întâlnit cu mine, afirmând însă că tocmai eram azi aşteptat de Costache. Eu mă fac că vin cu doctorul Stratulat întâmplător, şi, dacă vedem că e posibil, îl ducem pe Costache la un sanatoriu, ca să fim siguri că e bine îngrijit şi să scăpăm pe biata Otilia de atâta zbucium.

Felix plecă, cu gândul de a se îndrepta repede spre casă, spre a nu lăsa pe Otilia singură. Îşi aduse aminte de Weissmann şi simţi că spiritul lui săritor i-ar face bine. Ştia că se mutase şi şade acum prin jurul străzii Labirint. Găsind adresa însemnată, se urcă într-o trăsură şi în curând se găsi în stradela cu pricina, în care nu se aflau decât maghernițe cu aspect de prăvălii, nemaifolosite, şi o singură curte mare ca de han vechi cu o casă în chip de potcoavă, cu etaj. Părea un hotel sau o casă de raport, şi era de o murdărie înspăimântătoare. În mijlocul curţii şedeau îngrămădite mormane de gunoaie. Câini şi copii alergau printre ele. Câte un geamlâc cu ochiuri sparte înconjura fiecare

rând, susţinut pe stâlpi putrezi şi unsuroşi. După oarecare dibuire, Felix urcă nişte scări de lemn murdare şi se trezi în geamlâcul de sus în care se juca, alergând cu mult zgomot, o droaie de copii jerpeliţi. Podişca răsună grozav la paşi, şi coridorul mirosea pătrunzător a excremente. Felix ar fi voit să plece, spre a nu fi prins de Weissmann, atât de umilitoare i se părea situaţia, însă câteva capete ieşiră la o uşă. O femeie tânără despletită înainta de-a binelea, arătându-şi picioarele goale. Un evreu bărbos, mai mult bătrân, îi strigă:

— Intră înapoi, Fany, de ce ieşi dacă tu n-ai pantofi? Ce să-ţi fac eu dacă n-ai pantofi? Ce să caute domnul? întrebă apoi bătrânul pe Felix, în vreme ce numeroase capete apărură de jur împrejur la uşile şi ferestrele din geamlâc.

— Căutăm un domn student Weissmann...

— Ha, ha, Weissmann, este, este Weissmann, stă acolo în capăt, cu mătuşă, pot s-o chem, că el acum e dus. Dar are să vină, sigur că are să vină.

Vesel că nu-l găsise, Felix protestă:

— Nu e nevoie!

— Dar nici cum vă cheamă nu vreţi să spuneţi? Când are să vină, eu am să-l anunţ, sigur că am să-l anunţ! Nu pot eu să fac aşa un serviciu la un vecin?

— Spuneţi-i că a venit colegul Felix şi-l cheamă urgent acasă.

— S-a făcut, zise bătrânul, conducându-l pe tânăr jos. Poate aveţi nevoie să cumpăraţi ceva, poate mobilă, poate haine, ciorapi buni, plăci de gramofon? Ştiu eu nişte ocazii. Orice putem să vă procurăm.

Felix făcu un semn de negaţie cu capul. Bătrânul, întristat, coborî glasul:

— Ştiu eu ce cauţi dumneata! Avem nişte domnişoare minunate, nişte prinţese, le-au murit părinţii, săracele.

Tânărul iuţi paşii. Bătrânul, pierzând orice speranţă, îi strigă din mijlocul curţii:

— Ştii câţi stăm noi aci? Aici sunt două sute de chiriaşi, aşa să am eu bine, şi numai un singur closet.

Înfricoşat, Felix se urcă în trăsura care-l aştepta, şi făcu semn cu mâna birjarului să mâne. Se dădu jos în strada Rahovei

şi o luă apoi pedestru şi iute spre casă. În curtea care i se păru a avea un aer cimitiros, dezolat răsuna ecoul convorbirii din sufrageria cu ferestrele deschise. Felix îi găsi pe toţi în jurul mesei, jucând cărţi şi vorbind ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, învăluiţi în perdele mari de fum. Moş Costache, pe canapea, începuse să tuşească, dar părea limpezit la faţă, normal. Aşezată pe un scaun, alături, Otilia îi îndrepta aci punga cu gheaţă, aci plapuma, întrebându-l în şoaptă dacă se simte mai bine.

— Na, afurisită carte, exclamă Stănică, trântind o figură oarecare, e tot ce am. Aşa mi se-ntâmplă când joc cu Olimpia. Nevasta e piază-rea.

Vasiliad, foarte atent, muşcând cu dinţii dintr-un ţigaret de os, şedea înfundat în evantaiul lui de cărţi şi arunca hoţeşte numai privirile la ceilalţi.

— Lucrezi muţeşte, hoţomanule, îl mustră Stănică, amical, eşti vulpe bătrână, las' că te ştiu eu. Câştigi mereu, de un ceas. Ai luat banii lui moş Costache degeaba, şi acum ne cureţi şi pe noi.

— Stănică, nu vorbi atât, şi joacă, dacă joci. Aruncă colo cartea, vorbi Aglae.

— Uite-o, dă-o la naiba, partida asta am pierdut-o. Barem de aş trage vreun folos de unde ştiu eu. Acum toţi suntem la ordinele mamei-soacre, ea e cloşca cu pui. Nici nu mai joc.

Aurica se văietă:

— Vai, dar de ce nu mai jucăm, ce vrei să facem? Ne plictisim să tot păzim atâta.

Stănică schiţă cu buzele mai mult decât pronunţă:

— Îţi păzeşti zestrea ta, fetiţo. Mama-soacră ne umple de bani, dacă... mă-nţelegi.

Aglae îi făcu semn cu mâna să fie prudent, în vreme ce Stănică strâmba din nas, cu înţelesul „nu contează„.

Olimpia, tăcută, gravă, mestecă cărţile, apoi le puse în faţa doctorului Vasiliad, spre tăiere. Jocul reîncepu şi convorbirea continuă. Felix, distrat, n-o putea urmări, dar auzea, rând pe rând, fragmente din frazele fiecăruia, distingându-le după timbru, căci jucătorii erau ascunşi, ca zeii, în norii de fum.

Aglae: Am început să am junghiuri reumatice, ceea ce n-aveam mai înainte. Eu cred că toate astea sunt din supărare, nimic nu îmbătrâneşte mai mult ca supărarea. Iau iod, dar nu văd nici un folos, cu toată reclama. Îmi spunea o damă să mă duc la băi, la Pucioasa. Odată şi odată, când oi scăpa de necazurile astea, tot am să mă duc.

Stănică: Parc-aş mânca ceva bun, ceva rar. Îmi vine un miros cunoscut în nări, de la bufetul ăsta, şi nu ştiu ce.

Aurica: Dacă n-ai noroc, e degeaba. Poţi să fii frumoasă, poţi să ai zestre, poţi să ieşi în lume, şi bărbaţii nu se uită la tine. Pentru asta trebuie să te naşti. Mai sper şi eu câtăva vreme şi, pe urmă, adio. Nu mai sunt nici bărbaţi cavaleri, ca înainte, azi te invită, ies cu tine în lume şi apoi se fac că nu te ştiu.

Stănică: Am păzit odată un unchi trei zile şi trei nopţi în şir, până am picat toţi jos de oboseală, şi bolnavul nu mai murea. Când ne-am scult, a patra zi, l-am găsit rece.

Titi: Am să-l copiez în format mai mic şi să-l tratez numai în creion numărul 1.

Vasiliad: Am clienţi care mă scoală noaptea din somn degeaba, ca să mă duc să constat decesul. „Nu puteai să aştepţi până dimineaţa?“ zic eu. „Faceţi-i o injecţie, domnule doctor, poate se deşteaptă din leşin!“, „E mort, cocoană, n-auzi?“ Uite aşa păţesc.

Olimpia: Bărbaţii nu pot să stea două zile fără femei şi fără băutură. Sunt blânzi numai o lună înainte şi o lună după nuntă, şi pe urmă cad iar în patimile lor. Şi dacă ar fi ceva de capul femeilor după care umblă! Dar le aleg pe cele mai decăzute, pe cele mai strâmbe. Georgeta, de exemplu, ce-ai văzut tu la ea, Stănică, de-o ridici în slava cerului?

Aglae: Copilul să asculte de mama lui, fiindcă nimeni mai mult decât mama lui nu-i doreşte binele. Dragoste! Fleacuri! Pe vremea noastră nu mai era asta. După nuntă vine şi dragostea.

Stănică: Socru-meu a fost blând, pot să zic inofensiv, dar sunt unii care fac urât de tot. Am cunoscut un magistrat, pe care l-a apucat într-o noapte. Domnule, făcea ca la menajerie, cânta ca păsările, dădea din aripi să zboare şi ciugulea de pe jos. Îi intrase în cap că e privighetoare.

Vasiliad: Azi doctorul trebuie să se dea şi el după client, dacă vrea să trăiască. Clientul a auzit de cutare doctorie, a auzit de tratament cu injecţii şi alte comedii şi, dacă nu-i dai, zice că nu te pricepi. Reclama produselor farmaceutice ne omoară.

Stănică: Dacă familia mea nu s-ar fi prăsit atâta, vă spun pe onoarea mea, azi aş fi milionar, şi Olimpia ar sta numai la Nisa. Am unchi şi mătuşi foarte bogate, cât păr în cap. Însă toţi au copii şi nepoţi, încât, până să-mi vie rândul, mai bine mă lipsesc. Să ai noroc în viaţă, vorba Aurichii, asta e tot. Unul se zbate de mic, învaţă, îşi umple plămânul de oftică, şi altuia îi pică moştenirea de-a gata.

Aglae: În familia noastră, toţi au fost strângători şi au ţinut la neamuri. Numai Costache nu ştiu cui a semănat că a fost tăcut, secret cu rudele, de nu ştie nimeni cum stau lucrurile lui.

Aurica: Frumuseţea nu e totul, sunt femei urâte care plac bărbaţilor, e şi luxul, însă pentru asta trebuie să ai bani.

Titi: Nu mai joc, m-am plictisit, mă duc mai bine să mă legăn.

Aglae: Olimpia, şi tu, Aurica, să fiţi cu ochii în patru, să nu ia cineva vreo hârtie, vreun lucru, nici un cap de aţă, aici eu răspund, ca unica rudă mai de aproape.

Vasiliad: Toate îngrijirile, în caz de astea, de apoplexii, de tromboze, le găsesc inutile. Mai devreme sau mai târziu, bolnavul tot moare. E numai o supărare pentru familie, afară de cazul când bolnavul mai poate fi utilizat pentru testare.

Olimpia: Eu cred, mamă, c-ar trebui să-l întrebi dacă a făcut vreun testament şi unde l-a pus, nu să-l căutăm, ca nişte nebuni, în urmă.

Toată această hârâială fragmentată, Felix o auzi fără atenţie voită, privind la Otilia şi la bolnav. Ultimele vorbe ale Olimpiei îl izbiră prin brutalitatea lor, mai ales că fizionomia lui moş Costache părea a trăda înţelegerea convorbirii. Auzi răspunsul Aglaei:

— Taci şi tu din gură, frate, că te aude. Astea o să le vedem noi mai târziu.

Se înserase de-a binelea când se auziră tropote de cai şi rostogolirea roţilor unei trăsuri.

— Parcă vine cineva, observă Stănică, cu trăsura nu poate fi decât Pascalopol!

Otilia tresări, iar Felix, spre a înlătura bănuielile, minţi, conform învoielii:

— Probabil, fiindcă azi îmi spuse mie că are să vie. Nici nu ştie că moş Costache e bolnav.

Pascalopol, care lăsase în trăsură, intenţionat, pe doctorul Stratulat, se arătă în chenarul uşii, de unde, văzând pe Aglae şi lume, zise înclinându-se:

— Bună seara, sărut mâinile, cocoană Aglae. Costache e aici? Era vorba să meargă cu mine în oraş.

Aglae deschise gura să vorbească, când, deodată, bătrânul strigă plângăreţ: „Aaaici!“ şi făcu gestul de a se da jos din pat. Când însă puse piciorul pe duşumea, simţi greutate şi se lăsă iarăşi pe spate, cu o strâmbătură.

— Dar ce-i? Ce s-a întâmplat? se prefăcu Pascalopol, cu o vizibilă silă de a se vedea nevoit să joace comedie.

— I-a venit rău, informă Stănică, bătrâneţe, ce vrei, congestie!

Pascalopol sărută mâna Otiliei, care-l privea cu o mare încredere şi, liniştind-o pe aceasta din ochi, zise:

— Tocmai mă plimbam cu doctorul Stratulat, pe care-l cunoaşte Costache, era vorba să ne întâlnim pentru nişte chestiuni! Ce întâmplare! Îngăduiţi oare să-l aduc înăuntru?

— L-a văzut domnul doctor Vasiliad! observă, moale şi ostil, Olimpia.

— În nici un caz nu strică un consult mai larg. Stratulat e profesor universitar. Sper că nu vă jenează, se înclină moşierul, cu excesivă politeţe, spre doctor.

Pascalopol se duse să aducă pe Stratulat, în vreme ce Aglae făcea semn la ceilalţi să strângă cărţile de joc. Figura severă, dominatoare a doctorului intimidă pe foştii jucători, aşa încât toţi rămaseră în picioare, fără a mai face nici o aluzie răutăcioasă. Doctorul aruncă o ocheadă bolnavului şi una spre odaie şi zise:

— Este aici o atmosferă imposibilă pentru un bolnav. Aci doarme de obicei?

— Nu, are dormitor. A vrut el să fie adus în sufragerie.

— Ei bine, să fie dus în odaia lui. Am să-l consult acolo.

Bătrânul, care auzise vorbele doctorului, făcu iar sforţări să se dea jos din pat, provocând un zornăit. Felix şi cu Stănică, apucându-l de spate şi de picioare, ca pe un copil mic, îl luară pe sus, şi atunci se văzu că bătrânul, cu nădragi de stambă şi cu pătură pe umeri ca o mantie regală, ţinea strâns la subsuoară cutia de tinichea cu bani, iar în mâini, ca un clopoţel, inelul cu chei. Stratulat râse, fără să vrea, sub mustăţi. Doctorul şi Pascalopol merseră, după câteva minute, înspre odaia bolnavului, urmaţi de toţi ceilalţi, însă Strătulat, foarte grav, le aduse la cunoştinţă că pentru o consultaţie aşa de gravă are nevoie de linişte desăvârşită. Stănică însuşi, care, fiind înăuntru, se prefăcu că n-aude, fu izgonit, iar Pascalopol rămase şi el afară, pentru a nu da loc la bănuieli. Stratulat îl chemă însă peste puţin timp înăuntru, ca spre a-i cere informaţii.

Situaţia era aceasta. Bătrânul avusese un atac de congestie cerebrală, foarte uşor, şi puţina jenă a braţului şi piciorului, care indica ruperea unui mic vas de sânge, avea să dispară de la sine, dacă bolnavul ar fi avut linişte. Fireşte, un alt atac nu era exclus, cum totuşi bătrânul era aşa de solid, cu toată aparenţa lui de slăbiciune, el putea fi evitat, deocamdată. Doctorul ştia că Costache se bâlbâie, deci nu dăduse nici o importanţă acestui fapt, numai nu înţelegea ce voia să spună bătrânul cu atâta iritaţie.

— Vezi dumneata ce vrea! invitase el pe Pascalopol.

— Ce e, Costache, spune-mi mie, fără să faci sforţări, îl întrebă acesta cu compătimire.

Bătrânul, cu o tremurătură de furie a întregii feţe, aproape comică, zise plângător:

— Pu-pungaşi... mă-mă-mă pândesc să să mă fure... să mă moştenească pân-pân-n-am murit... să-i dai afa-afară pe toţi, pe toţi, să nu văd de-decât pe fe-fe-tiţa mea şi pe Felix, vreau să-i dau fe-fetiţei mele ce-i al ei, am să-ţi dau du-dumitale...

Du-dumneata eşti pri-prietenul meu credincios... Nu vreau să ştiu de soră şi de nepoţi, afa-afară din ca-casa mea!

— Costache, pentru Dumnezeu, nu te agita aşa. Ai încredere în mine. Avem să facem totul cum e mai nimerit, acum să stai liniştit, să te faci bine. Vorbim mâine.

Stratulat fu de părere că aici Costache nu avea condiţiile unei bune îngrijiri şi-l sfătui să meargă la un sanatoriu. Bătrânul privi speriat la Pascalopol şi protestă că n-are bani pentru sanatoriu, că nu poate părăsi casa. Ironia blândă a moşierului îl făcu să tacă şi probabil că, după anume socoteli, ar fi consimţit. Doctorul se izbi însă, când ieşi afară, de opunerea dârză a Aglaei, care pretindea că fratele ei trebuia să stea acolo, sub priveghereа ei, iar nu printre străini. Stănică, dimpotrivă, în gândul lui blestema îndârjirea soacră-sei, fiindcă îşi făcuse repede planul ca în lipsa de acasă a bătrânului să scotocească cu de-amănuntul toate odăile. În sfârşit, Stratulat ridică din umeri, recomandă linişte în camera bolnavului şi unele revulsive, şi plecă spre trăsură. Pascalopol îşi luă ziua bună de la bătrân şi de la Otilia, căreia îi strânse mâna cu afecţiune, profund, fără a scoate, din prudenţă, vreun cuvânt. Era tocmai să plece, când auzi glasul lui Costache. Se apropie de patul lui, şi, bătrânul, după ce se încredinţă că nu-l auzeau ceilalţi, şopti în urechea moşierului:

— Să-să vii mâine, să-i goneşti pe toţi, vreau să-să-ţi dau zestrea fe-fetiţei!

— Ce zici? întrebă Pascalopol pe Stratulat, când fură în trăsură.

— Accident banal, bine suportat. Am impresia că a făcut o sforţare oarecare, a stat în soare. Deocamdată, îl cred în afară de pericol, dar dacă are de aranjat ceva, să aranjeze acum. La un al doilea atac, poate muri subit.

Aglae şi cu ceata ei rămase, faţă de sentinţa lui Stratulat, cu un dispreţ de loc acoperit, alimentat de altfel şi de doctorul Vasiliad, care se simţise jignit de neîncrederea cu care fusese primită de Pascalopol ştiinţa sa. Făcu teoria că, dimpotrivă, un bolnav bătrân, cu tabieturi, nu trebuie scos din casa lui, care îi întreţine sentimentul vieţii. Spitalul demoralizează şi ucide,

dovadă că cei mai mulţi preferă să moară în patul lor. Stănică fu numaidecât cucerit de teorie, cu toată ciuda lui dintâi.

— Bravo, Vasiliade, nu te ştiam filozof! Ai cea mai perfectă dreptate. Tot un doctor de-ai noştri, cu experienţă, se pricepe, săracul! Parcă profesorii universitari ştiu mai mult decât e în carte! Medicina e practică, nu teorie.

În fond, Stănică se gândise că tot mai bine ar fi putut scotoci casa cu bătrânul acolo, fiindcă ar fi avut un pretext să vină mereu. De aceea, când Olimpia, de obicei somnoroasă, molatică, începu să caşte şi zise: „În definitiv, acum e mai bine, să ne ducem şi noi la casa noastră, că mi-e somn“, Stănică protestă vehement:

— Ce? Să lăsăm bolnavul fără nici un ajutor, pe spinarea a doi copii? Cap ai tu, Olimpio? Asta e boală dificilă, oricând poate să-i vie rău. Dacă se dă jos noaptea din pat şi-şi sparge capul cumva? Datoria noastră e să-l păzim, să-l ocrotim, fiindcă e unchiul nostru, iar pe Vasiliad îl invit să stea şi el. E doctorul curant, aţi priceput, şi-l plătim.

— Stau, stau! consimţi Vasiliad.

Aglae nu făcu nici o obiecţie. Dimpotrivă, luă comanda casei, ajutându-se de Marina şi de propria ei servitoare. Din nou masa fu aşezată în sufragerie, masă la care Felix şi Otilia fură invitaţi, dar fără multă insistenţă când aceştia refuzară. Transformând canapelele în pat şi distribuind prin odăi câteva saltele, toate camerele fură prefăcute în dormitoare. Stănică vru neapărat să doarmă în salonul cu scrinul, Aglae în sufragerie. Servitoarea Aglaei fu consemnată să se culce la intrare, pe prag. Astfel, după terminarea mesei, care dură foarte mult, toată casa fu ocupată milităreşte de cele şapte persoane (Stănică, Olimpia, Aglae, Aurica, Titi, doctorul, servitoarea), încât nici o mişcare nu era cu putinţă fără trecerea prin odaia cuiva. Lămpile rămaseră aprinse micşorat, peste tot. Aproape toţi adormiră însă curând aşa de adânc, că toată casa se umplu de sforăituri. Numai Stănică umblă câtăva vreme prin curte, inspectând totul, trecu în revizie toate odăile, apoi se închise în salon, încuind uşa cu cheia. Acolo merse de-a buşilea, să

privească pe sub mobile, suspectă orice fotoliu şi canapeaua, apăsându-le cu mâna să vadă dacă fâşâie, întoarse tablourile pe dos, ciocăni scândurile, deschise chiar uşiţele de la sobă şi, negăsind nimic, începu să meşterească broaştele sertarelor scrinului cu o sârmă îndoită, pe care şi-o pregătise din vreme. Însă limbile broaştelor erau lungi şi bine strânse în arcuri, şi toată meştereala lui Stănică fu zadarnică. Atunci Stănică, supărat, îşi scoase ghetele din picioare şi se întinse pe salteaua pusă jos, adormind aproape numaidecât.

Felix izbuti să încredinţeze pe Otilia că e mai bine să se culce, deoarece era necesar să fie odihnită a doua zi, pentru a da lui moş Costache toată asistenţa posibilă. O făcu chiar să mănânce, în odaie la ea, ceva mai mult decât batoane de ciocolată. El însuşi făgăduia să doarmă îmbrăcat, spre a fi gata la orice eventualitate. Ieşind în curte, pe la orele unsprezece noaptea, Felix se izbi, piept în piept, cu Weissmann. Acesta venise târziu acasă, aflase de invitaţia lui Felix şi alergase fără să întrebe asupra motivului. Lumina slabă de prin toate odăile îl mirase şi se întreba dacă trebue să intre şi pe unde să intre. Felix îi povesti repede întâmplarea, îi comunică diagnosticul şi recomandaţiile lui Stratulat şi-i mărturisi ciuda lui că ceilalţi îşi vedeau de treabă şi nu executaseră nici o prescriere. Weissmann ceru doi lei, dispăru, se întoarse peste zece minute şi propuse lui Felix să meargă sus. Trecură prin sufrageria în care Aglae sforăia ţiuit, iar Olimpia grohăit, şi se-ndreptară spre dormitorul lui Costache. Atunci văzură că bătrânul izbutise să se dea jos din pat şi căuta să iasă din odaie, în vreme ce Marina, pusă să păzească, adormise, ca o vită, pe un scaun.

— Unde vrei să mergi? întrebă Weissmann. Asta nu e bine!

— Vvreau să stau de vo-vorbă, zise supărat bătrânul, vreau să stau în sufragerie; ce-i aicea, dormitor public?

— Lasă, că stai de vorbă cu noi, domnule, făcu Weissmann, vesel, eu de ce-am venit? şi-l împinse blând pe moş Costache înspre pat, unde acesta căzu cu zornăit, căci ţinea mereu la subsuoară şi în mână cutia cu bani şi cheile.

— Pune deoparte cutia asta, te rog eu! insistă studentul.

Moş Costache privi întrebător la Felix, apoi, ascultând, aşeză cutia adânc sub pernă, iar cheile le legă la brâu.

— Aşa-mi place, când m-asculţi! zise Weissmann: eu am venit să-ţi fac bine, să execut ordinele doctorului. Mâine, dacă eşti cuminte, poţi să mergi să faci chef!

— He, he! râse moş Costache, amuzat, desfăcând ştirbenia gurii.

Cei doi studenţi încununară din nou pe bătrân cu o pungă de gheaţă, şi Weissmann, după ce-i trase ciorapii groşi din picioare, îi puse sinapisme pe tălpi, ceea ce produse bolnavului gâdilituri şi bună dispoziţie. În genere, Felix fu izbit de exuberanţa neaşteptată a bătrânului, de pornirea lui de a vorbi.

— În cazurile astea, explică Weissmann, încredinţat că bătrânul nu înţelege, avem puţină euforie!

— Injecţie nu-mi faci? întrebă deodată moş Costache pe Weissmann.

— De ce să-ţi fac injecţie, dacă n-ai nevoie? Nici n-am seringă!

— Dacă-ţi trebuie seringă, zise bătrânul, închizând ochii, îţi vând eu una ieftin.

Şi Weissmann şi Felix râseră, şi acesta din urmă fu în fundul sufletului mulţumit de manifestările de avariţie ale bătrânului, fiindcă asta dovedea integritatea facultăţilor mintale şi era un semn că bătrânul se va restabili, spre bucuria Otiliei. Orice încercare de a convinge pe bătrân să se culce fu zadarnică, şi moş Costache, aşa de închis de obicei, avu gust de povestit şi făcu celor doi tineri, aşezaţi pe scaune de o parte şi de alta a patului cu mari suluri de lemn, destăinuiri din tinereţea lui. Limba era parcă mai dezlegată decât de obicei.

— Şi tata şi moşu-meu, zicea el, au trăit mult. Moşu-meu a avut peste nouăzeci de ani când a murit şi nici n-a murit de moarte bună. A mers într-o toamnă, cam pe vremea asta, dar ceva mai târziu, la vânătoare spre Piteşti, în sus, călare şi cu puşca la umăr. Călărea bine şi se ţinea drept, cu toate că era bătrân. Calul a simţit ceva lângă o pădure şi s-a speriat, şi cum moşul se rezemase cu mâna de un copac, înţelegi, calul a

rupt-o la goană şi moşu-meu a alunecat jos, lovindu-se. Tata îl ia, îl răsuceşte, bătrânul nu mişca deloc. A stat aşa vreo jumătate de ceas, stropindu-l cu apă, şi, văzând că nu suflă, a crezut că e mort şi a alergat călare spre sat să cheme oameni cu o căruţă să-l ia. Când au venit cu căruţa să-l ia l-au găsit sănătos, stând pe un pietroi şi uitându-se cu ochiul în ţeava puştii, cine ştie ce i s-o fi părut. Tropotul calului l-a speriat, a făcut o mişcare greşită se vede cu mâna şi glontele, pac. Aşa că a murit împuşcat. Tata, Dumnezeu să-l ierte, mai trăia mult, deşi avea şaptezeci şi opt de ani, dacă nu se lăcomea. Dar îi plăcea şoriciul de porc, crud, numai puţin ras de peri. A tăiat odată un unchi dinspre mamă un porc, şi tata a tot mâncat din şorici până i s-a pus nod în gât. Ai noştri au venit de peste Dunăre, aşa spunea moşu-meu, ca să scape de prigoana turcilor. Au fost macedoneni bogaţi. Când au plecat şi-au vândut toate oile şi au făcut parale şi şi-au cumpărat mai mulţi fraţi moşie mare pe lângă Giurgiu. D-aia le-a zis Giurgiuveanu. Însă moşu-meu trăia mai mult la oraş, şi tata s-a desfăcut de moşie şi şi-a cumpărat case. Hei, am avut multe case noi, când eram copil am văzut un dulap întreg cu chei mari, ca de biserică, toate însemnate cu slovă chirilică, fiecare de pe unde era. Un frate al lui moşu-meu, aşa spuneau bătrânii, se făcuse haiduc şi a cutreierat munţii, prădând tot de la călugări, pe care nu putea să-i sufere, apoi a trecut în Transilvania şi i s-a pierdut urma. Bine facea, nu? Călugărul! Ce face călugărul? Stă şi mănâncă degeaba. Să-i dau eu banul muncit în sudori de mine? Dumnezeu mă vede el şi aşa, ştie că n-am furat de la nimeni, şi ce am este cu cinste. Să-să-să munceşti, să strângi. A-a-a-asta-i toată filozofia. Casa noastră, eram mic când a făcut-o tata. A lucrat-o tot cu meşteri italieni şi a împărţit un morman de straie, când a ajuns la căpriori. Hei, hei, şi asta-i casă trainică, bătrânească, cu var bun şi cărămidă uscată, asta nu mai are moarte, nu ca scoicile astea de-acum, pe care le numiţi case. De ce-am cumpărat eu cărămidă veche? A-aia e mai bună de zece ori decât asta nouă, am luat tot de la o casă, pe care am văzut-o eu când o clădea, pe când eram copil. Acum cincizeci de ani şedeam pe aici

ca-n pădure. Noaptea se clătinau pomii cu şuier, ca la ţară. Casele erau rare şi ieşeam pe aici, ceata de copii, trecând prin dosul căzărmilor, pe unde e acum 13 Septembrie, o tăiam pe sub deal, ocolind Cotrocenii, peste şoseaua Bolintini şi ieşeam peste Dâmboviţa la Ciurel, unde ne scăldam, şi pe urmă o luam prin Crângaşi şi ne întorceam, pe partea cealaltă a Dâmboviţei, pe la Malmaison, tocmai pe seară. Ne jucăm tot în sus, pe Rahovei, prin Jarcaleţi şi prin Tutunari, sau şi mai jos, spre Veselie, unde erau tot vii, şi furam toamna struguri. În fundul curţii am avut grajd pentru cai, că tata avea trăsură, dar noi luam caii şi mergeam călare, ocolind Bucureştii prin vii, până la Tei. Acuma, tinerii stau degeaba, nu ştiu să petreacă. Să vă spun ce-am făcut odată. Ne-am dus câţiva, călări, pe Podul Calicilor, strada Rahovei de acum, şi ne-am ţinut, până au ostenit caii, pe drumul Giurgiului, după o grecoaică, o fată care mergea cu tat-su, negustor grec, în căruţă cu coviltir. Grecul s-a plâns la întoarcere tatei, şi de atunci nu mi-a mai dat cal. Mergeam apoi la biserici cu ceata, când se dădeau artose, la Antim, la Sfinţii Apostoli, La Mihai-vodă, şi chiar mai departe şi, punându-ne în rând, goleam în câteva clipe tava şi treceam la altă biserică, încât ne luaseră popii la ochi şi puneau câte un dascăl să ne pândească. Mai păcăleam şi pe babe. Erau unele care împărţeau lumânări şi noi ne îndesam, ghiontind pe alţii, ca şi când am fi fost străini unul de altul, iar după ce luam lumânările femeii ne aşezam pe două rânduri, cu ele în mână aprinse, şi mergeam cântând popeşte pe nas. Tot aşa mâncam colivele, însă trebuia să schimbăm mereu bisericile şi să punem din vreme câte unul din noi să aflăm cine face pomeni. Hii, şi mi-a venit un gust de pastramă! Pe atunci nu prea mâncam decât carne de vacă, ori pasăre, ori capră în grăsimea lor. Mai mult seu decât untură, iar slănina de porc o mâncam afumată. În post făceam pilaf cu tahân şi chiftele de icre. Primăvara mergeam pe iarbă, la Bordei sau la Lacul Teilor. Ei, dar să vă spun despre nunta mea cu răposata nevastă-mea, cu cea dintâi, nu cu mama Otiliei. Când m-am însurat întâia oară, aveam numai douăzeci de ani, şi Cuza-

vodă nu fusese încă detronat. Puţin după aceea a venit Carol. Eu fata n-am văzut-o deloc, fiindcă pe atunci aşa era obiceiul, ca părinţii sa hotărască tot, fata, zestrea. Erau pregătite toate, masa, lumânări aprinse (uitai să spui că tata făcea şi comerţ de ceară), popa aştepta la altar, când ne-am trezit în poartă cu o cupea, şi, după ea, o căruţă acoperită, din care au început slugile să descarce boccele, foteluri şi alt calabalâc. Asta era zestrea. Fata a adus-o soacră-mea de mână, şi era numai de treisprezece ani, şi de mică ce era, nici nu ştia bine ce înseamnă măritişul. Noaptea întâi a început să plângă că nu vrea să doarmă singură, fără mă-sa, şi a trebuit să rămână soacră-mea. Pe urmă, am luat-o cu binişorul şi s-a deprins, dar sărea într-un picior şi voia să se joace, nebănuind, he, he, ce urmăresc eu. Când era însărcinată, că am avut cu ea un copil, care n-a trăit, se juca cu păpuşile. Nici n-a trăit mult săraca, la douăzeci şi unu de ani a murit, numai după opt ani de căsnicie, şi pe urmă am stat văduv aproape douăzeci de ani, până am luat-o pe mama Otiliei, care era şi ea tot tânără, de vreo douăzeci de ani, şi Otilia de un an, fiindcă am luat-o văduvă, îi murise bărbatul după un an de vieţuit împreună. Nu ştiu cum s-a făcut că n-am avut noroc nici cu a doua nevastă, cu care am trăit, să zic, cinci ani. Când unui om i-e dat să trăiască, trăieşte în ciuda doctorilor, ce-mi umblaţi mie cu do-doctorii. Otilia seamănă cu mamă-sa. Tot aşa era, mândră, ţinea la casă, dar să nu te fi amestecat în treburile ei. Şi cânta bine la pian, clavirul de la ea a rămas. Şi cum îţi spun, aşa se făceau nunţile pe atunci. Dar doctorii, şi atunci ca şi acum, nu ştiau nimic. Numai doi au fost oameni şi jumătate, doctorul Obedenaru şi Drash. Obedenaru venea ori în cupea, ori călare şi era înmănuşat şi cu ţilindru pe cap. Drash însă făcea minuni, de-l pomenesc toţi. Să vezi cum a vindecat pe unul care credea că-i intrase un sticlete în cap şi-i cânta mereu în ureche. I-a spus azi, i-a spus mâine că n-are nimic în cap, omul nu, zicea că are şi doctorul nu ştie, până ce Drash, făcându-se că-l ascultă mai bine, i-a zis: „Mi se pare mie că ai dreptate, parcă-l aud şi eu! Să vii mâine, să ţi-l scot“. A doua zi, neamţul a făcut rost de un

sticlete de la prinzătorii cu clei, şi, ţinându-l ascuns în mână, l-a vârât pe închipuit într-o odaie goală, i-a dat un pumn zdravăn în ureche şi a lăsat să scape, pe furiş, sticletele din mână. „Ai văzut cum a zburat? Acum eşti sănătos." Şi închipuitul a crezut. He, he, he, he! Mâine-poimâine, când m-oi scula din pat, m-apuc eu să zidesc casă, cum nu s-a mai văzut în Bucureşti, cu cărămidă sănătoasă şi grinzi uscate, numai să găsesc salahori ieftini.

Bătrânul pălăvrăgi aşa până târziu după miezul nopţii, când cântau cocoşii de revărsatul zorilor, apoi obosi şi adormi în sfârşit cu punga de gheaţă aplecată, ca un fes, peste un ochi. Weissmann plecă, iar Felix stătu treaz până la ziuă ca să cruţe pe Otilia. A doua zi moş Costache păru absolut normal, dar simţea oboseală şi amorţeală într-un picior când călca. Stănică îl găsi stând foarte grav pe un vas de noapte, cu cutia de tinichea sub un braţ şi cu cheile într-altă mână. Atmosfera era infectă, patul tot era presărat cu glomotoace de muştar ud. În sufragerie se ţinu un mic consiliu de război, în care Olimpia şi Aurica fură de părere că, de vreme ce bătrânul este mult mai bine, măcar pentru puţină vreme să se ducă fiecare acasă. Aglae se împotrivi, admiţând doar o scurtă retragere din partea fiecăruia. Ea însăşi se duse acasă să se schimbe şi fu înapoi după o jumătate de ceas, când trimise pe rând pe Titi, pe Aurica şi pe Olimpia. Casa era ocupată milităreşte. Situaţia era din ce în ce mai supărătoare, şi Felix întrevăzu cu spaimă viitorul Otiliei, dacă lucrurile ar fi continuat tot astfel. Cerându-se bătrânului bani pentru cheltuiala casei, acesta refuză sub cuvânt că el nu mănâncă şi se mulţumeşte cu puţin lapte „dacă rămâne de la alţii". Felix dădu el bani Marinei, îndemnând-o să nu spună nimic despre asta Otiliei, fiindcă era sigur că atunci fata nu s-ar mai fi atins de nimic. Aglae, pe de o parte, cerceta cu de-amănuntul fiecare odaie, intrând până şi-n camera Otiliei şi a lui Felix, Stănică, pe de alta, scotocea peste tot şi ciocănea, în căutare de trape misterioase, păzindu-se chiar de Olimpia, fiindcă, atunci când aceasta intră după el în salon, se răsti:

— Ce te ţii, frate, după mine, am şi eu nevoie de linişte, după atâta zbucium, să-mi adun ideile.

Cum aceasta închidea uşa la loc, o chemă în şoaptă, se uită puţin prin odaie şi scoase din perete o miniatură cu ramă de fildeş, pe care o ochise de mult, şi o vârî în sânul Olimpiei:

— Ascunde-o bine, să nu te vadă soacră-mea, ăsta e un lucru de artă, trebuie păstrat în familie!

Pascalopol veni la prânz şi-i găsi pe toţi inamicii strânşi la masă în sufragerie, chiar şi pe Vasiliad, care plecase şi apoi se întoarse, ca orice bun medic curant. Întrebând pe bătrân ce voia să-i spună, sau să-i dea, acesta îi comunică, fără şoptire de data asta, că nu poate să facă nimic acum, că i-au pus stăpânire pe casă, dar că are să se scoale el să facă rânduială. Peste câteva zile însă avea să-i „spună" ceva foarte important pentru fe-fetiţa lui. A treia zi, când ocupanţii casei se sculară, găsiră pe moş Costache îmbrăcat, plimbându-se prin curte, cu mâinile la spate şi inspectându-şi cărămizile. Privea atât de urât la toţi şi avea înfăţişarea atât de normală, încât toţi îşi dădură seama că e caraghios să-l mai ţină sub regimul arestării. Titi, Aurica, Olimpia plecară, Aglae mai aruncă o întrebare:

— Cum te simţi tu, Costache, să stau aici să-ţi ajut? Trebuie să te îngrijeşti, Marina asta nu se pricepe la nimic.

Moş Costache răspunse posac:

— N-am nevoie de nimic, las', că are cine sa vadă de casă!

Stănică, dezamăgit, simulă entuziasmul:

— Bravo, moş Costache, ura, să îngropi toţi doctorii, care nu ştiu nimic. Doctorii mi-au omorât pe îngeraşul meu! Dumneata şi bolnav! A fost acolo o oboseală, un pic de insolaţie. Aş da tot să am eu sănătatea dumitale!

În ziua următoare, moş Costache goni pe toţi din casă rugând chiar pe Felix şi pe Otilia să plece până seara. Otilia se duse veselă, cu sentimentul că bătrânul se făcuse bine, însoţi până la un loc pe Felix, apoi se despărţi şi Felix avu încredinţarea că fata merge la Pascalopol. Bătrânul închise uşile şi ferestrele, trase perdelele şi, întocmai ca în rândul trecut, se auziră bocănituri de ciocan în sufragerie. Stănică nu mai pândea la geam, fiindcă era chiar în casă. Intrase în odaia lui Felix, puţin după plecarea acestora şi, înainte de a se închide uşile, se

coborâse în ciorapi pe scară şi privise în sufragerie pe gaura cheii, unde nu văzuse mare lucru, dar putuse sa facă unele deducţiuni după natura zgomotelor. Apoi, găsind uşa de din dos închisă, fiindcă bătrânul uitase s-o descuie, se urcă din nou în odaia lui Felix şi se culcă de-a binelea în patul lui. Tânărului îi spusese că venise de vreun ceas, să-l mai întrebe de una, de alta, şi adormise. Felix nu aminti de asta bătrânului, nevăzând nimic suspect şi, chiar dacă bătrânul ar fi aflat, crezând că a deschis uşa înainte, n-ar fi bănuit nimic. Stănică fu discret de data asta, şi Olimpiei, care acum îşi luase cartier în casa părintească, până la noi dispoziţii, nu-i pomeni absolut nimic de întâmplare. Moş Costache şedea acum numai în sufragerie, a cărei canapea o decretase pat, îmbrăcat şi învelit cu o pătură, cu cheseaua de tutun lângă el, cu cheile şi cu tinicheaua de bani. Încuiase uşile de la toate odăile şi, când avea nevoie de ceva, trimitea numai pe Otilia şi pe Felix, în care avea încredere. Cu Aglae se împăcase, dar o privea pieziş când aceasta, de câteva ori pe zi, pretextând solicitudinea, venea în casă şi dădea ordine. Ceilalţi veneau şi ei, din când în când, trimişi de Aglae. Stănică, însoţit adesea de Vasiliad, era nelipsit şi se afla prin preajmă chiar când s-ar fi părut că nu este. Otilia îl găsi într-o zi în bucătărie, bând cafea. Zicea că numai Marina e în stare să respecte aroma cafelei ; a soacră-sei era infectă. Pascalopol, din tact, venea mai rar şi convenise cu moş Costache sa-l cheme atunci când are nevoie de serviciile lui. Nu voia să deştepte bănuieli în Aglae că ar urmări ceva, şi de aceea afecta oarecare răceală ceremonioasă faţă de Otilia, a cărei linişte mai tristă, ce e drept, dar încrezătoare, îi dovedea lui Felix că se-ntâlnea cu Pascalopol. În cele din urmă, Otilia însăşi, văzându-l pe Felix adumbrit, mărturisi:

— Felix, am observat că mă suspectezi! Nu eşti cuminte deloc. Eu sunt tristă de papa şi foarte greu m-aş obişnui cu ideea de a-l pierde. Oricât de independentă aş fi, ca fată, simt nevoia unei ocrotiri. Nu mă pricep în nimic, papa nu mi-a dat nici o experienţă. Tu, tu eşti altceva. De devotamentul tău nu mă îndoiesc o clipă. Dar tu însuţi eşti fără experienţă, amândoi avem

nevoie de un prieten mai în vârstă, cum e Pascalopol. El n-are nici un folos din toate astea, ba îşi face şi vorbe, însă are autoritate, şi chiar tantei Aglae îi e ruşine de el. Tu nu ştii cum sunt ăştia (Otilia făcu un semn spre casa Aglaei), şi de ce m-am speriat eu. Pentru mine este indiferent, mă duc să dau lecţii de pian, poate mă iei tu (Felix făcu un gest de consimţire exaltată, în vreme ce Otilia continua grav, fără a da importanţă propoziţiei), dar mi-e milă de papa. Dacă papa ar fi bolnav, să nu se mai poată mişca din pat, ştii de ce sunt în stare? Să-i ia toate lucrurile din casă şi să-l lase pe scândura goală. Tu singur, cu ochii tăi, ai văzut cum s-au aşezat la masă, fără să le pese de noi. Le era ruşine deocamdată, fiindcă nu ştiau cum au să iasă lucrurile, dar ne dădeau afară şi pe mine şi pe tine. Tu trebuie să ai răbdare, să ţi se dea conturile. Cu mama lor aşa au făcut. A fost bolnavă multă vreme, paralitică, şi, văzând că nu mai moare, i-au scos toate mobilele din casă şi au lăsat-o singură. Papa a mai avut o soră, mai mică, care a rămas văduvă şi s-a îmbolnăvit de hemiplegie, se vede că asta e în familie. Neavând nici o avere, a fost internată în spital, unde a murit aproape de foame. Doctorii au aflat că avea frate şi soră bogaţi şi au silit-o să le ceară ajutor. Ba i-au plătit trăsura şi au venit până la Aglae, în curtea căreia a fost dată jos. Aglae a văzut, însă a ţipat la toţi să se ascundă în casă şi n-a ieşit, cu toate vaietele bolnavei. Birjarul, înduioşat, i-a blestemat pe toţi şi a dus-o înapoi la spital. Ca să nu se mai întâmple să le vină pe cap, au ticluit o scrisoare, ca din partea unor cunoscuţi care au aflat de escapada bolnavei de la vecini, dar comunicau că nu mai trăieşte nici o rudă de aproape şi că ei, ca să-şi facă pomană, au să-i trimită, din când în când, câte un pachet de alimente. Şi ştii ce făceau? Duceau pachetul la nu ştiu cine, la Chitila, acela îl da unui cheferist, cheferistul îl dădea unui birjar care avea pe cineva la spital, aşa că niciodată n-au putut să afle la spital cine trimitea pachetul şi de unde. Aşa sunt ăştia, scumpul meu. Încât, dacă apelez la un prieten în vârstă, cu experienţă, o fac în interesul lui papa şi al tău, mai mult decât în al meu. Uite, acum te rog chiar să te duci la Pascalopol şi să-l rogi să vină după-amiază, că l-a chemat papa, cum a fost vorba.

Pascalopol veni, şi bătrânul puse pe Otilia şi pe Felix să pândească întâi prin toată curtea şi apoi să se ducă sus. Apoi, sugând un muc de ţigară, moş Costache vorbi văietăreţ:

— Am strâns nişte bani şi nu ştie nimeni, pentru Otilica, dacă eram sănătos îi făceam o căsuţă colea, poate tot i-o fac. Dar ce-i al ei e pus deoparte.

— Aşa? bravo, ştiam eu că eşti om de ispravă! Dar cum îi laşi? Ştii, tu ai să trăieşti încă multă vreme, doar mi-a spus Slratulat că n-ai nimic, însă vezi, de la o vârstă oarecare, omul îşi pune lucrurile în ordine, iată, eu am făcut de mult testamentul.

— Nu vreau testament, se indignă bătrânul, n-am murit, să-mi fac testament, ce trebuie să ştie şi alţii ce-i dau eu fe-fetiţei? Am pus trei sute de mii de lei la o parte din vânzarea caselor. Aglae o să aibă casa asta şi ce-o mai fi, să nu spună că n-am grijă de nepoţi. O s-o aibă târziu, încolo, când oi muri şi eu, dar Otilichii vreau să-i dau acum, să nu ştie nimeni, decât eu şi dumneata. Ţi-i dau dumitale să-i pui la bancă, pe numele ei, în secret.

— Bine, Costache, şi aşa e bine, chiar mai bine, fiindcă nu se mai face discuţie!

— Aşa că, bătrânul trase un fum din ţigară, fe-fetiţa are zestrea ei.

— Foarte frumos! şi când ai de gând să-i dai la bancă? Bătrânul făcu un semn speriat lui Pascalopol să tacă, îl trimise cu gestul la fereastră, să privească în curte, ceea ce acela făcu însă cu obişnuita lui demnitate.

— Vino-ncoace, şopti bătrânul.

Pascalopol se apropie de canapeaua pe care fusese aruncată o saltea. Bătrânul apucă un colţ al saltelei dinspre perete şi-l rugă din ochi pe moşier să tragă şi el. Moşierul trase, răsturnând puţin pe moş Costache, care nu voia să se dea jos de pe canapea cu îndărătnicia unei cloşti, şi descoperi un pachet de jurnal legat cu sfori, îl trase afară şi-l dădu bătrânului. Acesta îl desfăcu mulţumit, umplându-şi plapuma cu sfori de cârpe şi cu jurnale, şi scoase trei pachete de bancnote, legate şi ele cu sfori:

— Ăştia sunt! murmură bătrânul, examinând atent cotoarele, cu teama de a nu se fi rupt ceva.

— Foarte bine, Costache! Mă duc la banca mea, cu care lucrez, bancă solidă, pun să deschidă un cont discret şi-ţi aduc mâine scrisoarea băncii, adresată Otiliei, ca să nu fie nici o încurcătură.

— Nu-nu-nu! nu a-acum! protestă Costache, spre surprinderea moşierului. Mai am să primesc nişte bani şi vreau să-i ducem odată, poate c-o să merg şi eu. Nu e nici o grabă. Banii ăştia îi ţin aici cu mine, să nu mă fure pungaşii ăştia, tu singur ştii unde sunt. Când oi vedea eu că nu mi-e bine, îţi fac semn, şi tu îi iei şi faci ce ţi-am spus eu.

— Să fie cum zici tu, Costache, spuse, Pascalopol, deziluzionat, însă cum îţi închipui tu că pot eu, oricât am fi de prieteni vechi, să vin să-ţi iau banii de sub saltea, dacă, Doamne fereşte, ai fi bolnav? Când ţi-a fost rău, a fost aici pază militară în regulă. Doar cumva să-mi dai o scrisoare că ai în depozit de la mine atâţia bani, ca să-i pot sustrage de la... de la succesiune... Şi apoi şi asta e suspect. Aşa, eu nu intru deloc în combinaţie. Doar mă fac purtătorul sumei la bancă. E mai sigur, Costache dragă, e şi mai onorabil, mai potrivit pentru delicateţea fetei. Cum o s-o conving eu să primească de la mine o sumă de bani, când cu nimic nu pot s-o conving că sunt într-adevăr ai ei? Doar să-i spui şi ei!

— Nu-nu-nu! fe-fetiţa să nu ştie, să afle şi ceilalţi şi să-i spună vorbe grele!

— Atunci?

Moş Costache medită câtăva vreme, sugând din ţigară, apoi păru convins:

— Am să ţi-i dau, mai târziu, să-i mai număr o dată, să-mi fac bine socotelile, dar ţi-i dau mâine, poimâine, când mai treci pe aici. Îi ştii unde sunt, aici sub saltea. Acum mă simt bine, sunt sănătos, poate găsesc salahori, să fac şi casă cum ştiu eu.

Bătrânul îşi legă din nou hârtiile în jurnale şi sfori şi depuse pachetele sub saltea, cu ajutorul lui Pascalopol, care, după puţină vreme, nemaiavând nici un rost, dădu să plece. Când

deschise uşa se izbi, piept în piept, cu Stănică. Moş Costache izbucni:

— Ce tot pândeşti dumneata pe la uşi, n-am nevoie de spioni în casă la mine, fiecare să stea la casa lui, ce, poate crezi că am bani în casă?

Stănică făcu un gest jignit, privind cu înţeles spre Pascalopol:

— Vezi cum eşti dumneata, iubite unchiule, fiindcă pot să-ţi spun, îmi eşti ca un adevărat unchi, am slăbiciunea asta. Adineauri picai, dar tocmai adineauri, să văd ce mai faci, doar oameni suntem, nu sălbatici. Însă vezi, eu nu mă supăr, dimpotrivă. Vioiciunea dumitale e semn de sănătate. Jos doctorii idioţi! Dă-te jos din pat mai bine, să mergem la plimbare, să-ţi pui oasele-n mişcare, să bei un pahar de vin bun. Dar poate nu te înlesneşti, n-ai bani în casă, se-ntâmplă, te-mprumut eu, cu toată sărăcia mea, îţi fac eu rost, doar dumneata eşti cel mai solvabil om de pe lume.

La aceste cuvinte, aprehensiunea zugrăvită pe faţa bătrânului se şterse în bună parte.

— Când mi-o trebui, o să-ţi cer, se văietă el, că n-am bani în casă decât ce-a fost în cutie, o să-ţi cer eu, dacă n-oi putea să merg în oraş.

În loc să răspundă, Stănică se-ntoarse spre Pascalopol şi zise:

— Domnule, ce toamnă superbă, altădată pe vremea asta ningea. Totul se schimbă, până şi clima!

Dar moşierul făcu un semn de adio, cu bastonul, şi ieşi pe uşă.

În trăsură, Pascalopol medită îndelung, cu bărbia rezemată în mânerul de argint al bastonului, care înfăţişa capul unui ogar. Purtarea bătrânului era ca întotdeauna generoasă, sentimentală, însă plină de întortochieri avariţioase, în latura materială. Se putea foarte bine întâmpla ca Costache să moară înainte de a se fi decis să facă o situaţie fetei. El, Pascalopol, ţinea la Otilia până la sacrificiu şi se bucura de afecţiunea neanalizată, dar sigură, a ei. Ar fi vrut-o soţie, ar fi vrut-o fiică sau ceva între aceste două ipostaze, care să-i asigure dreptul de a o păstra. Prin capul lui Pascalopol trecea

chiar şi extravaganta idee a unei căsătorii numai de formă, protectoare, cu toate libertăţile pentru Otilia. Ar fi putut cel puţin ieşi la braţ o dată pe săptămână cu o fată aşa de graţioasă. Însă cum ar fi fost cu putinţă acum, în împrejurarea că bătrânul ar fi murit, să se ocupe de Otilia, fără jenă din partea acesteia şi fără bârfeală din partea altora? Dacă moş Costache nu-i lasă nimic fetei, el, Pascalopol, nu putea s-o ocrotească şi s-o întreţină ca pe fiica lui, nu putea să-i facă nici măcar acele capricii pe care i le satisfăcuse în calitate de vechi prieten al casei, fiindcă Otilia ar fi simţit caritatea şi ar fi voit să trăiască prin propriile mijloace. S-o ceară în căsătorie, ar fi fost un mijloc nedelicat. Poate că Otilia, exasperată, iubitoare de lux, ar fi primit, în cele din urmă, dar mereu cu sentimentul constrângerii. El, Pascalopol, nu şi-ar fi putut da seama atunci dacă Otilia îl iubea cu adevărat, sau numai accepta asistenţa lui acoperită. Numai liberă, având o zestre a ei, prietenia sau iubirea fetei era mângâietoare. Atunci o putea chema oricând în casa lui, ca şi în vizită, deoarece ea n-ar mai fi avut bănuiala constrângerii prin caritate. Costache vrea cu tot dinadinsul să-i dea bani Otiliei: trei sute de mii e o sumă considerabilă. Chiar şi o sută de mii de lei ar fi de ajuns pentru ea, fiindcă doar avea să se mărite. O sută de mii de lei cu cinci la sută dobândă face un venit anual de cinci mii de franci, suficient pentru o fată ca Otilia, care poate da şi lecţii de pian. Dar dacă bătrânul amână mereu şi moare într-o noapte, şi vine Aglae şi-i găseşte banii? „Ce om, ce om, Costache ăsta!" Pascalopol se duse de-a dreptul acasă, îşi puse halatul chinezesc, ceru o sticlă de Vichy, pe care-l îndulci cu puţin sirop, se plimbă prin casă, cântă puţin din flaut, cu întreruperi, menuetul din *D dur-Divertimento* de Mozart, apoi trecu la registrele lui, le consultă bine, iar se plimbă, cu mâinile la spate, lovind palmele una într-alta, în prada celor mai adânci preocupări, umplu din nou un pahar de Vichy şi trecu hotărât la birou, în faţa maşinii de scris, la care începu să bată următoarea scrisoare:

„Bucureşti, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „AGRARA“

Loco

Vă rog, în chip absolut confidenţial, să deschideţi un cont la Banca d-v. pentru domnişoara Otilia Mărculescu, virând în creditul acestui cont, prin debitul contului meu, lei 100.000, depozit căruia îi veţi acorda, sper, acelaşi procent de 5%, ca şi depozitului meu. Îmi rezerv dreptul de a vă comunica data când veţi putea plăti dobânzi sau acorda retrageri de capital posesoarei fondului, pe care nu o veţi aviza până atunci. Originea creditului rămâne strict secretă. Voi avea onoarea de a vă da unele lămuriri personal.

Cu deosebită stimă,
Leonida Pascalopol“

Leonida trase hârtia din maşină şi o iscăli cu mâna, o puse în plic, scrise adresa, apoi puse plicul deoparte. Luă apoi o altă foaie de hârtie, o vârî în maşină şi scrise:

„Bucureşti, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „AGRARA“

Loco

Va autorizez prin aceasta, la data când dispoziţiunea vă va fi comunicată de mine personal sau de legatarul meu, să avizaţi pe d-ra Otilia Mărculescu de existenţa la Banca dv. a creditului de 100.000 lei şi să-i plătiţi procente sau chiar să-i înapoiaţi depozitul care îi aparţine în deplină proprietate, ca fiind făcut din sume numai încredinţate mie, care însă îi aparţin de drept.

Cu deosebită stimă,
Leonida Pascalopol“

Pascalopol făcu alt plic, sună feciorul, îi dădu întâia scrisoare s-o ducă la bancă şi-i ordonă să cheme pentru a doua zi pe avocat. Apoi îşi luă flautul, se aşeză turceşte pe sofa, sub candelă, şi cântă cu mai multă râvnă *Menuetul* lui Mozart.

O zi, două după aceasta, moşierul trecea din nou pe la bătrân şi-l ruga s-o lase pe Otilia să se plimbe cu el la şosea, ca s-o distreze puţin, după atâta îngrijorare. Mai mult în glumă, Pascalopol întrebă pe moş Costache:

— Hei, când mă chemi să-mi dai zestrea Otiliei?

— Te chem, te chem, zise Costache, cu ochii în jos, răsucind ţigări.

— Măi, Costache, glumi Pascalopol, ţie ţi-e frică să scoţi banii din mână. Tu n-ai auzit că oamenii care-şi fac coşciugul din viaţă sau mormânt de veci nu mor curând? Scapă-te de o grijă, trăieşte şi tu ca un tânăr!

— Dau, dau, bombăni bătrânul, ce-i al ei e pus deoparte!

— Asta aşa e, zise Pascalopol, gândindu-se la contul de la bancă.

Costache zâmbi satisfăcut, crezând că e vorba de pachetul de sub saltea.

În trăsură, moşierul luă o mână a Otiliei între mâinile sale şi-i vorbi aşa, semiglumeţ, semiserios:

— Am să-ţi fac o comunicare, cu totul confidenţială, cu condiţiunea să-mi făgăduieşti că nu vei spune nimic nimănui. Costache e un om de ispravă, cum m-aşteptam, şi a făgăduit să-ţi pună la o bancă, prin intermediul meu, o sumă de bani mai mult decât bunicică. De case n-ai nevoie, de surpături de celea. În chipul acesta nu te cerţi cu cocoana Aglae şi nimeni nu face nici o opoziţie, neştiind de existenţa banilor. Mi-a făgăduit, îţi zic, dar ştii cât e de greoi Costache, deşi are inimă bună. Totuşi am smuls un acont bun, încă o dată te rog să nu-i spui nimic lui, nici nimănui, altfel strici totul, am căpătat de la el o sută de mii de lei, cu însărcinarea de a-i pune la o bancă pe numele dumitale. Nu te vei folosi de ei, deocamdată, fiindcă dacă vede lumea că ai bani, intră numaidecât la bănuieli şi-i bate capul lui Costache să nu-ţi mai dea nimic. Dar îi vei folosi exact în momentul când îţi va lipsi sprijinul altora. Eşti deci o fată independentă, cu zestre deloc neglijabilă. Ce nu poţi cumpăra cu o sută de mii de lei? O moşie straşnică. Acum pot să-ţi fac curte ca orice pretendent, adăugă Pascalopol,

galant, sărutându-i mâna şi pe o parte şi pe alta. Acum eşti o partidă bună. Dacă nu mă vrei ca pretendent, rămân bunul prieten al dumitale de totdeauna cu care nu te sfieşti să faci escapade. Poţi fi pupila mea, putem să ne aventurăm în lume, cum am mai făcut. Nu mi-ai datora nimic, fiindcă ai avea atâţia bani câţi trebuiesc pentru întreţinerea graţioasei dumitale persoane. Eşti mulţumită?

— Bietul papa, zise Otilia, înduioşată, ştiam eu că el e un om bun! Nu-mi trebuie nici un ban, dar îmi pare bine că se gândeşte la mine. Deseară am sa-i cânt la pian!

Acasă, Felix şedea cu capul în palme, la masă, în faţa caietului, în care scrisese, preocupat ca şi Pascalopol de problema Otiliei, următoarele rânduri:

„Am jignit-o pe Otilia, vorbindu-i mereu de protecţie şi de bani. Nu trebuie să fiu aşa de orgolios de averea mea, pe care n-am meritat-o, şi să scot ochii lumii cu ea. Trebuie să mă port modest, discret, spre a nu scoate în evidenţă situaţia critică a Otiliei. Trebuie să-i spun adevărul, că am nevoie de prezenţa ei."

XIX

— Nu ştiu ce-am să mă fac cu Costache ăsta, zicea Aglae la masă, unde erau adunaţi toţi ai ei, inclusiv Stănică, niciodată n-am fost supărată ca acum. Moare, Doamne fereşte, mâine-poimâine, căci la altceva nu te poţi aştepta când un om a căzut o dată lovit de dambla, şi eu nu ştiu deloc cum stau lucrurile lui. El a vândut localul lui Iorgu, ce-a făcut cu banii? unde-i ţine? Dacă i-a pus la vreo bancă, cine-o ştie? Ori îi ţine în casă şi-i fură cineva, în zăpăceală. Pe Marina nu pun eu temei, e în stare să şi fure, am mai prins-o eu. Te făceai tare şi mare, domnule, zise Aglae către Stănică, că afli toate, şi văd că n-ai făcut nici o ispravă.

— Recunosc, spuse Stănică, modest ca niciodată, n-am putut să aflu nimic.

— Pe urmă, aş vrea să ştiu şi eu, a făcut vreun testament, n-a făcut?! De unde să-l iau eu testamentul, dacă el nu spune nimic? Dacă nu-l găsesc sau i-l fură cineva?

— Atunci dumneata, mamă-soacră, zise Stănică, fiind unică moştenitoare de drept, iei tot, vreau să zic tot ce se vede.

— Lăsă-mă în pace, se răsti Aglae, ca şi când Stănică era vinovat de lipsa testamentului, iau casa, că nu-mi închipui c-o să aibă neobrăzarea s-o lase pe mâini străine, dar banii, bănişorii pe care i-a cules el vânzând bunătate de acareturi, cine-i ia?

— Îi ia Otilica! declară Stănică, imperturbabil şi cu diminutiv intenţionat.

— Ba te rog să laşi gluma, e în joc viitorul, viitorul copiilor şi al Olimpiei dumitale. Dacă ai fi mai conştient, n-ai face haz.

— Eu nu sunt conştient? observă cu umor Stănică. Îmi pare rău! Eu păzesc zi şi noapte, dar nu pot să fac imposibilul în definitiv, am şi eu puţină jenă, sunt uman, ce vrei, nu pot să

mă duc să-i vorbesc bătrânului de testament şi de moştenire. E ca şi cum l-aş întreba cum vrea să-i fie coşciugul.

Aglae nu se lăsă de loc impresionată de parada umanitară a lui Stănică şi dădu noi ordine:

— Să nu slăbiţi din ochi nici o clipă casa de dincolo. Unul să stea tot prin curte pe lângă gard, că doar e cald ca şi vara, şi altul să se ducă din când în când pe dincolo, să întrebe pe Costache cum îi mai este, dacă vrea ceva. Să băgaţi de seamă să nu ia nimeni nimic din casă, să nu iasă nici c-un pacheţel. Să mă chemaţi pe mine numaidecât. Bine ar fi să-l trageţi de limbă pe Costache, dar fin, dacă a făcut sau nu testament.

Titi, incapabil de subtilităţi, se mulţumi să se plimbe prin curtea vecină, făcându-se că ia schiţe sau să privească pe pereţii din odăi ca să copieze în acuarelă un tablou ori o fotografie. Bătrânul nu-i dădu însă voie să stea decât lângă el în sufragerie, trimiţându-l cu Felix să aleagă şi să se înapoieze. Într-o zi, plictisit, îl puse să-i povestească ce-a văzut la cinematograf, unde el nu fusese niciodată. Titi, narator din plăcere, începu:

— Întâi arată un puţ cu roată, pe urmă vine o fată cu o găleată mare, apoi apar doi bătrâni, un moş şi o babă care vorbesc între ei, pe urmă arată cum trage fata găleata după ea, baba se răsteşte la ea şi moşul o loveşte cu un bici, apoi arată pe fată închisă într-o odaie goală, mâncând un codru de pâine, apoi e noapte şi fata deschide geamul.

— Ce-i asta, ce înseamnă asta? întrebă iritat moş Costache. Aşa e la cinematograf?

— Aşa e! răspunse naiv Titi.

— Dacă e aşa, e urât! constată bătrânul şi nu vru să mai asculte.

Bătrânul nu bănuia că Titi nu înţelegea afabulaţia filmelor şi le confunda cu o succesiune de imagini, a căror sinteză nu era în stare s-o facă, fiindcă nu pricepea nici inscripţiile în franţuzeşte. Când filmul îi plăcea mai mult, atunci Titi îşi procura un program cu desene sau fotografii de actori din colecţia *Pathé-Frères* şi le copia în pastel sau în acuarelă.

Olimpia nu ştiu să vorbească bătrânului decât de Aglae, Aurica şi ceilalţi care „ţin foarte mult, unchiule, la dumneata“,

ceea ce nu provocă din partea lui moş Costache decât nişte mormăituri incredule. Aurica îi vorbi de tragedia fetelor fără noroc şi-i povesti întâmplarea unei fete „nici frumoasă, nici deşteaptă„, căreia un unchi bogat i-a făcut zestre, înlesnindu-i măritişul. Moş Costache tuşi violent şi supse ţigara, dar nu-şi dădu nici o opinie asupra datoriei unchilor. Aglae înţelese că marea chestiune trebuia dezbătută direct între ea şi bătrân, şi într-o zi se aşeză gravă ca un judecător în faţa lui şi-i făcu această predică:

— Costache, trebuie să-ţi vorbesc ca soră, fiindcă văd că tu nu eşti prevăzător. De acum încolo suntem în vârstă, şi mult nu mai avem de aşteptat. Este şi viaţă şi moarte. Ce speranţă să mai am eu: ca mâine sapa şi lopata (bătrânul se făcu palid). Omul cu cap îşi pune lucrurile în regulă, se mai îngrijeşte şi de suflet. Doamne fereşte, vine o moarte, ai văzut cum ai căzut jos...

— La-la-lasă-mă-n pace, lasă-mă-n pace, strigă sugrumat bătrânul către imposibila Aglae.

—Ce să te las în pace, spun ce-i adevărat! Dacă mori, nu ştie omul unde să caute banii să-ţi facă cele creştineşti. Oamenii bătrâni mai merg pe la biserică, se mai spovedesc, îşi pun bani de înmormântare deoparte, haine curate...

— La-la-lasă-mă-n pace, că n-am murit! Pleacă de aici, că n-am murit! strigă, din nou livid, Costache.

— Degeaba te superi, ca soră sunt datoare să-ţi spun ce-i bine. Tu ai avere, ai case, ai bani. Eu sunt soră şi nu ştiu de loc de rosturile tale. Unde-s actele tale de proprietate, unde ai pus banii luaţi din vânzare, ce avere ai, ce datorii, toate astea nu le ştiu. Poate şi un străin să-ţi ia tot, şi eu ca soră nu pot să zic nici pis, fiindcă n-am cunoştinţă de nimic. Gândeşte-te că ai nepoţi, e Titi care trebuie întreţinut până-şi face un rost, iar Aurica nemăritată, Olimpia şi ea stă ca vai de lume. Eu de unde să le dau, că ştii ce am. Pensia lui cela, pe care nu vreau să-l numesc? Fleac. Datoria ta e să laşi tot familiei tale, să-i dai numai acolo două-trei mii de lei şi fetei ăleia, să aibă şi ea un ban până şi-o găsi un rost, că doar e fată mare. Nu eşti dator

tu să ai grijă de o fată care nu e a ta. Nici nu-mi trece prin gând că ai să faci altfel, însă pentru asta trebuie să faci o regulă, să-mi spui toate socotelile tale, să ştiu de unde să le iau, la un caz de nevoie. Nu trebuie să te sperie asta, fiindcă nu moare nimeni dacă pune ordine în afacerile lui. Dimpotrivă, am văzut oameni care s-au împărtăşit, şi-au făcut testamentul, şi pe urmă au trăit ani de zile. Ascultă, Costache, spune-mi mie, ai făcut vreun testament, ceva, ori te-ai gândit să-l faci?

— Treaba mea dacă l-am făcut sau nu, zise supărat moş Costache.

Încercările de felul acesta rămânând infructuoase, Aglae se mulţumi, din prudenţă, să amintească lui Costache că e foarte bine pentru un bătrân „să-şi vadă de suflet din când în când".

— Vax, suflet! zise Stănică, faţă de toţi ai familiei, strânşi în jurul canapelei lui moş Costache în ziua de Sfântul Dumitru. Prostii, prejudecăţi, ca să se îndoape popa cu băncuţe. Fugiţi de-aici. Azi suntem în secolul progresului, al luminii, râde de astea şi copilul din albie.

Aglae se închină, în semn de protest, iar Olimpia se arătă vădit scandalizată, fară să fie în stare să spună vreun argument. Moş Costache, morfolind ţigara în dinţi, era atent şi încruntat.

— Ce e aia suflet, întrebă Stănică cu ironie victorioasă, spuneţi-mi ce e aia suflet? Sufletul e suflul, adică suflarea, respiraţia, anima, cum zic latinii; sufli? ai suflet! nu mai sufli? te-am dus la gunoi. Cum adică, puiul de găină pe care-l mâncaşi să n-aibă şi el suflet, iar dumneata, mamă-soacră, să te duci în rai? Ori supravieţuim toţi, de la râmă până la om, ori nu e nimic. Dar vă spun eu, pe onoarea mea, că Dumnezeu are alte treburi decât să păzească sufletul dumitale. Să-ţi spună amicul (Stănică arătă pe Felix) ce e omul. Pe mine, când eram student, m-a dus un prieten medicinist la morga unui spital. Ce să vezi dumneata? Într-un fel de maghernIţă cu geamuri mari erau vreo câteva mese de brad cu scândura subţire, puţin îndoită şi cu o gaură la partea din mijloc, iar dedesubt o găleată. Un om cosea repede cu o undrea pieptul

şi pântecele unui mort. Maţele erau violete ca nişte găitane bine împăturite, iar coastele erau date frumuşel de o parte şi de alta şi aveau seu pe dedesubt. Pe urmă am văzut cu ochii mei cum îl aruncau în camion. Unul îl ţinea de cap, altul de picioare, îl legăna puţin pentru ca să-i dea vânt şi îl arunca deasupra, ca la abator. Asta e omul. Sufletul? Unde e sufletul? În cap? În piept? În picior? În ce e sufletul?

— Mai las-o, Stănică, cu prostiile tale! îl mustră Olimpia, făcând un semn cu ochiul că asta face rău bătrânului.

Încăpăţânat, Stănică izbucni cu flacără mai mare, ca un foc stropit cu gaz.

— Să-ţi spun eu unde te duci după moarte, c-am fost când dezgropa un mort să-l pună în loc de veci. Ia, nişte oase acolo pline de pământ şi părul, că părul rezistă.

Moş Costache, înspăimântat, îşi trecu mâna peste cap, dar, neîntâlnind nici un fir de păr, respiră uşurat, ca şi când ar fi fost scăpat de moarte.

Stănică nu stătu mult pe poziţia de *esprit fort* şi trecu la extrema opusă, când fu singur cu bătrânul. Era limpede că, inconştient, trădându-şi preocupări lăuntrice, ori intenţionat căuta să-i vorbească bătrânului numai de moarte.

— Iubite moşule, are şi religia rostul ei, că doar n-ar fi luptat pentru ea atâţia oameni superiori. Deunăzi am vorbit şi eu aşa, ca să-i fac sânge rău soacră-mei, dar, în fond, să-ţi spun drept: cred. Am văzut oameni de ştiinţă, savanţi, care merg la biserică. Aşa să ştii: religia şi ştiinţa merg mână în mână, şi amândouă descoperă cu mijloacele lor, credinţa şi raţiunea, puterea lui Dumnezeu. De când a murit Relişor, am meditat adânc, mi-am scrutat sufletul şi am zis: naţia noastră s-a apărat cu credinţa de turci, de tătari şi de toţi duşmanii. Românul e creştin ortodox. Eu sunt român, deci mă rog lui Dumnezeu. Şi apoi ştii ceva? Există forţe misterioase, domnule, pe care nu le poate pătrunde nici cel mai mare savant! Parcă ce suntem noi faţă de atotputernicia lui Dumnezeu? Vax! Am văzut oameni cu piciorul în groapă pe care-i condamnau toţi doctorii mari şi au scăpat cu slujbă bisericească. Mă bat cu pumnul în piept că n-am făcut maslu

pentru îngeraşul meu. Ce vrei, domnule, cel mai mare intelectual, şi e înfrânt de misterul universului şi se întoarce la înţelepciunea poporului. În adâncul sufletului meu am fost totdeauna creştin ortodox, dar de-aici încolo devin practicant: am să postesc, să ţin tradiţia, să dau exemplu eu ca intelectual, ca om luminat ce sunt, noilor generaţii. Asculţi, unchiule? Îţi comunic ceva confidenţial. Mi-a spus un preot bătrân, om învăţat, om sfânt, că nimic nu întăreşte sufletul mai mult decât confesiunea. Mister mare, dar aşa e, şi eu pot să-ţi dau şi raţiunea ştiinţifică. He, hei, Stănică e profund, degeaba încercaţi dumneavoastră să-l luaţi peste picior. Vrei să-ţi spun raţiunea ştiinţifică? Orice om are conştiinţă morală, căci asta ne deosebeşte de animale, care ne apasă, oricât am căuta să facem noi pe pezevenghii. Bunăoară, am avere şi am lăsat pe altul să sufere, atunci conştiinţa mă munceşte fără voia mea şi-mi intoxică sângele. Dacă însă spun duhovnicului: preasfinte, am făcut pe cutare să sufere, sunt un păcătos, se descarcă conştiinţa, se purifică sângele, pe legea mea! D-aia trăiesc babele atâta. Apoi mi-a mai spus părintele şi altele, şi în adevăr că are dreptate: omul strânge până la o vreme, dar apoi nu mai are nici un sens să adune. Ce-o să mai trăieşti? să zic cincisprezece-douăzeci de ani („ca mâine te-ngrop“, gândi Stănică în sine). Copii n-ai, purcel n-ai, căţel n-ai! Aruncă, domnule, banii în dreapta şi-n stânga, petrece, fă-ţi poftele, căci şi asta e creştinesc, fiindcă trăieşte un negustor român după dumneata şi te binecuvântează. De altfel e şi o lege economică: bogăţia înseamnă circulaţie. Intră în circulaţie, domnule. Adică ce urmăreşti dumneata, hai? Ca după o viaţă de economii, ca după o existenţă călugărească să vie soacră-mea să-ţi ia tot şi să petreacă cu averea dumitale? Evident, e sora dumitale, dar ea a avut partea ei, şi dumneata ai avut-o pe a dumitale. Fiecare a avut talantul lui, cum zice la Sfânta Scriptură. Dumneata ai fost om muncitor, de ispravă, ai sporit talantul, deci e meritul dumitale. O să vie Titi să se răstoarne picior peste picior în fotoliurile dumitale şi-o să mănânce cu femeile ce-ai strâns o viaţă întreagă prin muncă cinstită. Aşa e viaţa.

Bătrânul înţelegea foarte bine manevrele, şi ale Aglaei, şi ale lui Stănică şi nu se lăsa intimidat sub raportul pecuniar.

Veşnica amintire a morţii însă începuse să-l înfricoşeze. O dată cu limpezimea creierului, dispăruse euforia şi se încuibase spaima. Nu se gândise niciodată la moarte, nu mersese la biserică, n-avusese nici o convingere nici într-un fel, nici într-altul, deoarece sufletul tot îi fusese absorbit în realitatea existenţei. Moş Costache credea în adevărul cărămizilor din curte, al tutunului, al banilor din pachet şi nu-şi putea închipui nici raiul fără aceste elemente. Frica lui era obscură, instinctivă şi era însoţită mai ales de ipoteza halucinantă că s-ar putea să vină o clipă în care toţi să-l jupoaie, să-i ia totul, sa-l scoată din casă, în vreme ce el vede şi nu se poate mişca. Astfel se înfăţişa moartea lui moş Costache: ca un furt total agravat cu paralizie integrală şi eternă. O mai mare pedeapsă decât să vezi asta şi să nu poţi face nimic nu i se părea că poate fi. Noaptea visa că vrea să fugă, dar e ţinut în loc de noroaie vâscoase sau de o stranie înţepenire a membrelor inferioare, ori visa că se ceartă cu Aglae şi cu copiii ei. Visa că hoţi îi legau picioarele cu frânghie, că pica de sus cu capul în jos. Mai des visa gândaci mulţi, mari şi negri. Când se culca după-amiază, vedea mereu un dric cu mulţi cai trecând peste el.

Deşi la începutul lui noiembrie vremea se strică, şi ploi mărunte, fumegoase întristară oraşul, moş Costache, devenit tare din frică, îşi puse în gând să iasă din casă. Pentru asta avea nevoie de precauţii mari, ca nimeni să nu-i fure banii. Găsi într-un dulap un fel de pânză tare, cam ca aceea din care se face foaia de cort şi o dădu Otiliei să-i facă în săculeţ bine cusut cu un cordon la gură. Tot Otiliei îi dădu însărcinarea de a-i face în spatele pantalonilor un buzunar interior închis cu trei nasturi. Lucrul Otiliei era foarte satisfăcător, însă spre mai multă siguranţă bătrânul mai trase o cusătură cu sibiaş, străbătând chiar stofa. În pungă răsturnă mărunţişul de argint pe care-l ţinea de obicei în casă, în cutia de tinichea, pentru nevoile zilnice, iar în buzunar îndesă pachetele cu hârtii. Ca nu cumva să se desfacă nasturii, prinse deschizătura de sus a buzunarului şi cu două ace de siguranţă, iar peste mijloc se legă cu o curea lată (nu purta niciodată bretele). Aşa ieşi în oraş de mai multe

ori moş Costache. Seara, însă, îşi punea săculeţul sub pernă şi pantalonii sub saltea. Văzând că bătrânul pleacă de acasă, Stănică se hotărî să-l pândească, mai mult din curiozitate decât din vreun interes, şi avu norocul să prindă momentul când bătrânul ieşea din casă. Deşi erau orele cinci, afară era întuneric, şi ceaţa udă împiedica vederea la distanţe mari. Învelit într-un palton gros şi verzui de vechime, păşind mărunt, bătrânul mergea cu capul în jos, privind când la dreapta, când la stânga. O luă spre Sfinţii Apostoli, apoi ieşi la pod, stătu puţin la îndoială. („Te pomeneşti, ghiujul, îşi zise urmăritorul, că merge după aventuri erotice!") O luă pe Calea Victoriei înspre Poştă. („Se duce la o bancă, l-am prins", gândi Stănică.) Apoi urcă pe bulevard în sus, trecu la statuia lui Brătianu şi se opri în faţa unei case cu etaj, peste drum de Ministerul de Domenii şi Agricultură, privind ceva pe zid. (,,Ce dracu caută ăsta? — se miră Stănică, te pomeneşti că are vreun avocat!") După oarecare ezitare, bătrânul dispăru înăuntru. Stănică se apropie iute de casă şi văzu că pe zid se află firma unui doctor. („Ei, comedie!") Fără a mai sta la îndoială, se urcă hoţeşte pe scări şi ajunse la vreme, spre a vedea că bătrânul intrase chiar în apartamentul doctorului şi nu în altă parte. („Îmi pun capul că are o boală ascunsă, din tinereţe, şi se tratează!") Încântat de descoperire, Stănică nu mai aşteptă ieşirea bătrânului şi se-ntoarse repede cu tramvaiul acasă, adică la Aglae.

— Nu ştiţi unde se duce moş Costache? întrebă el, aţâţător.

— Unde?

— La doctor! Să ştiţi că are o racilă secretă!

— N-are nimic, îl asigură Aglae, îl cunosc eu bine. Toată viaţa a fost sănătos. A devenit grijuliu!

Bănuiala Aglaei era cea adevărată. Începând să iubească viaţa, bătrânul voia să ştie bine ce boală are, şi fiindcă avea impresia că doctorii aduşi în casă îl minţeau, îşi puse în gând să consulte el un neprevenit. În acelaşi scop întrebase pe Felix ce doctor e mai bun şi mai ieftin. Doctorul la care intră plăcu bătrânului. Avea mina serioasă, uşor încruntată, a unui om de

cincizeci de ani, vorbea puţin şi grav, dar cu multă politeţe şi chiar bunătate.

— De ce suferi dumneata? întrebă el pe moş Costache.

— Nu-nu sufăr de nimic. V-r-r-reau să ştiu, fiind în vârstă, dacă sunt sănătos şi ce trebuie să fac ca să nu mă îmbolnăvesc.

— Foarte frumos. Sunteţi prudent. Vă rog, dezbrăcaţi-vă.

Doctorul examină atent pe moş Costache, dar fără amănunţimi exagerate. Făcu o auscultaţie sumară, palpă şi percută ficatul, ascultă inima şi zise:

— N-aveţi nimic la examenul somatic, şi după toate aparenţele sunteţi un om sănătos. Doar un tonus mai accentuat al inimii.

— Va să zică, n-am nimic? vru să se asigure mai bine bătrânul.

— Ai vârsta, râse doctorul, care e şi ea o boală! Dar dă-mi voie, adăugă el, privind în ochi pe bătrân, n-ai avut nici un accident, aşa, vreo pierdere de cunoştinţă, dureri mari în ţeastă?

Prins în uşa întrebării, bătrânul mărturisi:

— Ba-ba a-am căzut jos de aprindere la cap!

— Ei, vezi? Să nu se mai întâmple! Trebuie să ţii dietă, să nu fumezi, să nu bei alcooluri, să duci un regim descongestionant. Am să-ţi dau o reţetă, dar să ştii că totul depinde în primul rând de regim. De altfel, de acum încolo evită supărările, distrează-te calm, fără iritaţii. Ai vreo avere?

— A-a-am ceva... puţin... cât îmi trebuie am! se bâlbâi moş Costache, punând instinctiv mâna în buzunarul pantalonilor.

— Cu atât mai bine!

— Şi... şi n-am nimic? mai întrebă moş Costache.

— Nimic, domnul meu, zise blând doctorul, decât un organism care trebuie menajat. Eu însumi, dacă aş comite o imprudenţă, aş fi primejduit să fac o congestie. Deci măsură, ca să te foloseşti şi mai departe de fizicul dumitale rezistent.

— Şi... să fumez n-am voie?

— Nu!

Bătrânul îşi strânse bine haina la piept şi merse spre uşă, urmărit de ochii calmi ai medicului. Acolo îşi aduse aminte că

trebuie să plătească. Felix îi spusese că doctorul ia douăzeci de lei. După mari căutări prin buzunare, moş Costache scoase două piese de cinci lei, depuse una pe biroul doctorului, reţinând pe cealaltă în podul palmei şi aşteptând un gest de aprobare. Dar medicul era impenetrabil. Atunci lăsă şi piesa cealaltă şi porni mărunt pe uşă afară, fără să privească înapoi.

Doctorul dăduse bătrânului o reţetă, şi acum acesta, după oarecare îndoieli, se hotărî s-o facă. Se lăsă în jos pe bulevard şi se opri la o farmacie, peste drum de cinematograful „Minerva".

„Aici trebuie să fie scump!" gândi moş Costache, după ce dădu câteva târcoale prin faţa uşii, impresionat de dulapurile baroce şi bocalele de porţelan. Merse mai jos, unde întâlni o drogherie. Socotind că drogheria vinde mai ieftin, intră înăuntru. Droghistul regretă. I-ar fi făcut una mai simplă, cu prafuri, dar aci era un lichid de băut, pentru care n-avea toate elementele. Moş Costache o luă pe Calea Victoriei, înspre Poştă, în Lipscani ştia o farmacie. Intră, dădu reţeta şi fu invitat să aştepte. Farmacistul puse tocmai mâna pe flacon când bătrânul, înspăimântat, întrebă:

— Vreau să ştiu întâi cât costă.

Farmacistul îl privi puţin cam mirat, căută într-un repertoriu, făcu o mică socoteală şi declară că doctoria asta costă doi lei şi cincizeci de bani.

— E-e-e prea scump! Mai ieftin nu se poate?

— Nu se poate, ce vorbă e asta? Dumneata nu ştii că aici preţurile sunt fixe?

— Aşa? Atunci, se răzgândi moş Costache, n-o mai fac.

Farmacistul îi aruncă reţeta şi se îndreptă spre alt client. Bătrânul merse încet până în strada Sfinţii Apostoli, unde era o altă farmacie. Acolo întrebă pur şi simplu:

— Cât ar costa să-mi faci reţeta asta?

— Doi franci şi optzeci! răspunse farmacista, după oarecare contemplare a foiţei.

Moş Costache luă reţeta, ieşi în stradă, stătu pe gânduri, apoi, încet-încet, se întoarse din nou în Lipscani, la întâiul farmacist şi comandă doctoria. Economisise treizeci de bani. La întoarcere, observă lumina în mica bisericuţă de lângă Societatea de tir şi,

obosit, găsi cu cale să intre înăuntru. Câteva babe dădeau acatiste şi se închinau lung pe la icoane, sărutându-le zgomotos. Un dascăl moţăia într-o strană, scoţând pe nas litanii fără sfârşit. Moş Costache, fascinat de sclipirea altarului şi de îngânatul cântăreţului, se simţi pătruns de evlavii şi începu să se închine larg, cu mâna dreaptă, în vreme ce cu stânga îşi pipăia locul banilor. Se gândi că Dumnezeu nu se putea să nu-l vază pe el, care se gândea la viitorul Otiliei şi-i făgăduise atâţia bani, şi mai ales n-avea să-ngăduie ca el să moară înainte ca Otilia să aibă un rost, fiindcă mai bună decât banii e tot ocrotirea părintească. De pildă, un om cu o experienţă, ca el, ar fi depus suma la o bancă şi ar fi pregătit Otiliei, cu vremea, din dobândă, un adevărat nou capital, fără să se atingă de fond. Nu s-ar fi supărat nici unul, nici Aglae, căreia i-ar fi rămas capitalul, nici Otilia, care s-ar fi folosit de el. Moş Costache ieşi uşurat din biserică, după ce se închină cu evlavie, mergând de-a-ndăratelea, şi se simţi cu duioşie bun. O babă îmbrobodită până peste gură întinse mâna văietându-se:

— Fă-ţi milă şi pomană, să-ţi ajute Sfânta Vinere de azi şi Maica Domnului!

Bătrânul vârî mâna în buzunar, scoţând câteva monede, însă văzând că n-are decât piese de zece şi douăzeci de bani şi deloc de cinci bani, afară de o para, ruşinându-se să dea paraua, zise:

— Crede, babo, n-am mărunte!

— Eh, zise baba agresiv, n-ai, dumneata, boierule, să n-ai! Dacă n-aveţi dumneavoastră, boierii, cine să aibă, eu? D-aia nu v-ascultă Dumnezeu.

Înspăimântat, mai mult de ideea că cerşetoarea ar fi putut să ştie că are parale la el, îi dădu zece bani, pe care baba îi luă nemulţumită şi bodogănind un „bogdaproste“ mai mult dispreţuitor.

Moş Costache predă în taină doctoria Otiliei, rugând-o să i-o dea regulat, după cum scrie în reţetă. Pretinse că era trebuitor să ţină dietă şi consultă pe Felix, punând mereu întrebări explicative, ce se înţelegea prin dietă. Se făcu chiar ceva mai înţelegător în privinţa cheltuielilor şi oferi pentru masă o sumă

mai rezonabilă. Îşi făcu o voluptate de a întreba în toate chestiunile privind sănătatea pe Felix şi pe Otilia, aştepta ca fata să-i întindă linguriţa la gură şi râdea de plăcere când aceasta îl îmbrăţişa. Totuşi, bătrânul punea pe recomandaţiile medicului un preţ abuziv. După fiecare doză de doctorie aştepta optimist, închipuindu-şi că ea avea sa-şi facă un efect brusc, să-i dea o tărie nemaiavută. Lacom din fire, înţelegea regimul ca un medicament. Mânca legume, dar multe, până la îndopare, crezând că ele au o putere curativă. Felix încercă să-i explice că dieta îi era recomandată spre a odihni organismul şi că, la vârsta lui, nu mai avea nevoie de atâtea alimente. Bătrânul se încăpăţână. Auzise bine pe doctor când îi spusese că sunt „bune" pentru el legumele, zarzavaturile. Dacă erau bune, trebuia sa mănânce cât mai mult, „ca să-şi facă efectul". Efectul fu că moş Costache începu să se îngraşe. Stănică îl aprobă în totul în aceasta interpretare:

— Mănâncă, unchiule, dacă ţi-a spus doctorul, ştie el ce ştie. Poftă de mâncare să ai, asta e totul. Uite, eu n-am!

— De-de ce n-ai? întrebă moş Costache, interesat de toate chestiunile de sănătate.

— De ce n-am? izbucni Stănică. N-am poftă de mâncare, fiindcă n-am poftă de viaţă! La ce să trăiesc, pentru cine să trăiesc? Rostul omului e să aibă o familie, să aibă copii în care să retrăieşti, care să-ţi ducă mai departe numele. Dumnezeu mă pedepseşte, mă osândeşte la sterilitate sau poate îmi deschide ochii şi-mi zice: „Stănică, fii brav, nu te lăsa răpus de sentimentalisme, gândeşte matur." O să mă gândesc până am s-o fac într-un fel.

Stănică întreţinea pe bătrân într-o continuă teroare, împărtăşindu-i decesuri:

— Moş Costache, nu ştii una? Colonelul, colonelul Constantinescu, cel din sus de lângă Arionoaei, de la care ai cerut burghiul.

— Ei?

— Ei, a murit azi-noapte!

— De ce-a murit? întrebă îngrozit bătrânul, sperând într-un accident imposibil de repetat.

— De ce moare orice om cu constituţia lui. L-a lovit damblaua. Trăsnit, nu altceva. A stat la masă până la unsprezece noaptea cu nişte invitaţi şi, când s-a sculat, pac. Mâine îl îngroapă. Las' că mă duc eu să mai aflu câte ceva.

Stănică se ducea într-adevăr şi venea cu alte ştiri:

— Anul ăsta a fost nefast! zicea el scârbit. Îi cară cu zecile, cu sutele. Tot copilaşi şi bătrâni. Toamna face rău grozav la plămâni, la cap. A murit băcanul din colţ de la care am luat untdelemn. Nici nu l-am văzut bolnav vreodată. Aşa, din senin. Nu vrei să vii sa-l vezi? Nu ştiu ce Dumnezeu o fi având că s-a făcut ca un tăciune la faţă, e de nerecunoscut. Spune nevastă-sa că s-a luptat trei zile cu moartea.

Moş Costache făcea sforţări să scape de evocările lui Stănică, dar acesta le dădea drumul cu o viteză satanică.

Bătrânul începu să fie superstiţios şi hipocondru, să se vaiete de dureri adevărate sau închipuite. I se părea că-i pocnesc urechile, că nu mai are stomac bun, că inima i se opreşte deodată, fiindcă el n-o mai aude. Luă purgativele cele mai respingătoare, stând ore întregi cu gravitate pe recipientul destinat uşurării lui, în chiar mijlocul casei. Găsea pe cale deductivă cauzele tulburărilor şi mijloacele de îndreptare şi-şi alcătuise un meniu fantezist. Sfârşindu-i-se doctoria, nu voi s-o mai repete, sub cuvânt că doctorul nu i-a spus, dar se decise să vadă iar medicul, când, într-o noapte, visă că toate cărămizile din curte se vărsau peste el în sunetul muzicii militare.

— Ce să mai fac, domnule doctor? întrebă el pe medic.

— Cum, ce să faci? Nimic! Să duci viaţă aşezată.

Bătrânul povesti toate suferinţele lui. Doctorul zâmbi şi bătându-l pe umeri îl încurajă:

— Nu e nimic. Mizerii de-ale vârstei noastre. Ca să nu le mai bagi în seamă, plimbă-te, distrează-te, întovărăşeşte-te cu oameni tineri, stai ziua, când e frumos, în aer liber, în Cişmigiu, la Şosea, cu condiţia să nu răceşti.

Moş Costache ascultă recomandaţiile cu religiozitate, puţin nemulţumit că nu i se dăduse şi doctorii. Otilia, pusă la curent, se hotărî să distreze pe bătrân, şi aşa se întâmplă că, prin

amabilitatea nedezminţită a lui Pascalopol, moş Costache şi Otilia se plimbau aproape zilnic cu trăsura, întâlnindu-se foarte adesea şi cu moşierul. Felix se adumbri iarăşi, mai cu seamă că Pascalopol, cu scopul distrării bătrânului, făgăduise să vină din nou să joace cărţi. Cu spiritul ei feminin, în care lipsa de orice prejudecăţi se alia cu superstiţia, Otilia intui că bătrânului îi trebuia o atmosferă de încredere într-un factor stabil. Intră în fosta odaie a mamei sale, unde lângă câteva icoane şedea o candelă de argint, mereu nefolosită, o curăţă, o mută în sufragerie, unde moş Costache îşi stabilise domiciliul ca să facă şi economie de combustibil, o umplu cu untdelemn şi o aprinse. Bătrânul se uită surprins la ea, nu aprobă nimic cu vorba, dar nu protestă şi într-o zi veni singur la fată şi-i spuse îngrijorat:

— S-a stins candela, trebuie s-aprinzi candela!

Când, prin consumarea untdelemnului, flacăra atingea stratul de apă şi începea să sfârâie, Costache se înspăimânta ca de un limbaj cu înţelesuri sinistre. Toate aceste mici mizerii psihice nu făceau din bătrân un abătut. Nu. În fundul sufletului era încredinţat că sentinţa doctorului trebuie interpretată în modul cel mai favorabil şi că un om nu poate să moară, când un medic spune că e sănătos. De altfel, n-avea nici o cunoştinţă de medicină, nici o noţiune, măcar empirică, despre boale, şi în ceea ce i se întâmplase nu vedea decât „o sfârşeală„, un efect al căldurii sau al oboselii. Îşi aducea aminte că, copil fiind, se îmbolnăvise de o boală cu călduri (nu ştia anume ce), şi se făcuse sănătos, şi-şi închipuia că acum, că a luat doctoria, este iarăşi în putere. Noţiunea mai complexă a uzurii organismului n-o înţelegea. Planurile pe care le rumega în tăcere erau din ce în ce mai vaste şi se întindeau pe zone mari de timp.

Felix îşi căpătase în sfârşit majoratul (atunci văzuse că Aglae făcea parte din tutelă), şi acum îşi putea ridica singur veniturile capitalizate la o bancă şi realizate de un avocat care ciupea cam mult ca onorariu, fiind cel puţin onest în linii generale şi de o solicitudine încercată. Fusese trist, ca de-o izgonire, dar bătrânul se grăbise să-i arate convingerea că va sta mai departe

la el, „tot cu atât". Otilia nu se amestecase numai de ruşine, şi Felix îşi chinuise mintea, ca să se convingă că nu poate fi şi alt motiv la mijloc, până ce, leal, fata îi mărturisise:

— Papa te speculează puţin. E o mică slăbiciune foarte urâtă a lui, de care nu pot să-l vindec, acum la bătrâneţe. Fiindcă ai rămas, acum îţi spun că-mi pare bine.

Felix îndrăznise s-o sărute pe obraz.

Fiindcă tutelatul de până ieri nu făcuse nici o obiecţie asupra gestiunilor trecute, care arătau toate o completă utilizare a creditelor, moş Costache se socoti proprietarul de drept şi de fapt al cuielor, grinzilor şi cărămizilor şi începu din nou să le mişte de la locul lor. Descoperi doi lucrători cam zdrenţăroşi, cu priviri cam încurcate, cu care se ascunse în odăile din faţă şi intră în lungi conferinţe arhitectonice, cu tot gerul ce se lăsase la începutul lui decembrie. Ce voia să facă? Se văzu când oamenii se puseră să care mobilele din salonul din faţă şi altă odaie alăturată şi să le grămădească într-o încăpere din aripa laterală. Moş Costache dăduse naştere unui plan economic, care consta în împărţirea prin pereţi de jumătăţi de cărămidă a două odăi din faţă, spre a le preface în patru, şi divizarea sălii de intrare printr-un paravan de lemn, pentru ca apartamentul din faţă să aibă o intrare separată. Îşi făcuse socoteala că ar fi putut închiria camerele ca mobilate cu măcar patruzeci lei pe lună, luând pe an aproape două mii de lei chirie. Două mii lei înmulţit cu zece (adică cu zece ani) dădeau douăzeci de mii de lei. Pentru Otilica, gândea el, era o sumă bună, adăugându-se mai târziu şi venitul de la banii pe care i-ar fi depus la bancă. Oamenii începură lucrările, murdărind toată casa, făcură zidurile despărţitoare, dar, fie din cauza frigului, fie din aceea a materialului, pereţii rămaseră uzi, pătaţi de un fel de bube roşcate. Casa era trainică, într-adevăr, însă duşumeaua era aşezată pe grinzi de lemn, care, oricât de tari, erau slăbite de vechime. Greutatea neaşteptată aşezată în mijlocul odăii îndoi grinzile sau le făcu să roadă pragurile de moloz pe care şedeau, încât după câteva zile duşumeaua devenise concavă şi elastică, asemeni unei şele, şi aderenţa zidului cu tavanul se

stricase, lăsând un interstiţiu curbat. Moş Costache se înfurie, declară pe meşteri „pu-pungaşi". Se iviră şi conflicte băneşti, bătrânul descoperind cu indignare că i se cere mai mult decât crezuse el că prevedea învoiala. Lucrătorii plecară nemulţumiţi, înjurând, iar moş Costache decisese ca în primăvară, când o fi vreme bună, să găsească alţi meşteri mai cumsecade şi să colaboreze cu mâinile lui. Supărat de pierderea pe care socotea că o suferă prin îndepărtarea momentului comercial, bătrânul îşi munci capul să găsească aiurea o compensaţie. Otilia îl surprinse la vreme, făcând lui Felix, care asculta încurcat, nişte propuneri:

— E-e bine să fa-facem un contract pentru un an, doi, în folosul dumitale, ca să fii sigur că nu pierzi odaia. Dacă vine altul să ţi-o ia, dând mai mult? Po-pot să-ţi dau încă o odaie, alături sau în faţă, ca să stai mai bine, mai plăteşti patruzeci de lei.

Adevărul este că Felix plătea o pensiune scandaloasă şi ar fi putut cu câteva zeci de lei sa trăiască foarte bine oriunde, dacă nu l-ar fi reţinut slăbiciunea pentru Otilia.

— Papa, papa, zise aceasta bătrânului, ruşinată, dar cu glas de blând reproş, din milă pentru starea lui, de ce faci lucruri de astea, papa? Îi iei atâţia bani lui Felix şi îi mai pretinzi şi contract? În loc să stea aci ca oaspetele nostru? Mi-e ruşine să vin la masă, când mă gândesc că plăteşte numai el.

Bătrânul se arătă deocamdată plin de căinţă, curând însă se porni iar pe chibzuiri. Aflase de undeva că sunt bănci care fac asigurări pe viaţă, în favoarea moştenitorilor. Plăteşti nişte anuităţi şi, cu începere de la un anume termen, moştenitorul indicat poate ridica, în caz de deces al asiguratului, o sumă de bani. I se păru o afacere admirabilă şi se învârti prin casă de satisfacţie, la ideea combinaţiei. S-ar fi asigurat pentru o sumă oarecare, în beneficiul Otiliei, pentru viitorul căreia era sincer preocupat, şi în chipul acesta nu mai avea nevoie să-i dea nici un ban direct. Banii i-ar fi folosit să înalţe case de speculă cu apartamente mici şi ieftine, care aduc mai mult decât apartamentele mari. La bancă însă îi râse în nas fără nici o jenă:

— La vârsta asta, asigurare?

Bătrânul plecă mirat, neînţelegând de ce un om la vârsta lui nu se poate asigura. Atunci îi intră în cap că avea prea multe lucruri în casă şi că trebuiau vândute. Câteva izbuti să le dea pe la cumpărătorii de vechituri. Dar când un samsar ovrei veni chiar în casă, insistând să cumpere în total, apăru deodată Aglae, c-o falcă-n cer şi una pe pământ:

— Da, ce faci aici, Costache?

— Cum, ce fac?

— Asta te-ntreb şi eu! Te-ai apucat să vinzi lucrurile din casă?

— Şi ce dacă vând? Am să dau socoteală cuiva?

— Am dat un preţ aşa de bun! zise onctuos samsarul.

— Ieşi afară de aici! zbieră Aglae la ovrei, ce-i aici, hală de vechituri?

Samsarul fugi, iar Costache se înfurie aşa de tare, încât i se vedeau vinele strânse pe frunte, ca nervurile pe o mare foaie de varză. Ţipă cu glas ascuţit, întrerupt de răguşeli, ridicol de groase:

— N-am eu voie, în casa mea, să fac ce vreau? Ce pofteşti dumneata?

— Poftesc că nu vreau să arunci mobile vechi, de la părinţi, la un nespălat de samsar, care ţi le ia pe nimic!

— Şi ce te priveşte pe dumneata dacă le ia pe nimic?

— Mă priveşte!

— Nu te priveşte!

— Ba mă priveşte, că sunt soră!

— Şi dacă eşti soră, ai vreun drept să mă epi... să mă epitropiseşti?

— Am dreptul să te împiedic, dacă nu mai eşti în toate minţile şi faci prostii, învăţat cine ştie de cine.

Moş Costache simţi că se sugrumă.

— Eu prost? Eu nu sunt în toate minţile? N-am eu voie să fac ce vreau în casa mea, cu lucruşoarele mele, nu pot eu să vând ce vreau şi cui vreau? Tot am să vând, şi casă, şi lucruri, tot am să vând şi n-am să las nimic la nimeni. Mai bine le dau la un spital.

Aglae, cam speriată de ameninţare, se îmblânzi.

— Nu ţi-am spus că n-ai voie să vinzi, am zis că laşi să te tragă pe sfoară mizerabilii ăştia de samsari. Dacă vrei să vinzi, vinde, că eu nu te-mpiedic, dar barem să găsim nişte familii, prin vorbă, care să cumpere cu preţ mai ca lumea. Eu vreau să-ţi fac binele!

— N-am nevoie de binele dumitale! se împotrivi moş Costache, pe jumătate convins totuşi.

Din aceste conflicte răsări în capul bătrânului o idee neaşteptată. Otiliei îi aşezase viitorul (aşa îşi închipuia, luând intenţia drept fapt), era încă în putere şi sănătos (cum zisese doctorul). Să rămână „toată viaţa" singur, însemna să se expună dezolării, bolii, amestecului Aglaei. Bătrânul se crezu în putere de a-şi lua ceea ce numea el o „menajeră„. Avea o veche cunoştinţă, pe care-o frecventa de pe când era văduv şi care îl mulţumea prin aerul de modestie materială. Se gândi că ar putea s-o ia în casă „ca pe o nevastă„, ca să-i închirieze odăile, să-i vadă de gospodărie. La căsătorie nu cugeta deloc, nu numai fiindcă îi era frică de cheltuieli, dar fiindcă îşi zicea că o femeie care trăieşte în casă e prin chiar aceasta o adevărată soţie. Ideea legalităţii era cu totul străină de mentalitatea bătrânului şi acesta era motivul pentru care nu adoptase pe Otilia, ţinând-o totuşi în familie cu fidelitate. Într-o bună zi, Otilia şi Felix se treziră în casă cu o femeie, după înfăţişare mai degrabă simplă, curat îmbrăcată, cu părul strâns bine într-un conci solidificat cu un mic pieptene şi cu ace. Părea să aibă vreo patruzeci-cincizeci de ani, era slabă prin oase şi rotunjită puţin din bunăstare, şi faţa avea o antipatică nuanţă pergamentoasă. Femeia fu numaidecât odioasă celor doi, din cauza blândeţei mieroase şi interesate. Se amesteca în toate, suferind cu ipocrizie orice aluzie, arăta o solicitudine ridicolă pentru bătrân, care însă era aşa de mulţumit, încât râdea cu toată întinderea gurii. Când bătrânul se aşeză la masă, „menajera", căreia îi zicea Paulina, îl legă la gât cu un şervet înnodat la ceafă, ca pe copii.

— Vezi, aşa, observă ea cu o blândeţe cerească, în care intra şi puţin reproş la adresa altora, aşa nu mai cade şervetul jos.

Otilia pufni de râs, în indiferenţa studiată a Paulinei, care alergă la bucătărie şi se-ntoarse cu Marina, căreia îi dădea numeroase instrucţiuni, primite cu ochi dispreţuitori. Paulina adusese lui moş Costache ouă fierte, şi acesta, lacom, întindea mâna să le ia, dar quasinevasta nu-l lăsă. Ceru o farfurie mică Marinei („Repede, repede, madam Marina, domnul nu trebuie să aştepte!"), o puse înaintea bătrânului, şi cu o linguriţă începu să răstoarne conţinutul găoacei. Nerăbdător, bătrânul se repezi să vâre pâinea în gălbenuş, dar Paulina îl opri cu un gest blând, de infirmieră, ca să-i pună puţină sare, cernută printre degete.

— Vreau şi piper, ceru moş Costache.

— Piper nu e bine, suflete, zise Paulina, îţi face rău!

Marina, oprită în uşă, privea ca la panoramă, dar bătrânul era încântat. Paulina nu se aşeză la masă decât după ce moş Costache isprăvi de mâncat, apoi ciuguli şi ea pe apucate, aruncând ochi atenţi asupra protejatului ei. Cu maniere blânde, adulatoare, femeia încercă în chip evident să-şi câştige un fel de autoritate în casă. Otilia însăşi fu îndepărtată, cu multe semne de prefăcută delicateţe, de a vedea pe moş Costache, într-o dimineaţă, sub cuvânt că „dânsul" pierduse o parte din somn şi trebuia să se mai odihnească. Otilia simţi că în curând nu se va mai putea reţine şi va da un brânci nesuferitei intruse, însă domnia Paulinei fu scurtă. După ce se crezu instalată în simpatia bătrânului, Paulina începu să-l întreţină treptat cu nevoile ei:

— Lumea e rea, bârfeşte, trebuie să ne ferim. Sunt văduvă, am şi eu nevoile mele. Să am şi eu o mulţumire, să ştiu că n-am îngrijit degeaba un om. S-au mai văzut bărbaţi care au înşelat femeile după ani de zile de răbdare.

— Şi ce vrei? o întrebă moş Costache, intrigat, după câteva insinuări de soiul acesta.

— Vreau şi eu o mulţumire cât de cât, acolo, cum să zic, dacă nu altceva, să mă treci la testament.

Bătrânul recăpătă nervurile de foaie de varză pe frunte şi răguşi complet:

— Ce testament? Eu nu fac nici un testament! N-am nimic de lăsat! Ce testament? N-am murit încă!

— Nu trebuie să te superi, am zis şi eu aşa, ştiu eu că dumneata eşti un om bun.

Moş Costache, îngrijorat şi aşa de prea marea consumaţie de alimente, se înfricoşase, însă nu ştia cum să scape de Paulina. Laşitatea lui înnăscută îi răpea orice iniţiativă. Privi deci cu mulţumire pe geam numai mimica unei scene pe care n-o putea auzi, şi în care se vedea cum Marina, fioroasă, dă brânci Paulinei afară din bucătărie şi o ameninţă cu făcăleţul. Menajera stătu în casă doar atât cât să-şi întărească la loc conciul, şi apoi dispăru pentru totdeauna. Felix şi Otilia râseră, moş Costache îi privea cu mina comică a unui vinovat care îşi dă seama de neghiobia lui, în schimb Stănică înflori dincolo incidentul, din toată seva imaginaţiei lui.

— Îţi dau cuvântul meu de onoare că moş Costache are un copil cu ea, am văzut eu copilul, să nu vă miraţi dacă o să-i lase ceva avere, de hatârul progeniturii. De ce crezi c-a gonit-o Marina? A fost pusă la cale de Otilia şi de Felix, care n-au nici un interes să fie concuraţi. A bătut-o măr, am auzit chiar că s-a internat în spital.

Otilia, aşezată pe genunchii bătrânului, îi mângâia chelia de porţelan.

— Papa, zău, tu eşti bătrân şi n-ai nici o minte. Ce nevoie aveai s-o aduci în casă pe individa aia? Nu te îngrijim noi, nu-ţi facem toate gusturile?

Bătrânul şedea cu o buză lăsată-n jos, în cea mai perfectă poză de căinţă.

— Las' că am eu grijă de fe-fetiţa mea, zise el, cu gândul la speculaţiile lui fanteziste, am eu grijă.

— Papa, nu te mai îngriji de mine, ţi-am spus, eu n-am nevoie de nimic!

Spunând acestea, Otilia era cu desăvârşire sinceră, fiindcă uitase de banii de care vorbise Pascalopol că s-ar fi depus pe numele ei.

Marina vârî în cap lui moş Costache că e bine să facă sfeştanie în casă pentru gonirea duhurilor rele, fiindcă de aceea se abăteau atâtea necazuri de la o vreme. Nu mai

călcase popa de nu ţinea minte, ca la păgâni, în cele din urmă, ideea fu primită şi părintele veni într-o dimineaţă, însoţit de un dascăl şi de popa Ţuică. Acest popă Ţuică fuse preot mai înainte la biserica părintelui, şi acum bătrânul rămăsese supranumerar. Avea şaptezeci de ani, o barbă ascuţită şi vânătă, ca o bidinea, şi bea multă ţuică, de unde şi porecla. Ocăra, pronunţând foarte des numele necuratului, se văieta chiar în biserică, la lume, de bătrâneţe şi dureri prin încheieturi şi spovedea copiii, care-i râdeau sub patrafir, întrebându-i dacă au mâncat fasole şi varză acră. Cânta mormăind, sughiţând, trecând repede de la cele mai grave registre la un schelălăit înfricoşat spre hazul credincioşilor tineri. Babele îl mustrau de la obraz, dar îl venerau, şi de altfel şi el le certa, împroşcându-le cu numiri nemaiauzite de sfinţi. Părintele titular îl ocrotea dintr-o omenie pe care o declara tuturor plin de emfază şi de prefăcută îngrijorare pentru prestigiul bisericii. Sfinţia-sa era un bărbat înalt, rotund, roşu la faţă, cu barbă mare, albă, răsfirată pe tot pieptul. Râdea din tot pântecele, rezista la cele mai grozave insinuaţii păgâne, parând cu glume prudente loviturile, ferindu-se de a se compromite.

Părintele, asistat de dascăl, făcu sfeştanie, umplând casa de fum de tămâie şi stropind pereţii cu agheasmă. Popa Ţuică scotea din când în când câte un ison izolat, privind cu coada ochiului, să vadă dacă nu se pregăteşte ceva băutură. Când sfinţia-sa stropi pe cei de faţă cu agheasmă (moş Costache se îndoi din şale, plin de evlavie), dădu ochi cu Stănică, pe care-l cunoştea prea bine, şi râse cu înţeles către el.

— De unde mai ieşişi, satană? îl întrebă părintele cu umoare, când sfârşi slujba, în vreme ce-şi trăgea epitrafilul pe deasupra cozii.

— Păi ce, sfinţitule, obiectă Stănică bisericos, eu n-am voie să iau parte la sfânta slujbă a sfeştaniei, să mă-ngrijesc de suflet?

— Ba ai, cum să n-ai, porc de câine, chiar te laud că te-ai dat şi tu pe brazdă şi păşeşti către cele bune. Te-aştept la spovedanie şi la sfânta împărtăşanie.

Părintele tutuia pe toţi, socotindu-i „fii duhovniceşti“, iar cu cei mai intimi îşi îngăduia porecla „porc de câine“. Moş Ţuică întrebă, plictisit de aşteptare, pe Otilia:

— Ascultă, găinuşa taichii, n-ai cumva nişte ţuiculiţă, că nu ş'ce mă ţine-n gât, de azi de dimineaţă?

Şi, ca să confirme suferinţa, bătrânul emise o tuse pe două note, făcând unison.

— Moş Costache, zise Stănică, trebuie să dai şi dumneata un aperitiv, acolo, nişte vin, nişte mezeluri, aşa e obiceiul!

— Mai bine ţuică! mărturisi inocent popa Ţuică. Costache se uită foarte încruntat spre Otilia, iar Stănică forţă lucrurile:

— Scoate, unchiule, un pol, să cinstim feţele bisericeşti. Părintele titular auzi instrucţiunile date de Stănică Marinei şi interveni cu preciziuni:

— Ascultă, bre, porc de câine, spune-i să ceară de la Cristache din vinul cela de care-mi dă mie şi să ia şi niţeluş caşcaval. E bun cu vinaţ.

—Să ia şi nişte ţuică, moţata taichii, s-o beau fiartă! se rugă popa cel bătrân.

Otilia, amuzată, îi făcu hatârul. În aşteptare, sfinţii părinţi se aşezară pe scaune, după ce trimiseră pe dascăl acasă cu obiectele bisericeşti.

— E bine, din când în când, câte o sfeştanie, zise părintele titular, ca să se afle în vorbă. Să ne mai gândim şi la Cel-de-sus, care ţine toate în slăvita lui mână.

— Şi să bem şi oleacă de vin! adăugă Stănică.

— Şi vinul e bun, porc de câine, pară părintele lovitura, că e hărăzit de Domnul, spre binefacerea şi bunăstarea făpturilor sale. Însă cu măsură.

— Ninge al dracului, observă părintele anexă, mi-a intrat zăpada şi-n gură. N-a mai nins aşa de-acum cincisprezece ani, din 1895, când a viscolit în noiembrie. Se vede că şi-a vârât dracu coada, să mă răguşească pe mine!

— Bre, cuvioase, îl mustră, cu prefăcută indignare, părintele titular, ţi-am spus să nu mai pomeneşti pe ucigă-l-crucea. Ce păcatele, doar eşti preot bătrân! Doar atâta iertare să ai pe lângă Domnul milostiv.

Stănică deveni provocător:

— Aşa sunteţi dumneavoastră. Pe alţii îi sfătuiţi să nu bea, să nu ocărască, dar sfinţiile-voastre faceţi tot ce poftiţi. Cum să mai creadă lumea?

— Darul! zise popa Ţuică, apucându-şi cu mâna toata mica lui barbă. Creştinul respectă în mine darul dumnezeiesc, nu pe mine, care sunt păcătos.

—Măi, porc de câine, protestă părintele titular, se vede că eşti în mâinile satanei azi! M-ai auzit pe mine vreodată hulind, luând numele Domnului în deşert? Cuvioşia-sa e bătrân, săracul, îşi mai dă în petic, căci plini de păcate suntem toţi. Zici că beau, satano? Gust şi eu un păhărel de vin, cât e îngăduit şi de scripturi, căci zice Solomon în *Pildele* lui: „De vei şedea la masa celui puternic, înţelepţeşte mănâncă din cele ce ţi se pun înainte“.

Popa Ţuică cântă pe nas: „Mănâncă miere, fiule, că este bun fagurul, ca să se îndulcească gâtlejul tău.“ Apoi întrebă, îngrijorat:

— Oare, tăiculiţă, mai stă mult cu ţuica aia? Că mult nu mai am de trăit!

—Hei, cuvioase, nu ne e dat nouă, păcătoşilor, să ştim cât vom trăi şi nu se cade să mâniem pe Dumnezeu cu trufia noastră. Domnul vede.

— Asta-i acum, observă Stănică în liber-cugetător, crezi că Dumnezeu stă cu răbojul să ne ţie socoteala vieţii?

Părintele făcu un gest de oroare şi ameninţă pe Stănică cu pumnul:

— „Pus-am gurii mele pază, când a stătut păcătosul împotriva mea.“

Marina şi Otilia veniră cu proviziile şi le întinseră pe masă. Părintele aruncă ochii asupra aperitivelor, se închină, făcu semnul binecuvântării şi zise.:

— „Caută, Doamne Isuse Cristoase, preste mâncările cărnurilor şi le sfinţeşte pre ele, precum ai sfinţit mielul, carele ţi-a adus ţie Avel, spre jertfă, aşijderea şi viţelul cel gras... că tu eşti hrana cea adevărată, şi dătătorul bunătăţilor, şi ţie mărire

înălţăm, împreună cu Părintele tău cel fără de început, şi cu Preasfântul Duh, acum, şi pururea, şi în vecii vecilor, amin!“ Apoi se închină din nou, plescăi din buze şi puse mâna pe o bucată groasă de salam.

Popa Ţuică, indiferent la mâncare, strânse paharul în mâini şi în aşteptarea ţuicii cântă:

— „Nu fi beţiv, nici te întinde la sfaturi şi la cumpărături de cărnuri.“

— Bată-te să te bată, porc de câine, aşa-i zău, zise părintele, trăgând pieliţa altei felii de salam, „că de vei da ochii tăi spre urcioare şi spre pahare, la urmă vei umbla mai gol decât pilugu“.

— He, he, he! râse popa Ţuică, văzând că Otilia făcea haz de glumele lor. Râzi, porumbiţa taichii! îţi mai aduci aminte când te-am vârât în cristelniţă? Phii! era şi atunci un ger al dracului. A fiert ţuica aia? Că tare mă dor încheieturile! „Precum oţetul la rană şi fumul la ochi nu foloseşte, aşa boala, căzând în trup, mâhneşte inima.“

— Da' dumneata, fiule, nu mănânci? întrebă părintele pe moş Costache. Bea colea din vinul ăsta. Are porc de câinele cela de Cristache un vin dumnezeiesc, de pus în grijanie.

— Tata a fost cam bolnav, explică Otilia, nu are voie sa abuzeze.

— Aşa?! se miră părintele, dând vinul din pahar pe gât, n-am ştiut. Însă a uza nu e a abuza. Vinul bun se dă şi la boală, aşa ştiu din bătrâni. Decât că eu, ca duhovnic, nu mă pricep în cele trupeşti. Să dea Dumnezeu sănătate şi minte la cei păcătoşi. Amin!

— Ascultă, fiico, mai e blestemăţie de ceea cu scorţişoară? întrebă popa Ţuică pe Otilia, că de-abia-i simţii gustul. Toarnă colea, să am păcate mai multe, ca să mă smeresc Domnului când mă va chema. „Mărturisi-mă-voi ţie întru alăută, Dumnezeule, Dumnezeul meu!“

— Apropo de alăută, zise Stănică, ăsta e vin de chef cu lăutari, nu cu aperitiv. Păcat că sfinţiile-voastre nu puteţi juca!

— Da' de ce, porc de câine, să nu putem juca? „Saltă şi te bucură, Sioane“, zice Scriptura. La Sfânta taină a căsătoriei nu

dănţuim? Orice petrecere cinstită, cu suflet curat, este îngăduită omului. Mi se pare mie, Stănică, de nu mă-nşel, că eşti de ăştia noi, care strică legea, îmbolnăviţi de spurcăciunea ateismului. „Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu.“

Părintele muşcă dintr-o bucată de caşcaval, iar popa Ţuică, partener obişnuit în astfel de nevinovate dialoguri sfinte, privi cu tristeţe la ceaşca goală de ţuică pe fundul căreia se vedea un bob de piper şi aruncă ochii dezgustat la mezelurile de pe masă, cântând: „Pâine îngerească a mâncat omul, bucate le-au trimis lor din destul“

— Asta aşa e, cuvioase, mare este mila Domnului! confirmă părintele, închinându-se larg.

Popa Ţuică, dăruit de Otilia cu o altă ceaşcă de ţuică, întrebă pe fată dacă mai are „Ţambalul“ cu care o auzise cântând o dată. „Ţambalul“ era, după el, pianul. Moş Costache, care altă dată ar fi fost foarte mâhnit de consumaţia prea mare de vin şi de alimente, în casa lui, acum părea preocupat de alte gânduri. În cele din urmă izbuti să întrebe, în şoaptă aproape, pe părinte:

— O-o-oare crezi că este lumea cealaltă?

— Nici vorbă, cuvintele Mântuitorului ne-nvaţă; căci zice el: „Fericiţi cei săraci, căci a voastră este împărăţia lui Dumnezeu, fericiţi cei care aici flămânziţi, căci vă veţi sătura şi celelalte, căci multă este răsplata voastră în ceruri!“

— Atunci slabă speranţă să intrăm noi în rai, părinte, fiindcă suntem sătui, observă Stănică.

— Taci, măi porc de câine, că nu e vorba numai de săturarea pântecului, ci de îndestularea cu toate fericirile, şi ce muritor, satano, se poate lăuda că e fericit şi fără lipsă, căci ce-i omul? „Omul, ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului“. Şi apoi, tu nu pui în cântar mare mila Domnului, care şi de şapte ori şapte de vom greşi ne va învrednici cu milostivirea lui?

Răpus de marele efort oratoric, părintele dădu pe gât un alt pahar de vin, şi apoi zise cu glas profund:

— „Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta, şi după mulţimea îndurărilor Tale şterge fărădelegea mea.“

Popa Ţuică îi dădu replica dăscăleşte:

— „Doamne, buzele mele vei deschide, şi gura mea va vesti lauda Ta!“

Şi numaidecât bău ţuica. Părintele, scuturându-şi fărămiturile de pâine de pe antereu şi privind la ceas, găsi că e vremea să plece:

— Să ne sculăm, cuvioase, să mergem, că s-a făcut amiază. Domnul să binecuvânteze această casă.

Moş Costache, foarte serios, întrebă:

— Şi sufletul vede şi aude ca şi în viaţă?

— Of, Doamne, zise părintele, silindu-se să scape de preciziuni compromiţătoare, acestea sunt taine înfricoşătoare, de care nu se cade să ne apropiem, dată fiind puţinătatea minţii noastre. De bună seamă că Domnul, în mare mila Sa, a îngrijit de toate.

Popa Ţuică chicoti ca un copil, înecându-se în tuse:

— Oale şi ulcele, hi, hi, hi, ulceluţe ne facem.

Stănică, limbut, nu slăbi pe preot:

— Stai, preasfinte, nu fugi aşa. Moş Costache ţi-a pus o întrebare foarte serioasă, pe care ţi-o repet şi eu. Pe mama mea îţi spun că ţin la credinţa strămoşească şi vreau sa mă pregătesc sufleteşte, ca să devin creştin adevărat, nu aşa, numai de formă.

— Să-ţi ajute Dumnezeu! aprobă părintele, găsind că nu e de demnitatea lui să ironizeze convertirile.

— Ei, dar eu sunt om, am problemele mele capitale la care vreau să răspund, altfel cad în braţele filozofilor atei.

— Mântuitorul nostru a răspuns la toate! declară părintele, puţin îngrijorat de discuţie.

— Întâi să-mi spui de ce nu e dreptate pe lume? De ce păcătosul se lăfăie nepedepsit şi dreptul cade la fund?

Părintele ameninţă amical, volubil pe Stănică, vrând să-l facă prin glumă să bată în retragere:

— Cum se cunoaşte, porc de câine, că nu calci în casa Domnului! Păi, tu, fiu nevrednic, aici vrei să te catechisesc, între paharele cu vin? Venit-ai tu la biserică, s-asculţi cuvântul dumnezeiesc, venit-ai tu la mine să te spovedeşti? Atunci

vedeai că la toate e răspuns. Să nu scoţi, măi, spurcăciuni din gură, că Dumnezeu are răsplată şi pedeapsă în ceruri pentru toate faptele bune şi pentru toate fărdelegile. „Mare este Domnul nostru şi mare este tăria Lui, şi priceperii Lui nu este număr."

— Şi este lumea cealaltă? insistă, în chip curios, Costache.

— Dacă ar fi, zise Stănică, reeditând vechea discuţie cu bătrânul, ar fi venit până acum unul să ne vestească.

— Iartă-l, Doamne, că nu ştie ce spune, se rugă părintele, teatral, ridicând mâinile spre tavan.

— Ascultă, preasfinte, e adevărat că Dumnezeu e bun?

— Tu zici, fiule! confirmă părintele, evitând orice participare la dispută.

— Apoi, dacă e aşa, cum îţi explici, sfinţia-ta, că ne zbatem de mii de ani în îndoială şi nu ni se dă nici o dovadă de nemurirea sufletului, când ar fi aşa de simplu să vină bunăoară unul care a murit, să ne spună, uite, este aşa şi pe dincolo? De ce tace Dumnezeu în privinţa asta?

Părintele luă aere îngrozite:

— Bine a zis psalmistul: „Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioşilor şi în calea păcătoşilor n-a stătut, şi pre scaunul pierzătorilor n-a şezut". Păi bine, bre, porc de câine, ce fel de creştin eşti tu care nu cunoşti elementele credinţei noastre strămoşeşti? Păi ce dovadă mai vrei tu după ce Mântuitorul nostru s-a jertfit pentru noi şi a înviat din morţi?

— Ei, şi cum e acolo? întrebă provocator Stănică, în vreme ce moş Costache asculta cu mare interes.

— Lasă c-ai sa vezi tu, împieliţatule, cum e. „Şi iată, zice la Apocalipsa, voi veni în curând; şi răsplata mea cu mine este ca să plătesc fiecăruia după fapta sa. Eu sunt alfa şi omega, începutul şi sfârşitul, întâiul şi cel din urmă", şi celelalte. Haide, cuvioase, să plecăm, că e târziu.

Şi părintele porni pe uşă, urmat de popa Ţuică, spărgând o dispută care nu-i plăcea.

— Am vorbit şi eu aşa, declară Stănică părintelui în poartă, ca să stimulez pe bătrân, sa-l fac să se gândească la cele sfinte, cât despre mine, te asigur că sunt cel mai bun creştin, de Paşti am să vin să mă grijesc.

— Taci, porc de câine, glumi părintele, că ştiu eu cât îţi face pielea. Aşa sunteţi voi ăştia, oamenii noi. Cu sănătate.

Aglae se miră când află de sfeştanie şi se-ntrebă dacă e un semn bun, sau un semn rău, dat fiind indiferentismul obişnuit al bătrânului. În orice caz, fu pentru ea un prilej de a călca din nou în casa lui moş Costache, sub pretext de a-l lăuda pentru ideea cea bună. Făcură o adevărată reuniune postmeridiană, la care luară parte Stănică şi Olimpia, Aurica, Titi. Mândria cea mare a Aglaei era că Titi se-ndeletnicea din ce în ce mai asiduu cu o vioară, cu care umplea de lamente oribile toată casa. Mânuia vioara cu pasiune, cu încăpaţânare, dar fără nici o metodă, în vreme ce Aglaei îi intrase în cap că va putea dovedi Otiliei că Titi al ei cântă mai bine decât „zdrăngăneşte" ea. Titi era înconjurat de atâta simpatie geloasă din partea mame-sei şi surorilor, încât, dacă progresul lui ar fi fost în dependenţă numai de asta, ar fi ajuns în curând un Paganini. Din nefericire, nu avea nici o îndemânare şi nici deşteptăciunea de a învăţa corect. Cineva îi recomandase un caiet de Klenck şi nişte exerciţii de Sitt, dar Titi se plictisi iute de monotonia studiilor (care de altfel dezamăgiseră şi pe Aglae) şi căzu iar la ariile după ureche sau chiar după note, însă din motivele cunoscute, banale. Cu pasiunea lui pentru munca manuală, se consacră tot mai obstinat unei adevărate industrii. Ceru note de pe la prieteni, cu muzică populară, romanţe, chansonete pentru pian, vioară sau voce, indiferent, îşi confecţionă hârtie de note cu ajutorul cunoscutului său pieptene cu cinci dinţi, pe care-l apăsa pe un număr de foi de hârtie sub care aşezase hârtia de carbon, copiind apoi, cum îl tăia capul, partea primă. Titi putu cânta după mari şi sfâşietoare munci, spre satisfacţia Aglaei, *Vals* din *Vânzătorul de păsări*, *De ce nu vii*, *Colea-n grădiniţă, Coroana femeiască, Cât te-am iubit, Mimi d'amour, Malgré toi, Reviens, Valsul vânătorilor, Si tu veux, Marguerite, Serenada lui Braga, Sous les ponts de Paris, Tu ne sauras jamais, Ochii căprii, Serments de femme, Călugărul, Nu pot crede, Marsilieza* şi altele. Prin urmare, Aglae, care venise cu ceva de lucru în mină, pretinse că era bine ca Titi să-l distreze pe

moş Costache, cântându-i cu vioara. Titi nu se lăsă mult rugat şi începu să cânte jalnic şi fals o romanţă de Em. Drossino, *Te duci*. Moş Costache nu se arătă deloc încântat de producţie, deşi nu avea pricepere în muzică, în schimb femeile ascultară pe Titi cu religiozitate. Aurica începu s-o fredoneze în tovărăşia viorii, apoi intră în corul improvizat şi Olimpia, şi, în sfârşit, ca un fel de încurajare a activităţii muzicale a lui Titi, Aglae însăşi, care îşi relevă glasul piţigăiat, tremolat, în contrast cu agresivitatea ei baritonă de toate zilele. În cele din urmă, Aurica izbucni într-un plâns zgomotos.

— Dar de ce plângi şi tu aşa? zise Olimpia. Bea puţină apă!

Întristată, bău un pahar plin de apă, oftă şi declară:

— Aşa-mi vine câteodată, când aud muzică! Când văd pe alţii fericiţi, şi eu...

— Lasă, o mângâie Aglae, că mai e timp şi pentru tine. S-o îndura Dumnezeu.

Ca să vindece tristeţea Aurichii, Titi o dădu în *Issa-Issa* pe care-l execută cu mare gravitate, îngânat de glasul satisfăcut al Aglaei:

— Dulce instrument e vioara! decise Aglae, pianul nu l-am putut suferi niciodată. În aceste împrejurări, Weissmann pică în casă în căutarea lui Felix, care nu era acolo. Îndatoritor ca întotdeauna şi sociabil, studentul se interesă de sănătatea bătrânului, îi luă pulsul, se prefăcu a-l consulta şi a rămâne foarte mulţumit. Moş Costache îl privea cu mare stimă, ascultându-l ca pe un oracol:

— Ţi-ţiu dietă strictă, zise el, nici de fumat nu mai fumez.

Aurica se grăbi să ofere un ceai lui Weissmann, care îl primi fără mofturi.

— Sunteţi cam palidă, observă studentul, ar trebui să faceţi o serie de injecţii cu cacodilat sau cu stricnină. Vă surmenaţi, sau aveţi nemulţumiri de origine sentimentală?

Aurica lăsă capul în jos, cu exces de modestie.

— Ia să-ţi vedem pulsul, domnişoară! Hm! slab, abia perceptibil! Anemie mare. Ştiu eu ce-ar trebui să faceţi!

— Ce? întrebă avidă Aurica, cu mâna rămasă încă în mâna lui Weissmann.

— Amor! zise Weissmann, cu cinismul lui profesional, amor practicat intensiv, ca o gimnastică sanitară, ca o disciplină a nervilor. Aţi avut legături amoroase până acum, aveţi cumva un prieten viguros?

— Vai! ce vorbe spuneţi! se pierdu de ruşine Aurica, încântată totuşi de ineditul convorbirii.

—Dar ce-ţi închipui dumneata, domnule, zise Aglae, că fetele mele se poartă ca studentele dumneavoastră, pe acolo pe la medicină?

— Şi cu toate astea, insistă Weissmann neînţelegând sau făcându-se că nu înţelege, e absolut necesar. Virginitatea, de la o anume vârstă, e o cauză de autointoxicare, ce poate duce la demenţă, la isterie. Ce vârstă aveţi, domnişoară?

— Ca un cavaler ce eşti, îmi pui o întrebare la care nu se răspunde. Dumneata cât îmi dai?

— Ştiu eu? Douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase! minţi Weissmann.

Aurica fu încântată de evaluare:

— Cam atât, consimţi ea, văd că te pricepi la vârstă.

În realitate, faţa Aurichii era a unei femei slabe de patruzeci de ani, deşi nu împlinise această vârstă, pergamentoasă sub stratul lucios de unsori amestecate cu pudră şi încreţită în jurul ochilor. Părul rărit îi era îngreuiat de prea multe chignoane. Umbre violete îi înconjurau ochii, dându-i înfăţişarea tipică a apaşelor, iar dinţii desfăcuţi în râs trădau nervozitatea dorinţelor.

— Ca să-ţi păstrezi mereu vârstă asta, ai nevoie, pe de o parte, de exerciţiul funcţiunilor dumitale specifice, sunt clar, nu? Pe de altă parte, de îngrijiri particulare. Bun! Ia să vedem obrazul! Cu ce daţi dumneavoastră pe obraz!.

— Cu... lanolin!

— Banal, primejdios. Recomand seara curăţirea obrazului cu apă de trandafir, amestecată cu alcool camforat, părţi egale, apoi faceţi masaj facial ca să activaţi circulaţia sângelui.

— Cum, domnule Weissmann? întrebă avidă Aurica.

— Uite aşa, stimată domnişoară!

Weissmann netezi de zece ori gâtul Aurichii cu partea laterală a arătătoarelor, apoi îi frecă de câteva ori bărbia cu

dosul palmei, îi ciupi de câteva ori guşa, îi masă obrajii de la nas spre gura, de la nas spre tâmple, sub ureche, şi apoi îi frecă cu degetele porţiunea dintre sprâncene.

— Apoi, iubită domnişoară, procedaţi la gresarea obrazului cu cremă. Eu v-aş recomanda însă un lichid gras, compus din ulei de parafină, ulei de ricin, ulei de migdale dulci, untdelemn şi ulei de muşeţel. De dat uşor cu un tampon de vată.

— Vai, câte ştiţi, domnule Weissmann, vă rog să-mi scrieţi reţeta, ca să n-o uit.

Aurica rămase nu numai încântată de caracterul îndatoritor al lui Weissmann, dar, ca de obicei, se aprinse până la marginea de a-şi închipui că poate să intereseze pe student, îl lăuda la toată lumea că e „cavaler“ şi-i încredinţă pe toţi că un astfel de tânăr, oricât de sărac, avea să facă paşi mari în viaţă. Fu de părere chiar că trebuia ajutat. În familia Aglaei nu exista nici o noţiune de antisemitism. „Cu ovreiul îţi faci treaba mai bine decât cu al tău“, era un dicton general. Căsătorii de evreice cu români, îndeosebi cu ofiţeri, fiindcă era la mijloc dota, se făceau destul de des. Nu însă şi contrariul. Ca un ovrei să se căsătorească cu o creştină, asta părea un lucru curios, şi ce este curios e şi reprobat. Aurica începu să invite pe Weissmann, să se intereseze de familia lui, şi într-o bună zi, sub un pretext oarecare, merse chiar acasă la el, unde stătu de vorbă cu mătuşa studentului şi cu surorile lui. Mizeria nu o înspăimântă. Găsi argumente în favoarea lui Weissmann, zicând că cu atât mai mare e meritul lui, cu cât are de luptat cu sărăcia, în sfârşit, începu să profeseze pe faţă o toleranţă masivă faţă de evrei. Aglae o ironiză întâi, pe urmă o întreba mirată:

— Vrei să te măriţi cu un ovrei? Nu eşti sănătoasă la cap! Mai întâi că el nici nu se uită la tine, şi e un băieţaş. Dar să zic că s-ar uita. N-am nimic cu el, fiecare însă cu neamul lui. Aşa ceva nu s-a văzut niciodată în familiile noastre.

După aceea, Aglae îşi văzu de treabă şi, solidară cu orice se făcea în familia ei, pe cât de ostilă faţă de ce se petrecea la alţii, începu să îngâne teoriile Aurichii. Aceasta găsi de cuviinţă să ceară lămuriri la preot şi, cum îi era ruşine de părintele

oficiant, apelă la popa Ţuică, pe care-l convocă la biserică pentru mărturisire. Era frig, afară ningea şi biserica era rece. Popa Ţuică îşi târâia paşii pe lespezi, stârnind ecouri haotice, şi tuşea cu un abandon agresiv râcâiturii din gât.

— M-a omorât iarna asta, tăiculiţă, bat-o Maica Precistă, mă-njunghie prin oase toţi diavolii. Doar cu ţuiculiţă fiartă îi mai sperii puţin. Şi zici că vrei să te mărturiseşti, găinuşa tatei, ai ceva păcate pe suflet?

— Orice om are păcate, se tângui evlavioasă Aurica.

— Are, tăiculiţă, are, că lucrează blestematul ăl împieliţat, dar-ar gerurile-n el, cum mă junghie el prin genunchi!

Popa Ţuică merse aşa tuşind, chiţcăind şi bodogănind până-n altar, de unde veni cu epitrafilul pe el, ale cărui poale, aşezându-se lângă o strană, le aruncă în capul Aurichii, îngenuncheată lângă el.

— Pai, ce să te-ntreb, taică, zise bătrânul, punându-şi pe nas nişte ochelari legaţi cu sfoară, ce să te-ntreb, că sunt bătrân şi nu mai am ţinere de minte!

Popa Ţuică deschise un agheasmatar şi, scuipând sonor în degete, răsfoi filele, ajungând la *Rânduiala mărturisirii,* apoi începu să facă cruci înspre icoana Mântuitorului şi să cânte nazal:

— „Binecuvântat este Dumnezeul nostru... Miluieşte-ne pre noi, Doamne, miluieşte-ne pre noi“ şi alte de acestea, pe care Aurica nu le distingea, fiindcă descoperise, sub epitrafil, că popă Ţuică purta în picioare nişte şoşoni umpluţi cu hârtie şi cu sfoară, fără ghete. „Dumnezeule, Mântuitorul nostru, cânta bătrânul, subţire, carele prin prorocul tău Nathan ai dăruit lui David, cel ce s-a pocăit, iertare pentru păcatele lui, şi ai primit rugăciunea lui Manasi pentru pocăinţele lui, însuţi şi pre robul tău...“

— Cum te cheamă, găinuşo? întrebă popa Ţuică, plecându-şi ochii pe sub epitrafil.

— Aurelia!

—,,...şi pe roaba ta Aurelia, care se căieşte de păcatele ce a făcut, primeşte-o cu obişnuită iubirea Ta de oameni...“

Părintele bolborosi mai departe vorbe ininteligibile, apoi tuşi îngrozitor, blestemă toţi dracii din infern şi întrebă pe Aurica:

— Ştii tablele legii, porumbiţa taichii? că aşa zice la carte, ca să te-ntreb.

— Ştiu, părinte, că le-am învăţat la şcoală.

— Ei, atunci e bine, e bine de tot! Dar *Crezul* îl ştii, porumbiţo?

— Îl ştiu, părinte!

— Şi asta e bine. Tot osul mă doare, nu mai merge decât să mă frec cu gaz şi să beau nişte rachiu de drojdie. Stai să văd ce scrie aici, că mi-au căzut ochelarii de pe nas. Spune-mi, puică, n-ai mărturisit strâmb? n-ai călcat vreo făgăduinţă, care te-ai făgăduit lui Dumnezeu...? aş, de unde să faci tu de astea, găinuşo, că eşti crudă! Spune-mi, nu ţi-ai stricat fecioria ta cu... hm... vorbă tare, asta e pentru bărbaţi, bogheana taichii, stai să vedem ce mai vine, mda! n-ai căzut cu cineva din rudenii, sau cu vreo oarecare faţă, sau cu cumătra ta? n-ai umblat cu femeie de altă lege, n-ai făcut strâmbătate vreunei fete-fecioare, bată-te norocul să te bată, asta e tot pentru bărbaţi... ia stai, uite colea, spune-mi, fiică, n-ai băut buruieni ca să nu faci copii? sau nu ţi-ai otrăvit pântecele ca să lepezi copiii, sau, grea fiind, ai umblat fără rânduială?

— Sunt domnişoară, părinte, declară Aurica.

— Eşti fată-fecioară, bată-te norocul, zi aşa, nu cumva ai... ai... urâtă vorbă... ai greşit de fată-mare sau când ai fost logodită... Ei, şi dacă ai greşit, găsi chiar popa Ţuică justificarea, ce-i? Dumnezeu iartă, că bărbatu-i porc; nu te împodobeşti sau te sulimeneşti, sau cu alte feluri de mirosuri te ungi, puind în gândul tău să înşeli pre mulţi tineri spre râvna păcatului?

— Dau cu pudră, ca toate femeile, mărturisi Aurica cu sentimentul unui mare act spiritual.

— Dă-i, tăiculiţă, să trăiască şi negustorul şi să se bucure dracii, he, he, he! Ei, păi ce să te mai întreb? Fasole mănânci, acritură în zilele de post? Anul ăsta nu mi-a ieşit varza, s-a făcut toată neagră şi băloasă ca melcul strivit.

Popa Ţuică puse repede mâna în capul Aurichii şi începu să cânte din adâncul plămânilor lui:

—Domnul şi Dumnezeul nostru Isus Cristos: cu darul şi cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pre tine, Aurelio, şi să-ţi lase toate păcatele. Şi eu, nevrednicul preot şi duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert şi te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh, amin. E un frig de te pătrunde la oase. Gata, taică, şi când ai avea nişte ţuiculeană bună, să mă dezlegi şi pe mine de tusea asta. Şi să faci şi nişte mătănii, că nu-i rău, se mai îmblânzeşte necuratul.

— Părinte, zise după oarecare codire Aurica bătrânului, care se grăbea să plece şi sufla în degete de frig, eu aş vrea să mai mărturisesc ceva.

— Zi, tăicuţă, repede.

— Iubesc!

— Iubeşte, porumbiţo, că acum ţi-e vremea, şi să vii să-ţi ţin cununiile.

— Vezi, că iubesc un om care nu ştiu dacă se cade...

— Doar n-o fi însurat? Se-ntâmplă şi de astea, căci coada lui satan nu se odihneşte o clipă.

— Nu e însurat, dar nu e de-o lege cu mine.

— Aha, o fi catolnic ori protestanţi de ăştia care n-au nici cruce la biserică, bătu-i-ar junghiurile. Da' vezi că sunt şi ei un fel de creştini şi se mai îngăduie.

— Nu e creştin, părinte!

— Da' ce dracu e, Doamne iartă-mă? Turc?

— Este israelit!

— Vai de mine, se sperie popa Ţuică, prost te-ncearcă necuratul! Doar n-oi fi păcătuit cu păgânul?

Aurica tăgădui din cap.

— Ce să-ţi spun, porumbiţo, aşa caz n-am prea întâlnit, ar fi bine să faci rugăciuni, să te lumineze Cel-de-sus. Eu însă zic că, dacă îl aduci pe păgân la legea creştinească, se cheamă că ai câştigat un suflet pentru rai. Dar altfel, greu lucru.

— Am să-ncerc, părinte, să ştii c-am să-ncerc! promise veselă Aurica.

De aci încolo, Aurica făcu tot mai dese aluzii lui Weissmann, pe care-l invita de câte ori găsea câte un prilej.

— Eu, zicea ea, n-am nici un fel de prejudecăţi. Dacă aş iubi un israelit, l-aş lua de bărbat, orice-ar zice lumea. Bineînţeles, sper că ar trece la religia noastră sau măcar să nu mai ţină la a lui.

— Şi ce-are de-a face religia în toata chestia asta? întrebă Weissmann.

— Are! Dacă tânărul e cavaler, îmi închipui că e vesel să se lepede de tot ce poate fi o piedică.

Când văzu că studentul nu se arată deloc încântat de ideea convertirii la creştinism, Aurica crezu că e mai bine să se înlăture problema religioasă.

— În definitiv, declară ea, fiecare om cu credinţa lui. N-aş avea nimic de zis, dacă n-ar fi o piedică la căsătorie. S-ar putea face numai cununia civilă. Poate că nu e tocmai bine, aşa se zice, sunt superstiţii, ce vrei, în care noi femeile credem, dar amorul calcă în picioare orice.

— Eu, zise Weissmann, începând să înţeleagă unde bate Aurica, nu profesez decât amorul liber. Orice altă formă de amor mi se pare o rămăşiţă din timpurile barbare.

Aurica plânse singură în odaia ei, interpretând spusele studentului ca o dorinţă de a răspunde amorului ei, însă fără obligaţii. Petrecu o noapte agitată, erotică, apoi căzu într-o stare sublimă, ca aceea pe care o încearcă oamenii pregătiţi pentru sacrificii mari. Avea să primească, în ciuda omenirii, amorul lui Weissmann, fără cununie, măcar cu jurământul unei fidelităţi statornice.

— M-am gândit bine la ce mi-ai spus, zise ea studentului, am petrecut o noapte de chinuri, fiindcă, oricum, mă costă să fac paşi greşiţi, însă m-am decis...

Weissmann, înspăimântat, zise repede:

— Nu pot să stau, venisem să-l caut pe amicul Felix; am să vin în altă zi, nu e nimic.

Şi ieşi grabnic pe uşă afară.

—Să nu te superi, zise el lui Felix, dar domnişoara Aurica este o fată aşa periculoasă. Trece printr-o criza sexuală. Trebuie neapărat să profeseze amorul liber.

Câtăva vreme Aurica fu prada unei nebunii mute, calme. Apoi căpătă o fizionomie desperată, patetică, îşi despleti părul în faţa oglinzii şi începu să cânte lugubru *Te duci* de Drossino. Pe urmă se potoli, se vopsi şi mai violent pe faţă şi-şi începu turneele pe Calea Victoriei.

Felix văzuse şi la ea, ca şi la ceilalţi mai bătrâni, unele fenomene care-l impresionase. Evoluţia organismului se putea citi pe obrazul fiecăruia la date fixe. Otilia, care era tânără, avea schimbări ce încântau. Daca slăbea, căpăta o siluetă fină, de ogar alb, dacă se îngrăşa, faţa se lustruia, ochii se făceau mai pătrunzători, creşterea îi dădea mişcări feminine, lăsându-i mereu aerul copilăresc. Dimpotrivă, Aurica se schimba în chip sinistru, şi fiecare prefacere o arunca înspre bătrâneţe, cu toate fardurile ei. Părul i se făcea moale, mort, ca de perucă, grăsimea îi reconstituia prematur masca senilă a Aglaei, slăbirea îi scotea în evidenţă oasele capului. Muşchiulatura nu mai avea tărie, cădea făcând unghiuri şi umbre, şi obrajii se umpleau de vinişoare. Moş Costache, deşi bătrân, mai îmbătrânea. Fusese, până înainte de boală, un tip de chel, fără vârstă. Acum, îngrăşându-se, căpătase sub bărbie fălci de buldog şi toată acea greutate a senilităţii inerte.

Pascalopol, ţinându-se de cuvânt, veni într-o după-amiază să joace cărţi. Vechea reuniune, minus Simion, se reîntocmi de astă dată în sufragerie, de unde bătrânul nu voia să se mişte în ruptul capului. Veni şi Stănică cu Olimpia, dar erau cam supăraţi, şi Stănică luă pe moşier ca arbitru:

— Domnule, zise el, te rog să-mi răspunzi sincer, ce crezi dumneata, care este rostul familiei, este sau nu să perpetueze rasa, să producă copii?

— În genere, da.

— Ce-nţelegi dumneata prin „în genere“?

— Înţeleg că aşa se petrece cu lumea obişnuită. Sunt însă oameni care muncesc cu creierul, care creează, şi pe care îi putem scuti de greutăţile familiei.

— Este şi nu este cazul, noi vorbim de familia normală, pe care se bizuie patria.

— Atunci, consimţi Pascalopol, sunt de acord.

— Văzuşi, doamnă? se întoarse Stănică spre Olimpia. Trage consecinţele!

— Dar ce conflict aveţi între dumneavoastră aşa grav? întrebă zâmbind moşierul.

— Un conflict fundamental, care sapă temelia însăşi a matrimoniului. Olimpia nu mai vrea să procreeze!

— Se poate, doamnă? vorbi Pascalopol Olimpiei, cu reproş glumeţ.

— Boicot în regulă! Sabotarea operei de înmulţire a naţiei. Înţeleg, foarte bine, l-a făcut pe Relu, am zis bravo, m-am bucurat. Dacă a murit, a murit, nu pot să-l mai înviez. Să facă altul, să facă doi, să facă zece, să facă, domnule, în fiecare an unul, că asta e datoria femeii. Eu datoria mea mi-o fac.

— Ia mai taci din gură, Stănică, cu prostiile astea, îl mustră Aglae, că sunt şi fete tinere aici, ce te-a mai apucat şi cu copiii acum?! Se vede că ai prea multe parale.

Stănică se înfurie:

— M-a apucat, fiindcă eu sunt un sentimental, un individ cu patima familiei, cum am apucat de la părinţi. Vreau eu să am casă plină, să aud gălăgia copiilor, să-mi asigur nemurirea prin urmaşi, să-mi poarte şi mie cineva numele Raţiu mai departe.

—Ei, şi ce vrei tu să facă Olimpia? Ce, este vina ei? Doar a făcut o dată un copil. Ţi-aş spune ceva, dar mă sfiesc de tinerii ăştia.

— Astea sunt insinuaţii care nu se prind la mine, protestă Stănică. Familia noastră e cea mai prolifică. Nu e altceva decât rea-voinţă la mijloc.

Olimpia căscă, agasată, fără să privească la bărbatu-său, pe ale cărui vorbe nu punea nici un temei niciodată. Spuse doar:

— Nu mai ţipa aşa tare, că mă doare capul!

În sfârşit, Stănică se potoli şi începură să joace. Aurica, cu o ţigară în gură, îşi privea emancipată cărţile din mână. Bătrânul nu voia să scoată bani, făgăduind că îi va depune oricând va fi nevoie. Căutându-se prin buzunar, Pascalopol trase batista afară.

Atunci se auzi pe jos rostogolirea unei monede. Moş Costache sări cel dintâi, ca ars, şi începu s-o caute pe sub masă. O găsi însă Aurica (era o monedă de doi lei) şi făcu gestul de a o înapoia lui Pascalopol de la care îşi închipuia că picase. Moş Costache făcu însă nişte ochi speriaţi şi întinse mâinile.

— E-e-e a mea, a căzut de la mine. Dă-o-ncoace!

Aurica stătu nedumerită, şi toţi urmăriră scena, curioşi. În sfârşit, Pascalopol zise liniştit:

— Nu e a mea, n-am avut în buzunar nici o monedă. Eu le ţin în portmoneu. Probabil că a căzut de la Costache.

Râzând din toţi muşchii feţei, bătrânul întinse mâna şi apucă moneda pe care o ascunse în buzunar, nevrând s-o pună măcar ca miză.

Vorbiră în timpul jocului de toate, ca de obicei. Aglae, văzându-l pe Titi că stă deoparte, nemişcat, îl întrebă cu intenţie:

—De ce nu te mai duci şi tu să cânţi la vioara, stai aşa ca o statuie?

Titi îi mărturisi că se simte bine aşa, altfel s-ar plictisi. Şedea în picioare lângă dulap şi, la observaţia de imobilitate, începu să se legene.

— Nu ştiu cui o semăna copilul ăsta, zise Aglae. Dumnezeu i-a dat talente, pictează, cântă, dar e molatic, n-are curaj, barem să am ceva mai multă avere, nu mi-ar părea rău. Aurica, la fel!

Veni vorba de muzică, fiindcă Pascalopol întrebase pe Titi ce cântă. Aglae tună şi fulgeră împotriva muzicii clasice, din care nu înţelege nimic, şi le împărtăşi că-i place ca omul să cânte „cu inima, naţional“. Ghicind punctul sensibil, moşierul schimbă vorba, fără să scape, căci Aurica îl întrebă de ce nu se-nsurase nici până acum.

— De aceea stau bietele femei nemăritate, zise ea cu necaz, din cauza egoismului dumneavoastră, care preferaţi să petreceţi cu femei de teapa Georgetei, ca să nu aveţi nici o grijă pe cap. Am sa mă fac şi eu ca Georgeta.

— E greu, observă ironic Stănică, ca Georgeta n-ai să fii niciodată.

— Şi de ce, mă rog? întrebă atinsă Aurica.

Stănică rectifică observaţia, făcând cu ochiul lui Pascalopol:

— Pentru că trebuie să fii şi pentru asta născută, să ai natural. Tu eşti din familie onestă, cinstea e zugrăvită pe faţa ta. Tu nu poţi să fii decât o bună soţie.

— Aşa e! recunoscu Aurica, aruncând o carte şi începând în acelaşi timp să plângă, tremurând din toţi muşchii feţei.

— Pentru numele lui Dumnezeu, o sfătui Pascalopol, nu-ţi mai face sânge rău. Ascultă un sfat de la mine, care sunt destul de în vârstă faţă de dumneata ca să-mi pot permite să-ţi dau un consiliu. În genere, omul preocupat prea mult de problema succesului nu izbuteşte. Bărbaţilor le plac femeile care nu umblă după ei, nepăsătoare. Când o mamă face prea mare vâlvă cu intenţia de a mărita o fată, ratează chestia, fiindcă pretendenţii se sperie. Mi s-a întâmplat foarte adesea să văd bărbaţi, invitaţi într-o casă pentru una din fete care voia cu orice chip să se mărite, cerând pe alta şi luând-o numai fiindcă li se părea mai inocentă. Îmi vorbiţi de Georgeta, o cunosc, cum să nu, e o fată foarte inteligentă, pe care foarte mulţi vor s-o ia de nevastă.

— Exact! zise Stănică, uitând cu cine se află şi gândindu-se că Georgeta ar fi bună pentru el.

— Ce vrei să spui, îl întrebă mirată Olimpia, nu cumva vrei s-o iei tu, ca să-ţi facă copii?

Stănică îi făcu semn să tacă, spre a nu întrerupe pe Pascalopol.

— Foarte mulţi vor s-o ia de nevastă, continuă moşierul, fiindcă nu cere nimănui nimic şi e mândră.

În momentul acesta, Titi, care se legănase lângă dulapul lui, din ce în ce mai nervos, deschise uşa şi plecă din odaie, vădit îmbufnat.

— Dar ce are junele? se miră Pascalopol. Nu l-a supărat nimeni cu nimic!

Stănică se bătu pe frunte:

— Nu ştii că era mai-mai să ia de nevastă pe Georgeta!

În acelaşi timp, Felix se cobora de sus şi intra în sufragerie. Fu foarte uimit când auzi numele Georgetei.

— Georgeta voia să se mărite cu Titi? Vezi, asta n-am ştiut! exclamă Pascalopol.

Felix se înroşi, crezând că fusese vorba şi de dânsul şi, prefăcându-se că are treabă, plecă de asemeni.

— Îl vezi? zise Stănică, cu aere confidenţiale, şi Felix a avut o combinaţie cu Georgeta, fată faină, mie-mi spui?!

Pascalopol bătu palmele a mirare, râse, apoi se prefăcu adâncit în examinarea cărţilor de joc, ca să nu mai stârnească o discuţie, pe care o ghici primejdioasă.

După un răstimp de tăcere, Aurica, luându-şi fizionomia seducătoare, vorbi lui Pascalopol:

— Domnule Pascalopol, dumneata de ce nu te-nsori?

— Nu mi-a venit ceasul! glumi moşierul, ca să scape de interogatoriu.

— Dumneata, un bărbat aşa elegant! N-ai avut niciodată o pasiune mare, nu te-a iubit nici o femeie? Dumneata trebuie să fii idolul sexului frumos.

Pascalopol zâmbi, oftă către tavan, în chip de comentar la opiniile Aurichii, apoi aruncă o carte.

— Sex frumos, minciuni convenţionale, zise Stănică, numai bărbatul e frumos, cu figură nobilă. De ce mă doare pe mine inima, c-am pierdut pe îngeraşul? Când se naşte un băiat e bucurie, când se naşte o fată, e pacoste. Asta în credinţa poporului e sfânt.

— Tu eşti frumos! îi zise ironic Olimpia.

— Chiar şi sunt, afirmă îndrăzneţ Stănică.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, domnule Pascalopol! se tângui Aurica moşierului, care profitase de intervenţia lui Stănică pentru a se preface c-a uitat de chestiune.

— Ce să-ţi răspund, domnişoară, la vârsta mea nu mai am astfel de preocupări.

— Aşa spui dumneata, dar eu ştiu bine că vii aici mai ales pentru cineva, ştii dumneata pentru cine, doar pentru mine nu.

Pascalopol se afundă şi mai tare în evantaiul de cărţi.

— Dacă iubeşti pe Otilia, continuă implacabilă Aurica, de ce să n-o iei de nevastă? Ar fi o ingrată să nu primească, după câte ai făcut pentru ea.

Moşierul se încruntă, apoi zise serios:

— De ce nu eşti dumneata cuminte, domnişoară Aurica, şi nu laşi în pace pe Otilia? Ştii bine că nu sunt decât un prieten bătrân, care n-are o familie, şi vine din când în când să vă vadă pe toţi, cu egală dragoste. Uite, nici n-ai pus cartea jos. Nu e aşa, cocoană Aglae?

— Vorbeşte şi Aurica din capul ei, observă Aglae.

— Ei, mamă, vorbesc şi eu ce văd, spuse Aurica, plină de parapon, dar simulând gingăşia. Pe mine nu m-ai luat nici la moşie, nici la Paris. N-am nici o pretenţie, eu nu mai cer nimic de la viaţă, atâta zic, că numai din prietenie nu face un bărbat atâtea sacrificii. Din partea dumitale e frumos!

Pascalopol apucă de braţ pe Aurica şi-o mustră încet, părinteşte:

— Taci din gură, nu spune comèdii. Pe Otilia n-am luat-o eu la Paris, am întâlnit-o întâmplător acolo, unde a avut o bursă.

— Ei, bursă, la naiba, ia taci, Pascalopol, sări Aglae, că mă faci să râd.

Moşierul juca comedia spaimei de a fi încolţit de toţi, de fapt foarte iritat. Stănică, pricepând situaţia, făcu pe generosul şi aruncă în convorbire altă idee, care era şi ea o indiscreţie:

— Nu ştii că moş Costache al nostru a fost la doctor, pe furiş, pe onoarea mea. Ţine dietă, se îndoapă cu doctorii, e lucru mare. Şi a căzut şi la eresuri. Au fost aci doi preoţi, de-au făcut slujbă.

— Arată mult mai bine la faţă, constată Pascalopol.

— Şi nici nu mai fumează! completă Stănică.

Moş Costache părea foarte mulţumit de aprecieri şi râdea ca la fotograf, simţindu-se mai sănătos când i se spunea că e sănătos.

— Hei, zise Stănică, nu-l plâng eu pe moş Costache, mă plâng pe mine şi pe cei tineri. Dumnealui e de rasă bună, om vechi, călit, cine a trăit până la vârsta asta înseamnă că a învins toate bolile, s-a ales dintre ceilalţi. Dumnealui o să trăiască o sută de ani, o să ne-ngroape pe toţi. Nu vedeţi dumneavoastră ce om e dumnealui? Uite, colo, faţă, ca de

prunc (Stănică apucă de bărbie pe bătrânul, care se lăsă docil la demonstraţie), uite, colo, fălci (Stănică arătă fălcile), uitaţi-vă, colea, dinţi (Costache deschise gura), să spargi pietre-n ele, nu altceva (propriu-zis, bătrânul era cam ştirb), ia priviţi, muşchi (Stănică îl apucă de bicepşii slăbănogi), poftim, piept sănătos (îl lovi cu palma în piept), picioare puternice, care n-au ştiut ce e trăsura, tramvaiul (moş Costache exulta de plăcere), dar mai ales ascultaţi ce aparat digestiv are (Stănică îl lovi peste pântece).

Atunci se auzi un zornăit grozav de monede, rostogolite pe duşumea. Moş Costache îngălbeni, se ridică repede de pe scaun şi se pipăi, în culmea agitaţiei, în jurul curelei. I se rupsese fundul săculeţului, în care ţinea banii de metal.

— Banii! Ba-ba-banii! se bâlbâi el şi se repezi sub masă. Stănică, Aglae, Aurica se aplecară şi ei, cu capul pe jos, începând să caute cu febrilitate. Numai Pascalopol rămase nemişcat la locul lui şi-şi aprinse o ţigară, fericit c-a scăpat de interogator.

XX

Lili fusese aşa de tulburată de întâlnirea cu Felix, încât întreba mereu de el. Dintr-o familie în care instinctul matrimonial lucra prin crize, fără amestecul culturii sentimentale, ea nu-şi putea acoperi deloc dorinţa şi întreba des pe tată-său de rosturile tânărului. Tatăl întreba pe Stănică. Acesta, foarte mândru de calitatea lui de mijlocitor, din care nădăjduia să tragă un profit, născoci un truc romantic. Luă pe Otilia la o parte şi-i ţinu această cuvântare:

— Am să-ţi comunic ceva foarte important, în interesul lui Felix, la care nu mă-ndoiesc că ţii, cum ţinem cu toţii. Contez pe discreţia ta, fiindcă, dacă află cineva, sunt un om descalificat. Iată despre ce e vorba. Felix s-a întâlnit cu Lili, nepoată-mea, şi a făcut asupra ei o impresie extraordinară. Din partea mea, cred că şi lui Felix fata i-a plăcut, dar nu îndrăzneşte să mărturisească din respect pentru tine. Ştii, el ţine la tine. Însă, ce vrei, dragostea e ceva iraţional, un *ce* care pică aşa, din senin, fără nici o logică. Fata, cel puţin, este moartă, bolnavă, la propriu, nu la figurat. A cheltuit ta'su o grămadă de parale pe doctori. Leacul ei nu poate să-l dea doctorul, ci Felix. Dacă nu-l ia pe Felix, se prăpădeşte Lili. Să zic că Lili ar fi o fată urâtă, săracă, aş spune: să moară sănătoasă. Dar e delicioasă, în felul ei, bineînţeles, cum tu eşti în felul tău. Şi e o alianţă minunată pentru un viitor doctor. Tată-său le dă tot ce trebuie, casă, întreţinere, avere şi aşteaptă pe ginere să-şi facă în linişte cariera. Pentru Felix e minunat. Ce crezi, că numai mâncare trebuie unui viitor doctor? Trebuie relaţii, dragă, trăsură la scară, ca să epateze clienţii. Viitorul lui Felix e în mâinile tale, fiindcă numai tu ai autoritate asupra lui. Dacă îl îndemni tu şi-l dezlegi de orice obligaţie, s-a făcut treaba.

— Felix n-are nici o obligaţie faţă de mine, spuse rece Otilia, astea sunt invenţii de-ale voastre. Am să-i vorbesc.

— Ura! strigă Stănică, tu eşti geniul bun al familiei.

Otilia chemă, într-adevăr, pe Felix la ea, îl puse să stea pe sofa şi, ghemuită după obiceiul ei, îl întrebă:

— Îţi place Lili, nepoata lui Stănică? Ce zici de ea?

Felix răspunse cu o indiferenţă naturală:

— Abia am văzut-o o dată, cum ştii, şi mi s-a părut drăguţă.

— Stănică pretinde că fata s-a îmbolnăvit, fiindcă te iubeşte şi i-ai dat a înţelege că te-ai căsători cu ea.

— Stănică minte totdeauna. Habar n-am.

— E adevărat că Stănică bate câmpii, asta e convingerea mea nestrămutată, însă nu-i cu neputinţă ca fata, naivă, să-şi fi făcut unele iluzii. Ar fi nedrept s-o faci să sufere.

Felix prinse o mână a Otiliei:

— Otilia, de ce-mi spui toate astea? Vrei să mă-nsori cu Lili? Mi-e indiferentă, am văzut-o câteva clipe şi nu sunt vinovat cu nimic.

— Nu vreau să te-nsor cu Lili, ţi-am spus numai ce pretinde Stănică. Are aerul să spună că eu sunt piedica între tine şi eventuala Lili. Totuşi, judecând rece, fata e foarte drăguţă şi n-ar fi pentru tine o partidă rea. Peţitoare eu nu sunt, aşa că socotesc închisă chestiunea.

— Otilia, zise Felix, strângându-i amândouă mâinile, tu mă crezi când îţi spun că te iubesc?

— Te cred.

— Te întreb foarte serios, profund: mă iubeşti?

— Da!

— Atunci pentru ce te porţi în chipul acesta ciudat, de ce ai mereu aerul că vrei să te scapi de mine? Ţi-aş fi mult mai recunoscător dacă mi-ai spune sincer că nu mă iubeşti.

— Nu pot să-ţi spun, fiindcă, într-adevăr, te iubesc.

— Atunci... atunci, vrei să ne căsătorim?

— Mai târziu... da.

Felix luă pe Otilia în braţe şi o năpădi cu sărutări, o învârti prin odaie, o puse la loc, o bombardă din nou cu sărutări, în vreme ce fata îşi apăra obrajii cu amândouă palmele.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Felix, îmi strici tenul. Trebuie să stabilim o înţelegere în privinţa asta.

După ce Felix se mai linişti, Otilia zise, gânditoare:

— Singurul lucru de care mă tem este că eu nu sunt la înălţimea ta, din punct de vedere sentimental. Da, te iubesc, dar tu eşti aşa de furtunos, aşa de înspăimântător de grav. Sunt uşuratică, mi-e frică, ai să-mi spui mereu că n-am afecţiune.

Singură, Otilia medită mult la Felix şi-şi repetă pentru ea argumentul. Îl iubea, într-adevăr, pe tânăr. Totuşi, simţea că Felix nu era pentru ea. Îl admira, îi purta grijă de soră, dar ţinuta îndârjită a acestuia în viaţă o înfricoşa. Deşi tânăr, Felix avea priviri prea bărbăteşti. Otilia era o râzgâiată, conştientă de viţiul ei, care se simţea bine când o protejau oameni delicaţi ca Pascalopol, care îi dădeau imposibilul, fără să-i ceară nimic. Misiunea de tovarăşă eroică, egală nu era pentru Otilia, care voia să fie socotită copil şi să nu întâmpine nici o rezistenţă. Otiliei îi plăcea să îngrijească pe moş Costache şi pe Felix ca pe nişte copii şi era credincioasă, atâta vreme cât nimeni n-o constrângea. Ideea, însă, că atunci când s-ar fi plictisit n-ar fi fost liberă să facă ce voia, o înspăimânta. Era sigură că Felix va fi totdeauna un om delicat, gata să-i facă orice capriciu, dar ştia, văzându-i temperamentul aprins, că el ar fi suferit dacă ea nu i-ar fi arătat încordare afectivă, statornică.

În altă zi, Otilia, primind capul lui Felix în poalele sale şi răsfirându-i încet părul, întrebă:

— Felix, la ce ţii tu mai mult în viaţă, în afară de dragoste? de asta nu mai vorbim! Spune-mi cum vezi existenţa.

Felix se mărturisi:

— M-am analizat şi eu adesea şi pot să-ţi spun că n-aş putea suferi să fiu al doilea, într-o categorie de oameni. Nu trebuie să crezi că sunt ambiţios sau mândru. Poate că asta vine mai degrabă din cauză că am copilărit singur, dat la o parte de alţii. Nu pot suferi ideea de a nu însemna nimic în viaţă, de a nu contribui cu nimic la ea, de a nu-mi lega numele de ceva.

— Dacă ţii atât la renume, de ce n-ai încercat să faci altceva, să scrii, de pildă! Sau, în sfârşit, să te pregăteşti pentru politică?

— Din acelaşi sentiment de nesuportare a înfrângerii. În artă, voinţa e un element secundar, totul depinde de talent.

Cel mai leneş dintre poeţi poate face poezie mare, aproape fără să vrea şi să ştie. În politică, joacă mare rol norocul. Dacă aş şti că va fi război peste douăzeci de ani, aş îmbrăţişa cariera armelor, fiindcă aş avea prilejul să mă ilustrez pe câmpul de luptă. Dar cine ştie asta? Câţi Napoleoni nu putrezesc în provincie, din lipsă de prilej, şi câţi oameni necunoscuţi nu s-ar dovedi abili, ca Richelieu, dacă întâmplarea i-ar pune în fruntea unei ţări? De duşmănia sorţii mi-e frică. Mi-e frică să rămân egal cu Titi, cu Stănică, cu ceilalţi, să mă confund cu ei, să fiu, prin forţa împrejurărilor, silit să mă aplec în faţa lor. Trebuie să mă deosebesc, neapărat, prin ceva. Singura carieră în care, pentru un om normal, cum mă socotesc, pot ajunge în frunte, numai prin voinţă, este aceea ştiinţifică. Dacă aş voi să fiu poet, poate n-aş putea, dar mare medic ştiu sigur că pot deveni, vreau neapărat să devin.

Felix strânse pumnul, zicând aceasta, şi privi fix înaintea lui.

— Atunci tu, Felix, ţii mai mult la cariera ta decât la dragoste. Ce rol ar juca femeia în existenţa ta?

— Femeia o înţeleg ca tovarăşă a aspiraţiilor mele, ca un scop în acelaşi timp al tuturor sforţărilor. Unei femei i-aş închina totul.

— Idealul tău, Felix, e foarte frumos, zise Otilia, netezindu-i parul, după ce i-l încurcase, e un ideal de tânăr care va răzbi în viaţă. Pot să zic că-l înţeleg. Însă, dacă femeia nu e la înălţimea ta?

— Nu pricep, nu-i cer nimic.

— Felix, nu cunoşti bine sufletul feminin. O fată admiră un tânăr cu gânduri serioase, dar se oboseşte şi adesea preferă oamenii mediocri. Are şi ea idealul ei, acela de a plăcea cât e tânără, de a strânge pe bărbaţi în jurul ei. Un ambiţios e puţin egoist, orice ai zice, şi vrea să facă din femeie o icoană pentru uzul său personal.

— Aşadar, tu găseşti că eu sunt un ambiţios, care... te-aş face nefericită?

— N-am vrut să spun asta, Felix. Constat, însă, că sunt mediocră, neînsemnată pe lângă tine. Voinţa ta îmi inspiră

respect. Până acum râdeam de oamenii prea serioşi, îmi plăceau bărbaţii *chic*. Nici nu ştiu cine e prim-ministru, atât de puţin mă interesează lumea izbutită. Noi, fetele, Felix, suntem mediocre, iremediabil mediocre, şi singurul meu merit este acela că-mi dau seama de asta.

Felix se ridică în picioare amărât:

— Otilia, tu-mi scapi totdeauna printre degete, nu mă iubeşti. Vrei să mă schimb, să devin *chic*? Voi încerca!

— Ba nu încerca, fiindcă mediocritatea nu-ţi stă bine. Te asigur că te iubesc prea mult. Nu-ţi interzic să-ţi faci din mine un scop în viaţă, fă aşa ca şi când aş merita acest lucru. Dar eu nu-l merit, ăsta e adevărul.

— Te încredinţez că-l meriţi.

— Nu-l merit, Felix, ai să vezi. Când tu vorbeai de ideal, eu mă gândeam că n-am şters praful de pe pian. Ce vrei? Sunt o proastă. Ce-ai zice dacă aş concerta puţin?

Otilia nu mai aşteptă răspunsul, duse pe Felix de mână până în odaia cu pianul, deschise capacul, suflă o dată în claviatură, apoi începu să cânte *Chant sans paroles* de Ceaikovski, fluierându-l totdeodată. După aceea sări la fereastră şi privi în curte. Ningea cu smocuri mari de lână, a căror cădere dădea o senzaţie de încetineală şi de pierire a oricărui son. Pomii erau grei de zăpadă, şi materialele lui moş Costache, căptuşite cu blănuri albe, aveau aerul unor arhitecturi polare. Marina trecu prin curte, cu fizionomie de eschimos vătuită cu zăpadă până în gât. Se auziră zurgălăii unei sănii.

— Ştii ce? zise repede Otilia. Am gust să mă plimb cu sania. Vrei să mă iei?

Felix consimţi bucuros, se îmbrăcă şi în curând se aflau într-o sanie îngustă, în spatele unui birjar mătăhălos, care ocupa cu dosul lui tot vehiculul. Un copil îndrăzneţ alergă strigând după ei, agăţându-se din când în când de platforma dindărăt. Muscalul îl plesni cu biciul pe de lături, înjurându-l cu sete. Înveseliţi de clopoţei, îmbrăcaţi într-o reţea albă şi satisfăcuţi de uşurătatea saniei, caii vineţi alergau, jucând din picioare şi luând poziţiile academice ale cailor în spume din compoziţiile

lui Géricault. Un câine mare, mops alerga înaintea lor, lătrând îndărătnic şi apucând cu necaz, când putea, un ciucure al valtrapului. Înfăşuraţi până aproape de gât în pături, Felix şi Otilia primiseră pe cap şi pe umeri glugi de zăpadă. Fulgii cădeau atât de deşi şi de mari, încât Otilia scoase limba afară, ca să culeagă câţiva şi să-i guste.

— Îţi place? întrebă ea pe Felix.

— Da! răspunse tânărul.

Buna lui dispoziţie era evidentă, dar se ghicea că mulţumirea lui vine, mai cu seamă, din faptul că se află alături de Otilia. În schimb, fata se bucura de zăpadă, de frig, de plimbare în sine şi făcea semne amicale şi conspirative unor copii care urmăreau să-şi atârne săniuţa lor de coada saniei. Ajunseseră la Şosea. Zăpada era atât de mare, încât curăţitorii abia izbutiseră s-o îngrămădească în diguri mari, naftalinoase, de o parte şi de alta a drumului, în jurul teilor. Otilia făcu semn, cu degetul împuns în spatele dur de cojoace al birjarului, să oprească, se dădu jos şi se aruncă pe spate, cu voluptate, într-un morman de zăpadă. Pieliţa feţei îi era roşie şi moale, ca a mărului creţesc, şi pe gură ii ieşeau colaci mari de aburi, din cauza gerului. Distrată de acest fenomen, îl chemă pe Felix şi umflându-şi obrajii îi făcu o demonstraţie de producţie de aburi. Felix îi simţi mirosul delicat, amestecat cu acela astringent al zăpezii. Otilia merse apoi, târşindu-şi şoşonii prin nămeţi, strigă uhu unei bande care trecea într-un tren de săniuţe, trase de doi cai înhămaţi unul după altul şi se răsturnă în leşinuri simulate, când pe un troian, când pe altul. Era plină de zăpadă, din cap până-n picioare, prin păr, în urechi, în ochi. Câţiva copii se strânseră în jurul ei, apoi fugeau, şi unul furios o bombardă cu un bulgăre. Otilia se aplecă şi ea şi aruncă o bilă de zăpadă, strigând:

— Pungaşule!

— Nu aşa, corectă Felix, ci pu-pungaşule!

Râseră amândoi. Când fură din nou în sanie, Otilia zise:

— Acum trebuie să fie admirabil la moşia lui Pascalopol, pe câmpul plin de zăpadă. Să alergi la nebunie, ca un *allegro* de piano, trasă de cai de curse.

Felix nu răspunse nimic, ci numai zâmbi într-un fel care i se păru Otiliei silit. Pe Calea Victoriei, în apropierea casei moşierului, Otilia, după o tăcere lungă, vârându-şi mâna sub braţul lui Felix, propuse cu timiditate:

— Ce-ai zice dacă am merge să-i facem o vizită lui Pascalopol? I-ar face foarte multă plăcere, fiindcă sunt sigură că se plictiseşte.

Felix nu-şi putu masca suficient contrarietatea:

— Du-te tu singură şi eu te-aştept. Dacă i-ar face plăcere prezenţa ta, nu sunt sigur în ce mă priveşte pe mine.

Otilia făcu o mică strâmbătură şi nu mai spuse nimic şi, cu toate rugăminţile lui Felix, nu mai consimţi să se oprească. Se întoarseră, deci, acasă. Deşi se întunecase, nu se vedea nici o lampă aprinsă. Otilia, cam mirată, intră înăuntru. Deodată se auzi un ţipăt, şi fata ieşi palidă şi îmbrăţişă tremurând pe Felix:

— Ce s-a întâmplat?

— Papa! plânse Otilia.

Felix se repezi înăuntru şi i se păru că vede ceva negru întins lângă masă. Căută chibriturile, aprinse lampa şi descoperi pe moş Costache, căzut jos pe duşumea, dar gemând încet, îl ridică cu greutate şi-l puse pe sofa, privit de Otilia, care şedea lângă uşă, înspăimântată.

— Trebuie s-o trimit pe Marina după doctor.

Otilia alergă afară şi o găsi pe bătrână dormind îmbrăcată, în odaia ei. Când auzi că i-a venit rău lui moş Costache, Marina, fără să mai spună nimic, somnoroasă, fugi repede în curtea Aglaei, în loc să cheme doctorul şi astfel, într-o clipă, toată banda venea în marş spre locul întâmplării. Bătrânul nu era mort şi nici măcar inconştient. Cu o singură mână, greoi, îşi pipăi mijlocul, şi apoi şopti:

— Pascalopol!

Felix abia avu timp să-i explice Otiliei că bătrânul voia să aibă alături pe moşier, că odaia se şi umplu de Aglae, Stănică, Olimpia, Aurica, Titi şi Marina.

Marina notifică, cam cu bătaie de joc:

— Otilia a zis să mă duc să chem doctorul!

— Fugi de-acolo, cu doctorul, ţipă Aglae, ce-i mai trebuie doctor, acum?

— Să fii sănătoasă, completă Stănică, după al doilea atac e bun de îngropat. Nu vedeţi c-a murit? Dumnezeu să-l ierte!

Şi se închină, foarte evlavios.

— Aduceţi o lumânare, frate, să fie creştineşte. Moş Costache dezminţi, prin gemete, decesul, spre vădita dezamăgire a celor de faţă. Stănică, mai în şoaptă, se simţi îndatorat să dea speranţe:

— Orice-ar fi, nu scapă, mi-a spus mie doctorul.

— Mai bine să-l ia Dumnezeu, fu Aglae de părere, decât să-l chinuiască şi pe el cu vreo paralizie şi să ne chinuiască şi pe noi.

În vremea aceasta, Otilia alergase pe poartă afară şi avusese norocul să găsească încă sania cu care venise, fiindcă birjarul se dăduse jos să cureţe reţeaua de zăpadă cu o măturică.

— Aleargă repede, strigă Otilia.

Birjarul dădu un plesnet biciului şi sania alunecă nebuneşte, umplând toată strada de veselia zurgălăilor. Otilia, însă, era nemişcată, cu ochii pierduţi în gol.

Felix aduse puţină zăpadă şi o puse pe capul bătrânului, deşi ştia că e inutil. Mai degrabă, ar fi trebuit să-l dezbrace, dar ştia că bătrânul avea bani cu el şi nu voia să-l trădeze. Stănică propuse totuşi dezbrăcarea:

— Trebuia să-i scoatem hainele, să răsufle, oricât, suntem datori să facem ce putem.

Şi se repezi singur la moş Costache să-i tragă haina. Acesta scoase un mormăit grozav, semănând a răcnet, care îi înspăimântă pe toţi, şi strânse mâinile şi mai solid peste abdomen.

— Parcă l-ar durea pântecele! observă Stănică, privind cu atenţie. („E ceva la mijloc!“ îşi zise el.)

— Să fiţi cu ochii în patru, comandă Aglae, să nu piară un ac din casă. Noaptea asta stăm aici, că n-o fi foc.

Foarte repede sosi Pascalopol cu doctorul şi cu Otilia.

— Ce mai caută şi ăştia?! şopti Aglae, către fetele ei, înciudată.

Doctorul se apropie de pacient, puse capul provizoriu pe pieptul lui, apoi se dezbrăcă, ceru lighean şi ordonă dezbrăcarea bolnavului. Bătrânul protestă cu gemete violente şi făcu semn că voia întâi să iasă afară toţi ceilalţi. Pascalopol explică franţuzeşte dorinţa lui moş Costache, ascultat foarte atent de Stănică, şi doctorul rugă asistenţa, în interesul reuşitei operaţiei, să iasă puţin afară. Stănică fu cel mai împăciuitor.

— Ieşim, domnule profesor, cum nu, e în interesul pacientului.

Aglae se retrase, aruncând o aluzie îndeajuns de bine pronunţată, ca să se audă:

— Ce mai e şi asta? N-are voie „familia" să stea în odaia bolnavului?

Doctorul lăsă sânge bolnavului, chiar în regiunea capului, legându-l apoi cu un bandaj. În urma acestei operaţii, bătrânul se învioră simţitor şi se văzu că acum aceeaşi mână şi acelaşi picior erau prinse mai tare de paralizie şi că vorba era mai încurcată. Totuşi, moş Costache se putea exprima satisfăcător şi se mişca.

— E tare, remarcă doctorul, scapă şi acum. Bătrânul cercetă cu ochii odaia şi când se încredinţă că nu mai erau alte persoane, afară de cei doi, zise:

— Pa-pascalopol, vreau să-ţi dau banii pentru fe-fetiţă.

— Dacă crezi, zise acesta, cu oarecare indiferenţă, ca să nu-l sperie, dă-mi-i.

— A-ajută-mi!

Bătrânul încercă să-şi tragă cureaua cu mâna, dar, neputând, rugă din ochi pe moşier. Acesta, ajutat de doctor, îl dezbrăcă cu băgare de seamă, pândit cu încordare de bolnav, şi găsi sacul şi buzunarul, din care scoase pachetul de hârtii înfăşurat cu sfori. La cererea bătrânului, desfăcu pachetul şi obţinu alte trei mai mici. Bătrânul i le smulse din mână.

— Domnule doctor, mai mă fac bine? întrebă el.

— Cu îngrijire, te faci.

Bătrânul, atunci, nu fără mari codiri, luă numai un pacheţel de o sută de mii din cele trei şi-l dădu lui Pascalopol pentru fe-fetiţă. Celelalte îşi rezervă să i le dea mai târziu. Fiindcă nu

se putea scula uşor din pat, rugă pe moşier să-i vâre săculeţul cu monede şi cele două pachete de hârtii sub salteaua care era aruncată, pentru uzul lui, peste canapea. Când Pascalopol isprăvi treaba, bătrânul, care pândea îngrijorat, şopti cu spaimă:

— Ochii, ochii!

Şi arătă cu mâna spre geam. Cei doi bărbaţi priviră şi nu văzură nimic, dar li se păru a auzi paşi scârţâind pe zăpadă.

— Nu e nimeni, linişti Pascalopol pe moş Costache, umblă lume prin curte.

În sfârşit, li se dădu voie celorlalţi să intre şi năvăliră în odaie ca o clasă de copii după recreaţie. Felix şi Otilia rămaseră în pragul uşii. Apoi, moşierul şi doctorul luară pe Otilia la o parte, închizându-se câteva minute în camera ei, şi vorbiră acolo, ceva ce Felix nu putu şi nici nu cuteză să afle. La plecare, doctorul dădu iar pe la bolnav şi recomandă celor de faţă atenţie pentru pacient.

— Cum este, domnule doctor? spuneţi-ne sincer!

— Este iarăşi în afară de pericol şi, cu linişte, poate să-şi revină, deşi cu mai multă greutate, fiindcă are membrele prinse puţin.

Stănică simulă entuziasmul, neurmat deloc de ceilalţi:

— Domnule doctor, sunteţi providenţa noastră, încă o dată aţi săvârşit o minune, redându-ne pe bunul nostru unchi. Vă vom fi în veci recunoscători. („Mama ta de pezevenghi, gândi Stănică, în sinea lui, te-a adus grecoteiul să strici viitorul meu!")

— Bătrânul, explică Pascalopol doctorului, în trăsură, are o familie lacomă, care-l pândeşte pas cu pas, ca nu cumva să lase averea domnişoarei pe care ai văzut-o şi care e fata lui vitregă, din a doua căsătorie.

— Delicioasă fată, caracteriză doctorul pe Otilia, păcat!

— Mă silesc, zise Pascalopol, ca pentru el, să-i fac binele, fără s-o jignesc.

Ceata veghetorilor nu mai avu veselia de data trecută şi păziră pe bătrân în tăcere şi fără să doarmă. A doua zi dimineaţa, văzând că bătrânul trăieşte destul de liniştit, în patul lui, Aglae găsi că era obositor să străjuiască toată casa. Lăsând pe Aurica în odaie, luă pe Titi, pe Olimpia şi pe Stănică şi cercetă cu de-amănuntul toate odăile.

— Decât să vină cineva să fure, mai bine să le ducem dincolo lucrurile mai de preţ.

Şi începu scotocirea. Cărară scaunele, tablourile, oglinzile — prin faţă, ca să nu simtă bătrânul! Olimpia şi Stănică luau lucruri mărunte şi le ascundeau pe cont propriu, înghiontindu-se unul pe altul. Otilia văzu cum Marina, Stănică, Titi, Olimpia, Aglae treceau în şir, prin zăpadă, spre fundul curţii, de dimineaţă, şi sufletul i se umplu de revoltă. Avu impulsiunea de a deschide o fereastră a geamlâcului şi de a ţipa, apoi se îngrozi că bătrânul a murit şi alergă în cămaşă şi-n picioarele goale până în sufragerie, unde bătrânul dormea liniştit, sforăind. Atunci se întoarse în odaia ei, se îmbrăcă şi sculă după aceea şi pe Felix, pe care-l duse la geam.

— Vezi ce se întâmplă aici? Ce zici?

Felix se umplu de indignare, la rândul lui, însă Otilia îl sfătui să tacă.

— Este inutil, dacă nu e papa, n-au decât să-şi ia toate fleacurile. Nu trebuie să simtă bietul papa, fiindcă, dacă află, se supără şi moare pe loc.

Observaţia i se păru lui Felix foarte cuminte. Banda operă deci în linişte, până ce obosi, amânând pe altă dată noul transport. Aurica poftise şi la pianul Otiliei, dar mai mult din gelozie Olimpia declarase că nu se cade, că este o margine în toate. Pianul era al Otiliei, de la mamă-sa.

— Unde stă scris asta? Are act? se răţoi Aurica.

Stănică interveni, tactic:

— Lasă, frate, mai târziu o să discutaţi asta. Pianul e alături de sufragerie şi se aude când îl scoateţi. („Perversă familie!" o califică în gând el.)

Bătrânul şedea pe spate, nemişcat, dar trăgea cu urechea. I se păru că aude zgomote suspecte, şoapte, şi când Otilia fu lângă el, întrebă:

— Cine vorbeşte aşa? Ce tot scârţâie acolo, prin odăi?

— E vântul, papa.

— Nu intră vântul în casa mea. Mă duc să văd.

Şi făcu sforţarea de a se da jos din pat. Otilia îl opri cu blândeţe şi se jură că nu e nimic. Deschise uşa de la odaia cu

pianul, deschise pe aceea de la salon, acum aproape gol, şi afirmă că nu vedea nici o schimbare. Bătrânul se declară mulţumit, provizoriu. După câtăva vreme, bănuiala îi reveni şi întrebă:

— Pia-pianul este în odaie?

— Papa, ştii că pianul nu zboară!

— Sunt pungaşi, las' că ştiu eu!

— Nu, papa, pianul e în odaie, cum l-ai lăsat.

— Du-te şi cântă ceva.

Otilia se duse şi cântă aceeaşi bucată de Ceaikovski, care i se păru, de data asta, lugubră. Bătrânul fu încredinţat definitiv.

— Ei, papa, ai văzut că este pianul? Unde credeai că o să plece?

— Dar ochii? întrebă moş Costache.

— Care ochi?

— Ochii care mă priveau aseară, pe fereastră!

Otilia crezu că bătrânul a avut un mic delir şi nu răspunse nimic. După o zi întreagă de neschimbare, după ce Vasiliad însuşi văzu pe moş Costache, trebuiră toţi să recunoască viabilitatea bolnavului. A-l mai păzi era plictisitor. Bătrânul se mişca pe canapeaua lui, pe care nu voia s-o părăsească decât pentru unele trebuinţe, când se lăsa ajutat de Marina, şi părea foarte mulţumit. Starea de euforie îi revenise, Aglae ţinu un scurt consiliu de familie şi hotărî, susţinută cu aprindere de Stănică, să supravegheze toţi pe bătrân cu rândul. Stănică fu de părere să nu mai intre nimeni în odaie la bolnav, ca să nu-l facă să bănuiască ceva şi apoi să se supere şi să facă testament, urmând ca Marina să dea ştiri despre el şi să vestească atunci când ar fi de trebuinţă. Asta nu-l împiedică pe Stănică să vină mereu la bătrân, sa-l întrebe de sănătate, sa-i povestească întâmplări de bolnavi sculaţi de pe patul de moarte şi alte baliverne de astea. Îl supăra însă prezenţa Otiliei, care îngrijea de moş Costache cu o lipsă de repulsie care stârni admiraţia lui Felix. Otilia era socotită uşuratică şi se dovedea devotată. Moş Costache privea pe Stănică cu multă duşmănie şi se înţepenea şi mai bine în pat, când îl vedea, urmărindu-l strâns cu privirile.

Pascalopol mai făcu în curând o vizită bătrânului, îl asigură, când putură fi singuri o clipă, fiindcă Stănică nu-i slăbea, că depusese banii la bancă pe numele Otiliei. Arătă bătrânului scrisoarea. Pascalopol spera că moş Costache îi va vorbi şi de ceilalţi bani, că va consimţi să-i dea. Totuşi, din delicateţe, nu pomeni nimic bătrânului şi găsi chiar de cuviinţă să plece mai curând, ca să nu dea de bănuit Aglaei. Stănică întrebă afara pe Pascalopol:

— Ce-ţi spunea bătrânul? Face testament? Are vreun gând?

— Nici n-am vorbit de asemenea lucruri, îl asigură moşierul. Se poate? Ce amestec am eu?

„E şiret grecoteiul. Cu ăsta, cu Otilia şi cu Felix şi poate cu Georgeta, am cuceri lumea."

— Ce ţi-a spus Pascalopol? îl întrebă Stănică pe moş Costache.

— Ce să-mi spună? zise acesta supărat că Stănică se apropie prea mult de pat şi împingându-l cu mâna. Ce să-mi spună?

— Păi eu ştiu? Dar el e şiret. Te învaţă cine ştie ce prostii, aşa, ca să te inducă în eroare. Nu-mi inspiră încredere. Pentru orice ar trebui să mă consulţi pe mine, că sunt avocat, ce Dumnezeu! şi-ţi fac toate gratis.

— N-am nevoie de avocat, i-o tăie bătrânul.

Stănică spiona pe Felix şi pe Otilia asupra plecării lor în oraş.

— Azi ai cursuri, nu? îi zicea el lui Felix.

— Am! răspundea Felix, fără să bănuiască nimic.

Otilia, dimpotrivă, nu pleca de acasă, preocupată numai de bătrân. Stănică o îndemna mereu:

— Ai să te surmenezi, să te îmbolnăveşti, şi asta nu e bine chiar în interesul bătrânului. Mai du-te şi te plimbă, că văd eu de moş Costache.

Într-o zi Stănică, din bucătăria Marinei, unde se ascunsese venind din fund, văzu pe Felix plecând în oraş. Prin urmare nu mai era acasă decât Otilia. Trecu din bucătărie tiptil prin faţă, intră prin uşa gotică şi trecu prin toate odăile până ajunse în dreptul sufrageriei. Privi pe gaura cheii şi

constată că nu era nimeni afara de bătrânul întins pe canapea. Ieşi din nou afară şi intră pe din dos în odaia cu pianul. Otilia era acolo rezemată cu coatele pe capac, gânditoare.

— Cum îi mai este lui moş Costache? întrebă Stănică.

— Tot aşa! zise sumbră Otilia.

— Ştii că azi vine Pascalopol, după-masă, parcă aşa mi-a spus, minţi Stănică.

— Da? se sperie Otilia. Apoi, după o scurtă deliberaţie: N-ai vrea să te duci în oraş să-mi cumperi o cutie de pudră?

— Dragă, se apără Stănică, am toată bunăvoinţa, dar nu mă pricep în lucruri femeieşti. Şi apoi ştii cum e Olimpia, când o afla că m-am dus pentru tine, îmi aprind paie-n cap. Du-te tu, repede, că eu păzesc. Nu-l crezi pe Stănică capabil de devotament? Îmi pare rău.

După oarecare gândire, Otilia se hotărî.

— Mă reped pentru o jumătate de ceas, te rog să stai aici sau să rogi pe Aurica să vină.

Stănică puse mâinile la piept, turceşte, în semn că merită credinţă nestrămutată.

— Du-te fără nici o grijă.

Otilia îşi lua mantila pe ea şi plecă, urmărită din ochi de Stănică. Acesta privi, crăpând puţin uşa, în curte, se încredinţă că nu mişcă nimeni, şi apoi intră în odaia lui moş Costache. Bătrânul îl supraveghea duşmăneşte cu privirea. Stănică merse la uşa dinspre salon, o crăpă puţin şi o închise la loc. Mai merse la geam, privi în curte, se-ntoarse spre masă, luă un scaun şi-l aşeză lângă canapeaua bătrânului şi stătu pe el. Bătrânul îl contempla îngrijorat.

— Ce mai faci, moşule, întrebă Stănică, mai bine, hai?

Moş Costache întrebă şi el:

— Şi ce pofteşti?

— Vai de mine, se apără Stănică, păi eu mă interesez de sănătatea dumitale şi îmi spui că ce poftesc? Se poate?

Stănică trase scaunul şi mai aproape de pat.

— Ce cauţi aici? se agită bătrânul.

Făcându-se că nu înţelege vorbele bolnavului, Stănică puse mâna pe marginea cearşafului, ridicându-l în sus, ca spre a controla salteaua.

— E bun patul ăsta, se informă el, e destul de moale? De ce nu stai în dormitor?

— La-lasă-mă-n pace! Ce vrei?

Stănică, netulburat, pipăi mai de aproape salteaua, apoi vârî brusc mâna sub ea şi trase pachetul cu bani. Bătrânul holbă ochii, scăpă gura mare spre a spune ceva, se dădu jos printr-o sforţare supraomenească, pe marginea patului şi urlă gutural, plângător:

— Banii, ba-banii, pu-pungaşule!

Apoi deodată se prăbuşi la pământ. Stănică vârî bine pachetul sub cămaşă, spre pântece, privi pe fereastră şi ieşi prin salon şi prin uşa gotică. În curte nu era nimeni şi nici pe stradă. Intră calm în curtea vecină şi, găsind pe Aglae şi pe Aurica, le zise:

—M-am întâlnit cu Otilia, care roagă pe Aurica să se ducă puţin pe la bătrân, să vadă ce face.

— Du-te, Aurico, consilie Aglae.

— Hai, că merg şi eu, se oferi Stănică, să văd cum îi mai merge.

Găsind pe bătrân mort, Aurica ţipă, Stănică se miră, alergă să vestească pe Aglae, care veni cu toată banda, tocmai pe când sosea şi Otilia, care se opri, galbenă, în prag. Stănică sări la ea s-o îmbrăţişeze şi s-o mângâie:

— Otilia, Otilia, verişoara mea scumpă, fii tare, fii la înălţime, era doar de aşteptat un astfel de deznodământ. Apoi explică tuturor întâmplarea:

— Otilia tocmai mi-a spus: stai aici şi păzeşte şi cheam-o pe Aurica! Eu m-am dus s-o chem pe cumnată-mea şi am venit cu ea. Când colo bătrânul era pe jos, ici. Se vede că a avut nevoie de ceva şi s-a ridicat să ia, şi pe urmă i-a venit rău.

— Da, mamă, confirmă Aurica, eu am intrat întâi în odaie, şi când am văzut, m-am speriat şi am ţipat, am ţipat! Vai, cum m-am speriat!

— Dar eu, se lăudă Stănică, crezi că prin puţine emoţii am trecut? Sunt zguduit. Chiar să-mi daţi voie să mă duc puţin acasă să-mi vin în fire. Am şi de luat nişte acte, că am mâine un proces. Să-mi dai cheia de la casă, Olimpio.

Şi astfel Stănică plecă, spre mulţumirea Aglaei, căreia i se părea că prea scotoceşte multe pe cont propriu. Otilia se ascunse în odaia ei, ghemuindu-se pe sofa, cu pupilele pironite, cu o uşoară umiditate în ochii care nu puteau plânge, şi Felix n-o putea scoate din muţenia ei. Aglae ocupă casa, milităreşte. În loc să îngrijească de mort, ordonă tuturor să nu spuie încă nimănui de cele întâmplate şi puse pe Marina să păzească la poartă ca să nu vină nimeni.

— Să vedem unde îi sunt banii, actele, dacă a lăsat vreun testament, zise Aglae, trebuie parale pentru înmormântare. În vreme ce cadavrul stătea inert peste plapumă şi începuse să ia tonuri ceroase, Aglae, Olimpia, Aurica şi Titi scotoceau în toate părţile, trăgeau sertarele, desfăceau garderobul, căutau prin sobă. Nu găsiră decât acte, contracte de închiriere, socoteli felurite, din care se putea deduce averea lui moş Costache, şi pe care Aglae le făcu pachet şi le luă. Nici un ban, afară de o băncuţă, rămasă uitată pe sub hârtii. Într-o cutie, Olimpia descoperi un inel cu multe pietre, îl trase repede pe deget, dar, fiindcă Aglae o văzuse, justifică gestul:

— Mamă, inelul ăsta îl iau eu, ştii că n-am nici o bijuterie ca lumea şi mi-ai promis.

— Asta-i, protestă Aurica, tot tu toate şi eu nimic. Tu ce nevoie ai, că eşti măritată!

Olimpia suportă observaţia şi păstră inelul.

— Unde sunt banii, întrebă agitată Aglae, unde sunt banii lui? Doar n-a stat fără un ban în casă! Avea o pungă cu el, aia care i-a căzut jos deunăzi. Dar trebuie să fi avut bani.

Furioasă, Aglae trânti uşile dulapurilor, trase covoarele, fără să le mai aşeze la loc, desfăcu cutiile mari de la masa de joc şi de la cea din sufragerie. Peste tot cutii de chibrituri, neîncepute, pachete de tutun, creioane, meticulos strânse, nimicuri.

— El ţinea banii cu el, îşi aduse aminte deodată Aglae, cum nu m-am gândit?

Şi se repezi în sufragerie. Cum bătrânul era în cămaşă, era vădit că nu avea cu el nimic. Pantalonii îndoiţi pe un scaun, alături, aveau în buzunare ţinte, capete de creioane, chibrituri şi un degetar.

— Uite, degetarul pe care îl căutam de-am înnebunit. Se vede că mi-a căzut pe aici.

Aglae îl luă şi-l puse într-un mic buzunăraş, pe care-l avea la bluză. Negăsind nimic în haine, trase perna de sub capul lui moş Costache, privi pe sub cearşaf, apoi ridică cu putere salteaua, răsturnând cadavrul spre perete.

— Iacă săculeţul, strigă ea triumfător şi dădu drumul saltelei. Moş Costache se clătină puţin, apoi îşi reluă poziţia nemişcată. În săculeţ erau monede de argint, câţiva napoleoni şi chiar câteva hârtii mototolite, vreo câteva mii de lei în total.

— El avea bani mai mulţi, zise cu necaz Aglae.

După cercetări infructuoase, încredinţându-se că în casă nu se mai afla nici un ban, Aglae suspendă percheziţia.

— Dacă o fi luat Otilia banii! Sunt sigură că i-a luat ea.

Aurica, nemulţumită de concurenţa Olimpiei, luă apărarea fetei:

— Nu, mamă, nu face păcat, Otilia nici n-a fost acasă când a murit bătrânul.

— Asta aşa e, recunoscu Aglae, doar să-i fi dat chiar bătrânul banii, că de luat cu sila nu era chip. S-o bată Dumnezeu, dacă i-a luat.

Aglae declară că a obosit şi se hotărî să se ducă cu toţii acasă spre a medita asupra evenimentului. Bătrânul fu părăsit pe canapeaua lui, cu cearşaful ghemuit, cu plapuma căzută pe jumătate jos. Felix, observând asta şi ştiind că morţilor le trebuiesc date unele îngrijiri pentru a putea fi puşi în coşciug, spuse, cu toată gingăşia de care fu în stare, Otiliei, cum stă cazul. Aceasta se ridică de pe sofaua ei, decisă, calmă, chemă pe Marina şi, cu ajutorul ei, gătiră pe moş Costache şi-l aşezară cu solemnitate pe pat.

Aglae se trânti întâi pe canapea şi rugă lumea să facă linişte, fiindcă vrea să închidă puţin ochii. Dormi un ceas, sforăind bine, apoi se sculă şi se plânse că-i e foame:

— M-am zăpăcit de tot cu boala asta a lui Costache, nici masă regulată n-am avut.

Când se aşezau la masă, pică şi Stănică, în redingotă, cu un guler ţipător de înalt, cu mustăţile foarte unse.

— Bine c-ai venit, zise Aglae, că e încurcată rău. N-am găsit nici un ban, numai mărunţiş.

— Ce vorbeşti?! se prefăcu Stănică uimit. Ţi-am spus eu că lucra el ceva.

— Alţii să tragă foloasele şi eu să cheltuiesc? Cine-l înmormântează, mă rog?

— Dumneata, fireşte!

—Eu?! se scandaliză Aglae. Cu ce? Cu câteva mii de franci, cât mi-a lăsat el? Să-l îngroape Otilia, tot spunea că e papa al ei.

— Să fim calmi, mamă-soacră, recomandă Stănică. E obligată moralmente şi e chiar interesată să facă onorurile înmormântării ruda cea mai apropiată care moşteneşte, în speţă, dumneata.

— De ce eu? zise nedumerită Aglae.

— Fiindcă dumneata iei tot, casa de alături, casa din Ştirbey-vodă, pe care n-a vândut-o şi tot ce n-a mai vândut. Asta puţin lucru este? Bani, dacă au fost, i-o fi împărţit el din viaţă, nu poţi să faci nimic, dar ţi-a rămas fondul.

Aglae se îmblânzi:

— Dar dacă a lăsat vreun testament pentru Otilia? bănui ea.

— Aici e aici, dar nu cred. În casă ai găsit ceva? Nu. Moş Costache nu era un om să meargă pe la tribunale, avocaţi şi altele de-astea. Dacă ar fi făcut testament, ar şti ori Otilia, ori Pascalopol.

— Du-te şi întreab-o tu, recomandă Aglae.

Stănică merse imediat şi o găsi pe Otilia organizându-şi propria îmbrăcăminte de circumstanţă.

— Otilio, zise solemn Stănică, încercând s-o sărute pe amândoi obrajii, iau parte la nenorocirea care te-a lovit şi te rog să vezi în mine un tată, un frate scump, un prieten, ce vrei. Interesele tale sunt şi ale mele. Ştiu că tu eşti prea adâncită în

durerea ta ca să te gândeşti şi la lucruri mai pozitive, dar lasă-mă pe mine, ca avocat, să te pilotez. Te tulbur numai cu o întrebare: Ţi-a lăsat moş Costache vreun act, vreun, ca să zic aşa, testament?

— Nu mi-a lăsat nimic, zise plictisită Otilia, lasă-mă acuma. Nu mi-a lăsat, şi nici nu ştiu c-ar fi făcut vreun testament. Mie nu-mi trebuie absolut nimic.

— Pianul e al tău, în orice caz, îşi dădu în petic Stănică, trebuie să-l revendici.

— Lasă-mă, te rog.

— Te las, te las, respect marile dureri!

Întors, Stănică găsi pe Aglae distribuind banii din săculeţ în grupuri.

— Mamă-soacră, te conjur, sunt lefter, avansează-mi şi mie câţiva sutari, sunt lefter! şi puse mâna pe un morman de piese.

— Ai răbdare, Stănică, ce Dumnezeu, săriţi toţi aşa? Toţi banii ăştia se duc pe înmormântare. Doar n-o să-l îngrop ca pe un cerşetor. Ne râde lumea.

— Te-aprob, mamă, o lăudă Stănică, fără să mai înapoieze banii, îţi organizez eu ceva feeric.

— Ce-a spus Otilia? se informă Aglae.

— N-are nici un testament, şi eu o cred, fiindcă bătrânului îi era frică să lase banul din mână. Eu mă mir că nu s-au găsit bani în casă.

— Şi mie mi se pare curios!

— Foarte curios! se prefăcu Stănică a medita. Aici e un mister mare. Odată şi odată am să-i dau eu de rost. Să vedeţi că Stănică e şi detectiv.

— Mai bine ai vedea ce e cu testamentul, dacă e sau nu. Dacă a lăsat averea la alţii, ăia să-l îngroape.

— Numai Pascalopol ştie precis. Mă duc după-masă numaidecât să-l întreb.

Stănică se duse într-adevăr la Pascalopol, care află cu surprindere moartea lui moş Costache şi nu îndrăzni să întrebe dacă s-a găsit ori nu bani sub saltea, ca să nu se divulge. Confirmă inexistenţa testamentului:

— Costache n-a lăsat nici un testament, e lucru sigur. A tot amânat de azi pe mâine, aşa că, din nefericire, Otilia rămâne fără nimic.

— Păcat, regretă Stănică, fata asta merită mai mult. L-a iubit pe moş Costache cum nu se mai poate mai mult. Dar o să avem noi grijă de ea, ce Dumnezeu, o iau sub protecţia mea.

— Nu cred c-are să aibă nevoie, observă ironic Pascalopol.

„Cred şi eu că n-are nevoie, îşi zise Stănică, coborând scările, acum e liberă să-şi facă de cap. Trăieşte cu Felix."

Când Pascalopol veni să vadă pe Otilia şi pe ceilalţi, Aglae se plânse că nu e înlesnită şi n-are bani suficienţi pentru înmormântare. Moşierul scoase numaidecât o hârtie pe care Aglae o luă fără nici o jenă, dar întrebă:

— N-ai găsit nimic în casă?

— Nimic, afară de nişte mărunţiş.

Pascalopol, după o scurtă meditaţie, explică faptul:

— Probabil că n-avea bani în casă.

Făcuse aşa dinadins, fiindcă se temea că, sporind bănuielile, ar fi putut să le îndrepte toate asupra lui Felix sau a Otiliei. În sinea lui era foarte nedumerit de dispariţia pachetului de hârtii. Otilia povesti faţă de toţi că bătrânul îi vorbise de nişte ochi. Pascalopol şi-aduse aminte şi el de acelaşi lucru, dar tăcu.

— V-am spus eu că e mister mare, repetă Stănică, dar nu mă las până nu-l descopăr.

Aglae voia să cheltuiască puţin, dar să satisfacă onoarea familiei, care şedea toată în numărul de preoţi şi de trăsuri. Se mulţumiră, în materie de cler, cu părintele stavrofor şi cu popa Ţuică. În privinţa trăsurilor, închiriară zece şi obţinură zece împrumut prin Stănică, de la numeroasa familie a acestuia. Pascalopol însuşi trimise pe a lui şi veni şi el cu alta. Cele peste douăzeci de vehicule, printre care şi cupeuri, înşirate pe strada de obicei cam pustie, fură de un admirabil efect. Două scuturi negre aşezate în poartă purtau iniţialele lui moş Costache.

—Dar ce e aici, maică? întreba o bătrână pe Marina.

— Ia, mort! crezu Marina că explică.

— Tânăr sau bătrân?

— D-apoi cine mai ştie? Peste şaizeci de ani.

Bătrână dădu din cap:

— Tânăr, vai de mine, ce-a avut?

— Boala morţii, răspunse plictisită Marina şi se duse după preoţii care tocmai veneau.

Popa Ţuică era mai supărat ca oricând de uneltirile necuratului, asupra căruia ţuica nu avusese un efect satisfăcător.

— Toţi suntem muritori, tăiculiţă, fu consolaţia lui.

Văzând-o pe Aurica şi uitând unde se află, îi strigă tare:

— Ce-ai făcut, găinuşo, cu ovreiul, îl botezăm?

Aurica se făcu roşie:

— Nu ştiu ce ovrei, părinte, poate greşeşti.

— Se poate, porumbiţa taichii, răspunse din fericire popa Ţuică, că sunt bătrân şi mă omoară junghiurile. Ca mâine o să mă duceţi şi pe mine.

Cum Aglae comandă şi muzica militară, plecarea definitivă de la domiciliul său a lui moş Costache fu impunătoare. Vecinii arătară gelozie:

— Frumoasă înmormântare. Ştiu c-a avut trăsuri şi vreme frumoasă. Bogaţii şi când mor au noroc.

Aglae fu încântată de lumea numeroasă care asistă, fiindcă toate rubedeniile lui Stănică, chiar cele mai bogate, care nici nu-l cunoşteau pe bătrân, veniră măcar pentru câteva minute, din disciplină familială. Asta îi dădu consolaţiune şi sentimentul intim că şi-a făcut datoria. Dete şi o masă comemorativă, la care fu rugat să rămână şi Pascalopol. Părintele făcu elogiul bătrânului, declarând că e liniştit în privinţa destinului său duhovnicesc, de vreme ce l-a văzut aşa de bine dispus, înainte de a muri, spre cele bisericeşti. Cât despre moarte, ea e în voinţa nepătrunsă a Celui-de-sus şi nu se cade să-l supărăm, arătând o durere afară din cale, dovedind nepătrunderea rosturilor lumii. Căci Dumnezeu a dat ca trupul să se risipească întru cele dintru care s-a alcătuit, iar sufletul să se mute acolo de unde va fi luat la învierea cea de obşte. Cel mai pătruns de evlavie se arătă Stănică. Atunci când părintele, înainte de a se

atinge de paharul de vin, se închină, îşi făcu şi el cruce. Mâncară ca şi altă dată, cu aceeaşi lăcomie, dar cu demnitate. Numai popa Ţuică îşi dădu în petic:

— Trupul îl ia pământul şi sufletul îl ia tartorul!

— Cuvioase! îi reproşă părintele.

— Domnul! închină paharul popa Ţuică, neînţelegând.

După oarecare codire, popa Ţuică întrebă pe Pascalopol, pe care-l contemplase îndelung:

— Tăiculiţă, dumneata eşti doftor?

— Nu, părinte. De ce?

— Credeam că eşti doftor, fiule, să te-ntreb ce să fac eu cu reumatismele astea care nu mă mai lasă.

— Salicilat, fu de părere moşierul, şi băi de pucioasă.

— Oare? se miră bătrânul.

— Dă cu gaz, opină Aglae.

— D-apăi c-am dat, arză-l-ar focul şi de gaz, şi tot mă-mpunge încornoratul!

— Am auzit că e bun camforul cu alcool, zise Olimpia.

— Ce e aia, bogheano? întrebă popa Ţuică, ale cărui cunoştinţe farmaceutice erau foarte reduse.

— Îţi dă de la farmacie; e ca o bucată de zahăr, care se evaporează dacă n-o ţii într-o pungă cu boabe de piper.

— Ptiu, bată-l gheena! se cruci popa Ţuică.

Părintele arătă o supărare cu totul formală, după obicei.

— Doamne, cuvioase, nu mai pomeni de cele rele, tocmai acum la praznicul unui răposat.

Apoi părintele crezu de datoria lui să se ocupe şi de Otilia, adresându-se însă din respect, pentru presupusa durere, celorlalţi:

— Dar domnişoara, fiica răposatului, c-am uitat cum îi zice...

— Otilia.

— Aşa. Dar domnişoara Otilia ce-o să facă acum? O să-i fie urât fără părintele dumisale. Să fii tare cu sufletul, fiică, cum am văzut pe multe din sexul dumitale. Cel puţin dumneata rămâi cu rosturi, fiindcă ştiu că răposatul avea stare şi nu te avea decât pe dumneata.

Toţi lăsară capul în jos, din felurite motive, şi Aglae nu mai îndrăzni să afirme că Otilia nu era fata lui Costache. Preotul, luând tăcerea drept întristare, zise:

— Tinereţea învinge toate. Nu mă îndoiesc că vei găsi la mătuşa dumitale şi la toate rudele mângâierea de care are trebuinţă cel orfan.

La aceste vorbe impresionante nu plânse Otilia, care privea mereu în farfuria din care nu lua nimic, ci Aurica, spre surprinderea tuturor. Otilia putu crede că, înduioşată de soarta ei, pe care o socotea dureroasă, Aurica compătimea. În realitate Aurica plângea pentru propria ei condiţie, deoarece vorbele părintelui îi trezise ideea că e ca şi orfană pe lume, „fără nici un sprijin".

Stănică îşi făcu violenţă, stăpânind o durere pe care n-o avusese o clipă.

— Ce-a fost a fost, declară el, morţii din groapă nu se mai scoală. Să-i venerăm şi să avem ochii aţintiţi spre noua generaţie care se ridică.

— Cuvinte înţelepte! Drept ai grăit! aprobă părintele.

Apoi părintele văzu pe Felix şi întrebă:

— Dar tânărul cine este, vreo rudă? Ce studiază?

— E student în medicină, răspunse Aglae, ne vine cam rudă. I-a fost Costache tutor cât a fost minor.

— Bravo, bravo, zise preotul, şi eu am un băiat, pe care, de nu l-oi da la şcoala militară, îl dau la medicină.

Stănică nu se putu stăpâni de a nu face mizerii morale părintelui, deşi îşi păstra aerul smerit.

—De ce, sfinţia-ta, ca preot, să-l dai la armată, la medicină, în loc să-l faci tot preot?

Părintele răspunse cu foarte mult simţ pozitiv:

— Şi pentru preoţie ca şi pentru orice meserie trebuie chemare. Iar fiu-meu nu mi se pare că e bun de preot. Atunci eu sunt dator să-l pun acolo unde poate fi folositor ţării. Însă cu ce trăieşte tânărul, dacă e orfan, are funcţie?

— Nu. Are ceva avere de la părinţi!

— Frumos, frumos. E foarte cuminte când părinţii se îngrijesc de copiii lor, ca să nu rămână pe drumuri să cerşească pe la

uşile altora. Iată, răposatul s-a îngrijit şi a lăsat domnişoarei avere frumoasă, case bune.

Toţi lăsară din nou capul în jos. Otilia se scuză că nu se simte bine şi se ridică să plece. Pascalopol îi ceru învoirea să-i spună ceva şi o urmă afară.

— Cine e domnul? întrebă iarăşi preotul, nedându-şi seama de repetatele lui gafe. Un unchi, desigur!

— E unchi! Unchi bun! declară Stănică cu clipiri ironice în ochi.

Pascalopol comunicase Otiliei că poate dispune de banii de la bancă şi o sfătuia să uzeze cu prudenţă şi să nu plece numaidecât din casa lui moş Costache, spre a nu trezi bănuieli.

— Asta am vrut să-ţi spun, deocamdată, încheie el. Ştii sentimentele mele faţă de dumneata. Dacă nu altceva, poate să-ţi fiu oricând un prieten mai în vârstă, un părinte lipsit de pedanterie. Când trăia Costache, te-am invitat la mine, fără nici o jenă. Acum n-aş mai putea face asta, fără voia dumitale. Prejudecăţi eu n-am, şi nici dumneata n-ar trebui să ai, ca fată modernă. Sunt lipsit de orice ocupaţie şi aş fi vesel să-ţi ţiu de urât, să te ocrotesc. Eşti liberă, ai bani, nu-mi datorezi nimic. Vei face dar cum vei găsi de cuviinţă. Dar să ştii că vechiul dumitale prieten ţine la dumneata ca întotdeauna şi te va primi cu braţele deschise oricând şi în orice condiţii. Fericirea va fi numai a mea.

Pascalopol sărută mâna Otiliei şi-i făcu un mic salut prietenesc cu mâna.

— E simpatică nepoata dumitale, zise părintele lui Pascalopol, de treabă fată. Îmi pare foarte rău de întâmplare.

— Ce nepoată? întrebă moşierul, neînţelegând.

— Domnişoara Otilia!

— Da, da! se-ncurcă Pascalopol.

— Dar, urmă părintele, nu-nţeleg ce fel de unchi eşti. Fratele dumneaei parcă nu eşti, atunci din ce parte?

— Dinspre mamă, spuse repede Aglae, şi, ca să schimbe vorba, propuse preotului curios să vină într-o zi să facă sfeştanie şi în casa ei, deoarece pretindea că de la o vreme nu prea-i merge bine. Bănuia că sunt de vină gurile rele.

— Nu, tăiculiţă, fu de părere popa Ţuică, toate relele omului vin numai de la diavol. El e pricina a toată neputinţa şi vrăjmăşia. Să mă chemi pe mine să-ţi citesc blestemele Marelui Vasile, să vezi cum foloseşte. Maică, maică, fuge dracul sfârâind, şi lăsând fum şi miros de pucioasă îndărăt, cum zici că e doftoria aia. De apa sfinţită plesneşte împieliţatul. Iau colea busuiocul şi-l vâr în agheasmă şi-l ard cu ea de-i iese sufletul, maica ploii lui.

— Cuvioase, se rugă iar părintele, priveghează la cele ce spui.

— Lasă, taică, să învăţ pe aceste fiice cum se izgoneşte răul de la casă; şi zic aşa: „Blestemu-te pre tine, începătorul răutăţilor şi al hulei, începătorul împotrivirii, şi izvoditorul vicleniei; blestemu-te pre tine, cel lepădat din puterea luminii cei de sus şi surpat jos întru întunericul adâncului pentru înălţare; blestemu-te pre tine şi pre toată puterea cea căzută următoare voii tale; blestemu-te pre tine, duh necurat cu Dumnezeu Savaot, şi cu toată oastea îngerilor lui Dumnezeu, cu Adonai, cu Eloi, Dumnezeu cel atotputernic; ieşi şi te depărtează de la robul lui Dumnezeu, carele prin cuvânt toate le-a zidit".

Văzând că bătrânul e cam ameţit, părintele se ridică de pe scaun:

— Hai să mergem, cuvioase, că e târziu şi lumea e mâhnită, ca după întâmplări de acestea.

Popa Ţuică bău restul de vin din pahar şi se porni cu regret spre uşă. Acolo se opri şi spuse din nou Aurichii:

— Când vei aduce la dreapta cale a credinţei pe ovrei, vino, fiică, cu el să te sfinţesc cu sfânta taină a cununiei.

— Ce tot spune? întrebă Aglae, intrigată de misterioasele lui vorbe.

— Nimic, mamă, aşa vorbeşte el, nu ştii că e bătrân şi glumeşte?

Câteva zile Aglae nu mai călcă prin casa lui moş Costache, iar Felix şi Otilia îşi continuară existenţa, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Apoi Aglae puse o femeie să curăţe casa, spălă pe jos, dădu afară toate lucrurile. O parte le luă la ea, altele le vârî înapoi, îngrămădindu-le într-o odaie.

— Cu pianul ăsta ce faci? întrebă ea pe Otilia. Otilia ridică din umeri. Aglae se purta deferent, dar rece, ca faţă de un chiriaş care e pe cale să se mute. Într-o zi întrebă iarăşi pe Otilia:

— Tu ce faci? ca să ştiu! Poţi să stai acum cât vrei, dar să ştii că eu la primăvară repar puţin şi închiriez casa. Nici nu e de tine odaia de sus. Mă mir de ce nu-ţi iei în oraş o odaie mobilată!

Din toate cuvintele Aglaei rezulta că Otilia era socotită ca o străină tolerată. Otilia nu se aştepta la alte purtări din partea Aglaei şi ştia că nu trebuie să fie îngrijorată de viitor. Ar fi putut pleca oricând, însă ascultase sfatul lui Pascalopol şi un instinct de inerţie. Îi era greu să-l părăsească pe Felix, cu el împreună avea sentimentul că nimic nu s-a schimbat. Felix, de asemeni, nu se hotăra să plece, de teamă să nu se despartă de Otilia, şi nu îndrăznea nici s-o mai întrebe asupra intenţiilor ei. Aştepta miracolul ca ea să deschidă gura. Lui Felix, Aglae îi făcu, ispititoare, o propunere:

— Dumneata, cum eşti singur, ai nevoie de-o familie, altfel e greu. Ce plăteai lui Costache, poţi să-mi dai mie şi stai la noi sau, dacă vrei, rămâi acolo, unde nu te supără nimeni şi poţi să faci ce pofteşti.

— Am să mă gândesc, zise Felix prudent, e posibil să fac serviciul militar.

Otilia se hotărî să ducă provizoriu pianul la o prietenă; nu din simţ de proprietate, ci fiindcă fusese al mamei sale. O rugă pe Marina să-i găsească un camion. Marina, care era un fel de post telegrafic de interceptare, comunică intenţia în casa Aglaei. Aglae nu protestă:

—Să şi-l-ia, e al ei!

Aurica începu să plângă. Declară că pe ea a neglijat-o toată viaţa, că n-a avut o fericire în viaţă, că o fată fără pian, în ziua de azi, nu se poate mărita. Mai curios era că nici nu ştia să cânte.

— Dragă, zise agasată Aglae, pianul nu pot s-o împiedic să şi-l ia. E prea de tot. Trebuie să-şi câştige şi ea o pâine cu el.

Marina destăinui Otiliei cele petrecute dincolo, şi Otilia renunţă să mai mute pianul.

— Uite, arătă ea instrumentul Aurichii, ţi-l dau ţie, dacă vrei.

Aurica holbă ochii de surpriză, o sărută zgomotos pe Otilia pe amândoi obrajii şi-i mărturisi patetic:

— Totdeauna te-am iubit pe tine, că ai fost sinceră, şi n-am aprobat-o pe mama. Sper că n-ai să ne părăseşti, cel puţin aşa curând. Te fericesc, în fond, că eşti liberă şi poţi să faci ce vrei. Dacă n-aveam eu familia pe cap, azi eram fericită.

Stănică nu spuse nimic Olimpiei de banii smulşi de la bătrân. Toate temerile lui moş Costache trecuseră asupra sa. Ţinea banii sub cămaşă, pe piele, nu fără primejdie, fiindcă Olimpia se uita foarte scrutător:

— Dar ce-ai tu acolo, Stănică, de-ţi stă cămaşa aşa umflată?

— Nimic, ce să am, a ieşit ea aşa! şi Stănică îşi încheia strâns surtucul.

De când avea bani, din care nu cheltuia nimic deocamdată, Olimpia îl plictisea, iar când Olimpia începu să-i tot pună întrebări, care i se păreau, pe drept sau pe nedrept, indiscrete, o urî de-a binelea. Căută un pretext să se scape de ea. Începu s-o certe:

— Madam, te rog să nu mă spionezi. Eu sunt avocat, sunt mai mult ca un duhovnic. Cine-mi încredinţează un secret îl înmormântează în mine. Pricepi? Mie mi se încredinţează acte, acte, madam, de care depinde onoarea indivizilor, averea lor. Dacă dumneata umbli prin hârtiile mele şi arunci, Doamne fereşte, una pe foc, ai nenorocit un client şi m-ai nenorocit şi pe mine. În lucrurile mele să nu umbli absolut deloc. Îţi interzic formal. De altfel trebuie să fac imposibilul să-mi găsesc un birou, ca să lucrez în linişte.

Ca să simuleze lipsa de bani, Stănică se făcu că cere împrumut Aglaei o sută de lei, se mulţumi cu jumătate, minţi că a mai căpătat din altă parte şi-şi luă cu chirie două odăi, prin jurul Cişmigiului, mobilându-le, şi punând afară o firmă aurită: *Stănică Raţiu, avocat*. Absenta tot mai des de acasă şi, foarte adesea, lipsea chiar noaptea. Felix îl zări o dată la braţ cu Georgeta, foarte radios.

Într-o noapte, Stănică veni acasă târziu de tot şi, cam aţâţat de băutură, intră în dormitor cu o idee fixă, de mult nutrită, şi

cu dorinţe conjugale. Olimpia dormea, horcăind uşor, cu plapuma pe jumătate căzută. Stănică se aşeză pe marginea patului şi o bătu posesiv cu palma pe umărul gras. Olimpia sări în sus.

— Ce-nseamnă asta, de mă sperii în toiul nopţii?

— Femeie scumpă! declamă Stănică. Olimpia se întoarse pe partea cealaltă şi căută să adoarmă din nou.

— În definitiv, zise Stănică, încercând s-o ia în braţe, tu eşti tovarăşa mea, tu eşti prima mea dragoste.

— Dar ce ai, mă rog, în noaptea asta? Ai chef de vorbă?

— Sunt un soţ iubitor, sentimental, îndulci Stănică glasul, încercând să sărute pe Olimpia.

— Fugi de-aici, eşti nebun? Lasă-mă să dorm!

Stănică se-nfurie:

— Ascultă, madam, scopul căsătoriei este procreaţia, şi când o femeie nu procreează, decade din drepturile ei. De vreme ce nu-mi dai o familie, nu mă faci util patriei, mă laşi să mă pierd în negura uitării, fără urmaşi, care să-mi poarte numele, nu mai eşti, de fapt, soţia mea. Eu sunt un sentimental, un om bun; mi-am zis că poate eşti în neputinţa fiziologică de a-mi da un fiu, şi cum ai făcut tot ce-ai fost în stare, născând un copil neviabil, am fost învins de caritate, de amorul spiritual pentru tine, de amorul steril. Dar văd că nu e aşa. Dumneata eşti încă capabilă de a da fii şi te sustragi îndatoririlor morale faţă de societate. Sunt sigur că ai recurs şi la droguri, ca să distrugi sforţările mele pentru crearea unei familii. Din momentul acesta, mi s-a luat de pe ochi o perdea, văd limpede şi înfrâng sentimentalismul. Nemaifiind soţia mea *de facto*, voi face ca, în curând, să nu mai fi nici *de jure*.

Zicând acestea, Stănică ieşi pe uşă, trântind-o. Olimpia, încă somnoroasă, şi neînţelegând bine ce urmăreşte Stănică, îşi închipui că bate câmpii, ca de obicei, căscă leneşă şi adormi adânc. A doua zi nu-l văzu pe Stănică şi se miră. Acesta nu veni nici la masa de prânz, nici seara, nici noaptea, nici două zile consecutive. Olimpia, îngrijorată, alergă la Aglae şi se întrebă dacă nu i s-a întâmplat ceva

lui Stănică, plecând cu chef de acasă. Dar Aurica, în turneul ei zilnic, îl văzuse chiar cu o oră mai înainte. Niciodată Stănică nu se supărase cu atâta obstinaţie. Olimpia îşi zise însă că o să-i treacă şi aşteptă iarăşi, câteva zile, fără ca Stănică să apară. Atunci, îngrijorată de atâta nebunie, cum o socotea ea, descoperi cealaltă locuinţă a lui Stănică şi-l prinse acolo:

— Ce este asta, Stănică? Glumă e asta, să lipseşti atâta vreme de acasă?

Stănică luă un aer solemn:

— Doamnă, v-am spus că în urma încetării de fapt a convieţuirii noastre, prin însăşi voinţa dumitale, am luat măsuri să ne despărţim legal.

— Se vede că te-a ameţit cineva. Haide acasă şi nu te mai maimuţări aşa.

Stănică nu se îmblânzi, în ruptul capului, şi Olimpia se întoarse, plângând, la Aglae:

— E nebun? zise Aglae, supărată. N-are ce mânca şi face pe independentul? Ori a dat de bani?

De la Stănică veni un fel de scrisoare-notificare, în tonul acesta:

„Stimată doamnă,

Vă comunic şi în scris ceea ce v-am notificat prin viu grai, că orice legături între noi au încetat, urmând ca să recurgem la despărţirea legală. Motivul este imposibilitatea în care mă aflu de a avea copii, care să-mi păstreze numele, imposibilitatea, probabil fiziologică, întrucât un copil s-a născut neviabil, agravată şi de rea-voinţă şi dovezi jignitoare de repulsie faţă de mine. De altfel, vă aflaţi şi în culpa de neurmare a soţului în domiciliul conjugal, întrucât acest domiciliu se află de mult în strada... etc. Este în interesul dumitale să tranşăm această chestiune, fără zgomot, prin consimţământul ambelor părţi.

Vă salut cu mult respect,
Stănică Raţiu“

— N-am avut noroc cu copiii şi pace! se căină Aglae. Am să mă duc să-i dau una, să mă ţină minte. Supărarea are şi ea marginile ei. Să zic că i-ai făcut ceva. Bine! Oamenii se ceartă şi se-mpacă. De ce nu l-ai luat şi tu mai cu binişorul?

— Dar, mamă, zise Olimpia, plângând cu multă abundenţă de secreţii nazale, dar nu i-am zis nici pis, pentru numele lui Dumnezeu, asta pică aşa, din senin. Nu m-am certat cu el aproape niciodată. Să ştii că are pe cineva şi caută pricină de despărţire. Sunt rudele lui care-l tot îndeamnă să facă o căsătorie mai bogată. Doar i-ai văzut! Toţi cu trăsuri, cu diamante.

Aglae se duse la Stănică:

— I-ascultă, omule! ce te-a apucat? Ne râde lumea! N-am eu destulă supărare, de la o vreme încoace, cu Simion, cu Titi, cu Costache, mi-a mai venit şi asta pe cap? Ce-ai cu fata? spune-mi!

— Am explicat tot ce era de explicat!

— Fleacuri! Dacă Olimpia ţi-a spus ceva, ori ţi-a făcut vreo supărare, spune-mi să ştiu şi eu, să ştie şi ea. Oamenii uită, nu se duşmănesc aşa, fără sfârşit. Ce fel de recunoştinţă e asta? Te-am ţinut aproape numai eu, atâta vreme, ţi-am dat de mâncare şi bani de buzunar, ţi-am dat casă, ţi-am dat tot ce-ai vrut, mai mult decât copilului meu, fiindcă n-ai avut nici o meserie. Acum, fiindcă ai dat poate de bani, îmi plăteşti cu mofturi?

Stănică luă o atitudine demnă:

— Doamnă, nimeni mai mult ca mine nu cultivă recunoştinţa. Ştiu tot ce-aţi făcut pentru mine şi nu tăgăduiesc nimic, în mine se dă o luptă dureroasă între sentiment şi datorie. Sentimentul îmi dă brânci către aceea care a fost soţia mea şi către dumneata care mi-ai fost ca şi o mamă, iar datoria către societate mă îndeamnă să caut fericirea paternităţii, de care sunt privat de la moartea lui Relu. Îţi voi păstra recunoştinţă eternă, iar Olimpiei respectul ce datoresc unei femei care mi-a fost scumpă. Dar nu insista, nu căuta să te foloseşti de slăbiciunea mea. Dumneata însăţi ar trebui să mă încurajezi să fac ce fac.

Aglae se exasperă:

—Eu să te îndemn să laşi pe Olimpia, după ce te-am luat zdrenţăros?!

— Doamnă! protestă cu dignitate Stănică.

— Banditule!

Aglae şi Olimpia consultară un avocat. Acesta le vorbi aşa:

— Fără îndoială că doamna e aceea care are dreptate şi soţul caută numai pricini de divorţ. Motivele invocate sunt neserioase, în speţă, fiindcă nu se pot controla. Dar ce puteţi obţine? Cel mult divorţul să se pronunţe în favoarea dumneavoastră, căci altă cale nu e. Nu puteţi trăi cu un om hotărât să divorţeze, care vă va căuta mereu pricini de ceartă. Aşa că în loc de a vă mai expune unor confruntări penibile, e mai bine să consimţiţi. Altă cale, omeneşte, nu văd.

Bunul-simţ al avocatului era evident, şi Olimpia se decise să divorţeze. Bucuria lui Stănică fu aşa de mare, încât, înduioşat, ceru învoirea să-şi ia o ultimă oară adio de la acelea care-i fuseseră mamă şi scumpă soţie. I se răspunse că va fi aruncat pe uşă afară, cu sergentul, ceea ce îi dădu sentimentul că e o victimă.

Stănică se îmbrăcă din ce în ce mai luxos şi, cerând deocamdată o trăsură de la rudele sale, trecu mândru de câteva ori pe strada Antim.

Felix aşteptă ca Otilia să spună ceva, dar fata tăcea ca şi mai înainte. I se păru nedelicat să mai deschidă vorba, acum când doliul era încă proaspăt. Fata şedea încuiată în odaie şi părea că se plictiseşte. Îi era silă să iasă în oraş, îmbrăcată în negru, iar să iasă altfel o împiedica superstiţia că făcea un rău. Se dăduse jos o dată, să încerce pianul, dar la prima notă se înspăimântă de ecoul gol, închise capacul şi renunţă. Acum îşi cercetă, stând în mijlocul canapelei, toate nimicurile din odaie şi făcea mormane, pe categorii. Intră odată la Felix, cu o fotografie a ei, făcută la Paris:

— Asta ai văzut-o?

— Nu! E foarte reuşită.

— Ţi-o dau ţie!

Felix stătu o clipă nedumerit, înfricoşat să mulţumească.

— Pentru ce mi-o dai? stărui el.

— Aşa... credeam că ţii să ai fotografia mea.

— O fotografie se dă cuiva de care te desparţi, ca amintire!

Otilia îşi lăsă mâinile subţiri peste umerii lui Felix:

— Nu, nu, nu ţi-am dat-o pentru despărţire. Mi-a venit aşa să ţi-o dau!

Felix îi sărută mâna ajunsă în dreptul gurii şi Otilia îl atinse uşor cu buzele pe obraz. Tânărul se întoarse şi apucă de mâini pe fată, într-un gest mai viu. Aceasta se apără blând:

— Felix, e păcat acum, să fim cuminţi. Mai bine spune-mi ce făceai aici?

Felix îi arătă groasele tratate. Otilia se uită în unul, răsfoindu-l cu degetele ei subţiri, şi zise:

— Trebuie că munceşti foarte mult!

— Da, vreau cu orice chip să ies bine la examene!

— Şi ai să fii mulţi ani ocupat aşa?

— Câţiva ani şi din ce în ce mai mult. Cu toate astea, adevărata muncă productivă, ştiinţifică nu va începe decât după ce voi termina studiile. Am de gând să mă specializez, să devin un nume.

Felix privi cu hotărâre calmă, neorgolioasă pe Otilia. Aceasta îşi trecu degetele prin părul lui:

— E foarte frumos ceea ce faci tu, te admir. Când mă gândesc că alţii la vârsta ta, chiar şi fără să aibă viitorul asigurat, se ţin de petreceri.

— Dacă ai şti, Otilia, de ce energie sunt în stare, de ce abnegaţie, dacă aş avea cui să închin această forţă! Numai munca goală nu-mi ajunge, îmi trebuie dragostea.

— Dar dacă eu îţi spun: nu te iubesc decât pe tine şi, orice s-ar întâmpla, tu rămâi prietenul meu adevărat, ai putea să-ţi realizezi idealurile?

— Ce să se întâmple?

— Ştiu eu? Parcă putem să facem tot ce ne trece prin cap?

— Putem! afirmă dârz Felix.

Otilia îi încurcă părul:

— Poţi tu, acolo, în studiul tău, în cariera ta bărbătească, dar sunt şi alte lucruri, care nu se pot, în viaţă.

— Ce anume?

Otilia schimbă vorba:

— Câţi ani ai tu, Felix, acum? Douăzeci şi unu şi ceva! Nu?

Felix consimţi cu capul. Fata îl strânse, uşor, de gât:

— Tu ştii că eu sunt mai bătrână decât tine? Da, ăsta este tristul adevăr!

— Şi ce are a face? Crezi că... asta e o piedică... în...

— Aş! n-am vrut să spun asta! Cât eşti de bănuitor! Am spus doar că sunt bătrână.

— La vârsta asta? Dar ai fizionomia unui copil.

Otilia trecu în faţa oglinzii şi se contemplă. Observaţia lui Felix era întemeiată. Otilia avea faţa neschimbată, de totdeauna, şi nu părea mai mult de optsprezece ani.

— Tu nu cunoşti viaţa, Felix, reluă Otilia ideea, pentru o fată, reuşita în viaţă nu e o chestiune de studiu şi de energie. Admir inteligenţa şi voinţa ta de bărbat, dar astea nu sunt bune şi pentru o femeie. Rostul femeii este să placă, în afară de asta nu poate fi fericire!

— Ai dreptate, aşa e, confirmă Felix, ea trebuie să placă bărbatului energic, ca să-i dea gustul de a lupta.

— Nu ştiu cui trebuie să placă, ştiu însă că o femeie ignorată de bărbat e un monstru. Priveşte la biata Aurica. Singura noastră formă de inteligenţă, mai mult de instinct, e să nu pierdem cei câţiva ani de existenţă, vreo zece ani cel mult. Cât crezi tu că mai am de trăit, în înţelesul adevărat al cuvântului? Cinci, şase ani! Pe urmă, am să capăt cearcăne la ochi, zbârcituri pe obraz, o să devin agitată ca Aurica, imposibilă. Când ai venit tu eram o fetiţă, şi acum, după atât de scurt timp, sunt bătrână. Tu nu te pricepi în lucrurile astea, Felix. Voi la douăzeci şi unu de ani sunteţi copii, şi la treizeci de ani abia vă însuraţi. Când voi avea treizeci de ani însă, pentru mine a început declinul. Pascalopol (nu te supăra că-i pronunţ numele) e cam de vârsta tantei Aglae, şi el este elegant şi cu suflet tânăr, şi te asigur că place la multe femei, iar Aglae e o babă. Succesul nostru în viaţă e o chestiune de viteză, iubite Felix. Ah, ce rău îmi stă negrul, mă învineţeşte la faţă.

Otilia dădu să plece. Dar mai întâi întrebă:

— Tu eşti ocupat, nu?

— Ai nevoie de mine? Sunt la dispoziţia ta!

— Nu vreau nimic! Te-am întrebat dacă tu eşti într-o epocă de studiu, când trebuie să citeşti mult, să lucrezi.

— Asta, da! mărturisi Felix.

— Ei, bine, lucrează, e singurul mod de a-mi face plăcere! Nu uita că mi-ai făgăduit că vei face carieră!

Otilia începu să împartă în dreapta şi în stânga lucruri pe care nu le mai găsea utile (şi aproape totul nu-i mai trebuia), şi Aurica avu lotul cel mai mare din această distribuţie.

— De ce-ţi împarţi lucrurile? întrebă Felix.

— Ce mai lucruri! Rochii vechi, sticle goale de parfum, ilustrate, mănuşi, fleacuri de astea... O femeie nu are, propriu-zis, nimic, decât rochiile de pe ea. Şi astea încă trebuie să fie de ultima modă.

Din pradă luă şi Aglae. Purtând mănuşile şi ciorapii Otiliei, mândră de acest mic desfrâu senil, nu înceta de a ocărî pe fată, din două puncte de vedere: întâi că cumpăra numai lucruri scumpe, ca şi când ar fi milionară, al doilea că nu e strângătoare şi aruncă obiecte în bună stare. Plictisită de doliu, Otilia, îngenunchind într-o seară înainte de culcare în pat, se rugă în gând astfel: „Papa, tu ştii bine că eu te iubesc, dar negrul nu-mi stă bine. Tu m-ai lăsat totdeauna să mă-mbrac cum vreau şi m-ai apărat de alţii, de ce vrei ca acum să-mi fie silă de mine? Pentru tine n-are nici o însemnătate dacă eu mă-mbrac în alb sau negru. Şi într-un fel, şi-ntr-altul tot tristă sunt fără tine."

Otilia îşi făcu cruce şi se culcă, iar a doua zi aruncă doliul şi umblă după jurnalele de mode.

— Na, zise Aglae, zărind-o pe fereastră, ţi-am spus eu că nu ţine doliul! „Papa în sus, papa în jos.'' Toate numai maimuţăreli. Se vede că i-a dat Costache bani pe furiş, că altfel de unde-ar avea?

În fond Otilia se plictisea şi ar fi voit să iasă în oraş însoţită de cineva. Se temea să nu-l tulbure pe Felix şi-l întrebă într-un chip cu totul vag:

— Ce de mai citeşti! Ai să te-mbolnăveşti.

Se aştepta ca Felix să răspundă: „Dacă vrei, pot întrerupe puţin lectura". Însă Felix confirmă:

— Într-adevăr, am mult de lucru!

— Atunci, zise Otilia, te las să-ţi vezi de treabă.

La masă, fata îl rugă să-i vorbească despre el, despre impresiile lui de la cursuri, ceea ce Felix făcea, cu oarecare prudenţă, nevoind să fie pedant. Dar era grav în pasiune şi nu putea să-şi ascundă tulburarea sub frivolităţi. Otilia îi spuse:

—Tu ai o profunditate care sperie o fată. Dacă ai şti ce proaste suntem noi, fetele!

— Te sperii pe tine?

— Nu pe mine! Sperii pe orice fată, în genere, fiindcă fetele nu văd departe şi n-au cultul măreţiei, cum scrie în cărţi.

— Mă ironizezi!

— Ah, nu! vorbesc de fetele comune, dacă ai urmări să ai satisfacţiile mărunte. Sunt şi fete sublime. Dar fetele admiră pe oamenii ca tine şi merg după oameni ca Stănică.

— Mi-e indiferent. Nu voi iubi niciodată o fată seacă. Te iubesc pe tine, care eşti frivolă numai în aparenţă, dar în fond eşti inteligentă şi profundă.

— Sunt şi eu ca toate fetele!

Altă dată, Otilia chemă pe Felix lângă ea şi-l supuse unui interogatoriu îmblânzit cu îmbrăţişări:

— Felix, stai aici, gândeşte-te bine, şi numai după ce te-ai gândit bine, atunci să-mi răspunzi. Să presupunem că noi doi ne-am căsători.

— De ce „să presupunem"?

— Fii serios şi ascultă. Când un lucru nu e încă, se presupune. Ei bine, să presupunem că ne-am căsători, crezi tu că am putea face asta aşa de curând?

— Pentru ce nu?

— Pentru că eşti legat de studiile tale, fiindcă nu eşti încă liber să faci ce vrei! Un tânăr ca tine are nevoie de oarecare libertate, câtăva vreme, ca să cunoască viaţa. E firesc. Dacă ne-am căsători acum, peste câţiva ani, când ţi-ai face cariera, te-ai şi plictisi de viaţa de familie.

— Niciodată nu mă voi plictisi de tine!

— N-am zis de mine, am zis de viaţa de familie. Când vei fi liber şi vei începe să arunci ochii în jurul tău, atunci ai să te simţi legat. O soţie, aşa îmi închipui, fiindcă n-am nici o competenţă, trebuie să fie totdeauna o ultimă alegere.

— Cauţi fel de fel de pricini, fiindcă nu mă iubeşti. În loc să-mi spui neted.

— Ba te iubesc. Nu mă-ntrerupe. Şi eu, şi tu avem nevoie de puţină zburdălnicie, şi-ţi spun sincer că o căsătorie numaidecât mi se pare ceva pedant, paralizant, ceva gen Aurica. Putem să lungim logodna câţiva ani, şi, cum nu putem sta împreună aici, să ne ia lumea la ochi, mergem la Paris, tu pentru medicina ta, eu pentru pian, stăm acolo, studenţeşte, până ce ni se va naşte instinctul casnic. Felix dragă, te iubesc, dar vreau să mi se mai zică domnişoară, e aşa de *chic*, să mi se dea ciocolată etc. Ia închipuie-ţi — „Doamnă! stimată doamnă!“ (Otilia îngroşă vocea, imitativ) — e oribil.

— Otilia, dar n-avem nevoie să spunem la toată lumea că suntem căsătoriţi, mai ales în străinătate, putem trăi ca nişte adevăraţi boemi, să ne facem de cap. Însă căsătoria e un legământ tainic, care ne dă încredere la amândoi.

— Când nu este încredere firească, n-o poate da căsătoria. Ai avut cazul celebrului Stănică.

— Dacă nu suntem căsătoriţi, continuă Felix, nu putem sta nici alături unul de altul.

—De ce?

— Fiindcă... fiindcă eu te iubesc... fiindcă eu te iubesc cum trebuie să iubească orice om normal, se încurcă Felix. Şi nu voi consimţi niciodată să nu mă port leal cu viitoarea mea soţie. Tu nu eşti Georgeta!

— Nu sunt Georgeta, e sigur, dar iert pe Georgeta!

În altă zi, Otilia îmbrăţişă iarăşi pe Felix, în chipul ei copilăresc, şi-l întrebă:

— Felix, gândeşte-te bine şi apoi răspunde-mi. Dacă o fată ţi-ar spune: am gust să cutreier lumea cu tine, să fac cele mai fantastice meserii, să ajungem dansatori în Mexic, ţi-ai lăsa, iubind-o, rosturile tale, ai renunţa la cariera ta, la studiile tale?

Tânărul o privi mirat:

— E cineva, zise el, care să-mi ceară, cu tot dinadinsul, aşa ceva?

— Nu, Felix. Am pus şi eu o întrebare nebună.

Otilia risipise într-atât lucrurile ei, încât odaia rămăsese aproape goală şi nu se putea închipui că va mai putea sta mult, în astfel de condiţii. Îşi strânsese lucrurile în două geamantane şi alergă toată ziua prin oraş. Lui Felix îi lămurea că nu mai voia să stea multă vreme acolo, sub ochii Aglaei, care avea aerul că o ţine de milă. Îl întrebă şi pe el ce are de gând să facă.

— Dar asta, Otilia, depinde de tine. Dacă zici că mă iubeşti, atunci tu îmi vei spune ce să fac. Dacă nu...

— Ai dreptate! Te iubesc, nu te îndoi. Voi decide eu ce e de făcut.

Afară era primăvară timpurie, şi zăpezile se topiseră inundând totul. Vrăbiile se lăsau în bandă să culeagă ceea ce găseau după moină. Un fior de energie trecea prin trupul lui Felix. Într-o seară de la începutul lui martie, Felix stătu până târziu, citind. Auzea alături paşi în odaie, zgomot de lucruri mişcate. Apoi totul se potoli şi i se păru chiar că ghiceşte stingerea lămpii. Târziu de tot, spre miezul nopţii, auzi o scârţâitură a uşii de alături, paşi uşori de picioare goale care merseră până în dreptul uşii lui.

— Felix, se auzi glasul şoptit al Otiliei, tu dormi?

— Nu!

— Stinge lampa.

Cu sentimentul unui lucru neaşteptat, Felix suflă pe deasupra sticlei. Uşa se deschise şi se-nchise la loc, şi în slaba lumină aruncată de flacăra din sobă tânărul zări pe Otilia, cu picioarele goale, în cămaşa ei lungă de noapte. Părea o păpuşă mărită. Toată convorbirea se urmă mai în şoaptă.

— Dragă Felix, m-am gândit foarte bine, bine de tot. În interesul meu şi al tău, acum nu ne putem căsători.

Dezolarea lui Felix se simţi în întuneric, în destinderea muşchilor. Otilia îl strânse tare de gât, apropiindu-se de el.

— Nu ne putem căsători acum, am zis, dar mai pe urmă, da. Ca să-ţi dau o dovadă că te iubesc, am venit la tine. Putem fi bărbat şi soţie şi fără binecuvântarea lui popa Ţuică.

Felix o luă în braţe (era foarte uşoară), o înăbuşi în sărutări, primite fără împotrivire, apoi se aşeză pe fotoliu, cu faţa la pieptul ei:

— Otilia, şopti el, solemn, m-am încredinţat. Ceea ce faci tu acum, numai o fată cu suflet fin putea să facă. Iartă-mă că am pus la îndoială dragostea ta şi bunele tale intenţii. Nu, nu trebuie să mă laşi tu să fiu nedelicat. De acum încolo cred că vei fi odată soţia mea şi te voi aştepta oricând.

Otilia îl sărută o dată, apăsat, apoi sări în picioare.

— Ştii ce? Vreau cel puţin, dacă tu eşti atât de leal, să dorm noaptea asta la tine. Să vad cum e în patul unui băiat.

Se aruncă în patul lui Felix, ghemuindu-şi picioarele subţiri în poalele cămăşii, şi tânărul o înveli bine şi apoi merse el însuşi şi se-ntinse pe o canapea mică, lângă sobă.

— Otilia, şopti el, în chip de „noapte bună", sunt foarte fericit. Noaptea asta e solemnă în existenţa mea.

Dimineaţa Felix se sculă sprinten şi privi spre pat. Plapuma forma un cuib gol. Tânărul îşi închipui că Otilia a trecut în camera ei, se spălă repede pe faţă, cântând, se pieptănă şi ieşi în geamlâc, să bată la uşa fetei.

— Otilio, Otilio?

Nu răspunse nimeni. Trase clanţa şi văzu că uşa se deschide. Înăuntru nu era nimeni, odaia aproape goală, geamantanele lipseau. Felix alergă ca un nebun pe scări, căută prin toate odăile şi o descoperi pe Marina în bucătărie:

— Unde e domnişoara Otilia?

— Păi, nu ştii? A plecat din zori, cu trăsura, cu geamantane cu tot. S-a dus unde-o fi urma ei.

Multă vreme Felix stătu într-o prostraţie totală, apoi, venindu-şi puţin în fire, simţi nevoia să alerge, colindă străzile şi Şoseaua, şi, în sfârşit, se hotărî să meargă la Pascalopol. Acolo află că moşierul era plecat la Paris cu „domnişoara". Peste două săptămâni primi o carte poştală ilustrată cu aceste rânduri:

„Cine a fost în stare de atâta stăpânire, e capabil să învingă şi o dragoste nepotrivită pentru marele lui viitor.

Otilia"

De atunci Felix n-o mai văzu niciodată pe Otilia. Află numai că se căsătorise cu Pascalopol, pe care-l urî din nou. Războiul dădu lui Felix, peste câţiva ani, prilejul de a se afirma încă de tânăr. După încheierea păcii fu aproape numaidecât profesor universitar, specialist cunoscut, autor de memorii şi comunicări ştiinţifice, colaborator la tratate de medicină cu profesori francezi. Se căsători într-un chip care se cheamă strălucit şi intră, prin soţie, într-un cerc de persoane influente. Stănică se însură cu Georgeta, cu care nu avu,,fii", dar avu protectori asidui, făcu politică; declară că simte „un ritm nou", fu chiar prefect într-o scurtă guvernare, şi acum este proprietarul unui blockhaus, pe bulevardul Tache Ionescu. Unele gazete de şantaj îl acuză că patronează tripouri şi cercuri de morfinomani. Felix l-a întâlnit odată, şi Stănică, bătându-l pe umeri familiar, l-a felicitat:

— Bravo, ştiu că te-ai ajuns. Era şi de prevăzut. Ştii că Otilia nu mai e cu Pascalopol?

Felix nu îndrăzni să întrebe ce s-a făcut, dar aşteptă totul de la limbuţia lui Stănică:

— A divorţat de Pascalopol, după ce l-a tocat, şi acum e prin Spania, prin America, nu ştiu pe unde, nevasta unui conte, aşa ceva. Şi aia s-a ajuns.

Pe Pascalopol, Felix îl întâlni, o dată, în tren, în drum spre Constanţa. Era bătrân de tot, uscat la faţă, dar tot elegant, şi aproape nu mai semăna cu cel de altădată. Fălcile îi tremurau când vorbea. Fu Pascalopol acela care recunoscu pe Felix.

— Mă mai cunoşti? Eu sunt Pascalopol!

După câteva vorbe banale, moşierul scoase din buzunar o fotografie care înfăţişa o doamnă foarte picantă, gen actriţă intreţinută, şi un bărbat exotic, cu floare la butonieră. Fotografia era făcută la Buenos Aires.

— Nu ştii cine e? întrebă Pascalopol pe nedumeritul Felix. Otilia!

Speriat, Felix se mai uită o dată. Femeia era frumoasă, cu linii fine, dar nu era Otilia, nu era fata nebunatică. Un aer de platitudine feminină stingea totul. Avusese dreptate fata: „noi nu trăim decât cinci-şase ani!"

— Şi... şi de ce v-aţi despărţit?

— O! pentru nimic. Eram prea bătrân, vedeam că se plictiseşte, era o chestiune de umanitate s-o las să-şi petreacă liberă anii cei mai frumoşi. S-a căsătorit bine şi-mi scrie, uneori. Pe dumneata te-a iubit foarte mult şi mi-a spus chiar că, dacă ar şti că suferi, nu s-ar da înapoi de a mă înşela cu dumneata. Mi-a spus aceasta... dar n-a făcut-o. A fost o fată delicioasă, dar ciudată. Pentru mine e o enigmă.

Felix se închise în biroul lui şi scoase vechea fotografie pe care i-o dăduse Otilia. Ce deosebire! Unde era Otilia de altădată? Nu numai Otilia era o enigmă, ci şi destinul însuşi. Dinadins, într-o duminică, o luă pe strada Antim. Prefacerile nu schimbaseră cu totul caracterul străzii. Casa lui moş Costache era leproasă, înnegrită. Poarta era ţinută cu un lanţ, şi curtea toată năpădită de scaieţi. Nu mai părea să fie locuită. Cele patru ferestre din faţă, de o înălţime absurdă, înălţau rozetele lor gotice prăfuite, iar marea uşă gotică avea geamurile plesnite. Felix îşi aduse aminte de seara când venise cu valiza în mână şi trăsese de schelălăitorul clopoţel. I se păru că ţeasta lucioasă a lui moş Costache apare la uşă şi vechile vorbe îi răsunară limpede la ureche:

„Aici nu stă *nimeni!*"

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

Pe autorul Enigmei Otiliei *îl obsedează ideea paternităţii. Literatura lui se ordonează astfel în jurul acestei scheme universale, căreia un spirit speculativ ca al lui Călinescu n-a obosit să îi găsească nenumărate semnificaţii. Paternitatea e, de pildă, expresia nemijlocită a însuşi principiului creator; prin zămislirea de urmaşi se perpetuează viaţa şi capătă sens o filozofie a biologicului. Totodată, paternitatea presupune un întreg sistem etic, al răspunderii conţinute în calitatea de tată şi în cea de fiu.(…)*

Paternitatea are şi expresia ei social-economică. Condiţiile naşterii şi ale creşterii îi determină fiecărui individ punctul de pornire în viaţă; descendenţa îl modelează într-un fel socialmente; omul poate moşteni, sau nu, stare, rang, avere; în statutul lui social se prelungeşte ceva din existenţa celui care l-a adus pe lume. Ideea de paternitate atinge şi problemele esteticii. Artistul zămisleşte, dar nu în ordine naturală, e părintele operelor sale şi se perpetuează prin ele. Reprezintă însă aceasta o împlinire omenească echivalentă?

OV. S. CROHMĂLNICEANU, Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I, Editura* Minerva*, Bucureşti, 1972, p. 549*

Toate romanele lui G. Călinescu constituie moduri de experimentare a romanului, indiferent că scopul urmărit conştient de autor poate fi altul. Cartea nunţii *repetă* Dafnis şi Chloe*, punând într-o schemă dată fapte noi. Dar convenţia, în loc să fie atenuată, este agravată. Între aceste fapte de viaţă contemporană (meciuri de box, călătorii cu trenul, cinematograf etc.) şi schemă este un contrast căutat şi atât de mare încât sugerează îndată caracterul experimental. Ce vom urmări în acest prim roman călinescian nu va fi adevărul psihologic ori social, deşi ambele pot să nu lipsească, ci adevărul unei estetici, practicarea unei teorii a romanului. Orice roman trebuind să fie clasic prin atitudinea faţă de realitate, e modern prin decor, care e istoric: aceasta fiind ideea de bază a lui G. Călinescu, ne vom întâlni în* Cartea nunţii *cu o încercare de a o ilustra. În* Enigma Otiliei*, demonstraţia vizează balzacianismul. Atât*

romanul educaţiei sentimentale, cât şi cel social, al rapacităţii burgheze, cât, în fine, acela molieresc al avariţiei sunt posibil balzaciene, cu elemente însă din fraţii Goncourt şi Zola (observarea morbidităţii, a biologiei degradate, ca în Cartea nunţii*, în episodul cu mătuşi ori în* Scrinul negru *în descrierea aristocraţiei ce decade şi a bolii Catiei). În* Bietul Ioanide *şi* Scrinul negru*, experimentul merge spre epicul pur şi spre senzaţional. Lipsa aerului vieţii se simte în toate. G. Călinescu devine, mai ales în ultimele cărţi, un colecţionar: de artificii, procedee, fapte de stil, documente artistice, formule narative. Ludicul atinge aici punctul de sus.*

Nicolae MANOLESCU, Arca lui Noe. *Eseu despre romanul românesc, vol. 1, Editura* Minerva*, Bucureşti, 1980, p. 263-264.*

În Melancolia *lui Dürer, celebra gravură, G. Călinescu remarcă „privirea indirectă“ (şi „noroasă“), pe care o denunţă în propria-i adolescenţă formativă şi căreia îi opune dubiile meditaţiei mature, dar tot prin acea privire a* Melancoliei*, metamorfozată. E aici un joc de ipostaze şi contradicţii scump nu numai poetului din G. Călinescu. Oricum, privirea indirectă, piezişă, ca atitudine lirică, e o idee profundă şi plină de semnificaţii. Mai cu seamă dacă avem în vedere vocaţia fundamentală a lui G. Călinescu, de a considera lumea (în care cuprinde însăşi persoana sa) sub specia comicului, deci abolind melancolia: el se situează pe sine, un liric în universul integrator, nu ca poet, ci în postură de poet. O disimulare piezişă, ce determină acea mefienţă aproape generală a criticii faţă de poezia călinesciană, bănuită de inautenticitate. Doar că, pe aria întreagă a lirismului călinescian, mimetismul, pastişa, imitaţia se revelează ca forme ale posturii, ale disimulării, ale „privirii indirecte“. Ele nu reflectă o sărăcie, ci o caznă, o impoziţie, o deliberare din adâncime, o estetică ce se manifestă implicit prin elogiul meşteşugului (virtuozităţii), inspiraţiei luciferiene (condeiul arde „ca fosforul lui Mefistofel“): „Azi suflu meşteşugeşte / În spuma grea diafană, / Şi strofa adesea plesneşte/Ca sticla veneţiană“. Suntem pe calea alexandrinismului, manierismului călinescian.*

Ce este Enigma Otiliei *(1938), dacă nu un roman comic? Dându-ţi impresia unei jucării perfecte, de şuruburi şi arcuri, care de la prima declanşare a mecanismului merge ca un ceasornic, epicul apare aici prea pur, prea tehnic, fără altă motivaţie decât gratuitatea sa estetică prea evidentă; această tehnică pură ca un joc se aplică însă pe un material realist, instabil ca însăşi viaţa şi totuşi captat, încorsetat de recea voluptate a autorului. Stilul a fost redus la funcţia comunicării directe, elementele artistice ale prozei au dispărut — la un scriitor atât*

de bogat în valori imagistice, vădite şi în romanul anterior, Cartea nunţii *(1933) —, resorturile psihologice înseşi rămânând ascunse (dar cu rezultate precise) în materialitatea faptică, schematizată, esenţializată până la caricatură — o caricatură încă romantică.* Enigma Otiliei *nu te angajează afectiv, nu te absoarbe într-o altă realitate, care să anuleze pe a ta proprie, ci te atrage, te amuză, te farmecă, te subjugă estetic, îţi dă o plăcere pur intelectuală, gratuită, ludică, joc din ce în ce mai plictisitor, mai steril, când e reluat. Comicului tehnic al romanului adăugându-i-se comicul propriu al eroilor: toţi sunt personaje de comedie caragialescă, având ticurile, resorturile mecanice ale eroilor caragialeşti, numai că — deosebindu-se de autorul* Scrisorii pierdute *— humorul călinescian s-a eliberat de veninul satiric, de cuţitul nemilos al zeflemistului, care avea o atât de vie conştiinţă a moravurilor. Caragiale e un nervos şi un îndurerat social (nu moral), în timp ce G. Călinescu e un cinic jovial. Prin faptul că se aplică aceloraşi tipuri, aceleiaşi epoci (cu o diferenţă poate de o generaţie şi, bineînţeles, într-o viziune despoliticianizată), cu aceeaşi tendinţă de a împinge comicul la delir, la absurd, humorul lui Călinescu se înrudeşte cu cel caragialesc. La ambii autori putem vorbi de amestecul de „moft“ şi de straniu uman în postură comică, la ambii putem observa inaptitudinea pentru tragic (la Gogol, comicul e tragic). Dar nici humorul lui Caragiale nu seamănă cu humorul sănătos, care sporeşte sentimentul vitalităţii în lector, ca la Creangă, la G. Brăescu ori la Al. O. Teodoreanu. Pe când însă la Caragiale distingem humorul morbidităţii sociale, la G. Călinescu, aici, se poate vorbi de un humor al morbidităţii biologice: humor terţiar la Simion, comic luetic la Titi, reacţii mecanice de natură endocrină la Aurica (insatisfacţie sexuală), ori la Aglae (histeria).*

Ca tip de erou balcanic, bucureştean, Stănică Raţiu, personajul exemplar al romanului, merită să fie considerat o creaţie de prim rang, pe linia epicii româneşti, în galeria noastră naţională, alături de Dinu Păturică şi Lică Trubaduru. Ceea ce sporeşte semnificaţia sa este o anumită simpatie a autorului faţă de versatilitatea (cum o numeşte) structurală a unui personaj mimetic, capabil de judecăţi moral-valabile şi chiar de transpoziţii sentimentale în lume ale moralului, deşi actele lui rămân permanent imorale — ca şi cum autorul ar preţui în canalia inteligentă eforturile, echivalând inteligenţa activă, bună, cu o muncă ce trebuie răsplătită. În cadrul „balzacianismului“ (interese de afaceri, de succesiune) din Enigma Otiliei, *cel mai îndreptăţit să-şi însuşească banii avarului Giurgiuveanu este singurul care munceşte pentru însuşirea lor, prin inteligenţa dedicată acestui scop: Stănică Raţiu. Această interpretare a lui Stănică poate fi*

temeinic sprijinită pe ideile din eseul Domina bona *(1947), unde pentru Călinescu „labilitatea (lui Caragiale) vine din inteligenţă", Conul Leonida fiind apreciat drept o „minte dialectică", deoarece „sare iute peste contradicţii". Incoerenţa eroilor lui Caragiale o consideră Călinescu drept „o tensiune a spiritului", deci „un fond", şi el zice despre Caţavencu, burlesc memorabil:„Că expoziţia ideilor este extravagantă nu importă, fundamental este că eroul trăieşte mari senzaţii ideologice", căci „a profera cuvinte incoerente nu înseamnă a fi şi fără fond", iar despre mentorul Junimii: „Maiorescu e credincios unei „idei" şi nu poate înţelege şi pe cealaltă" şi „o astfel de obstinaţie îmbunătăţeşte fiinţa etică, însă o sărăceşte de experienţe morale, pentru ca tot lui Maiorescu să-i fie retrasă excelenţa fiinţei etice liniare, în favoarea meandrelor labile ale „experienţelor morale": „Un Tănase Scatiu superior, subtil, uşor melancolic, energic cu delicateţe este Titu Maiorescu".*

I. NEGOIŢESCU, Istoria literaturii române*, vol. 1, Editura* Minerva*, Bucureşti, 1991 (indicat pe foaia de titlu corect: 1992), p. 184-185.*

De la romanul liric, Călinescu a trecut la romanul obiectiv, de tipologie, balzacian, cu Enigma Otiliei *(1938), unde idila între Otilia Mărculescu şi Felix Sima, student medicinist, cedează locul intrigilor avocatului Stănică Raţiu, ginerele Aglaei Tulea, pentru dobândirea moştenirii rentierului Costache Giurgiuveanu, tutorele Otiliei. Cu acest roman, C. realizează romanul citadin cu cea mai bogată galerie de caractere din literatura română. Costache Giurgiuveanu este avarul afectuos faţă de pupila sa, incapabil de a face ceva pentru ea. Stănică Raţiu, ginerele Aglaiei Tulea, e arivistul intrepid, decis să se îmbogăţească printr-o lovitură (smulge banii lui Costache, pricinuindu-i astfel un atac de apoplexie). Felix e tânărul îndrăgostit labil, ezitând să ia o decizie fermă, Leonida Pascalopol, bărbatul matur, generos şi altruist, în stare să înţeleagă capriciile unei femei (se va căsători cu Otilia, spre a-i acorda apoi libertatea), Simion Tulea, soţul subordonat de soţie, alienat din rosturile lui, Titi, fiul său, un apatic rămas prea mult sub tutela maternă, Weismann, colegul lui Felix, medicul dotat cu simţ practic, doctorul Vasiliad, un sceptic. La fel de interesantă e galeria temperamentelor de femei. Aglae e femeia voluntară, mama care-şi nenoroceşte cu autoritatea ei familia, Olimpia, fiica sa, nevasta plată, predestinată părăsirii, Aurica, fata care nu se poate mărita, invidioasă, Otilia, exponentă a misteriosului şi atrăgătorului etern feminin cu instinct practic. S-au recunoscut romancierului, în afară de însuşirea de a observa umanitatea sub latura*

morală şi a face clasificaţie caracterologică, puterea de a zugrăvi în detaliu un mediu, după metoda aceluiaşi Balzac, evocarea Bucureştiului dinainte de primul război mondial, ca şi viziunea picturală a imensităţii Bărăganului, loc de repaus pentru gentilomul cu suflet de artist, Leonida Pascalopol.

Cele două romane erau suficiente pentru a atesta virtuţile de prozator ale criticului, experimentator şi al nuvelei („Iubita" lui Bălcescu, Catina damnatul, Noi vrem pământ, Necunoscutul*) când, după un manifest literar clasicist (*Sensul clasicismului*, 1946) C. a întreprins o noua aventură romanescă neaşteptată, situându-se în fruntea romancierilor din perioada postbelică. Tema din romanul* Bietul Ioanide *(1953), scris între 1947 şi l949, a fost, definiţia autorului însuşi, să arate „cum trăiesc spiritele academice vremurile furtunoase".*

Dicţionarul scriitorilor români *(coordonatori: Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu), Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1995, p. 514-515.*

Romanul Enigma Otiliei *(numit iniţial* Părinţii Otiliei*), publicat în 1938, ridică de la bun început probleme privind încadrarea lui într-un curent literar. Structura, compoziţia, personajele, arhitectura naratorială, o serie de pasaje lirice demonstrează cu pregnanţă că romanul este, în acelaşi timp, clasic, romantic şi realist, dar nu lipsesc nici elemente baroce. Dacă aceste apartenenţe ar fi comparate, evaluate, s-ar putea trage uşor concluzia că romanul aparţine totuşi realismului critic, sau realismului balzacian. În perioada interbelică, tehnicile balzaciană, proustiană, stendhaliană dobândiseră un mare prestigiu graţie Hortensiei Papadat-Bengescu, lui G. Călinescu sau lui Camil Petrescu, însă nu poate fi vorba aici de o „modă" sau de o aservire la modele universale. Prozatorii noştri le-au folosit în maniere insolite, fără ostentaţie, ca simple necesităţi stilistice orientate de forţa mesajului pe care opera voia să-l transmită.*

Romanul Enigma Otiliei *se înscrie firesc în primul rând în sfera realismului critic balzacian, fiind un roman care oferă cititorului o imagine amplă a societăţii bucureştene de la început de secol XX. Tematic, opera ar putea fi înscrisă în rândul creaţiilor care prezintă „istoria unei moşteniri", dar intenţia auctorială pare să fie aceea de a realiza mai multe studii de caz. Firul naratorial demonstrează astfel că personajele*

lui Călinescu sunt concomitent „tipuri“, dar şi individualităţi. Legătura cu realitatea este evidentă atât în construirea, cât şi în evoluţia eroilor.

Autorul omniscient şi omniprezent îşi creionează de la început eroii şi aceştia vor evolua, în stil clasic, cu o consecvenţă caracterială perfectă. Mai mult decât atât, destinul eroilor este implicit o urmare a calităţilor şi defectelor pe care ei le etalează în cuprinsul cărţii. Moş Costache Giurgiuveanu se defineşte din primele pagini ca un avar şi astfel se va comporta până când moare. Felix Sima este ambiţiosul profesional de la început şi totul se va centra, în cazul lui, în jurul voinţei de a deveni un medic celebru, dorinţă pentru care va accepta cu stoicism şederea în spaţiul meschin oferit de cele două familii din strada Antim.

Firul naraţiunii începe, după precizarea autorului, în iulie l909 şi are în principal, ca spaţiu de desfăşurare, casa lui moş Costache. Raţiunile epicului implică însă şi alte spaţii, astfel că se pătrunde în sfera familiei Tulea, în casa lui Leonida Pascalopol, la moşia acestuia din Bărăgan, în casa Georgetei sau a lui Stănică Raţiu. Mediile sunt diferite: negustori, afacerişti, industriaşi, curtezane, parveniţi, ceea ce dă imaginea amplă a unei societăţi care se închină zeului ban. Aproape în fiecare loc este prezent Stănică Raţiu, cu debitul său verbal exagerat şi cu îndrăzneala-i calculată, deşi ieşită din comun.

Personajul martor este Felix Sima. Acesta este fiul doctorului militar Iosif Sima de la Iaşi. Rămas orfan (îi moare întâi mama, apoi tatăl) este sub tutela lui moş Costache, un fel de unchi prin alianţă. Tânărul, încă minor, vine la Bucureşti pentru a-şi continua studiile, iar prima întrevedere cu tutorele său este de-a dreptul ilariantă. Când ajunge în strada Antim, unde locuia moş Costache, bătrânul avar îl întâmpină cu afirmaţia stupefiantă: „...nu, nu stă nimeni aici, nu cunosc...“. Intervenţia Otiliei îl salvează pe tânărul timid, aflat aproape în pragul deznădejdii. Din prima seară eroul are în faţa ochilor persoanele care îi vor zbuciuma puţinul timp până la majorat. Îl cunoaşte pe rafinatul Leonida Pascalopol, prietenul lui Costache Giurgiuveanu şi protectorul Otiliei, apoi „clanul“ Tulea, familia Aglaei, sora bătrânului avar care avea un soţ senil şi trei copii: Olimpia, căsătorită cu Stănică, Aurica, o fată bătrână, obsedată de matrimoniu, şi Titi, într-un fel, retardat mintal.

În casa lui moş Costache se înfiripă idila plină de inedit dintre Felix şi Otilia. Casa lui Giurgiuveanu are o viaţă ciudată pentru că totul se coordonează zgârceniei bătrânului: interiorul slab luminat, mobilele adunate de ocazie, pereţii scorojiţi, scările care scârţâie. Totul necesită

reparaţii, iar acestea nu se fac din avariţie. Casa este într-o puternică antiteză cu camera Otiliei, plină de lucruri scumpe şi de bun-gust, toate furnizate de generosul Pascalopol.

Felix devine martor al celei mai spectaculoase scene: jocul de cărţi care adună în jurul mesei cele mai bizare caractere: moş Costache, Aglae — avizi după câştig, Pascalopol blazat şi dezinteresat, şi Aurica — anostă, uneori absentă la ceea ce e în jur. Spectatorii jocului sunt: Felix, Otilia, care e mereu în preajma lui Pascalopol, şi Simion Tulea, inofensiv şi taciturn. Jocul de cărţi este un bun prilej pentru etalarea gândurilor maliţioase ale Aglaei care ironizează, jigneşte cu premeditare atât pe Otilia cât şi pe Felix. Felix observă avariţia bătrânului unchi, cochetăria Otiliei, răutatea şi meschinăria Aglaei, devenind în timp un interiorizat. Spre a se salva, îşi întreţine un jurnal în care are curajul să-şi noteze în special stările afective legate de frumoasa Otilia. Faţă de Pascalopol, eroul-martor are sentimente contradictorii: îl respectă, se revoltă împotriva lui sau îl urăşte, în conformitate cu atenţia pe care i-o acordă Otilia acestui elegant moşier.

Otilia este asemenea unui copil zburdalnic, plin de candoare şi sensibilitate. Când cei doi tineri merg la moşia lui Pascalopol, lui Felix i se clarifică multe din atitudinile stranii ale Otiliei, în care vede un amestec ciudat de copilărie şi maturitate. Rămâne însă consternat când, fără a spune ceva, Otilia pleacă pentru câteva luni la Paris, însoţită de Pascalopol. Această perioadă este pentru Felix un lung moment de frământare pe care încearcă să-l traverseze vizitând-o pe Georgeta, curtezana unui bătrân general. Revenirea acasă a Otiliei se face firesc, totul reintră în normal, iar declaraţiile de dragoste sunt mai pronunţate, deşi tot atât de pure şi frumoase ca mai înainte.

Idila celor doi este un fenomen candid, opus vieţii meschine a clanului Tulea, secondat de Stănică Raţiu, care manifestă un vădit interes pentru ceea ce face Costache Giurgiuveanu cu banii. Toţi sunt interesaţi dacă bătrânul a făcut vreun testament Otiliei. Într-un fel, ei îşi potolesc interesul în momentul în care bătrânul începe să construiască o casă, în grădina imobilului din strada Antim. Construcţia pare să fie nefastă pentru bătrân deoarece, în timp ce-şi inspecta materialele, el suferă un prim accident vascular. „Familia“, interesată „să nu iasă un ac din casă“, pune stăpânire pe locuinţă şi îl păzeşte pe bătrân aşteptând să moară. Dar moş Costache îşi revine în urma congestiei şi începe să se intereseze mai mult de sănătate şi de suflet. Încearcă chiar să-şi aducă în casă o

femeie, pe Paulina, însă, când aceasta îi cere să o treacă în testament, Costache refuză, iar femeia pleacă.

Casa lui moş Costache este spionată sistematic de Stănică. Acesta apare şi dispare fără motiv, colportând diverse ştiri dintr-o casă în alta. Când Giurgiuveanu are a doua criză, Stănică profită de scurta absenţă a Otiliei şi a lui Felix şi îi fură bătrânului banii de sub saltea. Din această cauză avarul moare. Familia îl îngroapă cu oarecare fală spre a nu fi de „râsul lumii“.

Într-o situaţie dilematică rămâne Otilia, pentru care moş Costache nu apucase să depună la bancă decât o sută de mii de lei şi care refuză căsătoria cu Felix, pe motiv că ea ar constitui o piedică în calea realizării sale profesionale. Într-una din zile, Otilia părăseşte casa şi din acel moment Felix nu o mai vede niciodată.

După mai mulţi ani, Felix se reîntâlneşte cu Pascalopol, mult îmbătrânit, care îi spune că Otilia e în Spania, căsătorită cu un conte.

Felix ajunge aşa cum visase, un doctor de renume, profesor universitar şi realizează şi o căsătorie fericită. Revăzând-o într-o fotografie oferită de Pascalopol, lui Felix îi e cu neputinţă să o recunoască în femeia cu trăsături fine pe Otilia cea plină de ciudăţenii şi copilăroasă din anii tinereţii.

O ascensiune spectaculoasă are Stănică Raţiu care, devenit bogat, graţie banilor furaţi de la moş Costache, o părăseşte pe Olimpia, se căsătoreşte cu Georgeta şi ajunge om politic.

Romanul are, oarecum, o construcţie simetrică, deoarece, în final, eroul observator Felix se reîntoarce pe strada Antim şi revede casa lui moş Costache, lăsată în paragină, amintindu-şi de replica bătrânului, acum adevărată: „Aici nu stă nimeni*“.*

Marele talent şi modernitatea lui Călinescu se relevă în primul rând în modul cum romancierul îşi construieşte personajele. Acestea sunt definite în spiritul realismului balzacian, deducându-se caracterul şi preocupările lor din modul cum se îmbracă, după mediul ambiant, după preferinţele pentru jocuri de societate sau întruniri familiale. Pe de altă parte, imaginea personajului este şi mai veridică atunci când sunt prezentate şi părerile celorlalţi eroi despre ei înşişi.

Cele mai multe impresii sunt legate de Aglae Tulea. În timp ce Otilia o acceptă aşa cum este, fără să aibă resentimente pentru toata răutatea ei, Felix trăieşte uneori sentimente de abandon şi vrea să se rupă de acest mediu închistat şi ostil: „Îl obosea, îl nelinişte a această lume fără instinct de rudenie, aprigă, în care un om nu se putea încrede în nimeni şi nu era

sigur de ziua de mâine. Îi fură odioşi toţi, şi Costache, şi Aglae, şi ceilalţi şi un gând îi stăruia în minte, să fugă cât mai repede din această casă." În maniera sa plină de francheţe, Stănică o reprezintă pe Aglae astfel: „Asta n-are nimic sfânt. Bărbat, frate, toţi-s fleac pentru ea. Ambiţioasă şi veninoasă".

Weissmann o defineşte deosebit de bine într-o singură propoziţie: „Este babă absolută, fără cusur în rău".

Călinescu realizează concomitent tipuri şi individualităţi. Aproape toate personajele ilustrează tipologii, cu două excepţii: Pascalopol şi Otilia. Pe Leonida Pascalopol îl unicizează strania dragoste pentru Otilia, despre care spune: „...n-am prea stat ca să disting, ce e patern şi ce e viril în dragostea mea".

Otilia e mai mult un simbol al feminităţii decât un personaj. Eterică, sensibilă, capricioasă, este totuşi matură, având un mod filozofic de a-i privi pe oameni şi de a observa viaţa, societatea. Şi ea, şi Felix sunt martorii răutăţii şi ai lăcomiei umane.

Romanul lui Călinescu are şi accente romantice. Prozatorul descrie cu multă sensibilitate Bărăganul, heleşteul de la moşia lui Pascalopol, o turmă de bivoli în câmpie etc. Descrierea heleşteului îl defineşte pe Călinescu drept un intelectualist, expresia sa artistică apropiindu-se de lirica lui Ion Barbu sau de prozele lui Geo Bogza: „Pământul scăpat de strânsoarea vegetaţiei era negricios şi colbos, încât caii intrau cu picioarele în el ca-ntr-un lichid fumegător. O perdea groasă şi scundă de sălcii se rezema în jos pe orizont, şi din cauza netezimii solului toată întinderea avea înfăţişarea unui smârc, cu deosebirea că adevăratul heleşteu era mai întunecos şi mai lucios. Smocurile rare de buruieni înfipte ca nişte gheare întoarse în sus semănau cu ierburile din iconografia bizantină. Şi, ca şi acolo, un soare uriaş de aramă se lăsa înroşit pe zare. Priveliştea era sinistră şi grandioasă." Surprinzătoare este aici apropierea dintre termenii populari şi cei neologici (colbos, heleşteu, smoc şi iconografia bizantină, sinistră, grandioasă, sol.

Romanul lui G. Călinescu Enigma Otiliei *reprezintă tipul de roman total, atât ca formă artistică cât şi din punctul de vedere al conţinutului. El este o frescă a societăţii româneşti de la început de secol XX, când se pun în mişcare energii pentru ocuparea unui loc comod şi important în contextul social.*

Istoria dialectică a literaturii române *(coordonator Gheorghe Crăciun, Editura* Magister *(imprimare: Editura Cartier şi Prut internaţional), Chişinău,1997, p. 415-418.*

a) Enigma Otiliei *este un roman social, realist, fiindcă tema, eroii, conflictul, subiectul sunt luate din viaţa societăţii bucureştene de la începutul secolului al XX-lea.*

Ideea este că o societate parazitară nu are sensul de a exista.

Subiectul este istoria unei moşteniri. Costache Giurgiuveanu, un bătrân avar, agoniseşte de-a lungul vieţii o avere, care intră printr-un concurs de împrejurări în mâna unui escroc Stănică Raţiu. Soluţia este realistă, fiindcă cel mai adaptat la o „soţietate fără de prinţipuri şi fără de morală" este Stănică Raţiu, arivistul brutal, fără scrupule, tâlharul. Calificativul „tâlhar" pentru Stănică Raţiu pare dur, dar este exact, fiindcă în momentul când îi fură banii lui Costache Giurgiuveanu, el provoacă moartea acestuia. Costache Giurgiuveanu este avarul, iar Aglae Tulea, sora lui, este varianta sa feminină. Clanul Tulea, adică Simion, Titi, Aurica, Olimpia trăiesc parazitar. Otilia este snoaba, Pascalopol este rafinatul. Felix Sima este ambiţiosul. Eroii alcătuiesc două grupuri sociale, care se confruntă. Pe de o parte clanul Tulea, cu Aglae Tulea, Stănică Raţiu, Olimpia, Aurica, Titi luptă să pună mâna pe avere, iar de cealaltă parte Costache Giurgiuveanu, Otilia, Felix Sima, Pascalopol, luptă ca să-i împiedice. Eroii sunt tipici şi acţionează în împrejurări tipice.

Caracterul realist al romanului se exprimă prin critica instituţiilor sociale şi a moravurilor. Familia, ca celulă a societăţii, este văzută într-o ipostază jalnică. Clalnul Tulea cu Aglae dezumanizată, cu Simion internat la ospiciu, cu Titi ratat, cu Olimpia alungată de Stănică Raţiu, cu Aurica nemăritată, ne dă o imagine a degradării familiei. Chiar nucleul Costache Giurgiuveanu, Felix Sima, Otilia are o situaţie precară, iar mariajul dintre Pascalopol şi Otilia este meschin şi ipocrit. Eroii sunt egoişti, dau prioritate capriciilor, trăiesc pe conceptul carpe diem[1] *şi nu sunt dispuşi să facă sacrificiu. Când Simion se alienează este îndepărtat fără milă. Când Costache Giurgiuveanu este atacat de paralizie, Aglae îi ocupă casa, dar nu aduce un medic să-l îngrijească. Este o analiză ştiinţifică, balzaciană a unei lumi de arivişti, în care toate intenţiile, motivaţiile comportamentului sunt dominate de bani. Chiar Felix Sima este un ambiţios, care parvine prin ştiinţă, prin profesia de medic. El se deosebeşte de ceilalţi prin calităţi morale, prin concepţia despre lume şi viaţă, prin faptul că este un om de valoare, activ social, şi nu un parazit.*

b) Enigma Otiliei *poate fi interpretat ca un roman de problematică, fiindcă dezbate problema paternităţii. Toţi eroii îşi definesc caracterul, comportamentul, în funcţie de această problematică.*

---

[1] *Bucură-te de ziua de azi! (lat. - n.red.).*

Costache Giurgiuveanu este realizat pe dualitatea dintre avariţie şi dragostea paternă, fiind o replică la romanul Mara *de Ioan Slavici. Raportul dintre avariţie şi paternitate este bine exprimat, când Costache Giurgiuveanu sfătuit de Pascalopol transformă averea sa alcătuită din imobile, localuri, în bani spre a-i depune la o bancă pe numele Otiliei. Din cauza avariţiei nu-i dă lui Pascalopol decât o sută de mii, iar două sute de mii le va ţine pentru el şi-i vor fi furate de Stănică Raţiu.*

Aglae Tulea, sora lui Costache Giurgiuveanu, este caracterizată prin dualitatea paternitate şi dezumanizare. *Ca mamă îşi asumă rolul paternităţii, fiindcă Simion este alienat, dar ca avară ajunge la un comportament inuman. Pe ea n-o interesează să-şi ajute fratele, ci îi ocupă casa ca să pună mâna pe avere.*

Stănică Raţiu este demagogul paternităţii. Face teoria familiei, ca Rică Venturiano al lui Caragiale, dar îl lasă pe Relişor, băiatul bolnav, să moară, fiindcă n-are nici un interes să fie prea legat de clanul Tulea. Îi va propune Otiliei să se căsătorească cu el, ca să pună mâna pe averea lui Costache Giurgiuveanu. După ce-l fură şi-l omoară pe Giurgiuveanu o va părăsi pe Olimpia şi se va căsători cu Georgeta. Este drumul descris de Nicolae Filimon, care îi dă lui Dinu Păturică o tovarăşă de viaţă necinstită, vicleană, o aliată pentru afacerile cele mai murdare.

Cei doi orfani, Otilia şi Felix, caută să se ocrotească unul pe celălalt. Felix îi propune Otiliei să se căsătorească cu el, dorind să-i asigure existenţa. Otilia va opta pentru Pascalopol, fiindcă nu se consideră o parteneră de viaţă pentru Felix. Coordonata paternitate, şi nu iubirea îi determină opţiunea.

Pascalopol este realizat pe dualitatea dintre paternitate şi iubire. El o cunoaşte pe Otilia de mică, a crescut pe genunchii lui, a considerat-o un fel de fiică, iar Otilia îl consideră un fel de tată. Îşi va asuma o parte din rolul paternităţii şi-i pune pe numele ei la bancă o sută de mii de lei înainte ca Giurgiuveanu să-i dea aceşti bani. Îi face toate capriciile. O duce la Paris. Când Otilia va cunoaşte un argentinian bogat, el îi va reda libertatea.

c) Problema iubirii poate determina interpretarea romanului ca un roman de dragoste, în sensul că aduce povestea unei iubiri. Otilia este o eroină romantică, excepţională, fiindcă, deşi trăieşte într-un mediu corupt, îşi menţine candoarea, puritatea, este ca un nufăr, care creşte alb pe balta plină de mocirlă a societăţii burgheze bucureştene. Tema, eroii, conflictul, subiectul au în acest context o structură afectivă. Felix, care o iubeşte, citeşte în ochii ei limpezi şi plini de seninătate candoarea şi este contrariat de bârfele puse în circulaţie de clanul Tulea.

Iubirea este problematizată ca într-un roman expresionist. Când Felix o sărută cu patimă pe Otilia, aceasta îl învaţă să sărute delicat. Când îi analizează palma şi vede că va avea şapte copii, se sperie. Reacţia ei devine o motivaţie pentru a-l respinge pe Felix. Când Otilia, sufocată de grosolăniile clanului Tulea, pleacă cu Pascalopol la Paris, Felix, derutat, are o scurtă aventură cu Georgeta şi-i pare că a trădat-o pe Otilia.

Otilia este delicată, frumoasă, voluntară, instruită, dar independenţa ei, felul în care îşi exprimă personalitatea este elementul de disjuncţie, de incompatibilitate dintre eroi. Raportul ambiguu dintre ea şi Pascalopol, dar mai ales discuţia francă a lui Pascalopol, care-i spune că va lupta cu armele lui pentru Otilia, îl tulbură pe Felix şi nu ştie cum să acţioneze, ca s-o scoată din influenţa mediului malefic burghez. El vrea să aibă o discuţie decisivă cu Otilia, vrea să aibă certitudinea că Otilia îl iubeşte, că se va căsători cu el. Răspunsul fetei este echivoc. „De tine depinde totul". În esenţă Otilia este prinsă de mreaja conceptului carpe diem. *Ea vrea să călătorească, să strălucească prin saloane, să se bucure de viaţă, să nu muncească, să n-aibă răspunderea unei mame.*

Teoria raportului dintre bărbat şi femeie, pe care o face Pascalopol, când caută să explice atitudinea dezumanizată a Aglaei Tulea, grosolănia, brutalitatea, arivismul, de care dă dovadă, este un mod indirect de a-i spune Otiliei: „eu ştiu să iubesc, fiindcă sufletul meu e vacant, fiindcă n-am iubit pe nimeni".

Teoria dragostei făcută de Aglae Tulea este a unei ariviste: „Dragoste! Fleacuri! Pe vremea noastră nu mai era asta. După nuntă vine şi dragostea". Aceasta explică şi împietrirea sa lăuntrică.

Aurica este obsedată de problema dragostei, ca fiind singurul mijloc de a se realiza. Ea n-are o profesie, un rol social, vegetează şi exprimă soarta tragică a fetei bătrâne într-o situaţie precară. „Dacă n-ai noroc, degeaba. Poţi să fii frumoasă, poţi să ai zestre, poţi să ieşi în lume şi bărbaţii nu se uită la tine. Pentru asta trebuie să te naşti. Mai sper şi eu câtăva vreme şi pe urmă, adio". Ea reprezintă ratarea sub aspectul erotic.

Iubirea este o problemă care determină diferenţierea eroilor, ca şi problema paternităţii. Pentru Felix iubirea este o comuniune de interese, idealuri, aspiraţii, modul de a organiza o familie, o viaţă stabilă.

Pentru Otilia iubirea este un sentiment delicat ca o floare, care are nevoie mereu de un decor schimbat spre a-şi etala frumuseţea, ca să-şi împlinească capriciile, să nu aibă răspunderi, copii, să nu muncească.

Pascalopol îşi exprimă iubirea ca o ocrotire paternă a Otiliei, calcul, experienţă, subordonarea problemelor personale faţă de Otilia.

Stănică Raţiu consideră iubirea o afacere, un mod de a-şi realiza planurile ariviste. Ca şi Dinu Păturică, el vede în Georgeta cocota de lux, de care are nevoie, ca ajutor în organizarea localurilor cu jocuri de noroc şi trafic de narcotice.

Dezbaterea problemei iubirii nu are acuitatea din romanele lui Camil Petrescu, ci este mai mult un sistem de diferenţiere şi de caracterizare a eroilor.

d) Enigma Otiliei *pune în dezbatere şi problema moralei, ceea ce dă romanului o dimensiune clasicistă, ca şi problema paternităţii. Morala nu este văzută ca o problemă teoretică, ci implicată în modelul de existenţă, ca o coordonată a jocului de-a viaţa şi de-a moartea. Dacă tipizarea, caracterul critic al romanului conturează dimensiunea realistă, trăsăturile general umane ale eroilor, caracterul moralizator dau dimensiunea clasicistă. Lipsa principiilor morale face din Costache Giurgiuveanu un avar, din Stănică Raţiu un tâlhar, din Aglae Tulea o brută, din Georgeta o cocotă de lux, din clanul Tulea o pseudofamilie, din societatea burgheză un infern social. Este prezent şi conceptul de lume ca joc, definind elementele de baroc din structura romanului. Când Felix Sima vine în casa lui Costache Giurgiuveanu, îi găseşte pe cei din clanul Tulea jucând table. Când clanul Tulea ocupă casa lui Costache Giurgiuveanu, în loc să-l ajute ei joacă, fumează şi-i fac o situaţie imposibilă. Elementul de baroc constă în faptul că tema, eroii, conflictul, subiectul sunt structurate pe conceptul de* fortuna labilis[1] *exprimat prin cuvintele rostite de Costache Giurgiuveanu: „Aici nu stă nimeni“, cuvinte care sunt reluate ca o concluzie, ca un laitmotiv epic, în finalul romanului, dându-i un aspect rotund, clasic.*

Caracterul dual al eroilor creează acest aspect de joc. Eroii par a juca un rol. Acest caracter teatral prezent în poziţia lui I. L. Caragiale îl găsim şi în scena ocupării casei lui Costache Giurgiuveanu marcând punctul culminant al luptei pentru avere. Fiecare personaj îşi expune poziţia, problemele, se autocaracterizează. Scriitorul foloseşte modelul dialogului divergent din piesele americane, construind un fragment de text dramatic:

[1] *Soarta schimbătoare.*

“Aglae: *Am început să am junghiuri reumatice, ce n-aveam mai înainte. Eu cred că toate astea sunt din supărare, nimic nu îmbătrâneşte mai mult ca supărarea. Iau iod, dar nu văd nici un folos cu toată reclama. Îmi spunea o damă să mă duc la băi la Pucioasa. Odată şi odată, când oi scăpa de necazurile astea, tot am să mă duc.*

Stănică: *Parcă aş mânca ceva bun, ceva rar. Îmi vine un miros cunoscut în nări de la bufetul ăsta şi nu ştiu ce.*

Aurica: *Dacă n-ai noroc, e degeaba. Poţi să fii frumoasă, poţi să ai zestre, poţi să ieşi în lume şi bărbaţii nu se uită la tine. Pentru asta trebuie să te naşti. Mai sper şi eu câtăva vreme şi pe urmă, adio. Nu mai sunt nici bărbaţi cavaleri, ca înainte. Azi te invită, ies cu tine în lume şi apoi se fac că nu te ştiu.*

Stănică: *Am păzit odată un unchi trei zile şi trei nopţi în şir, până am picat toţi jos de oboseală şi bolnavul nu mai murea. Când ne-am sculat a patra zi, l-am găsit rece!*

Titi: *Am să-l copiez în format mai mic şi am să-l tratez numai cu creion numărul 1.*

Vasiliad: *Am clienţi care mă scoală noaptea… ca să mă duc să constat decesul…”*

Condiţia morală, modelul de gândire, amprenta psihică se conturează bine pentru fiecare erou în cadrul grupului social. Societatea ne apare ca o sumă de arivişti, ca ipostaze ale prototipului, ca în piesele lui I. L. Caragiale, unde idiotul ca Agamiţă Dandanache stă în vârful ierarhiei ariviştilor.

e) Enigma Otiliei *este un roman de sinteză, fiindcă pe structura realistă a romanului găsim grefate elemente de clasicism, romantism, baroc, expresionism.*

Structura realistă este realizată prin tipurile sociale variate, prin „feliile de viaţă“ bucureşteană, prin tehnica de colaj, prin caracterul critic. Tehnica de colaj constă în introducerea listei socotelilor lui Costache Giurgiuveanu descoperită de Felix Sima, prin care acesta află furtişagurile din banii săi făcute de tutore. Găsim textul scrisorii pe care o primeşte Costache Giurgiuveanu şi-l determină să-şi vândă localurile, găsim textul adresei pe care Stănică Raţiu o trimite Olimpiei sau textul redactat de Pascalopol către bancă pentru a-i deschide un cont Otiliei. Această prezenţă de limbaje diferite, plurilingvismul caracterizează textul realist în proză şi o găsim la Honoré de Balzac, la Nicolae Filimon sau Marin Preda. Descrierea amplă a casei lui Costache Giurgiuveanu este tot realistă şi asociază romanele lui Balzac.

Elementele romantice nuanţează textul şi-l scot din bezna patimilor ariviste. Romantică este ruinarea casei lui Costache Giurgiuveanu, caracterul excepţional al Otiliei, al lui Felix, precum şi structura afectivă a eroilor, a subiectului, a conflictului dintre Otilia şi Felix, dintre Aglae şi Otilia, dintre Felix şi Pascalopol.

Problematizarea, analiza psihologică, antiteza, contrastul, conceptul de fortuna labilis*, tehnica sferoidală, tehnica algoritmică, nuanţarea aduc această interferenţă de stiluri aparţinând unor curente estetice diferite.*

Finalul romanului cu „aici nu stă nimeni*" exprimă parcă împlinirea unei pedepse cuprinsă în versetul: „şi urma lor de pe pământ o va şterge", silindu-l pe cititor la o meditaţie şi la o concluzie moralizatoare.*

Emil ALEXANDRESCU, Analize şi sinteze de literatură română*, Editura* Moldova*, Iaşi (anul editării neprecizat), p. 286-290.*